

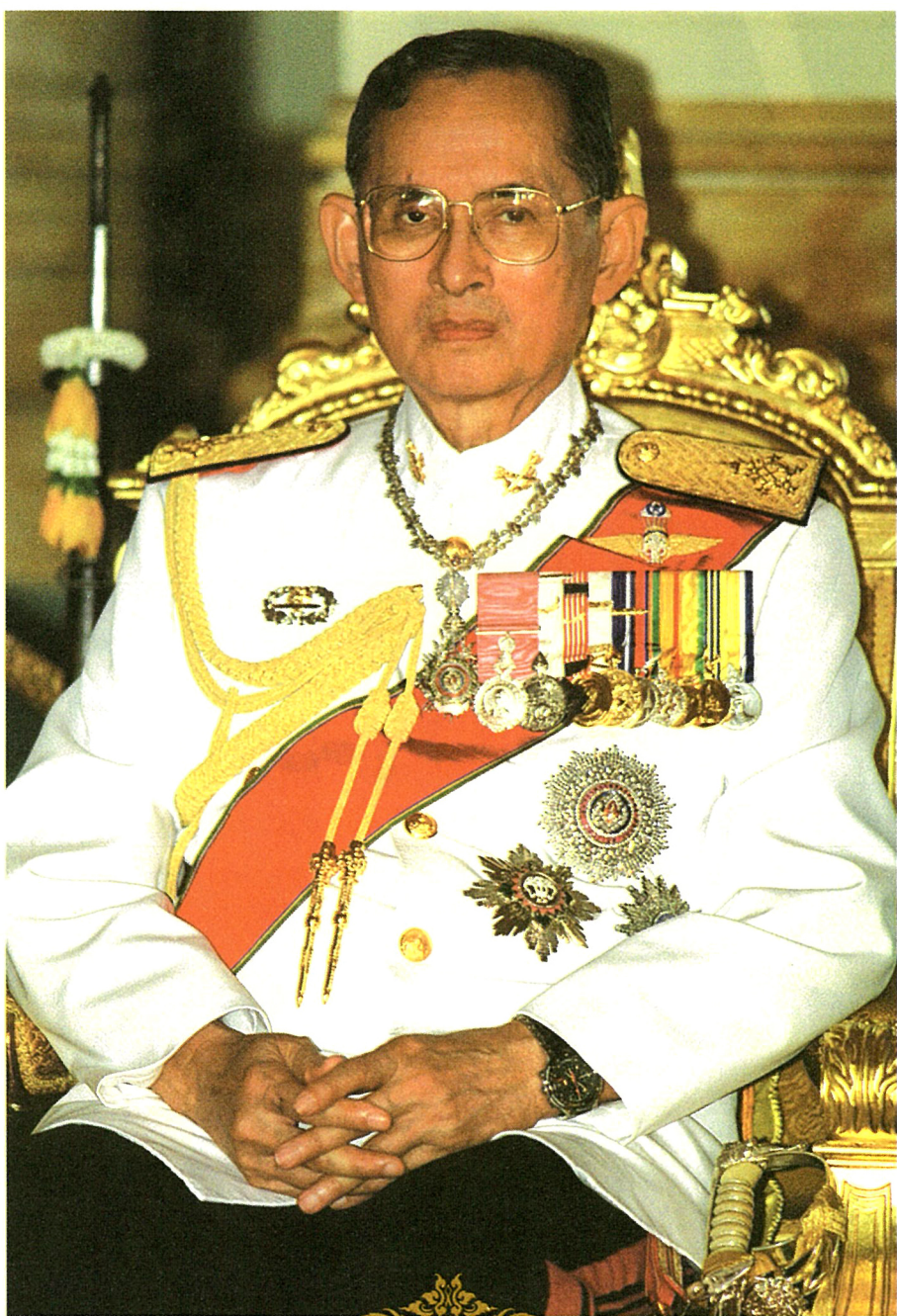
ทฤษฎีธรรม เตปฏิก

๒๕๔๙ พุทธวสุเส

สุตตตตปฏิกเก อังคตตตตตตต
จตุกกตตตตต
ปาลิตตตตตตตตตตตตต

ภูมิพลตตตตตตตตตตตต
ปฏิตตตตตตตตตตตตตตตตตต
ทตตตตตตตตตตตตตตตตต

คำนำ

มหาเถรสมาคม ได้ปรารภการจัดกิจกรรมร่วมงานฉลองสิริราชสมบัติครบ ๖๐ ปี ในปีพุทธศักราช ๒๕๔๙ แล้วมีมติให้จัดพิมพ์พระไตรปิฎกทั้งภาษาบาลีและภาษาไทย เพื่อเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว จึงได้แต่งตั้งคณะกรรมการผู้มีความรู้และทรงธรรมวินัยพิจารณาตรวจสอบแก้ไขต้นฉบับให้ถูกต้อง โดยใช้พระไตรปิฎกฉบับสังคายนา ในพระบรมราชูปถัมภ์ ปีพุทธศักราช ๒๕๓๐ เป็นต้นฉบับ เพราะได้ตระหนักถึงความสำคัญของพระไตรปิฎกในฐานะเป็นพระบรมศาสนาทรงองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ซึ่งพระมหากษัตริย์ไทยและประชาชนชาวไทยได้นับถือพระพุทธศาสนาในฐานะเป็นศาสนาประจำชาติไทย และพระมหากษัตริย์ไทยทุกพระองค์ทรงเป็นพุทธมามกะและเป็นเอกอัครศาสนูปถัมภกมาโดยตลอด ดังที่ปรากฏเป็นหลักฐาน เช่น

ศิลาจารึกพ่อขุนรามคำแหง หลักที่ ๑ ด้าน ๒ “คนเมืองสุโขทัยนี้มักทาน มักทรงศีล มักโอยทาน พ่อขุนรามคำแหงเจ้าเมืองสุโขทัยนี้ ทั้งชาวแม่ชาวเจ้า ท่วยบั่ว ท่วยนาง ลูกเจ้าขุน ทั้งสิ้นทั้งหลาย ทั้งผู้ชาย ทั้งผู้หญิง ทั้งผู้ช่วย มีศรัทธาในพระพุทธศาสนา ทรงศีลเมื่อพรรษาทุกคน เมื่อออกพรรษารานกฐินเดือนหนึ่งจึงแล้ว...”

พระบรมสัตยาธิฐานของสมเด็จพระนเรศวรมหาราช ที่ตรัสประกาศแก่เทพดาทั้งปวงว่า “ให้บังเกิดมาในประยูรมหาเศวตฉัตร จะให้บำรุงพระพุทธศาสนา ไฉนจึงมิช่วยให้สว่างแลเห็นข้าศึกเล่า” พอตกพระโอษฐ์ลง พระพายก็พัดควันอันเป็นหมอกมืดนั้นสว่างไป...

นำพระราชหฤทัยและพระราชดำรัสของสมเด็จพระนารายณ์มหาราช “พระเจ้าหลุยส์ที่ ๑๔ จะให้เราเข้ารีตดังนั้นหรือ เรื่องนี้เป็นเรื่องใหญ่มาก เพราะในราชวงศ์ของเราก็นับถือพระพุทธศาสนามาช้านานแล้ว จะให้เปลี่ยน

[๒]

ศาสนา อย่างนี้เป็นการยากอยู่ และถ้าพระเจ้าผู้สร้างฟ้าสร้างดินจะต้องการให้คนทั่วโลกได้นับถือศาสนาอันเดียวกันแล้ว พระเจ้ามิจัดการให้เป็นเช่นนั้นเสียแล้วหรือ?” “จริงอยู่ เมื่อฟอลคอนในเวลาหมอบอยู่ข้างพระบาทเจ้ากรุงสยามได้แปลคำชักชวนที่พระเจ้าหลุยส์ที่ ๑๔ ได้รับสั่งมากับราชทูตนั้น ฟอลคอนก็กลัวจนตัวสั่น และสมเด็จพระนารายณ์ทรงพระกรุณาโปรดให้อภัยแก่ฟอลคอน แต่ก็ได้รับสั่งว่า ได้ทรงนับถือศาสนาอันได้นับถือต่อ ๆ กันมาถึง ๒,๒๒๕ ปีแล้ว เพราะฉะนั้น ที่จะให้พระองค์เปลี่ยนศาสนาเสียนั้น เป็นการที่พระองค์จะทำได้”

พระราชปณิธานของสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช

“อันตัวพ่อ	ชื่อว่า	พระยาตาก
ทนทุกข์ยาก	กู้ชาติ	พระศาสนา
ถวายเป็นดิน	ให้เป็น	พุทธบูชา
แต่พระศาสนา	สมณะ	พระพุทธโคดม
ให้อยินยง	คงถ้วน	ห้าพันปี
สมณะพราหมณ์ชี	ปฏิบัติ	ให้พอสม
เจริญสมณะ	วิปัสสนา	พ่อชื่นชม
ถวายเป็นคัม	รอยบาท	พระศาสดา
คิดถึงพ่อ	พ่ออยู่	คู่กับเจ้า
ชาติของเรา	คงอยู่	คู่พระศาสนา
พุทธศาสนา	อยู่ยง	คู่องค์กษัตริย์
พระศาสดา	ฝากไว้	ให้คู่กัน”

พระราชปณิธานของพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช

“ตั้งใจจะอุปถัมภก	ยอยกพระพุทธศาสนา
ป้องกันขอบเขตทสิมา	รักษาประชาชนและมนตรี”

พระราชศรัทธาของพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย “ศุภมัสดุ ๑๑๗๙ ศก... พระบาทสมเด็จพระบรมธรรมิกมหาราชารามาธิราช บรมนารถบรมบพิตร พระพุทธเจ้าอยู่หัว... ทรงพระราชศรัทธาจะยกหรือวิสายบุญขามหาญญพิธิ อันชาติประเพณีมานั้นให้กลับคืนเจียรฐิติกาล ปรากฏสำหรับแผ่นดินสืบไป จะให้เป็นอรรถตถประโยชน์และปรตถประโยชน์ ทรงพระราชศรัทธาจะให้สัตว์โลก ขำขอบขันทเสมาทั้งปวงจำเริญอายุและอยู่เย็นเป็นสุขปราศจากทุกข์ภัยในชั่วนี้แลชั่วหน้า...”

นำพระราชหฤทัยของพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว “ด้วยกำลังทรงพระมหากรุณาเมตตากับไพร่ฟ้าข้าแผ่นดินเป็นอันมาก ทรงพระกรุณาดำรัสให้จดหมาย (คือ จด) กระแสพระราชโองการปฏิญาณยกพระนามพระรัตนตรัยสรณาคมนันอันอุดมเป็นประธานพยานอันยิ่ง ให้เห็นความจริงในพระบรมหฤทัย แล้วทรงพระราชดำรัสยอมอนุญาตให้เจ้าพระยาพระคลังว่าที่สมุหพระกลาโหม พระยาศรีพัฒน์รัตนราชโกษา พระยาราชสุภาวดีกับขุนนางผู้น้อยทั้งปวง จงมีความสโมสรมสาคคีรสปรึษาพร้อมกัน เมื่อเห็นว่าพระบรมวงศานุวงศ์พระองค์ใดที่มีวิญญูฉิรชารอบรู้ราชานุวัตร จะเป็นศาสนูปถัมภกยกพระบวรพุทธศาสนา แลจะปกป้องไพร่ฟ้าอาณาประชาราษฎร์รักษาแผ่นดินให้เป็นสุขสวัสดิ์โดยยิ่ง เป็นที่ยินดีแก่มหาชนทั้งปวงได้ก็สุดแท้แต่จะเห็นดีประนีประนอมพร้อมใจกัน ยกพระบรมวงศานุวงศ์พระองค์นั้นขึ้นเสวยมโหสวรยาธิปัตย์ราชสืบสันตติวงศ์ดำรงราชประเพณีต่อไปเถิด อย่าได้กริ่งเกรงพระราชอัธยาศัยเลย เอาแต่ให้ได้เป็นสุขทั่วหน้าอย่าให้เกิดการรบราฆ่าฟันกันให้ได้ความทุกข์ร้อนแก่ราษฎร...”

พระราชนิพนธ์ของพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ที่ทรงประกาศพระราชทานส่วนพระราชกุศลในการที่ทรงบริจาคเพชรใหญ่ประดับพระอุณาโลมพระพุทธรูปหามณีนรัตนปฏิมากร “การพระราชบริจาคอันนี้ทรงพระราชดำริ เห็นว่าไม่ขัดขวางเป็นเหตุให้ท่านผู้ใดชุนเคืองขัดใจเลย พระนครนี้เป็น

[๔]

ถิ่นที่ของคนนับถือพระพุทธศาสนาแต่เดิม ไม่ใช่แผ่นดินของศาสนาอื่น คนที่ถือศาสนาอื่นมาแต่อื่นก็ดี อยู่ในเมืองนี้ก็ดี จะโทมนัสน้อยใจด้วยริษยาแก่พระพุทธศาสนาเพราะบูชาอันนี้ไม่ได้ ด้วยไม่ใช่เมืองของศาสนาตัวเอง ถ้าโทมนัสก็ชื่อว่าโลกล่วงเกินไป...”

พระราชปณิธานและพระราชนิพนธ์ของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว พระปิยมหาราช “ข้าพเจ้าจะไม่มีจิตยินดีน้อมไปในศาสนาอื่น นอกจากสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า และพระธรรมอันพระองค์ได้ตรัสรู้ชอบดีแล้ว กับทั้งพระสงฆ์หมู่ใหญ่ อันได้ประพฤติตามคำสั่งสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าพระองค์นั้นเลยเป็นอันขาด จนตราบกว่าสิ้นชีวิต...”

พระราชนิพนธ์และพระบรมราโชวาทของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว “พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาสำหรับชาติเรา เราจำเป็นต้องถือด้วยความกตัญญูต่อบิดา มารดา และต้นโคตรวงศ์ของเรา... เมื่อรู้สึกแน่นอนแล้วว่า ศาสนาในสมัยนี้เป็นของที่แยกจากชาติไม่ได้... ถ้าข้าพเจ้าจะขอแก้ท่านทั้งหลายว่า พุทธศาสนาเป็นของไทย เรามาชวนกันนับถือพระพุทธศาสนาเถิด... ผู้ที่แปลงศาสนา คนเขาดูถูกยิ่งเสียกว่าผู้ที่แปลงชาติ... เพราะเหตุฉะนั้น เป็นความจำเป็นที่เราทั้งหลายผู้เป็นไทย จะต้องมั่นอยู่ในศาสนาพระพุทธซึ่งเป็นศาสนาสำหรับชาติเรา...” และพระองค์ได้พระราชทานความหมายแห่งไตรรงค์ไว้ดังนี้

“ขอรำรำพรรณบรรยาย ความคิดเครื่องหมาย
แห่งสีทั้งสามงามถนัด

ขาวคือบริสุทธิ์ศรีสวัสดิ์ หมายพระไตรรัตน์

และธรรมะคัมภีร์ไทย...”

พระบรมราโชวาทของพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว “แต่บ้านเมืองในลานนาถึงกาลวิบัติ พระพุทธศาสนาก็เศร้าหมองจนสงฆ์ฆราวาส

เลื่อมทราวมระลำระสายมาช้านาน... มาจนถึงรัชกาลสมเด็จพระปิยมหาราช พระบรมชนกนาถของเราจึงได้เริ่มทรงจัดการฟื้นฟูพระพุทธศาสนาในมณฑลนี้ มาโดยทรงพระราชดำริจะให้พุทธจักรและอาณาจักรเจริญรุ่งเรืองสมกับสมัย เป็นต้นว่า ในการสั่งสอนประชาชนทั้งหลายให้รัฐบาลเอาเป็นธุระสั่งสอนส่วน คดีโลก ให้พระสงฆ์รับภาระการสั่งสอนส่วนศีลธรรมเป็นอุปการะแก่กัน ดังนี้ สมเด็จพระบรมเชษฐาธิราชของเราก็ได้โปรดให้จัดการสืบมาโดยทางนั้น”

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชมหาราช รัชกาลปัจจุบัน ได้ตรัสพระปฐมบรมราชโองการซึ่งเป็นพระราชปณิธานแก่ปวงชนชาวไทยใน พระราชพิธีพระบรมราชาภิเษก เมื่อวันที่ ๕ พฤษภาคม พุทธศักราช ๒๔๙๓ ณ พระที่นั่งไพศาลทักษิณ ในพระบรมมหาราชวัง ว่า “เราจะครองแผ่นดิน โดยธรรม เพื่อประโยชน์สุขแห่งมหาชนชาวสยาม” ได้มีพระราชดำรัสตรัส ลาผนวชต่อพระบรมวงศานุวงศ์ คณะองคมนตรี คณะรัฐมนตรี คณะทูตานุทูต สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร และข้าราชการ ณ พระที่นั่งอมรินทรวินิจฉัย เมื่อวันที่ ๑๔ ตุลาคม พุทธศักราช ๒๔๙๙ ว่า “โดยที่พระพุทธศาสนาเป็นศาสนา ประจำชาติของเรา ทั้งตามความศรัทธาเชื่อมั่นของข้าพเจ้าก็เห็นเป็นศาสนา ที่ดีศาสนาหนึ่ง เนื่องในบรรดาสัจธรรมคำสั่งสอนอันชอบด้วยเหตุผล จึง เคยคิดอยู่ว่า ถ้าโอกาสอำนวย ข้าพเจ้าควรจักได้บวชสักเวลาหนึ่งตาม ราชประเพณี ซึ่งจักเป็นทางสนองพระคุณบูรพการีตามคตินิยมด้วย...” และได้มีพระราชดำรัสในโอกาสพระสันตะปาปา จอห์น พอล ที่ ๒ เข้าเฝ้า ณ พระที่นั่งจักรีมหาปราสาท เมื่อวันที่ ๑๐ พฤษภาคม พุทธศักราช ๒๕๒๗ ว่า “คนไทยเป็นศาสนิกที่ดีทุกคน ส่วนใหญ่นับถือพระพุทธศาสนา อันเป็น ศาสนาประจำชาติ”

การดำเนินงานตรวจชำระสอบทานต้นฉบับพระไตรปิฎกให้คงความ บริสุทธิ์แห่งพระบาลีพุทธพจน์ซึ่งเป็นหลักวิชาการทางพระพุทธศาสนา จำเป็นต้องอาศัยความสละสลวยสัมฤทธิ์ภาพด้านความรู้ความชำนาญในภาษาบาลี ของพระเถรานุเถระและศาสนบัณฑิตทั้งหลาย จึงนับว่าเป็นงานที่มี

[๖]

ความสำคัญอย่างยิ่งและเป็นกุศลกิจอันยิ่งใหญ่ที่กระทำได้ยาก ดังนั้น การที่พระเถรานุเถระและศาสนบัณฑิตทั้งหลายมีอิทธิบาทธรรมร่วมกันตรวจชำระสอบทานต้นฉบับพระไตรปิฎกจนสำเร็จจุล่งไปด้วยดี จึงควรแก่การอนุโมทนาสาธุการของบรรดาพุทธบริษัททั้งหลาย เพราะทราบใดที่พระไตรปิฎกยังคงความบริสุทธิ์อยู่ ย่อมเป็นที่มั่นใจได้ว่า ปริยัติ ปฏิบัติ และปฏิเวธก็ดำรงอยู่ ก่อให้เกิดสันติสุขแก่มวลมนุษยชาติตราบนั่น

ในนามของมหาเถรสมาคม ขอแสดงความชื่นชมยินดีต่อคณะกรรมการคณะอนุกรรมการ และคณะทำงานพิจารณาตรวจต้นฉบับและจัดพิมพ์พระไตรปิฎกที่ได้ดำเนินการจนสำเร็จจุล่งไปด้วยความเรียบร้อยสมบูรณ์ นับเป็นการเฉลิมพระเกียรติและถวายเป็นพระราชกุศลแด่ สมเด็จพระบวรราชเจ้า พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ผู้ทรงพระคุณอันประเสริฐเนื่องในวโรกาสที่ทรงครองสิริราชสมบัติครบ ๖๐ ปี ดังกล่าว

ขออานุภาพแห่งมหากุศลอันยิ่งใหญ่ที่เกิดจากการร่วมแรงร่วมใจของพระเถรานุเถระและศาสนบัณฑิตทั้งหลายที่ได้ร่วมกันพิจารณาตรวจต้นฉบับและจัดพิมพ์พระไตรปิฎกทั้งภาษาบาลีและภาษาไทยซึ่งถือว่าเป็นพระบรมศาสดาแทนองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าในครั้งนี้ได้โปรดอภิบาลคุ้มครองรักษาสมเด็จพระบวรราชเจ้า พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ผู้ทรงพระคุณอันประเสริฐ สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ ตลอดจนพระบรมวงศานุวงศ์ทุกพระองค์ ให้ทรงพระเกษมสำราญ มีพระชนมายุยืนนาน สถิตมั่นเป็นมิ่งขวัญร่มเกล้าของเหล่าพสกนิกรชาวไทยสืบไปตลอดจิรัฏฐิตกาล เทอญ

สมเด็จพระนางเจ้าฯ

7

(สมเด็จพระพุทธมาจารย์)

ประธานคณะผู้ปฏิบัติหน้าที่สมเด็จพระสังฆราช

คำปรารภ

ศาสนธรรมคำสั่งสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เดิมทีนั้น เรียกว่า พระธรรมวินัย พระธรรม ได้แก่คำสั่งสอนที่แสดงหลักความจริงที่ควรรู้ และแนะนำหลักความดีที่ควรประพฤติ พระวินัย ได้แก่ข้อบัญญัติที่ทรงวางไว้เป็นหลักกำกับความประพฤติให้เป็นระเบียบเรียบร้อยเสมอกัน กาลต่อมา เมื่อพระพุทธองค์เสด็จดับขันธปรินิพพาน พระธรรมวินัยที่พระพุทธองค์ ทรงแสดงไว้ทรงบัญญัติไว้ในกาลโอกาสต่าง ๆ มีความสำคัญยิ่งในฐานะ เป็นพระบรมศาสดาแทนพระพุทธองค์ โดยมีหลักฐานปรากฏในมหา ปรินิพพานสูตร (ที.ม. ๑๐/๒๑๖) ว่า ขณะที่ทรงพระประชวรจนจะเสด็จ ดับขันธปรินิพพาน พระพุทธองค์หาได้ทรงตั้งพระสาวกรูปใดรูปหนึ่งไว้ใน ตำแหน่งพระบรมศาสดาไม่ หากแต่ตรัสกะท่านพระอานนท์พุทธอุปัฏฐากว่า

โย โว อานนท มया ธมโม จ วินโย จ เทสิโต ปญฺณตฺโต,
โส โว มมจฺจุยน สตฺถา.

แปลความว่า “ดูก่อนอานนท์ ธรรมและวินัยอันใดที่เราแสดงแล้ว บัญญัติแล้วแก่พวกเธอ ธรรมและวินัยอันนั้นจักเป็นศาสดาของพวกเธอ โดยกาลล่วงไปแห่งเรา”

จากพระพุทธพจน์นี้เป็นหลักฐานยืนยันถึงความสำคัญของพระธรรมวินัย ซึ่งได้รับการสังคายนารวบรวมประมวลเป็นบทสวดสำหรับสวดทานความ ถูกต้องมิให้คลาดเคลื่อนไปจากที่พระพุทธองค์ตรัสสั่งสอนจริงด้วยสังฆานุมัติ พร้อมกันครั้งแรกโดยพระอรหันตเถระ ๕๐๐ รูป ภายหลังพุทธปรินิพพานได้ ๓ เดือน การสังคายนาพระธรรมวินัยในครั้งแรกนั้นได้ยกเอาพระพุทธพจน์ ที่ทรงแสดงโปรดเวไนยสัตว์ตลอดระยะเวลา ๔๕ พรรษา ขึ้นสู่การพิจารณา สอบทานรับรองความบริสุทธิ์ถูกต้องในท่ามกลางสงฆ์ แล้วประมวลจัด

[๘]

เป็นหมวด ไว ๓ หมวดใหญ่ เรียกว่า พระไตรปิฎก อันประกอบด้วย พระวินัยปิฎก พระสุตตันตปิฎก และพระอภิธรรมปิฎก

พระวินัยปิฎก หมวดพระวินัย ว่าด้วยพระพุทธรูปบัญญัติที่ทรงวางหลักความประพฤติและมารยาทอันเป็นแบบอย่างเยี่ยงอารยชนของผู้เข้ามาบวช ประพฤติพรหมจรรย์ชั้นสูงในพระพุทธศาสนา เป็นประมวลพระพุทธานุญาต ตรัสสั่งสอนเกี่ยวกับศีลหรือสิกขาบทตลอดจนพิธีกรรมและขนบธรรมเนียมของพระสงฆ์ อันเป็นกฎระเบียบที่พระภิกษุและพระภิกษุณีต้องปฏิบัติโดยเคร่งครัด นอกจากนี้ยังได้ประมวลเหตุการณ์พุทธประวัติที่สำคัญๆ นับตั้งแต่แรกตรัสรู้เสวยวิมุตติสุขเป็นต้นไปพร้อมทั้งประวัติการทำสังคายนาไว้ด้วย มี ๒๑,๐๐๐ พระธรรมขันธ์ แบ่งออกเป็น ๕ คัมภีร์ คือ มหาวิภังค์ ภิกขุณีวิภังค์ มหาวรรค จุลวรรค และปริวาร โดยพระไตรปิฎกของไทยเราจัดพิมพ์เป็น ๘ เล่มหนังสือ ในจำนวน ๘๕ เล่ม ได้แก่พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑ ถึงเล่มที่ ๘

พระสุตตันตปิฎก หมวดพระสูตร ว่าด้วยประมวลพระธรรมเทศนา ตรัสบรรยายธรรมของพระพุทธองค์ที่ตรัสให้เหมาะแก่บุคคลและโอกาส เป็นประมวลหลักพุทธธรรมที่ทรงแสดงโดยบุคลาธิษฐานหรือทรงใช้สมมติโวหารตลอดจนบทคาถาประพันธ์ เรื่องเล่า และเรื่องราวชั้นเดิมที่แสดงถึงประวัติของพระพุทธองค์และพระอรหันตสาวกทั้งหลาย มี ๒๑,๐๐๐ พระธรรมขันธ์ แบ่งออกเป็น ๕ คัมภีร์ เรียกว่า นิกาย ๕ คือ ทีมนิกาย มัชฌิมนิกาย สังยุตตนิกาย อังคุตตรนิกาย และขุททกนิกาย โดยพระไตรปิฎกของไทยเราจัดพิมพ์เป็น ๒๕ เล่มหนังสือ ในจำนวน ๘๕ เล่ม ได้แก่พระไตรปิฎกเล่มที่ ๙ ถึงเล่มที่ ๓๓

พระอภิธรรมปิฎก หมวดพระอภิธรรม ว่าด้วยประมวลพระพุทธานุญาตอันเกี่ยวกับหลักปรมาตถธรรมที่เป็นความหมายที่แท้จริงของสรรพสิ่ง เป็นประมวลคำอธิบายหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาล้วน ๆ โดยธรรมาธิษฐาน

คือไม่ยกบุคคล สถานที่ หรือเหตุการณ์ต่าง ๆ อันเป็นสมมติบัญญัติเข้ามาประกอบความ มี ๔๒,๐๐๐ พระธรรมชั้นนี้ แบ่งออกเป็น ๗ คัมภีร์ คือ ัมมสังคณี วิภังค์ ธาตุกถา ปุคคลบัญญัติ กถาวัตถุ ยมก และปฏฐาน โดยพระไตรปิฎกของไทยเราจัดพิมพ์เป็น ๑๒ เล่มหนังสือ ในจำนวน ๔๕ เล่ม ได้แก่พระไตรปิฎกเล่มที่ ๓๔ ถึงเล่มที่ ๔๕

พระไตรปิฎก จัดเป็นหนึ่งในพระสัทธรรม ๓ คือปริยัติสัทธรรมที่ประมวลไว้ซึ่งนวัจนวาทศาสตร์ทั้งหมด เป็นปฏฐานให้เกิดปฏิบัติสัทธรรม คือศีล สมาธิ ปัญญา และนำไปสู่การบรรลุปฏิเวธสัทธรรม คือมรรค ผล นิพพานในที่สุด ดังนั้น จึงถือว่ามีความสำคัญอย่างยิ่งในทางพระพุทธศาสนา ดังพระปรารภของสมเด็จพระอริยวงศาคตญาณ (วาสน์ วาสโน) สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก ในคราวจัดพิมพ์พระไตรปิฎกฉบับสังคายนา ในพระบรมราชูปถัมภ์ พุทธศักราช ๒๕๓๐ ความว่า

“พระไตรปิฎกเป็นพระคัมภีร์ที่รวบรวมคำสอนของสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าที่พระอรหันตสาวกได้รับการธุดะสงสอนสืบต่อกันมา เป็นพระคัมภีร์สำคัญทางพระพุทธศาสนา เท่ากับเป็นสัญลักษณ์ของพระบรมศาสดา พระภิกษุสามเณรและพุทธศาสนิกชนผู้สนใจพระพุทธศาสนามีความจำเป็นต้องศึกษาหาความรู้จากพระไตรปิฎก เพราะฉะนั้น คัมภีร์พระไตรปิฎกนี้พระเถรานุเถระแต่ปางก่อนจึงได้ช่วยกันรักษาสืบต่อกันมา ในการสร้างวัดวาอารามสมัยก่อนนั้น จะต้องสร้างหอไตรประจำวัด ซึ่งเป็นที่เก็บรักษาพระไตรปิฎกอันประกอบด้วยคัมภีร์ใบลาน พระภิกษุสามเณรผู้บวชในพระพุทธศาสนาจะเป็นศาสนทายาท ก็จำเป็นต้องศึกษาภาษาบาลีอันเป็นภาษาที่จารึกในคัมภีร์พระไตรปิฎก พร้อมทั้งอรรถกถาฎีกา โยชนา สัททาวีเสส อันเป็นคัมภีร์ประกอบเพื่อให้เข้าใจเนื้อความพระไตรปิฎกนั้น พระมหากษัตริย์ทรงนับถือพระพุทธศาสนาในปางก่อน

จึงได้ให้พระภิกษุสามเณรได้ศึกษาเล่าเรียนหาความรู้ในพระไตรปิฎกนั้นๆ ให้แตกฉาน เพื่อนำเอาความรู้มาสั่งสอนแก่พุทธศาสนิกชน สำหรับในประเทศไทย พระมหากษัตริย์ทรงเป็นพุทธมามกะมาตลอดสาย และได้ทรงให้พระภิกษุสงฆ์ได้ศึกษาเล่าเรียนพระปริยัติธรรมคือพระไตรปิฎกนี้ สืบต่อกันมา ทรงถือเป็นพระราชกิจสำคัญ มีการสอบพระปริยัติธรรมเพื่อให้พระภิกษุสามเณรได้แสดงความรู้ที่ได้ศึกษาพระไตรปิฎกนั้นๆ และทรงปูนบำเหน็จความสามารถแก่พระภิกษุสามเณรผู้สอบไล่ได้พระปริยัติธรรม ซึ่งทุกวันนี้ได้ขยายวงกว้างออกมาเป็นการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรม แผนกบาลีสนามหลวง ตลอดจนพระราชทานพระบรมราชูปถัมภ์ให้พระภิกษุสามเณรผู้ทรงความรู้ทำการสังคายนาพระไตรปิฎก ถือเป็นการทรงบำเพ็ญพระราชกุศลอันยิ่งใหญ่...”

พระไตรปิฎกของพระพุทธศาสนาฝ่ายเถรวาทได้รับการนำสืบๆ กันมา ด้วยภาษามคธ หรือภาษาบาลี อันหมายถึงภาษาที่รักษาไว้ซึ่งพระพุทธพจน์ โดยวิธีมุขปาฐะหรือมุขบาฐ คือวิธีทรงจำนำสืบต่อ ๆ กันด้วยการสาธยายท่องจำกัน สั่งสอนกันจากปากสู่ปาก หรือวิธีบอกเล่ากล่าวดสอนจากอาจารย์สู่ศิษย์โดยไวยาหารต่างๆ เป็นเวลาถึง ๔ พุทธศตวรรษ จึงได้รับการจารึกเป็นลายลักษณ์อักษรลงในใบลานในคราวสังคายนาครั้งที่ ๕ ในประเทศศรีลังกา เมื่อพุทธศักราช ๔๓๓ ตลอดระยะเวลาดังกล่าวนี้ ถ้าในสมัยใดมีความพินเพื่อเลอะเลือนจำกันมาผิด มีข้อบกพร่องผิดพลาดอย่างใดอย่างหนึ่ง หรือมีคำสอนของลัทธิอื่นเข้ามาปะปนในพระไตรปิฎก อันเป็นเหตุให้พระสงฆ์ประพฤติดผิดหลักพระธรรมวินัย บรรดาพระอรหันต์หรือพระมหาเถระในยุคสมัยนั้นๆ ก็จะต้องเอาเป็นการธุระดำเนินการประชุมพระสงฆ์ทำสังคายนาเพื่อสอบทานสวดรับรองความถูกต้องพร้อมกันเป็นครั้ง ๆ โดยประวัติการทำสังคายนานั้น สามครั้งแรกทำในประเทศอินเดีย ครั้งที่ ๔ และครั้งที่ ๕

ทำในประเทศศรีลังกา ซึ่งในการทำสังคายนาครั้งที่ ๕ นี้เอง พระเถระ
 สังคีติกจารย์ทั้งหลายได้คำนึงถึงว่า “ในอนาคต กุลบุตรคงมีศรัทธาน้อยลง
 และปัญหาที่จะทรงจำพระธรรมวินัยสืบอายุพระพุทธศาสนาน่าจะน้อยลงด้วย
 ควรที่คณะสงฆ์จะสังคายนาพระธรรมวินัยแล้วลงบันทึกไว้เป็นลายลักษณ์
 อักษร” เพราะประจักษ์ที่พวกทมิฬไม่นับถือพระพุทธศาสนา ซึ่งปกครอง
 ประเทศศรีลังกาแล้วทำให้เกิดภัยพิบัติอย่างใหญ่หลวงต่อพระพุทธศาสนา
 เป็นเหตุให้พระภิกษุสาวกทั้งหลายต่างพากันปลีกตนไปอยู่ตามป่าเขาอย่าง
 ลำเค็ญ มีความผิดเคืองด้วยภิกษาหาร ต้องอดทนอยู่อย่างลำบากถึง ๑๒ ปี
 แต่ท่านเหล่านั้นหาคำนึกถึงความลำบากทางกายของตนไม่ ต่างช่วยกัน
 ทรงจำพระไตรปิฎกท่านละหนึ่งนิกายบ้าง สองนิกายบ้าง ถึงแม้ไม่มีอะไร
 จะฉันเป็นภัตตาหาร ก็ฉันใบไม้แทน เพื่อให้ร่างกายมีกำลังทรงอยู่เพียงเพื่อ
 สาธยายท่องบ่นทบทวนพระไตรปิฎกที่ทรงจำไว้นั้น ทั้งนี้เพื่อมิให้พระไตรปิฎก
 ที่ทรงจำไว้นั้นสูญไปพร้อมกับชีวิตของท่าน เพราะขณะนั้นพระภิกษุสาวกที่
 ทรงจำพระไตรปิฎกได้มีจำนวนน้อยเต็มที บางท่านเกิดเตโชธาตุในท้องกำเร็บก็
 ต้องนอนเอาทรายกลบท้อง เพื่อให้ดูดความร้อนจากร่างกายแล้วสาธยาย
 ทบทวนพระไตรปิฎกนั้นมิให้สั่นเลื่อนสูญหายไป เมื่อได้ประจักษ์ชัดถึงการ
 ทรงจำพระไตรปิฎกด้วยวิธีมุขปาฐะว่าไม่อาจจะรักษาพระไตรปิฎกไว้ได้ต่อไป
 จึงได้มีมติจารึกพระไตรปิฎกลงในใบลานเป็นลายลักษณ์อักษรด้วยภาษามคธ
 พร้อมทั้งจารึกอรรถกถา (คัมภีร์อธิบายความแห่งพระไตรปิฎก) ด้วยภาษา
 สิงหล แล้วนำสืบเผยแพร่ไปยังประเทศต่างๆ ที่นับถือพระพุทธศาสนา และ
 ต่อมาเมื่อวิทยาการด้านการพิมพ์เจริญขึ้น ได้มีการพิมพ์พระไตรปิฎกเป็น
 รูปเล่มหนังสือ โดยใช้อักษรของประเทศนั้น ๆ จึงปรากฏเป็นพระไตรปิฎก
 ฉบับอักษรสิงหล ฉบับอักษรเทวนาครี ฉบับอักษรพม่า ฉบับอักษรขอม
 ฉบับอักษรไทย ฉบับอักษรโรมัน ฉบับอักษรมอญ เป็นต้น และเมื่อจะจัด

[๑๒]

พิมพ์หรือจัดสร้างซ้ำแต่ละครั้งเนื่องในวโรกาสสำคัญๆ ก็จะมีการสังคายนาตรวจชำระสอบทานเพื่อคงความบริสุทธิ์บริบูรณ์โดยการนำคัมภีร์พระไตรปิฎกฉบับอักษรต่าง ๆ มาเทียบเคียงกัน ตรวจสอบให้ลงกันสมกันเป็นสำคัญโดยมีการจัดทำเครื่องหมายวรรคตอน จัดทำเชิงอรรถแสดงปาฐะที่ต่างกัน พร้อมทั้งจัดทำดัชนีคือปทานุกรม นามานุกรม คาถานุกรม และฉัหมประเภทแสดงลำดับหมวดธรรม เพื่อสะดวกในการสืบค้นดังที่ปรากฏในปัจจุบัน

สำหรับประเทศไทย ได้นำพระไตรปิฎกจากประเทศศรีลังกามาสืบทอดศึกษาเล่าเรียนกันโดยลำดับ โดยในส่วนที่เกี่ยวกับการสังคายนาตรวจชำระสอบทานพระไตรปิฎกในประเทศไทย มีประวัติการดำเนินงานในแต่ละยุคสมัยที่พระบรมมหาราชวังหรือพระที่นั่งสุทไธสวรรย์เป็นเอกอัครศาสนูปถัมภกและทรงเป็นพุทธมามกะ ทรงโปรดฯ รับไว้ในพระบรมราชูปถัมภ์ ดังปรากฏตามหลักฐานที่บันทึกไว้ ดังนี้

ในรัชสมัยของพระเจ้าติโลกราชแห่งเชียงใหม่ ได้มีการสังคายนาพระไตรปิฎกจารึกลงในใบลานด้วยอักษรธรรมล้านนาขึ้นเป็นครั้งแรกเมื่อพุทธศักราช ๒๐๒๐ ต่อมา ในสมัยกรุงธนบุรีเป็นราชธานี สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช ภายหลังจากที่ทรงกู้เอกราชจัดการบ้านเมืองไทยเสร็จแล้ว ทรงใฝ่พระทัยในการพระพุทธานุศาสนเป็นอย่างยิ่ง ทรงปรารถนาว่าพระไตรปิฎกกระจัดกระจายเสียหายไปมาก จึงทรงโปรดฯ ให้อัญเชิญพระไตรปิฎกจากเมืองนครศรีธรรมราชซึ่งมีความสมบูรณ์มารวบรวมไว้ที่กรุงธนบุรี เมื่อพุทธศักราช ๒๓๑๓

ในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์เป็นราชธานี เมื่อพุทธศักราช ๒๓๓๑ พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช รัชกาลที่ ๑ ทรงโปรดฯ ให้รวบรวมคัมภีร์พระไตรปิฎกในส่วนที่กระจัดกระจายให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้นแล้วทรงอาราธนาพระเถรานุเถระและเขื่อนราชบัณฑิตผู้ทรงความรู้ ให้ทำการสังคายนาตรวจ

ชำระพระไตรปิฎก แล้วทรงโปรดฯ ให้ช่างคัดลอกจำลองพระไตรปิฎกพร้อมทั้งอรรถกถาและฎีกาจารึกด้วยอักษรขอมลงในใบลาน จำนวน ๓,๗๔๖ ผูก พร้อมทั้งปิดทองหีบ ปกหน้า ปกหลัง และกรอบ เรียกว่า *พระไตรปิฎกฉบับทอง* ต่อมา พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย รัชกาลที่ ๒ ทรงโปรดฯ ให้มีการซ่อมส่วนคัมภีร์พระไตรปิฎกที่ชำรุดให้สมบูรณ์ และทรงโปรดฯ ให้สร้างฉบับใหม่ขึ้นมาอีก เรียกว่า *ฉบับรดน้ำแดง* แม้ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๓ ก็ทรงโปรดฯ ให้สร้างคัมภีร์พระไตรปิฎก ๕ ฉบับ มี*ฉบับรดน้ำเอก* *ฉบับเทพชุมนุม* เป็นต้น พร้อมทั้งทรงโปรดฯ ให้อาราธนาพระมหาเถระเข้าไปถวายพระธรรมเทศนาในพระบรมมหาราชวัง โดยให้เรียบเรียงพระไตรปิฎก อรรถกถา และฎีกา เป็นสำนวนพระธรรมเทศนา และในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๔ ก็ทรงโปรดฯ ให้สร้างคัมภีร์พระไตรปิฎกที่ขาดหายไปให้ครบสมบูรณ์ พร้อมทั้งทรงโปรดฯ ให้สร้างฉบับใหม่ขึ้นมาอีก เรียกว่า *ฉบับล่องชาด*

พระไตรปิฎกทั้ง ๔ รัชสมัยแห่งกรุงรัตนโกสินทร์ดังกล่าวมานี้ยังเป็นภาษาบาลีอักษรขอม ดังนั้น ในปีพุทธศักราช ๒๔๓๑ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๕ จึงทรงโปรดฯ ให้มีการสังคายนาชำระพระไตรปิฎกและปวิรรตบาลีอักษรขอมเป็นบาลีอักษรไทย และทรงโปรดฯ ให้จัดพิมพ์เป็นเล่มหนังสือขึ้นเป็นครั้งแรก จำนวน ๓๙ เล่ม รวม ๑,๐๐๐ ชุด เพื่อฉลองในวโรกาสที่ทรงครองสิริราชสมบัติครบ ๒๕ ปี

ต่อมา พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๗ ทรงมีพระราชประสงค์อุทิศพระราชกุศลถวายแด่พระบรมเชษฐาธิราช พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๖ จึงทรงโปรดฯ ให้มีการตรวจชำระต้นฉบับที่ขาดหายไปเพิ่มอีกจากที่มีอยู่ ๓๙ เล่ม และจัดพิมพ์เป็น ๔๕ เล่ม จบบริบูรณ์ เพื่อให้เท่ากับจำนวนพรรษาที่พระพุทธเจ้าทรงบำเพ็ญ

[๑๔]

พุทธกิจ การตรวจชำระพระไตรปิฎกครั้งนี้คณะสงฆ์กระทำอย่างโอฬารยิ่ง โดยปรับปรุงแก้ไขเครื่องหมายวรรคตอน ใช้เครื่องหมายพินทุแทนยามักการ เริ่มจัดทำตั้งแต่ปีพุทธศักราช ๒๔๖๔ จนถึงปีพุทธศักราช ๒๔๗๓ จึงแล้วเสร็จ และเรียกชื่อพระไตรปิฎกฉบับนี้ว่า สยามรณฺนสฺส เตปิฎก : พระไตรปิฎกฉบับสยามรัฐ พิมพ์จำนวน ๑,๕๐๐ ชุด ซึ่งนับเป็นครั้งแรกที่ได้มีการจัดพิมพ์ ตั้มีร้พระไตรปิฎกฉบับอักษรไทยครบสมบูรณ์ และพระไตรปิฎกบาลีฉบับ สยามรัฐนี้ได้มีการพิมพ์ซ้ำสืบต่อกันมาจนถึงปัจจุบัน

อย่างไรก็ตาม พระไตรปิฎกที่ได้รับการตรวจชำระและจัดพิมพ์ทั้งหมด นับแต่สมัยโบราณมาจนถึงสมัยรัชกาลที่ ๗ เป็นภาษาบาลีหรือภาษามคธ แม้จะได้มีการแปลเป็นภาษาไทยมาช้านานแล้วตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยา แต่ ก็ยังมีได้มีการแปลอย่างเป็นทางการในนามของคณะสงฆ์ จึงต่อมา ในปี พุทธศักราช ๒๔๔๓ คณะสงฆ์โดยได้รับพระบรมราชูปถัมภ์จากพระบาท สมเด็จพระปรเมนทรมหาอานันทมหิดล รัชกาลที่ ๔ ได้ประชุมกันดำเนินการ แปลพระไตรปิฎกภาษาบาลีเป็นภาษาไทยบริบูรณ์และจัดพิมพ์เป็นครั้งแรก เรียกว่า พระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับหลวง โดยแปลตามความในพระไตรปิฎก ภาษาบาลี แล้วพิมพ์เป็นเล่ม ๒,๕๐๐ ชุด ชุดละ ๔๐ เล่ม เพื่อให้เท่ากับ จำนวนพระชนมายุของพระพุทธเจ้าส่วนหนึ่ง อีกส่วนหนึ่งแปลเป็นสำนวน เทศนา โดยถือเอาพระไตรปิฎกภาษาบาลีฉบับสยามรัฐเป็นต้นฉบับ พิมพ์ ลงในใบลาน ๑,๒๕๐ กัณฑ์ เพื่อให้เท่ากับจำนวนพระอรหันตสาวกใน ครั้งพุทธกาลที่มาเฝ้าพระพุทธเจ้าโดยมีนิตหมายเพื่อประชุมฟังพระโอวาท ปาติโมกข์ในคราวจาดตรงคสนีนิบาต ดิถีเพ็ญแห่งมาฆมาส อนึ่ง การแปล และจัดพิมพ์พระไตรปิฎกครั้งนี้กระทำเพื่อเป็นการเฉลิมฉลองในโอกาสที่ พระพุทธศาสนาได้ดำรงมั่นมาครบ ๒๕ พุทธศตวรรษ อีกส่วนหนึ่งด้วย

พระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับหลวงนี้ คณะสงฆ์ได้ดำเนินการตรวจชำระ จัดพิมพ์สืบต่อมาเนื่องในวโรกาสสำคัญอีก ๓ วาระ รวมเป็น ๔ วาระด้วยกัน

กล่าวคือ วาระที่ ๒ พิมพ์ในปีพุทธศักราช ๒๕๑๔ เพื่อเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชมหาราช เนื่องในมหามงคลวโรกาสที่ทรงครองสิริราชสมบัติครบ ๒๕ ปี จำนวน ๒,๐๐๐ ชุด ชุดละ ๔๕ เล่ม วาระที่ ๓ พิมพ์ในปีพุทธศักราช ๒๕๒๑ จำนวน ๒,๐๐๐ ชุด และวาระที่ ๔ พิมพ์ในปีพุทธศักราช ๒๕๒๕ จำนวน ๓,๐๐๐ ชุด เนื่องในวโรกาสสมโภชกรุงรัตนโกสินทร์ครบ ๒๐๐ ปี

ปีพุทธศักราช ๒๕๒๔ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชมหาราช ทรงมีพระราชดำริว่า พระพุทธวจนะอันเรียกว่าพระไตรปิฎกย่อมเป็นหนังสือที่ประมวลพระธรรมวินัยของสมเด็จพระผู้มีพระภาคเจ้า ซึ่งยังบริบูรณ์และตั้งมั่นอยู่ตราบใด ก็ย่อมเป็นหลักของพุทธบริษัทที่จะปฏิบัติให้เป็นสัมมาปฏิบัติ ถึงความอภิชัยรุ่งเรืองอยู่ตราบนั้น จึงทรงมีพระราชศรัทธาเลื่อมใสพระราชทานพระบรมราชูปถัมภ์ในการสังคายนาพระไตรปิฎกถวายตามที่สมเด็จพระอริยวงศาคตญาณ (วาสน์ วาสโน) สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก ถวายพระพร เนื่องในมงคลดิถีที่มีพระชนมพรรษาจะบรรจบ ๕ รอบนักษัตร ในวันที่ ๕ ธันวาคม พุทธศักราช ๒๕๓๐ และมีพระบรมราชโองการประกาศขออาราธนาสมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก สมเด็จพระราชาคณะ พระราชาคณะ พระสงฆ์เปรียญธรรมพร้อมด้วยศาสนบัณฑิต เป็นภาระธุระดำเนินการสังคายนาพระธรรมวินัยตรวจชำระพระไตรปิฎกให้สำเร็จลุล่วงด้วยดี เพื่อความเจริญรุ่งเรืองสถาพรแห่งพระบวรพุทธศาสนาสืบไป

การสังคายนาพระธรรมวินัยตรวจชำระพระไตรปิฎกเนื่องในมหามงคลวโรกาสที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงเจริญพระชนมพรรษา ๕ รอบนักษัตร ในปีพุทธศักราช ๒๕๓๐ นี้ คณะสงฆ์ได้มอบให้กระทรวงศึกษาธิการ โดยกรมการศาสนา ซึ่งเป็นหน่วยงานที่รับสนองงานคณะสงฆ์ขณะนั้นเป็นผู้รับผิดชอบโครงการ โดยรัฐบาลซึ่งมี พลเอกเปรม ติณสูลานนท์ เป็น

[๑๖]

นายกรัฐมนตรีขณะนั้นได้จัดสรรงบประมาณอุดหนุน และได้รับพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ประกอบพระราชพิธีพระฤกษ์ ณ วัดพระศรีรัตนศาสดาราม แล้วได้ดำเนินการสังคายนาตรวจชำระในรูปของคณะกรรมการ ประกอบด้วย คณะกรรมการสังคีติการกสงฆ์ คณะกรรมการปาฬิวิโสภกะ คณะกรรมการแห่งสังคีติการกสงฆ์ คณะกรรมการศาสนบัณฑิต ทั้งฝ่ายบรรพชิตและฝ่ายคฤหัสถ์ และคณะกรรมการดำเนินการและประสานงาน และมีสังฆานุมัติให้ใช้ตำหนักสมเด็จ วัดมหาธาตุยุวราชรังสฤษฎิ์ เป็นสถานที่ตรวจชำระ โดยนำพระไตรปิฎกที่ได้ดำเนินการจัดพิมพ์เป็นฉบับหลวงแล้วนั้นมาตรวจสอบให้มีความถูกต้องทั้งฉบับภาษาบาลีและฉบับภาษาไทย กล่าวคือ ในส่วนของฉบับภาษาบาลี ได้ใช้ พระไตรปิฎกภาษาบาลีฉบับสยามรัฐ เป็นต้นฉบับสอบเทียบกับพระไตรปิฎกฉบับอื่นๆ โดยได้ตั้งข้อ ย่อหน้า ยกหัวข้อสูตรหรือมาติกาให้เห็นชัดเจน และได้อ้างหน้าคัมภีร์พระไตรปิฎกฉบับสยามรัฐ ฉบับฉัฏฐสังคีติ (อักษรพม่า) ฉบับอักษรเทวนาครี และฉบับอักษรโรมัน ในบรรทัดแรกของหน้านั้นๆ เพื่อสะดวกต่อการค้นคว้าของนักศึกษา รวมทั้งบอกเลขบรรทัดแต่ละหน้าของพระไตรปิฎกฉบับภาษาบาลีนี้ไว้ด้วย สำหรับฉบับภาษาไทย ได้นำ พระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับหลวง มาเป็นต้นฉบับในการตรวจสอบพิจารณาลำนวนแปล

การดำเนินการสังคายนาพระธรรมวินัยตรวจชำระพระไตรปิฎกตามที่กล่าวมานี้ได้แล้วเสร็จทันพระราชพิธีเฉลิมพระชนมพรรษา ๕ รอบนักษัตร และเรียกชื่อพระไตรปิฎกฉบับนี้ว่า ทฤษฎรฎุจสุต สกฺคิตฺติเตปิฎกํ ๒๕๓๐ พุทธวสุเต : พระไตรปิฎกฉบับสังคายนา ในพระบรมราชูปถัมภ์ พุทธศักราช ๒๕๓๐ โดยจัดพิมพ์ฉบับภาษาบาลีจำนวน ๑,๐๐๐ ชุด และจัดพิมพ์ฉบับภาษาไทย จำนวน ๓,๐๐๐ ชุด

ต่อมา พระไตรปิฎกฉบับสังคายนา ในพระบรมราชูปถัมภ์ พุทธศักราช ๒๕๓๐ ทั้งภาษาบาลีและภาษาดังกล่าวนี้ได้มีพุทธศาสนิกชนผู้มีจิตศรัทธา

สร้างถวายเป็นวัดจนหมดลง โดยเหตุที่พระไตรปิฎกนั้นเป็นพระคัมภีร์ที่มีความสำคัญ คณะสงฆ์โดยมหาเถรสมาคมจึงเตรียมการที่จะจัดพิมพ์ซ้ำ แต่เพื่อให้เป็นไปตามประเพณีที่ทำกันมา คือก่อนจะจัดพิมพ์พระไตรปิฎกแต่ละครั้ง ต้องมีการประชุมสงฆ์ผู้ทรงความรู้และศาสนบัณฑิตตรวจชำระสอบทานความถูกต้องในเบื้องต้น กอปรกับได้พิจารณาเห็นว่าพระไตรปิฎกฉบับสังคายนาในส่วนภาษาบาลีนั้น แม้จะดำเนินการตรวจชำระจากคณะกรรมการสังคิติกการกสงฆ์ในครั้งนั้นมาแล้ว แต่ก็ยังมีปาฐะที่บกพร่องผิดพลาดอยู่บ้างในบางเล่ม บางสูตร บางข้อ ทั้งนี้เพราะมีข้อจำกัดด้านเวลาและขั้นตอนการจัดพิมพ์เป็นสำคัญ แม้ในส่วนฉบับภาษาไทยก็ปรากฏว่าสูตรเดียวกันซึ่งมีบทพระบาลีเหมือนกัน หรือข้อความพระบาลีอย่างเดียวกันแต่ปรากฏต่างที่กัน กลับมีข้อความสำนวนแปลที่ไม่ลงกันสมกัน เป็นต้น ทั้งนี้เพราะเกิดจากคณะกรรมการแปลมีหลายชุดจึงแปลสำนวนต่างกัน แต่เป็นที่ทราบกันโดยทั่วไปว่า พระไตรปิฎกนั้นเป็นพระคัมภีร์สำคัญในพระพุทธศาสนาสำหรับศึกษาค้นคว้าอ้างอิงของพุทธบริษัท หากใช้เป็นหนังสืออ่านทั่วไป แม้จะเป็นฉบับภาษาไทยก็ควรที่จะมีเอกภาพในด้านสำนวนคำแปลที่เป็นแบบอย่างและมีมาตรฐานเป็นที่ยอมรับของบัณฑิตชน ดังนั้น เพื่อให้การจัดพิมพ์พระไตรปิฎกเผยแพร์ในปัจจุบันมีข้อบกพร่องผิดพลาดน้อยที่สุด คณะสงฆ์โดยมหาเถรสมาคมจึงแต่งตั้งคณะกรรมการสอบทานต้นฉบับพระไตรปิฎกฉบับสังคายนา ซึ่งคณะกรรมการดังกล่าวนี้ได้มีฉันทานุมัติชำระสอบทานต้นฉบับพระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับสังคายนา ทั้ง ๔๕ เล่ม เป็นอันดับแรก โดยกำหนดแนวทาง คือ ให้สอบทานคำแปลของพระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับสังคายนาให้ถูกต้องสมบูรณ์ มิให้ตกหล่นคลาดเคลื่อนจากบทปาฐะในพระไตรปิฎกภาษาบาลีฉบับสังคายนา หากพบว่าตกหล่น ก็แปลเพิ่มให้สมบูรณ์ หากพบว่าคลาดเคลื่อน ก็แปลให้ถูกต้องตามนัยอรรถกถา และหากพบว่าสำนวนคำแปลของสูตรใด หรือข้อใดที่ปรากฏหลายที่ทั้งในเล่มเดียวกันหรือ

ต่างเล่มไม่ตรงกัน ซึ่งเมื่อเทียบเคียงกับฉบับภาษาบาลีแล้วปรากฏว่ามีข้อความพระบาลีอย่างเดียวกัน ก็ปรับแก้สำนวนให้ตรงกัน เป็นต้น

คณะกรรมการดังกล่าวนี้ได้เพียรพยายามดำเนินการตรวจสอบต้นฉบับพระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับสังคายนาสำเร็จเพียงขั้นตอนการสอบทานคำแปลมิให้ตกหล่นจากต้นฉบับภาษาบาลี โดยมีได้ปรับแก้สำนวนคำแปลที่ลักลั่นกันในบางสูตรให้ลงกันสมกัน จึงต่อมา คณะสงฆ์โดยมหาเถรสมาคม ได้มีมติให้ พระธรรมกิตติวงศ์ (ทองดี สุรเตโช ป.ธ. ๙, ราชบัณฑิต) วัดราชโอรสาราม รับเป็นการธุระดำเนินการสานต่อในขั้นตอนที่เหลือให้สำเร็จเรียบร้อย ซึ่งในเมืองต้น พระธรรมกิตติวงศ์ ได้นำต้นฉบับพระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับสังคายนา ที่คณะกรรมการดังกล่าวได้สอบทานคำแปลกับฉบับภาษาบาลีไว้แล้วนั้นมา ให้คณะศิษย์ดำเนินการบันทึกข้อมูลลงในคอมพิวเตอร์เพื่อให้เกิดความสะดวกในการปรับแก้สำนวนและการเชื่อมโยงข้อมูลแล้วได้ศึกษาการใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์เพื่อที่จะได้ดำเนินการปรับแก้สำนวนคำแปลในเครื่องคอมพิวเตอร์ด้วยตนเอง อันเป็นการลดขั้นตอนที่ไม่ต้องพิมพ์ข้อมูลออกมาเป็นรูปเพื่อตรวจและสั่งแก้ ซึ่งช่วยประหยัดทั้งด้านเวลาและวัสดุประกอบการพิมพ์ พร้อมทั้งได้เตรียมรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับพระไตรปิฎกภาษาไทยจากแหล่งต่างๆ ที่พระโบราณจารย์ได้แปลไว้ เช่น พระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับหลวงและฉบับอื่นๆ เพื่อจัดทำมาเป็นอุปการะสอบทานเทียบเคียงประกอบการปรับแก้สำนวนคำแปล และที่สำคัญ ได้นำคัมภีร์อรรถกถาภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ที่นายพร รัตนสุวรรณ ได้ประชุมศาสนบัณฑิตตรวจชำระและจัดพิมพ์อย่างครบบริบูรณ์มาเป็นอุปกรณ์ประกอบการปรับแก้สำนวนคำแปลให้ถูกต้องตามพุทธานุญาต นอกจากนี้ยังได้จัดหาซีดีรอมพระไตรปิฎกฉบับคอมพิวเตอร์ที่มหาวิทยาลัยมหิดลจัดทำไว้มาสืบค้นข้อความพระบาลีที่ซ้ำกันเพื่อจะได้ปรับสำนวนคำแปลให้เป็นเอกภาพกันอีกด้วย เมื่อเสร็จขั้นตอนการบันทึกข้อมูลดังกล่าวแล้ว จึงได้ดำเนินการ

ปรับแก้ข้อมูลสำนวนคำแปลพระไตรปิฎกภาษาไทยในเครื่องคอมพิวเตอร์ไปตามลำดับเล่ม จนแล้วเสร็จทั้ง ๔๕ เล่ม พร้อมทั้งจะให้พิสูจน์อักษรก่อนเสนออนุมัติจัดพิมพ์ แต่ได้พิจารณาเห็นว่า พระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับหลวงและฉบับสังคายนาที่พระโบราณจารย์ได้แปลและจัดทำไว้ นั้น มิได้ทำเชิงอรรถคือคำอธิบายศัพท์หรือข้อความที่ยากต่อความเข้าใจไว้ ดังนั้น เพื่อเอื้อประโยชน์ ในการอ่านพระไตรปิฎกให้เข้าใจสำหรับประชาชนทั่วไปและสามารถเป็นแหล่งค้นคว้าอ้างอิงที่ถูกต้องอันเหมาะสมแก่ยุคสมัยปัจจุบันที่เป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ จึงได้เพิ่มขั้นตอนการจัดทำเชิงอรรถขึ้นโดยกำหนดแนวทางในการจัดทำ คือทำคำอธิบายเฉพาะคำศัพท์วิชาการทางพระพุทธศาสนาที่ปรากฏในพระไตรปิฎกซึ่งแปลทับศัพท์ไว้หรือข้อความที่ยากต่อความเข้าใจ โดยตรวจดูคำอธิบายจากคัมภีร์อรรถกถาภาษาบาลีฉบับมหาจุฬาฯ ที่อธิบายหรือแยกประเภทศัพท์หรือข้อความแห่งพระบาลีนั้นๆ เป็นเบื้องต้นแล้วแปลสรุปความเป็นภาษาไทยที่กะทัดรัด พร้อมทั้งอ้างอิงคัมภีร์อรรถกถาเป็นอักษรย่อและบอกเล่มหรือหน้าไว้ในวงเล็บเพื่อประโยชน์ในการสืบค้นอ้างอิงของผู้ต้องการหลักฐานอ้างอิงหรือต้องการศึกษาพระพุทธศาสนาชั้นสูง ในกรณีคำแปลภาษาไทยที่ไม่นิยมใช้ซึ่งเกรงว่าคนทั่วไปอ่านแล้วไม่เข้าใจและต้องเสียเวลาเปิดดูความหมายในพจนานุกรม โดยที่คัมภีร์อรรถกถาก็ไม่ได้ให้คำอธิบายไว้ เช่น คำว่า *ทิม* ซึ่งหมายถึงศาลาแถวหรือห้องแถวสำหรับเป็นที่พักหรือเก็บของ ก็ได้ทำเชิงอรรถไว้โดยอ้างที่มาจากพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน หรืออธิบายเพิ่มเติมตามสมควร พร้อมทั้งบอกหน้ากำกับไว้เพื่อการสืบค้น เป็นต้น ซึ่งขั้นตอนการจัดทำเชิงอรรถพร้อมทั้งจัดหน้าวรรคตอนนี้ได้อาศัยความละเอียดและใช้เวลาในการจัดทำเป็นอย่างมาก

การจัดทำต้นฉบับพระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับสังคายนาฯ เพื่อเสนอจัดพิมพ์ดังกล่าวนี้ ได้ใช้เวลาในการดำเนินการจัดทำเป็นเวลานาน จึงแล้วเสร็จเป็นข้อมูลต้นฉบับอยู่ในคอมพิวเตอร์ ในส่วนของการจัดทำต้นฉบับ

พระไตรปิฎกภาษาบาลีฉบับสังคายนาฯ นั้นยังมิได้มีการตรวจชำระสอบทาน
 แต่อย่างใด จนถึงปีพุทธศักราช ๒๕๔๘ คณะสงฆ์โดยมหาเถรสมาคม ประรณ
 เหตุที่พระมหากษัตริย์ไทยตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันทรงดำรงอยู่ในฐานะองค์
 เอกอัครศาสนูปถัมภกและทรงเป็นพุทธมามกะ พระราชกรณียกิจของพระ
 มหากษัตริย์แต่ละพระองค์อันเกี่ยวเนื่องกับการพระพุทธานุภาพนอกจากจะ
 ทรงอุปถัมภ์พระสงฆ์ให้สามารถบริหารงานปกครอง งานการศึกษา
 งานเผยแผ่ งานสาธารณูปการ งานสาธารณสงเคราะห์ และงานการศึกษา
 สงเคราะห์อย่างมีประสิทธิภาพแล้ว พระราชกรณียกิจอันเกี่ยวเนื่องกับ
 การอุปถัมภ์บำรุงพระพุทธานุภาพอีกส่วนหนึ่ง ก็คือทรงโปรดฯ ให้มีการ
 ตรวจชำระจัดพิมพ์พระไตรปิฎก ซึ่งพระราชกรณียกิจส่วนนี้ได้อำนวยผลให้
 พระสงฆ์และประชาชนมีหลักในการศึกษา ปฏิบัติ และเผยแผ่พระพุทธานุภาพ
 อันก่อให้เกิดความดำรงมั่นคงแห่งพระพุทธานุภาพคู่กับชาติไทยตราบเท่า
 ทุกวันนี้ ดังนั้น ในมหามงคลโรกาลที่ พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหา-
 ภูมิพลอดุลยเดช มหิตลาธิเบศรรามาธิบดี จักรีนฤพดินทร สยามินทราธิราช
 บรมนาถบพิตร ได้เสด็จเถลิงถวัลยราชสมบัติเป็นพระมหากษัตริย์แห่ง
 ราชอาณาจักรไทย ตั้งแต่วันที่ ๕ มิถุนายน พุทธศักราช ๒๕๐๕ นับเวลา
 ถึงปัจจุบัน เป็นปีที่ ๖๐ สมเด็จพระบรมบพิตรพระราชสมภารพระองค์ได้
 เสด็จดำรงสยามรัฐสีมาราชอาณาจักร ทรงประพฤติปฏิบัติพระองค์มั่นคงอยู่
 ในทศพิธราชธรรมและจักรวรรดิวัตร ประสิทธิ์ประสาทความไพบูรณ์รุ่งเรือง
 วัฒนาสถาพร ทรงพระมหากรุณาแก่พสกนิกรถ้วนหน้า คณะสงฆ์โดย
 มหาเถรสมาคม สำนักในพระมหากรุณาธิคุณที่มีต่อพสกนิกร ประเทศชาติ
 และพระพุทธานุภาพ จึงมีมติให้จัดพิมพ์พระไตรปิฎกฉบับภาษาบาลีและ
 ฉบับภาษาไทย เพื่อเป็นการเฉลิมพระบุญญาธิการและเฉลิมพระเกียรติคุณ
 พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และเพื่อเป็นการสืบสานพระไตรปิฎกให้เป็น

หลักสำคัญของพระพุทธศาสนาในการศึกษาสัมมาปฏิบัติของพุทธบริษัท ซึ่งกิจกรรมส่วนนี้นับเป็นหนึ่งในแปดกิจกรรมเฉลิมพระเกียรติ ในวโรกาสมหามงคลสมัยที่ทรงครองสิริราชสมบัติครบ ๖๐ ปี ในปีพุทธศักราช ๒๕๔๙

ในการประชุมมหาเถรสมาคม ครั้งที่ ๒๗/๒๕๔๔ เมื่อวันที่ ๒๑ พฤศจิกายน พุทธศักราช ๒๕๔๔ มหาเถรสมาคมได้มีมติเห็นชอบแต่งตั้งคณะกรรมการพิจารณาต้นฉบับและจัดพิมพ์พระไตรปิฎกฉบับภาษาบาลีและฉบับภาษาไทยเฉลิมพระเกียรติฯ ประกอบด้วยบรรพชิต ๔๑ รูป คฤหัสถ์ ๔ คน รวม ๔๕ รูป/คน โดยมี สมเด็จพระพุฒาจารย์ (เกี่ยว อุปเสโณ ป.ธ. ๙) วัดสระเกศ ประธานคณะผู้ปฏิบัติหน้าที่สมเด็จพระสังฆราช เป็นประธานกรรมการ พระพรหมมุนี (จันท์ พรหมคุดโต ป.ธ. ๙) วัดบวรนิเวศวิหาร พระพรหมเวที (สนิท ชวนปญฺโญ ป.ธ. ๙) วัดไตรมิตรวิทยาราม เป็นรองประธานกรรมการ และพระราชสุธี (โสภณ โสภณจิตฺโต ป.ธ. ๙) วัดเทวราชกุญชร เป็นเลขานุการ ซึ่งต่อมา เมื่อวันที่ ๔ สิงหาคม ๒๕๔๙ คณะกรรมการ ฯ นี้ได้ประชุมพิจารณาแนวทางในการดำเนินงานจัดพิมพ์พระไตรปิฎกภาษาบาลีและภาษาไทยเฉลิมพระเกียรติฯ และได้ข้อสรุปเป็นแนวปฏิบัติว่า ในการดำเนินงานตรวจชำระพระไตรปิฎกภาษาบาลี ให้นำพระไตรปิฎกภาษาบาลีฉบับสังคายนา พุทธศักราช ๒๕๓๐ เป็นต้นฉบับในการตรวจชำระ และให้นำพระไตรปิฎกฉบับอื่นๆ มาเทียบเคียงโดยให้ทำเชิงอรรถในปาฐะที่ต่างกันไว้ ส่วนการตรวจชำระพระไตรปิฎกภาษาไทย ให้นำต้นฉบับพระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับสังคายนาฯ ที่พระธรรมกิตติวงศ์และคณะได้จัดทำไว้แล้ว ตามมติมหาเถรสมาคม มาตรวจสอบคำแปลและจัดทำหัวข้อให้ตรงกันกับพระไตรปิฎกภาษาบาลีฉบับสังคายนาฯ ที่คณะกรรมการตรวจชำระแล้ว ทั้งนี้ ประธานคณะกรรมการฯ ได้มีคำสั่งแต่งตั้งคณะทำงานกองงานพิจารณาตรวจต้นฉบับและจัดพิมพ์พระไตรปิฎกฯ เป็น ๓ กอง คือ

[๒๒]

๑. คณะทำงานกองงานพระวินัยปิฎก จำนวน ๒๕ รูป/คน มี พระธรรมคุณาภรณ์ (เอื้อน ทาธมฺโม ป.ธ. ๙, Ph.D.) วัดสามพระยา เป็น ประธาน

๒. คณะทำงานกองงานพระสุตตันตปิฎก จำนวน ๑๙ รูป มี พระวิสุทฐิวงศาจารย์ (วิเชียร อโนมฺคุโณ ป.ธ. ๙, พธ.ด. กิตติมศักดิ์) วัด ปากน้ำ เป็นประธาน

๓. คณะทำงานกองงานพระอภิธรรมปิฎก จำนวน ๒๑ รูป/คน มี พระพรหมโมลี (สมศักดิ์ อุปลโม ป.ธ. ๙, Ph.D.) วัดพิชยญาติการาม เป็น ประธาน

ในการพิจารณาตรวจต้นฉบับพระไตรปิฎกภาษาบาลีนั้น ได้นำ พระไตรปิฎกภาษาบาลีฉบับอื่นๆ ทั้งในและต่างประเทศมาเทียบเคียง ตรวจสอบทำเชิงอรรถในปาฐะที่ต่างกัน จำนวน ๗ ฉบับ ประกอบด้วย พระไตรปิฎกบาลี อักษรไทย ๓ ฉบับ คือ (๑) ทพยรฎกสส สงคิตติเตปิฎก (๒๕๓๐ พุทธวสุเส) (๒) สยามรฎกสส เตปิฎก (๒๕๒๕ พุทธวสุเส) (๓) มหาจุฬาลงคปิฎก (อนุสรณีย์ ๒๕๐๐ พุทธวสุเส) และพระไตรปิฎก บาลีอักษรต่างประเทศ ๔ ฉบับ คือ (๑) ญจสงคิตติเตปิฎก (พระไตรปิฎก บาลีอักษรพม่า ฉบับฉัฐรังคายนนา พิมพ์ พ.ศ. ๒๕๓๔) (๒) อังคิลสเตปิฎก (พระไตรปิฎกบาลีอักษรโรมัน ฉบับสมาคมบาลีปกรณ์) (๓) สัพพเตปิฎก (พระไตรปิฎกบาลีอักษรสิงหล) (๔) นาลันทาทเวนาศรีปาลิเตปิฎก (พระ ไตรปิฎกบาลีอักษรเทวนาครี ฉบับมหาวิทยาลัยนาลันทา)

คณะทำงานแต่ละกองงานได้เพียรพยายามพิจารณาตรวจต้นฉบับ พระไตรปิฎกทั้งภาษาบาลีและภาษาไทยตามที่ได้รับมอบหมายอย่างเต็ม กำลังความสามารถ เริ่มตั้งแต่เดือนกันยายน พุทธศักราช ๒๕๔๙ เป็นต้นมา จึงทำให้การพิจารณาตรวจต้นฉบับและจัดพิมพ์พระไตรปิฎกฉบับภาษาบาลี และฉบับภาษาไทยเฉลิมพระเกียรติฯ สำเร็จลุล่วงด้วยดี

บัดนี้ การพิจารณาตรวจต้นฉบับและจัดพิมพ์พระไตรปิฎกภาษาบาลี และภาษาไทยเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เนื่องในมหามงคลสมัยที่ทรงครองสิริราชสมบัติครบ ๖๐ ปี ได้บรรลุผลเสร็จสิ้นแล้ว นับว่าสำเร็จได้โดยอาศัยพระบารมีพระบรมเดชานุภาพแห่งองค์พระมหากษัตริยาธิราช กอปรด้วยความวิริยะอุตสาหะอุทิศเวลาเป็นพุทธบูชาของคณะกรรมการพระเถรานุเถระและศาสนบัณฑิตผู้ดำเนินการพิจารณาตรวจต้นฉบับและความร่วมมือร่วมใจจากทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง ขออานุภาพแห่งคุณพระศรีรัตนตรัย และอานุภาพแห่งกุศลเจตนาในการพิจารณาตรวจต้นฉบับและจัดพิมพ์พระไตรปิฎกฉบับภาษาบาลีและฉบับภาษาไทยเฉลิมพระเกียรติฯ ครั้งนี้ จงเป็นพลวปัจจัยดลบันดาลให้พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช สมเด็จพระบรมบพิตร พระราชสมภารเจ้า ผู้ทรงพระคุณอันประเสริฐ สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ พระราชโอรส พระราชธิดา พร้อมทั้งพระบรมวงศานุวงศ์ ทรงเจริญพระชนมายุยิ่งยืนนาน สถิตในไอศวรรยราชสมบัติ ทั้งสุขโสมนัสสวัสดิ์จงเกิดมีในทุกสถาน ขอให้รัฐบาลในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวจงประสบความสำเร็จในการบริหารราชการแผ่นดิน ขออาณัติพระราชารัษฎ์และสรรพสัตว์ทุกหมู่เหล่าจงอยู่เย็นเป็นสุข ภายใต้พระบรมโพธิสมภาร เจริญงอกงามในธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าตลอดจิรัฏฐิตกาล เทอญ

สทา ทิปปตุ สทฺธมฺโม ตถาคตปฺปเวทิต

ทสฺเสนฺโต สพฺพโลกสฺส อุมฺมกฺโข วิสฺสุทฺธิยา.

ขอพระสัทธรรมที่พระตถาคตเจ้าทรงประกาศไว้ แสดง
ทางตรงเพื่อความบริสุทธิ์แก่โลกทั้งปวง จงรุ่งเรืองทุกเมื่อ เทอญ.

มหาเถรสมาคม

THE PALI ALPHABET IN THAI AND ROMAN CHARACTERS

VOWELS

๐ = a ๑ = ā ๒ = i ๓ = ī ๔ = u ๕ = ū ๖ = e ๗ = o

CONSONANTS WITH VOWEL “A”

ก = ka	ข = kha	ฅ = ga	จ = gha	ง = ṅa
จ = ca	ฉ = cha	ช = ja	ฉ = jha	ญ = ña
ฎ = ṭa	ฐ = ṭha	ฑ = ḍa	ฒ = ḍha	ณ = ṇa
ด = ta	ถ = tha	ด = da	ธ = dha	น = na
ป = pa	ผ = pha	พ = ba	ภ = bha	ม = ma

ย = ya ๖ = ra ๗ = la ๘ = va ๙ = sa ๑๐ = ha ๑๑ = ḷa ๑๒ = ṃ

VOWELS IN COMBINATION

ก = ka ก๑ = kā กิ = ki กิ = kī กุ = ku กู = kū เก = ke โก = ko
 ข = kha ข๑ = khā ขิ = khi ขิ = khī ขุ = khu ขู = khū เข = khe ขอ = kho

FIGURES

๑	๒	๓	๔	๕	๖	๗	๘	๙	๐
1	2	3	4	5	6	7	8	9	0

ทฤษฎารัฐส เตปิฏเก สงเกตวิญญาปนํ

- อ. = อิงคสิสเตปิฏกํ
- ฉ. = ฉฏฐสงคีติเตปิฏกํ
- ทย. = ทฤษฎารัฐส สงคีติเตปิฏกํ (๒๕๓๐ พุทฺธวสุเส)
- เท. = นาลนุทาเทวนาคริปาลิเตปิฏกํ
- โป. = โปราณเตปิฏกํ
- มหา. = มหาจุฬาเตปิฏกํ (อนุสสรณียํ ๒๕๐๐ พุทฺธวสุเส)
- สี. = สีหพเตปิฏกํ
- สุยา. = สุยามรฎฐส เตปิฏกํ (๒๕๒๕ พุทฺธวสุเส)

สุตตตันตปิฎก อังคุตตรนิกายสุต

จตุกกนิปาตปาติยา

กิตฺตนปตฺตํ

มาติกา

องฺเก

๑. ปจฺมปณฺณาสโก

๑. ภณฺฑกามวคฺโค

๑.	อนุพฺพุตฺตํ	๑
๒.	ปปฺติตฺตํ	๒
๓.	ปจฺมวตฺตํ	๓
๔.	ทฺติยวตฺตํ	๔
๕.	อนุสฺสวตฺตํ	๖
๖.	อปฺปสฺสวตฺตํ	๘
๗.	โสภณวตฺตํ	๑๐
๘.	เวสสวตฺตํ	๑๑
๙.	ตณฺหุปฺปาทวตฺตํ	๑๒
๑๐.	โยควตฺตํ	๑๓

๒. จรรวคฺโค

๑.	จรรวตฺตํ	๑๗
๒.	สีลวตฺตํ	๑๘

มัตติกา

อङ्กะ

๓. ปธานสูตร	๒๐
๔. สัมวารสูตร	๒๑
๕. ปณฺณตติสูตร	๒๓
๖. โสขมมสูตร	๒๓
๗. ปจฺมกตติสูตร	๒๔
๘. ทุตติยอกตติสูตร	๒๔
๙. ตตติยอกตติสูตร	๒๕
๑๐. ภตฺตทฺทเทสภสูตร	๒๕

๓. อรุณเวลกโก

๑. ปจฺมอรุณเวลสูตร	๒๗
๒. ทุตติยอรุณเวลสูตร	๒๙
๓. โลกสูตร	๓๑
๔. กภาพการามสูตร	๓๓
๕. พุรหมจริยสูตร	๓๕
๖. กุฬสูตร	๓๖
๗. สนฺตมฺมจิสฺสสูตร	๓๖
๘. อริยวํสสูตร	๓๗
๙. ฌมฺมปทสูตร	๓๙
๑๐. ปริพฺพาชกสูตร	๔๐

มัททิกา

องฺก

๔. จกฺกาวคฺโค

๑.	จกฺกสฺสตุตฺตํ	๔๔
๒.	สงฺกหสฺสตุตฺตํ	๔๔
๓.	สีหสฺสตุตฺตํ	๔๕
๔.	อคฺคปปฺปสาทสฺสตุตฺตํ	๔๗
๕.	วสฺสการสฺสตุตฺตํ	๔๘
๖.	โทณสฺสตุตฺตํ	๕๑
๗.	อปริหานิสฺสตุตฺตํ	๕๓
๘.	ปฏฺฐิณสฺสตุตฺตํ	๕๕
๙.	อุทฺทชยสฺสตุตฺตํ	๕๗
๑๐.	อุททายิสฺสตุตฺตํ	๕๘

๕. โรหิตสฺสวคฺโค

๑.	สมมตฺติภาวนาสฺสตุตฺตํ	๖๑
๒.	ปญฺหาพฺยาการณสฺสตุตฺตํ	๖๓
๓.	ปจฺมโกธครุสฺสตุตฺตํ	๖๔
๔.	ทฺฤติยโกธครุสฺสตุตฺตํ	๖๔
๕.	ปจฺมโรหิตสฺสสฺสตุตฺตํ	๖๕
๖.	ทฺฤติยโรหิตสฺสสฺสตุตฺตํ	๖๗
๗.	สฺววิทฺฐสฺสตุตฺตํ	๖๙
๘.	วิสาขสฺสตุตฺตํ	๗๐
๙.	วิปลลลสฺสตุตฺตํ	๗๑
๑๐.	อุปทฺธิเกสฺสสฺสตุตฺตํ	๗๓

๒. ทุตฺติยปญฺณาสโก

๑. ปุญฺณภาสิณฺทวคฺโค

๑.	ปจฺมปุญฺณภาสิณฺทวคฺคํ	๗๖
๒.	ทุตฺติยปุญฺณภาสิณฺทวคฺคํ	๗๘
๓.	ปจฺมสํวาสสฺสํ	๗๙
๔.	ทุตฺติยสํวาสสฺสํ	๘๒
๕.	ปจฺมสมชฺชิวีสฺสํ	๘๕
๖.	ทุตฺติยสมชฺชิวีสฺสํ	๘๖
๗.	สุปฺปวาสาสฺสํ	๘๖
๘.	สุทตฺตสฺสํ	๘๘
๙.	โมชฺชนสฺสํ	๘๘
๑๐.	คิหิสามิจิสฺสํ	๘๙

๒. ปตฺตกมฺมวคฺโค

๑.	ปตฺตกมฺมสฺสํ	๙๑
๒.	อนฺนนาถสฺสํ	๙๕
๓.	สพฺพรหมสฺสํ	๙๗
๔.	นิริยสฺสํ	๙๘
๕.	รูปสฺสํ	๙๘
๖.	สวากสฺสํ	๙๙

มาติกา

องฺก

๗. อหิราชสูตร	๑๐๐
๘. เทวทตฺตสูตร	๑๐๑
๙. ปธานสูตร	๑๐๒
๑๐. ฌมมิกสูตร	๑๐๓

๓. อปฺณณกวกุโ

๑. ปธานสูตร	๑๐๖
๒. สมฺมาทิฏฺฐิสูตร	๑๐๖
๓. สปปริสสูตร	๑๐๖
๔. ปจฺมอภุคฺคสูตร	๑๐๙
๕. ทุติยอภุคฺคสูตร	๑๐๙
๖. กุสินารสูตร	๑๐๙
๗. อจินฺเตยฺยสูตร	๑๑๐
๘. ทกฺขิณาสสูตร	๑๑๑
๙. วณฺชิชฺชสูตร	๑๑๒
๑๐. กมฺโพชฺชสูตร	๑๑๔

๔. มจฺจวกุโ

๑. ปาณาทิปาตสูตร	๑๑๕
๒. มุสสาวาทสูตร	๑๑๕
๓. วณฺณนารหสูตร	๑๑๖
๔. โกธครุสูตร	๑๑๖

มัททิกา

องฺก

๕. ตโมตมสฺสตุตฺ	๑๑๗
๖. โอนโตณตสฺสตุตฺ	๑๑๙
๗. ปุตฺตสฺสตุตฺ	๑๒๐
๘. สยโณชนสฺสตุตฺ	๑๒๓
๙. สมมาทิกฺขจิสฺสตุตฺ	๑๒๔
๑๐. ขนฺธสฺสตุตฺ	๑๒๕

๕. อสุรวกฺโก

๑. อสุรสฺสตุตฺ	๑๒๘
๒. ปจฺมสมามิสฺสตุตฺ	๑๒๙
๓. ทุตฺติยสมามิสฺสตุตฺ	๑๒๙
๔. ตตฺติยสมามิสฺสตุตฺ	๑๓๑
๕. จวาลาตสฺสตุตฺ	๑๓๓
๖. รากวินยสฺสตุตฺ	๑๓๔
๗. ขิปฺปนินฺสนฺติสฺสตุตฺ	๑๓๖
๘. อตฺตหิตสฺสตุตฺ	๑๓๘
๙. ลิกฺขาปทสฺสตุตฺ	๑๓๘
๑๐. โปตฺตลฺยสฺสตุตฺ	๑๔๐

๓. ตตฺติยปณฺณาสโก

๑. วลาหกวกฺโก

๑. ปจฺมวลาหกสฺสตุตฺ	๑๔๔
๒. ทุตฺติยวลาหกสฺสตุตฺ	๑๔๕

มัตติกา

๓. กุมภาสุตฺตํ	๑๔๗
๔. อุทกกรหสฺสุตฺตํ	๑๔๙
๕. อมฺพสฺสุตฺตํ	๑๕๑
๖. ทฺวติยอมฺพสฺสุตฺตํ	๑๕๓
๗. มฺมุสิกสฺสุตฺตํ	๑๕๓
๘. พลิกพทสฺสุตฺตํ	๑๕๕
๙. รุกฺขสฺสุตฺตํ	๑๕๖
๑๐. อาสีวิสสฺสุตฺตํ	๑๕๘

๒. เกสีกุโ

๑. เกสีกุโ	๑๖๐
๒. ชวสฺสุตฺตํ	๑๖๒
๓. ปโตทสฺสุตฺตํ	๑๖๓
๔. นาคสฺสุตฺตํ	๑๖๖
๕. จานสฺสุตฺตํ	๑๖๙
๖. อปฺปมาทสฺสุตฺตํ	๑๗๐
๗. อารกฺขสฺสุตฺตํ	๑๗๑
๘. สัมเวชนียสฺสุตฺตํ	๑๗๑
๙. ปจฺจมภยสฺสุตฺตํ	๑๗๒
๑๐. ทฺวติยภยสฺสุตฺตํ	๑๗๒

๓. ภยวคฺโค

๑. อตฺตทานวาทภยสฺสุตฺตํ	๑๗๓
-------------------------	-----

มาติกา

อङ्กะ

๒.	อุมิภยสูตรํ	๑๗๕
๓.	ปจมนานาการณสูตรํ	๑๗๙
๔.	หุติยนานาการณสูตรํ	๑๘๑
๕.	ปจมเมตฺตาสูตรํ	๑๘๒
๖.	หุติยเมตฺตาสูตรํ	๑๘๕
๗.	ปจมตถาคตอจฺฉริยสูตรํ	๑๘๖
๘.	หุติยตถาคตอจฺฉริยสูตรํ	๑๘๗
๙.	อาบนฺทอจฺฉริยสูตรํ	๑๘๘
๑๐.	จกฺกาวตฺตอจฺฉริยสูตรํ	๑๘๙

๔. ปุคฺคถาคโค

๑.	สญฺโฆชนสูตรํ	๑๙๒
๒.	ปฏฺฐิภาณสูตรํ	๑๙๓
๓.	อุคฺคฆฏิตถฺตฺตสูตรํ	๑๙๔
๔.	อุฏฺฐาณผลสูตรํ	๑๙๔
๕.	สวาทฺทสูตรํ	๑๙๔
๖.	ปจมสีลสูตรํ	๑๙๕
๗.	หุติยสีลสูตรํ	๑๙๖
๘.	นิกกฺกจฺจสูตรํ	๑๙๗
๙.	ชมฺมกถิกสูตรํ	๑๙๘
๑๐.	วาทีสูตรํ	๑๙๙

มดติกอ

องุเก

๕. อออวอโก

๑. ออออสอตุต	๒๐๐
๒. ปออสอตุต	๒๐๐
๓. ออออสอตุต	๒๐๐
๔. ออออสอตุต	๒๐๑
๕. ปอออสอตุต	๒๐๑
๖. ปอออสอตุต	๒๐๑
๗. ออออสอตุต	๒๐๑
๘. ออออสอตุต	๒๐๒
๙. ออออสอตุต	๒๐๒
๑๐. ออออสอตุต	๒๐๓

๔. ออออสอตุต

๑. ออออสอตุต

๑. ออออสอตุต	๒๐๔
๒. ปอออสอตุต	๒๐๔
๓. ออออสอตุต	๒๐๔
๔. ออออสอตุต	๒๐๔
๕. ออออสอตุต	๒๐๕
๖. กปปอสอตุต	๒๐๕
๗. ออออสอตุต	๒๐๖

มัตติกา

อังกะ

๘. ปริหานิสุตตัม	๒๐๗
๙. ภิกขุขณีสุตตัม	๒๐๘
๑๐. สุกตวินยสุตตัม	๒๑๑

๒. ปฏิปทาวคโค

๑. สงฺขิตตสุตตัม	๒๑๕
๒. วิตุถารสุตตัม	๒๑๕
๓. อสุภาสุตตัม	๒๑๗
๔. ปจฺจมมสุตตัม	๒๑๙
๕. หุติยมมสุตตัม	๒๒๐
๖. อภยสุตตัม	๒๒๒
๗. มหาโมคคัลลานสุตตัม	๒๒๓
๘. สารีปุตตสุตตัม	๒๒๓
๙. สสงฺขารสุตตัม	๒๒๔
๑๐. ยุกนทฐสุตตัม	๒๒๗

๓. สญฺเจตนิยวคโค

๑. เจตนาสุตตัม	๒๒๙
๒. วิภตฺติสุตตัม	๒๓๒
๓. มหาโกฏฐิตสุตตัม	๒๓๓
๔. อานนทสุตตัม	๒๓๕
๕. อุปฺปวณสุตตัม	๒๓๖
๖. อายาจนสุตตัม	๒๓๗

มัตติกา

๗. ราหุลสูตร
๘. ชมพาลีสูตร
๙. นิพพานสูตร
๑๐. มหาปเทสสูตร

อังกะ

- ๒๓๘
- ๒๓๙
- ๒๔๒
- ๒๔๒

๔. โยธาชีวกุโ

๑. โยธาชีวสูตร
 ๒. ปาฏิโมกสูตร
 ๓. สุตสูตร
 ๔. อภยสูตร
 ๕. สมณสัจจสูตร
 ๖. อุมมงคสูตร
 ๗. วสุสการสูตร
 ๘. อุปกสูตร
 ๙. สจฉิกรณียสูตร
 ๑๐. อุโปสถสูตร
- ๒๔๗
 - ๒๔๘
 - ๒๔๙
 - ๒๕๑
 - ๒๕๔
 - ๒๕๖
 - ๒๕๙
 - ๒๖๒
 - ๒๖๓
 - ๒๖๔

๕. มหาวกุโ

๑. โสทานุกตสูตร
 ๒. จานสูตร
 ๓. ภททียสูตร
- ๒๖๗
 - ๒๗๐
 - ๒๗๔

มัตติกา

	อङ्กะ
๔. สาปคุติยาสุตฺตํ	๒๘๐
๕. วปฺปสุตฺตํ	๒๘๒
๖. สาพฺพสุตฺตํ	๒๘๗
๗. มลฺลิกาเทวีสุตฺตํ	๒๙๐
๘. อตฺตนฺตปฺปสุตฺตํ	๒๙๔
๙. ตณฺหาสุตฺตํ	๓๐๔
๑๐. เปมสุตฺตํ	๓๐๖

๕. ปญจมปณฺณาสโก

๑. สปปุริสวคฺโค

๑. สิग्ขาปฺปสุตฺตํ	๓๑๒
๒. อสฺสทฺฐสุตฺตํ	๓๑๓
๓. สตฺตกมฺมสุตฺตํ	๓๑๔
๔. ทสฺกมฺมสุตฺตํ	๓๑๖
๕. อมฺมจฺงคิกสุตฺตํ	๓๑๗
๖. ทสฺมคฺคสุตฺตํ	๓๑๘
๗. ปจฺมปาปฐมฺมสุตฺตํ	๓๑๙
๘. ทฺติยปาปฐมฺมสุตฺตํ	๓๒๐
๙. ตติยปาปฐมฺมสุตฺตํ	๓๒๑
๑๐. จตฺตฺตปาปฐมฺมสุตฺตํ	๓๒๒

มัทิกา

องฺก

๒. โสภนวกุโ

๑.	ปริสาสุตฺตํ	๓๒๔
๒.	ทิกฺขุจิสุตฺตํ	๓๒๔
๓.	อกตณฺณตาสฺสุตฺตํ	๓๒๕
๔.	ปาณาติปาตีสฺสุตฺตํ	๓๒๕
๕.	ปจฺมมคฺคสุตฺตํ	๓๒๕
๖.	ทฺธิยมคฺคสุตฺตํ	๓๒๖
๗.	ปจฺมโฆหารปถสุตฺตํ	๓๒๖
๘.	ทฺธิยโฆหารปถสุตฺตํ	๓๒๗
๙.	อหิริกสุตฺตํ	๓๒๗
๑๐.	ทฺสุสึลลสุตฺตํ	๓๒๘

๓. ทุจฺจริตวากุโ

๑.	ทฺุจฺจริตสุตฺตํ	๓๒๙
๒.	ทิกฺขุจิสุตฺตํ	๓๒๙
๓.	อกตณฺณตาสฺสุตฺตํ	๓๓๐
๔.	ปาณาติปาตีสฺสุตฺตํ	๓๓๑
๕.	ปจฺมมคฺคสุตฺตํ	๓๓๑
๖.	ทฺฺติยมคฺคสุตฺตํ	๓๓๒
๗.	ปจฺมโฆหารปถสุตฺตํ	๓๓๓
๘.	ทฺฺติยโฆหารปถสุตฺตํ	๓๓๔

มาติกา

๙.	อิทธิกสูตร	๓๓๕
๑๐.	ทุปปณฺณสูตร	๓๓๖
๑๑.	กวิสสุต	๓๓๖

อังก

๔. กมฺมวกฺโก

๑.	สงฺฆิตฺตสูตร	๓๓๘
๒.	วิตถารสูตร	๓๓๘
๓.	โสณกายนสูตร	๓๔๐
๔.	ปจฺมสิกฺขาปทสูตร	๓๔๓
๕.	ทุตฺติยสิกฺขาปทสูตร	๓๔๔
๖.	อริยมคฺคสูตร	๓๔๕
๗.	โพชฌนคฺคสูตร	๓๔๖
๘.	สาวชฺชสูตร	๓๔๗
๙.	อพฺยาปทฺธมฺมสูตร	๓๔๘
๑๐.	สมณสูตร	๓๔๘
๑๑.	สปรฺริสฺสานิสฺสสูตร	๓๔๙

๕. อาปตฺติภยวกฺโก

๑.	สงฺฆเภทกสูตร	๓๕๑
๒.	อาปตฺติภยสูตร	๓๕๓
๓.	สิกฺขานิสฺสสูตร	๓๕๕
๔.	เสยฺยาสูตร	๓๕๗

มาติกา

๕.	ภูปารหสูตร	๓๕๘
๖.	ปณณวาทุณิสสูตร	๓๕๘
๗.	พหุการสูตร	๓๕๙
๘.	ปจมโฆหารสูตร	๓๕๙
๙.	หุติยโฆหารสูตร	๓๕๙
๑๐.	ตติยโฆหารสูตร	๓๕๙
๑๑.	จตุตถโฆหารสูตร	๓๖๐

๖. อภิณณาวกโก

๑.	อภิณณาสสูตร	๓๖๑
๒.	ปริเยสนาสสูตร	๓๖๑
๓.	สงคหวตถุสูตร	๓๖๒
๔.	มาลนุญยุปุตตสูตร	๓๖๒
๕.	กุลสูตร	๓๖๔
๖.	ปจมอาชานียสูตร	๓๖๕
๗.	หุติยอาชานียสูตร	๓๖๖
๘.	พลสูตร	๓๖๗
๙.	อรณณสูตร	๓๖๗
๑๐.	กมมสูตร	๓๖๘

๗. กมมปถวกโก

๑.	ปาณาติปาตีสสูตร	๓๗๐
๒.	อทินนาทาทีสสูตร	๓๗๐

มัทติกา

องฺเก

๓. มิจฺฉาจารีสุตฺตํ	๓๗๑
๔. มุสสาวาทิสฺสฺสํ	๓๗๑
๕. ปิสุณวาทาสฺสฺสํ	๓๗๒
๖. ผรุสวาทาสฺสฺสํ	๓๗๒
๗. สมฺมปฺปลาปสุตฺตํ	๓๗๓
๘. อภิขฺฌมาลฺลสุตฺตํ	๓๗๓
๙. พุยาปนฺนจิตฺตสุตฺตํ	๓๗๔
๑๐. มิจฺฉาทิฏฺฐิสุตฺตํ	๓๗๕

๘. รากเปยฺยาโล

๑. สติปฏฺฐานสุตฺตํ	๓๗๖
๒. สมฺมปฺปชานสุตฺตํ	๓๗๖
๓. อิทธิปาทสุตฺตํ	๓๗๗
๔ - ๓๐. ปริณฺวาทิสฺสฺสํ	๓๗๗
๓๑ - ๕๑๐. โทสอภินฺวาทิสฺสฺสํ	๓๗๗
ปทานุกฺกโม	๓๗๙
อาสาธารณนามานิ	๓๙๗
คาถานํ ปจฺมปาทา	๔๐๐

สุตตตันตปิฎก อังคุตตรนิกายสุต จตุกกนิปาตปาติ

นโม ตสฺส ภควโต อรหโต สมฺมาสมฺพุทฺธสฺส.

๑. ปฐมปณฺณาสโก

๑. ภณฺฑคามวกุโ

๑. อนุพุทฺธสุตฺตํ

[๑] เอวมเม สุตฺตํ:- เอกํ สมยํ ภควา วชฺชีสุ วิหริติ
ภณฺฑคามเ. ตตฺร โข ภควา ภิกฺขุ อามนฺเตสิ “ภิกฺขโวติ.
“ภานฺเตติ เต ภิกฺขุ ภควโต ปจฺจุสฺสสฺส. ภควา เอตทโวจ

“จตุณฺ्हํ ภิกฺขเว ฐมฺมานํ อนนฺุโพธา อปฺปฏฺิเวธา เอวมิํ
ทีฆมทฺธานํ สนฺุชาวิทํ สํสริตํ มมญฺเจว ตุมฺหากญฺจ. กตเมสํ จตุณฺ्हํ.
อริยสฺส ภิกฺขเว สีสสฺส อนนฺุโพธา อปฺปฏฺิเวธา เอวมิํ ทีฆมทฺธานํ
สนฺุชาวิทํ สํสริตํ มมญฺเจว ตุมฺหากญฺจ. อริยสฺส ภิกฺขเว สมาริสฺส
อนนฺุโพธา อปฺปฏฺิเวธา เอวมิํ ทีฆมทฺธานํ สนฺุชาวิทํ สํสริตํ มมญฺเจว
ตุมฺหากญฺจ. อริยาย ภิกฺขเว ปญฺญาเย อนนฺุโพธา อปฺปฏฺิเวธา
เอวมิํ ทีฆมทฺธานํ สนฺุชาวิทํ สํสริตํ มมญฺเจว ตุมฺหากญฺจ. อริยาย
ภิกฺขเว วิมุตฺติยา อนนฺุโพธา อปฺปฏฺิเวธา เอวมิํ ทีฆมทฺธานํ
สนฺุชาวิทํ สํสริตํ มมญฺเจว ตุมฺหากญฺจ. ตยิํ ภิกฺขเว อริยํ สีสํ

อนุพุทฐิ ปฏีวิทฐิ, อริโย สมาธิ อนุพุทฺโธ ปฏีวิทฺโธ, อริยา
ปญญา อนุพุทฺธา ปฏีวิทฺธา, อริยา วิมุตติ อนุพุทฺธา ปฏีวิทฺธา,
อุจฺฉินฺนา ภวตณฺหา, ขีณา ภวเนตฺติ,* นตฺถิทานิ ปุณฺณภาโวติ.

อิทมวโจ ภควา. อิํ วตฺวาน^๒ สฺสโต อถาปรี เอตทวโจ
สตุถา

“สีลสมาธิปญญา จ” วิมุตติ จ อนุตฺตรา
อนุพุทฺธา อิมะ ชมฺมา โคตเมน ยสฺสสินา.
อิติ พุทฺโธ อภิญฺกาย ชมฺมมกฺขาสี ภิกฺขุํ
ทฺวขสฺสนตฺกโร สตุถา จกฺขมา ปรีนิพฺพุโตติ. ปจม.

๒. ปปติตฺตุตฺตํ

[๒] “จตุหิ ภิกฺขเว ชมฺเมหิ อสมนฺนาคโต ‘อิมสฺมา
ชฺมมวินยา ปปติโตติ วุจฺจติ. กตเมหิ จตุหิ. อริเยน ภิกฺขเว
สีเลน อสมนฺนาคโต ‘อิมสฺมา ชฺมมวินยา ปปติโตติ วุจฺจติ, อริเยน
ภิกฺขเว สมาธิना อสมนฺนาคโต ‘อิมสฺมา ชฺมมวินยา ปปติโตติ
วุจฺจติ, อริยาย ภิกฺขเว ปญฺจาย อสมนฺนาคโต ‘อิมสฺมา ชฺมมวินยา
ปปติโตติ วุจฺจติ, อริยาย ภิกฺขเว วิมุตฺติยา อสมนฺนาคโต
‘อิมสฺมา ชฺมมวินยา ปปติโตติ วุจฺจติ. อิมะหิ โข ภิกฺขเว จตุหิ
ชมฺเมหิ อสมนฺนาคโต ‘อิมสฺมา ชฺมมวินยา ปปติโตติ วุจฺจติ.

จตุหิ ภิกฺขเว ชมฺเมหิ สมนฺนาคโต ‘อิมสฺมา ชฺมมวินยา
อปปติโตติ วุจฺจติ. กตเมหิ จตุหิ. อริเยน ภิกฺขเว สีเลน สมนฺนาคโต

* สยา. ภวเนตฺติ

^๒ อ. วตฺวา

^๓ ฉ., เท., อ. สีล สมาธิ ปญญา จ

‘อิมสฺมา ฅมฺมวินยา อปปติโตติ^๑ วุจฺจติ, อริเยน ภิกฺขเว สมาริณา
 สมนฺนาโคโต ‘อิมสฺมา ฅมฺมวินยา อปปติโตติ^๑ วุจฺจติ, อริยาย ภิกฺขเว
 ปญฺญาเย สมนฺนาโคโต ‘อิมสฺมา ฅมฺมวินยา อปปติโตติ วุจฺจติ, อริยาย
 ภิกฺขเว วิมุตฺติยา สมนฺนาโคโต ‘อิมสฺมา ฅมฺมวินยา อปปติโตติ
 วุจฺจติ. อิมฺเหิ โข ภิกฺขเว จตฺตูหิ ฅมฺเมหิ สมนฺนาโคโต ‘อิมสฺมา
 ฅมฺมวินยา อปปติโตติ วุจฺจตีติ.

“จตุตา ปตฺนฺติ ปติตา

คิพุธา จ ปุณฺราคตา

กตฺทิจฺจ^๒ รตํ รมํ

สุเขนํ นวาคตํ สุขํหติ. พุติยํ.

๓. ปจมขตสุตตํ

[๓] “จตฺตูหิ ภิกฺขเว ฅมฺเมหิ สมนฺนาโคโต พาโล อพฺยตฺโต^๓
 อสฺปปริโส ขตํ อุพฺหตํ อตฺตํ ปริหฺรติ, สาวชฺโช จ โหติ
 สานฺนชฺโช [^๔] วิญฺญํ, พหุญฺจ อปฺปญฺญํ ปสวติ. กตฺเมหิ จตฺตูหิ.
 อนนฺนวิจฺจ อปฺริโยคาเหตุวา อวณฺณารหสฺส วณฺณํ ภาสตี,
 อนนฺนวิจฺจ อปฺริโยคาเหตุวา วณฺณารหสฺส อวณฺณํ ภาสตี, อนนฺนวิจฺจ
 อปฺริโยคาเหตุวา อปฺปสาทนีเย จาเน ปสาทํ อุพฺทํเสติ, อนนฺนวิจฺจ
 อปฺริโยคาเหตุวา ปสาทนีเย จาเน อปฺปสาทํ อุพฺทํเสติ. อิมฺเหิ โข
 ภิกฺขเว จตฺตูหิ ฅมฺเมหิ สมนฺนาโคโต พาโล อพฺยตฺโต อสฺปปริโส
 ขตํ อุพฺหตํ อตฺตํ ปริหฺรติ, สาวชฺโช จ โหติ สานฺนชฺโช
 วิญฺญํ, พหุญฺจ อปฺปญฺญํ ปสวติ.

^๑ ฉ., เท. อปฺปติโต, เอมฺปริปิ.

^๒ ฉ., เท., อ. กตํ ทิจฺจ

^๓ อ. อพฺยตฺโต

^๔ ฉ., เท. จ

จตุหิ ภิกขเว ฌเมหิ สมณาคโต ปณฺหิตโต พยตฺโต^๑
 สปปฺริโส อกฺขตํ อนฺุพหตํ อตฺตานํ ปรีหริติ, อนนฺวชฺช จ โหติ
 อนนฺวชฺช วิญญฺณํ, พหุญจ ปุณฺณํ ปสวติ. กตเมหิ จตุหิ.
 อนฺุวิจฺจ ปรีโยคาเหตุวา อวณฺณารหสฺส อวณฺณํ ภาสติ, อนฺุวิจฺจ
 ปรีโยคาเหตุวา วณฺณารหสฺส วณฺณํ ภาสติ, อนฺุวิจฺจ ปรีโยคาเหตุวา
 อปฺปสาทนีเย จาเน อปฺปสาทํ อุปทํเสติ, อนฺุวิจฺจ ปรีโยคาเหตุวา
 ปสาทนีเย จาเน ปสาทํ อุปทํเสติ. อีเมหิ โข ภิกขเว จตุหิ
 ฌเมหิ สมณาคโต ปณฺหิตโต พยตฺโต สปปฺริโส อกฺขตํ อนฺุพหตํ
 อตฺตานํ ปรีหริติ, อนนฺวชฺช จ โหติ อนนฺวชฺช วิญญฺณํ, พหุญจ
 ปุณฺณํ ปสวตฺติติ.

“โย นินฺทียํ ปสฺสติ
 ตํ วา นินฺทิติ โย ปสฺสียो
 วิจินาติ มฺเขน โส กลี
 กลินา เตน สุขํ น วินฺทติ.
 อปฺปมตฺโต อยํ กลี
 โย อกฺเขสุ ฐนปฺราชาโย
 สพฺพสฺสาปิ สหาปิ อตฺตนา
 อยเมว มหตฺตโร^๒ กลี
 โย สุคเตสฺสุ มนํ ปโทสเย.
 สตํ สหสฺसानํ นีรพฺพุทฺธานํ
 จตฺตีสติ^๓ ปญฺจ จ อพฺพุทฺธานิ
 ยมริยํ^๔ ครหิยํ^๔ นีรยํ อุเปติ
 วาจํ มนญฺจ ปณฺิชาเย ปาปกนฺฺติ. ตตฺติยํ.

^๑ ฉ.,เท. วียตฺโต อี. วยตฺโต

^๒ ฉ.,เท.,อี. มหนตฺตโร

^๓ ฉ.,เท.,อี. จตฺตีสติ อี. จตฺตีส จ

^{๔-๔} ฉ.,เท.,อี. ยมริยครหิ

๔. ทุตฺติยขตฺตสุตฺตํ

[๔] “จตุสฺส ภิกฺขเว มิจฺฉาปฏฺฐิพฺพชฺชมานโน พาลโธ อพฺยตฺโต
 อสฺสปรุสฺโส ขตฺตํ อุนฺนปฺหตฺตํ อตฺตตานํ ปรีหริติ, สาวชฺชโฆ จ โหติ
 สานฺนวชฺชโฆ วิญญฺณํ, พหุญฺจ อปฺปญฺณํ ปสวติ. กตเมสฺส จตุสฺส. มาตริ
 ภิกฺขเว มิจฺฉาปฏฺฐิพฺพชฺชมานโน พาลโธ อพฺยตฺโต อสฺสปรุสฺโส ขตฺตํ
 อุนฺนปฺหตฺตํ อตฺตตานํ ปรีหริติ, สาวชฺชโฆ จ โหติ สานฺนวชฺชโฆ วิญญฺณํ,
 พหุญฺจ อปฺปญฺณํ ปสวติ. ปีตริ ภิกฺขเว มิจฺฉาปฏฺฐิพฺพชฺชมานโน ๔เปย
 ตถาคเต ภิกฺขเว มิจฺฉาปฏฺฐิพฺพชฺชมานโน ๔เปย ตถาคตสาวเก ภิกฺขเว
 มิจฺฉาปฏฺฐิพฺพชฺชมานโน พาลโธ อพฺยตฺโต อสฺสปรุสฺโส ขตฺตํ อุนฺนปฺหตฺตํ
 อตฺตตานํ ปรีหริติ, สาวชฺชโฆ จ โหติ สานฺนวชฺชโฆ วิญญฺณํ, พหุญฺจ
 อปฺปญฺณํ ปสวติ. อิมेषฺส โฆ ภิกฺขเว จตุสฺส มิจฺฉาปฏฺฐิพฺพชฺชมานโน
 พาลโธ อพฺยตฺโต อสฺสปรุสฺโส ขตฺตํ อุนฺนปฺหตฺตํ อตฺตตานํ ปรีหริติ,
 สาวชฺชโฆ จ โหติ สานฺนวชฺชโฆ วิญญฺณํ, พหุญฺจ อปฺปญฺณํ ปสวติ.

จตุสฺส ภิกฺขเว สมฺมาปฏฺฐิพฺพชฺชมานโน ปณฺทิตโธ พฺยตฺโต
 สปรุสฺโส อกฺขตฺตํ อุนฺนปฺหตฺตํ อตฺตตานํ ปรีหริติ, อนนฺนวชฺชโฆ จ โหติ
 อนนฺนวชฺชโฆ วิญญฺณํ, พหุญฺจ ปุญฺณํ ปสวติ. กตเมสฺส จตุสฺส. มาตริ
 ภิกฺขเว สมฺมาปฏฺฐิพฺพชฺชมานโน ปณฺทิตโธ พฺยตฺโต สปรุสฺโส อกฺขตฺตํ
 อุนฺนปฺหตฺตํ อตฺตตานํ ปรีหริติ, อนนฺนวชฺชโฆ จ โหติ อนนฺนวชฺชโฆ วิญญฺณํ,
 พหุญฺจ ปุญฺณํ ปสวติ. ปีตริ ภิกฺขเว สมฺมาปฏฺฐิพฺพชฺชมานโน ๔เปย
 ตถาคเต ภิกฺขเว สมฺมาปฏฺฐิพฺพชฺชมานโน ๔เปย ตถาคตสาวเก ภิกฺขเว
 สมฺมาปฏฺฐิพฺพชฺชมานโน ปณฺทิตโธ พฺยตฺโต สปรุสฺโส อกฺขตฺตํ อุนฺนปฺหตฺตํ
 อตฺตตานํ ปรีหริติ, อนนฺนวชฺชโฆ จ โหติ อนนฺนวชฺชโฆ วิญญฺณํ, พหุญฺจ
 ปุญฺณํ ปสวติ. อิมेषฺส โฆ ภิกฺขเว จตุสฺส สมฺมาปฏฺฐิพฺพชฺชมานโน

ปณฺธิโต พยตฺโต สปริโส อกฺขตํ อนุปหตํ อตฺตานํ ปริหริ,
อนนฺวชฺช จ โหติ อนนฺวชฺช วิญญฺณํ, พหุญจ ปุณฺณํ ปสวตฺติ.

“มาตริ ปิตริ จาปี	โย มิจฺจนาปฏิปชฺชติ
ตถาคเต จ ^๑ สมฺพทุเช	อถวา ตสฺส สวเก
พหุญจ โส ปสวติ	อปุณฺณํ ตาทิโส นโร.
ตาย [๒] อธมฺมจริยาย	มาตาปีตฺตฺส ปณฺธิตา
อิเชว จ ^๒ ครหนฺติ	เปจฺจาปายญฺจ คจฺจติ.
มาตริ ปิตริ จาปี	โย สมฺมาปฏิปชฺชติ
ตถาคเต จ ^๓ สมฺพทุเช	อถวา ตสฺส สวเก
พหุญจ โส ปสวติ	ปุณฺณํปิ ^๔ ตาทิโส นโร. ^๕
ตาย [๔] ธมฺมจริยาย	มาตาปีตฺตฺส ปณฺธิตา
อิเชว นํ ปสฺสนฺติ	เปจฺจ สกฺเค ปโมทตฺติ. จตฺตถ.

๕. อนุโสตตตฺต

[๕] “จตุตฺตารเม ภิกฺขเว ปุคฺคลา สนฺโต สํวิชฺชมานา โลกสฺมี.
กตเม จตฺตาร. อนุโสตคามี ปุคฺคโล, ปฏฺิโสตคามี ปุคฺคโล, จิตตฺโต
ปุคฺคโล, ตินฺนโณ ปารคโต^๖ ธเล ตินฺนจติ พุราหฺมโณ.

กตโม จ ภิกฺขเว อนุโสตคามี ปุคฺคโล. อิธ ภิกฺขเว
เอกจฺโจ ปุคฺคโล กาเม จ ปฏฺิเสวติ, ปาปญฺจ กมฺมํ กโรติ. อยํ
วฺจจติ ภิกฺขเว อนุโสตคามี ปุคฺคโล.

^๑ ฉ., เท., อ. วา

^๓ ฉ., เท., อ. วา

^๕ ฉ., เท., อ. น

^๒ ฉ., เท., อ. น

^{๔-๕} ฉ., เท., อ. ปุณฺณํ เอตาทิโส นโร

^๖ ฉ., เท., อ. ปารจฺโค

กตโม จ ภิกขเว ปฏิสตคามิ ปุคฺคโล. อิท ภิกขเว
เอกจฺโจ ปุคฺคโล กาเม จ น ปฏิสเวตติ, ปาปญจ กมฺมํ น กโรติ,
สหาปี ทุกฺเคน สหาปี โทมนสฺเสน อสฺสมุโขปี รุทมาโน ปริปุณฺณ
ปริสุทฺธํ พุรหฺมจริยํ จรติ. อयํ วุจฺจติ ภิกขเว ปฏิสตคามิ ปุคฺคโล.

กตโม จ ภิกขเว จิตตฺโต ปุคฺคโล. อิท ภิกขเว เอกจฺโจ
ปุคฺคโล ปณฺจหนํ โอรมฺภาคิยานํ สณฺโณชนานํ ปริกฺขยา โอปปาทิโก
โหติ ตตฺถปรีนิพฺพายี อนาวตฺติธมฺโม ตสฺมา โลกา อयํ วุจฺจติ
ภิกขเว จิตตฺโต ปุคฺคโล.

กตโม จ ภิกขเว ปุคฺคโล ตินฺนุณํ ปารคโต ธเล ติฏฺฐติ
พุราหฺมณ. อิท ภิกขเว เอกจฺโจ ปุคฺคโล อาสวานํ ขยา อนาสวํ
เจโตวิมฺุตตี ปณฺญาวิมฺุตตี ทิฏฺฐเจว ธมฺเม สยํ อภินฺญา สจฺฉิกตฺวา
อุปสมบฺบซ วิหริ. อยํ วุจฺจติ ภิกขเว ปุคฺคโล ตินฺนุณํ ปารคโต
ธเล ติฏฺฐติ พุราหฺมณ. อิมे โข ภิกขเว จตฺตาริ ปุคฺคลา
สนฺโต สํวิซฺชมานา โลกสฺมินฺติ.

“เย เกจิ กาเมสุ อสณฺณตา ชนา
อวิตราคา อิท กามภคิโน
ปนฺนปฺปนํชาติชฺรูปคา”^๑ หิ เต”
ตณฺหาธิปนฺนา อนุโสตคามิโน.
ตสฺมา หิ ธีโร อิธฺปฏฺฐิตาสติ”^๒
กาเม จ ปาเป จ อเสวมาโน
สหาปี ทุกฺเคน ชเหยย”^๓ กาเม
“ปฏิสตคามิตี ตมาหุ ปุคฺคลํ.

^{๑-๒} ฉ., เท. ชาติชฺรูปคามิ เต อ. ชาติชฺรูปคามิ เต

^๒ ฉ., เท. อิธฺปฏฺฐิตสสติ อ. อิธฺปฏฺฐิตา สติ ^๓ อ. ปเหยย

โย เว กิเลสานิ ปหาย ปญจ
 ปริปัญณเสโข อปริหานธมโม^๑
 เจโตวิสิปตโต สมหิตินุทริโย
 ส เว 'จิตตโตติ นโร ปวฺจจติ.
 ปโรปรา ยสส สเมจฺจ ธมฺมา
 วิฐปีตา อตถกคตา น สนฺติ
 ส^๒ เวทคฺช^๓ วุสิตพฺรหฺมจริโย
 โลกนตคฺช 'ปารคโตติ วุจฺจตีติ. ปญจมฺิ.

๖. อปฺปสฺสุตฺตตฺ

[๖] "จตฺตารอเม ภิกฺขเว ปุคฺคลา สนฺโต สํวิชฺชมานา โลกสฺมี.
 กตเม จตฺตารอ. อปฺปสฺสุตฺโต สฺเตน อนฺุปฺปนโน,^๑ อปฺปสฺสุตฺโต สฺเตน
 อฺปฺปนโน, พหุสฺสุตฺโต สฺเตน อนฺุปฺปนโน, พหุสฺสุตฺโต สฺเตน อฺปฺปนโน.

กถญจ ภิกฺขเว ปุคฺคโล อปฺปสฺสุตฺโต โหติ สฺเตน อนฺุปฺปนโน.
 อิท ภิกฺขเว เอกจฺจสฺส ปุคฺคลสฺส อปฺปํ สฺตํ โหติ สฺตตํ เคยยํ
 เวยฺยากรณํ คาคา อุทานํ อิติวตฺตํ ชาตํ อพฺภุตธมฺมํ เวทลลํ.
 โส ตสฺส อปฺปกสฺส สฺตสฺส น อตถมณฺเฑน ธรรมมณฺเฑน^๔
 ธมฺมานธมฺมปฏฺิปปโน โหติ. เอวํ โข ภิกฺขเว ปุคฺคโล อปฺปสฺสุตฺโต
 โหติ สฺเตน อนฺุปฺปนโน.

^๑ อ. อปริหานธมโม

^๓ อ. อนฺุปฺปนโน

^{๒-๓} ฉ., เท. ส เว มฺนิ

^๔ อ. น ธรรมมณฺเฑน

กถญจ ภิกขเว ปุคฺคโล อปปสฺสุโต โหติ สฺสฺเตน อุปปนฺโน.
 อิท ภิกขเว เอกจฺจสฺส ปุคฺคลสฺส อปฺปํ สฺตํ โหติ สฺตตํ
 เคยฺยํ ๔เปยฺ เวทลฺลํ. โส ตสฺส อปฺปกสฺส สฺตสฺส อตฺถมญฺญา
 รมฺมมญฺญา รมฺมานุรมฺมปฏฺิพนฺโน โหติ. เอวํ โข ภิกขเว ปุคฺคโล
 อปปสฺสุโต โหติ สฺสฺเตน อุปปนฺโน.

กถญจ ภิกขเว ปุคฺคโล พหุสฺสุโต โหติ สฺสฺเตน อนฺนุปนฺโน.
 อิท ภิกขเว เอกจฺจสฺส ปุคฺคลสฺส พหุ^๑ สฺตํ โหติ สฺตตํ เคยฺยํ
 ๔เปยฺ เวทลฺลํ. โส ตสฺส พหุกสฺส สฺตสฺส น อตฺถมญฺญา
 รมฺมมญฺญา รมฺมานุรมฺมปฏฺิพนฺโน โหติ. เอวํ โข ภิกขเว ปุคฺคโล
 พหุสฺสุโต โหติ สฺสฺเตน อนฺนุปนฺโน.

กถญจ ภิกขเว ปุคฺคโล พหุสฺสุโต โหติ สฺสฺเตน อุปปนฺโน.
 อิท ภิกขเว เอกจฺจสฺส ปุคฺคลสฺส พหุ^๑ สฺตํ โหติ สฺตตํ เคยฺยํ
 เวยฺยากรณํ คากา อุทานํ อิติวุตฺตกํ ชาตกํ อพฺภุตฺตมมํ เวทลฺลํ.
 โส ตสฺส พหุกสฺส สฺตสฺส อตฺถมญฺญา รมฺมมญฺญา
 รมฺมานุรมฺมปฏฺิพนฺโน โหติ. เอวํ โข ภิกขเว ปุคฺคโล พหุสฺสุโต
 โหติ สฺสฺเตน อุปปนฺโน. อิเม โข ภิกขเว จตฺตาริ ปุคฺคลา สนฺโต
 สํวิชฺชมานา โลกสฺมินฺติ.

“อปปสฺสุโตปิ เจ โหติ	สีเลสุ อสฺมาหิโต
อุภาเยน นํ ครหฺนติ	สีลโต จ สฺสฺเตน จ.
อปปสฺสุโตปิ เจ โหติ	สีเลสุ สฺสฺมาหิโต
สีลโต นํ ปสฺสฺนติ	นาสฺส สมฺปชฺชเต สฺตํ.
พหุสฺสุโตปิ เจ โหติ	สีเลสุ อสฺมาหิโต
สีลโต นํ ครหฺนติ	ตสฺส ^๒ สมฺปชฺชเต สฺตํ.

^๑ น.,เท. พหุ

^๒ อ. นาสฺส

พหุสสุโตปิ เจ โหติ สีเลสุ สุตตมาหิตโต
 อุภเยน น ปัสสนติ สีลโต จ สุตเตน จ.
 พหุสสุตัม ธรรมธโร สปปญญัม พุทฺธสวากัม
 เนกขัม ชมฺโพนทสฺเสว โก ตัม นิหิตุมรหติ
 เทวาทิ น ปัสสนติ พุทฺธมฺนาปิ ปัสสีโตติ. ฉนฺนํ.

๗. โสภนสูตรํ

[๗] “จตุตตารโหเม ภิกฺขเว วิยตฺตา” วินิตฺตา วิสารถา พหุสสุตฺตา
 ธรรมธรา ธรรมานุธรรมปฏฺธิปฺนฺนา สงฺฆํ โสภนฺติ. กตเม จตุตตารโ.
 อิทฺ ภิกฺขเว ภิกฺขุ^๒ วิยตฺโต วินิตฺโต วิสารถโ พหุสสุตฺโต
 ธรรมธโร ธรรมานุธรรมปฏฺธิปฺนฺโน สงฺฆํ โสภนฺติ. ภิกฺขุณฺี ภิกฺขเว
 ๔เป ๔ อุปาสโก ภิกฺขเว ๔เป ๔ อุปาสิกา ภิกฺขเว วิยตฺตา
 วินิตฺตา วิสารถา พหุสสุตฺตา ธรรมธรา ธรรมานุธรรมปฏฺธิปฺนฺนา
 สงฺฆํ โสภนฺติ. อีเม โข ภิกฺขเว จตุตตารโ วิยตฺตา วินิตฺตา วิสารถา
 พหุสสุตฺตา ธรรมธรา ธรรมานุธรรมปฏฺธิปฺนฺนา สงฺฆํ โสภนฺตฺติ.

“โย โหติ พุยตฺโต” จ วิสารถโ จ
 พหุสสุตฺโต ธรรมธโร จ โหติ
 ธรรมสฺส โหติ อนุธรรมจารี
 ส ตาทิสฺส วุจฺจติ สงฺฆโสภนโน.

ภิกฺขุ จ สีลสมฺปนฺโน ภิกฺขุณฺี จ พหุสสุตฺตา
 อุปาสโก จ โย สทฺธโร ยา จ สทฺธา อุปาสิกา
 เอเต โข สงฺฆํ โสภนฺติ เอเต หิ สงฺฆโสภนาติ. สตตมฺ.

^๑ อ. วยตฺตา ^๒ ฉ.,เท.,อ. ภิกฺขุ ภิกฺขเว

^๓ ฉ.,เท. วิยตฺโต อ. วยตฺโต

๘. เวสสธชชุตฺตํ

[๘] “จตุตาริมานิ ภิกฺขเว ตถาคตสฺส เวสสธชชานิ, เยหิ เวสสธชเชหิ สมนฺนาโคโต ตถาคโต อาสภณฺจํ ปฏฺฐิชานาติ, ปรีสาสุ สีหนาทํ นทติ, พุรหฺมจกฺกํ ปวตฺเตติ. กตมานิ จตุตาริ. สมนฺมาสมพุทฺธสฺส เต ปฏฺฐิชาเนโต ‘อิมะ ธมฺมา อนภิสมพุทฺธาติ, ตตฺตร วต มํ สมโณ วา พุรหฺมโณ วา เทโว วา มารो วา พุรหฺมา วา โกจิ วา โลกสฺมี สหธมฺเมน ปฏฺฐิโจเทสฺสตีติ นิमितฺตเมตํ ภิกฺขเว น สมนุปสฺสามิ, เอตํปหิ” ภิกฺขเว นิमितฺตํ อสมนุปสฺสนฺโต เขมปฺปตฺโต อภยปฺปตฺโต เวสสธชชปฺปตฺโต วิหรามิ.

ปิณาสวสฺส เต ปฏฺฐิชาเนโต ‘อิมะ อาสวา อปริกฺขิณฺนาติ, ตตฺตร วต มํ สมโณ วา พุรหฺมโณ วา เทโว วา มารो วา พุรหฺมา วา โกจิ วา โลกสฺมี สหธมฺเมน ปฏฺฐิโจเทสฺสตีติ นิमितฺตเมตํ ภิกฺขเว น สมนุปสฺสามิ, เอตํปหิ” ภิกฺขเว นิमितฺตํ อสมนุปสฺสนฺโต เขมปฺปตฺโต อภยปฺปตฺโต เวสสธชชปฺปตฺโต วิหรามิ.

‘เย โข ปน เต อนุตฺตรายิกา ธมฺมา วุตฺตา, เต ปฏฺฐิเสวโต นาลํ อนุตฺตรายายาติ, ตตฺตร วต มํ สมโณ วา พุรหฺมโณ วา เทโว วา มารो วา พุรหฺมา วา โกจิ วา โลกสฺมี สหธมฺเมน ปฏฺฐิโจเทสฺสตีติ นิमितฺตเมตํ ภิกฺขเว น สมนุปสฺสามิ, เอตํปหิ” ภิกฺขเว นิमितฺตํ อสมนุปสฺสนฺโต เขมปฺปตฺโต อภยปฺปตฺโต เวสสธชชปฺปตฺโต วิหรามิ.

‘ยสฺส โข ปน เต อตฺถาย ธมฺโม เทสิโต, โส น นิยุยติ” ตกฺกรสฺส สมนฺมาทูกฺขกฺขายาติ, ตตฺตร วต มํ สมโณ วา

* ฉ.,เท. เอตมฺหิ, เอวมฺปริปิ.

๒ ฉ.,เท.,อิ. นิยุยติ

พราหมโณ วา เทโว วา มารโ วา พุรหุมา วา โกจิ วา โลกสมิ
 สหรมเมน ปฏิโจเทสสตีติ นิमितตเมตัม ภิกขเว น สมนุสสามิ,
 เอตัมปิ ภิกขเว นิमितตัม อสมนุสสนโต เขมปฺปตโต อภยปฺปตโต
 เวสารชฺชปฺปตโต วิหรามิ. อิมานิ โข ภิกขเว จตุตาริ ตถาคตสุส
 เวสารชฺชานิ, เยหิ เวสารชฺเชหิ สมณฺนาคโต ตถาคโต อาสภณฺจัน
 ปฏฺฐิขานาติ, ปริสาสุ สีหนาทํ นทติ, พุรหมจกัม ปวตฺเตตีติ.

“เย เกจิเม วาทปถา ปุณฺณสฺสิตา
 ยนฺนิสฺสิตา สมณพราหมณา จ
 ตถาคตํ ปตฺวา น เต ภวนฺติ
 วิสารทํ วาทปถาติวตฺตํ.”

โย ฆมฺมจกัม อภิกฺขุยฺย เกวลี^๑
 ปวตฺตยิ สพฺพภุตานุภมฺปี^๒
 ตํ ตาทิสํ เทวมนุสฺสเสฏฺฐํ
 สตฺตา นมสฺสนฺติ ภวสฺส ปารคฺคฺติ. อฏฺฐมํ.

๕. ตณฺหุปฺปาทสุตฺตํ

[๙] “จตุตารโสม ภิกขเว ตณฺหุปฺปาทา, ยตถ ภิกฺขุโน ตณฺหา
 อุปฺปชฺชมานา อุปฺปชฺชติ. กตเม จตุตารโ. จีวรเหตฺว วา ภิกขเว
 ภิกฺขุโน ตณฺหา อุปฺปชฺชมานา อุปฺปชฺชติ, ปิณฺทปาทเหตฺว วา ภิกขเว
 ภิกฺขุโน ตณฺหา อุปฺปชฺชมานา อุปฺปชฺชติ, เสนาสนเหตฺว วา ภิกขเว
 ภิกฺขุโน ตณฺหา อุปฺปชฺชมานา อุปฺปชฺชติ, อิตฺถาวาภเหตฺว วา ภิกขเว
 ภิกฺขุโน ตณฺหา อุปฺปชฺชมานา อุปฺปชฺชติ. อิเม โข ภิกขเว จตุตารโ

^๑ อี. วาทปถาติวตฺตํ

^๒ ฉ., เท. เกวลี อี. เกวลี

^๓ ฉ., เท., อี. สพฺพภุตานุภมฺปี

ตณฺหุปฺปาทา, ยตฺถ ภิกฺขุโน ตณฺหา อุปฺปชฺชมานา อุปฺปชฺชตฺติ.

“ตณฺหาทฺติโย ปุริโส ที่มมทฺธาน สํสํ
อิตฺถภาวณฺณถาภาวํ สํสํ นาทิวตฺตติ.

เอตมาทีนรํ^๑ ฅตฺวา ตณฺหํ ทฺกฺขสฺส สมฺภวํ
วีสตณฺโห อนาทาโน สโต ภิกฺขุ ปรีพฺพเชตติ. นวม.

๑๐. โยคสุตฺตํ

[๑๐] “จตุตฺตารอเม ภิกฺขเว โยคา. กตเม จตุตฺตารอ. กามโยโค, ภวโยโค, ทิฏฺฐโยโค, อวิชฺชาโยโค. กตโม จ ภิกฺขเว กามโยโค. อิทฺถ ภิกฺขเว เอกจฺโจ กามานํ สมฺทฺยณฺจ อตฺถงฺคณฺจ อสฺสาทณฺจ อาทีนวณฺจ นิสฺสรณณฺจ ยถาภูตํ นปฺปชานาติ, ตสฺส กามานํ สมฺทฺยณฺจ อตฺถงฺคณฺจ อสฺสาทณฺจ อาทีนวณฺจ นิสฺสรณณฺจ ยถาภูตํ อปฺปชานโต^๒ โย กาเมสฺส กามราโค กามนฺนทึ^๓ กามสิเนโห^๔ กามมฺจุฉา กามปิปาสา กามปริพาโห กามชฺฌเณสํ กามตณฺหา สานฺนเสตติ. อयํ วุจฺจติ ภิกฺขเว กามโยโค. อิติ กามโยโค.

ภวโยโค จ กถํ โหติ. อิทฺถ ภิกฺขเว เอกจฺโจ ภวานํ สมฺทฺยณฺจ อตฺถงฺคณฺจ อสฺสาทณฺจ อาทีนวณฺจ นิสฺสรณณฺจ ยถาภูตํ นปฺปชานาติ, ตสฺส ภวานํ สมฺทฺยณฺจ อตฺถงฺคณฺจ อสฺสาทณฺจ อาทีนวณฺจ นิสฺสรณณฺจ ยถาภูตํ อปฺปชานโต โย ภเวสฺส ภวราโค ภวนฺนทึ ภวสิเนโห ภวมฺจุฉา ภวปิปาสา ภวปริพาโห ภวชฺฌเณสํ ภวตณฺหา สานฺนเสตติ. อयํ วุจฺจติ ภิกฺขเว ภวโยโค. อิติ กามโยโค ภวโยโค.

^๑ ฉ., เท., อี. เอวมาทีน

^๒ ฉ., เท., อี. กามนฺนทึ

^๓ สฺยา. นปฺปชานโต, เอวมฺปรีปิ.

^๔ ฉ., เท., อี. กามเสนโห

ทิวฺจโยโค จ กถํ โหติ. อิท ภิภฺชเว เอกจฺโจ ทิวฺจินํ
 สมฺมทญฺจ อตฺตงฺคฺมญฺจ อสฺสาทญฺจ อาทึนฺวญฺจ นิสฺสรณญฺจ
 ยถาภุตํ อปฺปชานาติ, ตสฺส ทิวฺจินํ สมฺมทญฺจ อตฺตงฺคฺมญฺจ
 อสฺสาทญฺจ อาทึนฺวญฺจ นิสฺสรณญฺจ ยถาภุตํ อปฺปชานโต โย
 ทิวฺจิสฺสุ ทิวฺจิราโค ทิวฺจินฺนํ ทิวฺจิสฺสเนโห ทิวฺจิมฺจุฉา ทิวฺจิปฺปาสา
 ทิวฺจิปฺริพาโห ทิวฺจิชฺฌเณสนา^๑ ทิวฺจิตฺตฺนหา สานุเสติ. อयํ วุจฺจติ
 ภิภฺชเว ทิวฺจโยโค. อิติ กามโยโค ภาวโยโค ทิวฺจโยโค.

อวิชฺชาโยโค จ กถํ โหติ. อิท ภิภฺชเว เอกจฺโจ จฺนฺนํ
 ผสฺสยตฺตานํ สมฺมทญฺจ อตฺตงฺคฺมญฺจ อสฺสาทญฺจ อาทึนฺวญฺจ
 นิสฺสรณญฺจ ยถาภุตํ นปฺปชานาติ, ตสฺส จฺนฺนํ ผสฺสยตฺตานํ
 สมฺมทญฺจ อตฺตงฺคฺมญฺจ อสฺสาทญฺจ อาทึนฺวญฺจ นิสฺสรณญฺจ
 ยถาภุตํ อปฺปชานโต ยา จสฺส ผสฺสยตฺตเนสฺส อวิชฺชา อญฺเฌาณํ
 สานุเสติ. อยํ วุจฺจติ ภิภฺชเว อวิชฺชาโยโค. อิติ กามโยโค
 ภาวโยโค ทิวฺจโยโค อวิชฺชาโยโค. สมฺปยุตฺโต^๒ ปาปเกหิ อกุสเลหิ
 ฆมฺเมหิ สงฺกิเลสิเกหิ โปโนพฺภวเกหิ สทฺเรหิ ทุกฺขวิปาเกหิ อายตฺตี
 ชาตฺติชฺรามรณเกหิ, ตสฺมา ‘อโยคกฺเขมีติ วุจฺจติ. อิม โข ภิภฺชเว
 จตฺตารो โยคา.

จตฺตารอเม ภิภฺชเว วิสํโยคา. กตฺตเม จตฺตารอ. กามโยค-
 วิสํโยโค, ภาวโยควิสํโยโค, ทิวฺจโยควิสํโยโค, อวิชฺชาโยควิสํโยโค.
 กตฺตโม จ ภิภฺชเว กามโยควิสํโยโค. อิท ภิภฺชเว เอกจฺโจ กามานํ
 สมฺมทญฺจ อตฺตงฺคฺมญฺจ อสฺสาทญฺจ อาทึนฺวญฺจ นิสฺสรณญฺจ
 ยถาภุตํ ปชานาติ, ตสฺส กามานํ สมฺมทญฺจ อตฺตงฺคฺมญฺจ

^๑ อ. ทิวฺจิชฺฌเณสนา

^๒ ฉ., เท., อ. สยฺยโต

อสุสาทณฺจ อาทีนฺวณฺจ นิสฺสรณณฺจ ยถาภูตํ ปชานโต โย
 กามะสุ กามราโค กามนฺนํทํ กามสิเนโห กามมฺจุฉา กามปิปาสา
 กามปริพาโห กามชฺโฆสณฺณํ กามตณฺหา สา นานฺุเสติ. อมฺยํ วุจฺจติ
 ภิกฺขเว กามโยควิสํโยโค. อิติ กามโยควิสํโยโค.

ภวโยควิสํโยโค จ กถํ โหติ. อิทฺถ ภิกฺขเว เอกจฺโจ ภวานํ
 สมฺภูตยณฺจ อตฺถงฺกมณฺจ อสุสาทณฺจ อาทีนฺวณฺจ นิสฺสรณณฺจ
 ยถาภูตํ ปชานาติ, ตสฺส ภวานํ สมฺภูตยณฺจ อตฺถงฺกมณฺจ
 อสุสาทณฺจ อาทีนฺวณฺจ นิสฺสรณณฺจ ยถาภูตํ ปชานโต โย ภเวสุ
 ภวราโค ภวนนฺนํทํ ภวสิเนโห ภวมฺจุฉา ภวปิปาสา ภวปริพาโห
 ภวชฺโฆสณฺณํ ภวตณฺหา สา นานฺุเสติ. อมฺยํ วุจฺจติ ภิกฺขเว
 ภวโยควิสํโยโค. อิติ กามโยควิสํโยโค ภวโยควิสํโยโค.

ทิกฺขโยควิสํโยโค จ กถํ โหติ. อิทฺถ ภิกฺขเว เอกจฺโจ ทิกฺขจฺฉินํ
 สมฺภูตยณฺจ อตฺถงฺกมณฺจ อสุสาทณฺจ อาทีนฺวณฺจ นิสฺสรณณฺจ
 ยถาภูตํ ปชานาติ, ตสฺส ทิกฺขจฺฉินํ สมฺภูตยณฺจ อตฺถงฺกมณฺจ
 อสุสาทณฺจ อาทีนฺวณฺจ นิสฺสรณณฺจ ยถาภูตํ ปชานโต โย ทิกฺขจฺฉินํ
 ทิกฺขจฺฉิราโค ทิกฺขจฺฉินนฺนํทํ ทิกฺขจฺฉิสิเนโห ทิกฺขจฺฉิมฺจุฉา ทิกฺขจฺฉิปิปาสา
 ทิกฺขจฺฉิปริพาโห ทิกฺขจฺฉิชฺโฆสณฺณํ ทิกฺขจฺฉิตณฺหา สา นานฺุเสติ. อมฺยํ วุจฺจติ
 ภิกฺขเว ทิกฺขโยควิสํโยโค. อิติ กามโยควิสํโยโค ภวโยควิสํโยโค
 ทิกฺขโยควิสํโยโค.

อวิชฺชาโยควิสํโยโค จ กถํ โหติ. อิทฺถ ภิกฺขเว เอกจฺโจ
 ฉนฺนํ ผสฺสายตนาณํ สมฺภูตยณฺจ อตฺถงฺกมณฺจ อสุสาทณฺจ
 อาทีนฺวณฺจ นิสฺสรณณฺจ ยถาภูตํ ปชานาติ, ตสฺส ฉนฺนํ
 ผสฺสายตนาณํ สมฺภูตยณฺจ อตฺถงฺกมณฺจ อสุสาทณฺจ อาทีนฺวณฺจ
 นิสฺสรณณฺจ ยถาภูตํ ปชานโต ยา ฉนฺส ผสฺสายตเนสุ อวิชฺชา

อณฺณานํ สา นานุเสติ. อยํ วุจฺจติ ภิกฺขเว อวิชฺชาโยควิสัโยโค.
 อิติ กามโยควิสัโยโค ภวโยควิสัโยโค ทิฏฺฐิโยควิสัโยโค อวิชฺชา-
 โยควิสัโยโค. วิสัยฺตฺโต ปาปเกหิ อกุสเลหิ ฐมฺเมหิ สงฺกิเลสิเกหิ
 โปโนพฺภวิเกหิ^๑ สทาเรหิ^๒ ทุกฺขวิปาเกหิ อายตฺติ ชาติชรามรณิกเห,
 ตสฺมา 'โยคกฺเขมีติ วุจฺจติ. อีเม โข ภิกฺขเว จตฺตาริ วิสัโยคาคิ.

“กามโยเคน สัยฺตฺตา	ภวโยเคน จูภยํ
ทิฏฺฐิโยเคน สัยฺตฺตา	อวิชฺชาย ปุรฺกฺขตา
สตฺตา คจฺจนฺติ สัสารํ	ชาติมรณคามินิ.
เย จ กามे ปริณฺณาย	ภวโยคญจ สพฺพโส
ทิฏฺฐิโยคํ สมฺมฺหจฺจ	อวิชฺชญจ วิราชยํ
สพฺพโยควิสัยฺตฺตา	เต เว โยคาคิกา ^๓ มุนีติ. ทสมํ.

ปจฺจิม ภณฺฑกามวคฺโค.

ตสฺสทฺททานํ

อนุพุทฺธํ ปปฺปิตํ	เทว ขตา ^๔ อนุโสตปณฺจมํ
อปฺปสฺสฺสโต จ โสภนํ ^๕	(เวสสฺส) ตณฺหาโยเคน เต ทสาคิ.

^๑ อ. โปโนภวิเกหิ

^๓ อ. โยคาคิกามินติ

^๕ สฺยา. โสภนฺติ อ. โสภเกติ

^๒ อ. สทาเรหิ

^๔ สฺยา. เทวขตํ

๒. จรรวคโค

๑. จรสตุต

[๑๑] “จโรโต เจปิ ภิกขเว ภิกขุโน อุปปชชติ กามวิตกโก วา พยาปาหวิตกโก วา วิหีสาวิตกโก วา, ตณฺจ^๑ ภิกขุ อธิวาเสตินปฺปชหติ น วิโนเทติ น พฺยนฺตีกโรติ น อนภาวํ คเมติ. จรมปี^๒ ภิกขเว ภิกขุ เอวํภูโต ‘อนาตาปี อนนตตปปี สตตํ สมิตํ กุสีโต หีนวิริโยติ วุจฺจติ.

จิตฺตสฺส เจปิ ภิกขเว ภิกขุโน อุปปชชติ กามวิตกโก วา พยาปาหวิตกโก วา วิหีสาวิตกโก วา, ตณฺจ ภิกขุ อธิวาเสตินปฺปชหติ น วิโนเทติ น พฺยนฺตีกโรติ น อนภาวํ คเมติ. จิตฺตปิ ภิกขเว ภิกขุ เอวํภูโต ‘อนาตาปี อนนตตปปี สตตํ สมิตํ กุสีโต หีนวิริโยติ วุจฺจติ.

นิสินฺนสฺส เจปิ ภิกขเว ภิกขุโน อุปปชชติ กามวิตกโก วา พยาปาหวิตกโก วา วิหีสาวิตกโก วา, ตณฺจ ภิกขุ อธิวาเสตินปฺปชหติ น วิโนเทติ น พฺยนฺตีกโรติ น อนภาวํ คเมติ. นิสินฺนปิ ภิกขเว ภิกขุ เอวํภูโต ‘อนาตาปี อนนตตปปี สตตํ สมิตํ กุสีโต หีนวิริโยติ วุจฺจติ.

สยานสฺส เจปิ ภิกขเว ภิกขุโน ชาครสฺส อุปปชชติ กามวิตกโก วา พยาปาหวิตกโก วา วิหีสาวิตกโก วา, ตณฺจ ภิกขุ อธิวาเสตินปฺปชหติ น วิโนเทติ น พฺยนฺตีกโรติ น อนภาวํ คเมติ. สยานปิ ภิกขเว ภิกขุ ชาครโร เอวํภูโต ‘อนาตาปี อนนตตปปี สตตํ สมิตํ กุสีโต หีนวิริโยติ วุจฺจติ.

^๑ ฉ., เท., อ. ตณฺจ, เอวมุปริปี.

^๒ อ. จโร เจปิ

จรโต เจปิ ภิกฺขเว ภิกฺขุโน อูปฺปชฺชติ กามวิตกฺโก วา
 พฺยาปาหวิตกฺโก วา วิหีสาวิตกฺโก วา, ตณฺจ ภิกฺขุ นาธิวาเสติ
 ปชฺหติ วิโนเทติ พฺยนฺตีกโรติ อนภาวํ คเมติ. จรมฺปิ ภิกฺขเว
 ภิกฺขุ เอวํภูโต ‘อาตapi โอตฺตปฺปิ สตตํ สมิตํ อารทฺธวิริโย
 ปหิตตฺโตติ วุจฺจติ.

จิตฺตสฺส เจปิ ภิกฺขเว ภิกฺขุโน อูปฺปชฺชติ กามวิตกฺโก วา
 พฺยาปาหวิตกฺโก วา วิหีสาวิตกฺโก วา, ตณฺจ ภิกฺขุ นาธิวาเสติ
 ปชฺหติ วิโนเทติ พฺยนฺตีกโรติ อนภาวํ คเมติ. จิโตปิ ภิกฺขเว
 ภิกฺขุ เอวํภูโต ‘อาตapi โอตฺตปฺปิ สตตํ สมิตํ อารทฺธวิริโย
 ปหิตตฺโตติ วุจฺจติ.

นิสินฺนสฺส เจปิ ภิกฺขเว ภิกฺขุโน อูปฺปชฺชติ กามวิตกฺโก วา
 พฺยาปาหวิตกฺโก วา วิหีสาวิตกฺโก วา, ตณฺจ ภิกฺขุ นาธิวาเสติ
 ปชฺหติ วิโนเทติ พฺยนฺตีกโรติ อนภาวํ คเมติ. นิสินฺโนปิ ภิกฺขเว
 ภิกฺขุ เอวํภูโต ‘อาตapi โอตฺตปฺปิ สตตํ สมิตํ อารทฺธวิริโย
 ปหิตตฺโตติ วุจฺจติ.

สยานสฺส เจปิ ภิกฺขเว ภิกฺขุโน ชาครสฺส อูปฺปชฺชติ
 กามวิตกฺโก วา พฺยาปาหวิตกฺโก วา วิหีสาวิตกฺโก วา, ตณฺจ
 ภิกฺขุ นาธิวาเสติ ปชฺหติ วิโนเทติ พฺยนฺตีกโรติ อนภาวํ คเมติ.
 สยานิปิ ภิกฺขเว ภิกฺขุ ชาครโร เอวํภูโต ‘อาตapi โอตฺตปฺปิ สตตํ
 สมิตํ อารทฺธวิริโย ปหิตตฺโตติ วุจฺจติ.

“จรั วา ยถิ วา ติฏฺฐจํ นิสินฺโน อุทฺวา สยํ
 โย วิตกฺกํ วิตกฺเกติ ปาปกํ เคหนิสฺสิตํ
 กุมฺมคฺคํ* ปฏฺวิปนฺโน* โส โมหเนยฺเยสฺส มุจฺฉติโต

*-๑๑ ฉ., เท. กุมฺมคฺคปฏฺวิปนฺโน

อภพโป ตาทีโส ภิกขุ ฌญัจฺจุ สมโพธิมุตตม.
 โย* จร วาปี* ติฏฺฐจํ วา นิสินโน อุทวา สยํ
 วิตกํ สมยิตฺวาน วิตกฺกุปฺปสมะ รโต
 ภพโป โส ตาทีโส ภิกขุ ฌญัจฺจุ สมโพธิมุตตมนฺติ. ปจฺฉม.

๒. สีสสุตต์

[๑๒] “สมปฺนฺนสีลา ภิกฺขเว วิหฺรต สมปฺนฺนปาติโมกฺขา, ปาติโมกฺขสํวรํสูตา วิหฺรต อาจารโคจรสมปฺนฺนา, อณฺมตฺเตสุ วชฺเชสุ ภัยทสฺสาวิโน สมากาย ลิกฺขต ลิกฺขาปเทสุ. สมปฺนฺนสีลานํ [๒] ภิกฺขเว วิหฺรตํ สมปฺนฺนปาติโมกฺขานํ ปาติโมกฺขสํวรํสูตานํ วิหฺรตํ อาจารโคจรสมปฺนฺนานํ อณฺมตฺเตสุ วชฺเชสุ ภัยทสฺสาวิโน สมากาย ลิกฺขตํ ลิกฺขาปเทสุ, กิมสฺส อุตฺตรกรณิเย.”

จรโต เจปิ ภิกฺขเว ภิกฺขุโน อภิชฺฌา ๕เปย พฺยาปาโท วิคโต โหติ, ถีนมิทฺธ ๕เปย อุทฺทจฺจกุกฺกจฺจ ๕เปย วิจิกิฉฺฉา ปหีนา โหติ, อารทฺธ ๕เปย วิริยํ อสฺสลิณํ, อุปฺภุจฺฉิตา สติ อปฺปมฺมฺจา,^๑ ปสฺสทฺโธ กาโย อสฺสารทฺโธ, สมากิตฺตํ จิตฺตํ เอกคฺคํ. จรปี ภิกฺขเว ภิกฺขุ เอวํภูโต ‘อาตานิ โอตฺตปฺปิ สตตํ สมิตํ อารทฺธวิริโย ปหิตตฺโตติ วุจฺจติ.

จิตฺตสฺส เจปิ ภิกฺขเว ภิกฺขุโน ๕เปย นิสินฺนสฺส เจปิ ภิกฺขเว ภิกฺขุโน ๕เปย สยานสฺส เจปิ ภิกฺขเว ภิกฺขุโน ชาครสฺส อภิชฺฌา ๕เปย พฺยาปาโท วิคโต โหติ, ถีนมิทฺธ ๕เปย อุทฺทจฺจกุกฺกจฺจ ๕เปย วิจิกิฉฺฉา ปหีนา โหติ, อารทฺธ ๕เปย วิริยํ

*-๑ น.,เท. โย จ จร วา

๒ น.,เท. โว

๓ น.,เท. อุตฺตร กรณิเย อ. อุตฺตร กรณิเย

๔ น.,เท. อสฺมมฺจา

อสุลลีนํ, อุปปมฺจิตา สติ อปฺปมฺมฺจฺจา, ปสฺสทฺโธ กาโย อสฺสทฺโธ,
สมาหิตํ จิตฺตํ เอกคฺคํ. สยาโนปิ ภิกฺขเว ภิกฺขุ ชาคโร เอวํภูโต
'อาตปปี โอตฺตปปี สตตํ สมิตํ อารทฺธวิริโย ปหิตตฺโตติ วุจฺจตีติ.

“ยตฺถจเร ยตํ ติฏฺฐเจ ยตํ อจฺเณ ยตํ สเย
ยตํ สมฺมิณฺชเย ภิกฺขุ ยตเมตํ^๑ ปสฺสเร
อุทฺธํ ติริยํ อปาจिनํ ยาวตา ชคโต คติ
สมเวกฺขิตา จ ฐมฺมานํ ขนฺธานํ อุทฺยพฺพยฺ^๒
เจโตสมถสํมิจิ ลิกฺขมฺมานํ สทาสตี”
สตตํ ปหิตตฺโตติ อาहु ภิกฺขุ ตถาวินฺนติ. ทฺติยํ.

๓. ปธานสุตฺตํ

[๑๓] “จตุตาริมานิ ภิกฺขเว สมฺมปฺปชานานิ. กตมานิ
จตุตาริ. อิธ ภิกฺขเว ภิกฺขุ อนฺุปฺปนฺุณฺานํ ปาปกาณํ อกุสฺสลาณํ
ฐมฺมานํ อนฺุปฺปาทาย จฺหนํ ชเนติ วายมติ, วิริยํ อารภติ, จิตฺตํ
ปคฺคณฺุหาติ ปทฺหติ. อุปฺปนฺุณฺานํ ปาปกาณํ อกุสฺสลาณํ ฐมฺมานํ
ปหานาย จฺหนํ ชเนติ วายมติ, วิริยํ อารภติ, จิตฺตํ ปคฺคณฺุหาติ
ปทฺหติ. อนฺุปฺปนฺุณฺานํ กุสฺสลาณํ ฐมฺมานํ อุปฺปาทาย จฺหนํ ชเนติ
วายมติ, วิริยํ อารภติ, จิตฺตํ ปคฺคณฺุหาติ ปทฺหติ. อุปฺปนฺุณฺานํ
กุสฺสลาณํ ฐมฺมานํ จิตฺติยา อสมฺโมสาย ภิกฺขโยภาวาย เวปฺลุสลาย
ภาวนาย ปาริปุริยา จฺหนํ ชเนติ วายมติ, วิริยํ อารภติ, จิตฺตํ
ปคฺคณฺุหาติ ปทฺหติ. อิมานิ ไช ภิกฺขเว จตุตาริ สมฺมปฺปชานานีติ.

^๑ ฉ.,เท. ยตเมตํ

^๒ อ. อุทฺยพฺพย

^๓ ฉ.,เท.,อ. สทา สตํ

“สมมปปชานา มารเขยยาภิกุตา”

เต อสิตา ชาติมรณภยสส ปารคฺ

เต ตุสิตา เขตฺวาน มารี สวาหน^๒

เต อนเชา (สพฺพ) นมฺจิปลฺ อฺปาติวตฺตา (เต สฺขิตาติ).

ตติยํ.

๔. สวรรสุตตัม .

[๑๔] “จตตาริมานิ ภิกฺขเว ปชานานิ. กตมานิ จตตาริ. สัรรปฺปชานํ ปหานปฺปชานํ, ภาวนาปฺปชานํ, อนุรฺกฺขนาปฺปชานํ. กตมณฺจ ภิกฺขเว สัรรปฺปชานํ. อิทฺ ภิกฺขเว ภิกฺขุ จกฺขฺนา รุปํ ทิสฺวา น นิमितฺตคฺคาคาหิ โหติ นานุพฺยณฺชนคฺคาคาหิ, ยตฺวาธิกรณเมณํ จกฺขฺนฺหฺริยํ อสัฏฺถํ วิหรนฺตํ อภิชฺฌาโทมนสฺสา ปาปกา อกฺกุสลา ฅมฺมา อนฺวาสฺสเวยฺยํ. ตสฺส สัรราย ปฏฺวิปชฺชติ, รกฺขติ จกฺขฺนฺหฺริยํ, จกฺขฺนฺหฺริเย สัรรํ อาปชฺชติ. โสเตน สทฺทํ สุตฺวา ๔เปยฺ ฌาเนน คนฺธํ ฌายิตฺวา ๔เปยฺ ชิวฺหาย รสํ สายิตฺวา ๔เปยฺ กาเยน โผฏฺฐพฺพํ ผุสิตฺวา ๔เปยฺ มนฺสา ฅมฺมํ วิณฺญาย น นิमितฺตคฺคาคาหิ โหติ นานุพฺยณฺชนคฺคาคาหิ, ยตฺวาธิกรณเมณํ มนินฺหฺริยํ อสัฏฺถํ วิหรนฺตํ อภิชฺฌาโทมนสฺสา ปาปกา อกฺกุสลา ฅมฺมา อนฺวาสฺสเวยฺยํ. ตสฺส สัรราย ปฏฺวิปชฺชติ, รกฺขติ มนินฺหฺริยํ, มนินฺหฺริเย สัรรํ อาปชฺชติ. อิทํ วุจฺจติ ภิกฺขเว สัรรปฺปชานํ.

กตมณฺจ ภิกฺขเว ปหานปฺปชานํ. อิทฺ ภิกฺขเว ภิกฺขุ อฺปฺปนฺนํ กามวิตกฺกํ นาธิวเสติ ปชฺหติ วิโนเทติ พฺยนฺตีกโรติ

^๑ อ. มารเขยยาภิกุโน

^๒ จ.,เท. สวาหิณี

อนภาวํ คเมติ, อุปปนฺหํ พยาปาหวิตกํ ๔เปยฺ อุปปนฺหํ
 วิหีสาวิตกํ ๔เปยฺ อุปปนฺหุปปนฺเน ปาปเก อกุสเล ฌมฺเม
 นาธิวาเสติ ปชหติ วิโนเทติ พยฺหนฺตีกโรติ อนภาวํ คเมติ. อิํ
 วุจฺจติ ภิกฺขเว ปหานปฺปชานํ.

กตมญฺจ ภิกฺขเว ภาวนาปฺปชานํ. อิธ ภิกฺขเว ภิกฺขุ
 สติสมฺโพชฺฌนํ ภาเวติ วิเวกนิสฺสิตํ วิจารณ์สฺสิตํ นิโรธนิสฺสิตํ
 โวสฺสคคปริณามํ, ฌมฺมวิจยสมฺโพชฺฌนํ ภาเวติ ๔เปยฺ
 วิริยสมฺโพชฺฌนํ ภาเวติ ๔เปยฺ ปิตฺติสมฺโพชฺฌนํ ภาเวติ ๔เปยฺ
 ปสฺสทฺธิสมฺโพชฺฌนํ ภาเวติ ๔เปยฺ สมาริสมฺโพชฺฌนํ ภาเวติ
 ๔เปยฺ อุเปกฺขาสมฺโพชฺฌนํ ภาเวติ วิเวกนิสฺสิตํ วิจารณ์สฺสิตํ
 นิโรธนิสฺสิตํ โวสฺสคคปริณามํ. อิํ วุจฺจติ ภิกฺขเว ภาวนาปฺปชานํ.

กตมญฺจ ภิกฺขเว อนุรกฺขนาปฺปชานํ. อิธ ภิกฺขเว ภิกฺขุ
 อุปปนฺหํ ภทฺทกํ สมารินิमितฺตํ อนุรกฺขติ อฏฺฐิกสณฺณํ ปุพฺพกสณฺณํ^๑
 วินีลกสณฺณํ วิปฺพุกสณฺณํ^๒ วิจฺฉิหฺตกสณฺณํ อุทฺธูมาตกสณฺณํ.
 อิํ วุจฺจติ ภิกฺขเว อนุรกฺขนาปฺปชานํ. อิมานิ ไช ภิกฺขเว
 จตฺตาริ ปชานานิติ.

“สํวโร จ ปหานญฺจ ภาวนา อนุรกฺขนา”
 เอเต ปชานา จตฺตารโ เทสิตาทิจฺจนฺตนา
 เยहि ภิกฺขุ อิธาทาปี ขยํ ทฺฤกฺขสฺส ปาปฺเณติ. จตฺตถํ.

^๑ ฉ.,เท. ปุพฺพกสณฺณํ

^๒ ฉ.,เท. อยํ ปาโง น ทิสฺสติ.

^๓ ฉ.,เท. อนุรกฺขณา

๕. ปณณตติสูตร

[๑๕] “จตสฺโส อิมา ภิกฺขเว อคฺคปณณตฺติโย. กตมา จตสฺโส. เอตทคฺคํ ภิกฺขเว อตฺตภาวีนํ, ยทิทํ ราชุ อสุรินฺโท. เอตทคฺคํ ภิกฺขเว กามภคีนํ, ยทิทํ ราชา มนฺธาทา. เอตทคฺคํ ภิกฺขเว อาธิปเตยฺยานํ, ยทิทํ มาโร ปาปิมา. สเทวเก ภิกฺขเว โลเก สมารเก สพฺรหฺมเก สสฺสมณพฺรหฺมณียา ปชาย สเทวมนุสฺสาย ตถาคโตะ อคฺคมกฺขายติ อรหํ สมฺมาสมพฺพุโ. อิมา ไช ภิกฺขเว จตสฺโส อคฺคปณณตฺติโยติ.

“ราชคฺคํ อตฺตภาวีนํ มนฺธาทา กามภคีนํ”
 มาโร อาธิปเตยฺยานํ อิทธิยา ยสฺสา ชลํ
 อุทฺธํ ติริยํ อปาจिनํ ยาวตา ชคโตะ คติ
 สเทวกสฺส โลกสฺส พฺพุโ อคฺค^๑ ปวฺจจตีติ. ปณฺจมํ.

๖. โสขุมมสูตร

[๑๖] “จตฺตาริมาณี ภิกฺขเว โสขุมฺมานิ. กตมานิ จตฺตาริ. อิธ ภิกฺขเว ภิกฺขุ รูปโสขุมฺเมน สมฺนฺนาคโตะ โหติ ปรมฺเณ, เตน จ รูปโสขุมฺเมน อณฺณํ รูปโสขุมฺมํ อุตฺตริตฺรํ วา ปณีตตฺรํ วา น สมฺนุปสฺสติ, เตน จ รูปโสขุมฺเมน อณฺณํ รูปโสขุมฺมํ อุตฺตริตฺรํ วา ปณีตตฺรํ วา น ปตฺถेติ. เวทนาโสขุมฺเมน สมฺนฺนาคโตะ โหติ สณฺญาโสขุมฺเมน สมฺนฺนาคโตะ โหติ ฯเปฯ สงฺขารโสขุมฺเมน สมฺนฺนาคโตะ โหติ ปรมฺเณ, เตน จ สงฺขารโสขุมฺเมน อณฺณํ

^๑ อ. กามภคีนํ

^๒ ฉ., เท. อคฺโค

สงฺขารโสขมุมนํ อุตฺตริตฺรํ วา ปณฺีตตฺรํ วา น สมฺนุสฺสติ, เตน จ
สงฺขารโสขมุเมเน อญฺญํ สงฺขารโสขมุมนํ อุตฺตริตฺรํ วา ปณฺีตตฺรํ วา
น ปตฺถเอติ. อิมานิ โข ภิกฺขเว จตฺตาริ โสขมุมานีติ.

“รูปโสขมุมนํ ฌตฺวา เวทนานญจ สมฺภวํ
สญฺญา ยโต สมฺเพติ อตฺถํ คจฺฉติ ยตฺถ จ
สงฺขारे ปฺรโต ฌตฺวา ทุกฺขโต โน จ อตฺตโต.
ส เว” สมฺมทฺทโส ภิกฺขุ สนฺโต สนฺติปเท รโต
ธಾರೆติ อนฺติมํ เทหํ เชตฺวา มารํ สวาหนฺนฺติ.” ฌฏฺฐิ.

๗. ปจมอกตีสุตฺตํ

[๑๗] “จตฺตาริมานิ ภิกฺขเว อคตฺติคฺคณานิ. กตฺมานิ จตฺตาริ.
ฉนฺทาคตฺติ คจฺฉติ, โทสาคตฺติ คจฺฉติ, โมหาคตฺติ คจฺฉติ, ภยาคตฺติ
คจฺฉติ. อิมานิ โข ภิกฺขเว จตฺตาริ อคตฺติคฺคณานิติ.

“ฉนฺทา โทสา ภยา โมหา โย ฌมฺมํ อตฺตวตฺตติ
นิหิยติ ตสฺส ยโส กาฬปฏฺเขว จนฺทิมายติ. สตฺตมํ.

๘. ทุตฺติยอกตีสุตฺตํ

[๑๘] “จตฺตาริมานิ ภิกฺขเว นาคตฺติคฺคณานิ. กตฺมานิ จตฺตาริ.
น ฉนฺทาคตฺติ คจฺฉติ, น โทสาคตฺติ คจฺฉติ, น โมหาคตฺติ คจฺฉติ,
น ภยาคตฺติ คจฺฉติ. อิมานิ โข ภิกฺขเว จตฺตาริ นาคตฺติคฺคณานิติ.

“ฉนฺทา โทสา ภยา โมหา โย ฌมฺมํ นาคตฺตวตฺตติ
อาปฺปรติ ตสฺส ยโส สุกฺกปฏฺเขว จนฺทิมายติ. อฏฺฐมํ.

* อ. สจ

๒ ฉ., เท. สวาหิณฺนฺติ

๕. ตติยอกตีสฺสตุตฺ

[๑๙] “จตุตถาริมาณี ภิกฺขเว อคตฺติคฺคมนาณี. กตฺตมาณี จตุตถาริ. ฉนฺนทา คจฺจติ, โทสาคคิ คจฺจติ, โมหาคคิ คจฺจติ, ภยาคคิ คจฺจติ. อิมานิ โข ภิกฺขเว จตุตถาริ อคตฺติคฺคมนาณีติ.

“ฉนฺนทา โทสา ภยา โมหา โย ฆมฺมํ อตีวตฺตติ
นิหิยติ ตสฺส ยโส กาพปฏฺเขว จนฺทิมาทิ.

จตุตถาริมาณี ภิกฺขเว นาคตฺติคฺคมนาณี. กตฺตมาณี จตุตถาริ. น ฉนฺนทา คจฺจติ, น โทสาคคิ คจฺจติ, น โมหาคคิ คจฺจติ, น ภยาคคิ คจฺจติ. อิมานิ โข ภิกฺขเว จตุตถาริ นาคตฺติคฺคมนาณีติ.

“ฉนฺนทา โทสา ภยา โมหา โย ฆมฺมํ นาคตีวตฺตติ
อาปฺปฺรติ ตสฺส ยโส สุกฺกปฏฺเขว จนฺทิมาทิ. นวมฺ.

๑๐. ภตฺตทุทฺเทสกสฺสตุตฺ

[๒๐] “จตุทฺติ ภิกฺขเว ฆมฺเมหิ สมนฺนาคโต ภตฺตทุทฺเทสโก ยถาภตํ นิฏฺขิตฺโต, เอวํ นิริเย. กตฺตเมหิ จตุทฺติ. ฉนฺนทา คจฺจติ, โทสาคคิ คจฺจติ, โมหาคคิ คจฺจติ, ภยาคคิ คจฺจติ. อิมานิ โข ภิกฺขเว จตุทฺติ ฆมฺเมหิ สมนฺนาคโต ภตฺตทุทฺเทสโก ยถาภตํ นิฏฺขิตฺโต, เอวํ นิริเย. จตุทฺติ ภิกฺขเว ฆมฺเมหิ สมนฺนาคโต ภตฺตทุทฺเทสโก ยถาภตํ นิฏฺขิตฺโต, เอวํ สคฺเค. กตฺตเมหิ จตุทฺติ. น ฉนฺนทา คจฺจติ, น โทสาคคิ คจฺจติ, น โมหาคคิ คจฺจติ, น ภยาคคิ คจฺจติ. อิมานิ โข ภิกฺขเว จตุทฺติ ฆมฺเมหิ สมนฺนาคโต ภตฺตทุทฺเทสโก ยถาภตํ นิฏฺขิตฺโต, เอวํ สคฺเคติ.

“เยเกจิ กาเมสุ อสญจตา ชนา
 อธมมิกา โหนติ อธมมการวา
 ฉนฺทา^๑ จ โทสา จ ภยา จ คามิโน
 ปริสทสโฏ^๒ จ ปเนส วุจฺจติ.
 เอวํ หิ วุตฺตํ สมณฺณ ชานตา
 ตสฺมา หิ เต สปปริสา ปสฺสียา
 ธมฺเม จิตา ये น กโรนฺติ ปาปํ
 น ฉนฺทโทสา น ภยา จ คามิโน.
 ปริสาย มณฺโฑ จ ปเนส วุจฺจติ
 เอวํ หิ วุตฺตํ สมณฺณ ชานตาติ. ทสมํ.

ทุติโย จรวคฺโค.

ตสฺสทุทฺธานํ

จรํ^๓ สิลํ ปธานานิ^๔ สํวรํ ปญฺจตฺติปญฺจํ
 โสขุมมํ^๕ ตโย อคฺติ ภาตฺตทุทฺเทเสน เต ทสาติ.

^๑ ฉ.,เท. ฉนฺทา โทสา โมหา จ ภยา คามิโน

^๒ ฉ.,เท. ปริสทสโฏ อ. ปริสทกสาโว ^๓ สุยา. จาร

^๔ อ. ปธาน ^๕ อ. สุขุม

๓. อรุเวลลาคูโศ

๑. ปจมอรุเวลลสุตต

[๒๑] เอวมเม สุตฺ:- เอกํ สมยํ ภควา สาวตถิยํ วิหริติ
 เชตวันเ อนาถปิณฑิกสุส อารามเ. ตตฺร โข ภควา ภิกฺขุ
 อามนฺเตสิ "ภิกฺขโวติ. "ภานฺเตติ เต ภิกฺขุ ภควโต ปจฺจสฺสสฺสุ.
 ภควา เอตทโวจ

"เอกมิทาหํ ภิกฺขเว สมยํ อรุเวลายํ วิหรามิ นชฺชา
 เนรณฺชราย ตีเร อชปาลนิโครเช ปจมาภิสมฺพุทฺธ, ตสฺส มยฺหํ
 ภิกฺขเว รโหิตสฺส ปฏิสลฺลีนสฺส เอวํ เจตสฺส ปรีวิตกโก อุตฺปาที
 'ทุกขํ โข อการโว วิหริติ อปฺปติสฺส, กนฺหนุ^๑ โข" อหํ สมณํ วา
 พฺราหฺมณํ วา สกุกตฺวา ครุํ กตฺวา^๒ อุปนิสฺสาย วิหเรยฺยนฺติ.

ตสฺส มยฺหํ ภิกฺขเว เอตทโหสิ 'อปริปฺรสุส โข เม"
 สीलกฺขนฺธสฺส ปาริปุริยา อณฺณํ สมณํ วา พฺราหฺมณํ วา
 สกุกตฺวา ครุํ กตฺวา อุปนิสฺสาย วิหเรยฺย. น โข ปนาหํ ปสฺสามิ
 สทเวเก โลเก สมารเก สพฺรหฺมเก สสฺสมณพฺราหฺมณียา ปชาย
 สทเวมนุสฺสาย อณฺณํ สมณํ วา พฺราหฺมณํ วา อตฺตนา
 สीलสมฺปนฺนตฺร, ยมฺหํ สกุกตฺวา ครุํ กตฺวา อุปนิสฺสาย วิหเรยฺย.

อปริปฺรสุส โข เม" ๔เปยฺย สมาธิกฺขนฺธสฺส ๔เปยฺย
 ปณฺณากฺขนฺธสฺส ๔เปยฺย วิมุตฺติกฺขนฺธสฺส ปาริปุริยา อณฺณํ สมณํ วา
 พฺราหฺมณํ วา สกุกตฺวา ครุํ กตฺวา อุปนิสฺสาย วิหเรยฺย. น
 โข ปนาหํ ปสฺสามิ สทเวเก โลเก สมารเก สพฺรหฺมเก

^๑ ๑. เท., อ. กิ นุ โข

^๒ อ. ครุกตฺวา, เอวมฺปรี.ป.

^๔ ๑. เท., อ. อหํ

สสสมณพราหมณียา ปชาย สเทวมนุสฺสาย อญฺญํ สมณํ วา
พราหมณํ วา อตตนา วิมุตติสมฺปนฺนตฺรํ, ยมํ สกฺกตฺวา ครุ
กตฺวา อุปนิสฺสาย วิหเรยฺยนติ.

ตสฺส มยํ ภิภฺชเว เอตทโหสิ 'ยนฺนุนาหํ โยปาย'^๑
ธมฺโม มยา อภิสมฺพุทฺโธ, ตเมว ธมฺมํ สกฺกตฺวา ครุ กตฺวา
อุปนิสฺสาย วิหเรยฺยนติ.

อถ โข ภิภฺชเว พุทฺธมา สหฺมปติ มม เจตฺสา
เจโตปริวิตกฺกมณฺเวยย เสยฺยถาปิ นาม พลฺวา ปุริโส สมฺมิณฺชิตํ วา
พาหํ ปสาเรยฺย, ปสาลิตํ วา พาหํ สมฺมิณฺชเยยฺย; เอวเมว
พุทฺธมโลเก อนฺตรหิตो มม ปุโรโต ปาตุโรหสิ. อถ โข ภิภฺชเว
พุทฺธมา สหฺมปติ เอกํสํ อุตฺตราสงคํ กริตฺวา ทกฺขิณชานุมณฺฑลํ
ปจฺวิยํ นิหนฺตฺวา, เยนาหํ, เตนณฺชลิมนฺนาเมตฺวา มํ เอตทโวจ
'เอวเมตํ ภควา, เอวเมตํ สฺสคต, เยปิ เต ภนฺเต อหฺสิ'^๒
อตีตมทฺธานํ อรหฺนโต สมฺมาสมฺพุทฺธา, เตปิ ภควนฺโต ธมฺมํเยว
สกฺกตฺวา ครุ กตฺวา อุปนิสฺสาย วิหริสฺส; เยปิ เต ภนฺเต
ภวิสฺสหนฺติ อนาคตมทฺธานํ อรหฺนโต สมฺมาสมฺพุทฺธา, เตปิ ภควนฺโต
ธมฺมํเยว สกฺกตฺวา ครุ กตฺวา อุปนิสฺสาย วิหริสฺสหนฺติ; ภควาปิ
ภนฺเต เอตฺรหิ อรํ สมฺมาสมฺพุทฺโธ ธมฺมํเยว สกฺกตฺวา ครุ
กตฺวา อุปนิสฺสาย วิหฺรตฺตฺติ. อิทมโวจ พุทฺธมา สหฺมปติ, อิทํ
วตฺวา อถาปรี เอตทโวจ

"เย จ อตีตา" สมฺพุทฺธา เย จ พุทฺธา อนาคตา
โย เจตฺรหิ สมฺพุทฺโธ พหฺนุน^๓ โสกนาสโน.

^๑ ฉ., เท., ยวาย

^๒ อ. เยจพุทฺธิตา

^๓ ฉ., เท. ทกฺขิณ ชานุมณฺฑลํ

^๔ ฉ., เท. พหฺนุ

สพเพ สทฺธมฺมครุโน วิหรีสุ^๑ วิหาติ จ^๒
 อถาปี^๓ วิหรีสุสนฺติ เอสา พุทฺธาน ฐมฺมตา.
 ตสฺมา हि อตฺตกาเมน มหตฺตมภิกฺขตา
 สทฺธมฺโม ครุกาตพุโพ สรี พุทฺธาน สาสนนฺติ.

อิทมวโจ ภิกฺขเว พุรหฺมา สหฺมปติ, อิหิ วตฺวา มํ
 อภีวาเทตฺวา ปทกฺขิณํ กตฺวา ตตฺถเณวบุรธายิ. อถ^๓ ขฺวหา
 ภิกฺขเว พุรหฺมโน จ อชฺฌเมสนํ วิทิตฺวา อตฺตโน จ ปฏฺฐี
 โยปายํ ฐมฺโม มยา อภิสมฺพุทฺโธ, ตเมว ฐมฺมํ สกฺกตฺวา ครุ
 กตฺวา อุปนิสฺสาย วิหาสี. ยโต จ โข ภิกฺขเว สงฺฆेปิ มหตฺเตน
 สมฺนุนาคโต, อถ เม สงฺฆेปิ คารโวลิตี. ปจฺม.

๒. ทุตียอรุณเวลสุตตัม

[๒๒] “เอกมิทาหิ ภิกฺขเว สมยํ อรุณเวลาयํ วิหฺรามิ นชฺชา
 เนรณฺชราย ตีเร อชฺपालนิกฺโรเช ปจฺมาภิสมฺพุทฺโธ. อถ โข
 ภิกฺขเว สมฺพหฺลลา พุราหฺมณา ชินฺธุณา วุทฺธมา^๔ มหฺลลกา อทฺธคตา
 วโยอนฺุปฺปตฺตา, เยนาหิ, เตนฺุปฺสงฺกมึสุ; อุปฺสงฺกมิตฺวา มยา สทฺธี
 สมฺโมทึสุ, สมฺโมทนียํ กถํ สาราณึยํ วิตฺติสารถฺวา เอกมฺนฺตํ
 นิสึทึสุ. เอกมฺนฺตํ นิสินฺนา โข ภิกฺขเว เต พุราหฺมณา มํ
 เอตทวโจ ‘สุตํ เมตํ’ โภ โคตม ‘น สมฺโณ โคตโม พุราหฺมณ
 ชินฺธุณ วุทฺธเม มหฺลลเก อทฺธคเต วโยอนฺุปฺปตฺเต อภีวาเทติ วา
 ปจฺจุฏฺฐเจติ วา อาสเนน วา นิมนฺเตตฺตีติ, ตยิทํ โภ โคตม ตเถว.

^๑ ฉ., เท., อ. วิหรีสุ วิหรนฺติ จ

^๒ ฉ., เท., อ. อถาปี

^๓ สุยา. อธิ

^๔ ฉ., เท. วุทฺธา

^๕ ฉ. เนตํ อ. เน

น หิ ภว โคตโม พุราหุเมณ ชินฺเณ วุฑฺฒเณ มหุลลเก อทฺธเตเต
วโยนุปฺปตฺเต อภิวาทติ วา ปจฺจุภูเจติ วา อาสเนน วา
นิมนฺเตติ, ตยิทํ โภ โคตม น สมฺปนฺนเมวาทิ.

ตสฺส มยฺหิ ภิกฺขเว เอตทโหสิ "นจยิเม" อายสมฺนโต
ชานนฺติ เถรํ วา เถรกรณํ วา ฌมฺเมติ.^๒ วุฑฺฒโณ เจปิ ภิกฺขเว
โหติ อสฺสีโก^๓ วา นวฺติโก^๔ วา วสฺสสฺติโก วา ชาติยา, โส จ
โหติ อกาลวาทิ อฏฺฐวาทิ อนตฺถวาทิ อฌมฺมวาทิ อวินยวาทิ
อนิธานวตี วาจํ ภาสิตา, อกาเลน อนปฺเพสํ อปริยนฺตวตี
อนตฺถสญฺหิตํ. อถ โข โส 'พาโล เถโรเตวว สงฺขํ คจฺฉติ.

ททโร เจปิ ภิกฺขเว โหติ ยฺวํ สฺสฺส^๕ กภาพเกโส^๕ ภทฺเรน
โยพฺพเนน สมฺนฺนาโคโต ปจฺเมเน วยสา, โส จ โหติ กาลวาทิ
ฏฺฐวาทิ อตฺถวาทิ ฌมฺมวาทิ วินยวาทิ นิธานวตี วาจํ ภาสิตา,
กาเลน สปปฺเพสํ ปริยนฺตวตี อตฺถสญฺหิตํ. อถ โข โส 'ปณฺธุโต
เถโรเตวว สงฺขํ คจฺฉติ.

จตฺတာโรเม ภิกฺขเว เถรกรณํ ฌมฺมา. กตเม จตฺတာโร.
อิธ ภิกฺขเว ภิกฺขุ สึลฺวา โหติ, ปาติโมกฺขสํวรํสูโต วิหริติ
อาจารย์โคจรสมฺปนฺโน, อณฺุมตฺเตสฺส วชฺเชสฺส ภยทสฺสาวิ สมายาย
สิกฺขติ สิกฺขาปฺเพสฺส. พหุสฺสฺสโต โหติ สุตฺตโร สุตฺตสนฺนิจโย, เย เต
ฌมฺมา อาทิกุลยาณา มชฺฌเมกกุลยาณา ปรีโยสานกุลยาณา สาทฺถํ^๖
สพฺพญฺชนํ^๖ เกวลปรีปฺพณฺณํ ปรีสุทฺธํ พุรหฺมจริยํ อภิวาทนฺติ,
ตถารูปาสฺส^๗ ฌมฺมา พหุสฺสฺสตา โหนฺติ ฐตา^๘ วจสา ปรีจิตา

^๑ ฉ., เท. นยิเม อี. น วต เม

^๓ ฉ., เท. อาสฺสีโก

^{๔-๕} ฉ., เท. สฺสฺสกาพเกโส อี. สฺสฺส กภาพเกโส

^๗ อี. ตถารูปาสฺส

^๒ อี. ฌมฺเม

^๔ ฉ., เท. นวฺติโก

^{๖-๖} อี. สาทฺถา สพฺพญฺชนา

^๘ ฉ., เท. ฐาตา

มนฺสาณุปะกัชิตา ทิฏฺฐิจิยา สุปฺปฏฺวิวิทฺธา. จตฺตุนํ ฌานานํ
อาภิเจตสิกานํ ทิฏฺฐจรมฺมสุขวิหารานํ นิคามลาภี โหติ อภิจฺฉลาภี
อกสิรลาภี. อาสวานํ ขยา อนาสวํ เจโตวิมุตฺตํ ปญฺญาวิมุตฺตํ
ทิฏฺฐเจว รมฺเม สยํ อภิญฺญา สจฺฉนิกตฺวา อุปสมฺมปชฺช วิหริติ. อิมे
โข ภิกฺขเว จตฺตารอ เถรกรณฺา รมฺมาติ.

“โย อุกฺกตฺเตน จิตฺเตน สมฺผณจ พหุภาสติ
อสมฺมาทิตสฺสกุปฺโป อสทฺฐมฺมรโต มโต.”
อารา โส ถาวเรยฺยมหา ปาปทิฏฺฐิ อนาทโร.
โย จ สีเลน สมฺปนฺโน สุตฺวา ปฏิภาณฺวา
สํยตุโต^๒ ธิรรมฺเมสุ^๓ ปญฺญาตฺถ^๔ วิปสฺสติ.
ปารคฺค สพฺพรมฺมานํ อธิโล ปฏิภาณฺวา
ปหีนฺชาติมรโณ พุรฺหมจฺริยสฺส เกวลี.
ตมํ วทามิ ‘เถโรติ ยสฺส โน สนฺติ อาสวา
อาสวานํ ขยา ภิกฺขุ โส^๕ ‘เถโรติ ปวฺจจฺตีติ. ทฺติยํ.

๓. โลกสุตฺตํ

[๒๓] “โลโก ภิกฺขเว ตถาคเตน อภิสมฺพุทฺโธ, โลกสฺมา
ตถาคโต วิสํยตุโต. โลกสมฺพุทฺโธ ภิกฺขเว ตถาคเตน อภิสมฺพุทฺโธ,
โลกสมฺพุทฺโธ ตถาคตสฺส ปหีนฺ. โลกนิโรธो ภิกฺขเว ตถาคเตน
อภิสมฺพุทฺโธ, โลกนิโรธो ตถาคตสฺส สจฺฉนิกโต. โลกนิโรธคามินิ
ปฏฺธิปทา ภิกฺขเว ตถาคเตน อภิสมฺพุทฺธา, โลกนิโรธคามินิ ปฏฺธิปทา
ตถาคตสฺส ภาวิตา.

^๑ ฉ. มโค

^๒ อ. ปญฺญาตฺถ

^{๒-๒} ฉ., เท., อ. สณฺณโต ธีโร รมฺเมสุ

^๔ อ. อยํ ปาโง น ทิสฺสติ

ยํ ภิกขเว สเทวกสุลล โลกสุลล สมารกสุลล สพฺรหฺมกสุลล
 สลฺลสมณพฺราหฺมณียา ปชาย สเทวมนุสฺสาย ทิฏฺฐํ สุตํ มุตํ
 วิญญาตํ ปตฺตํ ปริเยสิตํ อนุวิจฺจิตํ มนสา สมมา ตํ^๑ ตถาคเตน
 อภิสมฺพุทฺธํ. ตสฺมา ‘ตถาคโตติ วุจฺจติ.

ยถา ภิกขเว รตฺถี ตถาคโต อนุตฺตร^๒ สมมาสมโพธิ^๓
 อภิสมฺพุทฺธติ, ยถา รตฺถี อนุปาทิสฺเสสาย^๔ นิพฺพานชาตฺยา^๕
 ปรินิพฺพายติ. ยํ เอตสฺมี อนตเร ภาสติ ลปติ นิทฺทิสติ, สพฺพพณฺตํ
 ตเถว โหติ, โน อญฺญถา. ตสฺมา ‘ตถาคโตติ วุจฺจติ.

ยถาวาที ภิกขเว ตถาคโต ตถาการิ, ยถาการิ ตถาวาที.
 อิติ ยถาวาที ตถาการิ, ยถาการิ ตถาวาที. ตสฺมา ‘ตถาคโตติ
 วุจฺจติ.

สเทวกเก ภิกขเว โลเก สมารเก สพฺรหฺมเก
 สลฺลสมณพฺราหฺมณียา ปชาย สเทวมนุสฺสาย ตถาคโต อภิกฺขุ
 อนภิกฺขุโต อญฺญตตฺถุทโส วสวตฺติ.^๔ ตสฺมา ‘ตถาคโตติ วุจฺจติ.^๕

“สพฺพโลเก” อภิญฺฌาย
 สพฺพโลกวิสยฺตุโต^๖

สพฺพโลเก” ยถาตถ^๗
 สพฺพโลเก อนุสฺสโย^๘

ส เว สพฺพปาภิกฺขุ ชีโร
 มุฏฺฐจฺจุสฺส ปรมมา สนฺติ

สพฺพคนถปโปจโน
 นิพฺพานํ อกฺโขโตมยํ.

^๑ ฉ.,อิ. สพฺพํ ตํ

^{๓-๓} อ. อิม ปาจา น ทิสฺสนฺติ

^๕ ฉ.,เท.,อิ. วุจฺจติ

^๗ ฉ.,เท. สพฺพํ โลเก

^๘ ฉ.,เท. สพฺพํ โลเก วิสยฺตุโต

^{๒-๒} อ. อิม ปาจา น ทิสฺสนฺติ

^๔ ฉ.,เท. วสวตฺติ

^๖ ฉ.,เท.,อิ. สพฺพํ โลเก

^๘ อ. ยถา ตถา

^{๑๐} ฉ.,เท. อนุปโย

เอส ขีณาสโว พุทฺโธ อนินฺโฆ ฉินฺนสํสโย
 สพฺพกมฺมกฺขยํ ปตฺโต วิมุตฺโต อปฺปิสํขเย.
 เอวํ^๑ โส ภควา พุทฺโธ เอส สีโห อนุตฺตโร
 สทฺเวกสฺส โลกสฺส พุรฺหมจกฺกํ ปวตฺตยิ.^๒
 อิติ ทฺวา มนุสฺสา จ เย พุทฺธํ สรณํ คตา
 สงฺคมฺม น^๓ นมสฺสนฺติ มหฺนตํ วีตสารถิ.
 ทนฺโต ทมยตํ เสฏฺโฐ สนฺโต สมยตํ อิสฺสิ
 มุตฺโต โมจยตํ อคฺโค ตินฺโณ ตารยตํ วโร.
 อิติ เหนํ นมสฺสนฺติ มหฺนตํ วีตสารถิ.
 สทฺเวกสฺมี โลกสฺมี นตฺถิ เต^๔ ปฏิปฺคฺคโลติ. ตติยํ.

๔. ภาพการามสุตต์

[๒๔] เอกํ สมยํ ภควา สาเกตเต วิหรติ ภาพการาเม.
 ตตร โข ภควา ภิกฺขุ อามนฺเตสิ “ภิกฺขโวติ. “ภทฺนเตติ เต ภิกฺขุ
 ภควโต ปจฺจสฺสอสุ. ภควา เอตทโวจ

“ยํ ภิกฺขเว สทฺเวกสฺส โลกสฺส สมารกสฺส สพุรฺหมกสฺส
 สสฺสมณพุราหฺมณียา ปชาย สทฺวมนุสฺสาย ทิฏฺฐจํ สุตํ มุตํ
 วิญฺญาตํ ปตฺตํ ปริเยสิตํ อนุวิจิริตํ มนสา, ตมหํ ชานามิ.

ยํ ภิกฺขเว สทฺเวกสฺส โลกสฺส สมารกสฺส สพุรฺหมกสฺส
 สสฺสมณพุราหฺมณียา ปชาย สทฺวมนุสฺสาย ทิฏฺฐจํ สุตํ มุตํ

^๑ ฉ., เท., อี. เอส

^๓ ฉ., เท., อี. ตํ

^๒ ฉ., เท., อี. ปวตฺตยิ

^๔ ฉ., เท., อี. เม

วิญญาตํ ปตฺตํ ปริเยสิตํ อนุวิจจิตํ มนสา, ตมห์ อพฺภณณาสี, ตํ ตถาคตสฺส วิทิตํ, ตํ ตถาคเต^๑ น อฺปฺภุจาสิ.

ยํ ภิกฺขเว สทฺเวกสฺส โลกสฺส ๒เปยฺ ทิฏฺฐจํ สุตํ มุตํ วิญญาตํ ปตฺตํ ปริเยสิตํ อนุวิจจิตํ มนสา, 'ตมห์ [๒] ชานามิตี วเทยฺย, ตํ มมสฺส มฺสา.

ยํ ภิกฺขเว ๒เปยฺ ตมห์ ชานามิ จ น จ ชานามิตี วเทยฺย, ตํ ปิสฺส^๓ ตาทิสเมว.

ยํ ภิกฺขเว ๒เปยฺ ตมห์ เนว ชานามิ น น ชานามิตี วเทยฺย, ตํ มมสฺส กलि.

อิตฺติ โข ภิกฺขเว ตถาคโต ทิฏฺฐา^๔ ทฏฺฐพฺพํ ทิฏฺฐํ น มณฺณตฺติ, อทิฏฺฐํ น มณฺณตฺติ, ทฏฺฐพฺพํ^๕ น มณฺณตฺติ,^๕ ทิฏฺฐา^๖ น มณฺณตฺติ สฺတာ^๗ สโตพฺพํ สุตํ น มณฺณตฺติ, อสฺสุตํ^๘ น มณฺณตฺติ, สโตพฺพํ น มณฺณตฺติ, สฺตานํ^๙ น มณฺณตฺติ. มฺตา^{๑๐} โมตพฺพํ มุตํ น มณฺณตฺติ, อมุตํ น มณฺณตฺติ, โมตพฺพํ น มณฺณตฺติ, มฺตานํ^{๑๑} น มณฺณตฺติ. วิญญาตวา^{๑๒} วิญญาตพฺพํ วิญญาตํ น มณฺณตฺติ, อวิญญาตํ น มณฺณตฺติ วิญญาตพฺพํ น มณฺณตฺติ, วิญญาตานํ^{๑๓} น มณฺณตฺติ, อิตฺติ โข ภิกฺขเว ตถาคโต ทิฏฺฐสฺส ตมุตวิญญาตพฺพเพสฺส ๒มเมสฺส ตาทิโสว^{๑๔} ตาทิ, 'ตมฺหา จ ปน ตาทิมฺหา^{๑๕} อณฺโณ ตาทิ อุตฺตริตโร วา ปณฺีตตโร วา นตฺถิตี วทามิตี.

^๑ ฉ.,เท.,อิ. ตถาคโต

^๒ ฉ.,เท. น

^๓ ฉ.,เท. ตํปิสฺส

^๔ ฉ.,เท.,อิ. ทฏฺฐา

^{๕-๕} ทุย. อิม ปาจา น ทิสฺสนตฺติ

^๖ ฉ.,เท.,อิ. ทฏฺฐา

^๗ ฉ.,เท.,อิ. สฺตฺวา

^๘ ฉ.,เท.,อิ. อสฺสุตํ

^๙ ฉ.,เท.,อิ. สโต

^{๑๐} ฉ.,เท.,อิ. มฺตา

^{๑๑} ฉ.,เท.,อิ. โมตาร

^{๑๒} ฉ.,เท.,อิ. วิญญาตวา

^{๑๓} ฉ.,เท.,อิ. วิญญาตาร

^{๑๔} ฉ.,เท. ตาทิเยว อิ. ตาทิเสเยว

^{๑๕} อิ. ตาทิตมฺหา

“ยงฺกิญจิ ทิฏฺฐิ จ^๑ สุตํ มุตํ วา
 อชฺโฌสิตํ สจฺจมุตํ ปเรสํ
 น เตสฺสุ ตาที สยสํวเตสฺสุ
 สจฺจํ มุสา^๒ วาปิ ปรี ทเหยย.

เอตณฺจ สลลํ ปฏิกจฺจ^๓ ทิสฺวา
 อชฺโฌสิตา ยตถ ปชา วิสตุตา
 ชานามิ ปสฺสามิ ตเถว เอตํ
 อชฺโฌสิตํ นตฺถิ ตถาคตานนฺติ. จตฺตตฺถิ.

๕. พุทธมจริยสูตร

[๒๕] “นยิทํ ภิกฺขเว พุทธมจริยํ วุสฺสติ ชนฺกฺขนตฺถิ, น
 ชนฺลปนตฺถิ, น ลาภสฺสการสิโลกานิสฺสตฺถิ, น อิตฺติวาทปโมกฺขานิสฺสตฺถิ,
 น ‘อิตฺติ มํ ชโน ชานาตุตฺติ. อถ โข อิทํ ภิกฺขเว พุทธมจริยํ
 วุสฺสติ สํวรตฺถิ ปหานตฺถิ วิราจตฺถิ นิโรธตฺถนตฺติ.

“สํวรตฺถิ ปหานตฺถิ พุทธมจริยํ อนีติหิ
 อเทสยิ โส ภควา นิพฺพาโนคฺชคามินิ
 เอส มคฺโค มหฺนเตหิ อนฺญาโต มहेสิภิ.”^๔

เย จ ตํ ปฏิปชฺชนตฺติ ยถา พุทฺธเชน เทสิตํ
 ทฺวชฺชสฺสนตํ กริสฺสนตฺติ สตฺถุสฺสสนการินฺติ. ปณฺจมํ.

^๑ ฉ., เท., อ. วา

^๓ อ. ปฏิตจฺจ

^๒ อ. มุส

^๔ อ. มहेสิหิ

๖. กุหตุตต

[๒๖] “เย เต ภิกขเว ภิกขุ กุหา ถทฐา ลปา สิงคิ
 อุณหพา อสมาหิตา, น เม เต ภิกขเว ภิกขุ มามกา, อปคตา จ
 เต ภิกขเว ภิกขุ อิมสฺมา ฌมฺวินยา, น จ เต อิมสฺมี
 ฌมฺวินเย วุฑฺฒิ วิรูปฺหิ เวปฺลลํ อาปชฺชนฺติ. เย จ โข เต
 ภิกขเว ภิกขุ นิฏฺฐา นิลฺลา ธีรา อตฺถทฐา สฺสมาหิตา, เต
 โข เม ภิกขเว ภิกขุ มามกา, อนปคตา จ เต ภิกขเว ภิกขุ
 อิมสฺมา ฌมฺวินยา, เต จ อิมสฺมี ฌมฺวินเย วุฑฺฒิ วิรูปฺหิ
 เวปฺลลํ อาปชฺชนฺตฺติ.

“กุหา ถทฐา ลปา สิงคิ อุณหพา จาสมาหิตา”
 น เต ฌมฺเม วิรูปฺหนฺติ สมฺมาสมฺพุทฺธเทสิเต.

นิฏฺฐา นิลฺลา ธีรา อตฺถทฐา สฺสมาหิตา
 เต เว ฌมฺเม วิรูปฺหนฺติ สมฺมาสมฺพุทฺธเทสิเตติ. จญฺจ.

๗. สนตุฏฺฐิตต

[๒๗] “จตุตาริมาณี ภิกขเว อปฺปานิ จ สฺลภานิ จ, ตานิ
 จ อนวชฺชานิ. กตมานิ จตุตาริ. ปัสสฺสํ ภิกขเว จีวรานิ อปฺปญฺจ
 สฺลภญฺจ, ตญฺจ อนวชฺชํ. ปิณฺฑิยาโลโป ภิกขเว โภชนานิ
 อปฺปญฺจ สฺลภญฺจ, ตญฺจ อนวชฺชํ. รุกฺขมฺลํ ภิกขเว เสนาสนานิ
 อปฺปญฺจ สฺลภญฺจ, ตญฺจ อนวชฺชํ. ปุตฺติมฺตตํ ภิกขเว เกสชฺชานิ
 อปฺปญฺจ สฺลภญฺจ, ตญฺจ อนวชฺชํ. อิมานิ โข ภิกขเว จตุตาริ

* ฉ.,เท.,อิ. อสมาหิตา

อปฺปานิ จ สุลภานิ จ, ตานิ จ อนวชฺชานิ. ยโต โข ภิกฺขเว
ภิกฺขุ อปฺเปเน จ สนฺตุฏฺโஜ^๑ โหติ สุลภาน จ, อิทมสฺสาหํ
'อณฺณตโร สามณฺณจฺจนฺติ วทามิติ.

“อนวชฺเชน ตุฏฺฐสฺส	อปฺเปเน สุลภาน จ
น เสนาสนมารพฺภ	จีวรํ ปานโกชนํ
วิฆาโต โหติ จิตฺตสฺส	ทิสฺสา น ปฏฺิหณฺณติ. ^๒
เย จสฺส ฐมฺมา อภฺษาตา	สามณฺณสฺसानุโลมิกา
อธฺคฺคหิตา ตุฏฺฐสฺส	อปฺปมตฺตสฺส ภิกฺขุโนติ. ^๓ สตฺตมํ.

๘. อริยวัสสุตตํ

[๒๘] “จตฺตารอเม ภิกฺขเว อริยวสา อคฺคณฺณว รตฺตณฺณว
วสณฺณว ปฺปราณา, อสํกิณฺณว อสํกิณฺณปฺพุพฺพา น สํกียนฺติ น
สํกียิสฺสนฺติ, อปฺปฏฺิฏฺฐจา สมณฺเหหิ พุรหฺมณฺเหหิ วิณฺญฺหิ. กตเม
จตฺตารอ. อิท ภิกฺขเว ภิกฺขุ สนฺตุฏฺโஜ โหติ อิตฺริตฺเรน จีวรณ,
อิตฺริตรจีวรสนฺตุฏฺฐิจฺยา จ วณฺณวาทิ, น จ จีวรเหตุ อนฺนํ
อปฺปฏฺิรูปํ อาปชฺชติ, อลทฺฐา จ จีวรํ น ปริตสฺสติ, ลทฺฐา จ
จีวรํ อคฺคิโต^๔ อมฺจุจฺจิโต อนชฺฌาปนโน^๕ อาทินวทสฺสาวิ
นิสฺสรณปณฺโณ ปรีภุชฺชติ, ตาย จ ปน อิตฺริตรจีวรสนฺตุฏฺฐิจฺยา
เนวตฺตานุกํเสติ โน ปรี วมฺเภติ. โย หิ ตตฺถ ทกฺโข อนลโส
สมฺปชาโน ปติสฺสโต, อโย วุจฺจติ ภิกฺขเว ภิกฺขุ ปฺปราณ
อคฺคณฺณเว อริยวเส จิโต.

^๑ ฉ.,เท.,อ. ตุฏฺโฐ

^๓ ฉ.,เท.,อ. สิกฺขโตติ

^๕ ฉ.,เท.,อ. อนชฺฌาปนโน

^๒ อ. ปฏฺิหณฺณนฺติ

^๔ อ. อคฺคิโต

ปุณ จปริ ภิกขเว ภิกขุ สนฺตุฏฺโง โหติ อิตริตเรน
 ปิณฑปาเตน, อิตริตฺตปิณฑปาตสนฺตุฏฺฐิยา จ วนฺณวาทิ, น จ
 ปิณฑปาตเหตุ อนฺเสนํ อปฺปฏฺฐิรูปํ อาปชฺชติ, ลทฺฐา จ ปิณฑปาตํ
 น ปริตสฺสติ, ลทฺฐา จ ปิณฑปาตํ อคฺชิโต อมฺจุฉิโต อนชฺฌาปนโน
 อาทินวทสฺสาวิ นิสฺสรณปญฺเอย ปริภุญชฺติ, ตาย จ ปน
 อิตริตฺตปิณฑปาตสนฺตุฏฺฐิยา เนวตฺตานุภุกํเสติ โน ปริ วมฺเภติ.
 โย หิ ตตฺถ ทกฺโข อนลโส สมฺปชาโน ปติสฺสโต, อํ วุจฺจติ
 ภิกขเว ภิกขุ โปราณ อคฺคณฺเอย อริยวํเส จิโต.

ปุณ จปริ ภิกขเว ภิกขุ สนฺตุฏฺโง โหติ อิตริตเรน
 เสนาสเนน, อิตริตฺตเสนาสนสนฺตุฏฺฐิยา จ วนฺณวาทิ, น จ
 เสนาสนเหตุ อนฺเสนํ อปฺปฏฺฐิรูปํ อาปชฺชติ, ลทฺฐา จ เสนาสนํ
 น ปริตสฺสติ, ลทฺฐา จ เสนาสนํ อคฺชิโต อมฺจุฉิโต อนชฺฌาปนโน
 อาทินวทสฺสาวิ นิสฺสรณปญฺเอย ปริภุญชฺติ, ตาย จ ปน
 อิตริตฺตเสนาสนสนฺตุฏฺฐิยา เนวตฺตานุภุกํเสติ โน ปริ วมฺเภติ. โย
 หิ ตตฺถ ทกฺโข อนลโส สมฺปชาโน ปติสฺสโต, อํ วุจฺจติ ภิกขเว
 ภิกขุ โปราณ อคฺคณฺเอย อริยวํเส จิโต.

ปุณ จปริ ภิกขเว ภิกขุ ภาวนารโม โหติ ภาวนารโต,
 ปหานารโม โหติ ปหานรโต, ตาย จ ปน ภาวนารมตาย
 ภาวนารติยา ปหานารมตาย ปหานรติยา เนวตฺตานุภุกํเสติ โน
 ปริ วมฺเภติ. โย หิ ตตฺถ ทกฺโข อนลโส สมฺปชาโน ปติสฺสโต,
 อํ วุจฺจติ ภิกขเว ภิกขุ โปราณ อคฺคณฺเอย อริยวํเส จิโต. อิม
 โข ภิกขเว จตฺตาริ อริยวํสา อคฺคณฺเอยา รตฺตณฺเอยา วสณฺเอยา
 โปราณา, อสํกิณฺณา อสํกิณฺณปฺพพา น สํกียนฺติ น สํกียิสฺสนฺติ,
 อปฺปฏฺฐิภูจฺจา สมณฺเหสิ พฺราหฺมณฺเหสิ วิญญฺหิ.

อิเมหิ จ ปน ภิกฺขเว จตฺตฺหิ อริยวฺเสหิ สมฺนุณฺนาคโต ภิกฺขุ
 ปฺรตฺตติมา ย เจปิ ทิสาย วิหฺรติ, เสว อรตี สหติ, น ตํ อรติ
 สหติ. ปจฺฉิมา ย เจปิ ทิสาย วิหฺรติ ๕เปยฺ อุตฺตราย เจปิ ทิสาย
 วิหฺรติ ๕เปยฺ ทกฺขิณาย เจปิ ทิสาย วิหฺรติ, เสว อรตี สหติ, น
 ตํ อรติ สหติ. ตํ กิสฺส เหตุ. อรติรติสโห หิ ภิกฺขเว ธีโรติ.

“นารตี” สหติ ธีร^๑ นารตี” ธีรสหติ”
 ธีโร จ อรตี สหติ ธีโร หิ อรตีสโห.”

สพฺพกมฺมวิหายีน^๔ ปนฺนุณฺณ โก นิวารเย
 เนกํ ฅมฺโพเนทสฺเสว โก ตํ นิณฺทิตุมฺรหติ
 เทวาปิ น ปสฺสนฺติ พฺรหฺมณฺปิ ปสฺสิตฺติ. อญฺจม.

๙. ฅมฺมปทสฺสตุตฺตํ

[๒๙] “จตฺตาริมา นิ ภิกฺขเว ฅมฺมปทานิ อคฺคณฺณานิ
 รตฺตณฺณานิ วสณฺณานิ ปฺปราณานิ, อสํกิณฺณณานิ อสํกิณฺณณปฺพพานิ
 น สํกียนฺติ น สํกียิสฺสณฺติ, อปฺปฏิกฺกฺจฺจานิ สมณฺเหหิ พฺรหฺมณฺเหหิ
 วิญฺญฺหิ. กตฺมานิ จตฺตาริ. อนภิชฺฅมา ภิกฺขเว ฅมฺมปทํ อคฺคณฺณํ
 รตฺตณฺณํ วสณฺณํ ปฺปราณํ, อสํกิณฺณณํ อสํกิณฺณณปฺพพํ น สํกียติ น
 สํกียิสฺสติ, อปฺปฏิกฺกฺจฺจํ สมณฺเหหิ พฺรหฺมณฺเหหิ วิญฺญฺหิ.

อพฺยาปาโท ภิกฺขเว ฅมฺมปทํ ๕เปยฺ สมฺมาสติ ภิกฺขเว
 ฅมฺมปทํ ๕เปยฺ สมฺมาสมาธิ ภิกฺขเว ฅมฺมปทํ อคฺคณฺณํ รตฺตณฺณํ
 วสณฺณํ ปฺปราณํ, อสํกิณฺณณํ อสํกิณฺณณปฺพพํ น สํกียติ น สํกียิสฺสติ,

^{๑-๑} ฉ.,เท. นารตี สหติ ธีร

^๓ ฉ.,เท. อรตีสโห

^{๒-๒} ฉ.,เท. นารตี ธีร สหติ อ. นารตี ธีร สหติ

^๔ อ. สมฺมากมฺมวิยาการ

อปฺปฏิกฺกุจฺจํ สมณฺเหหิ พุราหฺมณฺเหหิ วิญญฺหิ. อิมานิ ไช ภิกฺขเว
จตุตตาริ ฐมฺมปทานิ อคฺคณฺณานิ รตฺตณฺณานิ วสฺสณฺณานิ โปราณานิ,
อสังฺกิณฺณานิ อสังฺกิณฺณปฺปพฺพานิ น สํกียนฺติ น สํกียิสฺสนฺติ,
อปฺปฏิกฺกุจฺจานิ สมณฺเหหิ พุราหฺมณฺเหหิ วิญญฺหิตฺติ.

“อนภิชฺฌาลุ วิหเรยฺย อพฺยาปนฺเนน เจตสา
สโต เอกคฺคจิตฺตสฺส อชฺฌตฺตํ สฺสมาหิตฺติ. นวมฺ.

๑๐. ปริพฺพาชกสฺสคฺตํ

[๓๐] เอกํ สมยํ ภควา ราชคเห วิหริติ คิञฺฌณฺฏเฐ
ปพฺพเต. เตन ไช ปน สมเยน สมพฺพลา อภิญฺญาตา อภิญฺญาตา
ปริพฺพาชกา สิปฺปินิยา^๑ ตีเร ปริพฺพาชการาเม ปฏฺวิสฺสนฺติ.
เสยฺยถิ^๒. อนนฺนภาโร วรโร^๓ สกฺกุลทายี จ ปริพฺพาชโก อญฺเวย จ
อภิญฺญาตา อภิญฺญาตา ปริพฺพาชกา. อถ ไช ภควา สายนฺนหสมยฺ^๔
ปฏฺวิสฺสลาณา วุญฺจิสฺสโต, เยน สิปฺปินิยา ตีโร ปริพฺพาชการาโม,
เตนุปฺสงฺกมิ; อุปฺสงฺกมิตฺวา ปณฺณตฺเต อาสเน นิสฺสีทิ. นิสฺซช ไช
ภควา เต ปริพฺพาชกาเอ เอตทโวจ

“จตุตตาริมานิ ปริพฺพาชกา ฐมฺมปทานิ อคฺคณฺณานิ
รตฺตณฺณานิ วสฺสณฺณานิ โปราณานิ, อสังฺกิณฺณานิ อสังฺกิณฺณปฺปพฺพานิ
น สํกียนฺติ น สํกียิสฺสนฺติ, อปฺปฏิกฺกุจฺจานิ สมณฺเหหิ พุราหฺมณฺเหหิ
วิญญฺหิ. กตมานิ จตุตตาริ. อนภิชฺฌมา ปริพฺพาชกา ฐมฺมปทํ
อคฺคณฺณํ รตฺตณฺณํ วสฺสณฺณํ โปราณํ, อสังฺกิณฺณํ อสังฺกิณฺณปฺปพฺพํ น

^๑ ฉ., เท. สิปฺปินิกาตีเร อ. สิปฺปินิยา

^๓ ฉ., เท., อ. วรโร

^๒ ฉ. เสยฺยถิ

^๔ ฉ., เท. สายนฺนหสมยฺ

สัถียติ น สัถียิสสตี, อปปฏิกุฏจํ สมณเหติ พุราหฺมณเหติ วิญญูติ.
 อพฺยาปาโท ปริพฺพาชกา ฅมฺมปํ ๔เปยฺ สมฺมาสตี ปริพฺพาชกา
 ฅมฺมปํ ๔เปยฺ สมฺมาสมาธิ ปริพฺพาชกา ฅมฺมปํ อคฺคณฺณํ
 รตฺตณฺณํ วัสณฺณํ โปราณํ, อสัณฺณํ อสัณฺณปฺพุพฺพํ น สัถียติ น
 สัถียิสสตี, อปปฏิกุฏจํ สมณเหติ พุราหฺมณเหติ วิญญูติ. อิมานิ ไช
 ปริพฺพาชกา จตฺตาริ ฅมฺมปทานิ อคฺคณฺณานิ รตฺตณฺณานิ วัสณฺณานิ
 โปราณานิ, อสัณฺณานิ อสัณฺณปฺพุพฺพานิ น สัถียนฺติ น
 สัถียิสสนฺติ, อปปฏิกุฏจานิ สมณเหติ พุราหฺมณเหติ วิญญูติ.

โย ไช ปริพฺพาชกา เอวํ วเทยฺย ‘อหเมตํ อนภิชฺฌํ
 ฅมฺมปํ ปจฺจกฺขาย อภิชฺฌาลํ กาเมสุ ติพฺพสํสํราลํ สมณํ วา
 พุราหฺมณํ วา ปณฺญาเปสฺสามีติ. ตมํ ทตฺถ เอวํ วเทยฺย ‘เอตฺ
 วทฺตุ พฺยาหฺรตฺตุ ปสฺสามิสฺसानุภาวนฺติ. ‘โส วต ปริพฺพาชกา
 อนภิชฺฌํ ฅมฺมปํ ปจฺจกฺขาย อภิชฺฌาลํ กาเมสุ ติพฺพสํสํราลํ
 สมณํ วา พุราหฺมณํ วา ปณฺญาเปสฺสตีติ เนตํ จานํ วิชฺชติ.

โย ไช ปริพฺพาชกา เอวํ วเทยฺย ‘อหเมตํ อพฺยาปาํ
 ฅมฺมปํ ปจฺจกฺขาย พฺยาปนฺนจิตฺตํ ปทฺฐจฺมนสงฺกป্পํ สมณํ วา
 พุราหฺมณํ วา ปณฺญาเปสฺสามีติ. ตมํ ทตฺถ เอวํ วเทยฺย ‘เอตฺ
 วทฺตุ พฺยาหฺรตฺตุ ปสฺสามิสฺसानุภาวนฺติ. ‘โส วต ปริพฺพาชกา
 อพฺยาปาํ ฅมฺมปํ ปจฺจกฺขาย พฺยาปนฺนจิตฺตํ ปทฺฐจฺมนสงฺกป্পํ
 สมณํ วา พุราหฺมณํ วา ปณฺญาเปสฺสตีติ เนตํ จานํ วิชฺชติ.

โย ไช ปริพฺพาชกา เอวํ วเทยฺย ‘อหเมตํ สมฺมาสตี
 ฅมฺมปํ ปจฺจกฺขาย มุฏฺฐสฺสตี อสมฺปชานํ สมณํ วา พุราหฺมณํ วา
 ปณฺญาเปสฺสามีติ. ตมํ ทตฺถ เอวํ วเทยฺย ‘เอตฺ วทฺตุ พฺยาหฺรตฺตุ

ปัสสามิสฺसानุภาวนฺติ. 'โส วต ปริพฺพาชกา สมฺมาสตี ฌมฺมปทํ
ปจฺจุทฺทาย มุฏฺฐสฺสตี อสมฺปชานํ สมณํ วา พฺราหฺมณํ วา
ปญฺญาเปสฺสตีติ เนตํ จานํ วิชฺชตี.

โย โข ปริพฺพาชกา เอวํ วทฺเขยฺย 'อหเมตํ สมฺมาสมายี
ฌมฺมปทํ ปจฺจุทฺทาย อสมายิตํ วิพฺภนฺตจิตฺตํ สมณํ วา พฺราหฺมณํ
วา ปญฺญาเปสฺสามีติ. ตมํ ทตฺถ เอวํ วทฺเขยฺย 'เอตํ วทตุ
พฺยาหฺรตุ ปัสสามิสฺसानุภาวนฺติ. 'โส วต ปริพฺพาชกา สมฺมาสมายี
ฌมฺมปทํ ปจฺจุทฺทาย อสมายิตํ วิพฺภนฺตจิตฺตํ สมณํ วา พฺราหฺมณํ
วา ปญฺญาเปสฺสตีติ เนตํ จานํ วิชฺชตี.

โย โข ปริพฺพาชกา อิมานิ จตฺตาริ ฌมฺมปทานิ ครหิตพฺพํ
ปฏิกฺโกสิตพฺพํ มณฺเฑยฺย, ตสฺส ทิฏฺฐเจว ฌมฺเม จตฺตาริ สหฌมมิกา
วาทานุปาตา คารยฺหา จานา อาคจฺฉนฺติ. กตเม จตฺตาริ.
อนนฺทิธมฺมํ เจ ภวํ ฌมฺมปทํ ครหติ ปฏิกฺโกสตี. เย จ หิ
อภิชฺฌาลู กาเมสุ ติพฺพสํสาราตา สมณานํ วา พฺราหฺมณานํ วา,^๑
เต โภโต ปุชฺชา, เต โภโต ปาสํสา. อพฺยาปาทํ เจ ภวํ
ฌมฺมปทํ ครหติ ปฏิกฺโกสตี. เย จ หิ พฺยาปนฺนจิตฺตา
ปทุฏฺฐมนสฺสํกปฺปา สมณานํ วา พฺราหฺมณานํ วา, เต โภโต ปุชฺชา,
เต โภโต ปาสํสา. สมฺมาสตี เจ ภวํ ฌมฺมปทํ ครหติ
ปฏิกฺโกสตี. เย จ หิ มุฏฺฐสฺสตี อสมฺปชานานํ สมณานํ วา
พฺราหฺมณานํ วา, เต โภโต ปุชฺชา, เต โภโต ปาสํสา.
สมฺมาสมายี เจ ภวํ ฌมฺมปทํ ครหติ ปฏิกฺโกสตี. เย จ หิ
อสมายิตา วิพฺภนฺตจิตฺตา สมณานํ วา พฺราหฺมณานํ วา, เต โภโต
ปุชฺชา, เต โภโต ปาสํสา.

^๑ - ๑. น., เท., อ. สมณพฺราหฺมณานํ, เอวมฺปรี.

โย โข ปริพฺพาชกา อิมานิ จตฺตาริ ฌมฺมปทานิ
 ครหิตพฺพํ ปฏิกโกสิตพฺพํ มณฺเฑยฺย, ตสฺส ทิฏฺฐเจว ฌมฺเม อิมเ
 จตฺตารโ สหฌมมิกา วาหฺนุปาตา คารยฺหา จานา อากฺขณฺติ.
 เยปิ เต ปริพฺพาชกา อเหสฺสุ อุกฺกลา วสฺสภณฺณา อเหตุกฺวาทา
 อกิริยวาทา นตฺถิกวาทา, เตปิ อิมานิ จตฺตาริ ฌมฺมปทานิ น
 ครหิตพฺพํ น ปฏิกโกสิตพฺพํ อมณฺเฑยฺสฺ. ตํ กิสฺส เหตุ.
 นินฺทาพฺยาโรสนอปรามภฺยาติ.

“อพฺยาปนฺโน สทา สโต อชฺฉตฺตํ สฺสมาหิโต
 อภิชฺฌาวิเนยฺ” ลิกขํ ‘อปฺปมตฺโตติ วุจฺจตีติ. ทสมํ.

ตติโย อูรฺเวลวคฺโค.

ตสฺสุทฺตหานํ

เทว อูรฺเวลา โลโก กภาพโก^๒ พุรฺหมจฺริยปญฺจมํ^๓
 กุหํ สนฺตฺตฺตฺตฺติ วโส จ^๔ ฌมฺมปทํ ปริพฺพาชเคน จาติ.

^๑ ฉ.,เท. อภิชฺฌา วิเนย

^๓ ฉ.,เท.,อิ. พุรฺหมจฺริเยน ปญฺจมํ

^๒ อิ. กภาพโก

^๔ อิ. จสฺสทโท น ทิสฺสตี.

เอเต จ สงคหา นาสสุ น มาตา ปุตตการณา
 ลภเถ มานํ ปุชฺช วา ปิตา วา ปุตตการณา.
 ยสฺมา จ สงคหา^๑ เอเต สมเวกฺขนฺติ ปณฺทิตา
 ตสฺมา มหตตํ ปปโปนฺติ ปาสฺสา จ ภวนฺติ เตติ. ทฺติยํ.

๓. สีสสุตต์^๒

[๓๓] “สีโห ภิกฺขเว มิคราชา สายณฺหสมยํ อาสยา
 นิภฺขมฺติ, อาสยา นิภฺขมิตฺวา วิชฺฆมฺติ, วิชฺฆมิตฺวา สมฺนฺตา
 จตุทฺทิสฺสา อนฺวิโลเกติ, สมฺนฺตา จตุทฺทิสฺสา อนฺวิโลเกตฺวา ติกฺขตฺตํ
 สีนฺนาทํ นทฺติ, ติกฺขตฺตํ สีนฺนาทํ นทิตฺวา โคจราย ปกฺกมฺติ. เย
 โข ปน เต ภิกฺขเว ตีรจฺฉานคตา ปาณา สีสฺส มิครณฺโณ
 นทโต สทฺทํ สฺสณฺนฺติ, เต เยภฺยุเยน ภยํ สํเวคํ สฺนฺตาสํ
 อาปชฺชนฺติ. พิลํ พิลาสยา ปวิสฺนฺติ, อุทกํ อุทกาสยา^๓ ปวิสฺนฺติ,
 วนํ วนาสยา ปวิสฺนฺติ, อากาสํ ปกฺขิโน ภชฺนฺติ. เยปิ เต
 ภิกฺขเว รณฺโณ นาคา คามนิคมราชธานีสุ ทพฺพเหติ วรตฺเตหิ
 พนฺธเนหิ พทฺธา, เตปิ ตานิ พนฺธนานิ สยจฺฉินฺทิตฺวา สมฺปทาเลตฺวา
 ภีตา มุตฺตกรีสํ จชฺมานา येन วา เตन วา ปลายนฺติ.
 เอวํหิทฺธิโก โข ภิกฺขเว สีโห มิคราชา ตีรจฺฉานคตานํ ปาณานํ
 เอวํ มहेสฺสโก เอวํ มหานุภาโว.

เอวเมว โข ภิกฺขเว ยทา ตถาคโต โลเก อุปฺปชฺชติ
 อรหํ สมฺมาสมฺพุทฺโธ วิชฺชาจรณสมฺปนฺโน สุคโต โลกวิทู อนุตฺตโร
 ปุริสทมฺมสารถิ สตุถา เทวมนุสฺसानํ พุทฺโธ ภควา, โส ฐมํ

^๑ ฉ., เท. สงคเห

^๒ เท. สีนฺนาทสุตต์

^๓ อี. ทกํ ทกาสยา

เทเสติ 'อิติ สกกาโย, อิติ สกกายสฺส สมุทโย, อิติ สกกายสฺส
 นิโรโธ, อิติ สกกายสฺส นิโรธคามินี ปฏิปทาติ. เยปิ เต ภิกฺขเว
 เทวา ทีฆายุกา วณฺณวนฺโต สุขพฺพลา^๑ อจฺเจสฺสุ วิมานेสฺสุ จิรญฺจิตฺกา,
 เตปิ ตถาคตสฺส ฐมฺมเทสนํ สุตฺวา เยภฺยุเยน ภยํ สํเวคํ สนฺตาสํ
 อาปชฺชนฺติ 'อนิจฺจา วต กิร โภ มยฺ สมนานา 'นิจฺจมฺหาติ
 อมณฺณิมฺหา,^๒ อธฺวาทิ^๓ วต กิร โภ มยฺ สมนานา 'ธฺวาทิ^๔
 อมณฺณิมฺหา, อสฺสสฺตา วต กิร โภ มยฺ สมนานา 'สฺสสฺตมฺหาติ
 อมณฺณิมฺหา, มยฺ กิร โภ อนิจฺจา อธฺวาทิ อสฺสสฺตา
 สกกายปริยาปนฺนาติ. เอวํ มหิทฺธิโก โข ภิกฺขเว ตถาคโต
 สเทวสฺส โลกสฺส เอวํ มหะสฺสโก เอวํ มหानฺฎาโวติ.

“ยถา^๕ พุทฺโธ อภิญฺเวย ฐมฺมจกฺกํ ปวตฺตยิ^๖
 สเทวสฺส โลกสฺส สตฺถา อปฺปปฏิปฺคฺคโล

สกกายญจ นิโรธญจ สกกายสฺส จ สมภวํ
 อริยญฺจจฺจิกิ^๗ มคฺคํ ทุกฺขุปสมคามินิ.

เยปิ ทีฆายุกา เทวา วณฺณวนฺโต ยสฺสสิโน
 ภิตา สนฺตาสมาปาหุ สีสฺสเสวิตเร มิดา.

อวี้ติวตฺตา สกกายํ อนิจฺจา กิร โภ มยฺ
 สุตฺวา อรหฺโต วากุยฺ วิปฺปมุตฺตสฺส ตาทิโนติ. ตติยํ.

^๑ อ. สุขญฺจตา

^๓ ฉ., เท., อ. อทฺธฺวาทิ

^๔ ฉ., เท., อ. ยทา

^๗ ฉ., เท., อ. อริยญฺจจฺจิกิ

^๒ ฉ., อ. อมณฺณิมฺหา, เอวมฺปรีติ.

^๔ ฉ., เท., อ. ธฺวามฺหาติ

^๖ ฉ., เท. ปวตฺตยิ

๔. อคฺคปฺปสาทสฺสตุตฺ

[๓๔] “จตุตฺตารโหเม ภิกฺขเว อคฺคปฺปสาทา. กตฺตเม จตุตฺตารโหเม ยาวตฺตา ภิกฺขเว สตุตฺตา อปฺปทา วา ทฺวิปฺปทา^๑ วา จตุปฺปทา วา พหุปฺปทา วา รุปีโน วา อรุปีโน วา สณฺณิโน วา อสณฺณิโน วา เนวสณฺณินาสณฺณิโน วา, ตถาคตฺโต เตสํ อคฺคมกฺขายติ อรหํ สมฺมาสมฺพุทฺโธ. เอ ภิกฺขเว พุทฺธเต ปสฺสนฺนา, อคฺเค เต ปสฺสนฺนา, อคฺเค โข ปน ปสฺสนฺนํ อคฺโค วิปาโก โหติ.

ยาวตฺตา ภิกฺขเว ฐมฺมา สงฺขตา, อริโย อญฺจุจฺจิกโก มคฺโค เตสํ อคฺคมกฺขายติ. เอ ภิกฺขเว อริเย อญฺจุจฺจิกเก มคฺเค ปสฺสนฺนา, อคฺเค เต ปสฺสนฺนา, อคฺเค โข ปน ปสฺสนฺนํ อคฺโค วิปาโก โหติ.

ยาวตฺตา ภิกฺขเว ฐมฺมา สงฺขตา วา อสงฺขตา วา, วิราโค เตสํ [๒] อคฺคมกฺขายติ, ยทฺธิมํ มทฺถนิมฺมทโน ปิปาสวินโย อาลยสมฺมุคฺชาโต วฏฺฏปจฺเจโท^๓ ตณฺหกฺขโย^๔ วิราโค นิโรโธ นิพฺพานํ. เอ ภิกฺขเว วิราเค^๕ ฐมฺเม ปสฺสนฺนา, อคฺเค เต ปสฺสนฺนา, อคฺเค โข ปน ปสฺสนฺนํ อคฺโค วิปาโก โหติ.

ยาวตฺตา ภิกฺขเว สงฺฆา วา คณฺหา วา, ตถาคตฺตาวกสงฺโฆ เตสํ อคฺคมกฺขายติ, ยทฺธิมํ จตุตฺตาริ ปุริสยฺยคานิ อญฺจ ปุริสยฺยคคฺคา, เอส ภควโต สวากสงฺโฆ อาหุเนยฺโย ปาหุเนยฺโย ทกฺขิณเณยฺโย อณฺชสีกรณิโย อนุตฺตโร ปุณฺณกฺขเขตฺตํ โลกสฺส. เอ ภิกฺขเว สงฺฆे ปสฺสนฺนา, อคฺเค เต ปสฺสนฺนา, อคฺเค โข ปน ปสฺสนฺนํ อคฺโค วิปาโก โหติ. อิมเ โข ภิกฺขเว จตุตฺตารโหเม อคฺคปฺปสาทาติ.

^๑ อ. ทิปทา

^๒ ฉ., เท., อ. ฐมฺมานํ

^๓ ฉ., เท. วฏฺฏปจฺเจโท

^๔ ฉ., เท. ตณฺหากฺขโย

^๕ อ. อโย ปาโจ น ทิสฺสติ.

“อคุคโต เว ปสนฺนํ อคุคํ ฌมํ วิชานตํ
 อคุเค พุทฺเธ ปสนฺนํ ทกฺขิณฺณเย อนุตฺตเร.
 อคุเค ฌมเม ปสนฺนํ วิราจฺยสเม สุขเ
 อคุเค สงฺฆเม ปสนฺนํ ปุณฺณกฺเขตฺเต อนุตฺตเร.
 อคุคสฺมี ทานํ ททตํ อคุคํ ปุณฺณํ ปวชฺฌติ
 อคุคํ อายุ จ วณฺโณ จ ยโส กิตฺติ สุขํ พลํ.
 อคุคสฺส ทาตา เมธาวิ อคุคฌมสมมาหิโต
 เทวภูโต มนุสฺสโส วา อคุคปฺปโต ปโมทตฺติ. จตฺตํ.

๕. วสฺสการสูตรํ

[๓๕] เอกํ สมยํ ภควา ราชคเ วิหริติ เวพฺพเน
 กลนฺทกนิวาเป. อถ โข วสฺสกาโร พุราหฺมโณ มคฺชมฺหามตฺโต, เยน
 ภควา, เตนฺอุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา ภควตา สหฺมิมฺหิ, สมฺมิมฺหานิยํ
 กถํ สาราณํ วิตฺติสารถฺวา เอกมฺนตํ นิสฺสีทิ. เอกมฺนตํ นิสฺสินฺโน โข
 วสฺสกาโร พุราหฺมโณ มคฺชมฺหามตฺโต ภควนฺตํ เอตทวโจ

“จตุหิ โข มยํ โภ โคตม ฌมเมหิ สมฺนฺนาคตํ มหาปณฺณํ
 มหาปฺริสํ ปณฺญาเปม กตเมหิ จตุหิ. อิทฺ โภ โคตม พหุสฺสุโต
 โหติ ตสฺส ตสฺสเสว สุตฺตชาตสฺส. ตสฺส ตสฺสเสว โข ปน ภาสิตสฺส
 อตฺถํ ชานาติ ‘อยํ อิมสฺส ภาสิตสฺส อตฺถโ, อยํ อิมสฺส ภาสิตสฺส
 อตฺถโถติ. สติมา โข ปน โหติ จิรทํปี จิรภาสิตํปี สริตา
 อนุสฺสริตา. ยานิ โข ปน ตานิ คหฺมฺจกานิ กิกรณฺยานิ, ตตฺถ
 ทกฺโข โหติ อนลโส, ตตรุปายาย วิมฺสา ย สมฺนฺนาคโต อลํ กาทํ
 อลํ สํวธาตํ. อิมเอหิ โข มยํ โภ โคตม จตุหิ ฌมเมหิ สมฺนฺนาคตํ

มหาปณฺณํ มหาปฺริสํ ปณฺณาเปม. สเจ เม [๑] โภ โคตม
 อนุโมทิตพฺพํ อนุโมทตฺ เม ภวํ โคตโม. สเจ ปน เม โภ โคตม
 ปฏิกโกสิตพฺพํ ปฏิกโกสตฺ เม ภวํ โคตโมติ.

“เนา ไช ตฺยาหํ พุราหฺมณ อนุโมทามิ นปฺปฏิกโกสามิ.
 จตฺตฺหิ ไช อหํ พุราหฺมณ ฐมฺเมหิ สมฺนฺนาคตํ มหาปณฺณํ
 มหาปฺริสํ ปณฺณาเปมิ. กตเมหิ จตฺตฺหิ. อิท พุราหฺมณ พหุชนฺหิตาย
 ปฏฺธิปฺนโน โหติ พหุชนฺสฺขาย, พหุสฺส ชนตา อริเย ฌายเย
 ปตฺติฏฺฐาปีตา, ยทฺธิทํ กลฺยาณธมฺมตา กุสฺลธมฺมตา. โส ยํ วิตกฺกํ
 อากงฺขติ วิตกฺเกตฺ, ตํ วิตกฺกํ วิตกฺเกติ, ยํ วิตกฺกํ นาगขति
 วิตกฺเกตฺ, น ตํ วิตกฺกํ วิตกฺเกติ, ยํ สงฺกปฺปํ อากงฺขติ
 สงฺกปฺเปตฺ, ตํ สงฺกปฺปํ สงฺกปฺเปติ, ยํ สงฺกปฺปํ นาगขติ
 สงฺกปฺเปตฺ, น ตํ สงฺกปฺปํ สงฺกปฺเปติ, อิติ เจโตวสิปฺปตฺโต โหติ
 วิตกฺกปฺเปสฺ. จตฺตฺนํ ฌานานํ อาภิเจตฺสึگانํ ทิฏฺฐธมฺมสฺสวiharานํ
 นิการมลาภิ โหติ อภิจฺฉลาภิ อภิสรลาภิ. อาสวานํ ขยา อนาสวํ
 เจโตวิมุตฺติํ ปณฺณาวิมุตฺติํ ทิฏฺฐเจว ฐมฺเม สยํ อภิญฺญา สจฺฉิกิตฺวา
 อุปสมฺปชฺช วิหริติ. เนว ไช ตฺยาหํ พุราหฺมณ อนุโมทามิ
 นปฺปฏิกโกสามิ,^๑ อิเมหิ ไช อหํ พุราหฺมณ จตฺตฺหิ ฐมฺเมหิ
 สมฺนฺนาคตํ มหาปณฺณํ มหาปฺริสํ ปณฺณาเปมิติ.

“อจฺฉริยํ โภ โคตม, อพฺภุตํ โภ โคตม, ยาว สฺภาสิตถฺยจฺจิ
 โภตา โคตเมน. อิเมหิ” จ ปน จตฺตฺหิ ฐมฺเมหิ สมฺนฺนาคตํ ภาวนฺตํ
 โคตมํ ฐาเรมิ,” ภาวณฺหิ โคตโม พหุชนฺหิตาย ปฏฺธิปฺนโน
 พหุชนฺสฺขาย, พหุสฺส^๔ ชนตา อริเย ฌายเย ปตฺติฏฺฐาปีตา, ยทฺธิทํ

^๑ อ. ปน

^๒ ฉ.,เท. น ปน ปฏิกโกสามิ

^๓ ฉ.,เท. อิเมหิ จ มยํ โภ โคตม จตฺตฺหิ ฐมฺเม ฐาเรมิ อ. อิเมหิ จ มยํ จตฺตฺหิ ฐมฺเม ฐาเรมิ

^๔ ฉ.,เท.,อ. พหุ เต

กถยาณธมมตา กุสธธมมตา. ภวณฺหิ โคตโม ยํ วิตกุกํ อากงฺขติ
 วิตกุกํ, ตํ วิตกุกํ วิตกุกํ, ยํ วิตกุกํ นากงฺขติ วิตกุกํ, น
 ตํ วิตกุกํ วิตกุกํ, ยํ สงฺกปฺปํ อากงฺขติ สงฺกปฺปํ, ตํ สงฺกปฺปํ
 สงฺกปฺปํ, ยํ สงฺกปฺปํ นากงฺขติ สงฺกปฺปํ, น ตํ สงฺกปฺปํ
 สงฺกปฺปํ. ภวณฺหิ โคตโม เจโตวสิปปตฺโต วิตกุกปฺเภสฺส. ภวณฺหิ
 โคตโม จตฺนํ ฌานํ อาภิเจตสิกานํ ทิฏฐธมฺมสุขวิหารานํ
 นิกามลาภี อภิจฺฉลาภี อภิสราภี. ภวณฺหิ โคตโม อาสวานํ ขยา
 อนาสวํ เจโตวิมุตฺตํ ปญฺญาวิมุตฺตํ ทิฏฺฐเจว ธมฺเม สยํ อภินฺญา
 สจฺฉิกถวา อุปสมปฺชช วิหฺรตีติ.

“อหฺมชา โข เต” พุราหมณฺ อาสชช อุปนียวาจา ภาสิตา,
 อปฺปิ ตยาหํ พุยากริสฺสามิ ‘อหฺมชา พุราหมณฺ พหุชนฺหิตาย
 ปฏฺฐิโน พหุชนฺสฺสาย, พหุสฺส’ ชนตา อริเย ฌายเ ปตฺติจฺจาปิตา,
 ยทฺธิ กถยาณธมมตา กุสธธมมตา. อหฺมชา พุราหมณฺ ยํ วิตกุกํ
 อากงฺขามิ วิตกุกํ, ตํ วิตกุกํ วิตกุกํ, ยํ วิตกุกํ นากงฺขามิ
 วิตกุกํ, น ตํ วิตกุกํ วิตกุกํ, ยํ สงฺกปฺปํ อากงฺขามิ
 สงฺกปฺปํ, ตํ สงฺกปฺปํ สงฺกปฺปํ, ยํ สงฺกปฺปํ นากงฺขามิ
 สงฺกปฺปํ, น ตํ สงฺกปฺปํ สงฺกปฺปํ. อหฺมชา พุราหมณฺ
 เจโตวสิปปตฺโต วิตกุกปฺเภสฺส. อหฺมชา พุราหมณฺ จตฺนํ ฌานํ
 อาภิเจตสิกานํ ทิฏฐธมฺมสุขวิหารานํ นิกามลาภี อภิจฺฉลาภี
 อภิสราภี. อหฺมชา พุราหมณฺ อาสวานํ ขยา อนาสวํ เจโตวิมุตฺตํ
 ปญฺญาวิมุตฺตํ ทิฏฺฐเจว ธมฺเม สยํ อภินฺญา สจฺฉิกถวา อุปสมปฺชช
 วิหฺรามีติ.

^๑ ฉ.,เท.,อ. ตยาหํ

^๒ ฉ.,เท.,อ. พหุ เม

“โย เวที สพฺพสตฺตานํ มจฺจุปาสา ปโมจนํ^๑
 หิตํ เทวมนุสฺसानํ เณยฺยธมฺมํ^๒ ปกาสะยิ
 ยณฺจ^๓ ทิสฺวา จ สุตฺวา จ ปสฺสีทติ^๔ พหุชฺชนโน^๕
 มคฺคามคฺคสฺส กุสโล กตทิกุโจ อนาสโว
 พุทฺโธ อนตฺติมสาร์โร ‘มหาปฺริโสติ’^๕ วุจฺจตีติ. ปณฺจมํ.

๖. โทณสุตต

[๓๖] เอกํ สมยํ ภควา อนฺตรรา จ อุกฺกฏจํ อนฺตรรา จ
 เสตพฺยํ อทฺธานมคฺคปฏฺฏิปนฺโน หิติ. โทณฺปิ [๖] พฺราหฺมณ
 อนฺตรรา จ อุกฺกฏจํ อนฺตรรา จ เสตพฺยํ อทฺธานมคฺคปฏฺฏิปนฺโน
 หิติ อทฺทสา โข โทณฺ พฺราหฺมณ ภควโต ปาเทสฺ จกฺกานิ
 สหสฺสธารานิ สเนมิกานิ สนาภิกานิ สพฺพทาการปรีปฺพานิ, ทิสฺวานสฺส
 เอตทโหสิ “อจฺฉริยํ วต โภ, อพฺภุตํ วต โภ, น วติมานิ
 มนุสฺสญฺตสฺส ปาทานิ” ภาวิสฺสนฺตีติ. อถ โข ภควา มคฺคา
 โอกฺกมม อณฺณตรสฺมี รุกฺขมฺมูลํ นิสฺสีทิ ปลฺลงฺกํ อาภุชิตฺวา อุชฺฐิ
 กายํ ปณฺธิชาย ปรีมขํ สตี อฺปฏฺฏจเปตฺวา. อถ โข โทณฺ
 พฺราหฺมณ ภควโต ปาทานิ อนฺนคจฺฉนฺโต อทฺทส ภควนฺตํ
 อณฺณตรสฺมี รุกฺขมฺมูลํ นิสฺสินฺ ปาสาทิกํ ปสาทนียํ สนฺตินฺทริยํ

^๑ ฉ.,เท. มจฺจุปาสาปโมจน

^๓ ฉ.,เท.,อิ. ย เว

^๔ ฉ.,เท.,อิ. มหาปณฺโณ มหาปรีโสติ

^๕ ฉ.,เท. ปาทานิ

^๒ ฉ.,เท.,อิ. ฌายี ธมฺม

^{๔-๕} ฉ.,เท. ปสฺสีทติ พหุ ชนา

^๖ ฉ.,เท.,อิ. สฺท

สนฺตมานสํ อุตฺตมทมถสมถมนุปรตฺตํ ทนฺตํ คฺคตฺตํ สนฺตินฺทริยํ^๑ นาคํ
ทิสฺวา,^๒ เยเน ภควา, เทนุปรสํกมิ; อุปสํกมิตฺวา ภควนฺตํ เอตทโวจ

“เทโว โน ภวํ ภวิสฺสตีติ. “น โข อหํ พุราหฺมณ เทโว
ภวิสฺสामीติ. “คณฺหพฺโพ โน ภวํ ภวิสฺสตีติ. “น โข อหํ พุราหฺมณ
คณฺหพฺโพ ภวิสฺสामीติ. “ยฺกโข โน ภวํ ภวิสฺสตีติ.

“น โข อหํ พุราหฺมณ ยฺกโข ภวิสฺสामीติ. “มนุสฺโส โน
ภวํ ภวิสฺสตีติ. “น โข อหํ พุราหฺมณ มนุสฺโส ภวิสฺสामीติ.

“เทโว โน ภวํ ภวิสฺสตีติ อิติ ปุณฺณโจ สมานโ “น โข
อหํ พุราหฺมณ เทโว ภวิสฺสामीติ วเทสิ. ‘คณฺหพฺโพ โน ภวํ
ภวิสฺสตีติ อิติ ปุณฺณโจ สมานโ “น โข อหํ พุราหฺมณ คณฺหพฺโพ
ภวิสฺสामीติ วเทสิ. ‘ยฺกโข โน ภวํ ภวิสฺสตีติ อิติ ปุณฺณโจ สมานโ
“น โข อหํ พุราหฺมณ ยฺกโข ภวิสฺสामीติ วเทสิ. ‘มนุสฺโส โน
ภวํ ภวิสฺสตีติ อิติ ปุณฺณโจ สมานโ “น โข อหํ พุราหฺมณ
มนุสฺโส ภวิสฺสामीติ วเทสิ. อถ โก จรหิ ภวํ ภวิสฺสตีติ.

“เยสํ โข อหํ พุราหฺมณ อาสวานํ อปรปฺพินฺตฺตา เทโว
ภเวยฺย, เต เม อาสวา ปหีนา อฺจุฉินฺนฺมฺลลา ตาลาวตฺถุกฺตา
อนภาวํ คตา^๓ आयตฺตี อนฺุปรปาทมฺมา. ยेषํ โข อหํ พุราหฺมณ
อาสวานํ อปรปฺพินฺตฺตา คณฺหพฺโพ ภเวยฺย ๕เปยฺย ยฺกโข ภเวยฺย
๕เปยฺย มนุสฺโส ภเวยฺย, เต เม อาสวา ปหีนา อฺจุฉินฺนฺมฺลลา
तालาวตฺถุกฺตา อนภาวํ คตา आयตฺตี อนฺุปรปาทมฺมา. เสยฺยถาปี
พุราหฺมณ อุปฺปลํ วา ปทุมํ วา ปุณฺนทรีกํ วา อุกฺเก ชาตํ อุกฺเก

^๑ ฉ.,เท. สยฺตินฺทริย

^๒ ฉ.,เท. ทิสฺวาน

^๓ ฉ.,เท. อนภาวํกตา, เอวมฺปริปี.

สัวทุณฺเฏ อุกกั^๑ อจจุคคุมม ติฏฺฐติ อนุปฺลิตตัม อุทเกณ; เอวเมว โข
 อหิ พุราหฺมณ โลเก ชาโต โลเก สัวทุณฺเฏ โลกํ อภิภุญฺญ
 วิหฺรามี อนุปฺลิตโต โลเกณ. ‘พุทฺโธติ มํ พุราหฺมณ ธารเหตีติ.

“เยน เทวูปตฺตยสฺส คนฺธพฺโพ วา วิหฺงคโม
 ยกฺขตตัม เยน คจฺเจยฺย มนุสฺสตตตณฺจ อพฺภาเช^๒
 เต มยฺหิ อาสวา ขีณา วิทฺธสฺตา วินพิกตา.

ปฺนฺนทริกํ ยถา อุกคั^๓ โตเยน นุปฺลิปปติ
 นุปฺลิปปามิ โลเกณ ตสฺมา พุทฺโธสมิ พุราหฺมณาติ. ญฺจ.

๗. อปริหานิสุตตัม

[๓๗] “จตุหิ ภิกฺขเว ฐมฺเมหิ สมฺนฺนาโต ภิกฺขุ อภพฺโพ
 ปริหานาย นิพฺพานสฺเสว สฺนฺติเก. กตเมหิ จตุหิ. อิทฺ ภิกฺขเว
 ภิกฺขุ สีสสมฺปนฺโน โหติ, อินฺทริเยสฺสุ คฺคตฺตทฺวาโร โหติ, โภชเน
 มตฺตตณฺณ โหติ, ชาคริยํ อนฺยุตฺโต โหติ.

กถญฺจ ภิกฺขเว ภิกฺขุ สีสสมฺปนฺโน โหติ. อิทฺ ภิกฺขเว
 ภิกฺขุ สีสวา โหติ, ปาติโมกฺขสัวรสฺสุโต วิหฺรติ, อาจารโคจรสมฺปนฺโน
 อณฺมตฺเตสฺสุ วชฺเชสฺสุ ภยทสฺสาวิ สฺมาทาย สิกฺขติ สิกฺขาปเทสฺ.
 เอวํ โข ภิกฺขเว ภิกฺขุ สีสสมฺปนฺโน โหติ.

กถญฺจ ภิกฺขเว ภิกฺขุ อินฺทริเยสฺสุ คฺคตฺตทฺวาโร โหติ. อิท
 ภิกฺขเว ภิกฺขุ จกฺขฺนา รูปํ ทิสฺวา น นิमितฺตคฺคาคาหิ โหติ
 นานุพฺยณฺชนคฺคาคาหิ, ยตฺวาจิกรณเมณํ จกฺขฺนฺทริยํ อสฺวตํ วิหฺรนต์

^๑ ฉ.,เท. อุทกา

^๒ ฉ.,เท.,อิ. อพฺพเช

^๓ ฉ.,เท.,อิ. วคฺค

อภิขฺฌาโทมนสฺสา ปาปกา อกุสลา ฌมฺมา อนฺวาสฺสเวยฺยํ, ตสฺส
 สํวราย ปฏิปชฺชติ, รกฺขติ จกฺขฺนุหฺริยํ, จกฺขฺนุหฺริเย สํวรํ อาปชฺชติ.
 โสเตน สทฺทํ สุตฺวา ๕เปย ฌาเนน คนฺธี ฌายิตฺวา ๕เปย ชิวฺหาย
 รสํ สายิตฺวา ๕เปย กาเยน โผฏฺฐพฺพํ ผุสฺสิตฺวา ๕เปย มนฺสา
 ฌมฺมํ วิญฺญาย น นิमितฺตคฺคาคาหิ โหติ นานุพฺพญชฺชนคฺคาคาหิ,
 ยตฺวาธิกฺรณเมณํ มนินฺหฺริยํ อสํวตํ วิหรนฺตํ อภิขฺฌาโทมนสฺสา
 ปาปกา อกุสลา ฌมฺมา อนฺวาสฺสเวยฺยํ,* ตสฺส สํวราย ปฏิปชฺชติ,
 รกฺขติ มนินฺหฺริยํ, มนินฺหฺริเย สํวรํ อาปชฺชติ. เอวํ โข ภิกฺขเว
 ภิกฺขุ อินฺหฺริเยสฺส คฺคตฺตทฺวาโร โหติ.

กถญฺจ ภิกฺขเว ภิกฺขุ โภชเน มตฺตตญฺญ โหติ. อิท
 ภิกฺขเว ภิกฺขุ ปฏิสงฺขา โยนิโส อาหารํ อาหาเรติ 'เนว ทวาย
 น มทาย น มณฺฑนาย น วิภฺสณาย, ยาวเทว อิมสฺส กายสฺส
 จิตฺติยา ยาปนาย วิหีสฺสปฺรติยา พฺรหฺมจฺริยานคฺคหฺวย, อิติ ปฺรารณญจ
 เวทนํ ปฏิหฺงขามิ, นวญจ เวทนํ น อุปฺปาเทสฺสามิ, ยาตุรา จ
 เม ภวิสฺสติ, อนวชฺชตา จ ผาสฺส วิหาโร จาติ. เอวํ โข ภิกฺขเว
 ภิกฺขุ โภชเน มตฺตตญฺญ โหติ.

กถญฺจ ภิกฺขเว ภิกฺขุ ชาครียํ อนฺยุตฺโต โหติ. อิท
 ภิกฺขเว ภิกฺขุ ทิวสํ จงฺกเมเน นิสฺสชฺชาย อวฺรณเณยฺหิ ฌมฺเมหิ
 จิตฺตํ ปฺริโสเชติ, รตฺติยา ปจฺมํ ยามํ จงฺกเมเน นิสฺสชฺชาย
 อวฺรณเณยฺหิ ฌมฺเมหิ จิตฺตํ ปฺริโสเชติ, รตฺติยา มชฺฌิมํ ยามํ
 ทกฺขิณเณน ปสฺเสน สีสฺเสยฺยํ กปฺเปติ ปาเทณ^๒ ปาทํ อจฺจาธาย
 สโต สมนฺปชาโน อญฺ्ञจฺานสณฺณํ มนสิกริตฺวา, รตฺติยา ปจฺฉิมํ ยามํ
 ปจฺจุญฺจาย จงฺกเมเน นิสฺสชฺชาย อวฺรณเณยฺหิ ฌมฺเมหิ จิตฺตํ ปฺริโสเชติ.

* อ. อนฺวาสฺสเวยฺยํ

^๒ ฉ.,เท.,อ. ปาเท ปาทํ

เอวํ โข ภิกฺขเว ภิกฺขุ ชาคริยํ อนุยฺยโต โหติ. อิมํ โข
ภิกฺขเว จตุหิ ฆมฺเมหิ สมฺนฺนาโคโต ภิกฺขุ อภพฺโป ปริหานาย
นิพฺพานสฺสฺสฺสฺส สฺนฺติเกติ.

“สึเล ปตฺติฏฺฐิตํ ภิกฺขุ อินฺทริเยสฺสุ จ สํวโต
โกชนมฺหิ จ มตฺตตณฺณํ ชาคริยํ อนุยฺยชฺติ
เอวํ วิหฺรมาตาปี^๑ อโหฺรตฺตมตฺนํโกโต
ภาวยํ กุสลํ ฆมฺมํ โยคกฺเขมสฺส ปตฺติยา.
อปฺปมาทโรโต ภิกฺขุ ปมาเท ภัยทสฺสิ วา
อภพฺโป ปริหานาย นิพฺพานสฺสฺสฺส สฺนฺติเกติ. สตฺตมํ.

๘. ปฏิลีนฺสฺสฺสฺส

[๓๘] “ปณฺณณปจฺเจกสจฺจํ ภิกฺขเว ภิกฺขุ สมวยสฺสฺสฺสฺสโน
ปสฺสทฺทกายนฺสจฺจโร ‘ปฏิลีนฺติ วุจฺจติ. กถญจ ภิกฺขเว ภิกฺขุ
ปณฺณณปจฺเจกสจฺจํ โหติ. อิทฺ ภิกฺขเว ภิกฺขุโน ยานิ ตานิ
ปฺฤสมณพฺราหฺมณานํ ปฺฤปจฺเจกสจฺจานิ. เสยฺยถิํ ‘สสฺสโต โลโกติ วา,
‘อสฺสสโต โลโกติ วา, ‘อนฺตวา โลโกติ วา, ‘อนฺนฺตวา โลโกติ วา,
‘ตํ ชีวํ ตํ สรรนฺติ วา, ‘อณฺณํ ชีวํ อณฺณํ สรรนฺติ วา, ‘โหติ
ตถาคโต ปรมฺมรณฺนาติ วา, ‘น โหติ ตถาคโต ปรมฺมรณฺนาติ วา,
‘โหติ จ น จ โหติ ตถาคโต ปรมฺมรณฺนาติ วา, ‘เนว โหติ น น
โหติ ตถาคโต ปรมฺมรณฺนาติ วา, สพฺพพานิ ตานิ นฺณณฺนํ โหณฺติ
ปณฺณณฺนํ จตฺตานิ วณฺตานิ มุตฺตานิ ปหีนฺนํ ปฏิลีนฺสฺสฺสฺสจฺจํ. เอวํ
โข ภิกฺขเว ภิกฺขุ ปณฺณณปจฺเจกสจฺจํ โหติ.

^๑ ฉ., เท. วิหารี อาตานิ อ. วิหฺรมาโนปี

^๒ ฉ., เท. ปตฺลีนฺสฺสฺสฺส

กถญจ ภิกขเว ภิกขุ สมวยสฏฺเฐสโน โหติ. อิท ภิกขเว
ภิกขุโน กาเมสนา ปหีนา โหติ, ภเวสนา ปหีนา โหติ,
พฺรหฺมจริเยสนา ปฏิปสฺสทฺธา โหติ,^๑ เอวံ โข ภิกขเว ภิกขุ
สมวยสฏฺเฐสโน โหติ.

กถญจ ภิกขเว ภิกขุ ปสฺสทฺธกายสงฺขารो โหติ. อิท
ภิกขเว ภิกขุ สุขสฺส จ ปหานา ทฺกฺขสฺส จ ปหานา ปุพฺเพว
โสมนสฺสโทมนสฺसानํ อตฺถงฺคมา อทุกฺขมสฺสํ อูปฺกฺขาสติปาริสฺสทฺธี
จตุตฺถํ ฌานํ อุปสมฺปชฺช วิหฺรติ. เอวံ โข ภิกขเว ภิกขุ
ปสฺสทฺธกายสงฺขารो โหติ.

กถญจ ภิกขเว ภิกขุ ปฏฺฐีโน โหติ. อิท ภิกขเว
ภิกขุโน อสฺมิมาโน ปหีโน โหติ อฺจุฉินฺหนฺมฺโล ตาลาวตฺถกโต
อนภาวํ คโต^๒ อายตฺตี อนุปฺปาทชฺโม. เอวံ โข ภิกขเว ภิกขุ
ปฏฺฐีโน โหติ. เอวံ^๓ โข ภิกขเว ภิกขุ ปนฺณณฺปะจฺเจกสฺสจฺโจ
สมวยสฏฺเฐสโน ปสฺสทฺธกายสงฺขารो ‘ปฏฺฐีโนติ วุจฺจตีติ.’^๔

“กาเมสนา ภเวสนา พฺรหฺมจริเยสนา สห
อิติ สจฺจปฺรามาสฺส ทิฏฺฐิจฺ್ฐจฺานา สมฺมุสฺสยา.

สพฺพพฺราควิริตฺตสฺส ตณฺหทฺขยวิมฺุตติโน^๕
เอสนา ปฏฺฐินิสฺสฏฺฐจา ทิฏฺฐิจฺ्ฐจฺานา สมฺมุหฺตา.

ส เว สนฺโต สโต ภิกขุ ปสฺสทฺโธ อปฺราชิโต
มานาภิสฺมยา พุทฺโธ ‘ปฏฺฐีโนติ วุจฺจตีติ. อญฺจม.

^๑ ฉ., เท., อ. ยอ ปาโจ น ทิสฺสตี.

^๒ อ. อนภาวกโต, เอวฺมุปฺริย.

^{๓-๔} ฉ., เท., อ. ปนฺณณฺปะจฺเจกสฺสจฺโจ ภิกขเว ภิกขุ สมวยสฏฺเฐสโน ปสฺสทฺธกายสงฺขารอ
ปฏฺฐีโนติ วุจฺจตีติ

^๕ ฉ., เท. ตณฺหทฺขยวิมฺุตติโน

๕. อุชฺชยสฺสตุตฺตํ

[๓๙] อถ โข อุชฺชโย พุราหฺมณฺ, เยน ภควา, เตนฺอุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา ภควตา สหฺมํ สมฺโมทิตฺ, สมฺโมทนียํ กถํ สาราณํ วิตฺติสารถฺวา เอกมฺนตํ นิสิตฺ. เอกมฺนตํ นิสินฺโน โข อุชฺชโย พุราหฺมณฺ ภควนฺตํ เอตทวโจ “ภวฺปิ โน โคตโม ยถฺยํ วณฺณเณตฺติติ.

“น โข อหํ พุราหฺมณ สหฺมํ ยถฺยํ วณฺณเณมิ, น ปนาหํ พุราหฺมณ สหฺมํ ยถฺยํ น วณฺณเณมิ. ยถารูปํ โข พุราหฺมณ ยถฺยเณ คาโว หณฺณนฺติ, อเชพกา หณฺณนฺติ, กุกฺกุฏสฺสุกรา หณฺณนฺติ, วิวิธา ปาณา สงฺฆาตํ อาปชฺชนฺติ. เอวรूपํ โข อหํ พุราหฺมณ สารมฺภํ ยถฺยํ น วณฺณเณมิ. ตํ กิสฺส เหตุ. เอวรูปยฺหิ พุราหฺมณ สารมฺภํ ยถฺยํ น อุปสงฺกมฺนฺติ อรหฺนโต วา อรหฺตตมคฺคํ วา สฺมาปฺนฺนา.

ยถารูปํ จ โข พุราหฺมณ ยถฺยเณ เนว คาโว หณฺณนฺติ, น อเชพกา หณฺณนฺติ, น กุกฺกุฏสฺสุกรา หณฺณนฺติ, น วิวิธา ปาณา สงฺฆาตํ อาปชฺชนฺติ. เอวรूपํ โข อหํ พุราหฺมณ นีรารมฺภํ ยถฺยํ วณฺณเณมิ, ยทิตํ นิจฺจทานํ อนุกฺกุลยถฺยํ. ตํ กิสฺส เหตุ. เอวรูปยฺหิ พุราหฺมณ นีรารมฺภํ ยถฺยํ อุปสงฺกมฺนฺติ อรหฺนโต วา อรหฺตตมคฺคํ วา สฺมาปฺนฺนาติ.

“อสุสเมธํ ปุริสเมธํ สฺมาปาสํ วาชเปยฺยํ นีรคฺคพฺ”
มหายถฺยยา^๒ มหารมฺภา น เต โหณฺติ มหปฺผลา.

^๑ อ. นีรคฺคลํ

^๒ อ. อยํ ปาโง น ทิสฺสติ.

อเชพกา จ คาโว จ	วิวิธา ยตถ หนฺณเร
น ตํ สมมุคคตา ยถญํ	อุปยนฺติ มหะสิโน.
ยถจ ^๑ ยถญํ นิรารมฺภ ^๒	ยชนฺตยนฺกุล ^๓ สทา
นาเชพกา ^๔ จ คาโว จ	วิวิธา ยตถ ^๕ หนฺณเร
ตถจ สมมุคคตา ยถญํ	อุปยนฺติ มหะสิโน.
เอว ^๕ ยเชถ เมธาวิ	เอโส ยถโย มหปฺพล.
เอว ^๕ หิ ยชมานสฺส	เสยโย โหติ น ปาปิโย
ยถโย จ วิปฺโล โหติ	ปสฺสีนฺติ จ เทวตาคิ. นวม.

๑๐. อุทายิสฺสุตตํ

[๕๐] อถ โข อุทายิ^๖ พุราหฺมณ, เยน ภควา, เตนฺอุปสงฺกมิ; อุปสงฺกमितฺวา ภควตา สทฺธิ สมฺโมทิ, สมฺโมทนียํ กถํ สาราณียํ วิตฺติสารถฺวา เอกมนฺตํ นิสิตฺติ. เอกมนฺตํ นิสินฺโน โข อุทายิ พุราหฺมณ ภควนฺตํ เอตทโวจ “ภวฺปิ โน โคตโม ยถญํ วณฺณเถตฺติ. “น โข อหํ พุราหฺมณ สพฺพํ ยถญํ วณฺณเถมิ, น ปนาหํ พุราหฺมณ สพฺพํ ยถญํ น วณฺณเถมิ. ยถารูปํ โข พุราหฺมณ ยถเณ คาโว หนฺณนฺติ, อเชพกา หนฺณนฺติ, กุกฺกุฏสฺสุกรา หนฺณนฺติ, วิวิธา ปาณา สงฺฆาตํ อาปชฺชนฺติ. เอวรूपํ โข อหํ พุราหฺมณ สารมฺภํ ยถญํ น วณฺณเถมิ. ตํ กิสฺส เหตุ. เอวรูปญฺหิ พุราหฺมณ สารมฺภํ ยถญํ น อุปสงฺกมนฺติ อรหฺนโต วา อรหฺตตมคฺคํ วา สમાปนฺนา.

^{๑-๑} ฉ., เท., อ. ย. จ ยถญา นิรารมฺภา

^๓ ฉ., เท., อ. อเชพกา

^๕ ฉ., เท., อ. เอตํ

^๒ ฉ., เท., อ. ยชนฺติ อนุกุล

^๔ ฉ., เท., อ. เนตถ

^๖ ฉ., เท. อุทายี

ยถารูเป จ โข พุราหฺมณ ยถฺเย เนว คาวโ หญฺณนฺติ,
 น อเชพกา หญฺณนฺติ, น กุกฺกุฏฺสฺสฺสฺรา หญฺณนฺติ, น วิวิธา
 ปาณา สงฺฆาตํ อาปชฺชนฺติ. เอวฺรูป โข อหํ พุราหฺมณ นีรารมฺภํ
 ยถฺยํ วนฺณณมิ, ยทิทํ นิจฺจทานํ อนุกุลยถฺยํ. ตํ กิสฺส เหตุ.
 เอวฺรูปญฺหิ พุราหฺมณ นีรารมฺภํ ยถฺยํ อุปสงฺกมณฺติ อรหฺนโต วา
 อรหฺตตมคฺคํ วา สમાปนฺนาติ.

“อภิสงฺขตํ นีรารมฺภํ	ยถฺยํ กาเลน กปฺปิยํ
ตาทิสํ อุปสฺสยณฺติ	สญฺญตา พุรหฺมจารโย.”
วิวฏฺฏจฺจนทา ^๒ จ ^๓ เย	โลเก วิตฺติวตฺตา กุลํ คตฺติ
ยถฺยเมตํ ปสฺสณฺติ	พฺพฐา ปุณฺณสฺส ^๔ โกวิทา.
ยถฺเย วา ยทิท วา สทฺธเช	หฺญณฺ ^๕ กตฺวา ยถารหํ
ปสฺสนจิตฺโต ยชฺติ	สฺสเชตฺเต พุรหฺมจาริสฺส.
สฺสฺหตํ สฺสยฺยจํ สมปฺตตํ ^๖	ทกฺขิณฺเยยฺยสฺส ยํ กตํ
ยถฺโยจ จ วิปฺโล โหติ	ปสฺสีทณฺติ จ เทวตา.
เอว ^๗ ยชฺติตฺวา เมธาวิ	สทฺธโร มุตฺเตน เจตสา
อพฺยาปชฺฌมฺ ^๘ สฺสํ โลกํ	ปณฺทิตโต อุปปชฺชตฺติติ. ทสมํ.

จตุคฺโค จกกวคโค.

^๑ อ. พุรหฺมจริยา

^๓ ฉ., เท., อ. จสฺสโต น ทิสฺสติ.

^๔ ฉ., เท. หพฺยํ อ. ภวฺยํ

^๗ ฉ., เท. เอตํ

^๒ อ. วิวตฺตจฺจนทา

^๔ ฉ., เท. ยถฺยสฺส

^๖ ฉ., เท., อ. สฺสฺปตฺตํ

^๘ ฉ., เท. อพฺยาพชฺฌมฺ อ. อวฺยาพชฺฌมฺ

ตสุตฺตทานํ

จกโก สงคโ^๑ สีโห ปสาโท วสุสกาเรน ปณจมนํ
โทณ^๒ อปริหานิ^๓ ปฏิลีน^๔ อชฺชโย อุทายินา^๕ เต ทสาติ.

^๑ อ. สงคโ

^๓ จ.,เท. อปริหานิโย

^๕ สยา. อุทาเยน

^๒ อ. โลเก

^๔ อ. ปติลีน

๕. โรหิตสฺสวคฺโค

๑. สมาธิภาวนาสุตฺตํ

[๔๑] “จตฺสฺโส อีมา ภิกฺขเว สมาธิภาวนา. กตมา จตฺสฺโส. อตฺถิ ภิกฺขเว สมาธิภาวนา ภาวิตา พหุลีกตา ทิฏฺฐมฺมสฺสววิหาราย สํวตฺตติ, อตฺถิ ภิกฺขเว สมาธิภาวนา ภาวิตา พหุลีกตา ฌานทสฺสนปฏฺฐิภาเย สํวตฺตติ, อตฺถิ ภิกฺขเว สมาธิภาวนา ภาวิตา พหุลีกตา สติสมปฺชฌณาย สํวตฺตติ, อตฺถิ ภิกฺขเว สมาธิภาวนา ภาวิตา พหุลีกตา อาสวานํ ขยาย สํวตฺตติ.

กตมา จ ภิกฺขเว สมาธิภาวนา ภาวิตา พหุลีกตา ทิฏฺฐมฺมสฺสววิหาราย สํวตฺตติ.

อิธ ภิกฺขเว ภิกฺขุ วิวิจฺเจว กาเมหิ วิวิจฺจ อกฺขลฺเลหิ ฌเมหิ สวิตกํ สวิจารํ วิเวกขํ ปีติสฺสํ ปจฺมํ ฌานํ อุปสมฺปชฺช วิหริติ, วิตกฺกวิจฺจารานํ รูปสมา อชฺฌตฺตํ สมฺปสาทนํ เจตฺสฺโส เอโกทิกาวํ อวิตกํ อวิจารํ สมาริขํ ปีติสฺสํ ทฺติยํ ฌานํ อุปสมฺปชฺช วิหริติ, ปีตียา จ วิราคะ อฺเปกฺขโก จ วิหริติ, สโต จ สมฺปชาโน สุขญจ กาเยน ปฏฺฐิสฺสเวทฺติ, ยนฺตํ อริยา อาจิกฺขนฺติ ‘อฺเปกฺขโก สติมา สฺสววิหารีติ ตฺติยํ ฌานํ อุปสมฺปชฺช วิหริติ, สุขสฺส จ ปหานา ทฺกฺขสฺส จ ปหานา ปุพฺเพว โสมนสฺสโทมนสฺसानํ อตฺถจฺจมา อทุกฺขมสฺสํ อฺเปกฺขาสติปาริสฺสฺสํ จตฺตตฺถิ ฌานํ อุปสมฺปชฺช วิหริติ. อยํ [*] ภิกฺขเว สมาธิภาวนา ภาวิตา พหุลีกตา ทิฏฺฐมฺมสฺสววิหาราย สํวตฺตติ.

* อ. วุจฺจติ, เอมฺปฺริปิ.

กตมา จ ภิกขเว สมาธิภาวนา ภาวิตา พหุลีกตา
 ฌานทสสนปฏิลากาย สํวตตติ. อีธ ภิกขเว ภิกขุ อาโลกสณณํ
 มนสิกโรติ, ทิวาสณณํ อธิฏฐาติ, ยถา ทิวา ตถา รตฺตํ ยถา
 รตฺตํ ตถา ทิวา, อิติ วิวิตฺเตน^๑ เจตสา อปริโยนทุเชน สปปภาสํ
 จิตฺตํ ภาวะติ. อयํ ภิกขเว สมาธิภาวนา ภาวิตา พหุลีกตา
 ฌานทสสนปฏิลากาย สํวตตติ.

กตมา จ ภิกขเว สมาธิภาวนา ภาวิตา พหุลีกตา
 สติสมุปชฌนุยาย สํวตตติ. อีธ ภิกขเว ภิกขุโน วิทิตา เวทนา
 อุปฺปชฺชนฺติ, วิทิตา ติฏฺฐนฺติ,^๒ วิทิตา อพฺภตฺถํ คจฺจนฺติ, วิทิตา
 สณฺญา ๔เปยฺ วิทิตา วิตทกา อุปฺปชฺชนฺติ, วิทิตา ติฏฺฐนฺติ, วิทิตา
 อพฺภตฺถํ คจฺจนฺติ. อยํ ภิกขเว สมาธิภาวนา ภาวิตา พหุลีกตา
 สติสมุปชฌนุยาย สํวตตติ.

กตมา จ ภิกขเว สมาธิภาวนา ภาวิตา พหุลีกตา อาสวานํ
 ขยาย สํวตตติ. อีธ ภิกขเว ภิกขุ ปณฺจสุ อฺปาทานกฺขนฺธสุ
 อุกฺกยพฺพยานุปฺสฺสี วิหริติ ‘อิติ รูป, อิติ รูปสฺส สมฺภโย, อิติ
 รูปสฺส อตฺถงฺคโม;^๓ อิติ เวทนา, อิติ เวทนาย สมฺภโย, อิติ
 เวทนาย อตฺถงฺคโม; อิติ สณฺญา, อิติ สณฺญาย สมฺภโย, อิติ
 สณฺญาย อตฺถงฺคโม; อิติ สงฺขาร, อิติ สงฺขารานํ สมฺภโย, อิติ
 สงฺขารานํ อตฺถงฺคโม; อิติ วิญฺญาณํ, อิติ วิญฺญาณสฺส สมฺภโย,
 อิติ วิญฺญาณสฺส อตฺถงฺคโมติ. อยํ ภิกขเว สมาธิภาวนา ภาวิตา
 พหุลีกตา อาสวานํ ขยาย สํวตตติ. อีมา ไช ภิกขเว จตฺสโส
 สมาธิภาวนา. อิทญจ ปน เมตํ ภิกขเว สนฺธาย ภาสิตํ
 ปารายเน ปุณฺณปณฺเห^๔

^๑ ฉ.,เท.,อิ. วิเวกฺเขน

^๓ อิ. อตฺถงฺคโม

^๒ ฉ.,เท.,อิ. อฺปฏฺฐนฺติ

^๔ ฉ.,เท.,อิ. ปุณฺณกปณฺเห

“สงฺขาย โลกสฺมี^๑ ปโรปราณี^๒
 ยสฺสสินฺชิตํ นตฺถิ กุหิณฺจิ โลเก
 สนฺโต วิธฺโม อนินฺโธ^๓ นิราโส
 อตาริ โส ชาตฺติชฺรนฺติ พฺรหฺมมิตฺติ. ปจฺม.

๒. ปณหาพยาकरणสูตร

[๔๒] “จตฺตาริมาณี ภิกฺขเว ปณหาพยาकरणานิ. กตมานิ
 จตฺตาริ. อตฺถิ ภิกฺขเว ปณฺโห เอกํสพฺยาकरणินฺโธ,^๔ อตฺถิ ภิกฺขเว
 ปณฺโห วิภชฺชพฺยาकरणินฺโธ, อตฺถิ ภิกฺขเว ปณฺโห
 ปฏิปฺจุจฺยาพฺยาकरणินฺโธ, อตฺถิ ภิกฺขเว ปณฺโห จปฺนินฺโธ. อิมานิ โข
 ภิกฺขเว จตฺตาริ ปณหาพยาकरणานิตี.

“เอกํสวจฺนํ เอกํ	วิภชฺชวจฺนาปรี
ตตฺถิยํ ปฏิปฺจุจฺเญย	จตฺตตฺถํ ปน จาปเย.
โย จ เนสฺส ^๕ ตตฺถ ตตฺถ	ชานาติ อานุชฺมมตํ
จตฺตปณฺหสฺส กุสโล	อาหุ ภิกฺขุํ ตถาวีธํ.
ทุราสโท ทุปฺปสโ	คมฺภีโร ทุปฺปชฺชีโย
อโถ อตฺถเ อนนฺตฺถเ จ	อุภยตฺถสฺส ^๖ โกวิโท ^๖
อนตฺถํ ปรีวชฺเชติ	อตฺถํ คณฺหาติ ปณฺหิตโต
อตฺถภาสิสมยา ชีโร	‘ปณฺหิตโตติ ปวฺจุจฺจตีติ. ทฺติยํ.

^๑ ฉ.,เท.,อิ. โลกสฺมี

^๓ เท.,อิ. อนินฺโธ

^๕ ฉ.,เท.,อิ. เตสฺ

^๒ อิ. ปโรวราณี

^๔ อิ. เอกํสพฺยาकरणินฺโธ

^{๖-๖} ฉ.,เท.,อิ. อุภยสฺส โหติ โกวิโท

๓. ปจมโกธกรสูตร

[๔๓] “จตุตถาโรเม ภิกขเว ปุคฺคลา สนฺโต สัมวิชชมานา โลกสฺมี. กตเม จตุตถาโร. โกธกรฺ น สทฺธมฺมกรฺ, มกฺขกรฺ น สทฺธมฺมกรฺ, ลาภกรฺ น สทฺธมฺมกรฺ, สกฺกาการกรฺ น สทฺธมฺมกรฺ. อีเม ไช ภิกขเว จตุตถาโร ปุคฺคลา สนฺโต สัมวิชชมานา โลกสฺมี.

จตุตถาโรเม ภิกขเว ปุคฺคลา สนฺโต สัมวิชชมานา โลกสฺมี. กตเม จตุตถาโร. สทฺธมฺมกรฺ น โกธกรฺ, สทฺธมฺมกรฺ น มกฺขกรฺ, สทฺธมฺมกรฺ น ลาภกรฺ, สทฺธมฺมกรฺ น สกฺกาการกรฺ, อีเม ไช ภิกขเว จตุตถาโร ปุคฺคลา สนฺโต สัมวิชชมานา โลกสฺมินฺติ.

“โกธมกฺขกร” ภิกฺขุ ลาภสกฺกาการคารวา”
น เต ฐมฺเม วิรฺุหนฺติ สมฺมาสมฺพุทฺธเทสิเต.

เย จ สทฺธมฺมกรโน วิหฺสฺ วิหรนฺติ จ
เต เว ฐมฺเม วิรฺุหนฺติ สมฺมาสมฺพุทฺธเทสิเตติ. ตติยํ.

๔. ทุตติยโกธกรสูตร

[๔๔] “จตุตถาโรเม ภิกขเว อสทฺธมฺมา. กตเม จตุตถาโร. โกธกรฺตา น สทฺธมฺมกรฺตา, มกฺขกรฺตา น สทฺธมฺมกรฺตา, ลาภกรฺตา น สทฺธมฺมกรฺตา, สกฺกาการกรฺตา น สทฺธมฺมกรฺตา. อีเม ไช ภิกขเว จตุตถาโร อสทฺธมฺมา.

จตุตถาโรเม ภิกขเว สทฺธมฺมา. กตเม จตุตถาโร. สทฺธมฺมกรฺตา น โกธกรฺตา, สทฺธมฺมกรฺตา น มกฺขกรฺตา,

^{๑๑} สยา. โกธมกฺขกร ภิกฺขุ ลาภสกฺกาการคารวา

สทฺธมฺมครุตา น ลามครุตา, สทฺธมฺมครุตา น สกฺกาการครุตา. อิมะ
โย ภิกฺขเว จตฺตารโ สทฺธมฺมาติ.

“โกธมฺภวครุ ภิกฺขุ ลามสกฺกาการคารโว
ทุกฺขเหตุเต วุตฺตพีชว^๑ สทฺธมฺเม น วิรฺุหติ.

เย จ สทฺธมฺมครุโน วิหิสฺสุ วิหรนฺติ จ
เต เว ฐมฺเม วิรฺุหนฺติ เสนหฺมณฺวามิโวสธาติ.^๒ จตฺตถฺถิ.

๕. ปจฺมโรหิตสฺสสุตฺตํ

[๔๕] เอกํ สมยํ ภควา สาวตฺถิยํ วิหรติ เชตวนะ
อนาถปิณฑิกสฺส อารามะ. อถ โย โรหิตสฺสโ เทวปฺุตโต อภิกฺกนฺตาย
รตฺติยา อภิกฺกนฺตวณฺเณ^๓ เกวลกปฺปิ เชตวนํ โอภาเสตฺวา, เยน
ภควา, เตนฺอุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา เอกมฺนฺตํ
อภฺจาสิ. เอกมฺนฺตํ จิตฺโต โย โรหิตสฺสโ เทวปฺุตโต ภควนฺตํ
เอตทโวจ

“ยตฺถ นฺ โย ภนฺเต น ชายติ น ชียยติ^๔ น มียยติ^๕
น จวติ น อุปฺปชฺชติ, สกฺกา นฺ โย [๖] ภนฺเต คมเนน โลกสฺส
อนฺตํ^๖ ฌาตํ วา ทภฺจํ วา ปาปฺณิตํ วาติ. “ยตฺถ โย อาวุโส น
ชายติ น ชียยติ น มียยติ น จวติ น อุปฺปชฺชติ, นาหฺนํ
คมเนน โลกสฺส อนฺตํ ‘ฌาเตยฺยํ’ ทภฺจเยยฺยํ ปตฺเตยฺยนฺติ^๗ วทามิติ.

^๑ ฉ.,เท.,อิ. สฺขเหตุเต ปฺุตตีชว

^๓ อิ. อภิกฺกนฺตวณฺเณ

^๔ ฉ.,เท. มียติ

^๕ ฉ.,เท. อนฺโต, เอวมฺปฺริ.

^๒ ฉ.,เท. เสนหานวามิโวสธาติ

^๔ ฉ.,เท. ชียติ

^๖ ฉ.,เท. โส อิ. โน

^{๗-๘} สฺยา. ฌาตยฺยํ ทภฺจยฺยํ ปตฺเตยฺยํ, เอวมฺปฺริ.

“อจฺฉริยํ ภนฺเต, อพฺภุตํ ภนฺเต, ยาว สุภาสิตถญฺจิทํ ภนฺเต ภควตา ‘ยตุถ โข อวฺสุโส น ชายติ น ชียฺยติ น มียฺยติ น จวติ น อุปฺปชฺชติ, นาหนุตํ คมเนน โลกสฺส อนฺตํ ‘ฉาเตยฺยํ ทญฺเญยฺยํ ปตฺเตยฺยนฺติ วทามิติ.

“ภฺตฺตปฺพุพฺพาหํ ภนฺเต โรหิตสฺโส นาม อีสึ อโหสิ โภชปฺตโต อิทฺธิมา เวหาสงฺคโม. ตสฺส มยฺหํ ภนฺเต เอวฺรุโป ชโว อโหสิ; เสยฺยถาปิ นาม ทพฺพทรมฺโม” ฐนฺคฺคโห สฺสึกฺขิโต” กตฺตทฺโถ กตฺตปาสโน ลหุเกน อสเนน อปฺปกสิเรน ติริยํ ตาลจฺฉาติ” อติปาเตยฺย. เอวฺรุโป ปทวิตฺติหาโร อโหสิ; เสยฺยถาปิ นาม ปฺรตฺตติมา สมฺมทฺทา ปจฺฉิมฺโม สมฺมทฺโ. ตสฺส มยฺหํ ภนฺเต เอวฺรุเปน ชเวเน สมฺมณาคตสฺส เอวฺรุเปเน จ ปทวิตฺติหาเรเน เอวฺรุโป อิจฺฉาคตํ อุปฺปชฺชติ ‘อหํ คมเนน โลกสฺส อนฺตํ ปาปฺพนิสฺสามิติ. โส โข อหํ ภนฺเต อณฺณเตวฺร อสิตปิตฺตชಾಯิตฺตสายิตา อณฺณตฺร อจฺจุจฺจวปฺสสวากมฺมา อณฺณตฺร นิทฺทากิลมถปฏฺวิโนทนา วสฺสสตาโยโก วสฺสสตชีวี วสฺสสตํ คนฺตฺวา อปฺปตฺวา ว” โลกสฺส อนฺตํ อนฺตฺราเยว” กาลกโต.”

อจฺฉริยํ ภนฺเต, อพฺภุตํ ภนฺเต, ยาว สุภาสิตถญฺจิทํ ภนฺเต ภควตา ‘ยตุถ โข อวฺสุโส น ชายติ น ชียฺยติ น มียฺยติ น จวติ น อุปฺปชฺชติ, นาหนุตํ คมเนน โลกสฺส อนฺตํ ‘ฉาเตยฺยํ ทญฺเญยฺยํ ปตฺเตยฺยนฺติ วทามิติ.

“ยตุถ โข อวฺสุโส น ชายติ น ชียฺยติ น มียฺยติ น จวติ น อุปฺปชฺชติ, นาหนุตํ คมเนน โลกสฺส อนฺตํ ‘ฉาเตยฺยํ

๑ ฉ.,เท. ทพฺพทรมฺมา

๒ อ. ตาลจฺฉาติ

๓ อ. อนฺตฺรา

๔ ฉ.,เท. สฺสึกฺขิโต

๕ อ. จ

๖ ฉ.,เท. กาลงฺกโต

ทฏฺฐเจยฺยํ ปตฺตเตยฺยนฺตํ วทามิ. น จาหํ อวฺวโส อปฺปตฺวา ว
 โลกสฺส อนฺตํ ทุกฺขสฺส อนฺตกิริยํ วทามิ. อปิ จาหํ อวฺวโส
 อิมสฺมีเยว พฺยามมตฺเต กเพวเร สสณฺณมฺหิ* สมนนเก โลกณฺจ
 ปณฺณาเปมิ โลกสมุทฺตยณฺจ โลกนิโรธณฺจ โลกนิโรธคามินิณฺจ
 ปฏิปทฺนติ.

“คมเนน น ปตฺตพฺโพ โลกสฺสนฺโต กุทาจนํ
 น จ อปฺปตฺวา โลกนฺตํ ทุกฺขา อตฺถิ ปโมจนํ.

ตสฺมา หเว โลกวิทู สฺมุเมโธ
 โลกนฺตคฺคํ วุสิตพฺรหฺมจฺริโย
 โลกสฺส อนฺตํ สมิตาวิ ฌตฺวา
 นาสิสฺสตี^๒ โลกมิมํ ปรณฺจาทิ. ปณฺจมํ.

๖. ทุตฺติยโรหิตสฺสสุตฺตํ

[๔๖] อถ โข ภควา ตสฺสา รตฺติยา อจฺจเยน ภิกฺขุ
 อามนฺเตสิ “อิมํ ภิกฺขเว รตฺตี โรหิตสฺสํ เทวปฺตฺโต อภิกฺกนฺตาย
 รตฺติยา อภิกฺกนฺตวณฺโณ เกวลกปฺปํ เขตฺวณํ โอบาเสตฺวา, เยนาหํ,
 เตนฺอุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา มํ อภิวาเทตฺวา เอกมณฺตํ อฏฺฐาสิ.
 เอกมณฺตํ จิตฺโต โข ภิกฺขเว โรหิตสฺสํ เทวปฺตฺโต มํ เอตทวโจ

‘ยตฺถ นฺุ โข ภนฺเต น ชายติ น ชียยติ น มียยติ น
 จวติ น อุปฺปชฺชติ, สกฺกา นฺุ โข ภนฺเต คมเนน โลกสฺส อนฺตํ
 ‘ฉาตุํ วา ทฏฺฐํ วา ปาปฺณิตุํ วาติ. เอวํ วุตฺเต, อหํ ภิกฺขเว
 โรหิตสฺสํ เทวปฺตฺตํ เอตทวโจ

* ฉ., เท. สสณฺณมฺหิ อ. สณฺณมฺหิ

^๒ ฉ., เท. นาสิสฺสตี

‘ยตฺถ โข อวฺสุโส น ชายติ น ชียฺยติ น มียฺยติ น
จวติ น อุปฺปชฺชติ, นาหนํ คมเนน โลกสฺส อนฺตํ ‘ฉาเตยฺยํ
ทญฺเญยฺมํ ปตฺเตยฺยนฺติ วทามิติ. เอวํ วุตฺเต, ภิกฺขเว โรหิตสฺโส
เทวปฺตฺโต มํ เอตทวโจ

‘อจฺฉริยํ ภนฺเต, อพฺภุตํ ภนฺเต, ยาว สุภาสิตถฺยจิทํ ภนฺเต
ภควตา ‘ยตฺถ โข อวฺสุโส น ชายติ น ชียฺยติ น มียฺยติ น
จวติ น อุปฺปชฺชติ, นาหนํ คมเนน โลกสฺส อนฺตํ ‘ฉาเตยฺยํ
ทญฺเญยฺมํ ปตฺเตยฺยนฺติ วทามิติ.’^๑

“ภฺตฺตปฺพุพฺพาหํ ภนฺเต โรหิตสฺโส นาม อิสฺสิ อโหสิ โภชปฺตฺโต
อิทฺธิมา เวหาสงฺคโม. ตสฺส มยฺหํ ภนฺเต เอวฺรฺโป ชโว อโหสิ;
เสยฺยถาปิ นาม ทพฺพหฺมโม ฐนฺคฺคโห สฺสึกฺขิโต กตฺตทฺโถ กตฺตปาสโน”^๒
ลหุเกน อสเนน อปฺปกสิเรน ติริยํ ตาลจฺฉายํ อติปาเตยฺย. เอวฺรฺโป
ปทฺวิติหาโร อโหสิ; เสยฺยถาปิ นาม ปุรฺตฺถิมา สมฺมทฺทา ปจฺฉิม
สมฺมทฺโท. ตสฺส มยฺหํ ภนฺเต เอวฺรฺเปณ ชเวน สมฺนฺนาคตสฺส
เอวฺรฺเปณ จ ปทฺวิติหาเรน เอวฺรฺโป อิจฺฉาคตํ อุปฺปชฺชติ ‘อหํ คมเนน
โลกสฺส อนฺตํ ปาปฺณิสฺสามิติ. โส โข อหํ ภนฺเต อณฺณเตฺรว
อสิตฺตปีตขายิตสಾಯิตา อณฺณตฺร อจฺจารปสฺสาวกมฺมา อณฺณตฺร
นิทฺทากิลมถปฺปฏิวโนทนา วสฺสสตาโยโก วสฺสสตชีว วสฺสสตํ คนฺตฺวา
อปฺปตฺตวาว โลกสฺส อนฺตํ อนฺตฺราเยว กาลกโต.

อจฺฉริยํ ภนฺเต, อพฺภุตํ ภนฺเต, ยาว สุภาสิตถฺยจิทํ ภนฺเต
ภควตา ‘ยตฺถ โข อวฺสุโส น ชายติ น ชียฺยติ น มียฺยติ น

^๑ ฉ.,เท.,อ. อิตฺตทฺโท น ทิสฺสติ.

^๒ ฉ.,เท. กตฺตปาสโน

จวติ น อุปฺปชฺชติ, นาหฺนํ คมเนน โลกสฺส อนฺตํ ‘ฉาเตยฺย
ทฏฺเฐยฺย ปตฺเตยฺยนฺติ วทามิ. เอรํ วุตฺเต, อหํ ภิกฺขเว
โรหิตสฺสํ เทวปฺตํ เอตทวโจ

‘ยตฺถ โข อาวุโส น ชายติ น ชียยติ น มียยติ น จวติ
น อุปฺปชฺชติ. นาหฺนํ คมเนน โลกสฺส อนฺตํ ‘ฉาเตยฺย ทฏฺเฐยฺย
ปตฺเตยฺยนฺติ วทามิ.” น จาหํ อาวุโส อปฺปตฺวา ว โลกสฺส อนฺตํ
ทฏฺเฐยฺย อนฺตกิริยํ วทามิ, อปิ จาหํ อาวุโส อิมสฺมึเวย พฺยามมตฺเต
กแพวเร สสณฺณมฺหิ” สมเนก โลกญจ ปณฺณเปมิ โลกสมุทฺตญจ
โลกนโรธญจ โลกนโรธคามินิญจ ปฏิปทนต์.

“คมเนน น ปตฺตพฺโพ โลกสฺสนโต กุทาจนํ
น จ อปฺปตฺวา โลกนํ ทุกฺขา อตฺถิ ปโมจนํ.

ตสฺมา หเว โลกวิฑู สุขฺเมโ
โลกนตฺถ วุสิตพฺรหฺมจริโย
โลกสฺส อนฺตํ สมิตาวิ ฌตฺวา
นาสิสฺติ โลกมิมํ ปรณฺจติ. ฌฏฺฐํ.

๗. สุวิthurสฺสุตํ

[๔๗] “จตฺตาริมา น ภิกฺขเว สุวิthurวิthurานิ. กตฺตมานิ จตฺตาริ.
นภณฺจ” ภิกฺขเว ปจฺวี จ, อิทํ ปจฺมํ สุวิthurวิthurเร.^๑ โอริมญจ
ภิกฺขเว ตีรํ สมุทฺทสฺส ปาริมญจ ตีรํ,^๒ อิทํ ทุตฺติยํ สุวิthurวิthurเร.^๓
ยโต จ ภิกฺขเว เวโรจโน อพฺภุเทติ ยตฺถ จ อตฺถงฺคเมติ,^๔ อิทํ

^๑ ฉ., เท., อ. อิตฺสทโท ทิสฺสติ.

^๒ อ. นภา จ

^๓ ฉ., เท. อยํ ปาโจ น ทิสฺสติ.

^๔ ฉ., เท. สสณฺณมฺหิ อ. สณฺณมฺหิ

^๕ อ. สุวิthurวิthur, เอวมฺปริปิ.

^๖ ฉ., เท., อ. อตฺถเมติ

ตติยํ สุวิทฺธวิทฺธเร. สตมฺภ ภิกฺขเว ฐมฺโม อสตมฺภ ฐมฺโม, อิํ
จตุตฺถํ สุวิทฺธวิทฺธเร. อิมานิ ไช ภิกฺขเว จตุตาริ สุวิทฺธวิทฺธานิตี.

“นภณฺจ ทฺูเร ปจฺวี จ ทฺูเร
ปาริ สมฺมทฺุสส ตทาหุ ทฺูเร
ยโต จ เวโรจโน อพฺุภเทติ
ปภงฺกโร ยตฺถ จ อตฺถเมติ
ตโต หเว ทฺูรตรํ วทฺนฺติ
สตมฺภ ฐมฺมํ อสตมฺภ ฐมฺมํ.

อพฺุยายิโก โหติ สตํ สมฺมาคโม
ยวามฺปิ^๑ ติฏฺเฐยฺย ตเถว โหติ
ขิปปญฺหิ เวติ อสตํ สมฺมาคโม
ตสมฺมา สตํ ฐมฺมา^๒ อสพฺุภิ อารกาคิ. สตฺตมํ.

๘. วิสาขสตฺตํ

[๔๘] เอกํ สมฺมํ ภควา สวตฺถิยํ วิหฺรติ เขตวเน
อนาถปิณฑิกสฺส อารามे. เตน ไช ปน สมเยน อายสฺมา
วิสาโข ปณฺจาลิปฺตุโต^๓ อุปฏฺฐานสาละยํ ภิกฺขุ ฐมฺมียา กถาย
สนฺทสฺเสติ สมฺมาทเปติ สมฺมตฺเตเชติ สมฺปหํเสติ ปรียา วาจาย
วิสฺสฏฺฐาย อเนลคพาย^๔ อตฺถสฺส วิญฺญาปนียา ปรียาปนฺนํ
อนิสฺสิตาย. อถ ไช ภควา สายณฺหสมฺมํ ปฏฺิสฺสณฺนา ฐมฺมิจิโต,
เยนุปฏฺฐานสาละ, เตนุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา ปณฺณตฺเต อาสเน
นิสฺสีทิ. นิสฺซช ไช ภควา ภิกฺขุ อามนฺเตสิ

^๑ ฉ., เท. ยวามฺปิ

^๓ ฉ., เท. ปณฺจาลิปฺตุโต

^๒ ฉ., เท., อ. ฐมฺโม

^๔ ฉ., เท. อเนลคลาย อ. อเนพคลาย

“โก นุ โข ภิกฺขเว อูปฏฺฐานสาละยํ ภิกฺขุ ฐมฺมียา
 กถาย สนฺทสฺสเสติ สมากเปติ สมุตฺเตเชติ สมปหํเสติ โปริยา
 วาจาย วิสฺสฏฺฐจาย อเนลคพาย อตฺถสฺส วิญญาปนียา ปริยาปนฺนายน
 อนิสฺสิตายาติ. “อายสฺมา ภนฺเต วิสาโข ปณฺจาลิปฺตโต
 อูปฏฺฐานสาละยํ ภิกฺขุ ฐมฺมียา กถาย สนฺทสฺสเสติ สมากเปติ
 สมุตฺเตเชติ สมปหํเสติ โปริยา วาจาย วิสฺสฏฺฐจาย อเนลคพาย
 อตฺถสฺส วิญญาปนียา ปริยาปนฺนายน อนิสฺสิตายาติ.

อถ โข ภควา อายสฺมนตํ วิสาขํ ปณฺจาลิปฺตตํ เอตทวโจ
 “สาธุ สาธุ วิสาข, สาธุ โข ตวํ วิสาข ภิกฺขุ ฐมฺมียา กถาย
 สนฺทสฺสเสติ สมากเปติ สมุตฺเตเชติ สมปหํเสติ โปริยา วาจาย
 วิสฺสฏฺฐจาย อเนลคพาย อตฺถสฺส วิญญาปนียา ปริยาปนฺนายน
 อนิสฺสิตายาติ.

“นาภาสฺमानํ ชานนฺติ มิสฺสํ พาลेहि ปณฺหิตํ
 ภาสฺमानญจ ชานนฺติ เทเสนฺตํ อมตํ ปทํ.

ภาสเย ชิตเย ฐมฺมํ ปคฺคณฺเห อิสฺสินํ ฐํ
 สฺภาสิตธฺธา อิสโย ฐมฺโม หิ อิสฺสินํ ฐชิตฺติ. อฏฺฐจมฺ.

๕. วิปุลลาสตุตฺถํ

[๔๙] “จตุตาโรเม ภิกฺขเว สญฺญาวิปุลลาสา จิตฺตวิปุลลาสา
 ทิฏฺฐิวิปุลลาสา. กตเม จตุตาโร. อนิจฺเจ ภิกฺขเว ‘นิจฺจนฺติ
 สญฺญาวิปุลลาโส จิตฺตวิปุลลาโส ทิฏฺฐิวิปุลลาโส, ทุกฺเข ภิกฺขเว
 ‘สฺขนฺติ สญฺญาวิปุลลาโส จิตฺตวิปุลลาโส ทิฏฺฐิวิปุลลาโส, อนตฺตนิ
 ภิกฺขเว ‘อตฺตตาติ สญฺญาวิปุลลาโส จิตฺตวิปุลลาโส ทิฏฺฐิวิปุลลาโส,

อสุภะ ภิกขเว ‘สุภันติ สณฺณววิปลลาโส จิตฺตวิปลลาโส
ทิกฺขจิวิปลลาโส. อิมะ โข ภิกขเว จตฺตารो สณฺณววิปลลาสา
จิตฺตวิปลลาสา ทิกฺขจิวิปลลาสา.

จตฺตารอเม ภิกขเว นสณฺณววิปลลาสา นจิตฺตวิปลลาสา
นทิกฺขจิวิปลลาสา. กตเม จตฺตารอ. อนิจฺเจ ภิกขเว ‘อนิจฺจนฺติ
นสณฺณววิปลลาโส นจิตฺตวิปลลาโส นทิกฺขจิวิปลลาโส, ทุกฺเข ภิกขเว
‘ทุกฺขนฺติ นสณฺณววิปลลาโส นจิตฺตวิปลลาโส นทิกฺขจิวิปลลาโส,
อนตฺตนิ ภิกขเว ‘อนตฺตาทิ นสณฺณววิปลลาโส นจิตฺตวิปลลาโส
นทิกฺขจิวิปลลาโส, อสุภะ ภิกขเว ‘อสุภันติ นสณฺณววิปลลาโส
นจิตฺตวิปลลาโส นทิกฺขจิวิปลลาโส. อิมะ โข ภิกขเว จตฺตารอ
นสณฺณววิปลลาสา นจิตฺตวิปลลาสา นทิกฺขจิวิปลลาสาติ.

“อนิจฺเจ นิจฺจสณฺณิโน	ทุกฺเข จ สุขสณฺณิโน
อนตฺตนิ จ อตฺตาทิ	อสุภะ สุขสณฺณิโน
มิจฺฉาทิกฺขจิตฺตา” สตฺตา	ชิตฺตจิตฺตา วิสณฺณิโน.
เต โยคยฺยตฺตา มารุสฺส	อโยคกฺเขมิโน ชนา
สตฺตา คจฺจนฺติ สํสารํ	ชาติมรณคามิโน.
ยทา จ พุทฺธา โลกสฺมี	อุปฺปชฺชนฺติ ปภงฺกรา.
เตมํ ^๒ ฐมํ ปกาเสนฺติ	ทุกฺขุปฺสมคามินิ.
เตสํ สุตฺวาน สปปญฺญา	สจิตฺตํ ปจฺจลตฺถุ ^๓ เต
อนิจฺจํ อนิจฺจโต ทกฺขุ	ทุกฺขมทกฺขุ ทุกฺขโต
อนตฺตนิ อนตฺตาทิ	อสุภํ อสุภตทฺทสุ
สมฺมาทิกฺขจิสมาทานา	สพฺพํ ทกฺขุ อฺปจฺจคฺคฺคฺติ. นวมิ.

^๑ อ. มิจฺฉาทิกฺขจิตฺตา

^๒ ฉ., เท., อ. เต อิมิ

^๓ ฉ., เท. ปจฺจลทฺธา

๑๐. อุปกฺกิลเสสฺสตฺถํ

[๕๐] “จตฺตารโमे ภิกฺขเว จนฺทิมสฺสรียานํ อุปกฺกิลเสสา, เยหิ อุปกฺกิลเสสฺสํ อุปกฺกิลิฏฺฐา จนฺทิมสฺสรียา น ตปฺนฺติ น ภาสฺนฺติ น วิโรจฺนฺติ. กตเม จตฺตารโ, อพฺภาก^๑ ภิกฺขเว จนฺทิมสฺสรียานํ อุปกฺกิลเสสา, เยน อุปกฺกิลเสสฺสนํ อุปกฺกิลิฏฺฐา จนฺทิมสฺสรียา น ตปฺนฺติ น ภาสฺนฺติ น วิโรจฺนฺติ.

มหายา^๒ ภิกฺขเว จนฺทิมสฺสรียานํ อุปกฺกิลเสสา, เยน อุปกฺกิลเสสฺสนํ อุปกฺกิลิฏฺฐา จนฺทิมสฺสรียา น ตปฺนฺติ น ภาสฺนฺติ น วิโรจฺนฺติ.

ฐมฺมรชฺ^๓ ภิกฺขเว จนฺทิมสฺสรียานํ อุปกฺกิลเสสฺ, เยน อุปกฺกิลเสสฺสนํ อุปกฺกิลิฏฺฐา จนฺทิมสฺสรียา น ตปฺนฺติ น ภาสฺนฺติ น วิโรจฺนฺติ.

ราหุ ภิกฺขเว อสฺสริณฺโท จนฺทิมสฺสรียานํ อุปกฺกิลเสสฺ, เยน อุปกฺกิลเสสฺสนํ อุปกฺกิลิฏฺฐา จนฺทิมสฺสรียา น ตปฺนฺติ น ภาสฺนฺติ น วิโรจฺนฺติ. อิมํ โข ภิกฺขเว จตฺตารโ จนฺทิมสฺสรียานํ อุปกฺกิลเสสา, เยหิ อุปกฺกิลเสสฺสํ อุปกฺกิลิฏฺฐา จนฺทิมสฺสรียา น ตปฺนฺติ น ภาสฺนฺติ น วิโรจฺนฺติ.

เอวเมว โข ภิกฺขเว จตฺตารโ^๔ สมณพฺรหฺมณานํ อุปกฺกิลเสสา, เยหิ อุปกฺกิลเสสฺสํ อุปกฺกิลิฏฺฐา เอเก สมณพฺรหฺมณานํ ตปฺนฺติ น ภาสฺนฺติ น วิโรจฺนฺติ. กตเม จตฺตารโ. สนฺติ ภิกฺขเว เอเก สมณพฺรหฺมณา สฺสรํ ปิวนฺติ เมรยฺ,^๕ สฺสรามเรยฺปานา อปฺปฏฺวิวิรตา. อयํ ภิกฺขเว ปจฺจิมํ สมณพฺรหฺมณานํ อุปกฺกิลเสสฺ,

^๑ อ. อพฺภาก

^๒ ฉ., เท. ฐมฺม รช

^๓ อ. เมรยํ ปิวนฺติ

^๔ ฉ., เท. มหายา

^๕ ฉ., เท. จตฺตารโ

เยน อุปกภิเลเสน อุปกภิลิฏฐจา เอเก สมณพราหมณา น ตปนฺติ
น ภาสนฺติ น วิโรจนฺติ.

สนฺติ ภิกฺขเว เอเก สมณพราหมณา เมถุนํ ฌมมํ
ปฏิสฺสวณฺติ. เมถุนสฺมา ฌมมา อปฺปฏีวิรตา. อयํ ภิกฺขเว ทฺติโย
สมณพราหมณานํ อุปกภิเลโส, เยน อุปกภิเลเสน อุปกภิลิฏฐจา
เอเก สมณพราหมณา น ตปนฺติ น ภาสนฺติ น วิโรจนฺติ.

สนฺติ ภิกฺขเว เอเก สมณพราหมณา ชาตฺรฺฐปฺรชตํ สาทิยนฺติ,
ชาตฺรฺฐปฺรชตปฏิกคฺคหณา อปฺปฏีวิรตา. อयํ ภิกฺขเว ตฺติโย
สมณพราหมณานํ อุปกภิเลโส, เยน อุปกภิเลเสน อุปกภิลิฏฐจา
เอเก สมณพราหมณา น ตปนฺติ น ภาสนฺติ น วิโรจนฺติ.

สนฺติ ภิกฺขเว เอเก สมณพราหมณา มิจฺฉาชีเวน^๑ ชีวิตํ
กปฺเปนฺติ,^๒ มิจฺฉาชีวา อปฺปฏีวิรตา. อยํ ภิกฺขเว จตฺตโก
สมณพราหมณานํ อุปกภิเลโส, เยน อุปกภิเลเสน อุปกภิลิฏฐจา
เอเก สมณพราหมณา น ตปนฺติ น ภาสนฺติ น วิโรจนฺติ. อิม
โข ภิกฺขเว จตฺตารो สมณพราหมณานํ อุปกภิเลสา, เยหิ
อุปกภิเลเสหิ อุปกภิลิฏฐจา เอเก สมณพราหมณา น ตปนฺติ น
ภาสนฺติ น วิโรจนฺตฺติ.

“ราคโทสปฏิกภิฏฐจา”	เอเก สมณพราหมณา
อวิชฺชานินฺดูตา โปสา	ปิยธฺมาภินนฺทิตโน
สุรํ ปิวนฺติ เมรยํ	ปฏิสฺสวณฺติ เมถุนํ
รชตํ ชาตฺรฺฐปณฺจ	สาทิยนฺติ อวิททสฺสุ.
มิจฺฉาชีเวน ชีวนฺติ	เอเก สมณพราหมณา

^{๑-๒} ฉ.,เท.,อ. มิจฺฉาชีเวน ชีวนฺติ

^๒ ฉ.,เท. ราคโทสปฏิกภิฏฐา อ. ราคโทสปฏิกภิฏฐา

เอเต อุปฺกฺกิลเสสา วุตฺตา พุทฺธนาทิจฺจพฺพนฺธนา
 เยหิ อุปฺกฺกิลเสหิ^๑ เอเก สมณพฺรหฺมณา
 น ตปฺนฺติ น ภาสนฺติ อสฺสชฺชา สรชฺชา มตา.^๒
 อนฺธกาเรน โอนทฺชชา ตณฺหาทาสา สเนตฺติกา
 วทฺธเมหฺนฺติ กฏฺฐี โฆรํ อาทียนฺติ ปฺนพฺภวณฺติ. ทสมํ.

ปญฺจโม โรหิตสฺสวคฺโค.

ตสฺสอุทฺททานํ

สมาธิปญฺหา เทว โกธฺชา โรหิตสฺสอปเร ทฺว
 สุวิทฺฐวีสายา^๓ วิปลฺลสาโส^๓ อุปฺกฺกิลเสเสน เต ทสฺสาคิ.

ปจฺจโม ปณฺณาสโก สมตฺตโต.

^๑ อ. อุปฺกิลฺลฺลชา

^๒ จ., เท. มคฺคา อ. ปภา

^{๓-๓} จ., เท. สุวิทฺฐวีสายวิปลฺลสา อ. สุวิทฺฐ วีสาย วิปลฺลสาโส

๒. ทุตติยปณฺณาสโก

(๖) ๑. ปุณฺณภาสิสนฺทวคฺโค

๑. ปจฺมปุณฺณภาสิสนฺทสฺสคฺคํ

[๕๑] สวาทถีนินทานํ. “จตุตถาโรเม ภิกฺขเว ปุณฺณภาสิสนฺทา
กุสลาภิสฺสนฺทา สุขสฺสหาหฺรา โสวคฺคิกา สุขวิปากา สคฺคสํวตฺตนิกา
อิกฺกฉาย กนฺตาย มนาปาย หิตาย สุขาย สํวตฺตนิ. กตเม
จตุตถาโร. ยสฺส ภิกฺขเว ภิกฺขุ จีวรํ ปริภุญฺชมาโน อปฺปมาณํ
เจโตสฺมาธี อฺปสมฺปชฺช วิหฺรติ, อปฺปมาโณ ตสฺส ปุณฺณภาสิสนฺโท
กุสลาภิสฺสนฺโท สุขสฺสหาหฺโร โสวคฺคิโก สุขวิปาโก สคฺคสํวตฺตนิโก
อิกฺกฉาย กนฺตาย มนาปาย หิตาย สุขาย สํวตฺตนิ.

ยสฺส ภิกฺขเว ภิกฺขุ ปิณฺฑปาตํ ปริภุญฺชมาโน อปฺเปยฺ

ยสฺส ภิกฺขเว ภิกฺขุ เสนาสนํ ปริภุญฺชมาโน อปฺเปยฺ

ยสฺส ภิกฺขเว ภิกฺขุ คิลานปจฺจยเภสชฺชปริภุขารํ
ปริภุญฺชมาโน อปฺปมาณํ เจโตสฺมาธี อฺปสมฺปชฺช วิหฺรติ, อปฺปมาโณ
ตสฺส ปุณฺณภาสิสนฺโท กุสลาภิสฺสนฺโท สุขสฺสหาหฺโร โสวคฺคิโก
สุขวิปาโก สคฺคสํวตฺตนิโก อิกฺกฉาย กนฺตาย มนาปาย หิตาย
สุขาย สํวตฺตนิ. อิเม โข ภิกฺขเว จตุตถาโร ปุณฺณภาสิสนฺทา
กุสลาภิสฺสนฺทา สุขสฺสหาหฺรา โสวคฺคิกา สุขวิปากา สคฺคสํวตฺตนิกา
อิกฺกฉาย กนฺตาย มนาปาย หิตาย สุขาย สํวตฺตนิ.

อิเมหิ จ ปน ภิกฺขเว จตุหิ ปุณฺณภาสิสนฺเทหิ
กุสลาภิสฺสนฺเทหิ สมฺมุนาคตสฺส อริยสวากสฺส น สุภํ ปุณฺณสฺส

ปมาณํ คเหตุํ “เอตฺตโก ปุณฺณภิสนุโท กุสลาภิสนุโท สุขสฺสาหาโร
โสวคฺคิโก สุขวิปาโก สคฺคสํวตฺตนิโก อิกฺขจาย กนฺตาย มนาปาย
หิตาย สุขาย สํวตฺตตฺติ. อถ โข อสงฺเขยโย” อปฺปเมยโย
มหาปุณฺณกฺขนฺโธเตวว สงฺขํ^๒ คจฺจติ.

เสยฺยถาปี ภิกฺขเว มหาสมฺมทเท น สฺกํ อุทกสฺส ปมาณํ
คเหตุํ ‘เอตฺตกานิ อุทกาทุหฺกานีติ วา ‘เอตฺตกานิ อุทกาทุหฺกสฺตานีติ
วา ‘เอตฺตกานิ อุทกาทุหฺกสฺสสฺตานีติ วา ‘เอตฺตกานิ
อุทกาทุหฺกสฺตสฺสสฺตานีติ วา. อถ โข อสงฺเขยโย อปฺปเมยโย
มหาอุทกกฺขนฺโธเตวว สงฺขํ คจฺจติ; เอวเมว โข ภิกฺขเว อิมฺหิ
จตุหิ ปุณฺณภิสนุเทหิ กุสลาภิสนุเทหิ สมฺมณาคตสฺส อริยสวากสฺส
น สฺกํ ปุณฺณสฺส ปมาณํ คเหตุํ ‘เอตฺตโก ปุณฺณภิสนุโท
กุสลาภิสนุโท สุขสฺสาหาโร โสวคฺคิโก สุขวิปาโก สคฺคสํวตฺตนิโก
อิกฺขจาย กนฺตาย มนาปาย หิตาย สุขาย สํวตฺตตฺติ. อถ โข
อสงฺเขยโย อปฺปเมยโย มหาปุณฺณกฺขนฺโธเตวว สงฺขํ คจฺจตฺติ.

“มโหทธิ อปริมิตํ มหาสํ
พฺพุเภาวํ รตนคณฺณมัลลยํ^๓
นชฺชโฆ ยถา มจฺจคณฺสงฺฆเสวิตา^๔
ปฺปญฺ สวณฺตี อุปยฺนฺติ สาคํ.
เอวํ นริ อนนฺทปानวตฺถํ
เสยฺยยานิสชฺชตฺถรณฺสฺส ทายกํ
ปุณฺณสฺส ฐารา อุปยฺนฺติ ปณฺทิตํ
นชฺชโฆ ยถา วาริวหา สาคฺรณฺติ. ปจฺม.

^๑ ฉ., เท. อสงฺเขยโย

^๓ ฉ., เท. รตนวราณมัลลยํ

^๒ ฉ., เท. สงฺขยํ

^๔ ฉ., เท., อ. นรคณฺสงฺฆเสวิตา

๒. ทุติยปุณณากิสนุทสุตฺตํ

[๕๒] “จตุตาโรเม ภิกฺขเว ปุณณากิสนุทา กุสลาภิสนุทา สุขสุสาหารา โสวคฺคิกา สุขวิปากา สคฺคสํวตฺตนิกา อิกฺขจาย กนฺตาย มนาปาย หิตาย สุขาย สํวตฺตติ. กตเม จตุตาโร. อธิ ภิกฺขเว อริยสาวโก พุทฺเธ อเวจฺจปฺปสาเทน สมฺมุนาคโต โหติ ‘อิตฺปิ โส ภควา อรหํ สมฺมาสมฺพุทฺโธ วิชฺชาจรณสมฺปนฺโน สุตโต โลกวิทู อนุตฺตโร ปุริสทมฺมสารถิ สตฺถา เทวมนุสฺसानํ พุทฺโธ ภควาติ, อयํ ภิกฺขเว ปจฺจิม ปุณณากิสนุโท กุสลาภิสนุโท สุขสุสาหารา โสวคฺคิกโก สุขวิปาโก สคฺคสํวตฺตนิโก อิกฺขจาย กนฺตาย มนาปาย หิตาย สุขาย สํวตฺตติ.

ปุณ จปริ ภิกฺขเว อริยสาวโก ฌมฺเม อเวจฺจปฺปสาเทน สมฺมุนาคโต โหติ ‘สฺวากฺขาโต ภควตา ฌมฺโม สนฺทิภูจิกโก อกาลิกโก เอหิปสฺสิกโก โอปนยิกโก ปจฺจตฺตํ เวทิตพฺโพ วิญญูหิติ, อयํ ภิกฺขเว ทฺติโย ปุณณากิสนุโท กุสลาภิสนุโท สุขสุสาหารา โสวคฺคิกโก สุขวิปาโก สคฺคสํวตฺตนิโก อิกฺขจาย กนฺตาย มนาปาย หิตาย สุขาย สํวตฺตติ.

ปุณ จปริ ภิกฺขเว อริยสาวโก สงฺฆเ อเวจฺจปฺปสาเทน สมฺมุนาคโต โหติ ‘สุปฺปนิพฺโน ภควโต สวากสงฺโฆ อฺขุปฺปนิพฺโน ภควโต สวากสงฺโฆ ฌายปฺปนิพฺโน ภควโต สวากสงฺโฆ สามิจิปปนิพฺโน ภควโต สวากสงฺโฆ, ยทิกํ จตฺตาริ ปุริสยฺกานิ อญฺจ ปุริสยฺกคฺคา, เอส ภควโต สวากสงฺโฆ อาหุเนยฺโย ปาหุเนยฺโย ทกฺขิณเนยฺโย อณฺชลิกรณิโย อนุตฺตรํ ปุณณกฺขเขตฺตํ โลกสฺสาติ, อยํ ภิกฺขเว ตฺติโย ปุณณากิสนุโท กุสลาภิสนุโท สุขสุสาหารา โสวคฺคิกโก สุขวิปาโก สคฺคสํวตฺตนิโก อิกฺขจาย กนฺตาย มนาปาย

หิตาย สุขาย สํวตฺตติ.

ปุณ จปรี ภิกฺขเว อริยสาวโก อริยกนฺตฺเทหิ สีเลหิ
สมนฺนาคโต โหติ ขณฺฑเทหิ อจฺฉิพุเทหิ อสฺพลฺเลหิ อกมฺมาเสหิ
ภุชิสฺเสหิ วิณฺญปฺสฺสเถหิ^๑ อปรามญฺเจหิ สมาธิสํวตฺตนิเกหิ, อัย
ภิกฺขเว จตฺตโต ปุณฺณากิสนฺโท กุสลาภิสนฺโท สุขสฺสหาโร
โสวคฺคิโก สุขวิปาโก สคฺคสํวตฺตนิโก อิกฺกฉาย กนฺตาย มนาปาย
หิตาย สุขาย สํวตฺตติ. อีเม โข ภิกฺขเว จตฺตารอ ปุณฺณากิสนฺทา
กุสลาภิสนฺทา สุขสฺสหารา โสวคฺคิกา สุขวิปากา สคฺคสํวตฺตนิกา
อิกฺกฉาย กนฺตาย มนาปาย หิตาย สุขาย สํวตฺตตฺตติ.

“ยสฺส สทฺธา ตถาคเต	อจลา สุปฺติญฺจิตา
สีลญฺจ ยสฺส กุลยาณํ	อริยกนฺตํ ปสฺสิตํ
สงฺฆे ปสาโท ยสฺสสตฺถิ	อุชฺฌตฺตญฺจ ทสฺสนํ
‘อทฺพิทุโทติ ตํ อาหุ	อโมฆํ ตสฺส ชีวิตํ.
ตสฺมา สทฺธญฺจ สีลญฺจ	ปสาทํ ฅมฺมทสฺสนํ
อนุยุญฺเชถ เมธาวี	สรี พุทฺธานสาสนนฺติ. พุติยํ.

๓. ปจฺมสํวาสสุตฺตํ

[๕๓] เอวมฺเม สุตฺตํ:- เอกํ สมยํ ภควา อนฺตรรา จ มรฺฐี
อนฺตรรา จ เวรณฺช^๒ อทฺธานมคฺคปฏฺธิปฺนโน โหติ. สมพฺพหฺลุปิ [^๓]
คหปตี จ คหปตานิโย จ อนฺตรรา จ มรฺฐี อนฺตรรา จ เวรณฺช
อทฺธานมคฺคปฏฺธิปฺนนา โหนฺติ. อถ โข ภควา มคฺคา โอกกมฺม
อณฺเฏตรสฺมี รุกฺขมฺมูเล [^๔] นิสิตฺติ. อทฺทสฺส โข เต^๕ คหปตี จ

^๑ ฉ., เท. วิณฺญปฺสฺสเถหิ อ. วิณฺญปฺสฺสญฺเจหิ

^๒ อ. เวรณฺช

^๓ ฉ., เท. โข อ. จ

^๔ อ. ปณฺณตฺเต อาสน

^๕ ฉ., เท., อ. อัย ปาโจ น ทิสฺสติ.

คหปตานโย จ ภควนตํ อญฺญตรสฺมึ รุกฺขมฺULE นิสินนํ ทิสฺวา,
 เยน ภควา, เตนุสสงฺกมึสฺสุ; อุปสงฺกมิตฺวา ภควนตํ อภิวาเทตฺวา
 เอกมนตํ นิสิตึสฺสุ. เอกมนตํ นิสินฺเน โข เต คหปตึ จ
 คหปตานโย จ ภควา เอตทวโจ

“จตุตทาโรเม คหปตโย สํวสา. กตเม จตุตทาโร. จโว
 จวาย สทฺธิ สํวสติ, จโว เทวียา สทฺธิ สํวสติ, เทโว จวาย
 สทฺธิ สํวสติ, เทโว เทวียา สทฺธิ สํวสติ.

กถญจ คหปตโย จโว จวาย สทฺธิ สํวสติ. อิท
 คหปตโย สามิโก โหติ ปาณาติปาตึ อทินฺนาทายี กาเมสฺมิจฺฉาจารี^๑
 มุสสาวาทิ สฺราเมรยมชฺชปมาทญฺจายี ทุสฺสีโล ปาปชฺชโม
 มจฺเจรมลปริยฺญจิตฺน เจตสา อคารํ อชฺฉาวสติ อุกฺโกสกปริภาสโก
 สมณพฺราหฺมณานํ, ภริยาปิสฺส โหติ ปาณาติปาตึ อทินฺนาทายินิ
 กาเมสฺมิจฺฉาจารินิ มุสสาวาทินิ สฺราเมรยมชฺชปมาทญฺจายินิ ทุสฺสีลา
 ปาปชฺชมา มจฺเจรมลปริยฺญจิตฺน เจตสา อคารํ อชฺฉาวสติ
 อุกฺโกสกปริภาสิกา สมณพฺราหฺมณานํ, เอวํ โข คหปตโย จโว
 จวาย สทฺธิ สํวสติ.

กถญจ คหปตโย จโว เทวียา สทฺธิ สํวสติ. อิท
 คหปตโย สามิโก โหติ ปาณาติปาตึ ๕ เป ๕ สฺราเมรยมชฺช-
 ปมาทญฺจายี ทุสฺสีโล ปาปชฺชโม มจฺเจรมลปริยฺญจิตฺน เจตสา
 อคารํ อชฺฉาวสติ อุกฺโกสกปริภาสโก สมณพฺราหฺมณานํ, ภริยา จ^๒
 ขวสฺส โหติ ปาณาติปาตา ปฏฺวิวิตตา อทินฺนาทานา ปฏฺวิวิตตา
 กาเมสฺมิจฺฉารา ปฏฺวิวิตตา มุสสาวาทา ปฏฺวิวิตตา สฺราเมรยมชฺช-

^๑ สฺยา. กาเมสฺ มิจฺฉาจารี, เอวมฺปริปิ.

^๒ จ., เท. จสทฺโท น ทิสฺสติ.

ปมาทภูจํชานา ปฏิวิรตา สีสวดี กลฺยาณธมฺมา วิคตมลฺมจฺเณเรน
 เจตสา อคารํ อชฺฌาวสตี อนกฺโกสกปริภาสิกา สมณพฺรหฺมณานํ,
 เอวํ โข คหปตโย จโว เทเวีย สทฺธิ สํวสตี.

กถญจ คหปตโย เทโว จวาย สทฺธิ สํวสตี. อิท
 คหปตโย สามิโก โหติ ปาณาติปาตา ปฏิวิรโต อทินฺนาทํนา
 ปฏิวิรโต กาเมสฺมิจฺฉาจารา ปฏิวิรโต มุสาวาทา ปฏิวิรโต
 สุราเมรยมชฺชปมาทญฺชานา ปฏิวิรโต สีสวา กลฺยาณธมฺโม
 วิคตมลฺมจฺเณเรน เจตสา อคารํ อชฺฌาวสตี อนกฺโกสกปริภาสโก
 สมณพฺรหฺมณานํ, ภริยา จ ขวสฺส โหติ ปาณาติปาตํ ๕เปย
 สุราเมรยมชฺชปมาทญฺชานํ ทุสฺสีลา ปาปธมฺมา มจฺเณรมลปริยญฺจิเตน
 เจตสา อคารํ อชฺฌาวสตี อนกฺโกสกปริภาสิกา สมณพฺรหฺมณานํ,
 เอวํ โข คหปตโย เทโว จวาย สทฺธิ สํวสตี.

กถญจ คหปตโย เทโว เทเวีย สทฺธิ สํวสตี. อิท
 คหปตโย สามิโก โหติ ปาณาติปาตา ปฏิวิรโต ๕เปย
 สุราเมรยมชฺชปมาทญฺชานา ปฏิวิรโต สีสวา กลฺยาณธมฺโม
 วิคตมลฺมจฺเณเรน เจตสา อคารํ อชฺฌาวสตี อนกฺโกสกปริภาสโก
 สมณพฺรหฺมณานํ, ภริยาปิสุส โหติ ปาณาติปาตา ปฏิวิรตา
 ๕เปย สุราเมรยมชฺชปมาทญฺชานา ปฏิวิรตา สีสวดี กลฺยาณธมฺมา
 วิคตมลฺมจฺเณเรน เจตสา อคารํ อชฺฌาวสตี อนกฺโกสกปริภาสิกา
 สมณพฺรหฺมณานํ, เอวํ โข คหปตโย เทโว เทเวีย สทฺธิ
 สํวสตี. อิมํ โข คหปตโย จตฺตารอ สํวสาตี.

“อุโป จ โหนฺติ ทุสฺสีลา กทริยา ปริภาสกา
 เต โหนฺติ ชานิปตโย จวา สํวสมาคตา.

สามิโก โหติ ทุสสีโล	กทริโย ปริภาสโก
ภริยา สีสวตี โหติ	วทญญ วีมจจรา
สาปิ เทวี สัวาสติ	ฉเวน ปตินา สห.
สามิโก สีสวา โหติ	วทญญ วีมจจโร
ภริยา ^๑ โหติ ทุสสีลา	กทริยา ปริภาสิกา
สาปิ จวา สัวาสติ	เทเวน ปตินา สห.
อุโป สทุธา วทญญ จ	สญตตา ฆมมชีวิน
เต โหนติ ขานิปตโย	อญมมญญํ ปิยํ วทา.
อตุถา ^๒ สมปจฺจรา ^๓ โหนติ	ผาสูก ^๓ อุปชายติ
อมิตฺตา ทุมมนา โหนติ	อุภินฺนํ สมสิลิน.
อิธ ฆมมํ จริตฺวาน	สมสิลพฺพตา อุโป
นฺนทฺธิโน เทวโลกสมิ	โมทฺหนติ กามกามิโนติ. ตติย.

๔. พุதியถวาสสุตฺตํ

[๕๔] “จตุตาโรเม ภิกฺขเว สัวาสา. กตเม จตุตาโร. จโว
 ฉวาย สทุธี สัวาสติ, จโว เทวียา สทุธี สัวาสติ, เทโว ฉวาย
 สทุธี สัวาสติ, เทโว เทวียา สทุธี สัวาสติ.

กถญจ ภิกฺขเว จโว ฉวาย สทุธี สัวาสติ. อิธ ภิกฺขเว
 สามิโก โหติ ปาณาติปาตี อทินฺนาทายี กาเมสุมิฉฉาจารี มุสาวาที
 ปิสฺสนวาโจ ผรุสวาโจ สมฺพปฺปลาปี อภิชฺฉาลู พฺยาปนฺนจิตฺโต
 มิฉฉาทิฏฺฐิโก ทุสสีโล ปาปธมฺโม มจฺเจรมลปริยฺญูจิตฺตน เจตสา
 อคารํ อชฺฌวาสติ อุกโกสกปริภาสโก สมณพฺราหฺมณานํ, ภริยาปิสุส

^๑ อ. ภริยาสุส

^{๒-๓} ฉ., เท. อตุถาสํ ปจฺจรา

^๓ อ. วาสถํ, เอวมฺปริปี.

โหติ ปาณาติปาตํ อทินฺนาทาทํ กาเมสุมิฉนฺทจาริํ มุสาวาทิํ
 ปิสุณฺวจา ผรุสฺวจา สมฺผปฺปลาปิ อภิขุณฺณํ พยาปนฺนจิตฺตา
 มิฉนฺทจาริํ ทุสฺสีลา ปาปธมฺมา มจฺเจมฺมลปริยฺญูจิเตน เจตสา
 อคารํ อชฺชวาสติ อนุกุโสกปริภาสิกา สมณพฺรหฺมณํ, เอวํ โข
 ภิกฺขเว จวํ จวาย สทฺธิํ สํวสติ.

กถญจ ภิกฺขเว จวํ เทวีย สทฺธิํ สํวสติ. อิทฺ ภิกฺขเว
 สามิโก โหติ ปาณาติปาตํ อทินฺนาทาทํ ๕เป๕ มจฺเจมฺมลปริยฺญูจิเตน
 เจตสา อคารํ อชฺชวาสติ อนุกุโสกปริภาสโก สมณพฺรหฺมณํ,
 ภริยา จ ขวสฺส โหติ ปาณาติปาตา ปฏฺวิริตา อทินฺนาทาทา
 ปฏฺวิริตา กาเมสุมิฉนฺทจารา ปฏฺวิริตา มุสาวาทา ปฏฺวิริตา ปิสุณฺย
 วาจา ปฏฺวิริตา ผรุสฺยา วาจา ปฏฺวิริตา สมฺผปฺปลาปา
 ปฏฺวิริตา อนภิขุณฺณํ อพฺยาปนฺนจิตฺตา สมฺมาทิฏฺฐิกา สีลวตี
 กลฺยาณธมฺมา วิคตมฺลมจฺเจเรน เจตสา อคารํ อชฺชวาสติ
 อนุกุโสกปริภาสิกา สมณพฺรหฺมณํ. เอวํ โข ภิกฺขเว จวํ
 เทวีย สทฺธิํ สํวสติ.

กถญจ ภิกฺขเว เทวํ จวาย สทฺธิํ สํวสติ. อิทฺ ภิกฺขเว
 สามิโก โหติ ปาณาติปาตา ปฏฺวิริโต อทินฺนาทาทา ปฏฺวิริโต
 กาเมสุมิฉนฺทจารา ปฏฺวิริโต มุสาวาทา ปฏฺวิริโต ปิสุณฺย วาจา
 ปฏฺวิริโต ผรุสฺยา วาจา ปฏฺวิริโต สมฺผปฺปลาปา ปฏฺวิริโต
 อนภิขุณฺณํ อพฺยาปนฺนจิตฺโต สมฺมาทิฏฺฐิกโก สีลวา กลฺยาณธมฺโม
 วิคตมฺลมจฺเจเรน เจตสา อคารํ อชฺชวาสติ อนุกุโสกปริภาสโก
 สมณพฺรหฺมณํ, ภริยา จ ขวสฺส โหติ ปาณาติปาตํ ๕เป๕
 มจฺเจมฺมลปริยฺญูจิเตน เจตสา อคารํ อชฺชวาสติ อนุกุโสกปริภาสิกา
 สมณพฺรหฺมณํ, เอวํ โข ภิกฺขเว เทวํ จวาย สทฺธิํ สํวสติ.

กถญจ ภิกฺขเว เทโว เทเวีย สหฺธี สํวสตี. อิทฺ ภิกฺขเว
 สามิโก โหติ ปาณาติปาตา ปฏฺวิวิโร ๕เปยฺ วิคตมฺลจฺเจเรน
 เจตสา อคารํ อชฺฌวสตี อนนฺโกสกปริภาสโก สมณพฺรหฺมณานํ,
 ภริยาปิสฺส โหติ ปาณาติปาตา ปฏฺวิวิโร ๕เปยฺ อนนฺโกสกปริภาสิกา
 สมณพฺรหฺมณานํ, เอวํ โข ภิกฺขเว เทโว เทเวีย สหฺธี สํวสตี.
 อิเม โข ภิกฺขเว จตฺตาริ สํวสตี.

“อุโภ จ โหนฺติ ทุสฺสีลา	กทริยา ปริภาสกา
เต โหนฺติ ชานิปตโย	ฉวา สํวสมาคตา.
สามิโก โหติ ทุสฺสีโล	กทริโย ปริภาสโก
ภริยา สิลวตี โหติ	วทญฺญ ^๑ วิตมจฺฉรา
สาปี เทวี สํวสตี	ฉเวน ปตินา สห.
สามิโก สิลวา โหติ	วทญฺญ ^๑ วิตมจฺฉโร
ภริยา โหติ ทุสฺสีลา	กทริยา ปริภาสกา
สาปี ฉวา สํวสตี	เทเวน ปตินา สห.
อุโภ สทฺธา วทญฺญ จ	สญฺญตา ฃมฺมชีวิโน
เต โหนฺติ ชานิปตโย	อญฺญมญฺญํ ปิยํ วทา.
อตุถา ^๒ สมฺปจฺจรา ^๒ โหนฺติ	ผาสุกํ อุปฺชายตี
อมิตฺตา ทุมฺมนา โหนฺติ	อุภินฺนํ สมฺสีลินํ.
อิท ฃมฺมํ จริตฺวาน	สมฺสีลพฺพตา อุโภ
นฺนทฺิโน เทวโลกสฺมี	โมทฺนฺติ กามกามิโนติ. จตฺตถํ.

^๑ อี. วทญฺญา

^{๒-๒} ฉ.,เท. อตุถาสํ ปจฺจรา, เอวฺมฺปิริ.

๕. ปจมสมชีวีสุตต์

[๕๕] เอวมเม สุตฺ:- เอกํ สมยํ ภควา ภคฺเชสุ วิหริติ
 สํสุมาริเร^๑ เกสภาวเน^๒ มิคทาเย. อถ โข ภควา ปุพฺพพณฺหสมยํ
 นีวาเสตฺวา ปตฺตจิวรรมาทาย, เยเน นกุลปิตุโน คหปติสฺส นิเวสนํ,
 เตนุปลงฺกมิ; อุปลงฺกमितฺวา ปณฺณตฺเต อาสเน นิสิตฺติ. อถ โข
 นกุลปิตา จ คหปติ นกุลมาตา จ คหปตานี, เยเน ภควา,
 เตนุปลงฺกมิตฺวา; อุปลงฺกमितฺวา ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา เอกมนฺตํ นิสิตฺติ.
 เอกมนฺตํ นิสินฺโน โข นกุลปิตา คหปติ ภควนฺตํ เอตทโวจ

“ยโต เม ภาณเต นกุลมาตา คหปตานี ทหรสฺเสว ทหรา
 อาเนตา, นาภิขานามิ นกุลมาตริ คหปตานี มนสาปิ อติจริตา,
 กุโต ปน กาเยเน. อิจฺเจยฺยาม มยํ ภาณเต ทิฏฺฐเจ เจว ฐมฺเม
 อณฺณมณฺณํ ปสฺสิตุํ อภิสมฺปรายญจ อณฺณมณฺณํ ปสฺสิตฺตุนฺติ.
 นกุลมาตาปิ โข คหปตานี ภควนฺตํ เอตทโวจ “ยโตหิ ภาณเต
 นกุลปิตุโน คหปติสฺส ทหรสฺเสว ทหรา อาเนตา, นาภิขานามิ
 นกุลปิตริ คหปตี มนสาปิ อติจริตา, กุโต ปน กาเยเน.
 อิจฺเจยฺยาม มยํ ภาณเต ทิฏฺฐเจ เจว ฐมฺเม อณฺณมณฺณํ ปสฺสิตุํ
 อภิสมฺปรายญจ อณฺณมณฺณํ ปสฺสิตฺตุนฺติ.

“อาภังเขยฺยํ เจ คหปตโย อุโภา ขานิปตโย ทิฏฺฐเจ เจว
 ฐมฺเม อณฺณมณฺณํ ปสฺสิตุํ อภิสมฺปรายญจ อณฺณมณฺณํ ปสฺสิตุํ,
 อุโภา^๓ อสฺสํ สมสทฺธา สมสึลา สมจาคา สมปณฺณา, เต ทิฏฺฐเจ
 เจว ฐมฺเม อณฺณมณฺณํ ปสฺสนฺติ อภิส มปรายญจ อณฺณมณฺณํ
 ปสฺสนฺตฺติ.

^๑ ฉ. สุมาริเร

^๒ อ. เกสภาวเน

^๓ อ. อุโภา จ

“อุโฆ สหุชา วทญญ จ สญจตา ฆมฺมชีวิโน
 เต โหนติ ขานิปตโย อญฺญมญฺญํ ปิยํ วทา.
 อตฺถา สมฺปจฺจรา โหนติ ฆาสุกํ^๑ อุปฺชายติ
 อมิตฺตา ทุมฺมนา โหนติ อุภินฺนํ สมสึลลิน.
 อิท ฆมฺมํ จริตฺวาน สมสึลลพฺพตา อุโฆ
 นนฺทิโน เทวโลกสฺมี โมหนติ กามกามิโนติ. ปญจมํ.

๖. ทุตติยสมชีวิสูตรํ

[๕๖] “อาภังเขยฺยํ เจ ภิกฺขเว อุโฆ ขานิปตโย ทิฏฺฐเจ เจว
 ฆมฺเม อญฺญมญฺญํ ปสฺสิตฺตุํ อภิสมฺปฺรายญจ อญฺญมญฺญํ ปสฺสิตฺตุํ,
 อุโฆว อสฺส สมฺสทฺธา สมสึลา สมจาตา สมปญฺญา, เต ทิฏฺฐเจ เจว
 ฆมฺเม อญฺญมญฺญํ ปสฺสนฺติ อภิสมฺปฺรายญจ อญฺญมญฺญํ ปสฺสนฺตฺติ.

“อุโฆ สหุชา วทญญ จ สญจตา ฆมฺมชีวิโน
 เต โหนติ ขานิปตโย อญฺญมญฺญํ ปิยํ วทา.
 อตฺถา สมฺปจฺจรา โหนติ ฆาสุกํ อุปฺชายติ
 อมิตฺตา ทุมฺมนา โหนติ อุภินฺนํ สมสึลลิน.
 อิท ฆมฺมํ จริตฺวาน สมสึลลพฺพตา อุโฆ
 นนฺทิโน เทวโลกสฺมี โมหนติ กามกามิโนติ. จมฺมจํ.

๗. สุปปวาสาสูตรํ

[๕๗] เอกํ สมยํ ภควา โกปิเยสฺสุ วิหริติ ปชฺชนเณลล์^๒ นาม
 โกถิยานํ^๓ นิคโม. อถ โข ภควา ปุพฺพพณฺ्हสมยํ นีวาเสตฺวา
 ปตฺตจิวรมาทาย, เยน สุปฺปวาสา ย โกปิยธิตาย^๔ นีเวสนํ,

^๑ อ. วาสตถ, เอมุปริปิ.

^๓ ฉ., เท., อ. โกพิยาน

^๒ ฉ., เท. ปชชนิกํ อ. สชชนเณลล์

^๔ ฉ., เท. โกปิยธิตาย

เตนฺอุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตุวา ปณฺณตฺเต อาสเน นิสิตฺติ. อถ โข
 สุปฺปาวาสา โกพิยธิตฺตา ภควนฺตํ ปณฺเฑน ขาทนีเยน โภชนีเยน
 สหตฺถา สนฺตปฺเปสฺสิ สมฺปวาเรสฺสิ. อถ โข สุปฺปาวาสา โกพิยธิตฺตา
 ภควนฺตํ ภูตฺตาวี โอนิตฺตตฺตปาณิ เอกมนฺตํ นิสิตฺติ. เอกมนฺตํ
 นิสินฺนํ โข สุปฺปาวาสํ โกพิยธิตฺรํ ภควา เอตทวโจ

“โภชนํ สุปฺปาวาเส เทนฺตี อริยสาวิกา ปฏิคฺคาหกาณํ
 จตฺตาริ จานานิ เทติ. กตฺมานิ จตฺตาริ. อายุํ เทติ, วณฺณํ เทติ,
 สุขํ เทติ, พลํ เทติ. อายุํ โข ปน ทตฺวา อายุสฺส ภาคินี โหติ
 ทิพฺพสฺส วา มานุสฺสสฺส วา. วณฺณํ ทตฺวา วณฺณสฺส ภาคินี โหติ
 ทิพฺพสฺส วา มานุสฺสสฺส วา. สุขํ ทตฺวา สุขสฺส ภาคินี โหติ
 ทิพฺพสฺส วา มานุสฺสสฺส วา. พลํ ทตฺวา พลสฺส ภาคินี โหติ
 ทิพฺพสฺส วา มานุสฺสสฺส วา. โโภชนํ สุปฺปาวาเส เทนฺตี อริยสาวิกา
 ปฏิคฺคาหกาณํ อิมานิ จตฺตาริ จานานิ เทตฺติติ.

“สงฺขตํ” โโภชนํ ยาว^๒ เทติ
 สฺวจี ปณฺเฑตํ รสสา อุเปตํ
 สา ทกฺขิณา อุชฺชัคเตสฺส ทินฺนา
 จรโณปปฺนเนสฺส^๓ มหคฺคเตสฺส
 ปุณฺณเณน ปุณฺณํ สันนทฺมานา
 มหปฺผลา โลกวิทูน วณฺณิตา.
 เอตาทิสํ ยณฺณมณฺุสฺสรนฺตา
 เย เวทฺชาตา วิจฺรนฺติ โลเก
 วิเนยฺย มจฺเจรฺมลํ สมฺมลํ
 อนินฺทิตา สคฺคมฺุเปนฺติ จานนฺติ. สตฺตมํ.

^๑ ฉ.,เท.,อ. สฺวสงฺขตํ

^๒ ฉ.,เท.,อ. ยา ททาทิ

^๓ ฉ.,เท. จรณฺุปปฺนเนสฺส

๘. สุตตตสุตต์

[๕๘] อถ โข อนาถปิณฑโก คหปติ, เยน ภควา, เตนุปลสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา เอกมนฺตํ นิสิตฺติ. เอกมนฺตํ นิสินฺนํ โข อนาถปิณฑโก คหปตึ ภควา เอตทวโจ

“โฆชนํ คหปติ ททมาโน อริยสวโก ปฏิคฺคาหกานํ จตุตตาริ จานานิ เทติ. กตมานิ จตุตตาริ. आयुํ เทติ, วณฺณํ เทติ, สฺขํ เทติ, พลํ เทติ. आयुํ โข ปน ทตฺวา อายุสฺส ภาตึ โหติ ทิพฺพสฺส วา มานุสฺสสฺส วา. วณฺณํ ทตฺวา ๔เปยฺ สฺขํ ทตฺวา ๔เปยฺ พลํ ทตฺวา พลสฺส ภาตึ โหติ ทิพฺพสฺส วา มานุสฺสสฺส วา. โฆชนํ คหปติ ททมาโน อริยสวโก ปฏิคฺคาหกานํ อิมานิ จตุตตาริ จานานิ เทตฺติติ.

“โย สญฺญตानํ ปรทตฺตโฆชนํ
กาเลน สกุกจฺจ ททาติ โฆชนํ
จตุตตาริ จานานิ อนุปฺปเวจฺจติ
อายุญจ วณฺณญจ สฺขํ พลญจ.

[๑] आयुทायิ พลทायิ^๒ สฺข^๓ วณฺณํ ทโท^๓ นโร
ทึมายุ ยสวา โหติ ยตถ ยตถุปปชฺชตฺติติ. อญฺจม.

๙. โฆชนสุตต์

[๕๙] “โฆชนํ ภิกฺขเว ททมาโน ทายโก ปฏิคฺคาหกานํ จตุตตาริ จานานิ เทติ. กตมานิ จตุตตาริ. आयुํ เทติ, วณฺณํ เทติ, สฺขํ เทติ, พลํ เทติ. आयุํ โข ปน ทตฺวา อายุสฺส ภาตึ โหติ

^๑ ฉ.,เท.,อิ. โส

^๒ ฉ.,เท. วณฺณทायิ

^{๓-๓} ฉ.,เท. สฺขํ พลํ ทโท นโร อิ. สุขวณฺณทโท

ทิพฺพสฺส วา มานุสฺสว วา. วณฺณํ ทตฺวา ๕เปยฺ สฺขํ ทตฺวา
 ๕เปยฺ พลํ ทตฺวา พลสฺส ภาตึ โหติ ทิพฺพสฺส วา มานุสฺสว วา.
 โภชนํ ภิกฺขเว ททมาโน ทายโก ปฏฺฐิตาหกาณํ อิมานิ จตฺตาริ
 จานานิ เทตฺติ.

“โย สญฺญตานํ ปรรตตฺตโกชนํ
 กาเลน สกฺกจฺจ ททาติ โภชนํ
 จตฺตาริ จานานิ อนุปฺปเวจฺจติ
 อายฺยจ วณฺณณฺจ สฺขํ พลณฺจ.

อายฺยาเยี พลทาเยี สฺขํ วณฺณํ ทโท นโร
 ทีฆายฺ ยสฺวา โหติ ยตฺถ ยตฺถูปปฺพชตฺติ. นวํ.

๑๐. คิหิสามิจิสุตตัม

[๖๐] อถ โข อนาถปิณฺฑิกโก คหปติ, เยน ภควา,
 เตนฺอุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา เอกมฺนตํ นิสิตฺติ.
 เอกมฺนตํ นิสินฺนํ โข อนาถปิณฺฑิกโก คหปติ ภควา เอตทโวจ

“จตุหิ โข คหปติ ฐมฺเมหิ สมฺนฺนาโคโต อริยสวโก
 คิหิสามิจิปปิพํ ปฏิปนฺโน โหติ ยสฺสปฏฺฐิลาภินี” สคฺคสํวตฺตนิกํ.
 กตเมหิ จตุหิ. อิท คหปติ อริยสวโก ภิกฺขุสงฺฆํ ปจฺจุปฏฺฐิจิโต
 โหติ จิวเรน, ภิกฺขุสงฺฆํ ปจฺจุปฏฺฐิจิโต โหติ ปิณฺฑปาเตน, ภิกฺขุสงฺฆํ
 ปจฺจุปฏฺฐิจิโต โหติ เสนาสเนน, ภิกฺขุสงฺฆํ ปจฺจุปฏฺฐิจิโต โหติ
 คิลานปจฺจุยฺเภสชฺชปริกฺขาเรน. อิเมหิ โข คหปติ จตุหิ ฐมฺเมหิ
 สมฺนฺนาโคโต อริยสวโก คิหิสามิจิปปิพํ ปฏิปนฺโน โหติ
 ยสฺสปฏฺฐิลาภินี สคฺคสํวตฺตนิกนฺติ.

* ฉ.,เท.,อ. ยโสภิสลาภินี, เอวฺมปริปี.

“คิหิสามีจิปฏิปทํ ปฏิปชฺชนฺติ ปณฺทิตา
 สมฺมคฺคเต สีสฺวานเต จีวเรน อุปฏฺฐจิตา
 ปิณฺฑปาตสยเนน คิลานปฺจฺเจยน จ.

เตสํ ทิवा จ รตฺโต จ สทา ปุณฺณํ ปวตฺตมฺติ
 สกฺคณฺจ กมฺติฏฺฐจํ กมฺมํ กตฺวาน ภาทฺทกนฺติ. ทสมํ.

ปจโม ปุณฺณภาสิสนฺทวคฺโค.

ตสฺสทฺททานํ

เทว* ปุณฺณภาสิสนฺทา เทว สํวสา เทว จ โหนฺติ สมชีวิโน*
 สุปฺปวาสา สุทตฺโต จ โภชนํ คิหิสามีจิติ.

*-๑ ฉ.,เท. เทว ปุณฺณภาสิสนฺทา เทว จ สํวสา สมชีวิโน

(๓) ๒. ปตตกมมวคโค

๑. ปตตกมมสุตฺตํ

[๖๑] อถ ไช อนาถปิณฺฑิกโก คหปติ, เยน ภควา, เตนฺอุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา เอกมฺนตํ นิสิตฺติ. เอกมฺนตํ นิสินฺนํ ไช อนาถปิณฺฑิกโก คหปติ ภควา เอตทโวจ

“จตุตาโรเม คหปติ ฐมา อิฏฺฐา กนฺตา มนาปา ทูลลภา โลกสฺมี. กตเม จตุตาโร. โภคา เม อุปฺปชฺชนฺตุ สหฐมฺเมนาติ, อญฺ ปจโม ฐโม อิฏฺฐโจ กนฺโต มนาโป ทูลลโก โลกสฺมี.

โภเค ลทฺฐา สหฐมฺเมน ยโส มํ^๑ อพฺภุคฺคจฺจนฺตุ สห ฅาตีหิ สห อุปฺชฌาเยหิตฺติ, อญฺ ทฺติโย ฐโม อิฏฺฐโจ กนฺโต มนาโป ทูลลโก โลกสฺมี.

โภเค ลทฺฐา สหฐมฺเมน ยสํ ลทฺฐา สห ฅาตีหิ สห อุปฺชฌาเยหิ จิรํ ชีวามิ ทิฆมายุ^๒ ปาเลมิตฺติ, อญฺ ตติโย ฐโม อิฏฺฐโจ กนฺโต มนาโป ทูลลโก โลกสฺมี.

โภเค ลทฺฐา สหฐมฺเมน ยสํ ลทฺฐา สห ฅาตีหิ สห อุปฺชฌาเยหิ จิรํ ชีวิตฺวา ทิฆมายุ ปาเลตฺวา กายสฺส เปทา ปรมฺมรณฺหา สุกฺตํ สคคํ โลกํ อุปฺปชฺชามิตฺติ, อญฺ จตุตฺถโก ฐโม อิฏฺฐโจ กนฺโต มนาโป ทูลลโก โลกสฺมี. อิเม ไช คหปติ จตุตาโร ฐมา อิฏฺฐา กนฺตา มนาปา ทูลลภา โลกสฺมี.

อิเมสํ ไช คหปติ จตุณฺนํ ฐมานํ อิฏฺฐานํ กนฺตานํ

^๑ น., เท. เม อาคจฺจนฺตุ

^๒ อ. ทิฆมทฺฐายุ

มนาปานํ ทูลลภานํ โลกสมิ จตฺตาโร ฐมา ปฏฺฐิลาย สํวตฺตนฺติ.
กตเม จตฺตาโร. สทฺธาสมฺปทา, สีสสมฺปทา, จาคสมฺปทา, ปณฺณาสมฺปทา.

กตมา จ คหปติ สทฺธาสมฺปทา. อิทฺ คหปติ อริยสวโก
สทฺโธ โหติ, สทฺทหติ ตถาคตสฺส โพธิ อิตฺปิ โส ภควา อรหํ
สมฺมาสมฺพุทฺโธ วิชฺชาจรณสมฺปนฺโน สุคโต โลกวิทู อนุตฺตโร
ปริสทมฺมสารถิ สตฺถา เทวมนุสฺसानํ พุทฺโธ ภควาติ, อयํ วุจฺจติ
คหปติ สทฺธาสมฺปทา.

กตมา จ คหปติ สีสสมฺปทา อิทฺ คหปติ อริยสวโก
ปาณาติปาตา ปฏฺวิโรโต โหติ ฯ เป ฯ สุรเมรยมชฺชปมาทญฺจนา
ปฏฺวิโรโต โหติ, อयํ วุจฺจติ คหปติ สีสสมฺปทา.

กตมา จ คหปติ จาคสมฺปทา. อิทฺ คหปติ อริยสวโก
วิคตมฺลมฺจุเณรณ เจตสา อคารํ อชฺฌาวสติ, มุตฺตจาโค ปยตปาณิ
ไวสฺสศฺครโต ยาจโยโค ทานสํวิภาครโต, อยํ วุจฺจติ คหปติ จาคสมฺปทา.

กตมา จ คหปติ ปณฺณาสมฺปทา. อภิชฺฌาวิสมโลภากิฏฺเฏเตน
คหปติ เจตสา วิหรนฺโต อภิจฺจํ กโรติ, กิจฺจํ อปฺราเชติ, อภิจฺจํ
กโรนฺโต กิจฺจํ อปฺราเชนฺโต ยสา จ สุขา จ ธีสฺติ.
พฺยาปาทาภิฏฺเฏเตน คหปติ เจตสา วิหรนฺโต อภิจฺจํ กโรติ, กิจฺจํ
อปฺราเชติ, อภิจฺจํ กโรนฺโต กิจฺจํ อปฺราเชนฺโต ยสา จ สุขา จ
ธีสฺติ. ถีนมิทฺฐากิฏฺเฏเตน คหปติ เจตสา วิหรนฺโต อภิจฺจํ กโรติ,
กิจฺจํ อปฺราเชติ, อภิจฺจํ กโรนฺโต กิจฺจํ อปฺราเชนฺโต ยสา จ สุขา จ
ธีสฺติ. อุทฺทจฺจกุกฺกจฺจาภิฏฺเฏเตน คหปติ เจตสา วิหรนฺโต อภิจฺจํ
กโรติ, กิจฺจํ อปฺราเชติ, อภิจฺจํ กโรนฺโต กิจฺจํ อปฺราเชนฺโต ยสา จ
สุขา จ ธีสฺติ. วิจิกิจฺจากิฏฺเฏเตน คหปติ เจตสา วิหรนฺโต อภิจฺจํ

กโรติ, กิจจํ อปฺราเชติ, อกิจจํ กโรนฺโต กิจจํ อปฺราเชนฺโต ยสา จ
สฺสา จ ํสฺติ.

ส โข โส คหปติ อริยสวโก 'อภิชฺฌาวิสมโลโก
จิตฺตสฺส อฺปฺกฺกิเลโสติ อิติ วิทิตฺวา อภิชฺฌาวิสมโลโก จิตฺตสฺส
อฺปฺกฺกิเลสํ ปชฺหติ. 'พฺยาปาโท จิตฺตสฺส อฺปฺกฺกิเลโสติ อิติ วิทิตฺวา
พฺยาปาโท จิตฺตสฺส อฺปฺกฺกิเลสํ ปชฺหติ. 'ถีนมิทฺธํ จิตฺตสฺส
อฺปฺกฺกิเลโสติ อิติ วิทิตฺวา ถีนมิทฺธํ จิตฺตสฺส อฺปฺกฺกิเลสํ ปชฺหติ.
'อุทฺทจฺจกุกฺกจฺจํ จิตฺตสฺส อฺปฺกฺกิเลโสติ อิติ วิทิตฺวา อุทฺทจฺจกุกฺกจฺจํ
จิตฺตสฺส อฺปฺกฺกิเลสํ ปชฺหติ. 'วิจิกิจฺฉา จิตฺตสฺส อฺปฺกฺกิเลโสติ อิติ
วิทิตฺวา วิจิกิจฺฉํ จิตฺตสฺส อฺปฺกฺกิเลสํ ปชฺหติ.

ยโต จ โข คหปติ อริยสวกสฺส^๑ 'เอภิชฺฌาวิสมโลโก
จิตฺตสฺส อฺปฺกฺกิเลโสติ อิติ วิทิตฺวา อภิชฺฌาวิสมโลโก จิตฺตสฺส
อฺปฺกฺกิเลโส ปหีนो โหติ. 'พฺยาปาโท จิตฺตสฺส อฺปฺกฺกิเลโส ํเปย
'ถีนมิทฺธํ จิตฺตสฺส อฺปฺกฺกิเลโส ํเปย 'อุทฺทจฺจกุกฺกจฺจํ จิตฺตสฺส
อฺปฺกฺกิเลโส ํเปย 'วิจิกิจฺฉา จิตฺตสฺส อฺปฺกฺกิเลโสติ อิติ วิทิตฺวา
วิจิกิจฺฉา จิตฺตสฺส อฺปฺกฺกิเลโส ปหีนो โหติ. อयํ วุจฺจติ คหปติ
อริยสวโก มหาปญฺโณ ปุณฺณปญฺโณ อาปาตทโส^๒ ปณฺณาสมฺปนฺโน.
อโย วุจฺจติ คหปติ ปณฺณาสมฺปทา. อิมสฺส โข คหปติ จตฺนุํ
ธมฺมานํ อิกฺขจฺฉานํ กนฺตฺวานํ มนาปานํ ทูลลฺภานํ โลกสฺมี อิม
จตฺตาริ ธมฺมา ปฏฺฐิลาย สํวตฺตนฺติ.

ส โข โส คหปติ อริยสวโก อุกฺกจฺฉานวิริยาริทธิเตหิ
โกเคหิ พาทาพลปริจฺเจเตหิ เสทาวกฺขิตฺเตหิ ธมฺมิเกหิ ธมฺมลทฺเตหิ
จตฺตาริ ปตฺตกมฺมานิ กตฺตา โหติ.

^๑ อ. อริยสวโก

^๒ ฉ., เท. อาปาตทโส

กตมานิ จตุตตาริ.

อิธ คหปติ อริยสาวโก อุฏฺฐจฺจนวิริยาธิคเตหิ โภเคหิ
พาหาพลปริจฺเจเตหิ เสทาวกฺขิตฺเตหิ ฌมฺมิเกหิ ฌมฺมลทฺเธหิ อตฺตจฺจนํ
สุเขติ ปิณฺณติ, สมฺมา สุขํ ปริหรติ, มาตาปิโตร สุเขติ ปิณฺณติ,
สมฺมา สุขํ ปริหรติ, ปุตฺตทวารทาสกมฺมกรโพรเส สุเขติ ปิณฺณติ,
สมฺมา สุขํ ปริหรติ, มิตฺตามจฺเจ สุเขติ ปิณฺณติ, สมฺมา สุขํ ปริหรติ,
อิทฺมสุส ปจฺมํ จฺจนํ คตํ โหติ ปตฺตคคตํ อายตนโส ปริภุตํ.

ปฺน จปรํ คหปติ อริยสาวโก อุฏฺฐจฺจนวิริยาธิคเตหิ โภเคหิ
พาหาพลปริจฺเจเตหิ เสทาวกฺขิตฺเตหิ ฌมฺมิเกหิ ฌมฺมลทฺเธหิ, ยา ตา
โหนฺติ อาปทา อคฺคิโต วา อุทกโต วา ราชโต วา จฺโรโต วา^๑
อปฺปิยโต วา ทายาทโต วา, ตถารูปาสฺсу อาปทาสฺสุ โภเคหิ^๒
ปริโยธาย วตฺตติ,^๓ โสตุถิ อตฺตจฺจนํ กโรติ, อิทฺมสุส ทุตฺติยํ จฺจนํ
คตํ โหติ ปตฺตคคตํ อายตนโส ปริภุตํ.

ปฺน จปรํ คหปติ อริยสาวโก อุฏฺฐจฺจนวิริยาธิคเตหิ โภเคหิ
พาหาพลปริจฺเจเตหิ เสทาวกฺขิตฺเตหิ ฌมฺมิเกหิ ฌมฺมลทฺเธหิ ปญฺจ พลี
กตฺตา โหติ: ฌาติพลี, อติถิพลี, ปุพฺพเปตพลี, ราชพลี, เทวตาพลี,
อิทฺมสุส ตุตฺติยํ จฺจนํ คตํ โหติ ปตฺตคคตํ อายตนโส ปริภุตํ.

ปฺน จปรํ คหปติ อริยสาวโก อุฏฺฐจฺจนวิริยาธิคเตหิ โภเคหิ
พาหาพลปริจฺเจเตหิ เสทาวกฺขิตฺเตหิ ฌมฺมิเกหิ ฌมฺมลทฺเธหิ, เย เต
สมณพฺรหฺมณา มทปฺปมาทา ปฏฺวิริตา ขนฺติโสรัจฺเจ นิวิฏฺฐา,
เอกมตฺตจฺจนํ ทเมนฺติ, เอกมตฺตจฺจนํ สเมนฺติ, เอกมตฺตจฺจนํ
ปรินิพฺพาเปนฺติ, ตถารูเปสฺสุ สมณพฺรหฺมณฺเสสุ อุทฺธคฺคิกํ ทกฺขิณํ

^๑ สุยา. วาสทโท น ทิสฺสติ.

^๒ ฉ.,เท. อยฺ ปาโจ น ทิสฺสติ.

^๓ ฉ.,เท. สวตฺตติ.

ปติฏฺฐาเปติ โสวคฺคิกํ สุขวิปากํ สคฺคสํวตฺตนิกํ, อิทมฺมสฺส จตฺตถํ
จानํ คตํ โหติ ปตฺตคตํ อายตนโส ปริภุตํ.

ส โข โส คหปติ อริยสวากุ อฏฺฐจฺฉานวิริยาธิคเตหิ โภเคหิ
พาหาพลปริจฺจิตฺเตหิ เสทวากุขิตฺเตหิ ฐมฺมิเกหิ ฐมฺมลทฺเธหิ อิมานิ
จตฺตตาริ ปตฺตกมฺมานิ กตฺตา โหติ. ยสฺสสกสฺสจฺจิ คหปติ อณฺณตฺร
อิมฺเหหิ จตฺตฺหิ ปตฺตกมฺเมหิ โภคา ปริภุชยํ คจฺฉนฺตฺติ, อิมํ วุจฺฉนฺตฺติ
คหปติ โภคา อฏฺฐจฺฉานคตา อปฺปตฺตคตา อนายตนโส ปริภุตฺตา.
ยสฺสสกสฺสจฺจิ คหปติ อิมฺเหหิ จตฺตฺหิ ปตฺตกมฺเมหิ โภคา ปริภุชยํ
คจฺฉนฺตฺติ, อิมํ วุจฺฉนฺตฺติ คหปติ โภคา จานคตา ปตฺตคตา
อายตนโส ปริภุตฺตาติ.

“ภุตฺตา โภคา ภฺฆา” ภจฺจา	วิติณฺณนา อาปทาสุ เม
อุทฺทคฺคา ทกฺขิณนา ทินฺนา	อโธ ปญฺจ พลี” กตา
อุปฏฺฐจฺฉิตา สีลวฺโธ	สณฺณตฺตา พุรฺหมจฺจารโย.
ยทตฺถํ โภคมิจฺเจยฺย	ปณฺธุติโต ฆรมาวสํ
โส เม อตฺถโธ อนฺนปฺปตฺโต	กตํ อนฺนตฺตาปิยํ.
เอตํ อนฺนสฺสรํ มจฺโจ	อริยธฺมฺเม จิโต นโร
อิธฺว นํ ปสฺสณฺตฺติ	เปจฺจ สคฺเค ปโมทตีติ. ปจฺมํ.

๒. อนฺนนาถสฺสตุตฺถํ^๑

[๖๒] อถ โข อนาถปิณฺธุโก คหปติ, เยน ภควา, เตนฺนปฺสงฺกมิ;
อุปฺสงฺกมิตฺวา ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา เอกมฺนตํ นิสีทิ. เอกมฺนตํ
นิสินฺนํ โข อนาถปิณฺธุกํ คหปตี ภควา เอตทวโจ

^๑ ฉ., เท. ภตา

^๓ ฉ., เท. อานนฺนยสฺสตุตฺถํ

^๒ ฉ., เท. ปญฺจพลี อ. ปญฺจ พลี

^๔ ฉ., เท. อานนฺนยสฺส

“จตุตถารีมานิ คหปติ สุขานิ อธิคมนียานิ คิหิณา
กามโภคิณา กาเลน กาลं สมเยน สมยं อุปาทาย. กตมานิ
จตุตถาริ. อตฺถิสฺสํ, โภคสฺสํ, อนณสฺสํ,^๑ อนวชฺชสฺสํ.

กตมญฺจ คหปติ อตฺถิสฺสํ. อิทฺ คหปติ กุลปฺตฺตสฺส โภคา
โหนติ อุกฺขจฺฉนวิริยาธิคตา พาหาพลปริจิตา เสทาวกฺขิตฺตตา ฐมฺมิกา
ฐมฺมลทฺฐา, โส ‘โภคา เม อตฺถิ อุกฺขจฺฉนวิริยาธิคตา
พาหาพลปริจิตา เสทาวกฺขิตฺตตา ฐมฺมิกา ฐมฺมลทฺฐาติ อธิคจฺฉนติ
สฺสํ, อธิคจฺฉนติ โสมนสฺสํ, อิทํ วุจฺจติ คหปติ อตฺถิสฺสํ.

กตมญฺจ คหปติ โภคสฺสํ. อิทฺ คหปติ กุลปฺตฺโต
อุกฺขจฺฉนวิริยาธิคเตหิ โภเคหิ พาหาพลปริจิตเตหิ เสทาวกฺขิตฺเตหิ
ฐมฺมิเกหิ ฐมฺมลทฺฐเตหิ โภเค^๒ จ^๑ ภาณฺชติ,^๒ ปุณฺณานิ จ กโรติ, โส
‘อุกฺขจฺฉนวิริยาธิคเตหิ โภเคหิ พาหาพลปริจิตเตหิ เสทาวกฺขิตฺเตหิ
ฐมฺมิเกหิ ฐมฺมลทฺฐเตหิ โภเค จ ภาณฺชามิ, ปุณฺณานิ จ กโรมฺหิ
อธิคจฺฉนติ สฺสํ, อธิคจฺฉนติ โสมนสฺสํ, อิทํ วุจฺจติ คหปติ โภคสฺสํ.

กตมญฺจ คหปติ อนณสฺสํ. อิทฺ คหปติ กุลปฺตฺโต น
กสฺสจฺจิ กิณฺณจฺจิ ฐาเรติ อปฺปํ วา พหุํ วา, โส ‘น กสฺสจฺจิ กิณฺณจฺจิ
ฐาเรมิ อปฺปํ วา พหุํ วาติ อธิคจฺฉนติ สฺสํ, อธิคจฺฉนติ โสมนสฺสํ,
อิทํ วุจฺจติ คหปติ อนณสฺสํ.

กตมญฺจ คหปติ อนวชฺชสฺสํ. อิทฺ คหปติ อริยสวโก
อนวชฺชเชน กายกมฺเมเน สมนฺนาคโต โหติ, อนวชฺชเชน วจีกมฺเมเน
สมนฺนาคโต โหติ, อนวชฺชเชน มโนกมฺเมเน สมนฺนาคโต โหติ, โส
‘อนวชฺชเชนมฺหิ กายกมฺเมเน สมนฺนาคโต อนวชฺชเชน วจีกมฺเมเน

^{๑-๑} ฉ., เท. อิม ปาจา น ทิสฺสนฺติ.

^๒ ฉ., เท. ปริภุญฺชติ

สมนฺนาโคโต อนวชฺเชน มโนกมฺเมน สมนฺนาโคตติ อธิจฺจุตฺติ สุขํ,
 อธิจฺจุตฺติ โสมนสฺสํ, อิํ วุจฺจติ คหปติ อนวชฺชสุขํ. อิมานิ ไช
 คหปติ จตฺตาริ สุขานิ อธิคมฺนียานิ คิหิณา กามภิกฺคิณา กาเลน
 กาลํ สมเยน สมยํ อุปาทายาติ.

“อนณํ สุขํ ฌตฺวาน อโธ อตฺถิสุขํ เส”
 ภุญฺชํ โภคํ สุขํ^๒ มจฺโจ อโธ^๓ ปญฺญา วิปสฺสติ
 วิปสฺสมานो ชานาติ อุโป ภาเค สุเมธโส
 อนวชฺชสุขสฺสเสตํ กลํ นาคุมฺปิ โสฬสินฺติ. ทฺติยํ.

๓. สพฺรหฺมสุตฺตํ^๔

[๖๓] “สพฺรหฺมกานิ ภิกฺขเว ตานิ กุลานิ, เยสํ ปุตฺตานํ
 มาตาปิตโร อชฺฌาคาเร ปุชฺชิตา โหนฺติ. สปุพฺพพจฺริยกานิ ภิกฺขเว
 ตานิ กุลานิ, เยสํ ปุตฺตานํ มาตาปิตโร อชฺฌาคาเร ปุชฺชิตา โหนฺติ.
 สปุพฺพทฺเวทานิ^๕ ภิกฺขเว ตานิ กุลานิ, เยสํ ปุตฺตานํ มาตาปิตโร
 อชฺฌาคาเร ปุชฺชิตา โหนฺติ. สาหุเนยฺยกานิ ภิกฺขเว ตานิ กุลานิ,
 เยสํ ปุตฺตานํ มาตาปิตโร อชฺฌาคาเร ปุชฺชิตา โหนฺติ.

‘พฺรหฺมาติ ภิกฺขเว มาตาปิตฺตุนํ เอตํ อธิวจฺนํ, ปุพฺพพจฺริยาติ
 ภิกฺขเว มาตาปิตฺตุนํ เอตํ อธิวจฺนํ, ‘ปุพฺพทฺเวตาติ’^๖ ภิกฺขเว มาตาปิตฺตุนํ
 เอตํ อธิวจฺนํ, ‘สาหุเนยฺยาติ ภิกฺขเว มาตาปิตฺตุนํ เอตํ อธิวจฺนํ. ตํ
 กิสุส เหตุ. พหุการา ภิกฺขเว มาตาปิตโร ปุตฺตานํ อาปาทกา

^๑ ฉ.,เท. ปรี

^๓ ฉ.,เท. ตโต อี. ตโธ

^๕ ฉ.,เท.,อิ. สปุพฺพทฺเวตานิ

^๗ ฉ.,เท. สกฺกเรยฺย

^๒ ฉ.,เท.,อิ. โภคสุขํ

^๔ ฉ.,เท. พฺรหฺมสุตฺตํ

^๖ ฉ.,เท.,อิ. ปุพฺพทฺเวตาติ

^๘ ฉ.,เท. อถ

โปสกา อิมสส โลกสส ทสเสตาโรติ.

“พฺรหฺมาติ มาตาปิตโร	ปฺพุพฺพาจริยาติ วุจฺจเร
อาหุเนยฺยา จ ปุตฺตานํ	ปชาย อนุกมฺปกา.
ตสฺมา หิ เน นมสฺเสยฺย	สกกฺกเรยฺยาถ” ปณฺหิโต
อนนฺเนน อโถ ^๑ ปาเนน	วตฺถเนน สยเนน จ
อุจฺจาทเนน นฺหาปเนน	ปาทานํ โชวเนน จ.
ตาย นํ ปาริจริยาย	มาตาปิตฺตฺสู ปณฺหิตา
อิเชว นํ ปสฺสณฺติ	เปจฺจ สกฺเค ปโมหตีติ. ตตฺติย.

๔. นิริยสุตฺตํ

[๖๔] “จตุหิ ภิกฺขเว ฆมฺเมหิ สมฺนฺนาคโต ปุคฺคโล”
 ยถาภตํ นิภฺขิตฺโต, เอวํ นิริเย. กตฺเมหิ จตุหิ. ปาณฺดาติปาตี โหติ,
 อทินฺนาทายี โหติ, กาเมสฺสมิจฺฉาจารี โหติ, มุสฺสาวาที โหติ. อิเมหิ
 โข ภิกฺขเว จตุหิ ฆมฺเมหิ สมฺนฺนาคโต ปุคฺคโล ยถาภตํ
 นิภฺขิตฺโต, เอวํ นิริเยติ.

“ปาณฺดาติปาโต อทินฺนาทานํ	มุสฺสาวาโท จ วุจฺจติ
ปรทารคมณฺณจาปี	นปฺปสฺสณฺติ ปณฺหิตาติ. จตฺตถํ.

๕. รูปสุตฺตํ

[๖๕] “จตฺตาโรเม ภิกฺขเว ปุคฺคลา สนฺโต สํวิชฺชมานา
 โลกสฺมี. กตฺเม จตฺตาโร. รูปปฺปมาโน รูปปฺปสนฺโน, โขสปฺปมาโน

^๑ ฉ.,เท. อยู่ ปาโจ น ทิสฺสติ.

^๒ ฉ.,เท. เย จ รูปे ปมาณิสฺสุ

^๓ ฉ.,เท. นาภิขานนฺติ เต ชนา

๗. อหิราชสูตร^๑

[๖๗] เอวมุเม สุตं. สมยं ภควา สาวตถิยं วิหริติ
 เชตวันเ อนาถปิณฑิกสุส อารามเ. เตน โข ปน สมเยน
 สาวตถิยं อณฺณตโร ภิกขุ อหิชา ทฏฺโฐ กาลกโต โหติ. อถ โข
 สมฺพหุลา ภิกขุ, เยน ภควา, เตนฺปสงฺกมီสุ; อุปสงฺกมิตฺวา
 ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา เอกมฺนฺตํ นิสีทීสุ; เอกมฺนฺตํ นิสินฺหา โข
 เต ภิกขุ ภควนฺตํ เอตทวโจ “อิธ ภนฺเต สาวตถิยं อณฺณตโร
 ภิกขุ อหิชา ทฏฺโฐ กาลกโตติ.

“นห^๒” ฐฺน โส ภิกขเว ภิกขุ จตฺตาริ อหิราชกุลานิ
 เมตฺเตน จิตฺเตน ฝริ. สเจ หิ โส ภิกขเว ภิกขุ จตฺตาริ
 อหิราชกุลานิ เมตฺเตน จิตฺเตน ฝเรยฺย, น หิ โส ภิกขเว ภิกขุ
 อหิชา ทฏฺโฐ กาลํ กเรยฺย.

กตมานิ จตฺตาริ [๒]. วิรูปกฺโข อหิราชกุลํ, เอราปถํ
 อหิราชกุลํ, ฌพฺยาปฺตํ อหิราชกุลํ, กณฺหาโคตมกํ อหิราชกุลํ.
 นห ฐฺน โส ภิกขเว ภิกขุ อิมานิ จตฺตาริ อหิราชกุลานิ
 เมตฺเตน จิตฺเตน ฝริ. สเจ หิ โส ภิกขเว ภิกขุ อิมานิ จตฺตาริ
 อหิราชกุลานิ เมตฺเตน จิตฺเตน ฝเรยฺย, น หิ โส ภิกขเว ภิกขุ
 อหิชา ทฏฺโฐ กาลํ กเรยฺย.

อนุชานามิ ภิกขเว อิมานิ จตฺตาริ อหิราชกุลานิ เมตฺเตน
 จิตฺเตน ฝริตฺถํ อตฺตคฺคฺคฺติยา อตฺตรกฺขาย อตฺตปรีตฺตยาติ.

“วิรูปกฺเขหิ เม เมตฺตํ เมตฺตํ เอราปเถหิ เม
 ฌพฺยาปฺตเตหิ เม เมตฺตํ เมตฺตํ กณฺหาโคตมเกหิ จ.

^๑ ฉ., เท. น หิ ^๒ อ. อหิราชกุลานิ

^๓ ฉ., เท. ทวิปาทเกหิ

อปาทเกหิ เม เมตฺตํ เมตฺตํ ทิปาทเกหิ^๓ เม
 จตฺตปฺปเทหิ เม เมตฺตํ เมตฺตํ พหุปฺปเทหิ เม.
 มา มํ อปาทโก หีสิ มา มํ หีสิ ทิปาทโก
 มา มํ จตฺตปฺปโท หีสิ มา มํ หีสิ พหุปฺปโท.
 สพฺเพ สตฺตา สพฺเพ ปาณา สพฺเพ ภูตา จ เกวลา
 สพฺเพ ภทฺธานิ ปสฺสนตุ มา กิณฺจิ^๒ ปาปมาคมา.

อปฺปมาโน พุทฺโธ อปฺปมาโน ฌมฺโม อปฺปมาโน สงฺฆโม,
 ปมาณวนฺตานิ สิริสฺปานิ^๑ อหิ วิจฺฉิกา^๓ สตปฺที อญฺณานาภี
 สรพฺพ มูสิกา.

กตา เม รกฺขา, กตา เม ปริตฺตา, ปฏิกฺกมฺนตุ ภูตานิ,
 โสหํ นโม ภควโต, นโม สตฺตุนฺนํ สมนาสมฺพุทฺธานนฺติ. สตฺตมํ.

๘. เทวทตฺตสุตฺตํ

[๖๘] เอวมฺเม สุตฺตํ. เอกํ สมยํ ภควา ราชคฺเห วิหฺรติ
 คิฑฺฒกุญฺเฐ ปพฺพเต อจิรปฏฺกนฺเต เทวทตฺเต. ตตร โข ภควา
 เทวทตฺตํ อารพฺภ ภิกฺขุ อามนฺเตสิ “อตฺตวธาย ภิกฺขเว เทวทตฺตสฺส
 ลาภสฏฺกการสิโลโก อุทฺปาที, ปราภวาย ภิกฺขเว เทวทตฺตสฺส
 ลาภสฏฺกการสิโลโก อุทฺปาที.

เสยฺยถาปี ภิกฺขเว กทลీ อตฺตวธาย ผลํ เทติ, ปราภวาย
 ผลํ เทติ; เอวเมว โข ภิกฺขเว อตฺตวธาย เทวทตฺตสฺส
 ลาภสฏฺกการสิโลโก อุทฺปาที, ปราภวาย เทวทตฺตสฺส
 ลาภสฏฺกการสิโลโก อุทฺปาที.

^๑ ฉ., เท., อ. กณฺจิ

^๒ ฉ. สิริสฺปานิ

^๓ เท. อหิวิจฺฉิกา

เสยฺยถาปี ภิกฺขเว เวพฺพ อุตฺตวธาย ผลํ เทติ, ปราภวาย
 ผลํ เทติ; เอวเมว โข ภิกฺขเว อุตฺตวธาย เทวทตฺตสฺส
 ลาภสฺสการสิโลโก อุทปาติ, ปราภวาย เทวทตฺตสฺส
 ลาภสฺสการสิโลโก อุทปาติ.

เสยฺยถาปี ภิกฺขเว นโฬ อุตฺตวธาย ผลํ เทติ, ปราภวาย
 ผลํ เทติ; เอวเมว โข ภิกฺขเว อุตฺตวธาย เทวทตฺตสฺส
 ลาภสฺสการสิโลโก อุทปาติ, ปราภวาย เทวทตฺตสฺส
 ลาภสฺสการสิโลโก อุทปาติ.

เสยฺยถาปี ภิกฺขเว อสฺสตรึ อุตฺตวธาย คพฺภํ คณฺหาติ,
 ปราภวาย คพฺภํ คณฺหาติ; เอวเมว โข ภิกฺขเว อุตฺตวธาย
 เทวทตฺตสฺส ลาภสฺสการสิโลโก อุทปาติ, ปราภวาย เทวทตฺตสฺส
 ลาภสฺสการสิโลโก อุทปาตีติ.

“ผลํ เว กทลึ หนฺติ ผลํ เวพฺพํ ผลํ นพฺ
 สกฺกาโร กาปุริสํ หนฺติ คพฺโภ อสฺสตรึ ยถาติ. อญฺจมํ.

๕. ปธานสตฺถํ

[๖๙] “จตุตาริมาณี ภิกฺขเว ปธานานิ. กตมานิ จตุตาริ.
 สัวรปฺปธานํ, ปหานปฺปธานํ, ภาวนาปฺปธานํ, อนุรฺกฺขนาปฺปธานํ.
 กตมญฺจ ภิกฺขเว สัวรปฺปธานํ. อิทฺ ภิกฺขเว ภิกฺขุ อนฺุปฺปนฺหานํ
 ปาปกาณํ อุกุสลานํ ฆมฺมานํ อนฺุปฺปาทาย จฺหนํ ชเนติ วายมติ, วิริยํ
 อารมฺhati, จิตฺตํ ปคฺคณฺหาติ ปทฺหติ. อิทํ วุจฺจติ ภิกฺขเว สัวรปฺปธานํ.

กตมญฺจ ภิกฺขเว ปหานปฺปธานํ. อิทฺ ภิกฺขเว ภิกฺขุ
 อฺุปฺปนฺหานํ ปาปกาณํ อุกุสลานํ ฆมฺมานํ ปหานาย จฺหนํ ชเนติ

วายมติ, วิริยํ อารมฺภติ, จิตฺตํ ปคฺคณฺหาติ ปทฺทติ. อิทํ วุจฺจติ
ภิกฺขเว ปหานปฺปชานํ.

กตมญฺจ ภิกฺขเว ภาวนาปฺปชานํ. อิท ภิกฺขเว ภิกฺขุ
อนุปฺปนฺนํ กุสฺลํ ฐมฺมานํ อุปฺปาทย จนฺทํ ชเนติ วายมติ,
วิริยํ อารมฺภติ, จิตฺตํ ปคฺคณฺหาติ ปทฺทติ. อิทํ วุจฺจติ ภิกฺขเว
ภาวนาปฺปชานํ.

กตมญฺจ ภิกฺขเว อนุรฺกฺขนาปฺปชานํ. อิท ภิกฺขเว ภิกฺขุ
อุปฺปนฺนํ กุสฺลํ ฐมฺมานํ จิตฺติยา อสมฺโมสาย ภิกฺขุโยภาวาย
เวปฺปุลลํ ภาวนาย ปริปุริยา^๑ จนฺทํ ชเนติ วายมติ, วิริยํ
อารมฺภติ, จิตฺตํ ปคฺคณฺหาติ ปทฺทติ. อิทํ วุจฺจติ ภิกฺขเว
อนุรฺกฺขนาปฺปชานํ. อิมานิ โข ภิกฺขเว จตฺตาริ ปชานานีติ.

“สฺวโร จ ปหานญฺจ ภาวนา อนุรฺกฺขนา
เอเต ปชานา จตฺตาริ เทสิตาทีจฺจพฺพนฺธา
เยहि^๒ ภิกฺขุ อิทาตาปี ขยํ ทฺวํภุสฺส ปาปฺปณฺเดติ.” นวมํ.

๑๐. ฐมฺมิกสุตฺตํ^๔

[๗๐] “ยสฺมี ภิกฺขเว สมเย ราชานो อฐมฺมิกา โหนฺติ,
ราชยฺตุตฺตาปี^๕ ตสฺมี สมเย อฐมฺมิกา โหนฺติ, ราชยฺตุเตสฺส ภิกฺขเว^๖
อฐมฺมิเกสฺส พุราหฺมณคหปติกาปี ตสฺมี สมเย อฐมฺมิกา โหนฺติ,
พุราหฺมณคหปติเกสฺส อฐมฺมิเกสฺส เนคมชานปทาปี ตสฺมี สมเย
อฐมฺมิกา โหนฺติ, เนคมชานปเทสฺส อฐมฺมิเกสฺส วิสมํ จนฺทิมสฺสุริยา
ปรีวตฺตุนฺติ, วิสมํ จนฺทิมสฺสุริเยสฺส ปรีวตฺตุนฺเตสฺส วิสมํ นกฺขตฺตานิ

^๑ ฉ.,เท.,อิ. ปาริปุริยา

^๒ ฉ.,เท. โย หิ

^๓ ฉ.,เท. ปาปฺปณฺเดติ

^๔ ฉ.,เท. อฐมฺมิกสุตฺตํ

^๕ ฉ.,เท. ราชยฺตุตฺตาปี

^๖ ฉ.,เท.,อิ. อยํ ปาโง น ทิสฺสติ.

ตารกฐปานิ ปริวตฺตนฺติ, วิสมํ นกฺขตฺเตสฺ ตารกฐเปสฺ ปริวตฺตนฺเตสฺ
 วิสมํ รตฺติณฺทิวา ปริวตฺตนฺติ, วิสมํ รตฺติณฺทิวาเสสฺ ปริวตฺตนฺเตสฺ
 วิสมํ มาสทฺฒมาสา ปริวตฺตนฺติ, วิสมํ มาสทฺฒมาเสสฺ ปริวตฺตนฺเตสฺ
 วิสมํ อุตฺตสํวจฺจรา ปริวตฺตนฺติ, วิสมํ อุตฺตสํวจฺจเรสฺ ปริวตฺตนฺเตสฺ
 วิสมํ^๑ วาตา วายนฺติ, วิสมํ วาเตสฺ วายนฺเตสฺ วิสมา อปณฺชสา
 ปริวตฺตนฺติ, วิสเมสฺ อปณฺชเสสฺ ปริวตฺตนฺเตสฺ เทวตา ปริกฺกิปฺตา
 ภาวนฺติ,^๒ เทวตาสฺ ปริกฺกิปฺตาสฺ เทโว น สมมา ชาริ อนุปฺปเวจฺจติ,
 เทเว น สมมา ชาริ อนุปฺปเวจฺจนฺเต วิสมปาทิกิ^๓ สสฺसानิ
 ภาวนฺติ, วิสมปาทิกิ ภิกฺขเว สสฺसानิ มนุสฺสา ปริกฺกณฺชนฺตา
 อปฺปายุกา จ โหนฺติ ทฺพพณฺณา จ ทฺพพลา^๔ จ พหฺวาพาธา จ.

ยสฺมี ภิกฺขเว สมเย ราชานो ฌมฺมิกา โหนฺติ, ราชยฺตฺตาปิ
 ตสฺมี สมเย ฌมฺมิกา โหนฺติ, ราชยฺตฺเตสฺ ฌมฺมิเกสฺ
 พุราหฺมณคหปติกาปิ ตสฺมี สมเย ฌมฺมิกา โหนฺติ,
 พุราหฺมณคหปติเกสฺ ฌมฺมิเกสฺ เนคมชานปทาปิ ตสฺมี สมเย
 ฌมฺมิกา โหนฺติ, เนคมชานปทาเสสฺ ฌมฺมิเกสฺ สมนํ จนฺทิมสฺสุริยา
 ปริวตฺตนฺติ, สมนํ จนฺทิมสฺสุริเยสฺ ปริวตฺตนฺเตสฺ สมนํ นกฺขตฺตานิ
 ตารกฐปานิ ปริวตฺตนฺติ, สมนํ นกฺขตฺเตสฺ ตารกฐเปสฺ ปริวตฺตนฺเตสฺ
 สมนํ รตฺติณฺทิวา ปริวตฺตนฺติ, สมนํ รตฺติณฺทิวาเสสฺ ปริวตฺตนฺเตสฺ สมนํ
 มาสทฺฒมาสา ปริวตฺตนฺติ, สมนํ มาสทฺฒมาเสสฺ ปริวตฺตนฺเตสฺ สมนํ
 อุตฺตสํวจฺจรา ปริวตฺตนฺติ, สมนํ อุตฺตสํวจฺจเรสฺ ปริวตฺตนฺเตสฺ สมนํ
 วาตา วายนฺติ, สมนํ วาเตสฺ วายนฺเตสฺ สมา^๕ ปณฺชสา ปริวตฺตนฺติ

^{๑-๓} ฉ.,เท. วิสมํ วาตา วายนฺติ วิสมา อปณฺชสา, วิสมํ วาเตสฺ วายนฺเตสฺ วิสเมสฺ
 อปณฺชเสสฺ เทวตา ปริกฺกิปฺตา ภาวนฺติ ^๒ ฉ.,เท. วิสมปาทิกิ, เอมฺมปริปิ.

^๓ ฉ.,เท. อยํ ปาโง น ทิสฺสติ

^๔ อ. สมนํ

สเมสฺส ปณฺชเสสฺส ปริวตฺตนฺเตสฺส เทวตา อปริกฺขิปิตา ภวนฺติ,
 เทวตาสฺส อปริกฺขิปิตาสฺส เทโว สมฺมา ชาริ อณฺุปปเวจฺจนฺติ, เทเว
 สมฺมา ชาริ อณฺุปปเวจฺจนฺเต สมปาทีนึ สสฺसानิ ภวนฺติ, สมปาทีนึ
 ภิกฺขเว สสฺसानิ มนุสฺสา ปรีกฺขณฺตา ทิฆายุกา จ โหหนฺติ
 วณฺณวนฺโต จ พลลวณฺโต จ อปฺปาปาชา จาติ.

“คุณฺณญเ จ ตรมานานํ	ชิมฺหิ คจฺจนฺติ ปุํคโว
สพฺพา ตา ชิมฺหิ คจฺจนฺติ	เนตฺเต ชิมฺหิ คเต สติ.
เอวเมว มนุสฺเสสฺส	โย โหติ เสฏฺฐสมฺมโต
โส เจ อธมฺมํ จรติ	ปเคว อิตรา ปชา
สพฺพิ รกฺขจํ ทุกฺขํ เสติ	ราชา เจ โหตฺยธมฺมิโก.
คุณฺณญเ จ ตรมานานํ	อุทฺธํ คจฺจนฺติ ปุํคโว
สพฺพา ตา อุทฺธํ คจฺจนฺติ	เนตฺเต อุทฺธํ คเต สติ.
เอวเมว มนุสฺเสสฺส	โย โหติ เสฏฺฐสมฺมโต
โส เจ ^๑ ธมฺมํ จรติ	ปเคว อิตรา ปชา
สพฺพิ รกฺขจํ สุขํ เสติ	ราชา เจ โหติ ธมฺมิโกติ. ทสมํ.

ทฺติโย ปตฺตกมฺมวคฺโค.

ตสฺสุทฺททานํ

ปตฺตกมฺมํ อนฺนนาโก^๒ สพฺรหฺมนิรยา^๓ รุเปณ^๓ ปญฺจมํ
 สราคอหิณา^๔ เทวทตฺโต ปธานํ ธมฺมิเกน^๔ จาติ.

^๑ ฉ., เท. สเจ อี. เจว

^{๓-๓} อี. สพฺรหฺมจารี นิรยฺรูปเณ

^๔ ฉ., เท., อี. อธมฺมิเกน

^๒ ฉ., เท. อานณฺยโก อี. อนณฺโก

^๔ ฉ., เท. สราคอหิราชา อี. สราคอหิณฺท

(๘) ๓. อปณณกวกุโค

๑. ปธานสตฺต

[๗๑] “จตุหิ ภิกฺขเว ฐมเมหิ สมนฺนาคโต ภิกฺขุ
อปณณกปฏิปทํ ปฏิปนฺโน โหติ, โยนิ จสฺส อารทฺธา โหติ
อัสวานํ ขยาย. กตเมหิ จตุหิ. อิธ ภิกฺขเว ภิกฺขุ สีลวา โหติ,
พหุสฺสโต โหติ, อารทฺธวิริโย โหติ, ปญฺญวา โหติ. อิเมหิ โข
ภิกฺขเว จตุหิ ฐมเมหิ สมนฺนาคโต ภิกฺขุ อปณณกปฏิปทํ ปฏิปนฺโน
โหติ, โยนิ จสฺส อารทฺธา โหติ อัสวานํ ขยายาติ. ปจฺม.

๒. สมฺมาทิฏฺฐิตฺต

[๗๒] “จตุหิ ภิกฺขเว ฐมเมหิ สมนฺนาคโต ภิกฺขุ
อปณณกปฏิปทํ ปฏิปนฺโน โหติ, โยนิ จสฺส อารทฺธา โหติ
อัสวานํ ขยาย. กตเมหิ จตุหิ. เนกขมฺมวิตกฺเกน, อพฺยาปาทวิตกฺเกน,
อวิหีสาวิตกฺเกน, สมฺมาทิฏฺฐิยา. อิเมหิ โข ภิกฺขเว จตุหิ ฐมเมหิ
สมนฺนาคโต ภิกฺขุ อปณณกปฏิปทํ ปฏิปนฺโน โหติ, โยนิ จสฺส
อารทฺธา โหติ อัสวานํ ขยายาติ. ทฺติยํ.

๓. สปปฺริสสตฺต

[๗๓] “จตุหิ ภิกฺขเว ฐมเมหิ สมนฺนาคโต ‘อสปปฺริโสติ’
เวทิตพฺโพ. กตเมหิ จตุหิ. อิธ ภิกฺขเว อสปปฺริโส, โย โหติ ปฺรสุส
อวณฺณ, ตํ อปฺภุจฺปิ ปาตุกโรติ, โก ปน วาโท ปฺภุจฺส. ปฺภุจฺ โข
ปน ปญฺหาภินฺนโต อหาเปตฺวา อลฺมเพตฺวา^๒ ปฺริปฺปรี วิตถาเรน ปฺรสุส
อวณฺณํ ภาสิตา โหติ. เวทิตพฺพเมตํ ภิกฺขเว ‘อสปปฺริโส อยํ ภาวนฺติ.

^๑ ฉ.,เท.,อ. อิตฺตทโท น ทิสฺสติ.

^๒ ฉ.,เท. อลฺมพิตฺวา

ปฺน จปรี ภิกฺขเว อสปปริโส, โย โหติ ปรสฺส วณฺโณ, ตํ
 ปุณฺณโจปี น ปาตุกโรติ, โก ปน วาทิ อปุณฺณจสฺส. ปุณฺณโจ ไช ปน
 ปญฺหาภินิโต หาเปตฺวา ลมฺเพตฺวา อปริปฺปรี อวิตฺถาเรน ปรสฺส
 วณฺณํ ภาสิตา โหติ. เวทิตพฺพเมตํ ภิกฺขเว 'อสปปริโส อยํ ภาวนฺติ.

ปฺน จปรี ภิกฺขเว อสปปริโส, โย โหติ อตฺตโน
 อวณฺโณ, ตํ ปุณฺณโจปี น ปาตุกโรติ, โก ปน วาทิ อปุณฺณจสฺส.
 ปุณฺณโจ ไช ปน ปญฺหาภินิโต หาเปตฺวา ลมฺเพตฺวา อปริปฺปรี
 อวิตฺถาเรน อตฺตโน อวณฺณํ ภาสิตา โหติ. เวทิตพฺพเมตํ ภิกฺขเว
 'อสปปริโส อยํ ภาวนฺติ.

ปฺน จปรี ภิกฺขเว อสปปริโส, โย โหติ อตฺตโน วณฺโณ, ตํ
 อปุณฺณโจปี ปาตุกโรติ, โก ปน วาทิ ปุณฺณจสฺส. ปุณฺณโจ ไช ปน
 ปญฺหาภินิโต อหาเปตฺวา อลมฺเพตฺวา ปริปฺปรี วิตฺถาเรน อตฺตโน วณฺณํ
 ภาสิตา โหติ. เวทิตพฺพเมตํ ภิกฺขเว 'อสปปริโส อยํ ภาวนฺติ. อิเมหิ
 ไช ภิกฺขเว จตุหิ ฐมฺเมหิ สมนฺนาคโต 'อสปปริโสติ' เวทิตพฺพ.

จตุหิ ภิกฺขเว ฐมฺเมหิ สมนฺนาคโต 'สปปริโสติ' เวทิตพฺพ.
 กตเมหิ จตุหิ. อิทฺ ภิกฺขเว สปปริโส, โย โหติ ปรสฺส อวณฺโณ, ตํ
 ปุณฺณโจปี น ปาตุกโรติ, โก ปน วาทิ อปุณฺณจสฺส. ปุณฺณโจ ไช ปน
 ปญฺหาภินิโต หาเปตฺวา ลมฺเพตฺวา อปริปฺปรี อวิตฺถาเรน ปรสฺส
 วณฺณํ ภาสิตา โหติ. เวทิตพฺพเมตํ ภิกฺขเว 'สปปริโส อยํ ภาวนฺติ.

ปฺน จปรี ภิกฺขเว สปปริโส, โย โหติ ปรสฺส วณฺโณ,
 ตํ อปุณฺณโจปี ปาตุกโรติ, โก ปน วาทิ ปุณฺณจสฺส. ปุณฺณโจ ไช ปน
 ปญฺหาภินิโต อหาเปตฺวา อลมฺเพตฺวา ปริปฺปรี วิตฺถาเรน ปรสฺส
 วณฺณํ ภาสิตา โหติ. เวทิตพฺพเมตํ ภิกฺขเว 'สปปริโส อยํ ภาวนฺติ.

* ฉ.,เท.,อ. อิตฺสทโท น ทิสฺสติ.

ปฺน จปฺริ ภิกฺขเว สปฺปริโส, โย โหติ อตฺตโน อวณฺโณ,
 ตํ อปฺภูโจปิ ปาตุกโรติ, โก ปน วาโท ปฺภูจฺจสฺส. ปฺภูโจ โข ปน
 ปญฺหาภินิโต อหาเปตฺวา อลฺมเพตฺวา ปฺริปฺริ วิตฺถาเรน อตฺตโน
 อวณฺณํ ภาสิตา โหติ. เวทิตพฺพเมตํ ภิกฺขเว ‘สปฺปริโส อยํ ภวนฺติ.

ปฺน จปฺริ ภิกฺขเว สปฺปริโส, โย โหติ อตฺตโน วณฺโณ,
 ตํ ปฺภูโจปิ น ปาตุกโรติ, โก ปน วาโท อปฺภูจฺจสฺส. ปฺภูโจ โข
 ปน ปญฺหาภินิโต หาเปตฺวา ลมฺเพตฺวา อปฺริปฺริ อวิตฺถาเรน
 อตฺตโน วณฺณํ ภาสิตา โหติ. เวทิตพฺพเมตํ ภิกฺขเว ‘สปฺปริโส
 อยํ ภวนฺติ. อิมะหิ โข ภิกฺขเว จตฺตฺติ ฐมฺเมหิ สมนฺนาคโต
 ‘สปฺปริโสติ’ เวทิตพฺพ.

เสยฺยถาปิ ภิกฺขเว วฐฺกา ยณฺณทฺเว รตฺตี วา ทิวสํ^๑ วา
 อาเนตา โหติ, ดาวทฺเวสฺสา ติพฺพํ หิโรตฺตปฺปํ ปจฺจุปฺภุจฺจํ โหติ
 สสฺสยาปิ สสฺสเรปิ สามิเกปิ อนฺตมโส ทาสกมฺมกรโปริเสสฺส. สฯ
 อปฺเรน สมเยน สํวาสมนฺวาย [“] สสฺสํปิ สสฺสรํปิ สามิกํปิ
 เอวมาห ‘อเปถ กิํ ปน ตุมฺเห ชานาถาติ; เอวเมว โข ภิกฺขเว
 อิธะจฺจุจํ ภิกฺขุ ยณฺณทฺเว รตฺตี วา ทิวสํ^๒ วา อคารสฺมา
 อนคาริยํ ปพฺพชฺชิตो โหติ, ดาวทฺเวสฺสา ติพฺพํ หิโรตฺตปฺปํ ปจฺจุปฺภุจฺจํ
 โหติ ภิกฺขุสฺส ภิกฺขุนี้สฺส อฺปาสเกสฺส อฺปาสิกาสฺส อนฺตมโส
 อารามิกสมณฺนทฺเทสฺส. โส อปฺเรน สมเยน สํวาสมนฺวาย [“]
 อาจริยํปิ อฺปชฺฌายํปิ เอวมาห ‘อเปถ กิํ ปน ตุมฺเห ชานาถาติ.
 ตสฺมาติห ภิกฺขเว เอวํ สีกฺขิตพฺพํ ‘อฐฺนาคตวฐฺกาสเมน’^๔ เจตฺสา
 วิหริสฺสามาติ. เอวญฺหิ โว ภิกฺขเว สีกฺขิตพฺพนฺติ. ตติยํ.

^๑ ฉ.,เท.,อ. อิตฺตทฺโท น ทิสฺสติ.

^๒ ฉ.,เท. ทิว

^๓ ฉ.,เท.,อ. วิสฺสาสมนฺวาย

^๔ ฉ.,เท.,อ. อฐฺนาคตวฐฺกาสเมน

๔. ปจฺมอภฺกสุตฺตํ

[๗๔] “จตุตาริํมานิ ภิกฺขเว อคฺคานิ. กตฺมานิ จตุตาริ. สีลคฺคํ, สมာหคฺคํ,^๑ ปญฺญคฺคํ,^๑ วิมุตฺตคฺคํ. อิมานิ โข ภิกฺขเว จตุตาริ อคฺคานิตี. จตุตฺถํ.

๕. ทุติยอภฺกสุตฺตํ

[๗๕] “จตุตาริํมานิ ภิกฺขเว อคฺคานิ. กตฺมานิ จตุตาริ. ฐปคฺคํ, เวทนคฺคํ,^๒ สญฺญคฺคํ,^๒ ภวคฺคํ. อิมานิ โข ภิกฺขเว จตุตาริ อคฺคานิตี. ปญฺจมํ.

๖. กุสินารสุตฺตํ

[๗๖] เอกํ สมยํ ภควา กุสินารายํ วิหริติ อุปวตฺตเน มลฺลนํ สาถวเน อนฺตเร ยมกสาลนํ ปรีนิพฺพานสมเย. ตตฺร โข ภควา ภิกฺขุ อามนฺเตสิ “ภิกฺขโวตี. “ภทฺนเตติ เต ภิกฺขุ ภควโต ปจฺจสุสฺสํ. ภควา เอตทโวจ

“สียา โข ปน ภิกฺขเว เอกภิกฺขุสฺสปี กงฺขา วา วิมตี วา พุทฺเธ วา ฐมฺเม วา สงฺฆเ วา มคฺเค วา ปฏฺธิปทาย วา, ปุจฺจณ ภิกฺขเว มา ปจฺจนาวิปฺปฏิสาริโน อหฺวตฺถ ‘สมมุขีญฺโตะ โน สตฺถา อโหสิ, นาสกฺขิมฺหา” ภควนฺตํ สมมุขา ปฏฺธิปุจฺจิตฺตุนฺตี. เอวํ วตฺเต, เต ภิกฺขุ ตถฺหิ อเหสฺสํ. ทฺติยมปี โข ภควา ภิกฺขุ อามนฺเตสิ ๕เปยฺ ตติยมปี โข ภควา ภิกฺขุ อามนฺเตสิ “สียา โข ปน

^{๑-๑} ฉ.,เท. สมာหคฺคํ ปญฺญาคคฺคํ ^{๒-๒} ฉ.,เท. เวทนาคคฺคํ สญฺญาคคฺคํ

^๓ ฉ.,เท. นาสกฺขิมฺหา

ภิกฺขเว เอกภิกฺขุสฺสปี กงฺขา วา วิมติ วา พุทฺเธ วา ฆมฺเม วา
สงฺฆเ วา มคฺเค วา ปฏิปทาย วา, ปุจฺจน ภิกฺขเว มา ปจฺฉา
วิปฺปฏิสํริโน อหฺวตฺถ ‘สมฺมุขีภฺวโต โน สตฺถา อโหสิ, นาสกฺขิมฺหา
ภควนฺตํ สมฺมุขา ปฏิปฺจฺฉิตฺตฺนติ. ตติยมฺปิ โข เต ภิกฺขุ ตฺถนฺที อหฺลฺลํ.

อถ โข ภควา ภิกฺขุ อามนฺเตสิ “สียา โข ปน ภิกฺขเว
สตฺถุ คารเวณปี น ปุจฺเจยฺยาถ, สหยาโกปี ภิกฺขเว สหยาภสฺส
อาโรเจตฺตฺติ. เอวํ วุตฺเต, เต ภิกฺขุ ตฺถนฺที อหฺลฺลํ. อถ โข
อายสฺมา อานนฺโท ภควนฺตํ เอตทวโจ “อจฺฉริยํ ภนฺเต, อพฺภุตํ
ภนฺเต, เอวํ ปสนฺโน อหํ ภนฺเต อิมสฺมี” ภิกฺขุสงฺฆเ” ‘นตฺถิ
อิมสฺมี ภิกฺขุสงฺฆเ เอกภิกฺขุสฺสปี กงฺขา วา วิมติ วา พุทฺเธ วา
ฆมฺเม วา สงฺฆเ วา มคฺเค วา ปฏิปทาย วาติ.

“ปสาทา โข ตวํ อานนฺท วเทสิ, ฌาณเมเวตฺถ” อานนฺท
ตถาคตสฺส ‘นตฺถิ อิมสฺมี ภิกฺขุสงฺฆเ เอกภิกฺขุสฺสปี กงฺขา วา วิมติ
วา พุทฺเธ วา ฆมฺเม วา สงฺฆเ วา มคฺเค วา ปฏิปทาย วาติ.”
อิมลฺลํ हि อานนฺท ปณฺจณฺโณ ภิกฺขุสฺตานํ โย ปจฺฉิมโก ภิกฺขุ, โส
โสตาปนฺโน อวินิปาตฆมฺโม นียโต สมฺโพธิปฺรายโนติ. ฉนฺนํ.

๗. อจินฺเตยฺยสฺสุตฺตํ

[๗๗] “จตฺตาริมาณี ภิกฺขเว อจินฺเตยฺยานิ น จินฺเตตฺตพฺพานิ;
ยานิ จินฺเตนฺโต อุมฺมาทสฺส วิฆาตสฺส ภาตึ อสฺส. กตฺมานิ
จตฺตาริ. พุทฺธานํ ภิกฺขเว พุทฺธวิสโย อจินฺเตยฺโย น จินฺเตตฺตพฺโพ;
ยํ จินฺเตนฺโต อุมฺมาทสฺส วิฆาตสฺส ภาตึ อสฺส. ฌายิสฺส ภิกฺขเว
ฌานวิสโย อจินฺเตยฺโย น จินฺเตตฺตพฺโพ; ยํ จินฺเตนฺโต อุมฺมาทสฺส

^{๑-๑} ฉ.,เท. อิม ปาจา น ทิสฺสนฺติ.

^๒ ฉ.,เท. ฌาณเมเว เหตุ

^๓ ฉ.,เท.,อิ. อิติสฺสทโท น ทิสฺสนฺติ.

วิฆาตสฺส ภาคี อสฺส. กมฺมวิปาโก ภิกฺขเว อจินฺเตยฺโย น
 จินฺเตตฺตพฺโพ; ยํ จินฺเตนฺโต อุมฺมาทสฺส วิฆาตสฺส ภาคี อสฺส.
 โลกจินฺตา ภิกฺขเว อจินฺเตยฺยา น จินฺเตตฺตพฺพา; ยํ จินฺเตนฺโต
 อุมฺมาทสฺส วิฆาตสฺส ภาคี อสฺส. อิมานิ ไช ภิกฺขเว จตฺตาริ
 อจินฺเตยฺยานิ น จินฺเตตฺตพฺพานิ; ยานิ จินฺเตนฺโต อุมฺมาทสฺส
 วิฆาตสฺส ภาคี อสฺสาติ. สตฺตมํ.

๘. ทกขินาสุตตัม^๑

[๗๘] “จตฺสฺส อีมา ภิกฺขเว ทกฺขินาวิสุทฺธิโย. กตฺมา
 จตฺสฺส. อตฺถิ ภิกฺขเว ทกฺขินา ทายกโต วิสุทฺธติ โน ปฏฺิคฺคาหโต,
 อตฺถิ ภิกฺขเว ทกฺขินา ปฏฺิคฺคาหโต วิสุทฺธติ โน ทายกโต, อตฺถิ
 ภิกฺขเว ทกฺขินา เนว ทายกโต วิสุทฺธติ โน ปฏฺิคฺคาหโต, อตฺถิ
 ภิกฺขเว ทกฺขินา ทายกโต เจว วิสุทฺธติ ปฏฺิคฺคาหโต จ.

กถญฺจ ภิกฺขเว ทกฺขินา ทายกโต วิสุทฺธติ โน
 ปฏฺิคฺคหโต. อิทฺ ภิกฺขเว ทายโก โหติ สีลวา กลฺยาณธมฺโม,
 ปฏฺิคฺคาหโก^๒ โหติ ทฺสฺสีโล^๓ ปาปธมฺโม.” เอวํ ไช ภิกฺขเว
 ทกฺขินา ทายกโต วิสุทฺธติ โน ปฏฺิคฺคาหโต.

กถญฺจ ภิกฺขเว ทกฺขินา ปฏฺิคฺคาหโต วิสุทฺธติ โน
 ทายกโต. อิทฺ ภิกฺขเว ทายโก โหติ ทฺสฺสีโล ปาปธมฺโม,
 ปฏฺิคฺคาหโก^๔ โหติ สีลวา กลฺยาณธมฺโม.” เอวํ ไช ภิกฺขเว
 ทกฺขินา ปฏฺิคฺคาหโต วิสุทฺธติ โน ทายกโต.

^๑ ฉ., เท. ทกขินาสุตตัม

^{๒-๓} ฉ., เท., อ. ปฏิกคคาหกา โหนติ ทสฺสีลา

^๓ ฉ., เท., อ. ปาปธมฺมา

^{๔-๕} ฉ., เท., อ. ปฏิกคคาหกา โหนติ สีลวโนโต กลฺยาณธมฺมา

กถญจ ภิกฺขเว ทกฺขิณา เนว ทายกโต วิสฺขุณฺณติ โน
ปฏฺิคฺคาหกโต. อิทฺ ภิกฺขเว ทายโก โหติ ทุสฺสีโล ปาปชฺชโม,
ปฏฺิคฺคาหโกปิ โหติ ทุสฺสีโล ปาปชฺชโม. เอวํ โข ภิกฺขเว
ทกฺขิณา เนว ทายกโต วิสฺขุณฺณติ โน ปฏฺิคฺคาหกโต.

กถญจ ภิกฺขเว ทกฺขิณา ทายกโต เจว วิสฺขุณฺณติ
ปฏฺิคฺคาหกโต จ. อิทฺ ภิกฺขเว ทายโก โหติ สิลฺลา กลฺยาณชฺชโม,
ปฏฺิคฺคาหโกปิ โหติ สิลฺลา กลฺยาณชฺชโม. เอวํ โข ภิกฺขเว
ทกฺขิณา ทายกโต เจว วิสฺขุณฺณติ ปฏฺิคฺคาหกโต จ. อิทฺา โข
ภิกฺขเว จตฺสฺส ทกฺขิณาวิสฺขุติโยติ. อญฺจมนํ.

๕. วณฺชชุตฺตํ

[๗๙] อถ โข อายสฺมา สาริปฺพุโต, เยน ภควา,
เตนุสสงฺกมิ; อุปสงฺกमितฺวา ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา เอกมฺนฺตํ นิสิตฺติ;
เอกมฺนฺตํ นิสินฺโน โข อายสฺมา สาริปฺพุโต ภควนฺตํ เอตทวโจ
“โก นุ โข ฆนฺเต เหตุ โก ปจฺจโย, เยน มิเชกจฺจสฺส ตาทิสาว
วณฺชชา ปยุตฺตา เจทคามินิ โหติ. โก ปน ฆนฺเต เหตุ โก
ปจฺจโย, เยน มิเชกจฺจสฺส ตาทิสาว วณฺชชา ปยุตฺตา น
ยถาธิปฺปายา โหติ. โก นุ โข ฆนฺเต เหตุ โก ปจฺจโย, เยน
มิเชกจฺจสฺส ตาทิสาว วณฺชชา ปยุตฺตา ยถาธิปฺปายา โหติ. โก
ปน ฆนฺเต เหตุ โก ปจฺจโย, เยน มิเชกจฺจสฺส ตาทิสาว
วณฺชชา ปยุตฺตา ปราชิปฺปายา โหตฺติติ.

“อิทฺ สาริปฺพุตฺต เอกจฺโจ สมณํ วา พุราหฺมณํ วา
อุปสงฺกमितฺวา ปวาเรติ ‘วท’ ฆนฺเต ปจฺจเยนาติ. โส เยน

* น., เท. วทตฺ, เอมฺปริปิ.

ปวาเรติ, ตํ น เทติ, โส เจ ตโต จูโต อิตถตฺตํ อากจฺจติ, โส
ยณฺณทเว วณิขฺชํ ปโยเชติ, สาสฺส โหติ เจทคามินี.

อิธ ปน^๑ สารีปฺตฺต เอกจฺโจ สมณํ วา พฺราหฺมณํ วา
อุปสงฺกมิตฺวา ปวาเรติ 'วท ภนฺเต ปจฺจเยนาติ. โส เยน ปวาเรติ,
ตํ น ยถาธิปฺปายํ เทติ, โส เจ ตโต จูโต อิตถตฺตํ อากจฺจติ, โส
ยณฺณทเว วณิขฺชํ ปโยเชติ, สาสฺส โหติ น ยถาธิปฺปายา.

อิธ ปน^๑ สารีปฺตฺต เอกจฺโจ สมณํ วา พฺราหฺมณํ วา
อุปสงฺกมิตฺวา ปวาเรติ 'วท ภนฺเต ปจฺจเยนาติ. โส เยน ปวาเรติ,
ตํ ยถาธิปฺปายํ เทติ, โส เจ ตโต จูโต อิตถตฺตํ อากจฺจติ. โส
ยณฺณทเว วณิขฺชํ ปโยเชติ, สาสฺส โหติ ยถาธิปฺปายา.

อิธ ปน^๑ สารีปฺตฺต เอกจฺโจ สมณํ วา พฺราหฺมณํ วา
อุปสงฺกมิตฺวา ปวาเรติ 'วท ภนฺเต ปจฺจเยนาติ. โส เยน ปวาเรติ,
ตํ ปราธิปฺปายํ เทติ, โส เจ ตโต จูโต อิตถตฺตํ อากจฺจติ, โส
ยณฺณทเว วณิขฺชํ ปโยเชติ, สาสฺส โหติ ปราธิปฺปายา.

อํ โข สารีปฺตฺต เหตุ อํ ปจฺจโย, เยน มิเชกจฺจสฺส
ตาทิสาว วณิขฺชา ปยุตฺตา เจทคามินี โหติ. อํ ปน สารีปฺตฺต
เหตุ อํ ปจฺจโย, เยน มิเชกจฺจสฺส ตาทิสาว วณิขฺชา ปยุตฺตา
น ยถาธิปฺปายา โหติ. อํ โข สารีปฺตฺต เหตุ อํ ปจฺจโย,
เยน มิเชกจฺจสฺส ตาทิสาว วณิขฺชา ปยุตฺตา ยถาธิปฺปายา โหติ.
อํ ปน สารีปฺตฺต เหตุ อํ ปจฺจโย, เยน มิเชกจฺจสฺส ตาทิสาว
วณิขฺชา ปยุตฺตา ปราธิปฺปายา โหตีติ. นวม.

^๑ ฉ., เท. ปนสทฺโท น ทิสฺสติ.

๑๐. กมโพชตตต

[๘๐] เอวมเม สุตฺ. เอกํ สมยํ ภควา โกสมุพิย วิหริติ
โฆสิตตาราเม. อถ โข อายสฺมา อานนฺโท, เยน ภควา, เตนุปลสงฺกมิ;
อุปลสงฺกมิตฺวา ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา เอกมนฺตํ นิสิตฺติ; เอกมนฺตํ
นินฺนุโน โข อายสฺมา อานนฺโท ภควนฺตํ เอตทวโจ

“โก นุ โข ภนฺเต เหตุ โก ปจฺจโย, เยน มาตฺตคาโม
เนว สภายํ^๑ นิสิตฺติ, น กมฺมนฺตํ ปโยเชติ, น กมฺโพช^๒
คจฺจตฺติติ. “โกธโน อานนฺท มาตฺตคาโม, อิสฺสูกิ อานนฺท มาตฺตคาโม,
มจฺจรี อานนฺท มาตฺตคาโม, ทุปฺปณฺโณ อานนฺท มาตฺตคาโม. อัย
โย อานนฺท เหตุ อัย ปจฺจโย, เยน มาตฺตคาโม เนว สภายํ
นินฺนุโน, น กมฺมนฺตํ ปโยเชติ, น กมฺโพช^๒ คจฺจตฺติติ. ทสมํ.

ตติโย อปณฺณกวกคโค.

ตตตตต

ปธานํ^๓ ทิฏฺฐิ สปปริส- วฐกา เทว จ โหนฺติ อคฺคานิ
กุสินารอจฺฉินฺเตยฺยา ทกฺขิณฯ จ วณฺชชา กมฺโพชนฺติ.”

^๑ อ. สภาย

^{๓-๓} สยา. ปธานทิจฺฉิสปปริสวฐกา
อจฺฉินฺตํ ทกฺขิณาย

^๒ สยา. กมฺโพช

เทว จ โหนฺติ อคฺคานิ กุสินาราย
วณฺชชา กมฺโพชนฺ วคฺคโคติ

(๕) ๔. มจลวกุโ

๑. ปาณาติปาตสุตฺตํ

[๘๑] “จตุหิ ภิกฺขเว ฐมฺเมหิ สมนฺนาคโต ยถาภตํ นิกฺขิตฺโต, เอวํ นีรเย. กตเมหิ จตุหิ. ปาณาติปาตี โหติ, อทินฺนาทายี โหติ, กาเมสุมิจฺฉาจารี โหติ, มุสสาวาทิ โหติ. อีเมหิ โข ภิกฺขเว จตุหิ ฐมฺเมหิ สมนฺนาคโต ยถาภตํ นิกฺขิตฺโต, เอวํ นีรเย.

จตุหิ ภิกฺขเว ฐมฺเมหิ สมนฺนาคโต ยถาภตํ นิกฺขิตฺโต, เอวํ สคฺเค. กตเมหิ จตุหิ. ปาณาติปาตา ปฏฺวิโรโต โหติ, อทินฺนาทานา ปฏฺวิโรโต โหติ, กาเมสุมิจฺฉาจารา ปฏฺวิโรโต โหติ, มุสสาวาหา ปฏฺวิโรโต โหติ. อีเมหิ โข ภิกฺขเว จตุหิ ฐมฺเมหิ สมนฺนาคโต ยถาภตํ นิกฺขิตฺโต, เอวํ สคฺเคติ. ปจฺมํ.

๒. มุสสาวาทสุตฺตํ

[๘๒] “จตุหิ ภิกฺขเว ฐมฺเมหิ สมนฺนาคโต ยถาภตํ นิกฺขิตฺโต เอวํ นีรเย. กตเมหิ จตุหิ. มุสสาวาทิ โหติ, ปิสุณฺวาโจ โหติ, ผรุสฺวาโจ โหติ, สมฺผปฺปลาปปี โหติ. อีเมหิ โข ภิกฺขเว จตุหิ ฐมฺเมหิ สมนฺนาคโต ยถาภตํ นิกฺขิตฺโต, เอวํ นีรเย.

จตุหิ ภิกฺขเว ฐมฺเมหิ สมนฺนาคโต ยถาภตํ นิกฺขิตฺโต, เอวํ สคฺเค. กตเมหิ จตุหิ. มุสสาวาหา ปฏฺวิโรโต โหติ, ปิสุณฺวาย วาจาเย ปฏฺวิโรโต โหติ, ผรุสฺยาเย วาจาเย ปฏฺวิโรโต โหติ, สมฺผปฺปลาปา ปฏฺวิโรโต โหติ. อีเมหิ โข ภิกฺขเว จตุหิ ฐมฺเมหิ สมนฺนาคโต ยถาภตํ นิกฺขิตฺโต, เอวํ สคฺเคติ. ทฺติยํ.

๓. วณณารหสูตร^๑

[๘๓] “จตุหิ ภิกขเว ฐมเมหิ สมณฺหาคโต ยถาภตํ นิกุขิตฺโต, เอวํ นีรเย. กตเมหิ จตุหิ. อนนฺวิจฺจ อปริโยคาเหตุวา อวณฺณารหสฺส วณฺณํ ภาสติ, อนนฺวิจฺจ อปริโยคาเหตุวา วณฺณารหสฺส อวณฺณํ ภาสติ, อนนฺวิจฺจ อปริโยคาเหตุวา อปฺปสาทนีเย จาเน ปสาทํ อุปฺทํเสติ, อนนฺวิจฺจ อปริโยคาเหตุวา ปสาทนีเย จาเน อปฺปสาทํ อุปฺทํเสติ. อิมेหิ โข ภิกขเว จตุหิ ฐมเมหิ สมณฺหาคโต ยถาภตํ นิกุขิตฺโต, เอวํ นีรเย.

จตุหิ ภิกขเว ฐมเมหิ สมณฺหาคโต ยถาภตํ นิกุขิตฺโต, เอวํ สคฺเค. กตเมหิ จตุหิ. อนนฺวิจฺจ ปริโยคาเหตุวา อวณฺณารหสฺส อวณฺณํ ภาสติ, อนนฺวิจฺจ ปริโยคาเหตุวา วณฺณารหสฺส วณฺณํ ภาสติ, อนนฺวิจฺจ ปริโยคาเหตุวา อปฺปสาทนีเย จาเน อปฺปสาทํ อุปฺทํเสติ, อนนฺวิจฺจ ปริโยคาเหตุวา ปสาทนีเย จาเน ปสาทํ อุปฺทํเสติ. อิมेหิ โข ภิกขเว จตุหิ ฐมเมหิ สมณฺหาคโต ยถาภตํ นิกุขิตฺโต, เอวํ สคฺเคติ. ตติยํ.

๔. โกธกรสูตร^๑

[๘๔] “จตุหิ ภิกขเว ฐมเมหิ สมณฺหาคโต ยถาภตํ นิกุขิตฺโต, เอวํ นีรเย. กตเมหิ จตุหิ. โกธกรํ โหติ น สทฺฐมฺมกรํ, มกฺขกรํ โหติ น สทฺฐมฺมกรํ, ลาภกรํ โหติ น สทฺฐมฺมกรํ, สกฺการกรํ โหติ น สทฺฐมฺมกรํ. อิมेหิ โข ภิกขเว จตุหิ ฐมเมหิ สมณฺหาคโต ยถาภตํ นิกุขิตฺโต, เอวํ นีรเย.

^๑ ฉ. อวณณารหสูตร

จตุหิ ภิกฺขเว ฐมเมหิ สมฺนฺนาคโต ยถาภตํ นิกฺขิตโต,
 เอวํ สคฺเค. กตเมหิ จตุหิ. สทฺฐมฺมครุ โหติ น โกธครุ,
 สทฺฐมฺมครุ โหติ น มกฺขครุ, สทฺฐมฺมครุ โหติ น ลาภครุ,
 สทฺฐมฺมครุ โหติ น สกฺการครุ. อิมะหิ โข ภิกฺขเว จตุหิ ฐมเมหิ
 สมฺนฺนาคโต ยถาภตํ นิกฺขิตโต, เอวํ สคฺเคติ. จตุตฺถํ.

๕. ตโมตมสฺสตุตํ

[๘๕] “จตฺตารอเม ภิกฺขเว ปุคฺคลา สนฺโต สํวิชฺชมานา
 โลกสฺมี. กตเม จตฺตารอ. ตโม ตมปรายโน,^๑ ตโม ไชติปรายโน,^๒
 ไชติ ตมปรายโน, ไชติ ไชติปรายโน.

กถญฺจ ภิกฺขเว ปุคฺคโล ตโม โหติ ตมปรายโน. อิท
 ภิกฺขเว เอกจฺโจ ปุคฺคโล นิจฺกุล^๓ ปจฺจาสาโต โหติ จณฺทาลกุลเ ว
 เวณกุลเ ว เนสาทกุลเ ว รถการกุลเ ว ปุฏฺฐกุลเ ว
 ทฬิทฺเท อปฺปนฺนปานโภชเน กสิรวุตฺติเก, ยตฺถ กสิเรน ฌาสจฺฉาโท
 ลพฺภติ, โส จ โหติ ทฺวพฺพนฺโน ทฺวทฺสโก โอโกฏฺฐโก
 พหฺวาพาโห กาณเ ว กุณเ ว ขณฺโห ว ปกฺขหโต ว, น
 ลาภี อนฺนสฺส ปานสฺส วตฺถสฺส ยานสฺส มาลาคนฺธวิเลปนสฺส
 เสยฺยวาสถปทีเปยฺยสฺส. โส กาเยน ทฺวจฺจิตํ จรติ, วาจา
 ทฺวจฺจิตํ จรติ, มนฺสา ทฺวจฺจิตํ จรติ. โส กาเยน ทฺวจฺจิตํ จริตฺวา
 วาจา ทฺวจฺจิตํ จริตฺวา มนฺสา ทฺวจฺจิตํ จริตฺวา กายสฺส เมทา
 ปรมฺมรณฺา อปายํ ทฺคฺคตึ วินิปาทํ นิรยํ อุปฺปชฺชติ. เอวํ โข
 ภิกฺขเว ปุคฺคโล ตโม โหติ ตมปรายโน.

^๑ ฉ., เท. ตมปรายโน

^๒ ฉ., เท. ไชติปรายโน, เอวมุปริปี.

^๓ ฉ., เท., อ. นิจะ กุล, เอวมุปริปี.

กถณฺจ ภิกฺขเว ปุคฺคโล ตโม โหติ ไชติปฺรายนโน. อิท
 ภิกฺขเว เอกจฺโจ ปุคฺคโล นิจฺกุลํ ปจฺจาสาโต โหติ จณฺทาลกฺกุลํ วา
 เวณฺณกฺกุลํ วา เนสาทกฺกุลํ วา รถการกฺกุลํ วา ปุกฺกสฺสกฺกุลํ วา
 ทฬิทฺทเท อปฺปนฺนปานโมฺชเน กสิรวุตฺติเก, ยตถ กสิเรน ฌาสจฺฉาโท
 ลพฺพติ, โส จ โหติ ทฺวพฺพนฺโณ ทฺวทฺสโก โอโกฏฺมิโก พหฺวาพาโธ
 กาณฺโณ วา กุณฺนี วา ขณฺโฆ วา ปกฺขหโต วา, น ลาภี อนฺนสฺส
 ปานสฺส วตฺถสฺส ยานสฺส มาลาคนฺธวิเลปนสฺส เสยฺยาวสถปทีเปยฺยสฺส.
 โส กาเยน สุจฺริตํ จรติ, วาจาเยน สุจฺริตํ จรติ, มนฺสา สุจฺริตํ จรติ.
 โส กาเยน สุจฺริตํ จริตฺวา วาจาเยน สุจฺริตํ จริตฺวา มนฺสา สุจฺริตํ
 จริตฺวา กายสฺส เกทา ปรมฺมรณฺา สฺสคฺคํ สคฺคํ โลกํ อุปปชฺชติ. เอวํ
 โข ภิกฺขเว ปุคฺคโล ตโม โหติ ไชติปฺรายนโน.

กถณฺจ ภิกฺขเว ปุคฺคโล ไชติ โหติ ตมปฺรายนโน. อิท
 ภิกฺขเว เอกจฺโจ ปุคฺคโล อฺจุเจ กฺกุลํ ปจฺจาสาโต โหติ
 ขตฺติยมหาสาลกฺกุลํ วา พุราหุมนฺมหาสาลกฺกุลํ วา
 คหปติมหาสาลกฺกุลํ วา อทฺธเม มหทฺฐเน มหาโกเค
 ปหุตฺตาตฺฐปฺรชเต ปหุตฺติตฺตูปกรณํ ปหุตฺตชนธณฺเณ, โส จ โหติ
 อภิรัฐโป ทสฺสณีโย ปาสาทิกโก ปรมาย วณฺณโปกฺขรตาย
 สมฺนฺนาตโต, ลาภี อนฺนสฺส ปานสฺส วตฺถสฺส ยานสฺส
 มาลาคนฺธวิเลปนสฺส เสยฺยาวสถปทีเปยฺยสฺส. โส กาเยน ทฺวจฺริตํ
 จรติ, วาจาเยน ทฺวจฺริตํ จรติ, มนฺสา ทฺวจฺริตํ จรติ. โส กาเยน
 ทฺวจฺริตํ จริตฺวา วาจาเยน ทฺวจฺริตํ จริตฺวา มนฺสา ทฺวจฺริตํ จริตฺวา
 กายสฺส เกทา ปรมฺมรณฺา อปายํ ทฺคฺคตฺติ วิณีปาตํ นิรยํ
 อุปปชฺชติ. เอวํ โข ภิกฺขเว ปุคฺคโล ไชติ โหติ ตมปฺรายนโน.

กถณจ ภิกขเว ปุคฺคโล ไชติ โหติ ไชติปรายโน. อิท
 ภิกขเว เอกจฺโจ ปุคฺคโล อจฺเจ กุเล ปจฺจชาโต โหติ
 ขตฺติยมหาสาลกุเล วา พุราหมณมหาสาลกุเล วา คหปติมหาสาลกุเล
 วา อทฺธเม มหทฺธเน มหาโมเค ปหุตฺตชาตฺรปรชเต ปหุตฺตวิตฺตูปกรณ
 ปหุตฺตธนธมฺเ, โส จ โหติ อภิรุโป ทสฺสนีโย ปาสาทิโก ปรมาย
 วณฺณโปกฺขรตาย สมณฺนาคโต, ลาภี อนฺนสฺส ปานสฺส วตฺถสฺส
 ยานสฺส มาลาคนฺธิเลปนสฺส เสยฺยาวสถปทีเปยฺยสฺส. โส กาเยน
 สฺจจิริตํ จรติ, วาจา ย สฺจจิริตํ จรติ, มนสา สฺจจิริตํ จรติ. โส
 กาเยน สฺจจิริตํ จริตฺวา วาจา ย สฺจจิริตํ จริตฺวา มนสา สฺจจิริตํ
 จริตฺวา กายสฺส เกทา ปรมมรณา สฺคตํ สฺคคํ โลกํ อุปปชฺชติ.
 เอวํ โข ภิกขเว ปุคฺคโล ไชติ โหติ ไชติปรายโน. อิมเ โข
 ภิกขเว จตฺตารอ ปุคฺคลา สนฺโต สํวิชฺชมานา โลกสมฺมุตติ. ปญฺจม.

๖. โอนโตณตสุตต์

[๘๖] “จตฺตารอเม ภิกขเว ปุคฺคลา สนฺโต สํวิชฺชมานา
 โลกสมฺม. กตเม จตฺตารอ. โอนโตณโต, โอนตฺตณฺณโต อุนฺณโตณโต
 อุนฺณตฺตณฺณโต.

กถณจ^๑ ภิกขเว ปุคฺคโล โอนโตณโต โหติ.^๑ อิท ภิกขเว
 เอกจฺโจ ปุคฺคโล นิจฺกุลเ ปจฺจชาโต โหติ จณฺทาลกุเล วา ๕เปย
 โส กาเยน ทฺจจิริตํ จรติ, วาจา ย ทฺจจิริตํ จรติ, มนสา ทฺจจิริตํ
 จรติ. โส กาเยน ทฺจจิริตํ จริตฺวา วาจา ย ทฺจจิริตํ จริตฺวา มนสา
 ทฺจจิริตํ จริตฺวา กายสฺส เกทา ปรมมรณา อปายํ ทฺคคตํ วินิปาตํ
 นิริยํ อุปปชฺชติ. เอวํ โข ภิกขเว ปุคฺคโล โอนโตณโต โหติ.

^{๑-๑} ฉ., เท., อ. อิม ปาสา น ทิสฺสนติ.

กถณจ ภิกขเว ปุคฺคโล โอนตฺตณฺณโต โหติ. อิท ภิกขเว
 เอกจฺโจ ปุคฺคโล นิจฺกุลे ปจฺจชาโต โหติ จณฺทาลกุลे वा
 ๫เปฯ โส กาเยน สุจฺริตํ จรติ, วาจาเย สุจฺริตํ จรติ, मनसा
 सुज्जितं जरति. โส กาเยन सुज्जितं जरति वा วาจาเย सुज्जितं जरति वा
 मनसा सुज्जितं जरति वा गायस्स भेषा प्रममरणा सुคत्ती सकुคं
 लोकि उपपञ्चति. เอवํ च भิกखवे पुคฺคโล โอนตฺตณฺณโต โหति.

กถณจ ภิกขเว ปุคฺคโล อุณฺณโตณโต โหติ. อิท ภิกขเว
 เอกจฺโจ ปุคฺคโล อุจฺเจ กุเล ปจฺจชาโต โหติ ขตฺติยมหาสาลกุลे वा
 ๫เปฯ โส กาเยน ทฺวจฺจิตํ จรติ วา วาจาเย ทฺวจฺจิตํ จรติ, मनसा
 ทฺวจฺจितํ จรติ, गायस्स भेषा प्रममरणा अपायं ทฺวคฺคत्ती विनिपातं
 निरयं उपपञ्चति. เอवํ च भิกखवे पुคฺคโล อุณฺณโตณโต โหति.

กถณจ ภิกขเว ปุคฺคโล อุณฺณตฺตณฺณโต โหติ. อิท ภิกขเว
 เอกจฺโจ ปุคฺคโล อุจฺเจ กุเล ปจฺจชาโต โหติ ขตฺติยมหาสาลกุลे
 वा ๫เปฯ โส กาเยน สุจฺริตํ จรติ วา วาจาเย สุจฺริตํ จรติ, मनसा
 सुज्जितं जरति, गायस्स भेषा प्रममरणा सुคत्ती सकุคं लोकि
 उपपञ्चति. เอवํ च भิกखवे पुคฺคโล อุณฺณตฺตณฺณโต โหติ. อิมे च
 भิกखवे จตฺตารो ปุคฺคลา สนฺโต สํวิชฺชमानา โลกสฺมินฺติ. ฉนฺนํ.

๓. ปุคฺคตฺตตฺ

[๘๗] “จตฺตารอเม ภิกขเว ปุคฺคลา สนฺโต สํวิชฺชमानา
 โลกสฺมี. กตเม จตฺตารอ. สมณมจฺโจ, สมณปุณฺฑริโก, สมณปทุโม,
 สมณีสฺส สมณสฺสุมมาโล.

กถณจ ภิกขเว ปุคฺคโล สมณมจโล โหติ. อิท ภิกขเว
ภิกขุ เสโข โหติ ปฏฺวิปโท,^๑ อนุตฺตรํ โยคกฺขเมมํ ปตฺถยมาโน
วิหริติ. เสยฺยถาปี ภิกขเว รณฺเวย ชตฺตยิสฺส มุทฺธาภิสิตฺตสฺส^๒
เชฏฺโง ปุตฺโต อภิเสโก^๓ อนภิสิตฺโต มจลปฺปตฺโต; เอวเมว โข
ภิกขเว ภิกขุ เสโข โหติ ปฏฺวิปโท,^๑ อนุตฺตรํ โยคกฺขเมมํ
ปตฺถยมาโน วิหริติ. เอวํ โข ภิกขเว ปุคฺคโล สมณมจโล โหติ.

กถณจ ภิกขเว ปุคฺคโล สมณปฺนุทฺธีโก โหติ. อิท
ภิกขเว ภิกขุ อาสวานํ ขยา อนาสวํ เจโตวิมุตฺตํ ปณฺณาวิมุตฺตํ
ทิกฺขุเจว ฌมฺเม สยํ อภิญฺญา สจฺฉิกตฺวา อุปสมฺปชฺช วิหริติ,
โน จ โข อฏฺฐ วิโมกฺখে กาเยน ผุสิตฺวา^๔ วิหริติ. เอวํ โข
ภิกขเว ปุคฺคโล สมณปฺนุทฺธีโก โหติ.

กถณจ ภิกขเว ปุคฺคโล สมณปทฺโม โหติ. อิท ภิกขเว
ภิกขุ อาสวานํ ขยา อนาสวํ เจโตวิมุตฺตํ ปณฺณาวิมุตฺตํ ทิกฺขุเจว
ฌมฺเม สยํ อภิญฺญา สจฺฉิกตฺวา อุปสมฺปชฺช วิหริติ, อฏฺฐ จ
วิโมกฺখে กาเยน ผุสิตฺวา วิหริติ. เอวํ โข ภิกขเว ปุคฺคโล
สมณปทฺโม โหติ.

กถณจ ภิกขเว ปุคฺคโล สมณสฺส สมณสฺสุมาโล โหติ.
อิท ภิกขเว ภิกขุ ยาจิโตว พหุลํ จีวรํ ปริภุชฺชติ อปฺปํ
อยาจิตฺว, ยาจิโตว พหุลํ ปิณฺฑปาตํ ปริภุชฺชติ อปฺปํ อยาจิตฺว,
ยาจิโตว พหุลํ เสนาสนํ ปริภุชฺชติ อปฺปํ อยาจิตฺว, ยาจิโตว
พหุลํ คิลานปจฺจยเมสชฺชปรีกฺขารํ ปริภุชฺชติ อปฺปํ อยาจิตฺว. เยहि

^๑ ฉ., เท. ปาฏฺวิปโท^๓ ฉ., เท. อาภิเสโก^๒ ฉ., เท. มุทฺธาสิตฺตสฺส^๔ อ. ผุสิตฺวา

โฆ ปน สพุรหมจารีหิ สพุธี วิหริติ, ตยสฺส^๑ มนาเปเนว พหุลลํ
 กายกมฺเมน สมุทาจฺรณฺติ อปฺปํ อมฺนาเปณ, มนาเปเนว พหุลลํ
 วจีกมฺเมน สมุทาจฺรณฺติ อปฺปํ อมฺนาเปณ, มนาเปเนว พหุลลํ
 มโนกมฺเมน สมุทาจฺรณฺติ อปฺปํ อมฺนาเปณ, มนาเปเนว [๒] อูปหารํ
 อูปฺหรณฺติ อปฺปํ อมฺนาเป. ยานิ โฆ ปน ตานิ เวทยิตานิ
 ปิตตสมฺภูจฺจานานิ วา เสฆฺสสมฺภูจฺจานานิ วา วาตสมฺภูจฺจานานิ วา
 สนนฺนิปาติกานิ วา อุตฺตปฺริณามขานิ วา วิสมปฺริหารขานิ วา
 โอปกุกมิกานิ วา กมฺมวิปากขานิ วา, ตานสฺส^๓ น พหุเทว
 อุปฺปชฺชนฺติ, อปฺปาพาโห โหติ. จตฺตุนํ ฌานานํ อาภิเจตฺติกาณํ
 ทิฏฺฐจรมฺมสฺสวiharานํ นิกามลาภี โหติ อภิจฺฉลาภี อภิสฺสลาภี,
 อาสวานํ ขยา อนาสวํ เจโตวิมุตฺตํ ปญฺญาวิมุตฺตํ ทิฏฺฐเจว ฌมฺเม
 สยํ อภิญฺญา สจฺฉนฺติว อปฺปสมฺปชฺช วิหริติ. เอวํ โฆ ภิกฺขเว
 ปุคฺคโล สมณฺเสฺส สมณฺสฺสุมมาโล โหติ.

ยถฺหิ ตํ ภิกฺขเว สมฺมา วทฺมาโน วเทยฺย ‘สมณฺเสฺส
 สมณฺสฺสุมมาโลติ, มเมว ตํ ภิกฺขเว สมฺมา วทฺมาโน วเทยฺย
 ‘สมณฺเสฺส สมณฺสฺสุมมาโลติ. อหฺมฺหิ ภิกฺขเว ยาจิโตว พหุลลํ จีวรํ
 ปรีกฺขณฺทามิ อปฺปํ อยาจิโต, ยาจิโตว พหุลลํ ปิณฺฑปาตํ ปรีกฺขณฺทามิ
 อปฺปํ อยาจิโต, ยาจิโตว พหุลลํ เสนาสนํ ปรีกฺขณฺทามิ อปฺปํ
 อยาจิโต, ยาจิโตว พหุลลํ คิลานปจฺจยเภสชฺชปรีกฺขณํ ปรีกฺขณฺทามิ
 อปฺปํ อยาจิโต. เยหิ โฆ ปน ภิกฺขุหิ สพุธี วิหฺรามี, เต เม
 มนาเปเนว พหุลลํ กายกมฺเมน สมุทาจฺรณฺติ อปฺปํ อมฺนาเปณ,
 มนาเปเนว พหุลลํ วจีกมฺเมน สมุทาจฺรณฺติ อปฺปํ อมฺนาเปณ,

^๑ อ. ตยาสส^๒ ฉ., เท. พหุลลํ^๓ ฉ., เท. ตานิ ปนฺตส

มนาเปเนว พหุลล์ มโนกมุเมน สมุทาจรหติ อปเป อมนาเปเน,
 มนาเปเวย อุปหาริ อุปหรหติ อปเป อมนาเป. ยานิ โข ปน ตานิ
 เวทยิตานิ ปิตตสมุฏฏจानานิ वा เสम्भสมุฏฏजानानि वा वातสมुฏฏजानानि
 वा สนฺनिपाตีกानि वा อุตฺตปริณามชานि वा วิสมปรีหารชานि वा
 โอปกุมิกานि वा กम्मวิปากชานि वा, ตานि เม น พหุเทว
 อุปฺปชฺชนติ, อุปฺปาพาโหหมสมิ. จตฺตุนฺนํ โข ปนสมิ ฌานานํ
 อาภิเจตฺตีกานํ ทิฏฺฐจรมฺมสุวิหารานํ นิกามลาภี อภิจฺฉลาภี อภิสฺสลาภี,
 อาสวานํ ขยา อนาสวํ เจโตวิมุตฺตํ ปญฺญาวิมุตฺตํ ทิฏฺฐเจว ฐมฺเม สยํ
 อภิญฺญา สจฺฉิกตฺวา อุปฺสมปชฺช วิहरามิ.

ยถฺยํ ตํ ภิกฺขเว สมฺมา วทมาโน วเทยฺย ‘สมณฺเส
 สมณฺสฺสุมฺมาโลติ, มเมว ตํ ภิกฺขเว สมฺมา วทมาโน วเทยฺย
 ‘สมณฺเส สมณฺสฺสุมฺมาโลติ. อีเม โข ภิกฺขเว จตฺตารอ ปุคฺคลา
 สนฺโต สํวิชฺชมานา โลกสฺมีนฺติ. สตฺตมํ.

๘. สยโฆชนสูตร

[๘๘] “จตฺตารอเม ภิกฺขเว ปุคฺคลา สนฺโต สํวิชฺชมานา
 โลกสฺมี. กตฺตเม จตฺตารอ. สมณมฺจโล, สมณปฺนฺฑริโก, สมณปทุโม,
 สมณฺเส สมณฺสฺสุมฺมาโล.

กถญจ ภิกฺขเว ปุคฺคโล สมณมฺจโล โหติ. อีห ภิกฺขเว
 ภิกฺขุ ตินฺถนํ สยโฆชนานํ ปรีกฺขยา โสตาปนโน โหติ
 อวินิปาตธมฺโม นียโต สมฺโพธิปรายโน. เอวํ โข ภิกฺขเว ปุคฺคโล
 สมณมฺจโล โหติ.

กถญจ ภิกฺขเว ปุคฺคโล สมณปฺนฺฑริโก โหติ. อีห
 ภิกฺขเว ภิกฺขุ ตินฺถนํ สยโฆชนานํ ปรีกฺขยา ราคโทสโมหานํ

ตณตฤตา สกทาคามิ โหติ, สกิทเว อิมิ โลกมิ อาคนตฤวา ทฤทสสนตมิ
กโรติ. เอวั ไช ภิกขเว ปุคคโล สมณปฤทธีโก โหติ.

กถณจ ภิกขเว ปุคคโล สมณปฤโม โหติ. อิท ภิกขเว
ภิกขุ ปณจณนํ โอรมภาติยานํ สณโฆชนานํ ปริทขยา โอปปาติโก
โหติ. ตตฤท ปรินิพพายิ อนาวตฤติธมโม ตสฺมา โลกา. เอวั ไช
ภิกขเว ปุคคโล สมณปฤโม โหติ.

กถณจ ภิกขเว ปุคคโล สมณสฺ สมนสฺซุมาโล โหติ. อิท
ภิกขเว ภิกขุ อาสวานํ ขยา อนาสวํ เจโตวิมุตติํ ปณณาวิมุตติํ
ทิจฺเฐว ธมเม สยํ อภินณวา สจจิกตฤวา อุปสมปทฺท วิทริ. เอวั
ไช ภิกขเว ปุคคโล สมณสฺ สมนสฺซุมาโล โหติ. อิเม ไช
ภิกขเว จตฤตาโร ปุคคลา สนโต สัทธิชชมานา โลกสฺมินติ. อญฺจม.

๕. สมมาทิจฺจิสฺสตุตฺ

[๔๔] “จตฤตาโรเม ภิกขเว ปุคคลา สนโต สัทธิชชมานา
โลกสฺมี. กตเม จตฤตาโร. สมณมจโล, สมณปฤทธีโก, สมณปฤโม,
สมณสฺ สมนสฺซุมาโล.

กถณจ ภิกขเว ปุคคโล สมณมจโล โหติ. อิท ภิกขเว
ภิกขุ สมมาทิจฺจิกโก โหติ, สมมาสงกปโป โหติ, สมมาวาจ โหติ,
สมมากรมมฺนโต โหติ, สมมาอาชีโว โหติ, สมมาวาयाโม โหติ,
สมมาสติ โหติ, สมมาสมาธิ โหติ. เอวั ไช ภิกขเว ปุคคโล
สมณมจโล โหติ.

กถณจ ภิกขเว ปุคคโล สมณปฤทธีโก โหติ. อิท
ภิกขเว ภิกขุ สมมาทิจฺจิกโก โหติ, สมมาสงกปโป โหติ, สมมาวาจ

โหติ, สมฺมาภุมฺมโนโต โหติ, สมฺมาอาชีโว โหติ, สมฺมาวาयाโม
โหติ, สมฺมาสติ โหติ, สมฺมาสมาธิ โหติ, สมฺมาฌาณี โหติ,
สมฺมาวิมุตฺติ โหติ, โน จ โข อญฺจ วิโมกฺเช กาเยน ผุสฺสิตฺวา^๑
วิหฺรติ. เอวํ โข ภิกฺขเว ปุคฺคโล สมณปุณฺธุริโก โหติ.

กถญฺจ ภิกฺขเว ปุคฺคโล สมณปทุโม โหติ. อิทฺ ภิกฺขเว
ภิกฺขุ สมฺมาทิฏฺฐิโก โหติ ๔เปยฺย สมฺมาฌาณี โหติ, สมฺมาวิมุตฺติ
โหติ, อญฺจ จ วิโมกฺเช กาเยน ผุสฺสิตฺวา^๑ วิหฺรติ. เอวํ โข
ภิกฺขเว ปุคฺคโล สมณปทุโม โหติ.

กถญฺจ ภิกฺขเว ปุคฺคโล สมณฺเสฺส สมณฺสฺสุมาโล โหติ. อิทฺ
ภิกฺขเว ภิกฺขุ ยาจิโตว พหุลํ จีวรํ ปริภุญฺชติ อปฺปํ อยาจิโต,
๔เปยฺย ยญฺหิ ตํ ภิกฺขเว สมฺมา วทมาโน วเทยฺย ‘สมณฺเสฺส
สมณฺสฺสุมาโลติ, มเมว ตํ ภิกฺขเว สมฺมา วทมาโน วเทยฺย
‘สมณฺเสฺส สมณฺสฺสุมาโลติ. อหญฺหิ’^๒ ภิกฺขเว ยาจิโตว พหุลํ จีวรํ
ปริภุญฺชามิ อปฺปํ อยาจิโต ๔เปยฺย^๒ อิเม โข ภิกฺขเว จตฺตารो
ปุคฺคลา สนฺโต สํวิชฺชมานา โลกสฺมินฺติ. นวมํ.

๑๐. ขนฺธสุตฺตํ

[๙๐] “จตฺตารอเม ภิกฺขเว ปุคฺคลา สนฺโต สํวิชฺชมานา
โลกสฺมี. กตเม จตฺตารอ. สมณมจฺโล, สมณปุณฺธุริโก, สมณปทุโม,
สมณฺเสฺส สมณฺสฺสุมาโล.

กถญฺจ ภิกฺขเว ปุคฺคโล สมณมจฺโล โหติ. อิทฺ ภิกฺขเว
ภิกฺขุ เสโย โหติ อปฺปตฺตมานโส, อนุตฺตรํ โยคกฺเขมํ ปตฺถยมาโน
วิหฺรติ. เอวํ โข ภิกฺขเว ปุคฺคโล สมณมจฺโล โหติ.

^๑ อ. ผุสฺสิตฺวา

^{๒-๒} ฉ., เท. อิเม ปาจา น ทิสฺสนฺติ.

กถณจ ภิกขเว ปุคฺคโล สมณปุณฺฑริโก โหติ. อิท
 ภิกขเว ภิกขุ ปณฺจสฺส อุปาทานกฺขนฺธสฺส อุทฺยพฺพยานุปสฺสึ วิหฺรติ
 'อิตฺติ รูปํ, อิตฺติ รูปสฺส สมฺมทโย, อิตฺติ รูปสฺส อตฺถงฺคโม. อิตฺติ
 เวทนา ยเปยฺย อิตฺติ สญฺญา ยเปยฺย อิตฺติ สงฺขารรา ยเปยฺย อิตฺติ
 วิญฺญาณํ, อิตฺติ วิญฺญาณสฺส สมฺมทโย, อิตฺติ วิญฺญาณสฺส อตฺถงฺคโมติ,
 โน จ โข อญฺ्ञ วิโมกฺเข กาเยน ผุสฺสิตฺวา วิหฺรติ. เอวํ โข
 ภิกขเว ปุคฺคโล สมณปุณฺฑริโก โหติ.

กถณจ ภิกขเว ปุคฺคโล สมณปทุโม โหติ. อิท ภิกขเว
 ภิกขุ ปณฺจสฺส อุปาทานกฺขนฺธสฺส อุทฺยพฺพยานุปสฺสึ วิหฺรติ 'อิตฺติ
 รูปํ, อิตฺติ รูปสฺส สมฺมทโย, อิตฺติ รูปสฺส อตฺถงฺคโม. อิตฺติ เวทนา
 ยเปยฺย อิตฺติ สญฺญา ยเปยฺย อิตฺติ สงฺขารรา ยเปยฺย อิตฺติ วิญฺญาณํ, อิตฺติ
 วิญฺญาณสฺส สมฺมทโย, อิตฺติ วิญฺญาณสฺส อตฺถงฺคโมติ, อญฺ्ञ จ
 วิโมกฺเข กาเยน ผุสฺสิตฺวา วิหฺรติ. เอวํ โข ภิกขเว ปุคฺคโล
 สมณปทุโม โหติ.

กถณจ ภิกขเว ปุคฺคโล สมณสฺส สมณสฺสุมาโล โหติ. อิท
 ภิกขเว ภิกขุ ยาจิโตว พหุลํ จีวรํ ปริภุญฺชติ อปฺปํ อยาจิโต
 ยเปยฺย ยณฺ्हิ ตํ ภิกขเว สมฺมา วทมาโน วเทยฺย 'สมณสฺส
 สมณสฺสุมาโลติ. มเมว ตํ ภิกขเว สมฺมา วทมาโน วเทยฺย
 'สมณสฺส สมณสฺสุมาโลติ, อหณฺ्हิ ภิกขเว ยาจิโตว พหุลํ จีวรํ
 ปริภุญฺชามิ อปฺปํ อยาจิโต ยเปยฺย อิเม โข ภิกขเว จตฺตารอ
 ปุคฺคลา สนฺโต สํวิชฺชมานา โลกสมินฺหิ. ทสมํ.

จตุตฺถธ มจฺฉวคฺค.

คตฺตฺตฺตฺตฺตฺ

ปาณตติปาโต^๑ จ มุสา

วณฺณโกชตโมณตา^๒

ปฺตฺโต^๓ สยโยชนญเจว

ทิจฺจ ขนฺธเน เต ทสาคิ.

^๑ อี. ปาณตติปาตา

^๒ ฉ.,เท. อวณฺณโกชตโมณตา

^๓ อี. อนฺโน

(๑๐.) ๕. อสุรวกฺโข

๑. อสุรสุตฺตํ

[๙๑] “จตุตทาโรเม ภิกฺขเว ปุคฺคลา สนฺโต สํวิชฺชมานา โลกสมฺมึ. กตเม จตฺตทาโร. อสุโร อสุรปริวโร, อสุโร เทวปริวโร, เทโว อสุรปริวโร, เทโว เทวปริวโร.

กถญฺจ ภิกฺขเว ปุคฺคโล อสุโร โหติ อสุรปริวโร. อิท ภิกฺขเว เอกจฺโจ ปุคฺคโล ทุสฺสีโล โหติ ปาปชฺชโม, ปริสาปิสฺส โหติ ทุสฺสีลา ปาปชฺชมา. เอวํ โข ภิกฺขเว ปุคฺคโล อสุโร โหติ อสุรปริวโร.

กถญฺจ ภิกฺขเว ปุคฺคโล อสุโร โหติ เทวปริวโร. อิท ภิกฺขเว เอกจฺโจ ปุคฺคโล ทุสฺสีโล โหติ ปาปชฺชโม, ปริสา จ ขวสฺส โหติ สิลวตี กลฺยาณชฺชมา. เอวํ โข ภิกฺขเว ปุคฺคโล อสุโร โหติ เทวปริวโร.

กถญฺจ ภิกฺขเว ปุคฺคโล เทโว โหติ อสุรปริวโร. อิท ภิกฺขเว เอกจฺโจ ปุคฺคโล สิลวา โหติ กลฺยาณชฺชโม, ปริสา จ ขวสฺส โหติ ทุสฺสีลา ปาปชฺชมา. เอวํ โข ภิกฺขเว ปุคฺคโล^๑ เทโว โหติ อสุรปริวโร.

กถญฺจ ภิกฺขเว ปุคฺคโล เทโว โหติ เทวปริวโร. อิท ภิกฺขเว เอกจฺโจ ปุคฺคโล สิลวา โหติ กลฺยาณชฺชโม, ปริสาปิสฺส โหติ สิลวตี กลฺยาณชฺชมา. เอวํ โข ภิกฺขเว ปุคฺคโล เทโว โหติ เทวปริวโร. อิเม โข ภิกฺขเว จตฺตทาโร ปุคฺคลา สนฺโต สํวิชฺชมานา โลกสมฺมินฺติ. ปจฺมํ.

^๑ สฺยา. อโย ปาโง น ทิสฺสติ.

๒. ปจฺมสมาธิสูตรํ

[๙๒] “จตุตฺตารอเม ภิกฺขเว ปุคฺคลา สนฺโต สํวิชฺชมานา โลกสฺมี. กตเม จตุตฺตารอ. อิทฺ ภิกฺขเว เอกจฺโจ ปุคฺคโล ลาภี โหติ อชฺฌตฺตํ เจโตสมถสฺส, น ลาภี อธิปญฺญาธมฺมวิปสฺสนาย. อิทฺ ปน ภิกฺขเว เอกจฺโจ ปุคฺคโล ลาภี โหติ อธิปญฺญาธมฺมวิปสฺสนาย, น ลาภี อชฺฌตฺตํ เจโตสมถสฺส. อิทฺ ปน ภิกฺขเว เอกจฺโจ ปุคฺคโล เหนว^๑ ลาภี โหติ อชฺฌตฺตํ เจโตสมถสฺส, น^๒ ลาภี อธิปญฺญาธมฺมวิปสฺสนาย. อิทฺ ปน ภิกฺขเว เอกจฺโจ ปุคฺคโล ลาภี เจว โหติ อชฺฌตฺตํ เจโตสมถสฺส, ลาภี จ อธิปญฺญาธมฺมวิปสฺสนาย. อิเม โข ภิกฺขเว จตุตฺตารอ ปุคฺคลา สนฺโต สํวิชฺชมานา โลกสฺมินฺติ. ทุตฺติย.

๓. ทุตฺติยสมาธิสูตรํ

[๙๓] “จตุตฺตารอเม ภิกฺขเว ปุคฺคลา สนฺโต สํวิชฺชมานา โลกสฺมี. กตเม จตุตฺตารอ. อิทฺ ภิกฺขเว เอกจฺโจ ปุคฺคโล ลาภี โหติ อชฺฌตฺตํ เจโตสมถสฺส, น ลาภี อธิปญฺญาธมฺมวิปสฺสนาย. อิทฺ ปน ภิกฺขเว เอกจฺโจ ปุคฺคโล ลาภี โหติ อธิปญฺญาธมฺมวิปสฺสนาย, น ลาภี อชฺฌตฺตํ เจโตสมถสฺส. อิทฺ ปน ภิกฺขเว เอกจฺโจ ปุคฺคโล เหนว ลาภี โหติ อชฺฌตฺตํ เจโตสมถสฺส, น ลาภี อธิปญฺญาธมฺมวิปสฺสนาย. อิทฺ ปน ภิกฺขเว เอกจฺโจ ปุคฺคโล ลาภี เจว โหติ อชฺฌตฺตํ เจโตสมถสฺส, ลาภี จ อธิปญฺญาธมฺมวิปสฺสนาย.

^๑ ฉ., เท., อี. น เจว, เอมฺมปริปิ.

^๒ ฉ., เท. น จ, เอมฺมปริปิ.

ตตฺร ภิกฺขเว ยวายํ ปุคฺคโล ลาภี โหติ^๑ อชฺฌตฺตํ
 เจโตสมถสฺส, น ลาภี อธิปญฺญาธมฺมวิปสฺสนาย. เตน ภิกฺขเว
 ปุคฺคเลน อชฺฌตฺตํ เจโตสมถ ปติฏฺฐาย อธิปญฺญาธมฺมวิปสฺสนาย
 โยโค กรณีย, โส อปเรณ สมเยน ลาภี เจว โหติ อชฺฌตฺตํ
 เจโตสมถสฺส, ลาภี จ อธิปญฺญาธมฺมวิปสฺสนาย.

ตตฺร ภิกฺขเว ยวายํ ปุคฺคโล ลาภี อธิปญฺญา-
 ธมฺมวิปสฺสนาย, น ลาภี อชฺฌตฺตํ เจโตสมถสฺส. เตน ภิกฺขเว
 ปุคฺคเลน อธิปญฺญาธมฺมวิปสฺสนาย ปติฏฺฐาย อชฺฌตฺตํ เจโตสมถ
 โยโค กรณีย, โส อปเรณ สมเยน ลาภี เจว โหติ
 อธิปญฺญาธมฺมวิปสฺสนาย, ลาภี จ อชฺฌตฺตํ เจโตสมถสฺส.

ตตฺร ภิกฺขเว ยวายํ ปุคฺคโล เนว ลาภี อชฺฌตฺตํ
 เจโตสมถสฺส, น ลาภี อธิปญฺญาธมฺมวิปสฺสนาย. เตน ภิกฺขเว
 ปุคฺคเลน เตสํเยว กุสลานํ ฐมฺมานํ ปฏฺฐิลาภาย อธิมตฺโต จฺนุโท จ
 วายาโม จ อุสฺสาโห จ อุสฺโสฬหี จ อปฺปฏฺฐิวาณิ จ สติ จ
 สมฺปชฺฌณญจ กรณีย. เสยฺยถาปิ ภิกฺขเว อาทิตฺตเจโล วา
 อาทิตฺตสีโส วา ตสฺส^๒ ตสฺเสว เจลสฺส วา สีสสฺส วา
 นิพฺพาปนาย อธิมตฺตํ จฺนุทญจ วายามญจ อุสฺสาหญจ อุสฺโสฬหิญจ
 อปฺปฏฺฐิวาณิญจ สติญจ สมฺปชฺฌณญจ กรเยย; เอวเมว โข
 ภิกฺขเว เตน ปุคฺคเลน เตสํเยว กุสลานํ ฐมฺมานํ ปฏฺฐิลาภาย
 อธิมตฺโต จฺนุโท จ วายาโม จ อุสฺสาโห จ อุสฺโสฬหี จ
 อปฺปฏฺฐิวาณิ จ สติ จ สมฺปชฺฌณญจ กรณีย. โส อปเรณ สมเยน
 ลาภี เจว โหติ อชฺฌตฺตํ เจโตสมถสฺส, ลาภี จ
 อธิปญฺญาธมฺมวิปสฺสนาย.

^๑ ฉ.,เท.,อิ. อยู่ ปาโจ น ทิสฺสติ.

^๒ ฉ.,เท.,อิ. อยู่ ปาโจ น ทิสฺสติ.

ตตร ภิกฺขเว ยวายํ ปุคฺคโล ลาภี เจว โหติ^๑ อชฺฌตฺตํ
 เจโตสมถสฺส, ลาภี จ อธิปญฺญาธมฺมวิปสฺสนาย. เตน ภิกฺขเว
 ปุคฺคเลน เตสฺสเยว กุสเลสุ ฐมฺเมสุ ปติฏฺฐาย อุตฺตริ^๒ อาสวานํ
 ขยาย โยโค กรณีย. อิมे โข ภิกฺขเว จตฺตารo ปุคฺคลา สนฺโต
 สํวิชฺชมานา โลกสุมินฺติ. ตติยํ.

๔. ตติยสมาธิสูตร

[๙๔] “จตฺตารoเม ภิกฺขเว ปุคฺคลา สนฺโต สํวิชฺชมานา
 โลกสมิ. กตเม จตฺตารo. อิท ภิกฺขเว เอกจฺโจ ปุคฺคโล ลาภี
 โหติ อชฺฌตฺตํ เจโตสมถสฺส, น ลาภี อธิปญฺญาธมฺมวิปสฺสนาย.
 อิท ปน ภิกฺขเว เอกจฺโจ ปุคฺคโล ลาภี โหติ
 อธิปญฺญาธมฺมวิปสฺสนาย, น ลาภี อชฺฌตฺตํ เจโตสมถสฺส. อิท
 ปน ภิกฺขเว เอกจฺโจ ปุคฺคโล เนว ลาภี โหติ อชฺฌตฺตํ
 เจโตสมถสฺส, น ลาภี อธิปญฺญาธมฺมวิปสฺสนาย. อิท ปน ภิกฺขเว
 เอกจฺโจ ปุคฺคโล ลาภี เจว โหติ อชฺฌตฺตํ เจโตสมถสฺส, ลาภี
 อธิปญฺญาธมฺมวิปสฺสนาย.

ตตร ภิกฺขเว ยวายํ ปุคฺคโล ลาภี อชฺฌตฺตํ เจโตสมถสฺส,
 น ลาภี อธิปญฺญาธมฺมวิปสฺสนาย. เตน ภิกฺขเว ปุคฺคเลน ยวายํ
 ปุคฺคโล ลาภี อธิปญฺญาธมฺมวิปสฺสนาย, โส อุปสงฺกมิตฺวา เอวฺมสฺส
 วณฺณีย ‘กถนฺนุ โข อาวุโส สงฺขารา ทฏฺฐพฺพา, กถํ สงฺขารา
 สมฺมสิตพฺพา, กถํ สงฺขารา วิปสฺสิตพฺพาติ. ตสฺส โส ยถาภิฏฺฐจํ
 ยถาวิทิตํ พุยากรโรติ ‘เอวํ โข อาวุโส สงฺขารา ทฏฺฐพฺพา, เอวํ

^๑ สยา. อยํ ปาโง น ทิสฺสติ.

^๒ ฉ., เท. อุตฺตริ

สงฺขารรา สมมุติตพฺพา, เอวํ สงฺขารรา วิปสฺสีตพฺพาติ. โส อปฺเรน
สมเยน ลากี เจว โหติ อชฺฌตฺตํ เจโตสมถสฺส, ลากี จ
อธิปญฺญาธมฺมวิปสฺสนาย.

ตตฺร ภิกฺขเว ยวายํ ปุคฺคโล ลากี อธิปญฺญา-
ธมฺมวิปสฺสนาย, น ลากี อชฺฌตฺตํ เจโตสมถสฺส. เตน ภิกฺขเว
ปุคฺคเลน ยวายํ ปุคฺคโล ลากี อชฺฌตฺตํ เจโตสมถสฺส, โส
อุปสงฺกมิตฺวา เอวมสฺส วจฺนีโย ‘กถนฺนุ ไช อวฺสุ จิตฺตํ
สณฺจเปตพฺพํ, กถํ จิตฺตํ สนฺนิยาเทตพฺพํ,^๑ กถํ จิตฺตํ
เอโกทิกตฺตพฺพํ,^๒ กถํ จิตฺตํ สมากทาทพฺพนฺติ. ตสฺส โส ยถาภิกฺขุจํ
ยถาวีทิตํ พฺยากรโรติ ‘เอวํ ไช อวฺสุ จิตฺตํ สณฺจเปตพฺพํ, เอวํ
จิตฺตํ สนฺนิยาเทตพฺพํ, เอวํ จิตฺตํ เอโกทิกตฺตพฺพํ, เอวํ จิตฺตํ
สมากทาทพฺพนฺติ. โส อปฺเรน สมเยน ลากี เจว โหติ
อธิปญฺญาธมฺมวิปสฺสนาย, ลากี จ อชฺฌตฺตํ เจโตสมถสฺส.

ตตฺร ภิกฺขเว ยวายํ ปุคฺคโล เนว ลากี อชฺฌตฺตํ
เจโตสมถสฺส, น ลากี อธิปญฺญาธมฺมวิปสฺสนาย. เตน ภิกฺขเว
ปุคฺคเลน ยวายํ ปุคฺคโล ลากี เจว อชฺฌตฺตํ เจโตสมถสฺส, ลากี จ
อธิปญฺญาธมฺมวิปสฺสนาย, โส อุปสงฺกมิตฺวา เอวมสฺส วจฺนีโย
‘กถนฺนุ ไช อวฺสุ จิตฺตํ สณฺจเปตพฺพํ, กถํ จิตฺตํ สนฺนิยาเทตพฺพํ,^๑
กถํ จิตฺตํ เอโกทิกตฺตพฺพํ, กถํ จิตฺตํ สมากทาทพฺพํ, กถํ
สงฺขารรา ทฏฺฐพฺพา, กถํ สงฺขารรา สมมุติตพฺพา, กถํ สงฺขารรา
วิปสฺสีตพฺพาติ. ตสฺส โส ยถาภิกฺขุจํ ยถาวีทิตํ พฺยากรโรติ ‘เอวํ
ไช อวฺสุ จิตฺตํ สณฺจเปตพฺพํ, เอวํ จิตฺตํ สนฺนิยาเทตพฺพํ, เอวํ

^๑ ฉ., เท., อี. สนฺนิยาเทตพฺพ.

^๒ ฉ., เท. เอโกทิก ทาทพฺพ.

จิตฺตํ เอโกทิกตฺตพฺพํ, เอวํ จิตฺตํ สมาทหาตพฺพํ, เอวํ สงฺขาราทฺถพฺพํ, เอวํ สงฺขาราสมฺมสฺสิตพฺพํ, เอวํ สงฺขาราวิปสฺสิตพฺพาทฺติ. โส อปฺเรน สมเยน ลากิ เจว โหติ อชฺชตฺตํ เจโตสมถสฺส, ลากิ จ อธิปญฺญาธมฺมวิปสฺสนาย.

ตตฺร ภิกฺขเว ยวายํ ปุคฺคโล ลากิ เจว อชฺชตฺตํ เจโตสมถสฺส, ลากิ จ อธิปญฺญาธมฺมวิปสฺสนาย. เตน ภิกฺขเว ปุคฺคเลน เตสฺสเยว กุสเลสุ ธมฺเมสุ ปตฺติฏฺฐาย อุตฺตริ อาสวานํ ขยาย โยโค กรณียะ. อิมะ โห ภิกฺขเว จตฺตาริ ปุคฺคลา สนฺโต สํวิชฺชมานา โลกสฺมินฺติ. จตฺตถํ.

๕. ฉวาลาตสุตฺตํ

[๔๕] “จตฺตาริเม ภิกฺขเว ปุคฺคลา สนฺโต สํวิชฺชมานา โลกสฺมี. กตเม จตฺตาริ. เนว อตฺตหิตาย ปฏิปนฺโน โน พรหิตาย, พรหิตาย ปฏิปนฺโน โน อตฺตหิตาย, อตฺตหิตาย ปฏิปนฺโน โน พรหิตาย, อตฺตหิตาย จ^๑ ปฏิปนฺโน พรหิตาย จ.

เสยฺยถาปี ภิกฺขเว ฉวาลาตํ อุภโต ปทิตฺตํ มชฺฌเม คฺฤณคํ เนว คามะ กญฺจตฺถํ ฝรติ, น อรณฺเณ กญฺจตฺถํ ฝรติ. ตถูปมาหํ ภิกฺขเว อิมํ ปุคฺคลํ วทามิ, ยวายํ ปุคฺคโล เนว อตฺตหิตาย ปฏิปนฺโน โน พรหิตาย.

ตตฺร ภิกฺขเว ยวายํ ปุคฺคโล พรหิตาย ปฏิปนฺโน โน อตฺตหิตาย, อยํ อิมะสํ ทฺวินฺหนํ ปุคฺคลานํ อภิกฺกนฺตโร จ ปณฺีตโร จ. ตตฺร ภิกฺขเว ยวายํ ปุคฺคโล อตฺตหิตาย ปฏิปนฺโน

^๑ น.เท. เจว

โน พรหิตาย, อัย อิมัสสิ ตินฺณํ ปุคฺคฺลัน อภิกฺกนฺตตโร จ
 ปณฺีตตโร จ. ตตร ภิกฺขเว ยวายํ ปุคฺคฺโล อตฺตหิตาย จ
 ปฏิปนฺโน พรหิตาย จ, อัย อิมัสสิ จตฺนํ ปุคฺคฺลัน อคฺโค จ
 เสฏฺโฐ จ ปาโมกฺโข^๑ จ อุตฺตโม จ ปวโร จ.

เสยฺยถาปิ ภิกฺขเว ควา ขีริ, ขีรมหา ทธิ, ทธิมหา
 นวณฺีตํ, นวณฺีตมฺหา สปิ, สปิมีมหา สปิมีณฺโท, สปิมีณฺโท^๒
 ตตฺถ อคฺคมกฺขายติ; เอวเมว โข ภิกฺขเว ยวายํ ["] อตฺตหิตาย
 จ ปฏิปนฺโน พรหิตาย จ, อัย อิมัสสิ จตฺนํ ปุคฺคฺลัน อคฺโค
 จ เสฏฺโฐ จ ปาโมกฺโข จ อุตฺตโม จ ปวโร จ. อิม โข
 ภิกฺขเว จตฺตารो ปุคฺคฺลา สนฺโต สํวิชฺชมานา โลกสฺมินฺติ. ปญฺจมี.

๖. รากวินยสุตฺตํ

[๙๖] “จตฺตารอเม ภิกฺขเว ปุคฺคฺลา สนฺโต สํวิชฺชมานา
 โลกสฺมี. กตเม จตฺตารอ. อตฺตหิตาย ปฏิปนฺโน โน พรหิตาย,
 พรหิตาย ปฏิปนฺโน โน อตฺตหิตาย, เนว อตฺตหิตาย ปฏิปนฺโน
 โน พรหิตาย, อตฺตหิตาย จ ปฏิปนฺโน พรหิตาย จ.

กถญจ ภิกฺขเว ปุคฺคฺโล อตฺตหิตาย ปฏิปนฺโน โหติ โน
 พรหิตาย. อิท ภิกฺขเว เอกจฺโจ ปุคฺคฺโล อตฺตนา รากวินยาย
 ปฏิปนฺโน โหติ, โน ปริ รากวินยาย สมากเปติ. อตฺตนา โทสวินยาย
 ปฏิปนฺโน โหติ, โน ปริ โทสวินยาย สมากเปติ. อตฺตนา โมหวินยาย
 ปฏิปนฺโน โหติ, โน ปริ โมหวินยาย สมากเปติ. เอว โข ภิกฺขเว
 ปุคฺคฺโล อตฺตหิตาย ปฏิปนฺโน โหติ โน พรหิตาย.

^๑ อ. โมกฺโข

^๒ ฉ., เท. อัย ปาโจ น ทิสฺสติ.

^๓ ฉ., เท., อ. ปุคฺคฺโล

กถญจ ภิกฺขเว ปุคฺคโล พรหิตาย ปฏิปนฺโน โหติ โน
 อตฺตหิตาย. อิทฺ ภิกฺขเว เอกจฺโจ ปุคฺคโล อตฺตนา น รากวินยาย
 ปฏิปนฺโน โหติ, ปรี รากวินยาย สมากเปติ. อตฺตนา น
 โทสวินยาย ปฏิปนฺโน โหติ, ปรี โทสวินยาย สมากเปติ,
 อตฺตนา น โมหวินยาย ปฏิปนฺโน โหติ, ปรี โมหวินยาย
 สมากเปติ. เอวํ โข ภิกฺขเว ปุคฺคโล พรหิตาย ปฏิปนฺโน โหติ
 โน อตฺตหิตาย.

กถญจ ภิกฺขเว ปุคฺคโล เนว อตฺตหิตาย ปฏิปนฺโน โหติ
 โน พรหิตาย. อิทฺ ภิกฺขเว เอกจฺโจ ปุคฺคโล อตฺตนา น
 รากวินยาย ปฏิปนฺโน โหติ, โน ปรี รากวินยาย สมากเปติ.
 อตฺตนา น โทสวินยาย ปฏิปนฺโน โหติ, โน ปรี โทสวินยาย
 สมากเปติ. อตฺตนา น โมหวินยาย ปฏิปนฺโน โหติ, โน ปรี
 โมหวินยาย สมากเปติ. เอวํ โข ภิกฺขเว ปุคฺคโล เนว อตฺตหิตาย
 ปฏิปนฺโน โหติ โน พรหิตาย.

กถญจ ภิกฺขเว ปุคฺคโล อตฺตหิตาย จ ปฏิปนฺโน โหติ
 พรหิตาย จ. อิทฺ ภิกฺขเว เอกจฺโจ ปุคฺคโล อตฺตนา จ
 รากวินยาย ปฏิปนฺโน โหติ, ปรมฺจ รากวินยาย สมากเปติ.
 อตฺตนา จ โทสวินยาย ปฏิปนฺโน โหติ, ปรมฺจ โทสวินยาย
 สมากเปติ. อตฺตนา จ โมหวินยาย ปฏิปนฺโน โหติ, ปรมฺจ
 โมหวินยาย สมากเปติ. เอวํ โข ภิกฺขเว ปุคฺคโล อตฺตหิตาย จ
 ปฏิปนฺโน โหติ พรหิตาย จ. อิมํ โข ภิกฺขเว จตฺตารํ ปุคฺคลา
 สนฺโต สํวิชฺชมานา โลกสมินฺติ. ฦจํ.

๗. จิปฺปนิสนฺตีสฺสคฺคํ

[๙๗] “จตุตาโรเม ภิกฺขเว ปุคฺคลา สนฺโต สํวิชฺชมานา โลกสฺมี. กตเม จตุตาโร. อตฺตหิตาย ปฏฺฏิปนฺโน [°] โน ปรหิตาย, ปรหิตาย ปฏฺฏิปนฺโน [°] โน อตฺตหิตาย, เนว อตฺตหิตาย ปฏฺฏิปนฺโน [°] โน ปรหิตาย, อตฺตหิตาย จ ปฏฺฏิปนฺโน [°] ปรหิตาย จ.

กถณฺจ ภิกฺขเว ปุคฺคโล อตฺตหิตาย ปฏฺฏิปนฺโน โหติ โน ปรหิตาย. อิทฺ ภิกฺขเว เอกจฺโจ ปุคฺคโล จิปฺปนิสนฺตีสฺส จ โหติ กุสเลสุ ฐมฺเมสุ, สุตานณฺจ ฐมฺมานํ ธารกชาติโก โหติ, ฐตานณฺจ^๒ ฐมฺมานํ อตฺถุปปริกฺขี โหติ, อตฺถมณฺณาย ฐมฺมมณฺณาย ฐมฺมานุฐมฺมปฏฺฏิปนฺโน โหติ. โน จ กลฺยาณวาโจ โหติ กลฺยาณวาทุกรโณ ปรียา วาจาฯ สมนฺนาคโต วิสฺสณฺณาย อนลคพาย อตฺถสฺส วิณฺณยาปนียา, โน^๓ จ สนฺทสฺสโก โหติ สมาทปโก สมฺมุตเตชโก สมฺปหฺสโก สพฺรหฺมจารีณํ. เอวํ โข ภิกฺขเว ปุคฺคโล อตฺตหิตาย ปฏฺฏิปนฺโน โหติ โน ปรหิตาย.

กถณฺจ ภิกฺขเว ปุคฺคโล ปรหิตาย ปฏฺฏิปนฺโน โหติ โน อตฺตหิตาย. อิทฺ ภิกฺขเว เอกจฺโจ ปุคฺคโล น เหว โข จิปฺปนิสนฺตีสฺส โหติ กุสเลสุ ฐมฺเมสุ, โน จ สุตานํ ฐมฺมานํ ธารกชาติโก โหติ, โน จ ฐตานํ ฐมฺมานํ อตฺถุปปริกฺขี โหติ, โน จ อตฺถมณฺณาย ฐมฺมมณฺณาย ฐมฺมานุฐมฺมปฏฺฏิปนฺโน โหติ. กลฺยาณวาโจ จ โหติ กลฺยาณวาทุกรโณ ปรียา วาจาฯ สมนฺนาคโต

° อ. โหติ

^๒ ฉ., เท. ฐาตานณฺจ

^๓ อ. เหว

วิสฺสฏฺฐาย อเนลคพาย อตฺถสฺส วิญญาปนฺยา, สนฺทสฺสโก จ
โหติ สมาทปโก สมุตฺเตชโก สมปหฺสโก สพฺรหฺมจาริณฺ. เอวํ โข
ภิกฺขเว ปุคฺคโล พรหิตาย ปฏฺวิปฺนโน โหติ โน อตฺตหิตาย.

กถญจ ภิกฺขเว ปุคฺคโล เนว อตฺตหิตาย ปฏฺวิปฺนโน โหติ
โน พรหิตาย. อิทฺ ภิกฺขเว เอกจฺโจ ปุคฺคโล น เหว โข
ขิปฺปนินฺนตฺติ โหติ กุสเลสุ ฐมฺเมสุ, โน จ สุตานํ ฐมฺมานํ
ธารกชาติโก โหติ, โน จ ฐตานํ ฐมฺมานํ อตฺถุปปริกฺขี โหติ, โน จ
อตฺถมญฺญาย ฐมฺมมญฺญาย ฐมฺมานุฐมฺมปฏฺวิปฺนโน โหติ. โน จ
กถฺยาณวโจ โหติ กถฺยาณวากุรโณ ปรียา วาจา ยสมนฺนาคโต
วิสฺสฏฺฐาย อเนลคพาย อตฺถสฺส วิญญาปนฺยา, โน จ สนฺทสฺสโก
โหติ สมาทปโก สมุตฺเตชโก สมปหฺสโก สพฺรหฺมจาริณฺ. เอวํ โข
ภิกฺขเว ปุคฺคโล เนว อตฺตหิตาย ปฏฺวิปฺนโน โหติ โน พรหิตาย.

กถญจ ภิกฺขเว ปุคฺคโล อตฺตหิตาย จ ปฏฺวิปฺนโน โหติ
พรหิตาย จ. อิทฺ ภิกฺขเว เอกจฺโจ ปุคฺคโล ขิปฺปนินฺนตฺติ จ โหติ
กุสเลสุ ฐมฺเมสุ, สุตานญจ ฐมฺมานํ ธารกชาติโก โหติ, ฐตานญจ
ฐมฺมานํ อตฺถุปปริกฺขี โหติ, อตฺถมญฺญาย ฐมฺมมญฺญาย
ฐมฺมานุฐมฺมปฏฺวิปฺนโน โหติ, กถฺยาณวโจ จ^๑ โหติ
กถฺยาณวากุรโณ ปรียา วาจา ยสมนฺนาคโต วิสฺสฏฺฐาย
อเนลคพาย อตฺถสฺส วิญญาปนฺยา, สนฺทสฺสโก จ โหติ สมาทปโก
สมุตฺเตชโก สมปหฺสโก สพฺรหฺมจาริณฺ. เอวํ โข ภิกฺขเว ปุคฺคโล
อตฺตหิตาย จ ปฏฺวิปฺนโน โหติ พรหิตาย จ. อิเม โข ภิกฺขเว
จตฺตาริ ปุคฺคลา สนฺโต สํวิชฺชมานา โลกสฺมินฺติ. สตฺตมฺ.

^๑ สฺยา. จสฺสโท น ทิสฺสติ.

๘. อตฺตหิตสุตฺตํ

[๙๘] “จตุตาโรเม ภิกฺขเว ปุคฺคลา สนฺโต สํวิชฺชมานา โลกสฺมี. กตเม จตุตาโร. อตฺตหิตาย ปฏิปนฺโน โน พรหิตาย, พรหิตาย ปฏิปนฺโน โน อตฺตหิตาย, เนว อตฺตหิตาย ปฏิปนฺโน โน พรหิตาย, อตฺตหิตาย จ ปฏิปนฺโน พรหิตาย จ. อิมे โข ภิกฺขเว จตุตาโร ปุคฺคลา สนฺโต สํวิชฺชมานา โลกสฺมินฺติ. อฏฺฐมํ.

๙. สิกฺขาปทสุตฺตํ

[๙๙] “จตุตาโรเม ภิกฺขเว ปุคฺคลา สนฺโต สํวิชฺชมานา โลกสฺมี. กตเม จตุตาโร. อตฺตหิตาย ปฏิปนฺโน โน พรหิตาย, พรหิตาย ปฏิปนฺโน โน อตฺตหิตาย, เนว อตฺตหิตาย ปฏิปนฺโน โน พรหิตาย, อตฺตหิตาย จ ปฏิปนฺโน พรหิตาย จ.

กถณฺจ ภิกฺขเว ปุคฺคโล อตฺตหิตาย ปฏิปนฺโน โหติ โน พรหิตาย. อิทฺ ภิกฺขเว เอกจฺโจ ปุคฺคโล อตฺตนา ปาณาติปาตา ปฏฺวิโรโต โหติ, โน ปรี ปาณาติปาตา เวรมณียา สมาทเปติ. อตฺตนา อทินฺนาทานา ปฏฺวิโรโต โหติ, โน ปรี อทินฺนาทานา เวรมณียา สมาทเปติ. อตฺตนา กาเมสฺมิจฺฉาจารา ปฏฺวิโรโต โหติ, โน ปรี กาเมสฺมิจฺฉาจารา เวรมณียา สมาทเปติ. อตฺตนา มุสาวาทา ปฏฺวิโรโต โหติ, โน ปรี มุสาวาทา เวรมณียา สมาทเปติ. อตฺตนา สุราเมรยมชฺชปมาทญฺ्ञานา ปฏฺวิโรโต โหติ, โน ปรี สุราเมรยมชฺชปมาทญฺ्ञานา เวรมณียา สมาทเปติ. เอวํ โข ภิกฺขเว ปุคฺคโล อตฺตหิตาย ปฏิปนฺโน โหติ โน พรหิตาย.

กถญจ ภิกฺขเว ปุคฺคโล พรหิตาย ปฏิปนฺโน โหติ โน
 อตฺตหิตาย. อิทฺ ภิกฺขเว เอกจฺโจ ปุคฺคโล อตฺตนา ปาณาติปาตา
 อปฺปฎฺฐิวิโร โหติ, ปรี ปาณาติปาตา เวรมณียา สมาทเปติ
 ๔เปฯ อตฺตนา สุราเมรยมชฺชปมาทญฺจานา อปฺปฎฺฐิวิโร โหติ, ปรี
 สุราเมรยมชฺชปมาทญฺจานา เวรมณียา สมาทเปติ. เอวํ โข ภิกฺขเว
 ปุคฺคโล พรหิตาย ปฏิปนฺโน โหติ โน อตฺตหิตาย.

กถญจ ภิกฺขเว ปุคฺคโล เหนว อตฺตหิตาย ปฏิปนฺโน โหติ
 โน พรหิตาย. อิทฺ ภิกฺขเว เอกจฺโจ ปุคฺคโล อตฺตนา ปาณาติปาตา
 อปฺปฎฺฐิวิโร โหติ, โน ปรี ปาณาติปาตา เวรมณียา สมาทเปติ
 ๔เปฯ อตฺตนา สุราเมรยมชฺชปมาทญฺจานา อปฺปฎฺฐิวิโร โหติ, โน
 ปรี สุราเมรยมชฺชปมาทญฺจานา เวรมณียา สมาทเปติ. เอวํ โข
 ภิกฺขเว ปุคฺคโล เหนว อตฺตหิตาย ปฏิปนฺโน โหติ โน พรหิตาย.

กถญจ ภิกฺขเว ปุคฺคโล อตฺตหิตาย จ ปฏิปนฺโน โหติ
 พรหิตาย จ. อิทฺ ภิกฺขเว เอกจฺโจ ปุคฺคโล อตฺตนา จ ปาณาติปาตา
 ปฎฺฐิวิโร โหติ, ปรมญฺจ ปาณาติปาตา เวรมณียา สมาทเปติ.
 อตฺตนา จ อทินฺนาทานา ปฎฺฐิวิโร โหติ, ปรมญฺจ อทินฺนาทานา
 เวรมณียา สมาทเปติ. อตฺตนา จ กาเมสุมิจฺฉาจารา ปฎฺฐิวิโร
 โหติ, ปรมญฺจ กาเมสุมิจฺฉาจารา เวรมณียา สมาทเปติ. อตฺตนา จ
 มุสสาวาทา ปฎฺฐิวิโร โหติ, ปรมญฺจ มุสสาวาทา เวรมณียา สมาทเปติ.
 อตฺตนา จ สุราเมรยมชฺชปมาทญฺจานา ปฎฺฐิวิโร โหติ, ปรมญฺจ
 สุราเมรยมชฺชปมาทญฺจานา เวรมณียา สมาทเปติ. เอวํ โข ภิกฺขเว
 ปุคฺคโล อตฺตหิตาย จ ปฏิปนฺโน โหติ พรหิตาย จ. อิเม โข
 ภิกฺขเว จตฺตารो ปุคฺคลา สนฺโต สํวิชฺชมานา โลกสุมินฺติ. นวมํ.

๑๐. โปตฺติยสฺสคฺคํ

[๑๐๐] อถ โข โปตฺติโย ปรีพฺพาชโก, เยน ภควา, เตนฺอุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิทฺวา ภควตา สทฺธิ์ สมฺโมเท, สมฺโมทนียํ กถํ สาราณียํ วิตฺติสารถฺวา เอกมฺนตํ นิสิตฺติ. เอกมฺนตํ นิสินฺนํ โข โปตฺติยํ ปรีพฺพาชกํ ภควา เอตทวโจ

“จตุตฺตารโमे โปตฺติยํ ปุคฺคลา สนฺโต สํวิชฺชมานา โลกสฺมี. กตเม จตุตฺตารโ. อิทฺ โปตฺติยํ เอกจฺโจ ปุคฺคโล อวณฺณารหสฺส อวณฺณํ ภาสิตา โหติ ภูตํ ตจฺจํ กาเลน, โน จ โข วณฺณารหสฺส วณฺณํ ภาสิตา โหติ ภูตํ ตจฺจํ กาเลน. อิทฺ ปน โปตฺติยํ เอกจฺโจ ปุคฺคโล วณฺณารหสฺส วณฺณํ ภาสิตา โหติ ภูตํ ตจฺจํ กาเลน, โน จ โข อวณฺณารหสฺส อวณฺณํ ภาสิตา โหติ ภูตํ ตจฺจํ กาเลน. อิทฺ ปน โปตฺติยํ เอกจฺโจ ปุคฺคโล เนว อวณฺณารหสฺส อวณฺณํ ภาสิตา โหติ ภูตํ ตจฺจํ กาเลน. โนปิ^๑ วณฺณารหสฺส วณฺณํ ภาสิตา โหติ ภูตํ ตจฺจํ กาเลน. อิทฺ ปน โปตฺติยํ เอกจฺโจ ปุคฺคโล อวณฺณารหสฺส จ อวณฺณํ ภาสิตา โหติ ภูตํ ตจฺจํ กาเลน, วณฺณารหสฺส จ วณฺณํ ภาสิตา โหติ ภูตํ ตจฺจํ กาเลน. อิเม โข โปตฺติยํ จตุตฺตารโ ปุคฺคลา สนฺโต สํวิชฺชมานา โลกสฺมี. อิเมสํ โข โปตฺติยํ จตฺตุนํ ปุคฺคลานํ กตโม เต ปุคฺคโล ขมติ อภิกฺกนฺตตโร จ ปณฺีตตโร จาติ.

“จตุตฺตารโमे โภ โคตมํ ปุคฺคลา สนฺโต สํวิชฺชมานา โลกสฺมี. กตเม จตุตฺตารโ. อิทฺ โภ โคตมํ เอกจฺโจ ปุคฺคโล อวณฺณารหสฺส อวณฺณํ ภาสิตา โหติ ภูตํ ตจฺจํ กาเลน, โน จ

^๑ ฉ.,เท.,อิ. โน จ, เอวฺมฺปริปิ.

โฆ วรรณารหสฺส วรรณํ ภาสิตา โหติ ภูตํ ตจฺจํ กาเลน. อิธ
 ปน โภ โคตม เอกจฺโจ ปุคฺคโล วรรณารหสฺส วรรณํ ภาสิตา
 โหติ ภูตํ ตจฺจํ กาเลน, โน จ โฆ อวรรณารหสฺส อวรรณํ
 ภาสิตา โหติ ภูตํ ตจฺจํ กาเลน. อิธ ปน โภ โคตม เอกจฺโจ
 ปุคฺคโล เนว อวรรณารหสฺส อวรรณํ ภาสิตา โหติ ภูตํ ตจฺจํ
 กาเลน, โนปิ วรรณารหสฺส วรรณํ ภาสิตา โหติ ภูตํ ตจฺจํ
 กาเลน. อิธ ปน โภ โคตม เอกจฺโจ ปุคฺคโล อวรรณารหสฺส จ
 อวรรณํ ภาสิตา โหติ ภูตํ ตจฺจํ กาเลน, วรรณารหสฺส จ วรรณํ
 ภาสิตา โหติ ภูตํ ตจฺจํ กาเลน. อิมะ โฆ โภ โคตม จตฺตารโ
 ปุคฺคลา สนฺโต สํวิขฺชมานา โลกสฺมี. อิมัสส โฆ^๑ โภ โคตม
 จตฺนุํ ปุคฺคลานํ ยวายํ ปุคฺคโล เนว อวรรณารหสฺส อวรรณํ
 ภาสิตา โหติ ภูตํ ตจฺจํ กาเลน, โนปิ วรรณารหสฺส วรรณํ
 ภาสิตา โหติ ภูตํ ตจฺจํ กาเลน. อयํ เม ปุคฺคโล ขมติ อิมัสส
 จตฺนุํ ปุคฺคลานํ อภิกฺกนฺตตโร จ ปณฺีตตโร จ. ตํ กิสฺส เหตุ.
 อภิกฺกนฺตา เหลสา โภ โคตม, ยทิทํ อุเปกฺขาติ.

“จตฺตารโमे ไปตลีย ปุคฺคลา สนฺโต สํวิขฺชมานา โลกสฺมี.
 กตเม จตฺตารโ ๕เปยฺ อิมะ โฆ ไปตลีย จตฺตารโ ปุคฺคลา สนฺโต
 สํวิขฺชมานา โลกสฺมี. อิมัสส โฆ ไปตลีย จตฺนุํ ปุคฺคลานํ ยวายํ
 ปุคฺคโล อวรรณารหสฺส จ อวรรณํ ภาสิตา โหติ ภูตํ ตจฺจํ
 กาเลน, วรรณารหสฺส จ วรรณํ ภาสิตา โหติ ภูตํ ตจฺจํ กาเลน.
 อयํ อิมัสส จตฺนุํ ปุคฺคลานํ อภิกฺกนฺตตโร จ ปณฺีตตโร จ. ตํ
 กิสฺส เหตุ. อภิกฺกนฺตา เหลสา ไปตลีย, ยทิทํ ตตฺร^๒ ตตฺร^๒
 กาลณฺญตฺตาติ.

^๑ ฉ., เท. โฆสทโท น ทิสฺสติ.^{๒-๒} ฉ., เท., อ. ตตฺถ ตตฺถ

“จตุตทาโรเม โภ โคตม ปุคฺคลา สนฺโต สัมวิชชมานา
 โลกสมิ. กตเม จตุตทาโร. อิท โภ โคตม เอกจฺโจ ปุคฺคโล
 อวณฺณารหสฺส อวณฺณํ ภาสิตา โหติ ภูตํ ตจฺจํ กาเลน, โน จ
 โข วณฺณารหสฺส วณฺณํ ภาสิตา โหติ ภูตํ ตจฺจํ กาเลน. อิท
 ปน โภ โคตม เอกจฺโจ ปุคฺคโล วณฺณารหสฺส วณฺณํ ภาสิตา
 โหติ ภูตํ ตจฺจํ กาเลน, โน จ โข อวณฺณารหสฺส อวณฺณํ
 ภาสิตา โหติ ภูตํ ตจฺจํ กาเลน. อิท ปน โภ โคตม เอกจฺโจ
 ปุคฺคโล เนว อวณฺณารหสฺส อวณฺณํ ภาสิตา โหติ ภูตํ ตจฺจํ
 กาเลน, โนปิ วณฺณารหสฺส วณฺณํ ภาสิตา โหติ ภูตํ ตจฺจํ
 กาเลน. อิท ปน โภ โคตม เอกจฺโจ ปุคฺคโล อวณฺณารหสฺส จ
 อวณฺณํ ภาสิตา โหติ ภูตํ ตจฺจํ กาเลน, วณฺณารหสฺส จ วณฺณํ
 ภาสิตา โหติ ภูตํ ตจฺจํ กาเลน. อิเม โข โภ โคตม จตุตทาโร
 ปุคฺคลา สนฺโต สัมวิชชมานา โลกสมิ. อิเมสฺส โข^{*} โภ โคตม
 จตฺตุนํ ปุคฺคลานํ ยวายํ ปุคฺคโล อวณฺณารหสฺส จ อวณฺณํ
 ภาสิตา โหติ ภูตํ ตจฺจํ กาเลน, วณฺณารหสฺส จ วณฺณํ ภาสิตา
 โหติ ภูตํ ตจฺจํ กาเลน. อัย เม ปุคฺคโล ขมติ อิเมสฺส จตฺตุนํ
 ปุคฺคลานํ อภิกฺกนฺตตโร จ ปณฺีตตโร จ. ตํ กิสฺส เหตุ.
 อภิกฺกนฺตา เหลสา โภ โคตม, ยทฺธิํ ตตฺตร ตตฺตร กาลณฺญตา.

อภิกฺกนฺตํ โภ โคตม, อภิกฺกนฺตํ โภ โคตม, เสยฺยถาปิ
 โภ โคตม นิกกุชฺชิตํ วา อุกฺกุชฺชเยยฺย, ปฏฺิจฺจนฺนํ วา วิวเรยฺย,
 มุพฺพหสฺส วา มคฺคํ อาจิกฺกเยยฺย, อนฺธกาเร วา เตลปฺปชฺชิตํ
 ธารเยยฺย ‘จกฺขมฺนฺโต รูปานิ ทกฺขนฺตฺติ; เอวเมว โภตา โคตเมน
 อเนกปริยาเยน ขมฺโม ปกาสิตो. เอสาหิ ภวณฺตํ โคตมํ สรณํ

* ฉ., เท. โขสทโท น ทิสฺสติ.

คจฺฉามิ ฆมฺมณฺจ ภิกฺขุสงฺฆณฺจ, อุปาสกํ มํ ภวํ โคตโม ชาเรตุ
อชฺชตคฺเค ปาณฺเปตํ สรณํ คตฺนฺติ. ทสมํ.

ปณฺจโม อสุรวคโค.

ตสฺสอุทฺททานํ

อสุโร ตโย สมารี ฉวลาเตน^๑ ปณฺจมํ
ราโค^๒ นิสฺนฺติ อตฺตหิตํ^๒ สิग्ขา^๓ โปตฺลิเยน จาติ.^๓

ทฺติโย ปณฺณาสโก สมตฺตโต.

^๑ สฺยา. ฉลววาเตน.

^{๒-๒} สฺยา. รากานํ สนฺติ อตฺตหิตาย อี. สนฺติ อตฺตหิตา สิग्ขา

^{๓-๓} อี. โปตฺลิเกน เต ทสฺสาคี.

๓. ตติยปณณาสโก

(๑๑) ๑. วลาหกวคฺโค

๑. ปฐมวลาหกสูตรํ

[๑๐๑] เอวเมวเม สุตฺติ: เอกํ สมยํ ภควา สาวตถียํ วิหริติ
เชตวนเณ อนาถปิณฑิกสฺส อารามเณ. ตตฺตร โข ภควา ภิกฺขุ
อามนฺเตสิ “ภิกฺขโวติ. “ภทฺนฺเตติ เต ภิกฺขุ ภควโต ปจฺจสฺสสฺส.
ภควา เอตทโวจ

“จตุตฺตาโรเม ภิกฺขเว วลาหกา. กตเม จตุตฺตาโร. คชฺชิตา
โน วสฺสิตา, วสฺสิตา โน คชฺชิตา, เนว คชฺชิตา โน วสฺสิตา,
คชฺชิตา จ วสฺสิตา จ. อิมเณ โข ภิกฺขเว จตุตฺตาโร วลาหกา.
เอวเมว โข ภิกฺขเว จตุตฺตาโรเม วลาหกุปฺปมา ปุคฺคลา สนฺโต
สํวิชฺชมานา โลกสฺมี. กตเม จตุตฺตาโร. คชฺชิตา โน วสฺสิตา,
วสฺสิตา โน คชฺชิตา, เนว คชฺชิตา โน วสฺสิตา, คชฺชิตา จ
วสฺสิตา จ.

กถณฺจ ภิกฺขเว ปุคฺคโล คชฺชิตา โหติ โน วสฺสิตา. อิท
ภิกฺขเว เอกจฺโจ ปุคฺคโล ภาสิตา โหติ โน กตฺตา. เอวํ โข ภิกฺขเว
ปุคฺคโล คชฺชิตา โหติ โน วสฺสิตา. เสยฺยถาปิ สโ ภิกฺขเว วลาหโก
คชฺชิตา โน วสฺสิตา, ตถูปมาหํ ภิกฺขเว อิมํ ปุคฺคลํ วทามิ.

กถณฺจ ภิกฺขเว ปุคฺคโล วสฺสิตา โหติ โน คชฺชิตา. อิท
ภิกฺขเว เอกจฺโจ ปุคฺคโล กตฺตา โหติ โน ภาสิตา. เอวํ โข ภิกฺขเว
ปุคฺคโล วสฺสิตา โหติ โน คชฺชิตา. เสยฺยถาปิ สโ ภิกฺขเว วลาหโก
วสฺสิตา โน คชฺชิตา, ตถูปมาหํ ภิกฺขเว อิมํ ปุคฺคลํ วทามิ.

กถณจ ภิกขเว ปุคฺคโล เนว คชฺชิตา โหติ โน วสฺสิตา.
 อิท ภิกขเว เอกจฺโจ ปุคฺคโล เนว ภาสิตา โหติ โน กตฺตา.
 เอวํ โข ภิกขเว ปุคฺคโล เนว คชฺชิตา โหติ โน วสฺสิตา.
 เสยฺยถาปี โส ภิกขเว วลาหโก เนว คชฺชิตา โน วสฺสิตา,
 ตถูปมาหิ ภิกขเว อิมํ ปุคฺคลํ วทามิ.

กถณจ ภิกขเว ปุคฺคโล คชฺชิตา จ โหติ วสฺสิตา จ. อิท
 ภิกขเว เอกจฺโจ ปุคฺคโล ภาสิตา จ โหติ กตฺตา จ. เอวํ โข
 ภิกขเว ปุคฺคโล คชฺชิตา จ โหติ วสฺสิตา จ. เสยฺยถาปี โส
 ภิกขเว วลาหโก คชฺชิตา จ [*] วสฺสิตา จ, ตถูปมาหิ ภิกขเว
 อิมํ ปุคฺคลํ วทามิ. อิเม โข ภิกขเว จตฺตารอ วลาหกุปมา
 ปุคฺคลา สนฺโต สํวิชฺชมานา โลกสมฺินฺติ. ปจฺมํ.

๒. ทุตียวลาหกสุตต์

[๑๐๒] “จตฺตารอเม ภิกขเว วลาหกา. กตเม จตฺตารอ.
 คชฺชิตา โน วสฺสิตา, วสฺสิตา โน คชฺชิตา, เนว คชฺชิตา โน
 วสฺสิตา, คชฺชิตา จ วสฺสิตา จ. อิเม โข ภิกขเว จตฺตารอ
 วลาหกา. เอวเมว โข ภิกขเว จตฺตารอเม วลาหกุปมา ปุคฺคลา
 สนฺโต สํวิชฺชมานา โลกสมฺิ. กตเม จตฺตารอ. คชฺชิตา โน
 วสฺสิตา, วสฺสิตา โน คชฺชิตา, เนว คชฺชิตา โน วสฺสิตา,
 คชฺชิตา จ วสฺสิตา จ.

กถณจ ภิกขเว ปุคฺคโล คชฺชิตา โหติ โน วสฺสิตา. อิท
 ภิกขเว เอกจฺโจ ปุคฺคโล ฃมํ ปริยาปฺณนฺติ. สุตฺตํ เคยฺยํ

* อ. โหติ

เวຍຍາกรณံ คาลัง อุทานัง อิติวุตฺตกัม ชาตกัม อพฺภุตตมฺมํ เวทลลํ. โส
 ‘อิทํ ทุกฺขนฺติ ยถาภูตํ นปฺปชานาติ, ‘อຍံ ทุกฺขสมฺมุทโยติ ยถาภูตํ
 นปฺปชานาติ, ‘อຍံ ทุกฺขนิโรဇ္ဇတိ ยถาภูတံ นปฺปชานาติ, ‘อຍံ
 ทุกฺขนิโรဇ္ဇဓာမိနိ ပဋိပာတိ ยถာภูတံ နပျာစာနာတိ. ဧဝံ ဗိ ဂိက္ခဝေ
 ပုဗ္ဗလော နက္ခတ္တိ ဟိတိ ဂိ ဝန္တိ. ဧယုယာပိ ဂိ ဂိက္ခဝေ ဝလာဟိ
 နက္ခတ္တိ ဂိ ဝန္တိ, တဏှပမာဟံ ဂိက္ခဝေ ဝိမံ ပုဗ္ဗလံ ဝာမာမိ.

กถณจ กิขเว ปุคฺคโล วสฺสิตา หิติ โน นက္ခတ္တ. อิท
 กิขเว เอกจฺจ ปุคฺคโล เนว ธรรมံ ปริปยาปฺပณฺนํ: สุตฺตํ เคยຍံ
 เวຍຍາกรณံ คาลัง อุทานัง อิติวุตฺตกัม ชาตกัม อพฺภุตตมฺมํ เวทลลํ. โส
 ‘อิทํ ทุกฺขนฺติ ยถาภูตํ ปชานาติ, ‘อຍံ ทุกฺขสมฺมุทโยติ ยถาภูတံ
 ปชานาติ, ‘อຍံ ทุกฺขนิโรဇ္ဇတိ ยถာภูတံ ปชานาติ, ‘อຍံ ทุกฺขนิโรဇ္ဇဓာမိနိ
 ပဋိပာတိ ยถာภูတံ ပชာနာတိ. ဧဝံ ဗိ ဂိက္ခဝေ ပုဗ္ဗလော ဝန္တိ
 ဟိတိ ဂိ နက္ခတ္တ. ဧယုယာပိ ဂိ ဂိက္ခဝေ ဝလာဟိ ဝန္တိ ဂိ
 နက္ခတ္တ, တဏှပမာဟံ ဂိက္ခဝေ ဝိမံ ပုဗ္ဗလံ ဝာမာမိ.

กถณจ กิขเว ปุคฺคโล เนว นက္ခတ္တ. อิท
 กิขเว เอกจฺจ ปุคฺคโล ธรรมံ น ปริปยาปฺပณฺนํ: สุตฺตํ เคยຍံ
 เวຍຍာกรณံ คาลัง อุทานัง อิติวุตฺตกัม ชาตกัม อพฺภุตตมฺมํ เวทลลံ.
 โส ‘อิทํ ทุกฺขนฺติ ยถาภูตํ นปฺปชานาติ, ‘อຍံ ทุกฺขสม္မုတโยติ
 ยถာภูတံ นป္ပชานาติ, ‘อຍံ ทุกฺขนิโรဇ္ဇတိ ยถာภูတံ နပျာစာနာတိ,
 ‘อຍံ ทุกฺขนิโรဇ္ဇဓာမိနိ ပဋိပာတိ ยထာပူတံ နပျာစာနာတိ. ဧဝံ ဗိ
 ဂိက္ခဝေ ပုဗ္ဗလော နက္ခတ္တိ ဟိတိ ဂိ ဝန္တိ. ဧယုယာပိ ဂိ
 ဂိက္ခဝေ ဝလာဟိ နက္ခတ္တိ ဂိ ဝန္တိ, တဏှပမာဟံ ဂိက္ခဝေ
 ဝိမံ ပုဗ္ဗလံ ဝာမာမိ.

กถณฺจ ภิกฺขเว ปุคฺคโล คชฺชิตา จ โหติ วสฺสิตา จ. อิท
 ภิกฺขเว เอกจฺโจ ปุคฺคโล ฐมฺมํ ปรียาปฺภนาติ: สฺสตุตฺ เคยฺยํ
 เวยฺยากรณํ คาถํ อุทานํ อิติวุตฺตกํ ชาตกํ อพฺพุตฐมฺมํ เวทลฺลํ.
 โส 'อิทํ ทฺวณฺหติ ยถาภูตํ ปชานาติ, 'อยํ ทฺวณฺหสมฺพุโยติ ยถาภูตํ
 ปชานาติ, 'อยํ ทฺวณฺหนิโรธโรติ ยถาภูตํ ปชานาติ 'อยํ
 ทฺวณฺหนิโรธคามินี ปฏฺฐิพฺพาติ ยถาภูตํ ปชานาติ, เหวํ โข ภิกฺขเว
 ปุคฺคโล คชฺชิตา จ โหติ วสฺสิตา จ. เสยฺยถาปิ โส ภิกฺขเว
 วลาหโก คชฺชิตา จ [*] วสฺสิตา จ, ตถูปมาหํ ภิกฺขเว อิมํ
 ปุคฺคลํ วทามิ. อิเม โข ภิกฺขเว จตฺตารอ วลาหกุปฺมา ปุคฺคลา
 สนฺโต สํวิชฺชมานา โลกสฺมินฺติ. ทฺติยํ.

๓. กุมฺภสฺสตุตฺ

[๑๐๓] "จตฺตารอเม ภิกฺขเว กุมฺภา. กตเม จตฺตารอ.
 ตฺวจฺฉเ ปิหิโต, ปุโร วิวโฆ, ตฺวจฺฉเ วิวโฆ, ปุโร ปิหิโต. อิเม โข
 ภิกฺขเว จตฺตารอ กุมฺภา. เอวเมว โข ภิกฺขเว จตฺตารอเม
 กุมฺภูปฺมา ปุคฺคลา สนฺโต สํวิชฺชมานา โลกสฺมี. กตเม จตฺตารอ.
 ตฺวจฺฉเ ปิหิโต, ปุโร วิวโฆ, ตฺวจฺฉเ วิวโฆ, ปุโร ปิหิโต.

กถณฺจ ภิกฺขเว ปุคฺคโล ตฺวจฺฉเ โหติ ปิหิโต. อิท ภิกฺขเว
 เอกจฺจสฺส ปุคฺคลสฺส ปาสาทิกํ โหติ อภิกฺกนฺตํ ปฏฺฐิกนฺตํ
 อาโลกิตํ วิโลกิตํ สมฺมิฉฺชิตํ ปสาริตํ สงฺฆาฏิปตฺตจิวรรตารณํ. โส
 'อิทํ ทฺวณฺหติ ยถาภูตํ นปฺปชานาติ, 'อยํ ทฺวณฺหสมฺพุโยติ. ยถาภูตํ
 นปฺปชานาติ, 'อยํ ทฺวณฺหนิโรธโรติ ยถาภูตํ นปฺปชานาติ, 'อยํ

* อ. โหติ

ทุกฺขนิโรธคามินี ปฏิปทาติ ยถาภูตํ นปฺปชานาติ. เอวํ โข ภิกฺขเว ปุคฺคโล ตฺจุโณ โหติ ปิหิโต. เสยฺยถาปิ โส ภิกฺขเว กุมฺภโก ตฺจุโณ ปิหิโต, ตถูปมาหํ ภิกฺขเว อิมํ ปุคฺคลํ วทามิ.

กถณฺจ ภิกฺขเว ปุคฺคโล ปุโร โหติ วิวฺโณ. อิทฺ ภิกฺขเว เอกจฺจสฺส ปุคฺคลสฺส น ปาสาทิกํ โหติ อภิกฺกนฺตํ ปฏิกฺกนฺตํ อาโลกิตํ วิโลกิตํ สมฺมิมฺขิตํ ปสาริตํ สงฺฆาภูิปตฺตจิวรรชารณํ. โส “อิทํ ทุกฺขนฺติ ยถาภูตํ ปชานาติ, ‘อัยํ ทุกฺขสมฺมุทโยติ ยถาภูตํ ปชานาติ, ‘อัยํ ทุกฺขนิโรธติ ยถาภูตํ ปชานาติ, ‘อัยํ ทุกฺขนิโรธคามินี ปฏิปทาติ ยถาภูตํ ปชานาติ. เอวํ โข ภิกฺขเว ปุคฺคโล ปุโร โหติ วิวฺโณ. เสยฺยถาปิ โส ภิกฺขเว กุมฺภโก ปุโร วิวฺโณ, ตถูปมาหํ ภิกฺขเว อิมํ ปุคฺคลํ วทามิ.

กถณฺจ ภิกฺขเว ปุคฺคโล ตฺจุโณ โหติ วิวฺโณ. อิทฺ ภิกฺขเว เอกจฺจสฺส ปุคฺคลสฺส น ปาสาทิกํ โหติ อภิกฺกนฺตํ ปฏิกฺกนฺตํ อาโลกิตํ วิโลกิตํ สมฺมิมฺขิตํ ปสาริตํ สงฺฆาภูิปตฺตจิวรรชารณํ. โส “อิทํ ทุกฺขนฺติ ยถาภูตํ นปฺปชานาติ, ‘อัยํ ทุกฺขสมฺมุทโยติ ยถาภูตํ นปฺปชานาติ, ‘อัยํ ทุกฺขนิโรธติ ยถาภูตํ นปฺปชานาติ, ‘อัยํ ทุกฺขนิโรธคามินี ปฏิปทาติ ยถาภูตํ นปฺปชานาติ. เอวํ โข ภิกฺขเว ปุคฺคโล ตฺจุโณ โหติ วิวฺโณ. เสยฺยถาปิ โส ภิกฺขเว กุมฺภโก ตฺจุโณ วิวฺโณ, ตถูปมาหํ ภิกฺขเว อิมํ ปุคฺคลํ วทามิ.

กถณฺจ ภิกฺขเว ปุคฺคโล ปุโร โหติ ปิหิโต. อิทฺ ภิกฺขเว เอกจฺจสฺส ปุคฺคลสฺส ปาสาทิกํ โหติ อภิกฺกนฺตํ ปฏิกฺกนฺตํ อาโลกิตํ วิโลกิตํ สมฺมิมฺขิตํ ปสาริตํ สงฺฆาภูิปตฺตจิวรรชารณํ. โส “อิทํ ทุกฺขนฺติ ยถาภูตํ ปชานาติ, ‘อัยํ ทุกฺขสมฺมุทโยติ ยถาภูตํ

ปชานาติ, 'อัยํ ทุกฺขนิโรธติ ยถาภูตํ ปชานาติ, 'อัยํ
ทุกฺขนิโรธคามินี ปฏฺวีปทาติ ยถาภูตํ ปชานาติ. เอวํ โข ภิกฺขเว
ปคฺคโล ปุโร โหติ ปิหิตो. เสยฺยถาปิ โส ภิกฺขเว กุมฺภो ปุโร
ปิหิตो, ตถูปมาหํ ภิกฺขเว อิมํ ปคฺคลํ วทามิ. อิเม โข ภิกฺขเว
จตุตารโ กุมฺภูปมา ปคฺคลา สนฺโต สํวิชฺชमानา โลกสฺมินฺติ. จตุตฺถํ.

๔. อุทกรทสตุตัม

[๑๐๔] “จตุตารโमे ภิกฺขเว อุทกรททา. กตเม จตุตารโ.
อตุตารโน คมฺภีโรภาโส, คมฺภีโร อตุตารโนภาโส, อตุตารโน
อตุตารโนภาโส, คมฺภีโร คมฺภีโรภาโส. อิเม โข ภิกฺขเว จตุตาร
อุทกรททา. เอวเมว โข ภิกฺขเว จตุตารโमे อุทกรททูปมา
ปคฺคลา สนฺโต สํวิชฺชमानา โลกสฺมี. กตเม จตุตารโ. อตุตารโน
คมฺภีโรภาโส, คมฺภีโร อตุตารโนภาโส, อตุตารโน อตุตารโนภาโส,
คมฺภีโร คมฺภีโรภาโส.

กถญจ ภิกฺขเว ปคฺคโล อตุตารโน โหติ คมฺภีโรภาโส. อิท
ภิกฺขเว เอกจฺจสฺส ปคฺคลสฺส ปาสาทิกํ โหติ อภิกฺกนฺตํ ปฏฺวีกนฺตํ
อาโลกิตํ วิลือกิตํ สมฺมิชฺชิตํ ปสาริตํ สงฺฆาภูตตจฺจวรธารณํ. โส
'อิทํ ทุกฺขนฺติ ยถาภูตํ นปฺปชานาติ, 'อัยํ ทุกฺขสมฺพุทฺธติ ยถาภูตํ
นปฺปชานาติ, 'อัยํ ทุกฺขนิโรธติ ยถาภูตํ นปฺปชานาติ, 'อัยํ
ทุกฺขนิโรธคามินี ปฏฺวีปทาติ ยถาภูตํ นปฺปชานาติ. เอวํ โข
ภิกฺขเว ปคฺคโล อตุตารโน โหติ คมฺภีโรภาโส. เสยฺยถาปิ โส
ภิกฺขเว อุทกรทโท อตุตารโน คมฺภีโรภาโส, ตถูปมาหํ ภิกฺขเว อิมํ
ปคฺคลํ วทามิ.

กถณจ ภิกขเว ปุคฺคโล คมฺภีโร โหติ อุตฺตนาโนภาโส. อิท
 ภิกขเว เอกจฺจสุส ปุคฺคลสุส น ปาสาทิกํ โหติ อภิกฺกนฺตํ
 ปฏิกฺกนฺตํ อาโลกิตํ วิโลกิตํ สมฺมิมฺขชิตํ ปสาริตํ
 สงฺฆาภูิปตฺตจิวรรณํ. โส 'อิทํ ทุกฺขนฺติ ยถาภูตํ ปชานาติ, 'อัย
 ทุกฺขสมฺพุทฺธิยติ ยถาภูตํ ปชานาติ, 'อัย ทุกฺขนิโรธติ ยถาภูตํ
 ปชานาติ, 'อัย ทุกฺขนิโรธคามินี ปฏิปทาติ ยถาภูตํ ปชานาติ.
 เอวํ โข ภิกขเว ปุคฺคโล คมฺภีโร โหติ อุตฺตนาโนภาโส. เสยฺยถาปิ
 โส ภิกขเว อุทกรหโต คมฺภีโร อุตฺตนาโนภาโส, ตถูปมาหํ ภิกขเว
 อิมํ ปุคฺคลํ วทามิ.

กถณจ ภิกขเว ปุคฺคโล อุตฺตนาโน โหติ อุตฺตนาโนภาโส.
 อิท ภิกขเว เอกจฺจสุส ปุคฺคลสุส น ปาสาทิกํ โหติ อภิกฺกนฺตํ
 ปฏิกฺกนฺตํ อาโลกิตํ วิโลกิตํ สมฺมิมฺขชิตํ ปสาริตํ
 สงฺฆาภูิปตฺตจิวรรณํ. โส 'อิทํ ทุกฺขนฺติ ยถาภูตํ นปฺปชานาติ,
 'อัย ทุกฺขสมฺพุทฺธิยติ ยถาภูตํ นปฺปชานาติ, 'อัย ทุกฺขนิโรธติ
 ยถาภูตํ นปฺปชานาติ, 'อัย ทุกฺขนิโรธคามินี ปฏิปทาติ ยถาภูตํ
 นปฺปชานาติ. เอวํ โข ภิกขเว ปุคฺคโล อุตฺตนาโน โหติ
 อุตฺตนาโนภาโส. เสยฺยถาปิ โส ภิกขเว อุทกรหโต อุตฺตนาโน
 อุตฺตนาโนภาโส, ตถูปมาหํ ภิกขเว อิมํ ปุคฺคลํ วทามิ.

กถณจ ภิกขเว ปุคฺคโล คมฺภีโร โหติ คมฺภีโรภาโส. อิท
 ภิกขเว เอกจฺจสุส ปุคฺคลสุส ปาสาทิกํ โหติ อภิกฺกนฺตํ ปฏิกฺกนฺตํ
 อาโลกิตํ วิโลกิตํ สมฺมิมฺขชิตํ ปสาริตํ สงฺฆาภูิปตฺตจิวรรณํ. โส
 'อิทํ ทุกฺขนฺติ ยถาภูตํ ปชานาติ, 'อัย ทุกฺขสมฺพุทฺธิยติ ยถาภูตํ
 ปชานาติ, 'อัย ทุกฺขนิโรธติ ยถาภูตํ ปชานาติ, 'อัย
 ทุกฺขนิโรธคามินี ปฏิปทาติ ยถาภูตํ ปชานาติ. เอวํ โข ภิกขเว

ปฺกคฺโล คมฺภีโร โหติ คมฺภีโรภาโส. เสยฺยถาปิ โส ภิกฺขเว
 อุทกรหโต คมฺภีโร คมฺภีโรภาโส, ตถูปมาหํ ภิกฺขเว อิมํ ปฺกคฺลํ
 วทามิ. อีเม โข ภิกฺขเว จตฺตารโ อูทกรหูปมา ปฺกคฺลา สนฺโต
 สํวิชฺชมานา โลกสฺมินฺติ. จตฺตถํ.

๕. อมฺพสฺสตุตฺ

[๑๐๕] “จตฺตารีมานิ ภิกฺขเว อมฺพานิ. กตมานิ จตฺตาริ.
 อามํ ปกฺกวณฺณิ,^๑ ปกํ อามวณฺณิ, อามํ อามวณฺณิ, ปกํ
 ปกฺกวณฺณิ. อิมานิ โข ภิกฺขเว จตฺตาริ อมฺพานิ. เอวเมว โข
 ภิกฺขเว จตฺตารโ^๒ อมฺพูปมา ปฺกคฺลา สนฺโต สํวิชฺชมานา โลกสฺมี.
 กตเม จตฺตารโ. อาโม ปกฺกวณฺณิ, ปกโก อามวณฺณิ, อาโม
 อามวณฺณิ, ปกโก ปกฺกวณฺณิ.

กถญจ ภิกฺขเว ปฺกคฺโล อาโม โหติ ปกฺกวณฺณิ. อิท
 ภิกฺขเว เอกจฺจสฺส ปฺกคฺลสฺส ปาสาทิกํ โหติ อภิกฺกนฺตํ ปฏิกฺกนฺตํ
 อาโลกิตํ วิโลกิตํ สมฺมิณฺชิตํ ปสาริตํ สงฺฆาภูิปตฺตจิวรธารณฺ. โส
 ‘อิทํ ทฺวขฺหนฺติ ยถาภูตํ นปฺปชานาติ, ‘ออยํ ทฺวขฺสมฺพุทฺธโยติ ยถาภูตํ
 นปฺปชานาติ, ‘ออยํ ทฺวขฺนิโรธโรติ ยถาภูตํ นปฺปชานาติ. ‘ออยํ
 ทฺวขฺนิโรธคามินี ปฏิปทาติ ยถาภูตํ นปฺปชานาติ, เอวํ โข
 ภิกฺขเว ปฺกคฺโล อาโม โหติ ปกฺกวณฺณิ. เสยฺยถาปิ ตํ ภิกฺขเว
 อมฺพํ อามํ ปกฺกวณฺณิ, ตถูปมาหํ ภิกฺขเว อิมํ ปฺกคฺลํ วทามิ.
 กถญจ ภิกฺขเว ปฺกคฺโล ปกโก โหติ อามวณฺณิ. อิท ภิกฺขเว
 เอกจฺจสฺส ปฺกคฺลสฺส น ปาสาทิกํ โหติ อภิกฺกนฺตํ ปฏิกฺกนฺตํ
 อาโลกิตํ วิโลกิตํ สมฺมิณฺชิตํ ปสาริตํ สงฺฆาภูิปตฺตจิวรธารณฺ. โส
 ‘อิทํ ทฺวขฺหนฺติ ยถาภูตํ ปชานาติ, ‘ออยํ ทฺวขฺสมฺพุทฺธโยติ ยถาภูตํ

^๑ สย. ปกฺกวณฺณิ, เอวมฺปริ.ิ.

^๒ ฉ., เท. จตฺตารโ

ปชานาติ, 'อัย ทุกฺขนิโรธติ ยถาภูตํ ปชานาติ, 'อัย
 ทุกฺขนิโรธคามินี ปฏิปทาติ ยถาภูตํ ปชานาติ. เอวํ โข ภิกฺขเว
 ปุคฺคโล ปกฺโก โหติ อามวณฺณิ. เสยฺยถาปิ ตํ ภิกฺขเว อมฺพํ
 ปกํ อามวณฺณิ, ตถูปมาหํ ภิกฺขเว อิมํ ปุคฺคลํ วทามิ.

กถณฺจ ภิกฺขเว ปุคฺคโล อาโม โหติ อามวณฺณิ. อิท
 ภิกฺขเว เอกจฺจสฺส ปุคฺคลสฺส น ปาสาทิกํ โหติ อภิกฺกนฺตํ
 ปฏิกฺกนฺตํ อาโลกิตํ วิโลกิตํ สมฺมิชฺชิตํ ปสริตํ สงฺฆาภูิปตฺตจิวรรณํ.
 โส 'อิทํ ทุกฺขนฺติ ยถาภูตํ นปฺปชานาติ, 'อัย ทุกฺขสมฺมุทยติ
 ยถาภูตํ นปฺปชานาติ, 'อัย ทุกฺขนิโรธติ ยถาภูตํ นปฺปชานาติ, 'อัย
 ทุกฺขนิโรธคามินี ปฏิปทาติ ยถาภูตํ นปฺปชานาติ. เอวํ โข ภิกฺขเว
 ปุคฺคโล อาโม โหติ อามวณฺณิ. เสยฺยถาปิ ตํ ภิกฺขเว อมฺพํ อามํ
 อามวณฺณิ, ตถูปมาหํ ภิกฺขเว อิมํ ปุคฺคลํ จทามิ.

กถณฺจ ภิกฺขเว ปุคฺคโล ปกฺโก โหติ ปกฺกวณฺณิ. อิท
 ภิกฺขเว เอกจฺจสฺส ปุคฺคลสฺส ปาสาทิกํ โหติ อภิกฺกนฺตํ ปฏิกฺกนฺตํ
 อาโลกิตํ วิโลกิตํ สมฺมิชฺชิตํ ปสริตํ สงฺฆาภูิปตฺตจิวรรณํ. โส
 'อิทํ ทุกฺขนฺติ ยถาภูตํ ปชานาติ, 'อัย ทุกฺขสมฺมุทยติ ยถาภูตํ
 ปชานาติ, 'อัย ทุกฺขนิโรธติ ยถาภูตํ ปชานาติ, 'อัย ทุกฺขนิโรธคามินี
 ปฏิปทาติ ยถาภูตํ ปชานาติ. เอวํ โข ภิกฺขเว ปุคฺคโล ปกฺโก โหติ
 ปกฺกวณฺณิ. เสยฺยถาปิ ตํ ภิกฺขเว อมฺพํ ปกํ ปกฺกวณฺณิ. ตถูปมาหํ
 ภิกฺขเว อิมํ ปุคฺคลํ วทามิ. อิเม โข ภิกฺขเว จตฺตารอ อมฺพูปมา
 ปุคฺคลา สนฺโต สํวิชฺชมานา โลกสฺมินฺติ. ปณฺจมํ. ๖. (*)

* อโธ ปรี ญฺจสฺส ตํ ญฺจํ ขายติ. ตถา हि วุตฺตํ ตพฺพณฺณนํ ปณฺจเม อามํ
 ปกฺกวณฺณิ. อามํ หุตฺวา โอลเกนฺตานํ ปกฺกสทิสํ ขายติ. เอวํ สพฺพปทานิ ทฏฺฐพฺพานิ.
 ญฺจํ อตฺตานเมว. สตฺตเม คาริ วุจฺจติ วิสโย โย จ คาริ ขนฺติ น จ ตตฺถ วสฺติ โส
 คาริ กตฺตา โน วสฺตติ วุจฺจติ. ทิสฺสมานโปตฺถเกสฺส ปน ตํ ญฺจเมว โหติ.

๖. ทุตติยอุมพสุตฺตํ

[๑๐๖] ฉณฺฐํ อุตฺตทานมตฺถเมวาทิ อณฺฐจกถายํ ทสฺสิตํ,
ปาลีโปตฺถเกสฺส ปน กตฺถจิปิ น ทิสฺสติ.*

๗. มุสิกสุตฺตํ

[๑๐๗] “จตฺสฺโส อิมา ภิกฺขเว มุสิกา. กตฺมา จตฺสฺโส.
คาคํ กตฺตา โน วสิตา, วสิตา โน คาคํ กตฺตา, เนว คาคํ
กตฺตา โน วสิตา, คาคํ กตฺตา จ วสิตา จ. อิมา โข ภิกฺขเว
จตฺสฺโส มุสิกา. เอวเมว โข ภิกฺขเว จตฺตาโรเม มุสิกูปมา
ปฺกคฺฉลา สนฺโต สํวิชฺชมานา โลกสฺมี. กตฺเม จตฺตาโร. คาคํ
กตฺตา โน วสิตา, วสิตา โน คาคํ กตฺตา, เนว คาคํ กตฺตา โน
วสิตา, คาคํ กตฺตา จ วสิตา จ.

กถณฺจ ภิกฺขเว ปฺกคฺฉโล คาคํ กตฺตา โหติ โน วสิตา. อิท
ภิกฺขเว เอกจฺโจ ปฺกคฺฉโล ฐมฺมํ ปรียาปฺภนาติ: สุตฺตํ เคยฺยํ เวยฺยากรณฺ
คาคํ อุตฺตานํ อิตฺติวุตฺตํ ชาติกํ อพฺภุตฐมฺมํ เวทลลํ. โส ‘อิทํ ทุกฺขนฺต
ยถาภฺตํ นปฺปชานาติ, ‘อโย ทุกฺขสมุทฺทโยติ ยถาภฺตํ นปฺปชานาติ,
‘อโย ทุกฺขนิโรธโรติ ยถาภฺตํ นปฺปชานาติ, ‘อโย ทุกฺขนิโรธคามินี
ปฏฺวิปทาติ ยถาภฺตํ นปฺปชานาติ. เอว โข ภิกฺขเว ปฺกคฺฉโล คาคํ
กตฺตา โหติ โน วสิตา. เสยฺยถาปิ สา ภิกฺขเว มุสิกา คาคํ กตฺตา
โน วสิตา, ตถูปมาหํ ภิกฺขเว อิมํ ปฺกคฺฉลํ วทามิ.

กถณฺจ ภิกฺขเว ปฺกคฺฉโล วสิตา โหติ โน คาคํ กตฺตา.
อิทํ ภิกฺขเว เอกจฺโจ ปฺกคฺฉโล ฐมฺมํ น ปรียาปฺภนาติ: สุตฺตํ เคยฺยํ

* ฉ., เท. จตฺตาโร

เวยยากรณ์ คาลัง อุทานัง อิติวุตตกัง ชาตกัง อพภูตธมมัง เวทลลัม.
 โส 'อิทัง ทุกฺขนฺติ ยถาภูตัง ปชานาติ, 'อัยมํ ทุกฺขสมุทโยติ ยถาภูตัง
 ปชานาติ, 'อัยมํ ทุกฺขนิโรธโรติ ยถาภูตัง ปชานาติ, 'อัยมํ
 ทุกฺขนิโรธคามินี ปฏิปทาติ ยถาภูตัง ปชานาติ. เอวํ โข ภิกฺขเว
 ปุคฺคโล วสิตา โหติ โน คารั กตฺตา. เสยฺยถาปิ สา ภิกฺขเว มุสิกา
 วสิตา โน คารั กตฺตา, ตถูปมาหํ ภิกฺขเว อิมํ ปุคฺคลํ วทามิ.

กถณฺจ ภิกฺขเว ปุคฺคโล เนว คารั กตฺตา โหติ โน
 วสิตา. อิทํ ภิกฺขเว เอกจฺโจ ปุคฺคโล ธมมํ น ปริยาปฺนนาติ สุตตํ
 เคยยํ เวยยากรณ์ คาลัง อุทานัง อิติวุตตกัง ชาตกัง อพภูตธมมัง
 เวทลลัม. โส 'อิทัง ทุกฺขนฺติ ยถาภูตัง นปฺปชานาติ, 'อัยมํ ทุกฺขสมุทโยติ
 ยถาภูตัง นปฺปชานาติ, 'อัยมํ ทุกฺขนิโรธโรติ ยถาภูตัง นปฺปชานาติ,
 'อัยมํ ทุกฺขนิโรธคามินี ปฏิปทาติ ยถาภูตัง นปฺปชานาติ. เอวํ โข
 ภิกฺขเว ปุคฺคโล เนว คารั กตฺตา โหติ โน วสิตา. เสยฺยถาปิ
 สา ภิกฺขเว มุสิกา เนว คารั กตฺตา [*] โน วสิตา, ตถูปมาหํ
 ภิกฺขเว อิมํ ปุคฺคลํ วทามิ.

กถณฺจ ภิกฺขเว ปุคฺคโล คารั กตฺตา จ โหติ วสิตา จ.
 อิทํ ภิกฺขเว เอกจฺโจ ปุคฺคโล ธมมํ ปริยาปฺนนาติ: สุตตํ เคยยํ
 เวยยากรณ์ คาลัง อุทานัง อิติวุตตกัง ชาตกัง อพภูตธมมัง เวทลลัม.
 โส 'อิทัง ทุกฺขนฺติ ยถาภูตัง ปชานาติ, 'อัยมํ ทุกฺขสมุทโยติ ยถาภูตัง
 ปชานาติ, 'อัยมํ ทุกฺขนิโรธโรติ ยถาภูตัง ปชานาติ, 'อัยมํ
 ทุกฺขนิโรธคามินี ปฏิปทาติ ยถาภูตัง ปชานาติ. เอวํ โข ภิกฺขเว
 ปุคฺคโล คารั กตฺตา จ โหติ วสิตา จ. เสยฺยถาปิ สา ภิกฺขเว

* ฉ. เท. โหติ

มุสิกกา คาริ กตฺตา จ [*] วสิตา จ, ตถฺปมาหิ ภิกฺขเว อิมํ
ปคฺคัลลํ วทามิ. อิมเ โข ภิกฺขเว จตฺตาริ มุสิกฺกุปฺปมา ปคฺคฺลลา
สนฺโต สํวิชฺชมานา โลกสฺมินฺติ. สตฺตมํ.

๘. พลีพทฺตตฺ

[๑๐๘] “จตฺตาริเม ภิกฺขเว พลีพทฺทา.” กตฺเม จตฺตาริ.
สควจณฺโ๒ โน ปรควจณฺโ๒, ปรควจณฺโ๒ โน สควจณฺโ๒,
สควจณฺโ๒ จ ปรควจณฺโ๒ จ, เนว สควจณฺโ๒ โน ปรควจณฺโ๒.
อิมเ โข ภิกฺขเว จตฺตาริ พลีพทฺทา. เอวเมว^๓ โข ภิกฺขเว
จตฺตาริเม^๔ พลีพทฺทฺปฺปมา ปคฺคฺลลา สนฺโต สํวิชฺชมานา โลกสฺมี. กตฺเม
จตฺตาริ. สควจณฺโ๒ โน ปรควจณฺโ๒, ปรควจณฺโ๒ โน สควจณฺโ๒,
สควจณฺโ๒ จ ปรควจณฺโ๒ จ, เนว สควจณฺโ๒ โน ปรควจณฺโ๒.

กถญจ ภิกฺขเว ปคฺคฺโล สควจณฺโ๒ โหติ โน ปรควจณฺโ๒.
อิธ ภิกฺขเว เอกจฺโจ ปคฺคฺโล สกปริสฺส อฺพฺเพชเตา โหติ โน
ปรปริสฺส. เอว โข ภิกฺขเว ปคฺคฺโล สควจณฺโ๒ โหติ โน
ปรควจณฺโ๒. เสยฺยถาปิ โส ภิกฺขเว พลีพทฺโ๒ สควจณฺโ๒ โน
ปรควจณฺโ๒, ตถฺปมาหิ ภิกฺขเว อิมํ ปคฺคัลลํ วทามิ.

กถญจ ภิกฺขเว ปคฺคฺโล ปรควจณฺโ๒ โหติ โน
สควจณฺโ๒. อิธ ภิกฺขเว เอกจฺโจ ปคฺคฺโล ปรปริสฺส อฺพฺเพชเตา
โหติ โน สกปริสฺส. เอว โข ภิกฺขเว ปคฺคฺโล ปรควจณฺโ๒ โหติ

* น. พลีพทฺทา เท. พลีพทฺทา อี. พลีพทฺทา ^๒ อี. สควจณฺโ๒

^๓ อี. เอว โข

^๔ น., เท. จตฺตาริ

^๕ น., เท. จสทฺโ๒ น ทิสฺสติ.

โน สควจณฺโฑ. เสยฺยถาปิ โส ภิกฺขเว พลฺลพฺพโท ปรควจณฺโฑ
โน สควจณฺโฑ, ตถูปมาหํ ภิกฺขเว อิมํ ปุคฺคํ วทามิ.

กถณฺจ ภิกฺขเว ปุคฺคโล สควจณฺโฑ จ โหติ ปรควจณฺโฑ จ.
อิธ ภิกฺขเว เอกจฺโจ ปุคฺคโล สกปริสณฺจ^๕ อุพฺเพชฺเตตา โหติ
ปรปริสณฺจ. เอวํ โข ภิกฺขเว ปุคฺคโล สควจณฺโฑ จ โหติ
ปรควจณฺโฑ จ. เสยฺยถาปิ โส ภิกฺขเว พลฺลพฺพโท สควจณฺโฑ จ
ปรควจณฺโฑ จ, ตถูปมาหํ ภิกฺขเว อิมํ ปุคฺคํ วทามิ.

กถณฺจ ภิกฺขเว ปุคฺคโล เนว สควจณฺโฑ โหติ โน
ปรควจณฺโฑ. อิธ ภิกฺขเว เอกจฺโจ ปุคฺคโล เนว สกปริสํ
อุพฺเพชฺเตตา โหติ โน ปรปริสํ.^๖ เอวํ โข ภิกฺขเว ปุคฺคโล เนว
สควจณฺโฑ โหติ โน ปรควจณฺโฑ. เสยฺยถาปิ โส ภิกฺขเว
พลฺลพฺพโท เนว สควจณฺโฑ โน ปรควจณฺโฑ, ตถูปมาหํ ภิกฺขเว
อิมํ ปุคฺคํ วทามิ. อิเม โข ภิกฺขเว จตฺตาริ พลฺลพฺพทูปมา
ปุคฺคลา สนฺโต สํวิชฺชมานา โลกสฺมินฺติ. อญฺจมํ.

๕. รุกฺขสตฺตํ

[๑๐๙] “จตฺตาริเม ภิกฺขเว รุกฺขา. กตเม จตฺตาริ.
เผคฺคุ เผคฺคุปริวาริ, เผคฺคุ สารปริวาริ, สาริ เผคฺคุปริวาริ,
สาริ สารปริวาริ. อิเม โข ภิกฺขเว จตฺตาริ รุกฺขา. เอวเมว
โข ภิกฺขเว จตฺตาริเม รุกฺขูปมา ปุคฺคลา สนฺโต สํวิชฺชมานา
โลกสฺมี. กตเม จตฺตาริ. เผคฺคุ เผคฺคุปริวาริ, เผคฺคุ สารปริวาริ,
สาริ เผคฺคุปริวาริ, สาริ สารปริวาริ.

^๕ ฉ., เท. ปรปริสณฺจ

^๖ ฉ., เท., อ. โหติ

กถญจ ภิกขเว ปุคฺคโล เผคฺคฺ หิติ เผคฺคฺปริวารโ. อิท
ภิกขเว เอกจฺโจ ปุคฺคโล ทุสฺสีโล หิติ ปาปทมฺโม, ปริสาปิสฺส
[๒] ทุสฺสีลา ปาปทมฺมา. เอวํ โข ภิกขเว ปุคฺคโล เผคฺคฺ หิติ
เผคฺคฺปริวารโ. เสยฺยถาปิ โส ภิกขเว รุกฺโข เผคฺคฺ เผคฺคฺปริวารโ,
ตถูปมาหํ ภิกขเว อิมํ ปุคฺคํ วทามิ.

กถญจ ภิกขเว ปุคฺคโล เผคฺคฺ หิติ สารปริวารโ. อิท
ภิกขเว เอกจฺโจ ปุคฺคโล ทุสฺสีโล หิติ ปาปทมฺโม, ปริสา จ
ขวสฺส หิติ สิลวตี กลฺยาณทมฺมา. เอวํ โข ภิกขเว ปุคฺคโล
เผคฺคฺ หิติ สารปริวารโ. เสยฺยถาปิ โส ภิกขเว รุกฺโข เผคฺคฺ
สารปริวารโ, ตถูปมาหํ ภิกขเว อิมํ ปุคฺคํ วทามิ.

กถญจ ภิกขเว ปุคฺคโล สารโ หิติ เผคฺคฺปริวารโ. อิท
ภิกขเว เอกจฺโจ ปุคฺคโล สิลวา หิติ กลฺยาณทมฺโม, ปริสา จ
ขวสฺส หิติ ทุสฺสีลา ปาปทมฺมา. เอวํ โข ภิกขเว ปุคฺคโล สาร
โ หิติ เผคฺคฺปริวารโ. เสยฺยถาปิ โส ภิกขเว รุกฺโข สาร
เผคฺคฺปริวารโ, ตถูปมาหํ ภิกขเว อิมํ ปุคฺคํ วทามิ.

กถญจ ภิกขเว ปุคฺคโล สารโ หิติ สารปริวารโ. อิท
ภิกขเว เอกจฺโจ ปุคฺคโล สิลวา หิติ กลฺยาณทมฺโม, ปริสาปิสฺส
โ หิติ สิลวตี กลฺยาณทมฺมา. เอวํ โข ภิกขเว ปุคฺคโล สาร โหติ
สารปริวารโ. เสยฺยถาปิ โส ภิกขเว รุกฺโข สาร สารปริวารโ,
ตถูปมาหํ ภิกขเว อิมํ ปุคฺคํ วทามิ. อิเม โข ภิกขเว จตฺตารโ
รุกฺขูปมา ปุคฺคลา สนฺโต สํวิชฺชมานา โลกสมินฺหิ. นวํ.

๑๐. อาสีวิสสุตฺตํ

[๑๑๐] “จตุตทาโรเม ภิกฺขเว อาสีวิสา. กตเม จตุตทาโร. อาคตวิโส น โฆรวิโส, โฆรวิโส น อาคตวิโส, อาคตวิโส จ โฆรวิโส จ, เหนว อาคตวิโส น โฆรวิโส. อิมเ ชว ภิกฺขเว จตุตทาโร อาสีวิสา. เอวเมว ชว ภิกฺขเว จตุตทาโรเม อาสีวิสฺสุมมา ปุคฺคลา สนฺโต สํวิชฺชมานา โลกสฺมี. กตเม จตุตทาโร. อาคตวิโส น โฆรวิโส, โฆรวิโส น อาคตวิโส, อาคตวิโส จ โฆรวิโส จ, เหนว อาคตวิโส น โฆรวิโส.

กถญจ ภิกฺขเว ปุคฺคโล อาคตวิโส โหติ น โฆรวิโส. อิท ภิกฺขเว เอกจฺโจ ปุคฺคโล อภินฺหํ กุชฺฌติ, โส จ ขวสฺส โกโร น ทิฆรตฺตํ อนุเสติ. เอวํ ชว ภิกฺขเว ปุคฺคโล อาคตวิโส โหติ น โฆรวิโส. เสยฺยถาปิ โส ภิกฺขเว อาสีวิโส อาคตวิโส น โฆรวิโส, ตถูปมาหํ ภิกฺขเว อิมํ ปุคฺคลํ วทามิ.

กถญจ ภิกฺขเว ปุคฺคโล โฆรวิโส โหติ น อาคตวิโส. อิท ภิกฺขเว เอกจฺโจ ปุคฺคโล น เหนว ชว อภินฺหํ กุชฺฌติ, โส จ ขวสฺส โกโร ทิฆรตฺตํ อนุเสติ. เอวํ ชว ภิกฺขเว ปุคฺคโล โฆรวิโส โหติ น อาคตวิโส. เสยฺยถาปิ โส ภิกฺขเว อาสีวิโส โฆรวิโส น อาคตวิโส, ตถูปมาหํ ภิกฺขเว อิมํ ปุคฺคลํ วทามิ.

กถญจ ภิกฺขเว ปุคฺคโล อาคตวิโส จ โหติ โฆรวิโส จ. อิท ภิกฺขเว เอกจฺโจ ปุคฺคโล อภินฺหํ กุชฺฌติ, โส จ ขวสฺส โกโร ทิฆรตฺตํ อนุเสติ. เอวํ ชว ภิกฺขเว ปุคฺคโล อาคตวิโส จ โหติ โฆรวิโส จ. เสยฺยถาปิ โส ภิกฺขเว อาสีวิโส อาคตวิโส จ โฆรวิโส จ, ตถูปมาหํ ภิกฺขเว อิมํ ปุคฺคลํ วทามิ.

ກຄຸຍຈ ກິກຸຂເວ ປຸ່ຄຸລໂ ເນວ ອາຄຕວິໂສ ໂຫຕີ ນ
ໂໝຣວິໂສ. ອີຮ ກິກຸຂເວ ເອກຈຸໂຈ ປຸ່ຄຸລໂ ນ ເພວ ໂຂ ອກິຣຸ່
ກຸຊຸຣຕີ, ໂສ ຈ ຂວສຸສ ໂກໂຮ ນ ທີ່ໝຣຕຸຕໍ່ ອນຸເສຕີ. ເວ່ ໂຂ
ກິກຸຂເວ ປຸ່ຄຸລໂ ເນວ ອາຄຕວິໂສ ໂຫຕີ ນ ໂໝຣວິໂສ. ເສຍຸຍຄາປີ
ໂສ ກິກຸຂເວ ອາສີວິໂສ ເນວ ອາຄຕວິໂສ ນ ໂໝຣວິໂສ, ຕູຢຸມາຮໍ
ກິກຸຂເວ ອີມໍ ປຸ່ຄຸລໍ ວາຟາມີ. ອີເມ ໂຂ ກິກຸຂເວ ຈຕຸຕາໂ
ອາສີວິສູປມາ ປຸ່ຄຸລາ ສນຸໂຕ ສັວິຊຸມານາ ໂລກສຸມິນຸຕີ. ທສມໍ.

ປຣໂມ ວລາຮກວຸໂຄ.

ຕສຸສຸທຸທານໍ

ເທວ^{໑-໑} ວລາຮກາ ກຸມຸກອຸທຸກຮາ ເທວ ໂໂຮຕີ ອມຸຟານີ
ມຸສິກາ ຟລີຟຸທາ ຣຸກຸຂາ ອາສີວິເສນ ຕະ ທສາຕີ.^໑

^{໑-໑} ສຸຍາ., ອີ. ເທວ ວລາຮກຸມຸກາ
ອມຸຟານີ ມຸສິກາຟລີຟຸທາ

ອຸທຸກຮາ ເທວ ໂໂຮຕີ
ຣຸກຸຂາອາສີວິເສນ ຕະ ທສາຕີ.

(๑๒) ๒. เกสียุคโค^๑

๑. เกสียุตต^๒

[๑๑๑] อถ ไช เกสีย อสฺสทมมสารถิ, เยน ภควา, เตนุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา เอกมณฺตํ นิสิตฺติ. เอกมณฺตํ นิสินฺนํ ไช เกสีย อสฺสทมมสารถิ ภควา เอตทโวจ “ตุวญฺจ ขฺวาสิ” เกสีย สญฺญาโต” อสฺสทมมสารถิ,” กถญฺจ^๔ ปน^๕ ตวํ เกสีย อสฺสทมมํ วิเนสิตฺติ.

“อหํ ไช ภนฺเต อสฺสทมมํ สญฺเฬนปิ วิเนมิ, ฬรฺุเสนปิ วิเนมิ, สญฺหฬรฺุเสนปิ วิเนมิติ.

“สเจ เต เกสีย อสฺสทมโม สญฺเฬน วินยํ น อุเปติ, ฬรฺุเสน วินยํ น อุเปติ, สญฺหฬรฺุเสน วินยํ น อุเปติ, กิณฺติ ตํ^๔ กโรสฺสีติ.

“สเจ เม ภนฺเต อสฺสทมโม สญฺเฬน วินยํ น อุเปติ, ฬรฺุเสน วินยํ น อุเปติ, สญฺหฬรฺุเสน วินยํ น อุเปติ, หนามิ นํ ภนฺเต. ตํ กิสฺส เหตุ. ‘มา เม อาจริยกุลฺลสฺส อวณฺโณ อโหสฺสีติ. ภควา ปน ภนฺเต อนุตฺตโร ปุริสทมมสารถิ, กถํ ปน ภนฺเต ภควา ปุริสทมมํ วิเนสิตฺติ.

“อหํ ไช เกสีย ปุริสทมมํ สญฺเฬนปิ วิเนมิ, ฬรฺุเสนปิ วิเนมิ, สญฺหฬรฺุเสนปิ วิเนมิ. ตตฺริทํ เกสีย สญฺหฬรฺุ. อิติ กายสุจฺริตํ อิติ กายสุจฺริตสฺส วิปาโก, อิติ วจีสุจฺริตํ อิติ วจีสุจฺริตสฺส วิปาโก, อิติ มโนสุจฺริตํ อิติ มโนสุจฺริตสฺส วิปาโก,

^๑ น.,เท. เกสียคค

^{๓-๓} น.,เท. ปญญาโต อสฺสทมมสารถิติ

^๕ น.,เท. น

^๒ น.,เท. ตวํ ไชสิ

^{๔-๔} น.,เท. กถํ ปน

อิตฺติ เทวาท อิตฺติ มนุสฺสชาติ.^๑ ตตฺตริทํ เกสียุ ผุสฺสสมิ.^๒ อิตฺติ กายทฺทจฺจริตํ
อิตฺติ กายทฺทจฺจริตสฺส วิปาโก, อิตฺติ วจฺทจฺจริตํ อิตฺติ วจฺทจฺจริตสฺส
วิปาโก, อิตฺติ มโนทฺทจฺจริตํ อิตฺติ มโนทฺทจฺจริตสฺส วิปาโก, อิตฺติ นิรโย
อิตฺติ ติริจฺฉานโยนิ อิตฺติ ปิตฺติวิสโย.

ตตฺตริทํ เกสียุ สณฺหผุสฺสสมิ. อิตฺติ กายสฺจจริตํ อิตฺติ กายสฺจจริตสฺส
วิปาโก, อิตฺติ กายทฺทจฺจริตํ อิตฺติ กายทฺทจฺจริตสฺส วิปาโก, อิตฺติ
วจฺทจฺจริตํ อิตฺติ วจฺทจฺจริตสฺส วิปาโก, อิตฺติ วจฺทจฺจริตํ อิตฺติ วจฺทจฺจริตสฺส
วิปาโก, อิตฺติ มโนสฺจจริตํ อิตฺติ มโนสฺจจริตสฺส วิปาโก, อิตฺติ มโนทฺทจฺจริตํ
อิตฺติ มโนทฺทจฺจริตสฺส วิปาโก, อิตฺติ เทวาท อิตฺติ มนุสฺสชาติ, อิตฺติ นิรโย
อิตฺติ ติริจฺฉานโยนิ อิตฺติ ปิตฺติวิสโยติ.

“สเจ เต ภนฺเต ปุริสทมฺโม สณฺเฬน วินยํ น อุเปติ, ผุสฺเสน
วินยํ น อุเปติ, สณฺหผุสฺเสน วินยํ น อุเปติ, กิณฺติ ตํ ภควา กโรตฺติติ.

“สเจ เม เกสียุ ปุริสทมฺโม สณฺเฬน วินยํ น อุเปติ, ผุสฺเสน
วินยํ น อุเปติ, สณฺหผุสฺเสน วินยํ น อุเปติ, หนามิ นํ เกสียุติ.

“น” โข โน ภนฺเต” ภควโต ปาณาติปาโต กปฺปติ,
อถ จ ปน ภควา เอวมาห ‘หนามิ นํ เกสียุติ.

“สจฺจํ เกสียุ, น ตถาคตสฺส ปาณาติปาโต กปฺปติ. อปิ
โย ปุริสทมฺโม สณฺเฬน วินยํ น อุเปติ, ผุสฺเสน วินยํ น อุเปติ,
สณฺหผุสฺเสน วินยํ น อุเปติ. น ตํ ตถาคตโต วตฺตทพฺพํ
อนุสาสิตทพฺพํ มณฺณติ, นปิ^๔ วิญญู สพฺรหฺมจาริ วตฺตทพฺพํ
อนุสาสิตทพฺพํ มณฺณนฺติ. สุวโ^๕ เหโส^๕ เกสียุ อริยสฺส วินเย, ยํ

^๑ ฉ., เท. มนุสฺสชาติ

^๒ อ. ผุสฺสมิ

^{๓-๓} ฉ., เท. น โข ภนฺเต

^๔ ฉ., เท. นปิ

^{๕-๕} ฉ., เท., อ. วโ เหโส

น ตถาคโต วตฺตพฺพํ อนุสาสิตพฺพํ มณฺณติ, นปี วิมฺณฺญ
สพฺรหฺมจารี วตฺตพฺพํ อนุสาสิตพฺพํ มณฺณนฺตํติ.

“โส หิ ญฺน ฆนฺเต สุวโร” โหติ, ยํ น ตถาคโต
วตฺตพฺพํ อนุสาสิตพฺพํ มณฺณติ, นปี วิมฺณฺญ สพฺรหฺมจารี วตฺตพฺพํ
อนุสาสิตพฺพํ มณฺณนฺตํ.^๑ อภิกฺกนฺตํ ฆนฺเต, อภิกฺกนฺตํ ฆนฺเต.
เสยฺยถาปี ฆนฺเต นิกฺกชฺชิตํ วา อุกฺกชฺชเยย, ปฏฺิจจนฺนํ วา
วิวเรยฺย, มฺพฺพหฺสฺส วา มคฺคํ อาจิกฺขเยย, อนธกาเร วา
เตลปฺปชฺชิตํ ธารเยย ‘จกฺขมฺนโต รูปานิ ทกฺขนฺตํติ; เอวเมว
ภควตา อเนกปริยาเยน ธมฺโม ปกาสิตो, เอสาหิ ฆนฺเต ภควนฺตํ
สรณํ คจฺฉามิ ธมฺมมฺยจ ภิกฺขุสงฺฆมฺยจ, อุปาสกํ มํ ฆนฺเต ภควา
ธารेतฺตุ อชฺชตฺตคฺเค ปาณฺเปตํ สรณํ คตฺนติ. ปจฺจม.

๒. ขวสุตฺตํ

[๑๑๒] “จตุหิ ภิกฺขเว องฺเคหิ สมฺนฺนาคโต รณฺโณ ภทฺโร
อสฺสาชานีโย”^๑ ราชารโห โหติ ราชโภคโค, รณฺโณ องฺคนฺเตว
สงฺขํ คจฺฉติ. กตฺเมหิ จตุหิ. อาชฺชเวน,^๒ ชเวน, ขนฺติยา,
โสฺรจฺเจน. อิมฺเหิ โข ภิกฺขเว จตุหิ องฺเคหิ สมฺนฺนาคโต รณฺโณ
ภทฺโร อสฺสาชานีโย ราชารโห โหติ ราชโภคโค, รณฺโณ
องฺคนฺเตวว สงฺขํ คจฺฉติ.

เอวเมว โข ภิกฺขเว จตุหิ ธมฺเมหิ สมฺนฺนาคโต ภิกฺขุ
อาหุเนยฺโย โหติ ปาหุเนยฺโย ทกฺขิณฺเนยฺโย อณฺชลิกรณฺนีโย^๓ อนุตฺตํ

^๑ ฉ., เท. สุโต อ. สุตตโต

^๒ สยา. อสฺสาชานีโย, เอวมฺปริ.

^๓ ฉ., เท. อณฺชลิกรณฺนีโย

^๒ ฉ., เท. มณฺณนฺตํติ

^๓ ฉ., เท., อ. อชฺชเวน

ปฺญญกฺเขตฺตํ โลกสฺส. กตเมหิ จตฺตฺหิ. อาชฺชเวณ, ชเวณ, ขนฺติยา,
โสธฺจเณ. อิมหิ โข ภิกฺขเว จตฺตฺหิ ฌมฺเมหิ สมนฺนาโคโต ภิกฺข
อาหุเนยฺโย โหติ ฯเปฯ อนุตฺตรํ ปฺญญกฺเขตฺตํ โลกสฺสาติ. ทฺติยํ.

๓. ปโตทสุตฺตํ

[๑๑๓] “จตฺตาโรเม ภิกฺขเว ภทฺธา อสฺสาชานียา สนฺโต
สํวิชฺชมานา โลกสฺมี. กตเม จตฺตาโร. อิทฺ ภิกฺขเว เอกจฺโจ ภทฺโร
อสฺสาชานีโย ปโตทจฺฉายํ ทิสฺวา สํวิชฺชติ”^๑ สํเวคํ อาปชฺชติ ‘กินฺนุ’
โฆ มํ อชฺช อสฺสทมฺมสารถิ การณํ กาเรสฺสติ, กิมนฺนํ ปฏฺฐิโรมีติ.
เอวฺธูปฺปิ ภิกฺขเว อิทฺเอกจฺโจ ภทฺโร อสฺสาชานีโย โหติ. อยํ ภิกฺขเว
ปจฺจโม ภทฺโร อสฺสาชานีโย สนฺโต สํวิชฺชมาโน โลกสฺมี.

ปฺน จปรํ ภิกฺขเว อิทฺเอกจฺโจ ภทฺโร อสฺสาชานีโย น เหว
โฆ ปโตทจฺฉายํ ทิสฺวา สํวิชฺชติ สํเวคํ อาปชฺชติ, อปฺจ โฆ
โลมเวธฺวิทฺโธ สํวิชฺชติ สํเวคํ อาปชฺชติ ‘กินฺนุ’ โฆ มํ อชฺช
อสฺสทมฺมสารถิ การณํ กาเรสฺสติ, กิมนฺนํ ปฏฺฐิโรมีติ. เอวฺธูปฺปิ
ภิกฺขเว อิทฺเอกจฺโจ ภทฺโร อสฺสาชานีโย โหติ. อยํ ภิกฺขเว ทฺติโย
ภทฺโร อสฺสาชานีโย สนฺโต สํวิชฺชมาโน โลกสฺมี.

ปฺน จปรํ ภิกฺขเว อิทฺเอกจฺโจ ภทฺโร อสฺสาชานีโย น เหว
โฆ ปโตทจฺฉายํ ทิสฺวา สํวิชฺชติ สํเวคํ อาปชฺชติ, นปฺิ^๒
โลมเวธฺวิทฺโธ สํวิชฺชติ สํเวคํ อาปชฺชติ, อปฺจ โฆ จมฺมเวธฺวิทฺโธ
สํวิชฺชติ สํเวคํ อาปชฺชติ ‘กินฺนุ’ โฆ มํ อชฺช อสฺสทมฺมสารถิ
การณํ กาเรสฺสติ, กิมนฺนํ ปฏฺฐิโรมีติ. เอวฺธูปฺปิ ภิกฺขเว

^๑ สฺยา. สํวิชฺติ, เอวฺมฺปรปฺปิ.

^๒ อ. กถํ ญ

^๓ ฉ., เท. นาปิ

อิธกัจโจ ภทฺโร อสฺสสาขานิโย โหติ. อयํ ภิกฺขเว ตติโย ภทฺโร
อสฺสสาขานิโย สนฺโต สํวิชฺชมานโน โลกสฺมี.

ปุณ จปรํ ภิกฺขเว อิธกัจโจ ภทฺโร อสฺสสาขานิโย น เหว
โฆ ปโตทจฺฉายํ ทิสฺวา สํวิชฺชติ สํเวคํ อาปชฺชติ, นปิ โลมเวทวิทฺโธ
สํวิชฺชติ สํเวคํ อาปชฺชติ, นปิ จมฺมเวทวิทฺโธ สํวิชฺชติ สํเวคํ
อาปชฺชติ, อปิจ โฆ อมฺภูจิเวทวิทฺโธ สํวิชฺชติ สํเวคํ อาปชฺชติ ‘กิณฺหุ’
โฆ มํ อชฺช อสฺสทมฺมสารถิ การณํ กาเรสฺสติ, กิเมสฺสาหํ ปฏิกโรมีติ.
เอวํอุปปี ภิกฺขเว อิธกัจโจ ภทฺโร อสฺสสาขานิโย โหติ. อयํ ภิกฺขเว
จตุตฺถโธ ภทฺโร อสฺสสาขานิโย สนฺโต สํวิชฺชมานโน โลกสฺมี. อิเม โฆ
ภิกฺขเว จตุตาโร ภทฺรา อสฺสสาขานิยา สนฺโต สํวิชฺชมานนา โลกสฺมี.

เอวเมว โฆ ภิกฺขเว จตุตาโรเม ภทฺรา ปุริสาขานิยา
สนฺโต สํวิชฺชมานนา โลกสฺมี. กตเม จตุตาโร. อิธ ภิกฺขเว เอกัจโจ
ภทฺโร ปุริสาขานิโย สุณฺนาติ ‘อมฺกสฺมี นาม คาเม วา นิคเม วา
อิตฺถิ วา ปุริโส วา ทุกฺขิโต วา กาลกโต วาติ. โส เตน สํวิชฺชติ
สํเวคํ อาปชฺชติ, สํวิโค โยนิโส ปทฺหติ, ปหิตตโต กาเยน เจว
ปรมสจฺจํ สจฺฉิกโรติ, ปญฺญาเย จ อติวิชฺฌ ปสฺสติ. เสยฺยถาปี โส
ภิกฺขเว ภทฺโร อสฺสสาขานิโย ปโตทจฺฉายํ ทิสฺวา สํวิชฺชติ สํเวคํ
อาปชฺชติ, ตถูปมาหํ ภิกฺขเว อิมํ ภทฺรํ ปุริสาขานิยํ วทามิ.
เอวํอุปปี ภิกฺขเว อิธกัจโจ ภทฺโร ปุริสาขานิโย โหติ. อयํ ภิกฺขเว
ปจฺจโม ภทฺโร ปุริสาขานิโย สนฺโต สํวิชฺชมานโน โลกสฺมี.

ปุณ จปรํ ภิกขเว อิเธกัจโจ ภทฺโร ปุริสาชานีโย น เหว
 โข สฺกนาติ 'อมุกสฺมี นาม คาเม วา นิคเม วา อิตฺถิ วา ปุริโส วา
 ทุกฺขิโต วา กาลกโต วาติ, อปิ จ โข สามํ ปสฺสติ อิตฺถิ วา
 ปุริสํ วา ทุกฺขิตํ วา กาลกตํ วา, โส เตน สํวิชฺชติ สํเวคํ
 อาปชฺชติ, สํวิคฺโค โยนิโส ปทหติ, ปหิตตโต กาเยน เจว
 ปรมสจฺจํ สจฺฉิกโรติ, ปญฺญาย จ อติวิหฺม ปสฺสติ, เสยฺยถาปิ โส
 ภิกขเว ภทฺโร อสฺสาชานีโย โลมเวทวิทฺโธ สํวิชฺชติ สํเวคํ
 อาปชฺชติ, ตถูปมาหํ ภิกขเว อิมํ ภทฺรํ ปุริสาชานีโย วทามิ.
 เอวฺรูปิ ภิกขเว อิเธกัจโจ ภทฺโร ปุริสาชานีโย โหติ, อयํ
 ภิกขเว ทฺติโย ภทฺโร ปุริสาชานีโย สนฺโต สํวิชฺชมาโน โลกสฺมี.

ปุณ จปรํ ภิกขเว อิเธกัจโจ ภทฺโร ปุริสาชานีโย น เหว
 โข สฺกนาติ 'อมุกสฺมี นาม คาเม วา นิคเม วา อิตฺถิ วา ปุริโส วา
 ทุกฺขิโต วา กาลกโต วาติ, นปิ สามํ ปสฺสติ อิตฺถิ วา ปุริสํ วา
 ทุกฺขิตํ วา กาลกตํ วา, อปิ จ ขวสฺส ฌาติ วา สาโลหิตโต วา
 ทุกฺขิโต วา โหติ กาลกโต วา, โส เตน สํวิชฺชติ สํเวคํ
 อาปชฺชติ, สํวิคฺโค โยนิโส ปทหติ, ปหิตตโต กาเยน เจว
 ปรมสจฺจํ สจฺฉิกโรติ, ปญฺญาย จ อติวิหฺม ปสฺสติ, เสยฺยถาปิ
 โส ภิกขเว ภทฺโร อสฺสาชานีโย จมฺมเวทวิทฺโธ สํวิชฺชติ สํเวคํ
 อาปชฺชติ, ตถูปมาหํ ภิกขเว อิมํ ภทฺรํ ปุริสาชานีโย วทามิ.
 เอวฺรูปิ ภิกขเว อิเธกัจโจ ภทฺโร ปุริสาชานีโย โหติ, อยํ
 ภิกขเว ตติโย ภทฺโร ปุริสาชานีโย สนฺโต สํวิชฺชมาโน โลกสฺมี.

ปุณ จปรํ ภิกขเว อิเธกัจโจ ภทฺโร ปุริสาชานีโย น เหว
 โข สฺกนาติ 'อมุกสฺมี นาม คาเม วา นิคเม วา อิตฺถิ วา ปุริโส วา
 ทุกฺขิโต วา กาลกโต วาติ, นปิ สามํ ปสฺสติ อิตฺถิ วา ปุริสํ วา

ทุกฺขิตํ วา กาลกตํ วา, นปิสฺส ฌาติ วา สาโลหิตโต วา
 ทุกฺขิตโต วา โหติ กาลกโต วา, อปิ จ ไซ สามณฺณเวยว ฌญฺโจะ
 โหติ สารีริกาทิ เวทนาหิ ทุกฺขาหิ ติพฺพาทิ* ขราหิ กญฺญกาทิ
 อสาทาหิ อมณาปาหิ ปาณหราหิ. โส เตน สํวิชฺชติ สํเวคํ
 อาปชฺชติ, สํวิคฺโค โยนิโส ปทหติ, ปหิตตโต กาเยน เจว
 ปรมสจฺจํ สจฺจนิโรติ, ปญฺญา ย จ อติวิธมฺ ปสฺสติ. เสยฺยถาปิ โส
 ภิกฺขเว ภทฺโร อสฺสาชานีโย อญฺ्ञิจฺเวยววิทฺธํ สํวิชฺชติ สํเวคํ อาปชฺชติ,
 ตถูปมาหํ ภิกฺขเว อิมํ ภทฺทํ ปุริสาชานีโย วทามิ. เอวฺรูปิ
 ภิกฺขเว อิทฺถจฺจุจ ภาทฺโร ปุริสาชานีโย โหติ. อยํ ภิกฺขเว จตฺตโต
 ภาทฺโท ปุริสาชานีโย สนฺโต สํวิชฺชมาโน โลกสฺมี. อิเม ไซ
 ภิกฺขเว จตฺตารอ ภาทฺรา ปุริสาชานียา สนฺโต สํวิชฺชมานา
 โลกสฺมินฺติ. ตติยํ.

๔. นาคสูตรํ

[๑๑๔] “จตุทฺธิ ภิกฺขเว องฺเคหิ สมฺนํนาคโต รมฺโฆ นาคโค
 ราชารโห โหติ ราชโกคฺโค, รมฺโฆ องฺคนฺเตวว สงฺขํ คจฺจติ.
 กตเมหิ จตุทฺธิ. อิทฺถ ภิกฺขเว รมฺโฆ นาคโค โสตา จ โหติ หนฺตา จ
 ขนฺตา จ คนฺตา จ.

กถณฺจ ภิกฺขเว รมฺโฆ นาคโค โสตา โหติ. อิทฺถ ภิกฺขเว
 รมฺโฆ นาคโค, ยเมณํ หตฺถิทมฺมสารถิ การณํ กาเรติ ยถิ วา
 กตปฺพุพฺพํ ยถิ วา อกตปฺพุพฺพํ, ตํ อญฺ्ञิจกตฺวา^๒ มนสิกตฺวา สพฺพํ
 เจตโส^๓ สมฺนํนาหริตฺวา โอหิตโสโต สฺสณฺาติ. เอวํ ไซ ภิกฺขเว
 รมฺโฆ นาคโค โสตา โหติ.

* อ. ติปปาหิ

^๒ ฉ., เท. อญฺ्ञี กตฺวา

^๓ ฉ., เท. สพฺพเจตสา

กถญจ ภิกฺขเว รมฺโฆ นาโค หนฺตา โหติ. อิทฺ ภิกฺขเว
 รมฺโฆ นาโค สงฺคามคโต หตฺถิมฺปิ หนฺติ, หตฺถารุหฺมฺปิ หนฺติ,
 อสฺสมฺปิ หนฺติ, อสฺสารุหฺมฺปิ หนฺติ, รมฺปิ หนฺติ, รตฺถิมฺปิ หนฺติ,
 ปตฺตติมฺปิ หนฺติ. เอวํ โข ภิกฺขเว รมฺโฆ นาโค หนฺตา โหติ.

กถญจ ภิกฺขเว รมฺโฆ นาโค ขนฺตา โหติ. อิทฺ ภิกฺขเว
 รมฺโฆ นาโค สงฺคามคโต ขโม โหติ สตฺติปฺปหารานํ อสิปฺปหารานํ
 อุสุปฺปหารานํ [*] เภริปณฺวสงฺขตฺถนฺนินฺนาทสฺสทาทานํ. เอวํ โข
 ภิกฺขเว รมฺโฆ นาโค ขนฺตา โหติ.

กถญจ ภิกฺขเว รมฺโฆ นาโค คนฺตา โหติ. อิทฺ ภิกฺขเว
 รมฺโฆนาโค, ยเมณํ หตฺถิทมฺมสารถิ ทิสํ เปเสติ ยถิ วา
 คตฺตปฺพุพฺพํ ยถิ วา อคตฺตปฺพุพฺพํ, ตํ ขิปปฺปนฺนํ^๒ คนฺตา โหติ. เอวํ
 โข ภิกฺขเว รมฺโฆ นาโค คนฺตา โหติ. อิเมหิ โข ภิกฺขเว จตฺตฺติ
 องฺเคหิ สมฺนฺนาคโต รมฺโฆ นาโค ราชารโห โหติ ราชโภคโค,
 รมฺโฆ องฺคนฺเตวฺว สงฺขํ คจฺจติ.

เอวเมว โข ภิกฺขเว จตฺตฺติ ฆมฺเมหิ สมฺนฺนาคโต ภิกฺขุ
 อาหุเนยฺโย โหติ ปาหุเนยฺโย ทกฺขิณฺเนยฺโย อณฺชลฺลิกฺรณฺนีโย อนฺตฺตร
 ปุณฺณกฺเขตฺตํ โลกสฺส. กตฺเมหิ จตฺตฺติ. อิทฺ ภิกฺขเว ภิกฺขุ โสตา จ
 โหติ หนฺตา จ ขนฺตา จ คนฺตา จ.

กถญจ ภิกฺขเว ภิกฺขุ โสตา โหติ. อิทฺ ภิกฺขเว ภิกฺขุ
 ตถาคตฺตปฺปเวทิตะ ฆมฺมวินฺเย เทสิยมาเน อภฺจิกฺกตฺวา มนฺสิกฺกตฺวา
 สพฺพํ เจตฺโส สมฺนฺนาทริตฺวา โอหิตโสโต ฆมฺมํ สฺสณฺาติ. เอวํ โข
 ภิกฺขเว ภิกฺขุ โสตา โหติ.

* จ.,เท.,อิ. ผรสุปฺปหารานํ

^๒ จ.,เท. ขิปปฺปนฺนํ

กถญจ ภิกขเว ภิกขุ หนฺตา โหติ. อิท ภิกขเว ภิกขุ
 อุปฺปนฺนํ กามวิตกกํ นาธิวาเสติ ปชหติ วิโนเทติ [๑] พฺยนฺตีกโรติ
 อนภาวํ คเมติ. อุปฺปนฺนํ พยาปาทวิตกกํ นาธิวาเสติ ปชหติ
 วิโนเทติ พฺยนฺตีกโรติ อนภาวํ คเมติ. อุปฺปนฺนํ วิหีสาวิตกกํ
 นาธิวาเสติ ปชหติ วิโนเทติ พฺยนฺตีกโรติ อนภาวํ คเมติ.
 อุปฺปนฺนุอุปฺปนฺเน ปาปเก อกุสเล ฌมฺเม นาธิวาเสติ ปชหติ
 วิโนเทติ พฺยนฺตีกโรติ อนภาวํ คเมติ. เอวํ โข ภิกขเว ภิกขุ
 หนฺตา โหติ.

กถญจ ภิกขเว ภิกขุ หนฺตา โหติ. อิท ภิกขเว ภิกขุ
 ขโม โหติ สีตสฺส อุณหสฺส ชีฆจฺฉาย ปิปาสา ย
 ฌสมกสฺวาตาตปสฺสีสฺสผมฺผลสฺสานํ ทฺวเรตฺตานํ ทฺวราคตฺตานํ วจนฺปถานํ,
 อุปฺปนฺนํ สารีริกานํ เวทนํ ทุกฺขานํ ติพฺพานํ ขรานํ
 กฺกูกานํ อสาดานํ อมณาปานํ ปาณฺหฺรานํ อธิวาสกชาติโก โหติ.
 เอวํ โข ภิกขเว ภิกขุ หนฺตา โหติ.

กถญจ ภิกขเว ภิกขุ หนฺตา โหติ. อิท ภิกขเว ภิกขุ,
 ยา [๒] ทิสฺสา อคตปุพฺพา อิมินา ทีฆเณ อทฺฐนา, ยทฺธิทํ
 สพฺพสงฺขารสมฺภเว สพฺพปฺปฐิณิสฺสโค ตณฺหํ ยโย วิราโค นิโรธो
 นิพฺพานํ, ตํ ชีปฺปญฺญเณว หนฺตา โหติ. เอวํ โข ภิกขเว ภิกขุ
 หนฺตา โหติ. อิมฺเหิ โข ภิกขเว จตุทฺธิ ฌมฺเมทฺธิ สมฺมณฺหาโคโต
 ภิกขุ อาหุเนยฺโย โหติ ปาหุเนยฺโย ทกฺขิณฺเนยฺโย อณฺชสีกรณฺเณยฺโย
 อนุตฺตโร ปุณฺณกฺเขตฺตํ โลกสฺสชาติ. จตฺตถ.

^๑ ฉ., เท. หนติ, เอวมุปริปริ.

^๒ ฉ., เท. ยายํ อ. ยา สา

๕. จานสฺสุตํ

[๑๑๕] “จตุตาริมาํ ภิขเว จานาํ กตมาํ จตุตาริ.
 อตฺถิ ภิขเว จาํ อมฺนาปํ กาทํ, ตณฺจ กยิรมาํ อนตฺถาย
 สํวตฺตติ. อตฺถิ ภิขเว จาํ อมฺนาปํ กาทํ, ตณฺจ กยิรมาํ
 อตฺถาย สํวตฺตติ. อตฺถิ ภิขเว จาํ มฺนาปํ กาทํ, ตณฺจ
 กยิรมาํ อนตฺถาย สํวตฺตติ. อตฺถิ ภิขเว จาํ มฺนาปํ กาทํ,
 ตณฺจ กยิรมาํ อตฺถาย สํวตฺตติ.

ตตฺร ภิขเว ยทิทํ^๑ จาํ อมฺนาปํ กาทํ, ตณฺจ กยิรมาํ
 อนตฺถาย สํวตฺตติ. อิทํ ภิขเว จาํ อุมฺเยเนว น กตฺตพฺพํ
 มณฺณติ. ยมฺปิทํ จาํ อมฺนาปํ กาทํ, อิมฺนาปิ [๒] น กตฺตพฺพํ
 มณฺณติ, ยมฺปิทํ จาํ กยิรมาํ อนตฺถาย สํวตฺตติ. อิมฺนาปิ [๓] น
 กตฺตพฺพํ มณฺณติ. อิทํ ภิขเว จาํ อุมฺเยเนว น กตฺตพฺพํ มณฺณติ.

ตตฺร ภิขเว ยทิทํ จาํ อมฺนาปํ กาทํ, ตณฺจ กยิรมาํ
 อตฺถาย สํวตฺตติ. อิมฺสฺมี ภิขเว จาเน พาโล จ ปณฺทิตो จ
 เวทิตพฺโพ ปุริสตฺถาเม ปุริสวิริเย ปุริสปรกฺกเม. น ภิขเว
 พาโล อิติ ปฏฺฐิสณฺจิกฺขติ ‘กิญฺจาปิ โข อิทํ จาํ อมฺนาปํ กาทํ,
 อถ จรฺหิทํ^๔ จาํ กยิรมาํ อตฺถาย สํวตฺตติ. โส ตํ จาํ น
 กโรติ, ตสฺส ตํ จาํ อกยิรมาํ อนตฺถาย สํวตฺตติ. ปณฺทิตो จ
 โข ภิขเว อิติ ปฏฺฐิสณฺจิกฺขติ ‘กิญฺจาปิ โข อิทํ จาํ อมฺนาปํ
 กาทํ, อถ จรฺหิทํ จาํ กยิรมาํ อตฺถาย สํวตฺตติ. โส ตํ จาํ
 กโรติ, ตสฺส ตํ จาํ กยิรมาํ อตฺถาย สํวตฺตติ.

^๑ ฉ., เท. ยมฺปิทํ^๒ ฉ., เท. น^๓ ฉ., เท. น^๔ ฉ., เท. จรฺหิทํ, เอมฺบุปริปี.

ตตร ภิกขเว ยทิตฺ๑ จานํ มนาปํ กาทํ, ตณฺจ กยิรमानํ
 อนตฺถาย สํวตฺตติ. อิมสฺมีปิ ภิกขเว จาเน พาโล จ ปณฺหิโต จ
 เวทิตพฺโพ ปุริสฺตถาเม ปุริสฺวิริเย ปุริสปรกฺกเม. น ภิกขเว
 พาโล อิติ ปฏฺฐิสณฺจิกฺขติ 'กิญฺจาปิ โข อิทํ จานํ มนาปํ กาทํ,
 อถ จรฺหิํ จานํ กยิรमानํ อนตฺถาย สํวตฺตติ. โส ตํ จานํ
 กโรติ, ตสฺส ตํ จานํ กยิรमानํ อนตฺถาย สํวตฺตติ. ปณฺหิโต จ
 โข ภิกขเว อิติ ปฏฺฐิสณฺจิกฺขติ 'กิญฺจาปิ โข อิทํ จานํ มนาปํ
 กาทํ, อถ จรฺหิํ จานํ กยิรमानํ อนตฺถาย สํวตฺตติ. โส ตํ
 จานํ น กโรติ, ตสฺส ตํ จานํ อกยิรमानํ อตฺถาย สํวตฺตติ. ตตร
 ภิกขเว ยทิตฺ๑ จานํ มนาปํ กาทํ, ตณฺจ กยิรमानํ อตฺถาย
 สํวตฺตติ. อิทํ ภิกขเว จานํ อุกฺเขเนว กตฺตพฺพํ มณฺณติ. ยมฺปิํ
 จานํ มนาปํ กาทํ, อิมินาปิ [๒] กตฺตพฺพํ มณฺณติ, ยมฺปิํ จานํ
 กยิรमानํ อตฺถาย สํวตฺตติ. อิมินาปิ [๒] กตฺตพฺพํ มณฺณติ. อิทํ
 ภิกขเว จานํ อุกฺเขเนว กตฺตพฺพํ มณฺณติ. อิมานิ โข ภิกขเว
 จตฺตาริ จานานีติ. ปณฺจมํ.

๖. อปฺปมาทสุตฺตํ

[๑๑๖] “จตุทฺธิ ภิกขเว จาเนหิ อปฺปมาโท กรณฺเีย.
 กตเมหิ จตุทฺธิ. กายหุจฺจริตํ ภิกขเว ปชฺหถ, กายสุจฺจริตํ ภาเวถ,
 ตตฺถ จ มา ปมาทตฺถ. วจฺจุจฺจริตํ ภิกขเว ปชฺหถ, วจฺสิจฺจริตํ
 ภาเวถ, ตตฺถ จ มา ปมาทตฺถ. มโนหุจฺจริตํ ภิกขเว ปชฺหถ,
 มโนสุจฺจริตํ ภาเวถ, ตตฺถ จ มา ปมาทตฺถ. มิจฺฉาภิภูจฺิ ภิกขเว
 ปชฺหถ, สมฺมาภิภูจฺิ ภาเวถ, ตตฺถ จ มา ปมาทตฺถ.

๑ ฉ., เท. ยมิตํ

๒ ฉ., เท. น

ยโต ไช ภิกฺขเว ภิกฺขุโน กายทฺถจฺริตํ ปหีนํ โหติ, กายสุจฺริตํ
ภาวิตํ. วจฺิทฺถจฺริตํ ปหีนํ โหติ, วจฺิสุจฺริตํ ภาวิตํ. มโนทฺถจฺริตํ ปหีนํ
โหติ, มโนสุจฺริตํ ภาวิตํ. มิจฺฉาทิฏฺฐิ ปหีนา โหติ, สมฺมาทิฏฺฐิ ภาวิตา.
โส น กายติ สมฺปฺรยายิกสฺส มรณสฺสาติ. จฺญจํ.

๓. อารกฺขสุตฺตํ

[๑๑๗] “จตุสฺส ภิกฺขเว จาเนสฺส อตฺตตรูเปณ อปฺปมาโท
สติเจตโสอารกฺโข” กรณียโย. กตเมสฺส จตุสฺส. ‘มา เม รชฺเณยสฺส
ธมฺเมสฺส จิตฺตํ รชฺชิติ อตฺตตรูเปณ อปฺปมาโท สติเจตโสอารกฺโข
กรณียโย. ‘มา เม ไทสเนยสฺส ธมฺเมสฺส จิตฺตํ ทฺสสฺสิติ อตฺตตรูเปณ
อปฺปมาโท สติเจตโสอารกฺโข กรณียโย. ‘มา เม โมหเนยสฺส ธมฺเมสฺส
จิตฺตํ มุยฺหิติ อตฺตตรูเปณ อปฺปมาโท สติเจตโสอารกฺโข กรณียโย.
‘มา เม มทฺธเนยสฺส ธมฺเมสฺส จิตฺตํ มชฺชิติ อตฺตตรูเปณ อปฺปมาโท
สติเจตโสอารกฺโข กรณียโย.

ยโต ไช ภิกฺขเว ภิกฺขุโน รชฺเณยสฺส ธมฺเมสฺส จิตฺตํ น รชฺชติ
วิตฺราคตฺตา. ไทสเนยสฺส ธมฺเมสฺส จิตฺตํ น ทฺสสฺสิติ วิตฺโทสตฺตา. โมหเนยสฺส
ธมฺเมสฺส จิตฺตํ น มุยฺหิติ วิตฺโมหตฺตา. มทฺธเนยสฺส ธมฺเมสฺส จิตฺตํ น
มชฺชติ วิตฺมทตฺตา. โส นจฺฉมฺภาติ น กมฺปติ น เวชติ น สนฺตาสํ
อาปชฺชติ, น จ ปน สมณฺวจนเหตุปิ คจฺจตฺติ. สตฺตมํ.

๘. สํเวชนียสุตฺตํ

[๑๑๘] “จตฺตาริมานิ ภิกฺขเว สทฺธสฺส กุลปฺตฺตสฺส
ทสฺสนิยานิ สํเวชนิยานิ จานานิ. กตมานิ จตฺตาริ. ‘อิธ ตถาคโต

๑ จ.,เท.,อิ. สติ เจตโส อารกฺโข, เอวมฺปรี.ิ.

ชาโตติ ภิภวเว สทฐสส กุลปุตตสส ทสสนีนัย สัเวชนีนัย จานั.
 ‘อิธ ตถาคโต อนุตฺตรํ สมมาสมโพธิ อภิสมพุทฺโธติ ภิภวเว
 สทฐสส กุลปุตตสส ทสสนีนัย สัเวชนีนัย จานั. ‘อิธ ตถาคโต
 อนุตฺตรํ ฌมมจกั ปวตฺเตสึติ ภิภวเว สทฐสส กุลปุตตสส
 ทสสนีนัย สัเวชนีนัย จานั. ‘อิธ ตถาคโต อนุปาทิสาย
 นิพพานชาตฺยา ปรินิพพุโตติ ภิภวเว สทฐสส กุลปุตตสส ทสสนีนัย
 สัเวชนีนัย จานั. อิมานิ ไช ภิภวเว จตฺตาริ สทฐสส กุลปุตตสส
 ทสสนีนยานิ สัเวชนีนยานิ จานานีติ. อภฺจมฺ.

๕. ปจมภยสุตฺตํ

[๑๑๙] “จตฺตาริมานิ ภิภวเว ภยานิ. กตมานิ จตฺตาริ.
 ชาติภยํ, ชราภยํ, พฺยาธิภยํ, มรณภยํ. อิมานิ ไช ภิภวเว
 จตฺตาริ ภยานีติ. นวมฺ.

๑๐. ทุตฺติยภยสุตฺตํ

[๑๒๐] “จตฺตาริมานิ ภิภวเว ภยานิ. กตมานิ จตฺตาริ.
 อคฺคิภยํ, อุทกภยํ, ราชภยํ, โจรภยํ, อิมานิ ไช ภิภวเว จตฺตาริ
 ภยานีติ. ทสมฺ.

ทุตฺติโย เกสึวคฺโค.

ตตฺตสุทฺททานํ

เกสึ^๑ ชโว ปโตโท จ นาคจาเนน^๒ ปณฺจมํ
 อปฺปมาโท^๓ จ อารกฺโข เวชนียณฺจ^๔ เทว ภยาติ.

^๑ ฉ.,เท. เกสิ

^๓ ฉ.,เท. อปฺปมาโท

^๒ ฉ.,เท. นาโค

^๔ ฉ.,เท. สัเวชนียณฺจ

(๑๓) ๓. ภยวคโค

๑. อตตานุวาทภยสุตฺตํ

[๑๒๑] “จตฺตาริํมานิ ภิกฺขเว ภยานิ. กตมานิ จตฺตาริ. อตตานุวาทภยํ, ปธานุวาทภยํ, ทณฺฑภยํ, ทุคฺคตติภยํ. กตมณฺจ ภิกฺขเว อตตานุวาทภยํ. อิทฺ ภิกฺขเว เอกจฺโจ อิตฺติ ปฏฺฐิสณฺจิกฺขติ ‘อหณฺจเว โข ปน กาเยน ทฺวจฺจริตฺตํ จเรยฺยํ, วาจาเยน ทฺวจฺจริตฺตํ จเรยฺยํ, มนฺสา ทฺวจฺจริตฺตํ จเรยฺยํ. กณฺจ^๑ มํ^๒ อตฺตา สึลโต น อฺปวเทยฺยาติ. โส อตตานุวาทภยสฺส ภีโต กายทฺวจฺจริตฺตํ ปหาเยน กายสุจฺจริตฺตํ ภาเวติ, วจฺจิตฺตํ ปหาเยน วจฺสุจฺจริตฺตํ ภาเวติ, มโนทฺวจฺจริตฺตํ ปหาเยน มโนสุจฺจริตฺตํ ภาเวติ, สฺสทฺธํ อตฺตานิ ปริหเรติ. อิทํ วุจฺจติ ภิกฺขเว อตตานุวาทภยํ.

กตมณฺจ ภิกฺขเว ปธานุวาทภยํ. อิทฺ ภิกฺขเว เอกจฺโจ อิตฺติ ปฏฺฐิสณฺจิกฺขติ ‘อหณฺจเว โข ปน กาเยน ทฺวจฺจริตฺตํ จเรยฺยํ, วาจาเยน ทฺวจฺจริตฺตํ จเรยฺยํ, มนฺสา ทฺวจฺจริตฺตํ จเรยฺยํ. กณฺจ^๓ มํ ปเร^๔ สึลโต น อฺปวเทยฺยณฺติ. โส ปธานุวาทภยสฺส ภีโต กายทฺวจฺจริตฺตํ ปหาเยน กายสุจฺจริตฺตํ ภาเวติ, วจฺจิตฺตํ ปหาเยน วจฺสุจฺจริตฺตํ ภาเวติ, มโนทฺวจฺจริตฺตํ ปหาเยน มโนสุจฺจริตฺตํ ภาเวติ, สฺสทฺธํ อตฺตานิ ปริหเรติ. อิทํ วุจฺจติ ภิกฺขเว ปธานุวาทภยํ.

กตมณฺจ ภิกฺขเว ทณฺฑภยํ. อิทฺ ภิกฺขเว เอกจฺโจ ปสฺสติ จัโร อากุจฺจาริ ราชานो คเหตฺวา วิวิธา กมฺมการณานํ กโรนฺเต^๕ กสาหิปี ตาเพนฺเต เวตฺเตหิปี ตาเพนฺเต อทฺตทณฺฑเกหิปี^๖

^{๑-๒} ฉ.,เท. กณฺจ ตํ ยํ มํ อ. กณฺจ ตํ กมฺม

^{๓-๔} ฉ.,เท.,อ. กมฺมการณา การณเต

^{๕-๖} ฉ.,เท. กณฺจ ตํ กมฺม ปเร

^๖ ฉ.,เท. อทฺตทณฺฑเกหิปี อ. อทฺตทณฺฑเท

ตาเพนฺเต หตฺถมฺปิ จินฺทนฺเต ปาถมฺปิ จินฺทนฺเต หตฺถปาถมฺปิ
 จินฺทนฺเต กณฺณมฺปิ จินฺทนฺเต นาสมฺปิ จินฺทนฺเต กณฺณนาสมฺปิ
 จินฺทนฺเต พิลฺงฺคถาลิกมฺปิ กโรนฺเต สงฺขมฺมณฺฑิกมฺปิ กโรนฺเต
 ราหุขมฺปิ กโรนฺเต ไชติมาลิกมฺปิ กโรนฺเต หตฺถปฺปชฺไชติกมฺปิ
 กโรนฺเต เอระกฏฏิกมฺปิ กโรนฺเต จิระกวาสิกมฺปิ^๑ กโรนฺเต
 เอณฺเณยฺยกมฺปิ กโรนฺเต พลิสฺมํลิกมฺปิ กโรนฺเต กหาปณกมฺปิ กโรนฺเต
 ขาราสฺสจฺจิกมฺปิ^๒ กโรนฺเต ปลิขปรีวตฺตกมฺปิ กโรนฺเต ปลาลปิจกมฺปิ
 กโรนฺเต ตตฺเตนฺปิ เตเลน โอสิตฺยจฺจนฺเต สฺนฺเขหิปี ขาทาเปนฺเต
 ชีวันตมฺปิ สฺสุเล อุตฺตาสฺเสนฺเต อสินาปี สีสํ จินฺทนฺเต.

ตสฺส เหวํ โหติ 'ยถารูปํ ไช ปาปกาณํ กมฺมานํ เหตุ
 โจริ อากุจาริ ราชานํ คเหตุวา วิวิธา กมฺมการณา กโรนฺติ,
 กสาหิปี ตาเพนฺติ ๕ เป ๕ อสินาปี สีสํ จินฺทนฺติ, อหฺมฺเจว ไช
 ปน เหวรูปํ ปาปกมฺมํ กเรยฺยํ, มมฺปิ ราชานํ คเหตุวา เหวรูปา
 วิวิธา กมฺมการณา กเรยฺยํ กสาหิปี ตาเพยฺยํ ๕ เป ๕ อสินาปี สีสํ
 จินฺเทยฺยนฺติ. โส ทณฺฑทภยสฺส ภีโต น ปเรสํ ปาภมฺหิ ปลุมฺปนฺโต"^๓
 จรติ. [๔] อิทํ วุจฺจติ ภิกฺขเว ทณฺฑทภยํ.

กตมญฺจ ภิกฺขเว ทุคฺคตฺติภยํ. อิทํ ภิกฺขเว เอกจฺโจ อิติ
 ปฏฺฐิสถจฺจฺจติ 'กายทฺถจฺจิตสฺส ไช ปาปโก วิปาโก อภิสมฺปฺราयํ,
 วจฺจิทฺถจฺจิตสฺส ปาปโก วิปาโก อภิสมฺปฺรายํ, มโนทฺถจฺจิตสฺส ปาปโก
 วิปาโก อภิสมฺปฺรายํ, อหฺมฺเจว ไช ปน กาเยน ทฺถจฺจิตํ จเรยฺยํ,
 วาจาเยน ทฺถจฺจิตํ จเรยฺยํ, มนฺสาเยน ทฺถจฺจิตํ จเรยฺยํ, กิณฺเณเยน
 ตํเยนาหิ^๔ กายสฺส เกทา ปรมฺมรณฺนา อปายํ ทุคฺคตฺติ วินิปาตํ นิรยํ

^๑ ฉ., เท., อ. จิระกวาสิกมฺปิ^๒ ฉ., เท., อ. ขาราสฺสจฺจิกมฺปิ^๓ ฉ., เท. วิลมฺปนฺโต^๔ ฉ., เท. กายทฺถจฺจิตํ ปหาเย ๕ เป ๕ สฺสุทฺธํ อุตฺตานิ ปรีหริตี ^๕ ฉ., เท., อ. ยาทํ น

อุปปชฺชชยณฺติ. โส ทฺถคฺคตฺติภยสฺส ภีโต กายทฺถจฺจริตํ ปหาย
 กายสฺสจฺจริตํ ภาเวติ, วจีทฺถจฺจริตํ ปหาย วจีสฺสจฺจริตํ ภาเวติ, มโนทฺถจฺจริตํ
 ปหาย มโนสฺสจฺจริตํ ภาเวติ, สฺสทฺธํ อตฺตตานํ ปรีหริติ. อิํ ทฺถ วุจฺจติ
 ภิกฺขเว ทฺถคฺคตฺติภยํ. อิมานิ ไช ภิกฺขเว จตฺตาริ ภยานิ. ปจฺจม.

๒. อุมิภยสุตตัม

[๑๒๒] “จตฺตารีมานิ ภิกฺขเว ภยานิ อุทโกโรหตฺตสฺส
 ปาฏิกงฺขิตพฺพานิ. กตมานิ จตฺตาริ. อุมิภยํ, กุมภีลภยํ, อาวกฺกภยํ,
 สฺสูกาภยํ. อิมานิ ไช ภิกฺขเว จตฺตาริ ภยานิ อุทโกโรหตฺตสฺส
 ปาฏิกงฺขิตพฺพานิ. เอวเมว ไช ภิกฺขเว จตฺตารีมานิ ภยานิ
 อิธกจฺจสฺส^๑ กุลปฺตฺตสฺส อิมสฺมี ฐมฺมวินยฺเย สทฺธา^๒ อคารสฺมา
 อนคาริยํ ปพฺพชฺชิตโต^๓ ปาฏิกงฺขิตพฺพานิ. กตมานิ จตฺตาริ. อุมิภยํ,
 กุมภีลภยํ, อาวกฺกภยํ, สฺสูกาภยํ.

กตมณฺจ ภิกฺขเว อุมิภยํ. อิธ ภิกฺขเว เอกจฺโจ กุลปฺตฺโต
 สทฺธา อคารสฺมา อนคาริยํ ปพฺพชฺชิตโต โหติ ‘โอติณฺโณมฺหิ ชาติยา
 ชรามรณฺน โสเกหิ ปรีเทเวหิ ทฺถเขหิ โทมนสฺสเสหิ อุปายาเสหิ
 ทฺถชฺชิตินฺโณ ทฺถชฺชปเรโต, อปฺเปวณาม อิมสฺส เกวลสฺส
 ทฺถชฺชทฺถนฺทสฺส อนฺตกิริยา ปณฺณายเถถาติ. ตเมนํ ตถาปพฺพชฺชิตํ
 สมานํ สพฺรหฺมจาริ^๔ โอวทฺทติ อนฺทสาสนฺติ ‘เอวณฺเต อภิกฺกมิตพฺพํ,
 เอวณฺเต ปฏิกฺกมิตพฺพํ, เอวณฺเต อาโลเกตพฺพํ, เอวณฺเต วิโลเกตพฺพํ,
 เอวณฺเต สมฺมิมฺนชฺชิตพฺพํ, เอวณฺเต ปสาเรตพฺพํ,^๕ เอวณฺเต

^๑ อิธกจฺจจ ปุคฺคเล ๔เปฯ ปพฺพชฺชิตติปิ อิ. อิธกจฺจจ กุลปฺตฺเต ๔เปฯ ปพฺพชฺชิต

^๒ ฉ.,เท. อยํ ปาโณ น ทิสฺสติ

^๓ ฉ.,เท. ปพฺพชฺชิตสฺส

^๔ ฉ.,เท.,อิ. สพฺรหฺมจาริโน

^๕ ฉ.,เท. ปสาเรตพฺพํ

สงฆาฏิปุตตจีวรํ ฐาเรตพฺพนฺติ. ตสฺส เอวํ โหติ 'มยํ โข ปุพฺเพ
 อคาริยภูตา สมานา มณฺเฑ โอวทามปิ อนุสาสามปิ. อีเม ปน
 มุหํ ปุตฺตมตฺตา มณฺเฑ นตฺตมตฺตา มณฺเฑ โอวทิตพฺพํ
 อนุสาสิตพฺพํ มณฺเฑนฺตํ. โส กุปฺโต อนตฺตมโน สิกฺขํ ปจฺจุทฺทาย
 หีนายาวตฺตติ. อयํ วุจฺจติ ภิกฺขเว ภิกฺขุ อุมิภยสฺส ภีโต สิกฺขํ
 ปจฺจุทฺทาย หีนายาวตฺโต. 'อุมิภยนฺติ โข ภิกฺขเว โกรธฺปายาสสฺเสตํ
 อธิวณฺ. อิทํ วุจฺจติ ภิกฺขเว อุมิภยํ.

กตมณฺจ ภิกฺขเว กุมฺภีลภยํ. อิท ภิกฺขเว เอกจฺโจ
 กุลปฺโต สทฺธา อคารสฺมา อนคาริยํ ปพฺพชฺชิตो โหติ 'โอตฺถนฺโณมฺหิ
 ชาตฺติยา ชรามรณฺน โสเกหิ ปรีเทเวหิ ทุกฺขเขหิ โทมนสฺเสหิ
 อุปายาสฺสฺส ทุกฺโขตฺถนฺโณ ทุกฺขปเรโต, อปฺเปวณาม อิมสฺส เกวลสฺส
 ทุกฺขทฺทนฺตสฺส อนตฺกิริยา ปณฺณายเถตฺติ. ตเมเนํ ตถาปพฺพชิตํ
 สมานํ สพฺรหมจาริ โอวทฺตํ อนุสาสนฺตํ 'อิทฺตเต ชาทิตพฺพํ,
 อิทฺตเต น ชาทิตพฺพํ. อิทฺตเต ภูตฺตพฺพํ, อิทฺตเต น ภูตฺตพฺพํ.
 อิทฺตเต สยิตพฺพํ, อิทฺตเต น สยิตพฺพํ. อิทฺตเต ปาตพฺพํ,
 อิทฺตเต น ปาตพฺพํ. กปฺปิยนฺเต ชาทิตพฺพํ,^๑ อกปฺปิยนฺเต น
 ชาทิตพฺพํ.^๒ กปฺปิยนฺเต ภูตฺตพฺพํ, อกปฺปิยนฺเต น ภูตฺตพฺพํ.
 กปฺปิยนฺเต สยิตพฺพํ, อกปฺปิยนฺเต น สยิตพฺพํ. กปฺปิยนฺเต
 ปาตพฺพํ, อกปฺปิยนฺเต น ปาตพฺพํ. [๓] กาลे เต^๓ ชาทิตพฺพํ,
 วิกาลे เต^๓ น ชาทิตพฺพํ. กาลे เต ภูตฺตพฺพํ, วิกาลे เต^๓ น
 ภูตฺตพฺพํ. กาลे เต สยิตพฺพํ, วิกาลे เต^๔ น สยิตพฺพํ. กาลे
 เต ปาตพฺพํ, วิกาลे เต^๔ น ปาตพฺพนฺติ. ตสฺส เอวํ โหติ 'มยํ

^๑ อ. ขายิตพฺพํ

^๒ อ. กาลे ปาตพฺพํ อากาลे น ปาตพฺพํ

^๓ อ. อยํ ปาโจ น ทิสฺสตี.

โฆ ปุพฺพเพ อคาริยภูตา สมานา ยํ อิจฺฉาม ตํ ขาทาม, ยํ น
 อิจฺฉาม น ตํ ขาทาม. ยํ อิจฺฉาม ตํ ภูฏขาม, ยํ น อิจฺฉาม
 น ตํ ภูฏขาม. ยํ อิจฺฉาม ตํ สายาม, ยํ น อิจฺฉาม น ตํ
 สายาม. ยํ อิจฺฉาม ตํ ปิวาม,^๑ ยํ น อิจฺฉาม น ตํ ปิวาม.
 กปฺปิยํปิ ขาทาม, อกปฺปิยํปิ ขาทาม. กปฺปิยํปิ ภูฏขาม, อกปฺปิยํปิ
 ภูฏขาม. กปฺปิยํปิ สายาม, อกปฺปิยํปิ สายาม. กปฺปิยํปิ ปิวาม,
 อกปฺปิยํปิ ปิวาม. กालेปิ ขาทาม, วิกालेปิ ขาทาม. กาลेปิ
 ภูฏขาม, วิกालेปิ ภูฏขาม. กาลेปิ สายาม, วิกालेปิ สายาม.
 กาลेปิ ปิวาม, วิกालेปิ ปิวาม. ยํปิ โน สหฺฐา คหฺปติกา ทิวา
 วิกाले ปณฺณํ ตํ ขาทนํ ยํ วา โภชนํ ยํ วา เทนฺติ. ตตฺราปิเม^๒
 มุขาวรณํ มณฺเฑ กโรหฺมตีติ. โส กุปฺโต^๓ อนตฺตมโน^๓ ลิกฺขํ
 ปจฺจกฺขาย หีนายาวตฺตติ. อยํ วุจฺจติ ภิกฺขเว ภิกฺขุ กุมฺภิลภยสฺส
 ภีโต ลิกฺขํ ปจฺจกฺขาย หีนายาวตฺโต. 'กุมฺภิลภยนฺติ โฆ ภิกฺขเว
 โอทริกตฺตสฺเสตํ อธิวจฺนํ. อิทํ วุจฺจติ ภิกฺขเว กุมฺภิลภยํ.

กตมณฺจ ภิกฺขเว อารมฺมมฺภยํ อิท ภิกฺขเว เอกจฺโจ
 กุลปฺโต สหฺฐา อคารสฺมา อนคาริยํ ปุพฺพชฺชิตฺโต โหติ 'โอติณฺโณมฺหิ
 ชาติยา ชรามรณฺนํ โสเกหิ ปริเทเวหิ ทุกฺเขหิ โทมนสฺเสหิ
 อุปายาสฺสฺหิ ทุกฺโขติณฺโณ ทุกฺขปเรโต, อปฺเปวณาม อิมสฺส เกวลสฺส
 ทุกฺขกฺขนฺธสฺส อนฺตกิริยา ปณฺณายเถถาติ. โส เอวํ ปุพฺพชฺชิตฺโต
 สมานํ ปุพฺพพณฺหสมํ นินฺวาเสตฺวา ปตฺตจីวรมาทาย คามํ วา
 นิคมํ วา ปิณฺดทาย ปาวิสฺสิ อรกฺขิตฺเตนฺว กาเยน อรกฺขิตาย
 วาจาย อรกฺขิตฺเตน จิตฺเตน อนฺนปฏฺฐจิตาย สติยา อสํวเตหิ อินฺทริเยหิ.

^๑ อ. ปิปาม, เอมฺปิริปิ.

^๒ ฉ., เท., อ. ตตฺราปิเม

^{๓-๓} อ. อิมํ ปาจา น ทิสฺสนฺติ.

โส ตตถ ปสฺสตี คหปตี วา คหปติปฺตํ วา ปณฺจหิ กามคฺเณหิ
 สมปฺปิตํ สมงฺคีภฺตํ^๑ ปริจารยมาณํ. ตสฺส เอวํ โหติ 'มยฺ โข ปุพฺเพ
 อคาริยภฺตา สมานา ปณฺจหิ กามคฺเณหิ สมปฺปิตา สมงฺคีภฺตา
 ปริจารยิมฺหา. สํวิชฺชนเต^๒ โข ปน เม กุเล โภคา. สกฺกา โภเค
 จ ภฺยชิตุํ ปุณฺณานิ จ กาทุํ. ยนฺนุนาหิ ลิกฺขํ ปจฺจกฺขาย
 หีนายาวตตติ. โภเค จ ภฺยเชยฺยํ ปุณฺณานิ จ กรายนฺติ. โส
 ลิกฺขํ ปจฺจกฺขาย หีนายาวตตติ. อयํ วุจฺจติ ภิกฺขเว ภิกฺขุ อวฺงฺกุภฺยสฺส
 ภีโต ลิกฺขํ ปจฺจกฺขาย หีนายาวตฺโต. 'อวฺงฺกุภฺยนฺติ โข ภิกฺขเว
 ปณฺจนํ^๓ กามคฺเณหิ อธิวณฺ. อิํ วุจฺจติ ภิกฺขเว อวฺงฺกุภฺยํ.

กตมณฺจ ภิกฺขเว สฺสูกาภฺยํ. อธิ ภิกฺขเว เอกจฺโจ กุลปฺตโต
 สหฺวา อคารสฺมา อนคาริยํ ปพฺพชิตो โหติ 'โธติณฺโณมฺหิ
 ชาตียา ชรามรณฺเน โสเกหิ ปรีเทเวหิ ทฺวเขหิ โทมนสฺเสหิ
 อุปายาเสหิ ทฺวโชติณฺโณ ทฺวขปรโต, อปฺเปวณาม อิมสฺส เกวลสฺส
 ทฺวขทฺทสฺส อนตฺทกิริยา ปณฺญาเยถาติ. โส เอวํ ปพฺพชิตो
 สมานํ ปุพฺพณฺหสมยํ นีวาเสตฺวา ปตฺตจิวรรมาทาย คามํ วา
 นิคมํ วา ปิณฺทาย ปาวีสี^๔ อรฺกฺขิตเนว กาเยน อรฺกฺขิตาย
 วาจาเยน อรฺกฺขิตเน จิตฺเตน อนุปฺภุจิตาย สติยา อสํวเตหิ อินฺทฺริเยหิ.
 โส ตตถ ปสฺสตี มาตฺรคามํ ทฺวนิวตฺถํ วา ทฺวปฺปารฺตํ วา, ตสฺส
 มาตฺรคามํ ทิสฺวา ทฺวนิวตฺถํ วา ทฺวปฺปารฺตํ วา ราโค จิตฺตํ
 อนฺนุทฺธเสตี, โส รากานฺนุทฺธเสน^๕ จิตฺเตน ลิกฺขํ ปจฺจกฺขาย
 หีนายาวตตติ. อयํ วุจฺจติ ภิกฺขเว ภิกฺขุ สฺสูกาภฺยสฺส ภีโต ลิกฺขํ
 ปจฺจกฺขาย หีนายาวตฺโต. 'สฺสูกาภฺยนฺติ โข ภิกฺขเว มาตฺรคามสฺเสตํ

^๑ สฺยา. สมงฺคีภฺตํ^๒ น.,เท. สํวิชฺชนติ^๓ น.,เท. ปณฺจนเนตํ^๔ น.,เท.,อิ. ปวีสี^๕ น.,เท. รากานฺนุทฺธเสน

อริวจฺณํ. อิทํ วุจฺจติ ภิกฺขเว สฺสกาภยํ. อิมานิ โข ภิกฺขเว
จตฺตาริ ภยานิ อิชฺเชกฺขจฺจสฺส กุลปฺตตสฺส อิมสฺมี ฐมฺมวินยฺเย สทฺธา
อการสฺมา อนคาริยํ ปพฺพชิตฺโต ปาฎิิกงฺขิตพฺพานิติ. ทฺติยํ.

๓. ปจฺมนานาการณสฺสตุตฺถํ

[๑๒๓] “จตฺตารโฆ ภิกฺขเว ปุคฺคลา สนฺโต สํวิชฺชมานา
โลกสฺมี. กตเม จตฺตารโ. อิท ภิกฺขเว เอกจฺโจ ปุคฺคลโ วิวิจฺเจว
กาเมหิ วิวิจฺจ อกุสเลหิ ฐมฺเมหิ สวิตกฺกํ สวิจาร์ วิเวกขํ ปิติสฺสํ
ปจฺมํ ฌานํ อุปสมฺปชฺช วิหริติ, โส ตทสฺสาเทติ, ตํ นิกามะติ,
เตน จ วิตฺติํ อาปชฺชติ. ตตฺถ จิตฺโต ตททิมฺตฺโต ตพฺพหุลวิหารี
อปฺริทฺธิโน กาลํ กุรฺมาโน พุรฺหมกายิกานํ เทวานํ สหพฺยตํ
อุปชฺชติ. พุรฺหมกายิกานํ ภิกฺขเว เทวานํ กปฺโป อายุปฺปมาณํ,
ตตฺถ ปุถุชฺชนํ ยาวตายุกํ จตฺวา ยาวตํ เตสํ เทวานํ
อายุปฺปมาณํ, ตํ สพฺพํ เขเปตฺวา นิริยํปิ คจฺจติ, ติริจฺจนาณโยนํปิ
คจฺจติ, ปิตฺติวิสยํปิ คจฺจติ, ภควโต ปน สวโก ตตฺถ ยาวตายุกํ
จตฺวา ยาวตํ เตสํ เทวานํ อายุปฺปมาณํ, ตํ สพฺพํ เขเปตฺวา
ตสฺมีเยว ภเว ปรีนิพฺพายติ. อยํ โข ภิกฺขเว วิเสโส, อยํ
อธิปฺปายโส,^๑ อิทํ นานาการณํ สุตฺวาโต อริยสวากสฺส อสฺสุตฺวาตา
ปุถุชฺชนเณ, ยทิทํ คติยา อุปปตฺติยา สติ.

ปฺน จปฺริ ภิกฺขเว อิชฺเชกฺขจฺจ ปุคฺคลโ วิตกฺกวิจารานํ
วูปสฺมา อชฺฌตฺตํ สมฺปสาทณํ เจตโส เอโกทิกาวํ อวิตกฺกํ อวิจาร์
สมาธิขํ ปิติสฺสํ ทฺติยํ ฌานํ อุปสมฺปชฺช วิหริติ, โส ตทสฺสาเทติ
ตํ นิกามะติ, เตน จ วิตฺติํ อาปชฺชติ. ตตฺถ จิตฺโต ตททิมฺตฺโต

^๑ ฉ.,เท. อธิปฺปายโส อ. อธิปฺปายโส, เอวมฺปรี.

ตพพหุลวิหารี อปริหีโน กาลัง กุรุมานอ อามสฺสรานํ เทวานํ
 สหพฺยตํ อุปปชฺชติ. อามสฺสรานํ ภิกฺขเว เทวานํ เทว กปฺปา
 อายุปฺปมาณํ, ตตฺถ ปุณฺณชฺชนอ ยาวตายุกํ จตฺวา ยาวตํ เตสํ
 เทวานํ อายุปฺปมาณํ, ตํ สพฺพํ เขเปตฺวา นิริยํปิ คจฺจนติ,
 ติรจฺฉานโยนีปิ คจฺจนติ, ปิตฺติวิสยํปิ คจฺจนติ, ภควโต ปน สวากो
 ตตฺถ ยาวตายุกํ จตฺวา ยาวตํ เตสํ เทวานํ อายุปฺปมาณํ. ตํ
 สพฺพํ เขเปตฺวา ตสฺมีเยว ภเว ปรินิพฺพายติ. อयํ โข ภิกฺขเว
 วิเสโส, อयํ อธิปฺปายโส, อิํ นานาภรณํ สุตฺวโต อริยสวากสฺส
 อสฺสสุตฺวตา ปุณฺณชฺชนน, ยทิทํ คติยา อุปปตฺติยา สติ.

ปุณ จปรํ ภิกฺขเว อิธกจฺโจ ปุคฺคโล ปิตฺติยา จ ธีราตา
 อฺเปกฺขโก จ วิหริติ, สโต จ สมฺปชฺชาโน สุขญจ กาเยน
 ปฏิสฺสเวเทติ, ยนฺตํ อริยา อจฺจุกฺขนฺติ 'อฺเปกฺขโก สติมา สุขวิหารีติ,
 ตติยํ ฌานํ อุปสมฺมปชฺช วิหริติ, โส ตทสฺสาเทติ, ตํ นิกาเมติ,
 เตน จ วิตฺติ อปชฺชติ, ตตฺถ จิตฺโต ตททิมฺมโต ตพพหุลวิหารี
 อปริหีโน กาลัง กุรุมานอ สุกฺกิณฺ्हานํ เทวานํ สหพฺยตํ อุปปชฺชติ.
 สุกฺกิณฺ्हานํ ภิกฺขเว เทวานํ จตฺตารอ กปฺปา อายุปฺปมาณํ. ตตฺถ
 ปุณฺณชฺชนอ ยาวตายุกํ จตฺวา ยาวตํ เตสํ เทวานํ อายุปฺปมาณํ,
 ตํ สพฺพํ เขเปตฺวา นิริยํปิ คจฺจนติ, ติรจฺฉานโยนีปิ คจฺจนติ,
 ปิตฺติวิสยํปิ คจฺจนติ, ภควโต ปน สวากอ ตตฺถ ยาวตายุกํ จตฺวา
 ยาวตํ เตสํ เทวานํ อายุปฺปมาณํ, ตํ สพฺพํ เขเปตฺวา ตสฺมีเยว
 ภเว ปรินิพฺพายติ. อยํ โข ภิกฺขเว วิเสโส, อยํ อธิปฺปายโส,
 อิํ นานาภรณํ สุตฺวโต อริยสวากสฺส อสฺสสุตฺวตา ปุณฺณชฺชนน,
 ยทิทํ คติยา อุปปตฺติยา สติ.

ปฺน จปรํ ภิกฺขเว อีเชกจฺใจ ปุคฺคโล สุขสฺส จ ปหานา
 ทฺกฺขสฺส จ ปหานา ปุพฺเพ ว โสมนสฺสโทมนสฺसानํ อตฺถงฺคมา
 อทฺกฺขมสฺสํ อฺเปกฺขาสติปาริสฺสทฺธี จตฺตถํ ฌานํ อุปสมฺปชฺช วิหริติ,
 โส ตทสฺสาเทติ, ตํ นิกาเมติ, เตน จ วิตฺติํ อาปชฺชติ, ตตฺถ
 จิโต ตทธีมฺมโต ตพฺพหฺลวิหริ อปริธีโน กาลํ กุรฺมาโน เวหฺปฺผลานํ
 เทวานํ สหพฺยตํ อุปชฺชติ. เวหฺปฺผลานํ ภิกฺขเว เทวานํ ปณฺจ
 กปฺปสฺตานิ อายุรฺปฺปมาณํ, ตตฺถ ปุณฺณชฺโช ยาวตายุํ จตฺวา
 ยาวตํ เตสํ เทวานํ อายุรฺปฺปมาณํ, ตํ สพฺพํ เขเปตฺวา นิรยํปิ
 คจฺจติ, ติรจฺจนโยนีปิ คจฺจติ, ปิตฺติวิสยํปิ คจฺจติ, ภควโต ปน
 สวโก ตตฺถ ยาวตายุํ จตฺวา ยาวตํ เตสํ เทวานํ อายุรฺปฺปมาณํ,
 ตํ สพฺพํ เขเปตฺวา ตสฺมีเยว ภเว ปรีนิพฺพายติ, อยํ โข ภิกฺขเว
 วิเสโส, อยํ อธิปฺปายโส, อิํ นานาการณํ สุตฺวโต อริยสวากสฺส
 อสฺสุตฺวตา ปุณฺณชฺชนน, ยทึํ คติยา อฺปฺปตฺติยา สติ. อีเม โข
 ภิกฺขเว จตฺตารอ ปุคฺคลา สนฺโต สํวิชฺชมานา โลกสฺมินฺติ. ตติยํ.

๔. ทุตฺตียนานาการสฺสตุตฺ

[๑๒๔] “จตฺตารอเม ภิกฺขเว ปุคฺคลา สนฺโต สํวิชฺชมานา
 โลกสฺมี. กตเม จตฺตารอ. อีช ภิกฺขเว เอกจฺใจ ปุคฺคโล วิวิจฺเจว
 กาเมหิ วิวิจฺจ อกุสฺเสหิ ฐมฺเมหิ สวิตกํ สวิจาร์ วิเวกชํ ปิตีสุขํ
 ปจฺมํ ฌานํ อุปสมฺปชฺช วิหริติ. โส ยเทว ตตฺถ โหติ รูปคตํ
 เวทฺนาคตํ สญฺญาคตํ สงฺขารคตํ วิญฺญานคตํ, เต ฐมฺเม อนิจฺจโต
 ทฺกฺขโต โรคโต คณฺหาโต สลฺลโต อหฺมโต อาพาธโต ปรโต
 ปโลกโต สฺสญฺญโต อนตฺตโต สมนฺปสฺสติ. โส กายสฺส เกหา

ปรมฺมรณฺหา สุทฺธาวาसानํ เทวานํ สหพฺยตํ อุปฺปชฺชติ. อโย ไช^๑
ภิกฺขเว อุปฺปตฺติ อสาลฺลารณฺหา ปุณฺณชฺชเนหิ.

ปุณ จปฺริ ภิกฺขเว อิเธกจฺโจ ปุคฺคโล วิตกฺกวิจฺจารานํ
วูปสมฺมา ๔เปยฺ พุตฺติยํ ฌานํ ๔เปยฺ ตตฺติยํ ฌานํ ๔เปยฺ จตฺตถํ ฌานํ
อุปสมฺปชฺช วิหฺรติ. โส ยเทว ตตฺถ โหติ รุปคตํ เวทณาคตํ
สญฺญาคตํ สงฺขารคตํ วิญฺญานคตํ, เต ฐมฺเม อนิจฺจโต ทุกฺขโต
โรคโต คณฺฐโต สลฺลโต อฆโต อาพาธโต ปรโต ปโลภโต
สญฺญโต อนตฺตโต สมฺนุปฺปสฺสติ. โส กายสฺส เปทา ปรมฺมรณฺหา
สุทฺธาวาसानํ เทวานํ สหพฺยตํ อุปฺปชฺชติ. อโย ไช ภิกฺขเว
อุปฺปตฺติ อสาลฺลารณฺหา ปุณฺณชฺชเนหิ. อิมเ ไช ภิกฺขเว จตฺตารโ
ปุคฺคลา สนฺโต สํวิชฺชมานา โลกสฺมินฺติ. จตฺตถํ.

๕. ปจฺจเมตฺตาสุตฺตํ

[๑๒๕] “จตฺตารโเม ภิกฺขเว ปุคฺคลา สนฺโต สํวิชฺชมานา
โลกสฺมี. กตเม จตฺตารโ. อิธ ภิกฺขเว เอกจฺโจ ปุคฺคโล
เมตฺตาสหคเตน เจตฺสา เอกํ ทิสํ ฝริตฺวา วิหฺรติ. ตถา พุตฺติยํ.
ตถา ตตฺติยํ. ตถา จตฺตถํ. อิติ อุทฺธมฺโห ติริยํ สพฺพพิ สพฺพตฺตตฺตาย
สพฺพาวนฺตํ โลกํ เมตฺตาสหคเตน เจตฺสา วิปฺปเลน มหคฺคเตน
อปปฺมาเณน อเวเรน อพฺยาปชฺฌเณน ฝริตฺวา วิหฺรติ, โส
ตทสฺสาเทติ, ตํ นิกามะติ, เตน จ วิตฺติ อปฺปชฺชติ, ตตฺถ จิตฺโต
ตททิมฺมโต ตพฺพหฺลวิหารี อปริทฺโธ กาลํ กุรฺรมาโน พุรฺหมกายิกานํ
เทวานํ สหพฺยตํ อุปฺปชฺชติ พุรฺหมกายิกานํ ภิกฺขเว เทวานํ กปฺโป
อายุปฺปมาณํ, ตตฺถ ปุณฺณชฺชโน ยาวตายุกํ จตฺวา ยาวตํ เตสํ

^๑ ฉ., เท., อ. ไชสทโท น ทิสฺสติ.

เทวานํ อายุปฺปมาณํ, ตํ สพฺพํ เขเปตฺวา นิริยํปี คจฺจนฺติ,
 ตีรจฺจนฺโยนีปี คจฺจนฺติ, ปีตฺติวิสยํปี คจฺจนฺติ, ภควโต ปน สวโก
 ตตฺถ ยาวตายุํ จตฺวา ยาวตํ เตสํ เทวานํ อายุปฺปมาณํ, ตํ
 สพฺพํ เขเปตฺวา ตสฺมีเยว ภเว ปรีนิพฺพายติ, อयํ โข ภิกฺขเว
 วิเสโส, อयํ อธิปฺปายโส, อิํ นานาภรณํ สุตฺวโต อริยสวากสฺส
 อสฺสุตฺวตา ปุณฺณชฺเชน, ยทํ คติยา อุปฺปตฺติยา สติ.

ปฺน จปรํ ภิกฺขเว อิเธกจฺโจ ปุคฺคโล ภรฺณาสหคเตน
 เจตฺสา เอกํ ทิสํ ฝริตฺวา วิหริติ. ตถา ทุติยํ. ตถา ตติยํ. ตถา
 จตฺตุถํ. อิติ อุทฺธมฺโห ตีริยํ สพฺพธิ สพฺพตฺตตฺตาย สพฺพาวนฺตํ
 โลกํ ภรฺณาสหคเตน เจตฺสา วิปฺลเนน มหคฺคเตน อปฺปมาเณน
 อเวเรน อพฺยาปฺชเณน ฝริตฺวา วิหริติ, โส ตทสฺสาเทติ, ตํ
 นิกาเมติ, เตน จ วิตฺติ อปฺชฺชติ. ตตฺถ จิตฺโต ตทหิมฺมุตฺโต
 ตพฺพหุลวิหารี อปริทฺธิโน กาลํ กุรฺมานิ อามสฺสฺรณํ เทวานํ
 สหพฺยตํ อุปฺปชฺชติ. อามสฺสฺรณํ ภิกฺขเว เทวานํ เทว กปฺปา
 อายุปฺปมาณํ, ตตฺถ ปุณฺณชฺโช ยาวตายุํ จตฺวา ยาวตํ เตสํ
 เทวานํ อายุปฺปมาณํ, ตํ สพฺพํ เขเปตฺวา นิริยํปี คจฺจนฺติ,
 ตีรจฺจนฺโยนีปี คจฺจนฺติ, ปีตฺติวิสยํปี คจฺจนฺติ, ภควโต ปน สวโก
 ตตฺถ ยาวตายุํ จตฺวา ยาวตํ เตสํ เทวานํ อายุปฺปมาณํ, ตํ
 สพฺพํ เขเปตฺวา ตสฺมีเยว ภเว ปรีนิพฺพายติ. อयํ โข ภิกฺขเว
 วิเสโส, อयํ อธิปฺปายโส, อิํ นานาภรณํ สุตฺวโต อริยสวากสฺส
 อสฺสุตฺวตา ปุณฺณชฺเชน, ยทํ คติยา อุปฺปตฺติยา สติ.

ปฺน จปรํ ภิกฺขเว อิเธกจฺโจ ปุคฺคโล มุทิตาสหคเตน
 เจตฺสา เอกํ ทิสํ ฝริตฺวา วิหริติ. ตถา ทุติยํ. ตถา ตติยํ. ตถา
 จตฺตุถํ. อิติ อุทฺธมฺโห ตีริยํ สพฺพธิ สพฺพตฺตตฺตาย สพฺพาวนฺตํ

โลกิ มุกตาสหคเตน เจตสา วิปฺเลน มหคฺคเตน อปฺปมาเณน
 อเวเรน อพฺยาปฺชเณน ฝริตฺวา วิหฺรติ, โส ตทสฺสาเทติ, ตํ
 นิกาเมติ, เตน จ วิตฺติ อปาปฺชติ. ตตฺถ จิโต ตทธีมฺตฺโต
 ตพฺพหุฬวิหารี อปริหีโน กาลํ กุรฺมาโน สุกฺกิณฺหํ ทewanํ
 สหพฺยตํ อุปฺปชฺชติ. สุกฺกิณฺหํ ภิกฺขเว ทewanํ จตฺตารอ กปฺปา
 อายุปฺปมาณํ, ตตฺถ ปุณฺณชฺโช ยาวตายุํ จตฺวา ยาวตํ เตสํ
 ทewanํ อายุปฺปมาณํ, ตํ สพฺพํ เขเปตฺวา นิรยํปิ คจฺฉติ,
 ตีรจฺฉานโยนีปิ คจฺฉติ, ปิตฺติวิสยํปิ คจฺฉติ, ภควโต ปน สาวโก
 ตตฺถ ยาวตายุํ จตฺวา ยาวตํ เตสํ ทewanํ อายุปฺปมาณํ, ตํ
 สพฺพํ เขเปตฺวา ตสมิเยว ภเว ปรีนิพฺพายติ. อยํ โข ภิกฺขเว
 วิเสโส, อยํ อธิปฺปายโส, อิํ นานาการณํ สุตฺวโต อริยสาวกสฺส
 อสฺสจฺจวตา ปุณฺณชฺเชน, ยทํ คติยา อุปฺปตฺติยา สติ.

ปุณ จปริ ภิกฺขเว อิธกจฺโจ ปุคฺคโล อุเปกฺขาสหคเตน
 เจตสา เอกํ ทิสํ ฝริตฺวา วิหฺรติ. ตถา ทฺตียํ. ตถา ตตฺติยํ. ตถา
 จตฺตถํ. อิติ อุทฺธมฺโห ตีรียํ สพฺพธิ สพฺพตฺตตฺตาย สพฺพาวนฺตํ
 โลกิ อุเปกฺขาสหคเตน เจตสา วิปฺเลน มหคฺคเตน อปฺปมาเณน
 อเวเรน อพฺยาปฺชเณน ฝริตฺวา วิหฺรติ, โส ตทสฺสาเทติ, ตํ
 นิกาเมติ, เตน จ วิตฺติ อปาปฺชติ. ตตฺถ จิโต ตทธีมฺตฺโต
 ตพฺพหุฬวิหารี อปริหีโน กาลํ กุรฺมาโน เวหฺปฺผลานํ ทewanํ
 สหพฺยตํ อุปฺปชฺชติ. เวหฺปฺผลานํ ภิกฺขเว ทewanํ ปณฺจ กปฺปสฺตานิ
 อายุปฺปมาณํ, ตตฺถ ปุณฺณชฺโช ยาวตายุํ จตฺวา ยาวตํ เตสํ
 ทewanํ อายุปฺปมาณํ, ตํ สพฺพํ เขเปตฺวา นิรยํปิ คจฺฉติ,
 ตีรจฺฉานโยนีปิ คจฺฉติ, ปิตฺติวิสยํปิ คจฺฉติ, ภควโต ปน สาวโก

ตตถ ยาวตายุกั จตฺวา ยาวตํ เตสํ เทวานํ อายุปปมณํ, ตํ
 สพฺพํ เขเปตฺวา ตสฺมีเยว ภเว ปรีนินฺพายติ. อयํ โข ภิกฺขเว
 วิเสโส, อयํ อธิปฺปายโส, อิํ นานากรรมํ สุตฺวโต อริยสวากสฺส
 อสฺสุตฺวตา ปุณฺณชฺชนน, ยทึํ คติยา อุปฺปตฺติยา สติ. อีเม โข
 ภิกฺขเว จตฺตาริ ปุคฺคลา สนฺโต สํวิชฺชมานา โลกสฺมินฺติ. ปณฺจมํ.

๖. ทุตติยเมตตาสุตตํ

[๑๒๖] “จตฺตาริเม ภิกฺขเว ปุคฺคลา สนฺโต สํวิชฺชมานา
 โลกสฺมี. กตฺเม จตฺตาริ. อิทฺ ภิกฺขเว เอกจฺจ ปุคฺคโล
 เมตฺตาสหคเตน เจตฺสา เอกํ ทิสํ ฝริตฺวา วิหฺรติ. ตถา ทุตฺติยํ.
 ตถา ตตฺติยํ. ตถา จตฺตตฺถํ. อิติ อุทฺธมฺโห ติริยํ สพฺพทฺธิ สพฺพตฺตตฺตาย
 สพฺพาวนฺตํ โลกํ เมตฺตาสหคเตน เจตฺสา วิปฺปเลน มหคฺคเตน
 อปฺปมาเณน อเวเรน อพฺยาปชฺฌเนน ฝริตฺวา วิหฺรติ. โส ยเทว
 ตตฺถ โหติ รูปคตํ เวทนาคตํ สณฺณาคตํ สงฺขารคตํ วิญฺญาณคตํ,
 เต ฐมฺเม อนิจฺจโต ทุกฺขโต โรคโต คณฺหโต สลฺลโต อหฺมโต
 อาพาธโต ปฺรโต ปโลกโต สฺสณฺณโต อนตฺตโต สมนุสฺสติ, โส
 กายสฺส เกทา ปรมฺมรณฺา สุตฺตาวาसानํ เทวานํ สหฺพยตํ
 อุปฺปชฺชติ. อยํ โข ภิกฺขเว อุปฺปตฺติ อสาศารณฺา ปุณฺณชฺชนนฺิ.

ปฺน จปฺริ ภิกฺขเว ธิเชกจฺจ ปุคฺคโล กรุณาสหคเตน
 เจตฺสา ๔เปยฺ มุทิตาสหคเตน เจตฺสา ๔เปยฺ อุเปกฺขาสหคเตน
 เจตฺสา เอกํ ทิสํ ฝริตฺวา วิหฺรติ. ตถา ทุตฺติยํ. ตถา ตตฺติยํ. ตถา
 จตฺตตฺถํ. อิติ อุทฺธมฺโห ติริยํ สพฺพทฺธิ สพฺพตฺตตฺตาย สพฺพาวนฺตํ
 โลกํ อุเปกฺขาสหคเตน เจตฺสา วิปฺปเลน มหคฺคเตน อปฺปมาเณน

อเวเรน อพฺยาปชฺฌเมน ฝริตฺวา วิหฺรติ, โส ยเทว ตตฺถ ใหฺติ
 ฐปคตํ เวทนาคตํ สญฺญาคตํ สงฺขารคตํ วิญฺญาณคตํ, เต ฐมฺเม
 อนิจฺจโต ทุกฺขโต โรคโต คณฺทโต สลฺลโต อฆโต อาพาธโต
 ปรโต ปโลภโต สญฺญโต อนตฺตโต สมฺนุสฺสติ, โส กายสฺส
 เกทา ปรมฺมรณฺนา สฺสชฺชาวาसानํ เทวานํ สหพฺยตํ อุปฺปชฺชติ. อัย
 โช ภิกฺขเว อุปฺปตฺติ อสฺสธารณฺนา ปุถุชฺชเนหิ. อิมํ โช ภิกฺขเว
 จตฺตารอ ปุคฺคลา สนฺโต สํวิชฺชมานา โลกสฺมินฺติ. จมฺมจํ.

๓. ปจฺมตถาคตอจฺจนฺริยสุตฺตํ

[๑๒๗] “ตถาคตสฺส ภิกฺขเว อรหโต สมฺมาสมฺพุทฺธสฺส
 ปาตุภาวา จตฺตารอ อจฺจนฺริยา อพฺภุตธมฺมา” ปาตุภาวนฺติ. กตเม
 จตฺตารอ. ยทา ภิกฺขเว โพรสิสฺสโต ตฺสิตา กายา จิตฺตวา สโต
 สมฺปชาโน มาตุ^๑ กุจฺฉี^๒ โอกฺกมติ. อถ สเทวเก โลเก สมฺมารถ
 สพฺรหฺมเก สสฺสสมณพฺรหฺมณฺณิยา ปชาย สเทวมนุสฺสาย อปฺปมาโน
 อุพาโร โอภาโส ปาตุภาวติ อติกฺกมฺเมว เทวานํ เทวานุภาวํ. ยปิ
 ตา โลกนฺตริกา อฆา อสํวตา อนฺธการา อนฺธการติมิสา, ยตฺถปิเมสํ
 จนฺทิมสฺสุริยานํ เอวํมหิทธิกันํ เอวํมหานุภาวานํ อาภา นานุโณนฺติ,
 ตตฺถปิ อปฺปมาโน อุพาโร โอภาโส ปาตุภาวติ อติกฺกมฺเมว
 เทวานํ เทวานุภาวํ. ยปิ ตตฺถ สตฺตา อุปฺปนฺนา, เตปิ เตโนภาเสน
 อณฺณมณฺณํ สญฺชานนฺติ ‘อณฺณเยปิ กิร โภ สนฺติ สตฺตา
 อธิฐฺปนฺนาติ. ตถาคตสฺส ภิกฺขเว อรหโต สมฺมาสมฺพุทฺธสฺส
 ปาตุภาวา อัย ปจฺโม อจฺจนฺริโย อพฺภุตธมฺโม ปาตุภาวติ.

ปุณ จปริ ภิกฺขเว ยทา โพรสิสฺสโต สโต สมฺปชาโน มาตุ
 กุจฺฉิสฺมา นิภมฺมติ ๗เปยฺ ตถาคตสฺส ภิกฺขเว อรหโต สมฺมาสมฺพุทฺธสฺส

^๑ ฉ., เท. อพฺภุตา ธมฺมา

^๒ ฉ., เท. มาตุกุจฺฉี อ. มาตุ กุจฺฉิย

ปาตุภาววา อยํ พุติโย อจฺฉริโย อพฺภุตธมฺโม ปาตุภาวติ.

ปุณ จปรี ภิกฺขเว ยทา ตถาคโต อนฺตฺตรํ สมฺมาสมฺโพธิํ
อภิสมฺพุชฺฌติ ๕เป๕ ตถาคตสฺส ภิกฺขเว อรหโต สมฺมาสมฺพุทฺธสฺส
ปาตุภาววา อยํ ตติโย อจฺฉริโย อพฺภุตธมฺโม ปาตุภาวติ.

ปุณ จปรี ภิกฺขเว ยทา ตถาคโต อนฺตฺตรํ ธรรมจกั
ปวตฺเตติ. อถ สเทวเก โลเก สมารเก สพฺรหมเก
สสฺสสมณพฺราหฺมณียา ปชาย สเทวมนุสฺสาย อปฺปมาโน อุพาโร
โอภาโส ปาตุภาวติ อติกกมฺเมว เทวานํ เทวานุภาวํ. ยปิ ตา
โลกนฺตริกา อฆา อสํวตา อนฺธการา อนฺธการติมิสา, ยตฺถปิเมสํ^๑
จณฺทิมสฺริยานํ เอวฺมหิพุทฺธิกาณํ เอวฺมหานุภาวานํ อาภา นานุโกนฺติ,
ตตฺถปิ อปฺปมาโน อุพาโร โอภาโส ปาตุภาวติ อติกกมฺเมว
เทวานํ เทวานุภาวํ, ยปิ ตตฺถ สตฺตา อุปฺปนฺนา, เตปิ เตโนภาเสน
อณฺณมณฺณํ สณฺชานนฺติ ‘อณฺณเป กิร โภ สนฺติ สตฺตา
อิฐูปฺปนฺนาติ. ตถาคตสฺส ภิกฺขเว อรหโต สมฺมาสมฺพุทฺธสฺส
ปาตุภาววา อยํ จตฺตฺโถ อจฺฉริโย อพฺภุตธมฺโม ปาตุภาวติ. ตถาคตสฺส
ภิกฺขเว อรหโต สมฺมาสมฺพุทฺธสฺส ปาตุภาววา อิเม จตฺตาโร
อจฺฉริยา อพฺภุตธมฺมา ปาตุภาวนฺตฺติ. สตฺตมํ.

๘. พุติยตถาคตอจฺฉริยสุตฺตํ

[๑๒๘] “ตถาคตสฺส ภิกฺขเว อรหโต สมฺมาสมฺพุทฺธสฺส
ปาตุภาววา จตฺตาโร อจฺฉริยา อพฺภุตธมฺมา ปาตุภาวนฺติ. กตเม
จตฺตาโร. อาลยารามา^๒ ภิกฺขเว ปชา อาลยรตา อาลยสมฺมุทิตา.
สา ตถาคเตน อนาลเย ฐมฺเม เทสิยมาเน สฺสสุตฺติ^๓ โสตํ โอทหติ,

^๑ สฺยา. ยตฺถิเมสํ

^๒ อ. อาลยารามา

^๓ ฉ., เท. สฺสสุตฺติ อ. สฺสสุยติ, เอวฺมปริปิ.

อณฺณาจิตฺตํ อุปฏฺฐเปติ. ตถาคตฺตสฺส ภิกฺขเว อรหโต สมฺมาสมฺพุทฺธสฺส
ปาตุภาวํ อयํ ปจฺจโม อจฺฉริโย อพฺภุตธมฺโม ปาตุภาวติ.

มานารามา ภิกฺขเว ปชา มานรตา มานสมฺมุทิตา. สา
ตถาคเตน มานวินเย ธมฺเม เทสียมาเน สฺส
อณฺณาจิตฺตํ อุปฏฺฐเปติ. ตถาคตฺตสฺส ภิกฺขเว อรหโต สมฺมาสมฺพุทฺธสฺส
ปาตุภาวํ อयํ ทฺติโย อจฺฉริโย อพฺภุตธมฺโม ปาตุภาวติ.

อนุปสมารามา ภิกฺขเว ปชา อนุปสมรตา อนุปสมสมฺมุทิตา.
สา ตถาคเตน โอปสมิเก ธมฺเม เทสียมาเน สฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺส
อณฺณาจิตฺตํ อุปฏฺฐเปติ. ตถาคตฺตสฺส ภิกฺขเว อรหโต สมฺมาสมฺพุทฺธสฺส
ปาตุภาวํ อยํ ตติโย อจฺฉริโย อพฺภุตธมฺโม ปาตุภาวติ.

อวิชฺชาคตา ภิกฺขเว ปชา อนรฎฺฐา^๑ ปริโยนหฺตา. สา
ตถาคเตน อวิชฺชาวินเย ธมฺเม เทสียมาเน สฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺส
อณฺณาจิตฺตํ อุปฏฺฐเปติ. ตถาคตฺตสฺส ภิกฺขเว อรหโต สมฺมาสมฺพุทฺธสฺส
ปาตุภาวํ อยํ จตฺตฺโถ อจฺฉริโย อพฺภุตธมฺโม ปาตุภาวติ. ตถาคตฺตสฺส
ภิกฺขเว อรหโต สมฺมาสมฺพุทฺธสฺส ปาตุภาวํ อิมํ จตฺตฺตารโ
อจฺฉริยา อพฺภุตธมฺมา ปาตุภาวนฺตฺติ. อจฺฉริยํ.

๕. อานนฺทอจฺฉริยสุตฺตํ

[๑๒๙] “จตฺตฺตารโमे ภิกฺขเว อจฺฉริยา อพฺภุตธมฺมา
อานนฺท. กตฺตเม จตฺตฺตาร. สเจ ภิกฺขเว ภิกฺขุปริสา อานนฺทํ
ทสฺส
ทสฺส
อานนฺโท ธมฺมํ ภาสตี, ภาสิตฺเตนปิ สา อตฺตมฺนา โหติ. ตตฺถ^๒ เจ
อานนฺโท ธมฺมํ ภาสตี, ภาสิตฺเตนปิ สา อตฺตมฺนา โหติ. อติตฺตาว
ภิกฺขเว ภิกฺขุปริสา โหติ, อถ อานนฺโท ตฺถนฺหิ ภาวติ.

^๑ ฉ., เท. อณฺณฎฺฐา

^๒ ฉ., เท. ตตร

^๓ สย. อยํ ปาโล น ทิสฺสตี.

สเจ ภิกฺขเว^๓ ภิกฺขุณีปริสา อานนฺทํ ทสฺสนาย อุปสงฺกมตี,
ทสฺสเนนปี สา อตฺตมนา โหติ. ตตฺถ เจ อานนฺโท ฐมฺมํ ภาสติ,
ภาสิตฺเตนปี สา อตฺตมนา โหติ. อติตฺตาว ภิกฺขเว ภิกฺขุณีปริสา
โหติ, อถ อานนฺโท ตฺถุณี^๓ ภาวตี.

สเจ ภิกฺขเว อุปาสกปริสา อานนฺทํ ทสฺสนาย อุปสงฺกมตี,
ทสฺสเนนปี สา อตฺตมนา โหติ. ตตฺถ^๓ เจ อานนฺโท ฐมฺมํ ภาสติ
ภาสิตฺเตนปี สา อตฺตมนา โหติ. อติตฺตาว ภิกฺขเว อุปาสกปริสา
โหติ. อถ อานนฺโท ตฺถุณี^๓ ภาวตี.

สเจ ภิกฺขเว อุปาสิกาปริสา อานนฺทํ ทสฺสนาย อุปสงฺกมตี,
ทสฺสเนนปี สา อตฺตมนา โหติ. ตตฺถ เจ อานนฺโท ฐมฺมํ ภาสติ,
ภาสิตฺเตนปี สา อตฺตมนา โหติ. อติตฺตาว ภิกฺขเว อุปาสิกาปริสา
โหติ, อถ อานนฺโท ตฺถุณี^๓ ภาวตี. อิมเ ช ภิกฺขเว จตฺตารอ
อจฺจจริยา อพฺภุตฺตมฺมา อานนฺเทติ. นวํ.

๑๐. จกฺกาวตฺตือจฺจจริยสฺสตุตฺตํ

[๑๓๐] “จตฺตารอเม ภิกฺขเว อจฺจจริยา อพฺภุตฺตมฺมา รณฺเณ
จกฺกาวตฺติมฺหิ. กตเม จตฺตารอ. สเจ ภิกฺขเว ขตฺติยปริสา ราชานํ
จกฺกาวตฺตึ ทสฺสนาย อุปสงฺกมตี, ทสฺสเนนปี สา อตฺตมนา โหติ. ตตฺถ
เจ ราชา จกฺกาวตฺตึ ภาสติ, ภาสิตฺเตนปี สา อตฺตมนา โหติ. อติตฺตาว
ภิกฺขเว ขตฺติยปริสา โหติ. อถ ราชา จกฺกาวตฺตึ ตฺถุณี^๓ ภาวตี.

สเจ ภิกฺขเว พุราหฺมณปริสา ราชานํ จกฺกาวตฺตึ ทสฺสนาย
อุปสงฺกมตี, ทสฺสเนนปี สา อตฺตมนา โหติ. ตตฺถ เจ ราชา
จกฺกาวตฺตึ ภาสติ, ภาสิตฺเตนปี สา อตฺตมนา โหติ. อติตฺตาว

^๓ ฉ. เท. ตตร, เอวมปริปี.

ภิกขเว พุราหมณปริสา โหติ, อถ ราชชา จกฺกวตฺตึ ตฺณฺหิ ภวติ.

สเจ ภิกขเว คหปติปริสา ราชานํ จกฺกวตฺตึ ทสฺสนาย
อุปสงฺกมติ, ทสฺสเนนปี สา อตฺตมนา โหติ. ตตฺถ เจ ราชชา
จกฺกวตฺตึ ภาสติ, ภาสิตฺเตนปี สา อตฺตมนา โหติ. อติตฺตาว
ภิกขเว คหปติปริสา โหติ, อถ ราชชา จกฺกวตฺตึ ตฺณฺหิ ภวติ.

สเจ ภิกขเว สมณปริสา ราชานํ จกฺกวตฺตึ ทสฺสนาย
อุปสงฺกมติ, ทสฺสเนนปี สา อตฺตมนา โหติ. ตตฺถ เจ ราชชา
จกฺกวตฺตึ ภาสติ, ภาสิตฺเตนปี สา อตฺตมนา โหติ. อติตฺตาว
ภิกขเว สมณปริสา โหติ, อถ ราชชา จกฺกวตฺตึ ตฺณฺหิ ภวติ. อิเม
โฆ ภิกขเว จตฺตารโ อจฺฉริยา อพฺภุตฺตมมา รมฺเย จกฺกวตฺติมฺหิ.

เอวเมว โฆ ภิกขเว จตฺตารโ อจฺฉริยา อพฺภุตฺตมมา
อานนฺเต. กตเม จตฺตารโ. สเจ ภิกขเว ภิกขุปริสา อานนฺทํ
ทสฺสนาย อุปสงฺกมติ, ทสฺสเนนปี สา อตฺตมนา โหติ. ตตฺถ เจ
อานนฺโท รมฺมํ ภาสติ, ภาสิตฺเตนปี สา อตฺตมนา โหติ. อติตฺตาว
ภิกขเว ภิกขุปริสา โหติ, อถ อานนฺโท ตฺณฺหิ ภวติ.

สเจ ภิกขเว ภิกขุณีปริสา ๔เปยฺย สเจ ภิกขเว อุปาสกปริสา
๔เปยฺย สเจ ภิกขเว อุปาสิกาปริสา อานนฺทํ ทสฺสนาย อุปสงฺกมติ,
ทสฺสเนนปี สา อตฺตมนา โหติ. ตตฺถ เจ อานนฺโท รมฺมํ ภาสติ,
ภาสิตฺเตนปี สา อตฺตมนา โหติ. อติตฺตาว ภิกขเว อุปาสิกาปริสา
โหติ, อถ อานนฺโท ตฺณฺหิ ภวติ. อิเม โฆ ภิกขเว จตฺตารโ
อจฺฉริยา อพฺภุตฺตมมา อานนฺเตติ. ทสมํ.

ตติโย ภยวคฺโค.

ตสฺสอุทฺตทาน^๑

อตฺตานุวาทฐมิ จ เทว จ นานา เทว จ โหนฺติ
เมตฺတာ เทว จ อจฺฉริยา อปฺรา^๒ จ ตถา ทฺเวติ.^๓

^{๑-๑} สฺยา. อิม ปาจา น ทิสฺสนฺติ.

^๒ อ. อพฺพุตฺตมฺมา ปฺรา เทว.

(๑๔) ๔. ปุคฺคฉวคฺโค

๑. สณฺโณชนสฺสุตฺตํ

[๑๓๑] “จตฺตาโรเม ภิกฺขเว ปุคฺฉลา สนฺโต สํวิชฺชมานา โลกสฺมี. กตเม จตฺตาโร. อิทฺ ภิกฺขเว เอกจฺจสฺส ปุคฺฉลสฺส โอรมภาคิยานิ สณฺโณชนานิ อปฺปหีนานิ โหนฺติ, อุปฺปตฺติปฏฺฐิลาภิกานิ^๑ สณฺโณชนานิ อปฺปหีนานิ โหนฺติ, ภาวปฏฺฐิลาภิกานิ^๒ สณฺโณชนานิ อปฺปหีนานิ โหนฺติ.

อิตฺ ปน ภิกฺขเว เอกจฺจสฺส ปุคฺฉลสฺส โอรมภาคิยานิ สณฺโณชนานิ ปหีนานิ โหนฺติ, อุปฺปตฺติปฏฺฐิลาภิกานิ สณฺโณชนานิ อปฺปหีนานิ^๓ โหนฺติ, ภาวปฏฺฐิลาภิกานิ สณฺโณชนานิ อปฺปหีนานิ โหนฺติ.

อิตฺ ปน ภิกฺขเว เอกจฺจสฺส ปุคฺฉลสฺส โอรมภาคิยานิ สณฺโณชนานิ ปหีนานิ โหนฺติ, อุปฺปตฺติปฏฺฐิลาภิกานิ สณฺโณชนานิ ปหีนานิ โหนฺติ, ภาวปฏฺฐิลาภิกานิ สณฺโณชนานิ อปฺปหีนานิ โหนฺติ.

อิตฺ ปน ภิกฺขเว เอกจฺจสฺส ปุคฺฉลสฺส โอรมภาคิยานิ สณฺโณชนานิ ปหีนานิ โหนฺติ, อุปฺปตฺติปฏฺฐิลาภิกานิ สณฺโณชนานิ ปหีนานิ โหนฺติ, ภาวปฏฺฐิลาภิกานิ สณฺโณชนานิ ปหีนานิ โหนฺติ.

กตมสฺส ภิกฺขเว ปุคฺฉลสฺส โอรมภาคิยานิ สณฺโณชนานิ อปฺปหีนานิ, อุปฺปตฺติปฏฺฐิลาภิกานิ สณฺโณชนานิ อปฺปหีนานิ, ภาวปฏฺฐิลาภิกานิ สณฺโณชนานิ อปฺปหีนานิ. สกทาคามิสฺส. อิมสฺส โข ภิกฺขเว ปุคฺฉลสฺส โอรมภาคิยานิ สณฺโณชนานิ อปฺปหีนานิ, อุปฺปตฺติปฏฺฐิลาภิกานิ สณฺโณชนานิ อปฺปหีนานิ, ภาวปฏฺฐิลาภิกานิ สณฺโณชนานิ อปฺปหีนานิ.

^๑ ฉ., เท. อุปฺปตฺติปฏฺฐิลาภิกานิ, เอมฺปรี.ปิ.

^๒ ฉ., เท. ภาวปฏฺฐิลาภิกานิ, เอมฺปรี.ปิ.

^๓ อ. อปฺปหีนานิ

กตมสฺส ภิกฺขเว ปุคฺคลสฺส โอรัมภาคิยานิ สญฺโฆชนานิ
ปหีนานิ, อุปฺปตฺติปฏฺฐิลาภิกานิ สญฺโฆชนานิ อปฺปหีนานิ,
ภวปฏฺฐิลาภิกานิ สญฺโฆชนานิ อปฺปหีนานิ.

อุทฺธโรสฺส อภินิฏฺฐคามิโน. อิมสฺส โข ภิกฺขเว ปุคฺคลสฺส
โอรัมภาคิยานิ สญฺโฆชนานิ ปหีนานิ, อุปฺปตฺติปฏฺฐิลาภิกานิ
สญฺโฆชนานิ อปฺปหีนานิ, ภวปฏฺฐิลาภิกานิ สญฺโฆชนานิ อปฺปหีนานิ.

กตมสฺส ภิกฺขเว ปุคฺคลสฺส โอรัมภาคิยานิ สญฺโฆชนานิ
ปหีนานิ, อุปฺปตฺติปฏฺฐิลาภิกานิ สญฺโฆชนานิ ปหีนานิ,
ภวปฏฺฐิลาภิกานิ สญฺโฆชนานิ อปฺปหีนานิ. อนฺตรปารินิพฺพายิสฺส.
อิมสฺส โข ภิกฺขเว ปุคฺคลสฺส โอรัมภาคิยานิ สญฺโฆชนานิ
ปหีนานิ, อุปฺปตฺติปฏฺฐิลาภิกานิ สญฺโฆชนานิ ปหีนานิ,
ภวปฏฺฐิลาภิกานิ สญฺโฆชนานิ อปฺปหีนานิ.

กตมสฺส ภิกฺขเว ปุคฺคลสฺส โอรัมภาคิยานิ สญฺโฆชนานิ
ปหีนานิ, อุปฺปตฺติปฏฺฐิลาภิกานิ สญฺโฆชนานิ ปหีนานิ,
ภวปฏฺฐิลาภิกานิ สญฺโฆชนานิ ปหีนานิ. อรหโต ขีณาสวสฺส.^๑
อิมสฺส โข ภิกฺขเว ปุคฺคลสฺส โอรัมภาคิยานิ สญฺโฆชนานิ
ปหีนานิ, อุปฺปตฺติปฏฺฐิลาภิกานิ สญฺโฆชนานิ ปหีนานิ,
ภวปฏฺฐิลาภิกานิ สญฺโฆชนานิ ปหีนานิ. อิมํ โข ภิกฺขเว จตฺตารो
ปุคฺคลา สนฺโต สํวิชฺชมานา โลกสมฺมุติ. ปจฺฉํ.

๒. ปฏิภาณสุตฺตํ

[๑๓๒] “จตฺตารอเม ภิกฺขเว ปุคฺคลา สนฺโต สํวิชฺชมานา
โลกสมฺมุติ. กตเม จตฺตารอ. ยุตฺตปฏฺฐิภาโณ^๒ น มุตฺตปฏฺฐิภาโณ,

^๑ ฉ., เท., อ. อภัย ปาโง น ทิสฺสติ.

^๒ ฉ., เท. ยุตฺตปฏฺฐิภาโน, เอวมฺปรีติ.

มุตตปฏิกขาโณ น ยุตตปฏิกขาโณ, ยุตตปฏิกขาโณ จ มุตตปฏิกขาโณ
จ, เหนว ยุตตปฏิกขาโณ น มุตตปฏิกขาโณ. อิมะ โข ภิกขเว
จตุตทาโร ปุคฺคลา สนฺโต สํวิชฺชมานา โลกสฺมินฺติ. ทุตติยํ.

๓. อุคฺคฆฏิตถณฺณสุตฺตํ

[๑๓๓] “จตุตทาโรเม ภิกขเว ปุคฺคลา สนฺโต สํวิชฺชมานา
โลกสฺมี. กตเม จตุตทาโร. อุคฺคฆฏิตถณฺณ, วิปจิตถณฺณ, เนยฺโย,
ปทปรโม. อิมะ โข ภิกขเว จตุตทาโร ปุคฺคลา สนฺโต สํวิชฺชมานา
โลกสฺมินฺติ. ตติยํ.

๔. อุฏฺฐาณผลสุตฺตํ

[๑๓๔] “จตุตทาโรเม ภิกขเว ปุคฺคลา สนฺโต สํวิชฺชมานา
โลกสฺมี. กตเม จตุตทาโร. อุฏฺฐาณผลุปชีวี น กมฺมผลุปชีวี,
กมฺมผลุปชีวี น อุฏฺฐาณผลุปชีวี, อุฏฺฐาณผลุปชีวี เจว กมฺมผลุปชีวี
จ, เหนว อุฏฺฐาณผลุปชีวี น กมฺมผลุปชีวี. อิมะ โข ภิกขเว
จตุตทาโร ปุคฺคลา สนฺโต สํวิชฺชมานา โลกสฺมินฺติ. จตุตฺถํ.

๕. สาวชฺชสุตฺตํ

[๑๓๕] “จตุตทาโรเม ภิกขเว ปุคฺคลา สนฺโต สํวิชฺชมานา
โลกสฺมี. กตเม จตุตทาโร. สาวชฺช, วชฺชพฺพโล, อปฺปาวชฺช, อนวชฺช.

กถณฺจ ภิกขเว ปุคฺคโล สาวชฺช โหติ. อิทฺ ภิกขเว
เอกจฺจุ ปุคฺคโล สาวชฺชเชน กายกมฺเมน สมนฺนาคโต โหติ,
สาวชฺชเชน วจีกมฺเมน สมนฺนาคโต โหติ, สาวชฺชเชน* มโนกมฺเมน
สมนฺนาคโต โหติ. เอวํ โข ภิกขเว ปุคฺคโล สาวชฺช โหติ.

* อ. สาวชฺช

กถญจ ภิกฺขเว ปุคฺคโล วชฺชพฺหุโล โหติ. อิท ภิกฺขเว
 เอกจฺโจ ปุคฺคโล สวชฺเชน พหุลํ กายกมฺเมน สมฺนฺนาโคโต โหติ
 อปฺปํ อนวชฺเชน, สวชฺเชน พหุลํ วจีกมฺเมน สมฺนฺนาโคโต โหติ
 อปฺปํ อนวชฺเชน, สวชฺเชน พหุลํ มโนกมฺเมน สมฺนฺนาโคโต โหติ
 อปฺปํ อนวชฺเชน. เอวํ โข ภิกฺขเว ปุคฺคโล วชฺชพฺหุโล โหติ.

กถญจ ภิกฺขเว ปุคฺคโล อปฺปวชฺโช โหติ. อิท ภิกฺขเว
 เอกจฺโจ ปุคฺคโล อนวชฺเชน พหุลํ กายกมฺเมน สมฺนฺนาโคโต โหติ
 อปฺปํ สวชฺเชน, อนวชฺเชน พหุลํ วจีกมฺเมน สมฺนฺนาโคโต โหติ
 อปฺปํ สวชฺเชน, อนวชฺเชน พหุลํ มโนกมฺเมน สมฺนฺนาโคโต โหติ
 อปฺปํ สวชฺเชน. เอวํ โข ภิกฺขเว ปุคฺคโล อปฺปวชฺโช โหติ.

กถญจ ภิกฺขเว ปุคฺคโล อนวชฺโช โหติ. อิท ภิกฺขเว เอกจฺโจ
 ปุคฺคโล อนวชฺเชน กายกมฺเมน สมฺนฺนาโคโต โหติ, อนวชฺเชน วจีกมฺเมน
 สมฺนฺนาโคโต โหติ, อนวชฺเชน มโนกมฺเมน สมฺนฺนาโคโต โหติ. เอวํ โข
 ภิกฺขเว ปุคฺคโล อนวชฺโช โหติ. อิเม โข ภิกฺขเว จตฺตาริ ปุคฺคลา
 สนฺโต สํวิชฺชมานา โลกสฺมินฺติ. ปณฺจมี.

๖. ปรมสึลลุตฺตํ

[๑๓๖] “จตฺตาริเม ภิกฺขเว ปุคฺคลา สนฺโต สํวิชฺชมานา
 โลกสฺมี. กตเม จตฺตาริ. อิท ภิกฺขเว เอกจฺโจ ปุคฺคโล สึลลสุ น
 ปริปฺปรการี โหติ, สฺมาธิสฺมี น ปริปฺปรการี, ปณฺณาย น ปริปฺปรการี.

อิท ปน ภิกฺขเว เอกจฺโจ ปุคฺคโล สึลลสุ ปริปฺปรการี
 โหติ, สฺมาธิสฺมี น ปริปฺปรการี, ปณฺณาย น ปริปฺปรการี.

อิธ ปน ภิกขเว เอกจโจ ปุคฺคโล สีเลสุ ปริปุรการี
โหติ, สมာธิสฺมี ปริปุรการี, ปญฺญา น ปริปุรการี.

อิธ ปน ภิกขเว เอกจโจ ปุคฺคโล สีเลสุ ปริปุรการี
โหติ, สมာธิสฺมี ปริปุรการี, ปญฺญา ปริปุรการี. อิเม โข
ภิกขเว จตฺตารอ ปุคฺคลา สนฺโต สํวิชฺชมานา โลกสฺมินฺติ. จญฺจ.

๗. ทุคฺยสีลสุคฺคํ

[๑๓๗] “จตฺตารอเม ภิกขเว ปุคฺคลา สนฺโต สํวิชฺชมานา
โลกสฺมี. กตเม จตฺตารอ. อิธ ปน^๑ ภิกขเว เอกจโจ ปุคฺคโล น
สีลครุ โหติ น สีลาธิปเตยฺโย, น สมာธิครุ โหติ น
สมာธาธิปเตยฺโย, น ปญฺญาครุ โหติ น ปญฺญาธิปเตยฺโย.

อิธ ปน ภิกขเว เอกจโจ ปุคฺคโล สีลครุ โหติ
สีลาธิปเตยฺโย, น สมာธิครุ โหติ น สมาธาธิปเตยฺโย, น
ปญฺญาครุ โหติ น ปญฺญาธิปเตยฺโย.

อิธ ปน ภิกขเว เอกจโจ ปุคฺคโล สีลครุ โหติ
สีลาธิปเตยฺโย, สมาธิครุ โหติ สมาธาธิปเตยฺโย, น ปญฺญาครุ
โหติ น ปญฺญาธิปเตยฺโย.

อิธ ปน ภิกขเว เอกจโจ ปุคฺคโล สีลครุ โหติ
สีลาธิปเตยฺโย, สมาธิครุ โหติ สมาธาธิปเตยฺโย, ปญฺญาครุ โหติ
ปญฺญาธิปเตยฺโย. อิเม โข ภิกขเว จตฺตารอ ปุคฺคลา สนฺโต
สํวิชฺชมานา โลกสฺมินฺติ. สตุตม.

^๑ ฉ.,เท.,อิ. ปนสกุโท น ทิสฺสติ.

๘. นิกฺกมุจฺจุตฺตํ^๑

[๑๓๘] “จตฺตารอเม ภิกฺขเว ปุคฺคลา สนฺโต สัมวิชฺชมานา โลกสฺมี. กตเม จตฺตารอ. นิกฺกมุจฺจกาโย อนิกฺกมุจฺจิตฺโต, อนิกฺกมุจฺจกาโย นิกฺกมุจฺจิตฺโต, อนิกฺกมุจฺจกาโย จ อนิกฺกมุจฺจิตฺโต จ, นิกฺกมุจฺจกาโย จ นิกฺกมุจฺจิตฺโต จ.

กถมฺจ ภิกฺขเว ปุคฺคโล นิกฺกมุจฺจกาโย โหติ อนิกฺกมุจฺจิตฺโต. อิทฺ ภิกฺขเว เอกจฺโจ ปุคฺคโล อรณฺณวณปตฺถานิ^๒ ปนฺตานิ เสนาสนานิ ปฏฺฐิสฺสวติ, โส ตตฺถ กามวิตกฺกํปี วิตกฺเกติ, พฺยาปาหวิตกฺกํปี วิตกฺเกติ, วิหีสาวิตกฺกํปี วิตกฺเกติ. เอวํ โข ภิกฺขเว ปุคฺคโล นิกฺกมุจฺจกาโย โหติ อนิกฺกมุจฺจิตฺโต.

กถมฺจ ภิกฺขเว ปุคฺคโล อนิกฺกมุจฺจกาโย โหติ นิกฺกมุจฺจิตฺโต. อิทฺ ภิกฺขเว เอกจฺโจ ปุคฺคโล น เหว โข อรณฺณวณปตฺถานิ ปนฺตานิ เสนาสนานิ ปฏฺฐิสฺสวติ, โส ตตฺถ เนกขมฺมวิตกฺกํปี วิตกฺเกติ, อพฺยาปาหวิตกฺกํปี วิตกฺเกติ, อวิหีสาวิตกฺกํปี วิตกฺเกติ. เอวํ โข ภิกฺขเว ปุคฺคโล อนิกฺกมุจฺจกาโย โหติ นิกฺกมุจฺจิตฺโต.

กถมฺจ ภิกฺขเว ปุคฺคโล อนิกฺกมุจฺจกาโย จ โหติ อนิกฺกมุจฺจิตฺโต จ. อิทฺ ภิกฺขเว เอกจฺโจ ปุคฺคโล น เหว โข อรณฺณวณปตฺถานิ ปนฺตานิ เสนาสนานิ ปฏฺฐิสฺสวติ, โส ตตฺถ กามวิตกฺกํปี วิตกฺเกติ, พฺยาปาหวิตกฺกํปี วิตกฺเกติ, วิหีสาวิตกฺกํปี วิตกฺเกติ. เอวํ โข ภิกฺขเว ปุคฺคโล อนิกฺกมุจฺจกาโย จ โหติ อนิกฺกมุจฺจิตฺโต จ.

^๑ จ., เท. นิกฺกมุจฺจุตฺตํ

^๒ อี. อรณฺณเฆ วณปตฺถานิ

กถญจ ภิกขเว ปุคฺคโล นิกฺกมุจฺจกาโย จ โหติ
 นิกฺกมุจฺจิตโต จ. อิทฺ ภิกขเว เอกจฺโจ ปุคฺคโล อรณฺณวนปตฺถานิ
 ปนฺตานิ เสนาสนานิ ปฏฺฐิเสวติ, โส ตตฺถ เนกขมมวิตกฺกํปิ
 วิตกฺเกติ, อพฺยาปาหวิตกฺกํปิ วิตกฺเกติ, อวิหีสาวิตกฺกํปิ วิตกฺเกติ.
 เอวํ โข ภิกขเว ปุคฺคโล นิกฺกมุจฺจกาโย จ โหติ นิกฺกมุจฺจิตโต จ.
 อิเม โข ภิกขเว จตฺตาริ ปุคฺคลา สนฺโต สัวฺชชมานา โลกสฺมินฺติ.
 อญฺจมี.

๕. ฌมฺมกถิกสุตฺตํ

[๑๓๙] “จตฺตาริเม ภิกขเว ฌมฺมกถิกา. กตฺเม จตฺตาริ.
 อิทฺ ภิกขเว เอกจฺโจ ฌมฺมกถิกิ อปฺปญฺจ ภาสติ อสทิตฺตญฺจ,
 ปริสา จ^๑ น กุสลา โหติ สหิตาสทิตฺตสฺส. เอวฺรฺโป ภิกขเว
 ฌมฺมกถิกิ เอวฺรฺปาย ปริสาย ฌมฺมกถิกิเตวฺว สงฺขํ คจฺจติ.

อิทฺ ปนฺ ภิกขเว เอกจฺโจ ฌมฺมกถิกิ อปฺปญฺจ ภาสติ
 สทิตฺตญฺจ, ปริสา จ กุสลา โหติ สหิตาสทิตฺตสฺส. เอวฺรฺโป ภิกขเว
 ฌมฺมกถิกิ เอวฺรฺปาย ปริสาย ฌมฺมกถิกิเตวฺว สงฺขํ คจฺจติ.

อิทฺ ปนฺ ภิกขเว เอกจฺโจ ฌมฺมกถิกิ พหุญฺจ ภาสติ
 อสทิตฺตญฺจ, ปริสา จ น กุสลา โหติ สหิตาสทิตฺตสฺส. เอวฺรฺโป
 ภิกขเว ฌมฺมกถิกิ เอวฺรฺปาย ปริสาย ฌมฺมกถิกิเตวฺว สงฺขํ คจฺจติ.

อิทฺ ปนฺ ภิกขเว เอกจฺโจ ฌมฺมกถิกิ พหุญฺจ ภาสติ
 สทิตฺตญฺจ, ปริสา จ กุสลา โหติ สหิตาสทิตฺตสฺส. เอวฺรฺโป ภิกขเว
 ฌมฺมกถิกิ เอวฺรฺปาย ปริสาย ฌมฺมกถิกิเตวฺว สงฺขํ คจฺจติ.
 อิเม โข ภิกขเว จตฺตาริ ฌมฺมกถิกาคิ. นวมี.

^๑ ฉ., เท. จสฺส, เอวฺมปริปี.

๑๐. วาทีสูตฺตํ

[๑๕๐] “จตุตฺตาโรเม ภิกฺขเว วาที. กตฺเม จตุตฺตาโร. อตฺถิ
 ภิกฺขเว วาที อตฺถโต ปริยาทนนํ คจฺจติ โน พุยฺยชนโต, อตฺถิ
 ภิกฺขเว วาที พุยฺยชนโต ปริยาทนนํ คจฺจติ โน อตฺถโต, อตฺถิ
 ภิกฺขเว วาที อตฺถโต จ พุยฺยชนโต จ ปริยาทนนํ คจฺจติ, อตฺถิ
 ภิกฺขเว วาที เนว อตฺถโต โน พุยฺยชนโต ปริยาทนนํ คจฺจติ.
 อีเม โข ภิกฺขเว จตุตฺตาโร วาที. อญฺ्ञานเมตฺถิ ภิกฺขเว อนวกาโส.
 ยํ จตุหิ ปฏิสมฺภิทาหิ สมนฺนาคโต ภิกฺขุ^๑ อตฺถโต วา^๒
 พุยฺยชนโต วา^๒ ปริยาทนนํ คจฺเจยฺยติ. ทสมํ.

จตุตฺถโต ปุคฺคตวคฺโค.

ตสฺสอุทฺทหนํ^๓

สยฺยโยชนํ ปฏฺฐิภาณํ อุกฺกมตฺตตณฺณํ อญฺ्ञานํ^๔
 สวชฺชช เหว จ ลีลา^๕ นิกฺกจฺจมฺมวาที จาติ.^๓

^๑ ฉ., เท., อ. อยํ ปาโจ น ทิสฺสติ.

^{๓-๓} สยฺยา. อีเม ปาจา น ทิสฺสนฺติ.

^๕ อ. ลีลาปี

^๒ อ. จ

^๔ อ. จาน

(๑๕) ๕. อาภาวคฺโค

๑. อาภาสุตฺตํ

[๑๔๑] “จตฺสฺโส อีมา ภิกฺขเว อาภา. กตมา จตฺสฺโส. จนฺทามา, สุริยาภา, อคฺคาภา, ปณฺณาภา. อีมา โข ภิกฺขเว จตฺสฺโส อาภา. เอตทคฺคํ ภิกฺขเว อีมาสํ จตฺสฺสนฺนํ” อาภาณํ, ยทิทํ ปณฺณาภาติ. ปจฺมํ.

๒. ปภาสุตฺตํ

[๑๔๒] “จตฺสฺโส อีมา ภิกฺขเว ปภา. กตมา จตฺสฺโส. จนฺทปฺปภา, สุริยปฺปภา, อคฺคิปฺปภา, ปณฺณาปฺปภา.” อีมา โข ภิกฺขเว จตฺสฺโส ปภา. เอตทคฺคํ ภิกฺขเว อีมาสํ จตฺสฺสนฺนํ” ปภาณํ, ยทิทํ ปณฺณาปฺปภาติ. ทฺติยํ.

๓. อาโลกสุตฺตํ

[๑๔๓] “จตฺตารโमे ภิกฺขเว อาโลกา. กตเม จตฺตารโ. จนฺทาลอโก, สุริยาลอโก, อคฺคาลอโก, ปณฺณาลอโก. อีเม โข ภิกฺขเว จตฺตารโ อาโลกา. เอตทคฺคํ ภิกฺขเว อีเมสํ จตฺตฺนํ อาโลกาณํ, ยทิทํ ปณฺณาลอโกติ. ตติยํ.

^๑ ฉ.,อิ. จตฺตฺนํ

^๒ ฉ.,เท. ปณฺณาปภา

^๓ ฉ. จตฺตฺนํ

๔. โอภาสสุตฺตํ

[๑๔๔] “จตุตฺตารอเม ภิกฺขเว โอภาสา. กตเม จตุตฺตารอ. จนฺโทภาโส, สุริโยภาโส, อคฺโคภาโส, ปณฺโณภาโส. อิเม โข ภิกฺขเว จตุตฺตารอ โอภาสา. เอตทคฺคํ ภิกฺขเว อิเมสํ จตฺตุนฺโห โอภาสานํ, ยทิทํ ปณฺโณภาโสติ. จตฺตถํ.

๕. ปชฺชิตฺตสุตฺตํ

[๑๔๕] “จตุตฺตารอเม ภิกฺขเว ปชฺชิตฺตา. กตเม จตุตฺตารอ. จนฺทปฺปชฺชิตฺโต, สุริยปฺปชฺชิตฺโต, อคฺคิปฺปชฺชิตฺโต, ปณฺณปฺปชฺชิตฺโต. อิเม โข ภิกฺขเว จตุตฺตารอ ปชฺชิตฺตา. เอตทคฺคํ ภิกฺขเว อิเมสํ จตฺตุนฺโห ปชฺชิตฺตานํ, ยทิทํ ปณฺณปฺปชฺชิตฺติ. ปณฺณจํ.

๖. ปจฺมกาลสุตฺตํ

[๑๔๖] “จตุตฺตารอเม ภิกฺขเว กาลา. กตเม จตุตฺตารอ. กาเลน ฆมฺมสุสฺสนํ, กาเลน ฆมฺมสากจฺฉา, กาเลน สมฺโถ,^๑ กาเลน วิปสฺสนา. อิเม โข ภิกฺขเว จตุตฺตารอ กาลาติ. จมฺมจํ.

๗. ทุติยกาลสุตฺตํ

[๑๔๗] “จตุตฺตารอเม ภิกฺขเว กาลา สมฺมาภาวียมานา สมฺมาอนุปริวตฺตียมานา อนุปฺพุเพน อาสวานํ ขยํ ปาเปเนติ. กตเม จตุตฺตารอ. กาเลน ฆมฺมสุสฺสนํ, กาเลน ฆมฺมสากจฺฉา,

^๑ จ., เท. สมฺมสนา, เอมฺปริปี.

กาเลน สมโธ, กาเลน วิปสฺสนา. อิม ไช ภิกฺขเว จตฺตาริ
กาลา สมมาภาวียมานา สมมาอนุปริวตฺตียมานา อนุปฺพุเพน
อาสวานํ ขยํ ปาเปเนติ.

เสยฺยถาปิ ภิกฺขเว อุปริปฺพุพเต ฤฺลลผุสฺสิตเก เทเว วสฺสนเต
[°] อุทกํ ยถานินฺนํ ปวตฺตมานํ ปพฺพตกนฺทรปฺทสาขา ปริปฺพุเรติ,
ปพฺพตกนฺทรปฺทสาขา ปริปฺพุรา กุสฺสพฺเภ^๒ ปริปฺพุเรติ, กุสฺสพฺภา
ปริปฺพุรา มหาสฺสพฺเภ ปริปฺพุเรติ, มหาสฺสพฺภา ปริปฺพุรา กุณฺนทีย
ปริปฺพุเรติ, กุณฺนทีย ปริปฺพุรา มหฺนทีย ปริปฺพุเรติ, มหฺนทีย
ปริปฺพุรา สมฺมทฺทสาคริ^๓ ปริปฺพุเรติ. เอวเมว ไช ภิกฺขเว อิม
จตฺตาริ กาลา สมมาภาวียมานา สมมาอนุปริวตฺตียมานา
อนุปฺพุเพน อาสวานํ ขยํ ปาเปเนติ. สตฺตม.

๘. ทฺวจริตฺตสุตฺตํ

[๑๔๘] “จตฺตาริมานิ ภิกฺขเว วจิทฺฺวจริตานิ. กตมานิ
จตฺตาริ. มุสฺสวาโท, ปิสุณา วาจา, ผรุสา วาจา, สมผปฺปลาโป.
อิมานิ ไช ภิกฺขเว จตฺตาริ วจิทฺฺวจริตานีติ. อญฺจม.

๙. สฺวจริตฺตสุตฺตํ

[๑๔๙] “จตฺตาริมานิ ภิกฺขเว วจิสฺฺวจริตานิ. กตมานิ จตฺตาริ.
สจฺจวาจา, อปิสุณฺววาจา, สณฺหวาจา, มนฺตภาสา.^๔ อิมานิ ไช
ภิกฺขเว จตฺตาริ วจิสฺฺวจริตานีติ. นวม.

^๑ ฉ., เท., อ. ตํ

^๓ ฉ., เท. สมฺมทฺทํ อ. สมฺมทฺทํ สาคริ

^๒ อ. กุสฺสพฺเภ

^๔ ฉ., เท. มนฺตภาสา

๑๐. สारसฺตุตํ

[๑๕๐] “จตุตฺตารโमे ภิกฺขเว สารา. กตฺเม จตุตฺตารโ.
 สีสฺสารโ, สฺมาธิสฺสารโ, ปญฺญาสฺสารโ, วิมุตฺติสฺสารโ. อีเม โข ภิกฺขเว
 จตุตฺตารโ สาราติ. ทสมํ.

ปญฺจโม อามาวคฺโค สมตฺโต.

ตสฺสอุทฺทหานํ^๑

อามา ปภา จ อาโลโก^๒ โอมาสี^๓ เจว ปชฺชชโต^๔
 เทว กาลา จริตา เทว จ โหนฺติ สาเรน เต ทสาติ.^๕

ตติโย ปณฺณาสโก สมตฺโต.

^{๑-๕} สฺยา. อีเม ปาสา น ทิสฺสนฺติ.

^๑ จ.,เท. โอมาสา.

^๒ จ.,เท. อาโลกา

^๔ จ.,เท. ปชฺชชตา

๔. จตุตถปณฺณาสโก

(๑๖) ๑. อินฺทฺริยวคฺโค

๑. อินฺทฺริยสุตฺตํ

[๑๕๑] “จตุตาริํมานิ ภิกฺขเว อินฺทฺริยานิ. กตมานิ จตุตาริ. สทฺธิณฺทฺริยํ, วิริยณฺทฺริยํ, สมာธิณฺทฺริยํ,^๑ ปญฺณินฺทฺริยํ.^๑ อิมานิ ไช ภิกฺขเว จตุตาริ อินฺทฺริยานีติ. ปจฺมํ.

๒. ปจฺมพลสุตฺตํ

[๑๕๒] “จตุตาริํมานิ ภิกฺขเว พลानิ. กตมานิ จตุตาริ. สทฺธาพลํ, วิริยพลํ, สมာธิพลํ,^๒ ปญฺญาพลํ.^๒ อิมานิ ไช ภิกฺขเว จตุตาริ พลानीติ. ทฺติยํ.

๓. ทฺติยพลสุตฺตํ

[๑๕๓] “จตุตาริํมานิ ภิกฺขเว พลानิ. กตมานิ จตุตาริ. ปญฺญาพลํ, วิริยพลํ, อนวชฺชพลํ, สงฺคาหพลํ.” อิมานิ ไช ภิกฺขเว จตุตาริ พลानीติ. ตฺติยํ.

๔. ตฺติยพลสุตฺตํ

[๑๕๔] “จตุตาริํมานิ ภิกฺขเว พลानิ. กตมานิ จตุตาริ. สติพลํ, สมာธิพลํ, อนวชฺชพลํ, สงฺคาหพลํ.” อิมานิ ไช ภิกฺขเว จตุตาริ พลानीติ. จตุตฺถํ.

^{๑-๑} ฉ.,เท.,อ. สติณฺทฺริยํ สมာธิณฺทฺริยํ

^{๒-๒} ฉ.,เท.,อ. สติพลํ สมာธิพลํ

^๓ ฉ.,เท. สงฺคหพลํ อ. สงฺคาหพลํ, เหวมฺปรี.ิ.

๕. จตุตถफलสูตร^๑

[๑๕๕] “จตุตถาริมานิ ภิกขเว พลानิ. กตมานิ จตุตถาริ. ปฏิสงฺขานพลํ, ภาวนาพลํ, อนวชฺชพลํ, สงฺคาหกพลํ.” อิมานิ โข ภิกขเว จตุตถาริ พลानीติ. ปญฺจมํ.

๖. กปปสุตตัม

[๑๕๖] “จตุตถาริมานิ ภิกขเว กปปสส อสงฺเขยยานิ. กตมานิ จตุตถาริ. ยทา ภิกขเว กปโป สัมมฏฺเฐ^๒ ติฏฺฐติ,^๓ ตํ น สุกฺรํ สงฺขาตุํ ‘เอตตฺถกานิ วสฺसानีติ วา, ‘เอตตฺถกานิ วสฺสสตานีติ วา ‘เอตตฺถกานิ วสฺสสทสฺसानีติ วา, ‘เอตตฺถกานิ วสฺสสทสฺสสทสฺसानีติ วา.

ยทา ภิกขเว กปโป สัมมฏฺฐจายี^๔ ติฏฺฐติ, ตํ น สุกฺรํ สงฺขาตุํ ‘เอตตฺถกานิ วสฺसानีติ วา, ‘เอตตฺถกานิ วสฺสสตานีติ วา ‘เอตตฺถกานิ วสฺสสทสฺसानีติ วา, ‘เอตตฺถกานิ วสฺสสทสฺสสทสฺसानีติ วา.

ยทา ภิกขเว กปโป วิวฏฺฐจายี^๕ ติฏฺฐติ, ตํ น สุกฺรํ สงฺขาตุํ ‘เอตตฺถกานิ วสฺसानีติ วา, ‘เอตตฺถกานิ วสฺสสตานีติ วา ‘เอตตฺถกานิ วสฺสสทสฺसानีติ วา, ‘เอตตฺถกานิ วสฺสสทสฺสสทสฺसानีติ วา.

ยทา ภิกขเว กปโป วิวฏฺฐจายี^๖ ติฏฺฐติ, ตํ น สุกฺรํ สงฺขาตุํ ‘เอตตฺถกานิ วสฺसानีติ วา ‘เอตตฺถกานิ วสฺสสตานีติ วา ‘เอตตฺถกานิ วสฺสสทสฺसानีติ วา ‘เอตตฺถกานิ วสฺสสทสฺสสทสฺसानีติ วา. อิมานิ โข ภิกขเว จตุตถาริ กปปสส อสงฺเขยยานีติ. จญฺจํ.

^๑ ฉ., เท. สงคหพลํ อี. สงคาหพลํ, เอมุปริปี.

^๓ ฉ., เท. อัย ปาโจ น ทิสฺสติ.

^๕ ฉ., เท. วิวฏฺฐติ

^๒ ฉ., เท. สัมมฏฺฐติ

^๔ ฉ., เท. สัมมฏฺเฐ

^๖ ฉ., เท. วิวฏฺเฐ

ตสฺมาติห ภิกฺขเว เอวํ ลิกฺขิตพฺพํ ‘น มหิจฺฉา ภวิสฺสาม
วิฆาตจิตฺตตา’ อสนฺตมฺมจฺจา อิตฺตริตฺตจิวรปิตฺตปาตเสนาสน-
คิลานปจฺจยเภสชฺชปรีกฺขาเรน, น ปาปิกํ อิจฺฉํ ปณฺทิตฺตสฺสาม
อนวณฺณปฏฺฐิลาภาย ลามสฺสการสิโลกปฏฺฐิลาภาย, น อมฺมจฺหิสฺสาม น
มฺมยิสฺสาม^๒ น วายมิสฺสาม อนวณฺณปฏฺฐิลาภาย ลามสฺสการ-
สิโลกปฏฺฐิลาภาย, ขมา ภวิสฺสาม สิตฺตสฺส อมฺมจฺหสฺส ชิจฺฉจฺฉาย
ปิปาสา ยํสมกสฺวาตาทปสฺสริสฺสสมฺมสฺสณํ ทุรฺรุตฺตณํ ทุรฺราคตณํ
วจนฺปถณํ, อุปฺปนฺนณํ สารีริกณํ เวทณณํ ทุกฺขณํ ติพฺพณํ
ขรณํ กมฺมกณํ อสาตณํ อมฺนาปณํ ปาณฺหรณํ อธิวาสกชาติกา
ภวิสฺสามาติ. เอวํ หิ โว ภิกฺขเว ลิกฺขิตพฺพนฺติ. สุตฺตมํ.

๘. ปรีหานิสฺสุตฺตํ

[๑๕๘] ตตฺร โข อายสฺมา สารีปฺตโต ภิกฺขุ อามนฺเตสิ
“อาวุโส ภิกฺขโวติ.” “อาวุโสติ โข เต ภิกฺขุ อายสฺมโต สารีปฺตตสฺส
ปจฺจสฺสอสุ. อายสฺมา สารีปฺตโต เอตทโวจ

“โย หิ โกจิ อาวุโส ภิกฺขุ วา ภิกฺขุณี วา จตฺตาโร ฆมฺเม
อตฺตนิ สมนฺนปสฺสติ, นิฏฺฐเมตฺถ คนฺตพฺพํ ปรีหายามิ กุสเลหิ
ฆมฺเมหิ. ปรีหานเมตํ วุตฺตํ ภควตา. กตฺเม จตฺตาโร. รากเวปฺปุลฺลตํ^๔
โทสเวปฺปุลฺลตํ โมหเวปฺปุลฺลตํ^๕ คมฺภีเรสุ โข ปนสฺส จานาจาเนสุ
ปญฺญาจกฺขุ^๖ นกฺกมฺติ. โย หิ โกจิ อาวุโส ภิกฺขุ วา ภิกฺขุณี วา
อิมะ จตฺตาโร ฆมฺเม อตฺตนิ สมนฺนปสฺสติ, นิฏฺฐเมตฺถ คนฺตพฺพํ
ปรีหายามิ กุสเลหิ ฆมฺเมหิ. ปรีหานเมตํ วุตฺตํ ภควตา.

^๑ ฉ., เท. วิฆาตวโนโต

^๒ ฉ., เท. มมฺมยิสฺสาม อ. มมฺมยิสฺสาม

^๓ ฉ., เท., อ. ภิกฺขเวติ

^{๔-๕} ฉ., เท. รากเวปฺปุลฺลตํ โทสเวปฺปุลฺลตํ โมหเวปฺปุลฺลตํ

^๖ ฉ., เท. ปญฺญาจกฺขุ, เอวฺมฺปรีปี.

โย หิ โกจิ อาวุโส ภิกฺขุ วา ภิกฺขุณี วา จตฺตารโ ชมฺเม
 อตฺตนิ สมฺนุสฺสติ, นิฏฺฐเมตฺถ คนฺตพฺพํ น ปริหายามิ กุสเลหิ
 ชมฺเมหิ. อปริหานเมตํ วุตฺตํ ภควตา. กตฺเม จตฺตารโ. ราคตฺนุตฺตํ
 โทสตฺนุตฺตํ โมหตฺนุตฺตํ คมฺภีเรสุ โข ปนสฺส จานาจาเนสุ ปณฺณาจกฺขุ
 กมฺติ. โย หิ โกจิ อาวุโส ภิกฺขุ วา ภิกฺขุณี วา อิมะ จตฺตารโ
 ชมฺเม อตฺตนิ สมฺนุสฺสติ, นิฏฺฐเมตฺถ คนฺตพฺพํ น ปริหายามิ
 กุสเลหิ ชมฺเมหิ. อปริหานเมตํ วุตฺตํ ภควตาติ. อฏฺฐมํ.

๕. ภิกฺขุณีสุตฺตํ

[๑๕๙] เอวฺมเม^๑ สุตฺตํ^๒ เอกํ สมยํ อายสฺมา อานนฺโท
 โกสมฺพิยํ วิหริติ โฆสิตารามะ. อถ โข อณฺณตฺรา ภิกฺขุณี
 อณฺณตฺรํ ปุริสํ อามนฺเตสิ “เอหิ ตวํ อมฺโห ปุริส, เยน อโย
 อานนฺโท, เตนุปสงฺกม; อุปสงฺกมิตฺวา มม วจเนน อโยยสฺส
 อานนฺทสฺส ปาเท สิริสา วนฺท ‘อิตฺถนฺนามา ภนฺเต ภิกฺขุณี
 อาพาธิกีนี ทุกฺขิตา พาพฺพคิลานา, สา^๓ อโยยสฺส อานนฺทสฺส
 ปาเท สิริสา วนฺทตฺติ, เอวญจ วเทหิ ‘สาธุ กิร ภนฺเต อโย
 อานนฺโท, เยน ภิกฺขุณฺณุปสฺสโย, เยน สา ภิกฺขุณี, เตนุปสงฺกมตุ
 อนุกมฺปํ อูปาทายาติ. “เอวํ อโยยติ โข โส ปุริโส ตสฺสา
 ภิกฺขุณียา ปฏฺฐิสฺสณฺนิตฺวา, เยนายสฺมา อานนฺโท, เตนุปสงฺกม;
 อุปสงฺกมิตฺวา อายสฺมนฺตํ อานนฺทํ อภิวาเทตฺวา เอกมฺนฺตํ นิสฺสีทิ.
 เอกมฺนฺตํ นิสฺสินโน โข โส ปุริโส อายสฺมนฺตํ อานนฺทํ เอตทวโจ

“อิตฺถนฺนามา ภนฺเต ภิกฺขุณี อาพาธิกีนี ทุกฺขิตา
 พาพฺพคิลานา, สา อโยยสฺส” อานนฺทสฺส ปาเท สิริสา วนฺทติ,
 เอวญจ วเทหิ ‘สาธุ กิร ภนฺเต อโยโย” อานนฺโท, เยน

^{๑-๑} อ. อิมะ ปาจา น ทิสฺสนฺติ.

^๒ ฉ., เท. อายสฺมโต, เอวฺมปริปิ.

^๓ ฉ., เท. อายสฺมา

ภิกขุญฺญปสฺสโย เยน สา ภิกขุนี้, เตนฺอุปสงฺกมตฺถ อนุกมฺปํ อุปาทายาติ.
อริทฺวาเสสิ โข อายสฺมา อานนฺโท ตฺถนฺทึภาเวน.

อถ โข อายสฺมา อานนฺโท ปุพฺพพณฺหสมยฺ^๑ นินฺวาเสตฺวา
ปตฺตจฺฉีรมาทาย เยน ภิกขุญฺญปสฺสโย [๒] เตนฺอุปสงฺกมิตฺถ. อทฺทสา
โข สา ภิกขุนี้ อายสฺมนํตํ อานนฺทํ ทฺวโรทฺวา อาคจฺจนํตํ, ทิสฺวา
สสีสํ ปารุปีตฺวา มณฺจเก นิปชฺชติ. อถ โข อายสฺมา อานนฺโท,
เยน สา ภิกขุนี้, เตนฺอุปสงฺกมิตฺถ; อุปสงฺกมิตฺวา ปณฺณตฺเต อาสเน
นินฺสีทิ. นิสฺชช โข อายสฺมา อานนฺโท ตํ ภิกขุนี้ เอตทวโจ

“อาหารสมฺภูโต อยํ ภคินี กาโย, อาหารํ นิสฺสาย
อาหาโร ปหาตพฺโพ. ตณฺหาสมฺภูโต อยํ ภคินี กาโย, ตณฺหํ
นิสฺสาย ตณฺหา ปหาตพฺพา. มานสมฺภูโต อยํ ภคินี กาโย, มานํ
นิสฺสาย มาโน ปหาตพฺโพ. เมถุนสมฺภูโต อยํ ภคินี กาโย,
เมถุโน ปหาตพฺโพ,^๓ เมถุโน^๔ เสตฺตฺฆาโต วุตฺโต ภควตา.

‘อาหารสมฺภูโต อยํ ภคินี กาโย, อาหารํ นิสฺสาย
อาหาโร ปหาตพฺโพติ อิติ โข ปเนตํ วุตฺตํ, กิณฺเจะตํ ปฏิจฺจ
วุตฺตํ. อิทฺถ ภคินี ภิกขุ ปฏิสงฺขา โยนิโส อาหารํ อาหาเรติ ‘เนว
ทวาย น มทาย น มณฺทนาย น วิภูสนาย, ยาวเทว อิมสฺส
กายสฺส จิตฺติยา ยาปนาย วิหีสฺสุปรตฺติยา พฺรหฺมจิริยานุคฺคทาย. อิติ
ปุราณณฺจ เวทนํ ปฏินฺทขามิ นวณฺจ เวทนํ น อุปฺปาเทสฺสามิ.
ยาตฺตรา จ เม ภวิสฺสติ อนวชฺชตา จ ผาสฺสุวิหาโร จาติ. โส
อุปเรน สมเยน อาหารํ นิสฺสาย อาหารํ ปชฺชติ. ‘อาหารสมฺภูโต
อยํ ภคินี กาโย, อาหารํ นิสฺสาย อาหาโร ปหาตพฺโพติ อิติ
ยนํตํ วุตฺตํ, อิทฺถเมตํ ปฏิจฺจ วุตฺตํ.

^๑ ฉ.,เท.,อ. อยํ ปาโจ น ทิสฺสติ.

^๒ ฉ.,เท. เยน สา ภิกขุนี้

^๓ ฉ.,เท.,อ. อยํ ปาโจ น ทิสฺสติ.

^๔ ฉ.,เท. เมถุน จ อ. เมถุโน จ

‘ตณฺหาสมฺภุโต อัยํ ภคินี กาโย, ตณฺหํ นิสฺสาย ตณฺหา
 ปหาตพฺพาติ อิติ โข ปเนตํ วุตฺตํ, กิณฺเจตํ ปฏฺิจจ วุตฺตํ. อิท
 ภคินี ภิกฺขุ สฺสณาติ ‘อิตถนฺนาโม กิร ภิกฺขุ อาสวานํ ขยา
 อนาสวํ เจโตวิมฺุตฺตํ ปณฺณาวิมฺุตฺตํ ทิฏฺฐเจว ฐมฺเม สยํ อภิณฺเณ
 สจฺจิกถวา อุปสมฺปชฺช วิหริตฺติ. ตสฺส เอวํ โหติ ‘กทาสุ^๑ นาม
 อหํปิ อาสวานํ ขยา อนาสวํ เจโตวิมฺุตฺตํ ปณฺณาวิมฺุตฺตํ ทิฏฺฐเจว
 ฐมฺเม สยํ อภิณฺเณ สจฺจิกถวา อุปสมฺปชฺช วิหริสฺสามิติ. โส
 อปเรณ สมเยน ตณฺหํ นิสฺสาย ตณฺหํ ปชฺหติ. ‘ตณฺหาสมฺภุโต
 อัยํ ภคินี กาโย, ตณฺหํ นิสฺสาย ตณฺหา ปหาตพฺพาติ อิติ ยนฺตํ
 วุตฺตํ, อิทเมตํ ปฏฺิจจ วุตฺตํ.

‘มานสมฺภุโต อัยํ ภคินี กาโย, มานํ นิสฺสาย มาโน
 ปหาตพฺโพติ อิติ โข ปเนตํ วุตฺตํ, กิณฺเจตํ ปฏฺิจจ วุตฺตํ. อิท
 ภคินี ภิกฺขุ สฺสณาติ ‘อิตถนฺนาโม กิร ภิกฺขุ อาสวานํ ขยา
 อนาสวํ เจโตวิมฺุตฺตํ ปณฺณาวิมฺุตฺตํ ทิฏฺฐเจว ฐมฺเม สยํ อภิณฺเณ
 สจฺจิกถวา อุปสมฺปชฺช วิหริตฺติ. ตสฺส เอวํ โหติ ‘โส หิ นาม
 อายสฺมา อาสวานํ ขยา อนาสวํ เจโตวิมฺุตฺตํ ปณฺณาวิมฺุตฺตํ
 ทิฏฺฐเจว ฐมฺเม สยํ อภิณฺเณ สจฺจิกถวา อุปสมฺปชฺช วิหริสฺสติ,
 กิมํ^๒ ปนาหนฺติ. โส อปเรณ สมเยน มานํ นิสฺสาย มานํ
 ปชฺหติ. ‘มานสมฺภุโต อัยํ ภคินี กาโย, มานํ นิสฺสาย มาโน
 ปหาตพฺโพติ อิติ ยนฺตํ วุตฺตํ, อิทเมตํ ปฏฺิจจ วุตฺตํ.

เมถุนสมฺภุโต อัยํ ภคินี กาโย, เมถุโน ปหาตพฺโพ,
 เมถุโน เสตฺฐมาโต วุตฺโต ภควตาติ.

^๑ ฉ., เท. กุทาสุ นาม อ. กุทสุ นาม

^๒ อ. กิมํค

อถ โข สา ภิกขุณี มณฺจกา วุฏฺฐหิตฺวา เอกํสํ อุตฺตราสงคํ
 กริตฺวา อายุสฺมโต อานนฺทสฺส ปาเทสฺส สิริสา นิปตติฺวา อายุสฺมนนฺตํ
 อานนฺทํ เอตทโวจ “อจฺจโย มํ ภนฺเต อจฺจคฺมา ยถาพาลํ
 ยถามุพฺพหํ ยถาอกุสลํ, ยาหํ” เอวมกาสิ, ตสฺสา เม ภนฺเต อโย
 อานนฺโท อจฺจยํ อจฺจยโต ปฏฺิคฺคณฺหาตุ आयตีํ สํวรายาติ. “ตคฺข
 ตํ” ภคินี อจฺจโย อจฺจคฺมา ยถาพาลํ ยถามุพฺพหํ ยถาอกุสลํ, ยา
 ตวํ เอวมกาสิ, ยโต จ โข ตวํ ภคินี อจฺจยํ อจฺจยโต ทิสฺวา
 ยถาธมฺมํ ปฏฺิกรโสี, ตนฺเต มยํ ปฏฺิคฺคณฺหาเม. วุฑฺฒิฺ เhesa ภคินี
 อริยสฺส วินเย, ยา^๑ อจฺจยํ อจฺจยโต ทิสฺวา ยถาธมฺมํ ปฏฺิกรโสี,
 आयตีํ สํวรํ อาปชฺชตีติ. นวมํ.

๑๐. สุตตวินยสุตตํ

[๑๖๐] “สุคโต วา ภิกฺขเว โลเก ติฏฺฐมาโน สุตตวินโย วา,
 ตทสฺส พุชฺชนหิตาย พุชฺชนสุขาย โลกานุกมฺปาย อตฺถาย หิตาย
 สุขาย เทวมนุสฺसानํ.

กตโม จ ภิกฺขเว สุคโต. อิทฺ ภิกฺขเว ตถาคโต โลเก
 อูปปชฺชติ อรหํ สมฺมาสมฺพุทฺโธ วิชฺชาจรณสมฺปนฺโน สุคโต โลกวิทู
 อนุตฺตโร ปุริสทมฺมสารถิ สตฺถา เทวมนุสฺसानํ พุทฺโธ ภควา, อยํ
 ภิกฺขเว สุคโต.

กตโม จ ภิกฺขเว สุตตวินโย. โส ธมฺมํ เทเสติ
 อาทิกฺลยาณํ มชฺฌกฺลยาณํ ปริโยสานกฺลยาณํ สาตถํ สพฺพยญฺชนํ
 เกวลปริปฺพณฺณํ ปริสุทฺธํ พุรหฺมจริยํ ปกาเสติ. อยํ ภิกฺขเว
 สุตตวินโย. เอวํ^๔ สุคโต วา ภิกฺขเว โลเก ติฏฺฐมาโน สุตตวินโย วา,

^๑ อ. สาห

^๓ ฉ., เท., อ. โย

^๒ อ. ตวํ

^๔ อ. เอวสทฺโท น ทิสฺสติ.

ตทสฺส พหุชนหิตาย พหุชนสุขาย โลกานุกมฺปาย อตฺถาย หิตาย
สุขาย เทวมนุสฺसानิ.^๑

จตุตฺตาโรเม ภิกฺขเว ฌมฺมา สทฺธมฺมสฺส สมฺโมสาย
อนฺตรธานาย สํวตฺตนฺติ. กตฺเม จตุตฺตาโร. อิทฺ ภิกฺขเว ภิกฺขุ
ทฺถคฺคหิตํ สุตฺตนฺตํ ปริยาปฺณนฺติ ทฺถนิกฺขิตฺเตหิ ปทพฺยณฺชนเหหิ,
ทฺถนิกฺขิตฺตสฺส ภิกฺขเว ปทพฺยณฺชนสฺส อตฺถเภิ ทฺถนโย โหติ. อํ
ภิกฺขเว ปจฺโม ฌมฺโม สทฺธมฺมสฺส สมฺโมสาย อนฺตรธานาย สํวตฺตติ.

ปฺน จปริ ภิกฺขเว ภิกฺขุ ทฺถพฺพชา โหนฺติ โทวจสฺสกรณฺเหหิ
ฌมฺเมหิ สมฺนฺนาคตา อภฺขมา อปฺปทกฺขิณฺคคฺคาหิโน อนฺุสาสนึ. อํ
ภิกฺขเว ทฺติโย ฌมฺโม สทฺธมฺมสฺส สมฺโมสาย อนฺตรธานาย สํวตฺตติ.

ปฺน จปริ ภิกฺขเว เย เต ภิกฺขุ พหุสฺสุตา อาคตาคมา
ฌมฺมชฺชา วินยชฺชา มาติกาชฺชา, เต น สกฺกจํ สุตฺตนฺตํ ปริ วาเจนฺติ,
เตสํ อจฺเจนฺน จินฺนฺมฺลโก สุตฺตนฺโต โหติ อปฺปปฏิสฺสรโณ. อํ ภิกฺขเว
ตฺติโย ฌมฺโม สทฺธมฺมสฺส สมฺโมสาย อนฺตรธานาย สํวตฺตติ.

ปฺน จปริ ภิกฺขเว เถรา ภิกฺขุ พหุสฺสุลิกา^๒ โหนฺติ
สาถฺลิกา โอกมฺเน ปุพฺพกฺมา ปวิเวเก นิกฺขิตฺตชฺฐา, น วิริยํ
อารภฺนฺติ อปฺปตฺตสฺส ปตฺติยา อนนฺตคตสฺส อธิคฺมาย อสจฺฉิกตสฺส
สจฺฉิกิริยาย. เตสํ ปจฺฉิมา ชนตา ทิฏฺฐจฺานุกฺคิ อาปชฺชติ, สापฺิ
โหติ พหุสฺสุลิกา สาถฺลิกา โอกมฺเน ปุพฺพกฺมา ปวิเวเก
นิกฺขิตฺตชฺฐา, น วิริยํ อารภฺติ อปฺปตฺตสฺส ปตฺติยา อนนฺตคตสฺส
อธิคฺมาย อสจฺฉิกตสฺส สจฺฉิกิริยาย. อํ ภิกฺขเว จตุตฺถ ฌมฺโม
สทฺธมฺมสฺส สมฺโมสาย อนฺตรธานาย สํวตฺตติ. อิเม โข ภิกฺขเว
จตุตฺตาโร ฌมฺมา สทฺธมฺมสฺส สมฺโมสาย อนฺตรธานาย สํวตฺตนฺติ.^๓

^๑ ฉ.,เท. เทวมนุสฺसानนฺติ.

^๒ ฉ.,เท.,อิ. พหุสฺสุลิกา

^๓ ฉ.,เท.,อิ. สํวตฺตนฺตติ.

จตุตตารโหเม ภิกขเว ฐมา สทฐมมสฺส จิตฺติยา อสมฺโมสาย
อนนฺตรธานาย สํวตฺตนฺติ. กตเม จตุตตารโ. อิธ ภิกขเว ภิกขุ
สุคฺคหิตํ สุตฺตนฺตํ ปรียาปฺพนฺติ สุนิขิตฺเตหิ ปทพฺพณฺชเนหิ,
สฺสุนิขิตฺตสฺส ภิกขเว ปทพฺพณฺชนสฺส อตฺถเกปิ สุนโย โหติ. อยํ
ภิกขเว ปจฺโม ฐมฺโม สทฐมมสฺส จิตฺติยา อสมฺโมสาย
อนนฺตรธานาย สํวตฺตติ.

ปุณ จปรํ ภิกขเว ภิกขุ สุจจา โหนฺติ โสวจสฺสกรณฺเห
ฐมฺเมหิ สมฺนฺนาคตา ฐมา ปทกฺขิณคฺคาหิโน อนุสาสนํ. อยํ ภิกขเว
ทฺติโย ฐมฺโม สทฐมมสฺส จิตฺติยา อสมฺโมสาย อนนฺตรธานาย สํวตฺตติ.

ปุณ จปรํ ภิกขเว เย เต ภิกขุ พหุสฺสุตา อาคตาคมา
ฐมฺมธรา วินยธรา มาติกาธรา, เต สกฺกจํ สุตฺตนฺตํ ปรี
วาเจนฺติ, เตสํ อจฺจเยน อจฺฉินฺนมฺูลโก^๑ สุตฺตนฺโต โหติ
สปปญฺญิสฺสรณฺ. อยํ ภิกขเว ตติโย ฐมฺโม สทฐมมสฺส จิตฺติยา
อสมฺโมสาย อนนฺตรธานาย สํวตฺตติ.

ปุณ จปรํ ภิกขเว เถรา ภิกขุ น พหุลฺลิกา โหนฺติ น
สาถลิกา โอกมฺเน นิขิตฺตธฺรฺรา ปรีเวเก ปุพฺพนฺคมา, วิริยํ
อารภนฺติ อปฺปตฺตสฺส ปตฺติยา อนนฺตสฺส อธิคมา ย อสจฺฉิกตสฺส
สจฺฉิกิริยาย, เตสํ ปจฺฉิมา ชนตา ทิฏฺฐาณคฺคํ อปชฺชติ, สาปิ
โหติ น พหุลฺลิกา น สาถลิกา โอกมฺเน นิขิตฺตธฺรฺรา ปรีเวเก
ปุพฺพนฺคมา, วิริยํ อารภติ อปฺปตฺตสฺส ปตฺติยา อนนฺตสฺส
อธิคมา ย อสจฺฉิกตสฺส สจฺฉิกิริยาย. อยํ ภิกขเว จตุตฺถ ฐมฺโม
สทฐมมสฺส จิตฺติยา อสมฺโมสาย อนนฺตรธานาย สํวตฺตติ. อิเม ไช
ภิกขเว จตุตตารโ ฐมา สทฐมมสฺส จิตฺติยา อสมฺโมสาย
อนนฺตรธานาย สํวตฺตนฺตํ. ทสมํ.

^๑ ฉ. เท. นจฺฉินฺนมฺูลโก อ. น จ ฉินฺนมฺูลโก

ปจโม อินุทริยวคโค.

ตสสุททาน

อินุทริยานิ สทฐา^๑ ปญญา สติ สงฆานปญจม^๒
 กปโป โรโค ปริหานิ ภิกขุณี สุตเตน^๓ จาติ.

^๑ อี. ติพลานิ

^๓ อี. สุตตวินเยน เต ทสาคิ.

^๒ อี. สติสงฆาตัม ปญจม

(๑๓) ๒. ปฏิปทาวคโค

๑. สงฺขิตตสูตร

[๑๖๑] “จตสฺโส อีมา ภิกฺขเว ปฏิปทา. กตมา จตสฺโส. ทุกฺขา ปฏิปทา ทนฺธาภินฺณา, ทุกฺขา ปฏิปทา ชิปปาภินฺณา, สุขา ปฏิปทา ทนฺธาภินฺณา, สุขา ปฏิปทา ชิปปาภินฺณา. อีมา โข ภิกฺขเว จตสฺโส ปฏิปทาติ. ปจมี.

๒. วิตถารสูตร

[๑๖๒] “จตสฺโส อีมา ภิกฺขเว ปฏิปทา. กตมา จตสฺโส. ทุกฺขา ปฏิปทา ทนฺธาภินฺณา, ทุกฺขา ปฏิปทา ชิปปาภินฺณา, สุขา ปฏิปทา ทนฺธาภินฺณา, สุขา ปฏิปทา ชิปปาภินฺณา.

กตมา จ ภิกฺขเว ทุกฺขา ปฏิปทา ทนฺธาภินฺณา. อิทฺถ ภิกฺขเว เอกจฺโจ ปุคฺคโล^๑ ปกฺติยาปิ ติพฺพราคะชาติโก โหติ, อภิกฺขณํ รากฺขํ ทุกฺขํ โทมนสฺสํ ปฏิสฺสเวเทติ. ปกฺติยาปิ ติพฺพโทสชาติโก โหติ, อภิกฺขณํ โทสขํ ทุกฺขํ โทมนสฺสํ ปฏิสฺสเวเทติ. ปกฺติยาปิ ติพฺพโมหชาติโก โหติ, อภิกฺขณํ โมหขํ ทุกฺขํ โทมนสฺสํ ปฏิสฺสเวเทติ. ตสฺสิมานิ ปณฺจินฺทริยานิ มุทฺธา นิปาตฺถวณฺติ: สทฺธินฺทริยํ วิริยินฺทริยํ สตินฺทริยํ สมานินฺทริยํ ปณฺณินฺทริยํ. โส อีเมสํ ปณฺจณฺนํ อินฺทริยานํ มุทฺตฺตา ทนฺธํ อนนฺตรียํ^๒ ปาปฺภินฺนาติ อัสวานํ ขยาย. อยํ วุจฺจติ ภิกฺขเว ทุกฺขา ปฏิปทา ทนฺธาภินฺณา.

^๑ ฉ., เท., อ. อยํ ปาโง น ทิสฺสติ, เอมฺพริปี.

^๒ ฉ., เท., อ. อานนฺตรียํ, เอมฺพริปี.

กตมา จ ภิกขเว ทุกฺขา ปฏิปทา ขิปปาภิญญา. อิท
 ภิกขเว เอกจฺโจ ปุคฺคโล ปกฺติยาปิ ติพฺพราคชาติโก โหติ,
 อภิกฺขณํ ราคชํ ทุกฺขํ โทมนสฺสํ ปฏิสฺสเวเทติ. ปกฺติยาปิ
 ติพฺพโทสชาติโก โหติ, อภิกฺขณํ โทสชํ ทุกฺขํ โทมนสฺสํ ปฏิสฺสเวเทติ.
 ปกฺติยาปิ ติพฺพโมหชาติโก โหติ, อภิกฺขณํ โมหชํ ทุกฺขํ โทมนสฺสํ
 ปฏิสฺสเวเทติ. ตสฺสิมานิ ปณฺจินฺทริยานิ อธิมตฺตานิ ปาตุภวณฺติ:
 สทฺธินฺทริยํ วิริยินฺทริยํ สตินฺทริยํ สมาริณฺทริยํ ปณฺณินฺทริยํ. โส
 อิมสํ ปณฺจณฺ्हํ อินฺทริยานํ อธิมตฺตตฺตา ขิปปํ อนนฺตรียํ ปาปฺณาติ
 อาสวานํ ขยาย. อयํ วุจฺจติ ภิกขเว ทุกฺขา ปฏิปทา ขิปปาภิญญา.

กตมา จ ภิกขเว สุขา ปฏิปทา ทนฺธาภิญญา. อิท
 ภิกขเว เอกจฺโจ ปุคฺคโล ปกฺติยาปิ น ติพฺพราคชาติโก โหติ, น
 อภิกฺขณํ ราคชํ ทุกฺขํ โทมนสฺสํ ปฏิสฺสเวเทติ. ปกฺติยาปิ น
 ติพฺพโทสชาติโก โหติ, น อภิกฺขณํ โทสชํ ทุกฺขํ โทมนสฺสํ
 ปฏิสฺสเวเทติ. ปกฺติยาปิ น ติพฺพโมหชาติโก โหติ, น อภิกฺขณํ
 โมหชํ ทุกฺขํ โทมนสฺสํ ปฏิสฺสเวเทติ. ตสฺสิมานิ ปณฺจินฺทริยานิ
 มุทฺธา นิ ปาตุภวณฺติ: สทฺธินฺทริยํ วิริยินฺทริยํ สตินฺทริยํ สมาริณฺทริยํ
 ปณฺณินฺทริยํ. โส อิมสํ ปณฺจณฺ्हํ อินฺทริยานํ มุทฺตตฺตา ทนฺธํ
 อนนฺตรียํ ปาปฺณาติ อาสวานํ ขยาย. อयํ วุจฺจติ ภิกขเว สุขา
 ปฏิปทา ทนฺธาภิญญา.

กตมา จ ภิกขเว สุขา ปฏิปทา ขิปปาภิญญา. อิท
 ภิกขเว เอกจฺโจ ปุคฺคโล ปกฺติยาปิ น ติพฺพราคชาติโก โหติ, น
 อภิกฺขณํ ราคชํ ทุกฺขํ โทมนสฺสํ ปฏิสฺสเวเทติ. ปกฺติยาปิ น
 ติพฺพโทสชาติโก โหติ, น อภิกฺขณํ โทสชํ ทุกฺขํ โทมนสฺสํ

ปฏิสัเวเทติ. ปกติยาปิ น ติพพโมหชาติโก โหติ, น อภิกขณโมหชํ ทุกขํ โทมนสสํ ปฏิสัเวเทติ. ตสฺสิมานิ ปญฺจินฺทริยานิ อธิมตฺตานิ ปาตุภวณฺติ สทฺธินฺทริยํ วิริยนฺทริยํ สตินฺทริยํ สมာธินฺทริยํ ปญฺณินฺทริยํ. โส อิเมสํ ปญฺจนํ อินฺทริยานํ อธิมตฺตตฺตา ขิปปํ อนนฺตรียํ ปาปฺปณาติ อาสวานํ ขยาย. อयํ วุจฺจติ ภิกฺขเว สุขา ปฏิปทา ขิปปาภิญญา. อีมา โข ภิกฺขเว จตฺสฺโส ปฏิปทาติ. ทฺติยํ.

๓. อสุภสูตร

[๑๖๓] “จตฺสฺโส อีมา ภิกฺขเว ปฏิปทา. กตมา จตฺสฺโส. ทุกฺขา ปฏิปทา ทนฺธาภิญญา, ทุกฺขา ปฏิปทา ขิปปาภิญญา, สุขา ปฏิปทา ทนฺธาภิญญา, สุขา ปฏิปทา ขิปปาภิญญา.

กตมา จ ภิกฺขเว ทุกฺขา ปฏิปทา ทนฺธาภิญญา. อิธ ภิกฺขเว ภิกฺขุ อสุภานุปฺสสี กายเ วิหริติ อาหาเร ปฏิกฺกฺลสฺสณฺณิ^๑ สพฺพโลเก อนภริตสฺสณฺณิ^๒ สพฺพสงฺขาเรสุ อนิจฺจานุปฺสสี, มรณสฺสณฺณา โข ปนสฺส อชฺฌตฺตํ สุปฺปฺจิตา^๓ โหติ. โส อีมานิ ปญฺจเสกฺขพฺลานิ^๔ อุปนิสฺสาย วิหริติ: สทฺธาพฺลํ หิริพฺลํ โอตฺตปฺปพฺลํ วิริยพฺลํ ปญฺญาพฺลํ. ตสฺสิมานิ ปญฺจินฺทริยานิ มุทฺธา ปาตุภวณฺติ: สทฺธินฺทริยํ วิริยนฺทริยํ สตินฺทริยํ สมာธินฺทริยํ ปญฺณินฺทริยํ. โส อิเมสํ ปญฺจนํ อินฺทริยานํ มุทฺตตฺตา ทนฺธํ อนนฺตรียํ ปาปฺปณาติ อาสวานํ ขยาย. อयํ วุจฺจติ ภิกฺขเว ทุกฺขา ปฏิปทา ทนฺธาภิญญา.

กตมา จ ภิกฺขเว ทุกฺขา ปฏิปทา ขิปปาภิญญา. อิธ ภิกฺขเว ภิกฺขุ อสุภานุปฺสสี กายเ วิหริติ อาหาเร ปฏิกฺกฺลสฺสณฺณิ

^๑ ฉ.,เท. ปฏิกฺกฺลสฺสณฺณิ, เอวมฺปริปิ.

^๓ ฉ.,เท.,อิ. สุปฺปฺจิตา

^๒ ฉ.,เท. อนภริตสฺสณฺณิ

^๔ ฉ.,เท.,อิ. เสขพฺลานิ

สพฺพโลเก อนภิตตมณฺเฑี สพฺพสงฺขาเรสุ อนิจฺจานุปสฺสี, มรณสมฺมวาทิ ปนสฺส อชฺชตตํ สุปฺปจิตา โหติ. โส อิมานิ ปณฺจเสกฺขพละนํ อุปนิสฺสาย วิหริติ: สทฺธทาพลํ หิริพลํ โอตฺตปฺปพลํ วิริยพลํ ปญฺญาพลํ. ตสฺสิมานิ ปณฺจินฺทริยานํ อธิมตฺตานิ ปาตุภวณฺติ: สทฺธินฺทริยํ วิริยินฺทริยํ สตินฺทริยํ สมာธินฺทริยํ ปณฺณินฺทริยํ. โส อิเมสํ ปณฺจณฺ्हํ อินฺทริยานํ อธิมตฺตตฺตา ขิปปอนนฺตริยํ ปาปฺพณฺาติ อาสวานํ ขยาย. อयํ วุจฺจติ ภิกฺขเว ทฺวํชา ปฏฺฐีปทา ขิปปาภิญฺญา.

กตมา จ ภิกฺขเว สุชา ปฏฺฐีปทา ทนฺธาภิญฺญา. อิธ ภิกฺขเว ภิกฺขุ วิวิจฺเจว กาเมหิ วิวิจฺจ อกฺุสเลหิ ฆมฺเมหิ สวิตกํ สวิจาร์ วิเวกัํ ปิตฺติสฺขํ ปจฺมํ ฌานํ อุปสมฺปชฺช วิหริติ. วิตกฺกวิจารานํ ฐปฺสมา อชฺชตตํ สมฺปสาทนํ เจตโส เอโกทิกาวํ อวิตกํ อวิจาร์ สมာธิขํ ปิตฺติสฺขํ ทฺติยํ ฌานํ อุปสมฺปชฺช วิหริติ. ปิตฺติยา จ วิราคา อุปฺเพกฺขโก จ วิหริติ สโต จ สมฺปชาโน สุขญฺจ กาเยน ปฏฺฐิสฺเวเทติ, ยนฺตํ อริยา อาจิกฺขนฺติ ‘อุปฺเพกฺขโก สติมา สุขวิหารีติ ตติยํ ฌานํ อุปสมฺปชฺช วิหริติ. สุขสฺส จ ปหานา ทฺวํชสฺส จ ปหานา ปุพฺเพว โสมนสฺสโทมนสฺसानํ อตฺถงฺคมา^๑ อทุกฺขมสฺสํ อุปฺเพกฺขาสติปาริสฺสุทฺธี จตุตฺถํ ฌานํ อุปสมฺปชฺช วิหริติ. โส อิมานิ ปณฺจเสกฺขพละนํ อุปนิสฺสาย วิหริติ: สทฺธทาพลํ หิริพลํ โอตฺตปฺปพลํ วิริยพลํ ปญฺญาพลํ. ตสฺสิมานิ ปณฺจินฺทริยานํ มุทฺฐานิ ปาตุภวณฺติ: สทฺธินฺทริยํ วิริยินฺทริยํ สตินฺทริยํ สมာธินฺทริยํ ปณฺณินฺทริยํ. โส อิเมสํ ปณฺจณฺ्हํ อินฺทริยานํ มุทฺตตฺตา ทนฺธํ อนนฺตริยํ ปาปฺพณฺาติ อาสวานํ ขยาย. อयํ วุจฺจติ ภิกฺขเว สุชา ปฏฺฐีปทา ทนฺธาภิญฺญา.

^๑ อ. อตฺถกมา

กตมา จ ภิกฺขเว สุขา ปฏิปทา ชีปฺปาภิญญา. อิท
 ภิกฺขเว ภิกฺขุ วิวิจฺเจว กาเมหิ ๕เปยฺ ปจฺมํ ฌานํ อุปสมฺปชฺช
 วิหฺรติ. วิตกฺกวิจฺจารานํ วูปสฺมา ๕เปยฺ ทุตฺติยํ ฌานํ อุปสมฺปชฺช
 วิหฺรติ. ปิตฺติยา จ วิราคา ๕เปยฺ ตตฺติยํ ฌานํ อุปสมฺปชฺช วิหฺรติ.
 สุขสฺส จ ปหานา ทุกฺขสฺส จ ปหานา ๕เปยฺ จตฺตตฺถิ ฌานํ
 อุปสมฺปชฺช วิหฺรติ. โส อิมานิ ปญฺจ เสกฺขพฺลานิ อุปนิสฺสาย
 วิหฺรติ: สทฺธทาพฺลํ หิริพฺลํ โอตฺตปฺพพฺลํ วิริยพฺลํ ปญฺญาพฺลํ.
 ตสฺสิมานิ ปญฺจินฺทริยานิ อธิมตฺตานิ ปาตุภวานฺติ: สทฺธินฺทริยํ
 วิริยินฺทริยํ สตินฺทริยํ สมารินฺทริยํ ปญฺณินฺทริยํ. โส อิมสํ
 ปญฺจนํ อินฺทริยานํ อธิมตฺตตฺตา ชีปฺเป อนนฺตรียํ ปาปฺณาติ
 อาสวานํ ขยาย. อयํ วุจฺจติ ภิกฺขเว สุขา ปฏิปทา ชีปฺปาภิญญา.
 อีมา โข ภิกฺขเว จตฺสฺโส ปฏิปทาติ. ตตฺติยํ.

๔. ปรมมมุตตํ

[๑๖๔] “จตฺสฺโส อีมา ภิกฺขเว ปฏิปทา. กตมา จตฺสฺโส.
 อกฺขมา ปฏิปทา, ขมา ปฏิปทา, ทมา ปฏิปทา, สมา ปฏิปทา.

กตมา จ ภิกฺขเว อกฺขมา ปฏิปทา. อิท ภิกฺขเว เอกจฺโจ
 ปุคฺคโล^๑ อกฺโกสนนฺตํ ปจฺจกฺโกสติ, โรสนนฺตํ ปฏฺวิโรสติ, ภาณฺทนฺตํ
 ปฏฺวิภณฺทติ. อयํ วุจฺจติ ภิกฺขเว อกฺขมา ปฏิปทา.

กตมา จ ภิกฺขเว ขมา ปฏิปทา. อิท ภิกฺขเว เอกจฺโจ
 ปุคฺคโล อกฺโกสนนฺตํ น ปจฺจกฺโกสติ, โรสนนฺตํ น ปฏฺวิโรสติ,
 ภาณฺทนฺตํ น ปฏฺวิภณฺทติ. อยํ วุจฺจติ ภิกฺขเว ขมา ปฏิปทา.

^๑ ฉ.,เท.,อิ. อยํ ปาโง น ทิสฺสติ, เอมฺมปริปี.

กตมา จ ภิกฺขเว ทมา ปฏิปทา. อิทฺ ภิกฺขเว ภิกฺขุ
 จกฺขนา รุปํ ทิสฺวา น นิमितฺตคฺคาหิ โหติ นานุพฺยณฺชนคฺคาหิ,
 ยตฺวาธกรณเมณํ จกฺขนฺหุริยํ อสํวตํ วิหรนฺตํ อภิชฺฌาโทมนสฺสา
 ปาปกา อกฺขสลา ฅมฺมา อนฺวาสฺสเวยฺยํ, ตสฺส สํวราย ปฏิปชฺชติ,
 รกฺขติ จกฺขนฺหุริยํ, จกฺขนฺหุริเย สํวรํ อาปชฺชติ. โสเตน สทฺทํ
 สุตฺวา ๕เปยฺ ฌาเนน คนฺธี ฌายิตฺวา ๕เปยฺ ชิวฺหาย รสํ สายิตฺวา
 ๕เปยฺ กาเยน โสณฺฑจพฺพํ ผุสฺสิตฺวา ๕เปยฺ มนฺสา ฅมฺมํ วิญฺฌาย น
 นิमितฺตคฺคาหิ โหติ นานุพฺยณฺชนคฺคาหิ, ยตฺวาธกรณเมณํ มนินฺหุริยํ
 อสํวตํ วิหรนฺตํ อภิชฺฌาโทมนสฺสา ปาปกา อกฺขสลา ฅมฺมา
 อนฺวาสฺสเวยฺยํ, ตสฺส สํวราย ปฏิปชฺชติ, รกฺขติ มนินฺหุริยํ, มนินฺหุริเย
 สํวรํ อาปชฺชติ. อयํ วุจฺจติ ภิกฺขเว ทมา ปฏิปทา.

กตมา จ ภิกฺขเว สมา ปฏิปทา. อิทฺ ภิกฺขเว ภิกฺขุ
 อุปฺปนฺนํ กามวิตกฺกํ นาธิวาสเติ ปชฺหติ วิโนเทติ สเมติ
 พฺยณฺตีกโรติ อนภาวํ คเมติ. อุปฺปนฺนํ พฺยาปาทวิตกฺกํ ๕เปยฺ
 อุปฺปนฺนํ วิหีสาวิตกฺกํ ๕เปยฺ อุปฺปนฺนุปฺปนฺเน ปาปเก อกฺขสเล
 ฅมฺเม นาธิวาสเติ ปชฺหติ วิโนเทติ สเมติ พฺยณฺตีกโรติ อนภาวํ
 คเมติ. อयํ วุจฺจติ ภิกฺขเว สมา ปฏิปทา. อีมา โข ภิกฺขเว
 จตฺสฺโส ปฏิปทาติ. จตฺตถ.

๕. กุติยขมสฺสจฺจ

[๑๖๕] “จตฺสฺโส อีมา ภิกฺขเว ปฏิปทา. กตมา จตฺสฺโส.
 อกฺขมา ปฏิปทา, ขมา ปฏิปทา, ทมา ปฏิปทา, สมา ปฏิปทา.
 กตมา จ ภิกฺขเว อกฺขมา ปฏิปทา. อิทฺ ภิกฺขเว เอกจฺโจ
 ปุคฺคโล อกฺขโม โหติ สิตฺสฺส อุณฺหสฺส ชิวฺจฌาย ปิปาสา

ทํสมกสวาตาทปสิริสปสมฺผลสฺสานํ ทุรุตฺตาทนํ ทุราคตาทนํ วจนปถานํ,
 อุปฺปนฺนํ สารีริกานํ เวทนานํ ทุกฺขานํ ตีพฺพานํ ขรานํ
 กญฺญกานํ อสาทานํ อมณาปानํ ปาณหฺรณํ อนธฺวาสกชาติโก โหติ.
 อयํ วุจฺจติ ภิกฺขเว อกฺขมา ปฏิปทา.

กตมา จ ภิกฺขเว ขมา ปฏิปทา. อิทฺ ภิกฺขเว เอกจฺโจ
 ปุคฺคโล ขโม โหติ สิตฺตสฺส อญฺหสฺส ชีฆจฺฉาย ปิปาสาฯ
 ทํสมกสวาตาทปสิริสปสมฺผลสฺสานํ ทุรุตฺตาทนํ ทุราคตาทนํ วจนปถานํ,
 อุปฺปนฺนํ สารีริกานํ เวทนานํ ทุกฺขานํ ตีพฺพานํ ขรานํ
 กญฺญกานํ อสาทานํ อมณาปानํ ปาณหฺรณํ อธฺวาสกชาติโก โหติ.
 อयํ วุจฺจติ ภิกฺขเว ขมา ปฏิปทา.

กตมา จ ภิกฺขเว ทมา ปฏิปทา. อิทฺ ภิกฺขเว ภิกฺขุ^๑
 จกฺขุณา รูปํ ทิสฺวา น นิमितฺตคฺคคาหิ โหติ นานุพฺยณฺชนคฺคคาหิ,
 ยตฺวาธิกรณเมณํ จกฺขุณฺหฺริยํ อสํวตํ วิหรณฺตํ อภิชฺฌาโทมนสฺสา
 ปาปกา อกฺุสลา ฐมฺมา อนฺวาสฺสเวยฺยํ, ตสฺส สํวราย ปฏิปชฺชติ,
 รกฺขติ จกฺขุณฺหฺริยํ, จกฺขุณฺหฺริเย สํวรํ อาปชฺชติ. โสเตน สทฺทํ
 สุตฺวา ๕เปฯ ฌาเนน คณฺฐํ ฌายิตฺวา ๕เปฯ ชีวฺหาย รสํ สายิตฺวา
 ๕เปฯ กาเยน โผฏฺฐพฺพํ ผุสิตฺวา ๕เปฯ มนฺสา ฐมฺมํ วิณฺฌาย น
 นิमितฺตคฺคคาหิ โหติ นานุพฺยณฺชนคฺคคาหิ, ยตฺวาธิกรณเมณํ มนินฺหฺริยํ
 อสํวตํ วิหรณฺตํ อภิชฺฌาโทมนสฺสา ปาปกา อกฺุสลา ฐมฺมา
 อนฺวาสฺสเวยฺยํ, ตสฺส สํวราย ปฏิปชฺชติ, รกฺขติ มนินฺหฺริยํ
 มนินฺหฺริเย สํวรํ อาปชฺชติ. อยํ วุจฺจติ ภิกฺขเว ทมา ปฏิปทา.

กตมา จ ภิกฺขเว สมา ปฏิปทา. อิทฺ ภิกฺขเว ภิกฺขุ
 อุปฺปนฺนํ กามวิตกฺกํ นาธฺวาสเอติ ปชฺหติ วิโนเทติ สเมติ

^๑ อ. เอกจฺโจ

พยุหนฺตีกโรติ อนภาวํ คเมติ. อุปปนฺหนํ พยาปาหวิตกํ ๕เป๕
 อุปปนฺหนํ วิหีสาวิตกํ ๕เป๕ อุปปนฺหนฺปปนฺเน ปาปเก อกุสเล
 ฆมฺเม นาทิสาเสติ ปชหติ วิโนเทติ สเมติ พยุหนฺตีกโรติ อนภาวํ
 คเมติ. อयํ วุจฺจติ ภิกฺขเว สมา ปฏิปทา. อีมา โข ภิกฺขเว
 จตฺสโส ปฏิปทาติ. ปญจมํ.

๖. อุกยสุตฺตํ

[๑๖๖] “จตฺสโส อีมา ภิกฺขเว ปฏิปทา. กตมา จตฺสโส.
 ทุกฺขา ปฏิปทา ทนฺธาภินฺณา, ทุกฺขา ปฏิปทา ชีปฺปาภินฺณา,
 สุขา ปฏิปทา ทนฺธาภินฺณา, สุขา ปฏิปทา ชีปฺปาภินฺณา.

ตตฺร ภิกฺขเว ยายํ ปฏิปทา ทุกฺขา ทนฺธาภินฺณา, อयํ
 ภิกฺขเว ปฏิปทา อุกฺกเยเนว หีนา อุกฺกายติ. ยมฺปายํ ปฏิปทา ทุกฺขา,
 อิมินาปายํ หีนา อุกฺกายติ. ยมฺปายํ ปฏิปทา ทนฺธา, อิมินาปายํ หีนา
 อุกฺกายติ. อयํ ภิกฺขเว ปฏิปทา อุกฺกเยเนว หีนา อุกฺกายติ.

ตตฺร ภิกฺขเว ยายํ ปฏิปทา ทุกฺขา ชีปฺปาภินฺณา, อยํ
 ภิกฺขเว ปฏิปทา ทุกฺขตฺตา หีนา อุกฺกายติ.

ตตฺร ภิกฺขเว ยายํ ปฏิปทา สุขา ทนฺธาภินฺณา, อยํ
 ภิกฺขเว ปฏิปทา ทนฺธตฺตา หีนา อุกฺกายติ.

ตตฺร ภิกฺขเว ยายํ ปฏิปทา สุขา ชีปฺปาภินฺณา, อยํ
 ภิกฺขเว ปฏิปทา อุกฺกเยเนว ปณฺธิตา อุกฺกายติ. ยมฺปายํ ปฏิปทา
 สุขา, อิมินาปายํ ปณฺธิตา อุกฺกายติ. ยมฺปายํ ปฏิปทา ชีปฺปา,
 อิมินาปายํ ปณฺธิตา อุกฺกายติ. อยํ ภิกฺขเว ปฏิปทา อุกฺกเยเนว
 ปณฺธิตา อุกฺกายติ. อีมา โข ภิกฺขเว จตฺสโส ปฏิปทาติ. จมฺภจํ.

๗. มหาโมคคัลลานสูตร

[๑๖๗] อถ โข อายสฺมา สารีปุตฺโต, เยนายสฺมา มหาโมคคัลลาโน, เตนฺอุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิทฺวา อายสฺมตฺตา มหาโมคคัลลานเณ สหฺวี สมฺโมทิตฺ, สมฺโมทนียํ กถํ สาราณียํ วิตฺติสาเรทฺวา เอกมฺหุตํ นิสฺสีทิตฺ. เอกมฺหุตํ นิสฺสินฺโณ โข อายสฺมา สารีปุตฺโต อายสฺมฺหุตํ มหาโมคคัลลานํ เอตทวโจ

“จตฺสฺโส อิมํ อวฺสุโส โมคคัลลานํ ปฏิปทา. กตฺมา จตฺสฺโส. ทฺกฺขา ปฏิปทา ทนฺธาภิณฺณา, ทฺกฺขา ปฏิปทา ขิปฺปาภิณฺณา, สฺขฺยา ปฏิปทา ทนฺธาภิณฺณา, สฺขฺยา ปฏิปทา ขิปฺปาภิณฺณา. อิมํ โข อวฺสุโส จตฺสฺโส ปฏิปทา. อิมํ อวฺสุโส จตฺสฺสนฺหนํ^๑ ปฏิปทานํ กตมํ เต ปฏิปทํ อาคมฺม อนฺุปาทาย อาสเวหิ จิตฺตํ วิมุตฺตนฺติตฺ.

“จตฺสฺโส อิมํ อวฺสุโส สารีปุตฺตํ ปฏิปทา. กตฺมา จตฺสฺโส. ทฺกฺขา ปฏิปทา ทนฺธาภิณฺณา, ทฺกฺขา ปฏิปทา ขิปฺปาภิณฺณา, สฺขฺยา ปฏิปทา ทนฺธาภิณฺณา, สฺขฺยา ปฏิปทา ขิปฺปาภิณฺณา. อิมํ โข อวฺสุโส จตฺสฺโส ปฏิปทา. อิมํ อวฺสุโส จตฺสฺสนฺหนํ ปฏิปทานํ ยายํ ปฏิปทา ทฺกฺขา ขิปฺปาภิณฺณา, อิมํ เม ปฏิปทํ อาคมฺม อนฺุปาทาย อาสเวหิ จิตฺตํ วิมุตฺตนฺติตฺ. สตฺตมํ.

๘. สารีปุตตสูตร

[๑๖๘] อถ โข อายสฺมา มหาโมคคัลลาโน, เยนายสฺมา สารีปุตฺโต, เตนฺอุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิทฺวา อายสฺมตฺตา สารีปุตฺเตน

^๑ ฉ., เท. จตฺสนฺหนํ

สทุธิ สมฺโมทิ, สมฺโมทนียํ กถํ สาราณนียํ วิตฺติสาเรตฺวา เอกมฺนตํ
 นิสิตฺติ. เอกมฺนตํ นิสินฺโน ไช อายสฺมา มหาโมคฺคัลลาโน
 อายสฺมฺนตํ สารีปุตฺตํ เอตทโวจ

“จตฺสฺส อีมา อาวุสฺส สารีปุตฺต ปฏฺวิปทา. กตมา จตฺสฺส.
 ทุกฺขา ปฏฺวิปทา ทนฺธาภินฺญา, ทุกฺขา ปฏฺวิปทา ชิปฺปาภินฺญา,
 สฺฐา ปฏฺวิปทา ทนฺธาภินฺญา, สฺฐา ปฏฺวิปทา ชิปฺปาภินฺญา. อีมา
 ไช อาวุสฺส จตฺสฺส ปฏฺวิปทา. อีมาสํ อาวุสฺส จตฺสฺสํ ปฏฺวิปทานํ
 กตมํ เต ปฏฺวิปทํ อาคมฺม อนุปาทาย อาสเวหิ จิตฺตํ วิมุตฺตุนฺติ.

“จตฺสฺส อีมา อาวุสฺส โมคฺคัลลาณ ปฏฺวิปทา. กตมา
 จตฺสฺส. ทุกฺขา ปฏฺวิปทา ทนฺธาภินฺญา, ทุกฺขา ปฏฺวิปทา
 ชิปฺปาภินฺญา, สฺฐา ปฏฺวิปทา ทนฺธาภินฺญา, สฺฐา ปฏฺวิปทา
 ชิปฺปาภินฺญา. อีมา ไช อาวุสฺส จตฺสฺส ปฏฺวิปทา. อีมาสํ อาวุสฺส
 จตฺสฺสํ ปฏฺวิปทานํ ยายํ ปฏฺวิปทา สฺฐา ชิปฺปาภินฺญา, อิมํ เม
 ปฏฺวิปทํ อาคมฺม อนุปาทาย อาสเวหิ จิตฺตํ วิมุตฺตุนฺติ. อญฺจมํ.

๕. สสงฺขารสุตฺตํ

[๑๖๙] “จตฺตาโรเม ภิกฺขเว ปุคฺคลา สฺนโต สํวิชฺชมานา
 โลกสฺมี. กตเม จตฺตาโร. อิทฺ ภิกฺขเว เอกจฺโจ ปุคฺคโล ทิฏฺฐเจว
 ฐมฺเม สสงฺขารปรินิพฺพายี โหติ, อิทฺ ปน ภิกฺขเว เอกจฺโจ
 ปุคฺคโล กายสฺส เปทา สสงฺขารปรินิพฺพายี โหติ, อิทฺ ปน
 ภิกฺขเว เอกจฺโจ ปุคฺคโล ทิฏฺฐเจว ฐมฺเม สสงฺขารปรินิพฺพายี โหติ,
 อิทฺ ปน ภิกฺขเว เอกจฺโจ ปุคฺคโล กายสฺส เปทา
 สสงฺขารปรินิพฺพายี โหติ.

กถญจ ภิกฺขเว ปุคฺคโล ทิฏฺฐเจว ฐมฺเม สสงฺขารปรินิพฺพายี
 โหติ. อิทฺ ภิกฺขเว ภิกฺขุ อสฺสํภานุสฺสึ กาเย วิหฺรติ อหฺมาเร
 ปฏิกฺกฺกุลสณฺณิ สพฺพโลเก อนภิตฺตสณฺณิ สพฺพสงฺขาเรสุ
 อนิจฺจํภานุสฺสึ, มรณสณฺณมา โข ปนสฺส อชฺฌตฺตํ สุปฺปฺจิตา โหติ.
 โส อิมานิ ปญฺจ เสกฺขพฺลานิ อุปนิสฺสาย วิหฺรติ: สทฺธาพลํ
 หิริพลํ โอตฺตปฺปพลํ วิริยพลํ ปญฺญาพลํ. ตสฺสิมานิ ปญฺจินฺทริยานิ
 อธิมตฺตานิ ปาตุภาวนฺติ: สทฺธินฺทริยํ วิริยิณฺทริยํ สตินฺทริยํ
 สมาธินฺทริยํ ปญฺณินฺทริยํ. โส อิมํสํ ปญฺจนฺนํ อินฺทริยานํ
 อธิมตฺตตฺตา ทิฏฺฐเจว ฐมฺเม สสงฺขารปรินิพฺพายี โหติ. เอวํ โข
 ภิกฺขเว ปุคฺคโล ทิฏฺฐเจว ฐมฺเม สสงฺขารปรินิพฺพายี โหติ.

กถญจ ภิกฺขเว ปุคฺคโล กายสฺส เกทา สสงฺขารปรินิพฺพายี
 โหติ. อิทฺ [*] ภิกฺขเว ภิกฺขุ อสฺสํภานุสฺสึ กาเย วิหฺรติ อหฺมาเร
 ปฏิกฺกฺกุลสณฺณิ สพฺพโลเก อนภิตฺตสณฺณิ สพฺพสงฺขาเรสุ
 อนิจฺจํภานุสฺสึ, มรณสณฺณมา โข ปนสฺส อชฺฌตฺตํ สุปฺปฺจิตา โหติ.
 โส อิมานิ ปญฺจ เสกฺขพฺลานิ อุปนิสฺสาย วิหฺรติ: สทฺธาพลํ
 หิริพลํ โอตฺตปฺปพลํ วิริยพลํ ปญฺญาพลํ. ตสฺสิมานิ ปญฺจินฺทริยานิ
 มุทฺธา ปาตุภาวนฺติ: สทฺธินฺทริยํ วิริยิณฺทริยํ สตินฺทริยํ สมาธินฺทริยํ
 ปญฺณินฺทริยํ. โส อิมํสํ ปญฺจนฺนํ อินฺทริยานํ มุทฺตตฺตา กายสฺส
 เกทา สสงฺขารปรินิพฺพายี โหติ. เอวํ โข ภิกฺขเว ปุคฺคโล
 กายสฺส เกทา สสงฺขารปรินิพฺพายี โหติ.

กถญจ ภิกฺขเว ปุคฺคโล ทิฏฺฐเจว ฐมฺเม สสงฺขารปรินิพฺพายี
 โหติ. อิทฺ ภิกฺขเว ภิกฺขุ วิวิจฺเจว กาเมหิ ๕เป๕ ปจฺมํ ฉานํ
 อุปสมฺปชฺช วิหฺรติ. วิตกฺกวิจฺจารานํ วูปสมมา ๕เป๕ ทฺติยํ ฉานํ

* อ. ปน

อุปสมปฺพชฺช วิหฺรติ. ปิตฺติยา จ วิราคา ๕เปยฺย ตติยํ ฌานํ
 อุปสมปฺพชฺช วิหฺรติ. สุขสฺส จ ปหานา ทุกฺขสฺส จ ปหานา
 ๕เปยฺย จตฺตถํ ฌานํ อุปสมปฺพชฺช วิหฺรติ. โส อิมานิ ปญฺจ
 เสกฺขพละนํ อุปนิสฺสาย วิหฺรติ: สทฺธทาพลํ หิริพลํ โอตฺตปฺปพลํ
 วิริยพลํ ปญฺญาพลํ. ตสฺสิมานิ ปญฺจินฺทริยานิ อธิมตฺตานิ
 ปาตุภวณฺติ: สทฺธินฺทริยํ วิริยินฺทริยํ สตินฺทริยํ สสมาธิทฺธริยํ
 ปญฺณินฺทริยํ. โส อิเมสํ ปญฺจนํ อินฺทริยานํ อธิมตฺตตฺตา ทิฏฺฐเจว
 ฌมฺเม อสงฺขารปรินิพฺพายี โหติ. เอวํ โข ภิกฺขเว [*] ปุคฺคโล
 ทิฏฺฐเจว ฌมฺเม อสงฺขารปรินิพฺพายี โหติ.

กถณฺจ ภิกฺขเว ปุคฺคโล กายสฺส เกทา อสงฺขารปรินิพฺพายี
 โหติ. อิทฺธ ภิกฺขเว ภิกฺขุ วิวิจฺเจว กาเมหิ ๕เปยฺย ปจฺมํ ฌานํ
 อุปสมปฺพชฺช วิหฺรติ. วิตกฺกวิจารณํ ฐปฺสมา ๕เปยฺย ทฺตติยํ ฌานํ
 อุปสมปฺพชฺช วิหฺรติ. ปิตฺติยา จ วิราคา ๕เปยฺย ตติยํ ฌานํ
 อุปสมปฺพชฺช วิหฺรติ. สุขสฺส จ ปหานา ทุกฺขสฺส จ ปหานา
 ๕เปยฺย จตฺตถํ ฌานํ อุปสมปฺพชฺช วิหฺรติ. โส อิมานิ ปญฺจ
 เสกฺขพละนํ อุปนิสฺสาย วิหฺรติ: สทฺธทาพลํ หิริพลํ โอตฺตปฺปพลํ
 วิริยพลํ ปญฺญาพลํ. ตสฺสิมานิ ปญฺจินฺทริยานิ มุทฺฐานิ ปาตุภวณฺติ:
 สทฺธินฺทริยํ วิริยินฺทริยํ สตินฺทริยํ สสมาธิทฺธริยํ ปญฺณินฺทริยํ. โส
 อิเมสํ ปญฺจนํ อินฺทริยานํ มุทฺตตฺตา กายสฺส เกทา
 อสงฺขารปรินิพฺพายี โหติ. เอวํ โข ภิกฺขเว ปุคฺคโล กายสฺส
 เกทา อสงฺขารปรินิพฺพายี โหติ. อิเม โข ภิกฺขเว จตฺตาโร
 ปุคฺคลา สนฺโต สํวิชฺชมานา โลกสฺมินฺติ. นวมํ.

* อ. เอกจุโ

๑๐. ยุกนทฐุตตัม

[๑๗๐] เอวมเม สุตฺ: เอกํ สมยํ आयสฺมา อานนฺโท
โกสมุพิยํ วิหริติ โฆสิตารามे. ตตฺร โข आयสฺมา อานนฺโท
ภิกฺขุ อามนฺเตสิ “อาวุโส ภิกฺขโวติ.” “อาวุโสติ โข เต ภิกฺขุ
อายุสมโต อานนฺทสฺส ปจฺจสุโสสุ. आयสฺมา อานนฺโท เอตทโวจ.

“โย हि โกจิ อาวุโส ภิกฺขุ वा भिक्षुर्नि वा मम सन्ति के
อหตฺตปฺปตฺตี พฺยาโกรฺติ, สพฺพโส” จตุหิ มคฺเคहि” เอเตสํ वा
อณฺฏตเรน.

กตเมหิ จตุหิ. อิธาวุโส ภิกฺขุ สมณปุพฺพํคํ วิปสฺสนํ
ภาเวติ, ตสฺส สมณปุพฺพํคํ วิปสฺสนํ ภาวยโต มคฺโค สณฺฑายติ.
โส ตํ มคฺคํ อาเสวติ ภาเวติ พหุลีกรฺติ. ตสฺส ตํ มคฺคํ
อาเสวโต ภาวยโต พหุลีกรโต สณฺโฆชนานิ ปหฺยณฺติ, อนุสฺยา
พฺยณฺตีโหนฺติ.

ปุณ จปริ อาวุโส ภิกฺขุ วิปสฺสนาปุพฺพํคํ สมถํ
ภาเวติ, ตสฺส วิปสฺสนาปุพฺพํคํ สมถํ ภาวยโต มคฺโค สณฺฑายติ.
โส ตํ มคฺคํ อาเสวติ ภาเวติ พหุลีกรฺติ. ตสฺส ตํ มคฺคํ
อาเสวโต ภาวยโต พหุลีกรโต สณฺโฆชนานิ ปหฺยณฺติ. อนุสฺยา
พฺยณฺตีโหนฺติ.

ปุณ จปริ อาวุโส ภิกฺขุ สมถวิปสฺสนํ ยุกนทฺธํ ภาเวติ,
ตสฺส สมถวิปสฺสนํ ยุกนทฺธํ ภาวยโต มคฺโค สณฺฑายติ. โส ตํ
มคฺคํ อาเสวติ ภาเวติ พหุลีกรฺติ. ตสฺส ตํ มคฺคํ อาเสวโต
ภาวยโต พหุลีกรโต สณฺโฆชนานิ ปหฺยณฺติ, อนุสฺยา พฺยณฺตีโหนฺติ.

^๑ ฉ., เท. ภิกฺขเว

^๒ ฉ., เท., อ. สพฺพโส

^๓ อ. อญฺเคहि

ปุณ จปริ อวฺโส ภิกฺขุโน ฐมฺมุทฺทจฺจวิคฺคหิตํ^๑ มานสํ^๒
 โหติ, โส อวฺโส สมโย, ยนฺตํ จิตฺตํ อชฺชตฺตํเยว สนฺติญฺจติ
 สนฺนิสํสํติ เอโกทิ โหติ สมาริยติ, ตสฺส มคฺโค สญฺชายติ. โส ตํ
 มคฺคํ อาเสวติ ภาเวติ พหุลีกโรติ. ตสฺส ตํ มคฺคํ อาเสวโต
 ภาวยโต พหุลีกโรโต สญฺโฆชนานิ ปหิยนฺติ, อนุสฺยา พุยนฺตีโหนฺติ.

โย หิ โกจิ อวฺโส ภิกฺขุ วา ภิกฺขุณี วา มม สนฺติเก
 อรหตฺตปฺปตฺตี พุยาภโรติ, สพฺพโส อิมะหิ จตุหิ มคฺเคหิ
 เอเตสํ วา อณฺณตเรนาติ. ทสมํ.

ทุติโย ปฏฺฐิพทาวคโค.

ตสฺสทฺททานํ^๒

สงฺขิตฺตํ วิตฺถาราสฺมํ^๓ เทว ขมา อุภเยน^๔ จ
 โมคคฺคฺลฺลาโน สาริปฺปฺตโต สสงฺขาริ ยฺคนนฺทฺเรน^๕ จาติ.^๒

^{๑-๑} อ. ฐมฺมุทฺทจฺจวิคฺคหิตมฺนา

^๓ อ. วิตฺถตฺตํ อสฺมํ

^๕ อ. ยฺคนนฺทฺเรน

^{๒-๒} สฺยา. อิมะ ปาจา น ทิสฺสนฺติ.

^๔ อ. ทุติเยน

(๑๘) ๓. สญฺเจตนิยวคฺโค

๑. เจตนาสุตฺตํ

[๑๗๑] “กาเย วา ภิกฺขเว สติ กายสญฺเจตนาเหตุ
 อุปฺปชฺชติ อชฺฌตฺตํ สุขทุกฺขํ, วาจาเย วา ภิกฺขเว สติ
 วจีสญฺเจตนาเหตุ อุปฺปชฺชติ อชฺฌตฺตํ สุขทุกฺขํ, มเน วา
 ภิกฺขเว สติ มโนสญฺเจตนาเหตุ อุปฺปชฺชติ อชฺฌตฺตํ สุขทุกฺขํ,
 อวิชฺชาปจฺจยา วา.”

สามํ วา ตํ^๒ ภิกฺขเว กายสงฺขารํ อภิสงฺขโรติ,
 ยํปจฺจยาสุส ตํ อุปฺปชฺชติ อชฺฌตฺตํ สุขทุกฺขํ. ปเร วาสุส ตํ
 ภิกฺขเว กายสงฺขารํ อภิสงฺขโรนฺติ, ยํปจฺจยาสุส ตํ อุปฺปชฺชติ
 อชฺฌตฺตํ สุขทุกฺขํ. สมฺปชาโน วา ตํ ภิกฺขเว กายสงฺขารํ
 อภิสงฺขโรติ, ยํปจฺจยาสุส ตํ อุปฺปชฺชติ อชฺฌตฺตํ สุขทุกฺขํ.
 อสมฺปชาโน วา ตํ ภิกฺขเว กายสงฺขารํ อภิสงฺขโรติ, ยํปจฺจยาสุส
 ตํ อุปฺปชฺชติ อชฺฌตฺตํ สุขทุกฺขํ.

สามํ วา ตํ ภิกฺขเว วจีสงฺขารํ อภิสงฺขโรติ, ยํปจฺจยาสุส
 ตํ อุปฺปชฺชติ อชฺฌตฺตํ สุขทุกฺขํ. ปเร วาสุส ตํ ภิกฺขเว
 วจีสงฺขารํ อภิสงฺขโรนฺติ, ยํปจฺจยาสุส ตํ อุปฺปชฺชติ อชฺฌตฺตํ
 สุขทุกฺขํ. สมฺปชาโน วา ตํ ภิกฺขเว วจีสงฺขารํ อภิสงฺขโรติ,
 ยํปจฺจยาสุส ตํ อุปฺปชฺชติ อชฺฌตฺตํ สุขทุกฺขํ. อสมฺปชาโน วา
 ตํ ภิกฺขเว วจีสงฺขารํ อภิสงฺขโรติ, ยํปจฺจยาสุส ตํ อุปฺปชฺชติ
 อชฺฌตฺตํ สุขทุกฺขํ.

สามํ วา ตํ ภิกฺขเว มโนสงฺขารํ อภิสงฺขโรติ, ยํปจฺจยาสุส
 ตํ อุปฺปชฺชติ อชฺฌตฺตํ สุขทุกฺขํ. ปเร วาสุส ตํ ภิกฺขเว

^๑ ฉ. เท. ว^๒ อ. อยฺ ปาโจ น ทิสฺสติ.

มโนสงฆาริ อภิสงฺขโรหิติ, ยํปจฺจยาสุส ตํ อุปฺปชฺชติ อชฺฌตฺตํ
 สุขทุกฺขํ. สมฺปชาโน วา ตํ ภิกฺขเว มโนสงฆาริ อภิสงฺขโรหิติ,
 ยํปจฺจยาสุส ตํ อุปฺปชฺชติ อชฺฌตฺตํ สุขทุกฺขํ. อสมฺปชาโน วา
 ตํ ภิกฺขเว มโนสงฆาริ อภิสงฺขโรหิติ, ยํปจฺจยาสุส ตํ อุปฺปชฺชติ
 อชฺฌตฺตํ สุขทุกฺขํ.

อิเมสุ ภิกฺขเว ฌมฺเมสุ อวิชฺชา อนุปฺปิตา, อวิชฺชายเตว
 อเสสฺวิราคะนโรธา โส กาโย น โหติ, ยํปจฺจยาสุส ตํ อุปฺปชฺชติ
 อชฺฌตฺตํ สุขทุกฺขํ. สา วาจา น โหติ, ยํปจฺจยาสุส ตํ อุปฺปชฺชติ
 อชฺฌตฺตํ สุขทุกฺขํ. โส มโน น โหติ, ยํปจฺจยาสุส ตํ อุปฺปชฺชติ
 อชฺฌตฺตํ สุขทุกฺขํ. เขตฺตุนฺตํ น โหติ ๕เปยฺ วตฺถุนฺตํ น โหติ
 ๕เปยฺ อายตฺตุนฺตํ น โหติ ๕เปยฺ อธิกรณฺตํ น โหติ, ยํปจฺจยาสุส
 ตํ อุปฺปชฺชติ อชฺฌตฺตํ สุขทุกฺขณฺติ.

“จตุตฺตาริเม ภิกฺขเว อตฺตภาวปฏฺฐิลาภา. กตฺเม จตุตฺตาริ.
 อตฺถิ ภิกฺขเว อตฺตภาวปฏฺฐิลาโภ, ยสฺมี อตฺตภาวปฏฺฐิลาภ
 อตฺตสญฺเจตนา กมฺติ โน ปรสฺสญฺเจตนา, อตฺถิ ภิกฺขเว
 อตฺตภาวปฏฺฐิลาโภ, ยสฺมี อตฺตภาวปฏฺฐิลาภ ปรสฺสญฺเจตนา กมฺติ
 โน อตฺตสญฺเจตนา, อตฺถิ ภิกฺขเว อตฺตภาวปฏฺฐิลาโภ, ยสฺมี
 อตฺตภาวปฏฺฐิลาภ อตฺตสญฺเจตนา จ กมฺติ ปรสฺสญฺเจตนา จ. อตฺถิ
 ภิกฺขเว อตฺตภาวปฏฺฐิลาโภ, ยสฺมี อตฺตภาวปฏฺฐิลาภ เนว
 อตฺตสญฺเจตนา กมฺติ โน ปรสฺสญฺเจตนา. อิเม ไช ภิกฺขเว
 จตุตฺตาริ อตฺตภาวปฏฺฐิลาภาติ.

เอวํ วุตฺเต, อายสฺมา สารีปฺตโต ภควนฺตํ เอตทโวจ
 “อิเมสฺส ขวาทิ ภนฺเต ภควตา สงฺฆิตฺเตน ภาสิตสฺส เอวํ
 วิตุถาเรน อตฺถิ อาชานามิ ‘ตตฺตร ภนฺเต ยวายิ’ อตฺตภาวปฏฺฐิลาโภ,

ยสฺมี อตฺตภาวปฏฺฐิลาเภ อตฺตสยฺยเจตนา กมฺติ โน ปรสยฺยเจตนา,
 อตฺตสยฺยเจตนาเหตุ เตสํ สตฺตานํ ตมฺหา กายา จูติ โหติ. ตตฺร
 ภาณเต ยวายํ อตฺตภาวปฏฺฐิลาโก, ยสฺมี อตฺตภาวปฏฺฐิลาเภ
 ปรสยฺยเจตนา กมฺติ โน อตฺตสยฺยเจตนา, ปรสยฺยเจตนาเหตุ เตสํ
 สตฺตานํ ตมฺหา กายา จูติ โหติ. ตตฺร ภาณเต ยวายํ
 อตฺตภาวปฏฺฐิลาโก, ยสฺมี อตฺตภาวปฏฺฐิลาเภ อตฺตสยฺยเจตนา จ
 กมฺติ ปรสยฺยเจตนา จ, อตฺตสยฺยเจตนา จ ปรสยฺยเจตนา จ เหตุ
 เตสํ สตฺตานํ ตมฺหา กายา จูติ โหติ. ตตฺร ภาณเต ยวายํ
 อตฺตภาวปฏฺฐิลาโก, ยสฺมี อตฺตภาวปฏฺฐิลาเภ เนว อตฺตสยฺยเจตนา
 กมฺติ โน ปรสยฺยเจตนา. กตฺเม เตเน เทวา ทญฺญพฺพชาติ.
 “เนวสยฺยณานาสยฺยณายตฺนุปคา สาริปฺพุตฺต เทวา เตเน ทญฺญพฺพชาติ.

“โก ภู โข ภาณเต เหตุ โก ปจฺจโย, เยน มิเชกฺขเจ
 สตฺตา ตมฺหา กายา จูตา อาคามิโน โหนฺติ อาคนฺตาโร
 อิตฺถตฺตํ. โก ปน ภาณเต เหตุ โก ปจฺจโย, เยน มิเชกฺขเจ
 สตฺตา ตมฺหา กายา จูตา อนาคามิโน โหนฺติ อนาคนฺตาโร
 อิตฺถตฺตนฺติ. อิทฺธ สาริปฺพุตฺต เอกจฺจสฺส ปุคฺคสฺส โอรัมภาคิยานิ
 สยฺโยชณานิ อปฺปหีนานิ โหนฺติ. โส ทิฏฺฐเจว ฐมฺเม
 เนวสยฺยณานาสยฺยณายตฺนํ อุปสมฺปชฺช วิหริติ, โส ตทสฺสาเทติ, ตํ
 นิกาเมติ, เตเน จ วิตฺติํ อาปชฺชติ. ตตฺถ จิตฺโต ตททิมฺมุตฺโต
 ตพฺพหุลวิหารี อปริหิโน กาลํ กุรฺรฺมานิ เนวสยฺยณานา-
 สยฺยณายตฺนุปคานํ เทวานํ สหพฺพตํ อุปปชฺชติ. โส ตโต จูโต
 อาคามิ โหติ อาคนฺตา อิตฺถตฺตํ.

อิทฺธ ปน สาริปฺพุตฺต เอกจฺจสฺส ปุคฺคสฺส โอรัมภาคิยานิ
 สยฺโยชณานิ ปหีนานิ โหนฺติ. โส ทิฏฺฐเจว ฐมฺเม

แนวสณฺณมานาสณฺณายตน์ อุปสมปชฺช วิหริติ, โส ตทสฺสาเทติ, ตํ
 นิกาเมติ, เตน จ วิตฺติํ อาปชฺชติ. ตตถ จิโต ตทธีมุตโต
 ตพฺพหุลวิหารี อปริหีโน กาลํ กุรฺรมาโน แนวสณฺณมานา-
 สณฺณายตฺตูปคานํ เทวานํ สหพฺยตํ อุปปชฺชติ.^๑ โส ตโต จูโต
 อนาคามี โหติ อนาคนฺตา อิตฺถตฺตํ.

อัย โข สารีปฺตฺต เหตุ อัย ปจฺจโย, เยน มิเชกจฺเจ สตฺตา
 ตมฺหา กายา จูตา อาคามิโน โหหนฺติ อาคนฺตาโร อิตฺถตฺตํ. อัย ปน
 สารีปฺตฺต เหตุ อัย ปจฺจโย, เยน มิเชกจฺเจ สตฺตา ตมฺหา กายา
 จูตา อนาคามีโน โหหนฺติ อนาคนฺตาโร อิตฺถตฺตนฺติ. ปจฺม.

๒. วิภคตีสุตตํ

[๑๗๒] ตตฺร โข อายสฺมา สารีปฺตฺโต ภิกฺขุ อามนฺเตสิ
 “อาวุโส ภิกฺขโวติ. “อาวุโสติ โข เต ภิกฺขุ อายสฺมโต สารีปฺตฺตสฺส
 ปจฺจสฺสโส. อายสฺมา สารีปฺตฺโต เอตทโวจ

“อทุมมาสุปสมฺปนฺเนน”^๒ เม อาวุโส อตฺถปฏฺฐิสฺมภิทา
 สจฺจิกตา โอริโส พุยฺยชนโส, ตมฺหํ อเนกปริยาเยน อาจิกฺขามิ
 เทเสมิ [“] ปญฺญาเปมิ ปญฺจเปมิ วิวรามิ วิภขามิ อุตฺตานิโกโรมิ.
 ยสฺส โข ปนสฺส กงฺขา วา วิมฺติ วา, โส มํ ปญฺเฬน อหํ
 เวยฺยากรณฺเนน, สมฺมุขีญฺโต โน สตฺถา, โย โน ฌมฺมานํ สุกฺกุสโล.

อทุมมาสุปสมฺปนฺเนน เม อาวุโส ฌมฺมปฏฺฐิสฺมภิทา สจฺจิกตา
 โอริโส พุยฺยชนโส, ตมฺหํ อเนกปริยาเยน อาจิกฺขามิ เทเสมิ [“]

^๑ อ. อุปปชฺชติ

^๒ ฉ., เท. อทุมมาสุปสมฺปนฺเนน, เอมฺมปริปิ.

^๓ อ. ปกาเสมิ, เอมฺมปริปิ.

ปณฺณาเปมิ ปณฺจเปมิ วิวรามี วิชามี อุตฺตานิโกโรมิ. ยสฺส โข
 ปนฺสฺส กงฺขา วา วิมฺติ วา, โส มํ ปณฺเฬน อหํ เวยฺยากรณฺณ,
 สมนฺมุขีภูโต โน สตฺถา, โย โน ฌมฺมานํ สุกฺกสฺโส.

อหฺมมาสาสุปสมฺปนฺเนน เม อาวุโส นิสฺสํสํสํสํสํสํสํสํสํสํสํ
 สจฺฉิกตา โอริโส พุยฺยชนฺโส, ตมฺหํ อเนกปริยาเยน อาจิขฺขามี
 เทเสมิ ปณฺณาเปมิ ปณฺจเปมิ วิวรามี วิชามี อุตฺตานิโกโรมิ. ยสฺส
 โข ปนฺสฺส กงฺขา วา วิมฺติ วา, โส มํ ปณฺเฬน อหํ
 เวยฺยากรณฺณ, สมนฺมุขีภูโต โน สตฺถา, โย โน ฌมฺมานํ สุกฺกสฺโส.

อหฺมมาสาสุปสมฺปนฺเนน เม อาวุโส ปณฺณาสํสํสํสํสํสํสํสํสํสํ
 สจฺฉิกตา โอริโส พุยฺยชนฺโส, ตมฺหํ อเนกปริยาเยน อาจิขฺขามี เทเสมิ
 ปณฺณาเปมิ ปณฺจเปมิ วิวรามี วิชามี อุตฺตานิโกโรมิ. ยสฺส โข ปนฺสฺส
 กงฺขา วา วิมฺติ วา, โส มํ ปณฺเฬน อหํ เวยฺยากรณฺณ, สมนฺมุขีภูโต
 โน สตฺถา, โย โน ฌมฺมานํ สุกฺกสฺโสติ. ทุติยํ.

๓. มหาโกฏฺฐิตสฺสตุตฺตํ*

[๑๗๓] อถ โข อายสฺมา มหาโกฏฺฐิต, เยนายสฺมา สารีปฺตฺโต,
 เตนฺอุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา อายสฺมตา สารีปฺตฺเตน สทฺธิ สมนฺโมทฺติ,
 สมนฺโมทฺตํ กถํ สารานํ วิตฺติสาเรตฺวา เอกมฺนตํ นิสฺสีทฺติ. เอกมฺนตํ
 นิสฺสินฺโน โข อายสฺมา มหาโกฏฺฐิต อายสฺมตํ สารีปฺตฺตํ เอตทวโจ

“ฉนฺนํ อาวุโส ผสฺสสายตฺนํ อเสสฺวิราคะนโรชา อตฺถณฺณํ
 กิณฺณจิติ. มา เหวํ อาวุโส. “ฉนฺนํ อาวุโส ผสฺสสายตฺนํ
 อเสสฺวิราคะนโรชา นตฺถณฺณํ กิณฺณจิติ. มา เหวํ อาวุโส. “ฉนฺนํ

* ฉ., เท. มหาโกฏฺฐิตสฺสตุตฺตํ

อาวุโส ผสฺสสายตนาณํ อเสสสิราคนิโรธา อตฺถิ จ นตฺถิ จญฺญํ
 กิณฺณจิติ. มา เหวํ อาวุโส. “ฉนฺนํ อาวุโส ผสฺสสายตนาณํ
 อเสสสิราคนิโรธา เนวตฺถิ โน นตฺถญฺญํ” กิณฺณจิติ. ‘มา เหวํ
 อาวุโส. “ฉนฺนํ อาวุโส ผสฺสสายตนาณํ อเสสสิราคนิโรธา อตฺถญฺญํ
 กิณฺณจิติ อิติ ปุณฺณโจ สมานิ มา เหวํ อาวุโสติ วเทสิ. ‘ฉนฺนํ อาวุโส
 ผสฺสสายตนาณํ อเสสสิราคนิโรธา นตฺถญฺญํ กิณฺณจิติ อิติ ปุณฺณโจ
 สมานิ ‘มา เหวํ อาวุโสติ วเทสิ. ‘ฉนฺนํ อาวุโส ผสฺสสายตนาณํ
 อเสสสิราคนิโรธา อตฺถิ จ นตฺถิ จญฺญํ กิณฺณจิติ อิติ ปุณฺณโจ สมานิ
 ‘มา เหวํ อาวุโสติ วเทสิ. ‘ฉนฺนํ อาวุโส ผสฺสสายตนาณํ
 อเสสสิราคนิโรธา เนวตฺถิ โน นตฺถญฺญํ กิณฺณจิติ อิติ ปุณฺณโจ สมานิ
 ‘มา เหวํ อาวุโสติ วเทสิ. ยถากถํ ปนาวุโส อิมสฺส ภาสิตสฺส
 อตฺถิ เทวญฺจพฺโพติ.

“ฉนฺนํ อาวุโส ผสฺสสายตนาณํ อเสสสิราคนิโรธา อตฺถญฺญํ
 กิณฺณจิติ อิติ วทํ อปฺปญฺจ” ปปญฺเจติ. ‘ฉนฺนํ อาวุโส ผสฺสสายตนาณํ
 อเสสสิราคนิโรธา นตฺถญฺญํ กิณฺณจิติ อิติ วทํ อปฺปญฺจ” ปปญฺเจติ.
 ‘ฉนฺนํ อาวุโส ผสฺสสายตนาณํ อเสสสิราคนิโรธา อตฺถิ จ นตฺถิ
 จญฺญํ กิณฺณจิติ อิติ วทํ อปฺปญฺจ ปปญฺเจติ. ‘ฉนฺนํ อาวุโส
 ผสฺสสายตนาณํ อเสสสิราคนิโรธา เนวตฺถิ โน นตฺถญฺญํ กิณฺณจิติ อิติ
 วทํ อปฺปญฺจ ปปญฺเจติ. ยาวตา อาวุโส ฉนฺนํ ผสฺสสายตนาณํ
 คติ, ตาวตา ปปญฺจสฺส คติ. ยาวตา ปปญฺจสฺส คติ, ตาวตา
 ฉนฺนํ ผสฺสสายตนาณํ คติ. ฉนฺนํ อาวุโส ผสฺสสายตนาณํ
 อเสสสิราคนิโรธา ปปญฺจนิโรธ ปปญฺจวุปฺสโมติ. ตติยํ.

* อ. อตฺถญฺญํ

๒ - ๒ อปฺปญฺจ, เอวมฺปริปิ.

๔. อานนฺทสฺสุตํ

[๑๗๔] อถ โข อายสฺมา อานนฺโท, เยนายสฺมา มหาโกฏฺฐิตฺ,*
 เตนฺอุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา อายสฺมตา มหาโกฏฺฐิตฺเตน สทฺธิํ สมฺโมทฺติ,
 สมฺโมทนียํ กถํ สาราณียํ วิตฺติสารถฺวา เอกมฺนตํ นิสีทฺติ. เอกมฺนตํ
 นิสินฺโน โข อายสฺมา อานนฺโท อายสฺมมฺนตํ มหาโกฏฺฐิตํ เอตทวโจ

“ฉนฺนํ อวฺวโส ผสฺสสายตนาณํ อเสสฺวิราคฺนิโรชา อตฺถณฺณํ
 กิณฺณจิตฺติ. มา เหวํ อวฺวโส. “ฉนฺนํ อวฺวโส ผสฺสสายตนาณํ
 อเสสฺวิราคฺนิโรชา นตฺถณฺณํ กิณฺณจิตฺติ. มา เหวํ อวฺวโส. “ฉนฺนํ
 อวฺวโส ผสฺสสายตนาณํ อเสสฺวิราคฺนิโรชา อตฺถิ จ นตฺถิ จณฺณํ
 กิณฺณจิตฺติ. มา เหวํ อวฺวโส. “ฉนฺนํ อวฺวโส ผสฺสสายตนาณํ
 อเสสฺวิราคฺนิโรชา เนวตฺถิ โน นตฺถณฺณํ กิณฺณจิตฺติ. มา เหวํ
 อวฺวโส. “ฉนฺนํ อวฺวโส ผสฺสสายตนาณํ อเสสฺวิราคฺนิโรชา อตฺถณฺณํ
 กิณฺณจิตฺติ อิตฺติ ปุณฺณโจ สมนโน ‘มา เหวํ อวฺวโสติ วเทสิ. ‘ฉนฺนํ
 อวฺวโส ผสฺสสายตนาณํ อเสสฺวิราคฺนิโรชา นตฺถณฺณํ กิณฺณจิตฺติ อิตฺติ
 ปุณฺณโจ สมนโน ‘มา เหวํ อวฺวโสติ วเทสิ. ‘ฉนฺนํ อวฺวโส
 ผสฺสสายตนาณํ อเสสฺวิราคฺนิโรชา อตฺถิ จ นตฺถิ จณฺณํ กิณฺณจิตฺติ อิตฺติ
 ปุณฺณโจ สมนโน ‘มา เหวํ อวฺวโสติ วเทสิ. ‘ฉนฺนํ อวฺวโส
 ผสฺสสายตนาณํ อเสสฺวิราคฺนิโรชา เนวตฺถิ โน นตฺถณฺณํ กิณฺณจิตฺติ
 อิตฺติ ปุณฺณโจ สมนโน ‘มา เหวํ อวฺวโสติ วเทสิ. ยถากถํ ปนาวฺวโส
 อิมสฺส ภาสิตสฺส อตฺถโก ทฏฺฐพฺโพติ.

“ฉนฺนํ อวฺวโส ผสฺสสายตนาณํ อเสสฺวิราคฺนิโรชา อตฺถณฺณํ
 กิณฺณจิตฺติ อิตฺติ วทํ อปฺปณฺจํ ปปณฺเจติ. ‘ฉนฺนํ อวฺวโส ผสฺสสายตนาณํ

* ฉ.เท. มหาโกฏฺฐิโก

อเสสวिरาคนิโรธา นตถญญํ ภิกขุจิติ อิติ วทํ อปฺปญฺจํ ปฺปญฺเจติ.
 ‘ฉนฺนํ อวฺสุโส ผสฺสสายตนาณํ อเสสวिरาคนิโรธา อตฺถิ จ นตฺถิ
 จญฺญํ ภิกขุจิติ อิติ วทํ อปฺปญฺจํ ปฺปญฺเจติ. ‘ฉนฺนํ อวฺสุโส
 ผสฺสสายตนาณํ อเสสวिरาคนิโรธา เนวตฺถิ โน นตถญญํ ภิกขุจิติ
 อิติ วทํ อปฺปญฺจํ ปฺปญฺเจติ. ยาวตา อวฺสุโส ฉนฺนํ ผสฺสสายตนาณํ
 คติ, ตาวตา ปฺปญฺจสฺส คติ, ยาวตา ปฺปญฺจสฺส คติ, ตาวตา
 ฉนฺนํ ผสฺสสายตนาณํ คติ. ฉนฺนํ อวฺสุโส ผสฺสสายตนาณํ
 อเสสวिरาคนิโรธา ปฺปญฺจนิโรธํ ปฺปญฺจวูปสมํติ. จตุตฺถํ.

๕. อุปวาณสูตรํ

[๑๗๕] อถ โข อายสฺมา อุปวาโน,^๑ เยนายสฺมา
 สารีปฺตโต, เตนฺอุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา อายสฺมา สารีปฺตเตน
 สทฺธิํ สมฺเมทํ, สมฺเมทนียํ กถํ สาราณํ วิตฺติสารถฺวา เอกมฺนตํ
 นิสิตํ. เอกมฺนตํ นิสินฺโน โข อายสฺมา อุปวาโน อายสฺมฺนตํ
 สารีปฺตตํ เอตทวโจ “ภิกฺขุ โข อวฺสุโส [๒] วิชฺชายนฺตฺกโร
 โหตฺติ. โน หิ^๓ อวฺสุโส. “กํ ปนาวฺสุโส [๒] จรณฺนตฺกโร
 โหตฺติ. โน หิ^๔ อวฺสุโส. “ภิกฺขุ^๕ โข อวฺสุโส [๒]
 วิชฺชาจรณฺนตฺกโร โหตฺติ. โน หิ^๖ อวฺสุโส. “กํ ปนาวฺสุโส [๒]
 อญฺญตร วิชฺชาจรณฺนตฺกโร โหตฺติ. “โน หิ^๗ อวฺสุโส. “ภิกฺขุ^๘
 โข อวฺสุโส [๒] วิชฺชายนฺตฺกโร โหตฺติ อิติ ปุณฺณโจ สฺมาโน ‘โน
 หิ^๙ อวฺสุโสติ วทสฺสิ. ‘กํ ปนาวฺสุโส [๒] จรณฺนตฺกโร โหตฺติ
 อิติ ปุณฺณโจ สฺมาโน ‘โน หิ^{๑๐} อวฺสุโสติ วทสฺสิ. ‘ภิกฺขุ^{๑๑} โข อวฺสุโส^{๑๒}

^๑ ฉ., เท., อ. อุปวาโน, เอวมุปริปิ.

^๓ ฉ., เท., อ. หิ

^๒ ฉ., เท., อ. สารีปุตต

^{๔-๕} ฉ., เท., อ. กํ ปนาวสุโส

วิทฺฐาจรณนฺตกรโร โหตีติ อิติ ปุณฺณโจ สมานो 'โน หีทำ อวฺสุติ
วเทสิ. 'กั ปนาวุโส อณฺณตฺร วิทฺฐาจรณนฺตกรโร โหตีติ อิติ
ปุณฺณโจ สมานो 'โน หีทำ อวฺสุติ วเทสิ. ยถากถํ ปนาวุโส
อนฺตกรโร โหตีติ.

"วิทฺฐาย เจ อวฺสุ อนฺตกรโร อภวิสฺส, สอฺปาทาโนว"
สมานो อนฺตกรโร อภวิสฺส. จรณน เจ อวฺสุ อนฺตกรโร
อภวิสฺส, สอฺปาทาโนว สมานो อนฺตกรโร อภวิสฺส, วิทฺฐาจรณน
เจ อวฺสุ อนฺตกรโร อภวิสฺส, สอฺปาทาโนว สมานो อนฺตกรโร
อภวิสฺส. อณฺณตฺร วิทฺฐาจรณน เจ อวฺสุ อนฺตกรโร อภวิสฺส,
ปุณฺณชฺชโน อนฺตกรโร อภวิสฺส. ปุณฺณชฺชโน หิ อวฺสุ อณฺณตฺร
วิทฺฐาจรณน, จรณวิปฺโน โข อวฺสุ ยถากถํ น ชานาติ น
ปสฺสตี. จรณสมฺปนฺโน ยถากถํ ชานาติ ปสฺสตี, ยถากถํ ชานํ
ปสฺสํ อนฺตกรโร โหตีติ. ปณฺจมํ.

๖. อายาจนสุตฺตํ

[๑๗๖] "สทฺโธ ภิกฺขเว ภิกฺขุ เอวํ สมฺมา อายาจมาโน
อายาเจยฺย 'ตาทิสฺโส โหมิ, ยาทิสฺสา สาริปฺตฺตโมคฺคัลลนาติ. เอสา
ภิกฺขเว ตฺถลา เอตํ ปมาณํ มม สาวกานํ ภิกฺขุณํ, ยทิมํ
สาริปฺตฺตโมคฺคัลลนา."๒

สทฺธา ภิกฺขเว ภิกฺขุณิ เอวํ สมฺมา อายาจมานา อายาเจยฺย
'ตาทิสฺสา โหมิ, ยาทิสฺสา เขมา จ ภิกฺขุณิ อฺปฺปลวณฺณา จาติ.
เอสา ภิกฺขเว ตฺถลา เอตํ ปมาณํ มม สาวิกานํ ภิกฺขุณินํ, ยทิมํ
เขมา จ ภิกฺขุณิ อฺปฺปลวณฺณา จ."๓

๑ อ. สอฺปาทาโนว, เอวฺมปริปิ.

๒ อ. สาริปฺตฺตโมคฺคัลลนาติ

๓ อ. ๗เปฯ จาติ

สทฺโธ ภิกฺขเว อุปาสโก เอวํ สมมา อายาจมานโน
 อายาเจยฺย ‘ตาทิโส โหมิ, ยาทิโส จิตฺโต จ คหปติ หตฺถโก จ
 อาพวโกติ. เอสา ภิกฺขเว ตฺลลา เอตํ ปมาณํ มม สาวกานํ
 อุปาสกานํ, ยทิทํ จิตฺโต จ คหปติ หตฺถโก จ อาพวโก.’^๑

สทฺธา ภิกฺขเว อุปาสิกา เอวํ สมมา อายาจมานา
 อายาเจยฺย ‘ตาทิสสา โหมิ, ยาทิสสา ขุขฺขุตฺตฺรา จ อุปาสิกา
 เวพฺพณฺณิกียา’^๒ จ นนฺทมาตาติ. เอสา ภิกฺขเว ตฺลลา เอตํ ปมาณํ
 มม สาวิกานํ อุปาสิกานํ, ยทิทํ ขุขฺขุตฺตฺรา จ อุปาสิกา
 เวพฺพณฺณิกียา’^๒ จ นนฺทมาตาติ. จญฺจ.

๗. ราชูลสูตต์

[๑๗๗] อถ โข อายสฺมา ราชูล, เยน ภควา, เตนฺปสงฺกมิ;
 อุปสงฺกมิตฺวา ภควนฺตํ อภิเวเตตฺวา เอกมนฺตํ นิสีทิ. เอกมนฺตํ
 นิสินฺนํ โข อายสฺมนฺตํ ราชูลํ ภควา เอตทวโจ

“ยา จ ราชูล อชฺฌตฺติกา ปจฺวีชาตฺถุ ยา จ พาหิรา ปจฺวีชาตฺถุ,
 ปจฺวีชาตฺถุเทเวสสา,”^๓ ตํ ‘เนตํ มม, เนโสหฺมสฺมิ, น เมโส อตฺตาติ
 เอวเมตํ ยถาภูตํ สมนฺปฺปญฺญา ย ทฏฺฐพฺพํ, เอวเมตํ ยถาภูตํ
 สมนฺปฺปญฺญา ทิสฺวา ปจฺวีชาตฺถุยา นิพฺพินฺหติ, ปจฺวีชาตฺถุยา จิตฺตํ
 วิราเชติ.

ยา จ ราชูล อชฺฌตฺติกา อาโปชาตฺถุ ยา จ พาหิรา
 อาโปชาตฺถุ, อาโปชาตฺถุเทเวสสา,^๔ ตํ ‘เนตํ มม, เนโสหฺมสฺมิ, น

^๑ อ. อาพวโกติ

^๓ ฉ.,เท.,อ. ปจฺวีชาตฺถุเรเวสสา, เอวมุปริปิ

^๒ ฉ.,เท.,อ. เวพฺพณฺณิกียา

^๔ ฉ.,เท.,อ. อาโปชาตฺถุเรเวสสา, เอวมุปริปิ

เมโส อตฺตาทิ เอวเมตํ ยถาภูตํ สมฺมปฺปณฺณาย ทฏฺฐพฺพํ, เอวเมตํ
อาโปชาตฺถยา จิตฺตํ วิราเชติ.

ยา จ ราหุล อชฺชตฺตติกา เตโชชาตฺถ ยา จ พาหิรา
เตโชชาตฺถ, เตโชชาตฺถเวเสสา, ตํ 'เนตํ มม, เนโสหฺมสมฺมิ, น เมโส
อตฺตาทิ เอวเมตํ ยถาภูตํ สมฺมปฺปณฺณาย ทฏฺฐพฺพํ, เอวเมตํ
ยถาภูตํ สมฺมปฺปณฺณาย ทิสฺวา เตโชชาตฺถยา นิพฺพินฺหติ,
เตโชชาตฺถยา จิตฺตํ วิราเชติ.

ยา จ ราหุล อชฺชตฺตติกา วาโยชาตฺถ ยา จ พาหิรา
วาโยชาตฺถ, วาโยชาตฺถเวเสสา, ตํ 'เนตํ มม, เนโสหฺมสมฺมิ, น เมโส
อตฺตาทิ เอวเมตํ ยถาภูตํ สมฺมปฺปณฺณาย ทฏฺฐพฺพํ, เอวเมตํ
ยถาภูตํ สมฺมปฺปณฺณาย ทิสฺวา วาโยชาตฺถยา นิพฺพินฺหติ,
วาโยชาตฺถยา จิตฺตํ วิราเชติ.

ยโต โข ราหุล ภิกฺขุ อิมาสฺสุ จตฺตฺสฺส ฐาตฺตฺสฺส เนวตฺตานํ
นาตฺตตฺตนิยํ สมฺนุสฺสตี. อयํ วุจฺจติ ราหุล ภิกฺขุ อจฺเณชฺช
ตณฺหํ, วิวฏฺฏยิ^๑ สญฺโณชนํ, สมฺมามานาภิสฺมยา อนฺตมกาสี
ทุกฺขสฺสาตี. สตฺตมํ.

๘. ชมพาลีสุตฺตํ

[๑๗๘] “จตฺตารอเม ภิกฺขเว ปุคฺคลา สนฺโต สํวิชฺชมานา
โลกสมฺมิ. กตเม จตฺตารอ. อิทฺ ภิกฺขเว ภิกฺขุ อณฺณตฺรํ สนฺตํ
เจโตวิมุตฺตํ อูปสมฺปชฺช วิหริตี, โส สกฺกายนิโรธํ มนสิกรโธตี, ตสฺส
สกฺกายนิโรธํ มนสิกรโธโต สกฺกายนิโรเช จิตฺตํ น ปกฺขนฺหติ น
ปสฺสีหติ น สนฺติฏฺฐติ น^๒ อธิมฺจุจติ.^๓ ตสฺส โข เอตํ^๓ ภิกฺขเว
ภิกฺขุโน น สกฺกายนิโรโธ ปาฏิกงฺโข. เสยฺยถาปี ภิกฺขเว ปุริโส

^๑ ฉ.,เท.,อ. วิวตฺตยิ

^{๒-๓} ฉ.,เท. นาทิมฺจุจติ.

^๓ ฉ.,เท. เอวํ, เอวมฺปิริ.

ลปคเตน^๑ หตฺเถน สาขํ คณฺเหยฺย, ตสฺส โส หตฺโถ สขฺเขยฺยปิ^๒
 คณฺเหยฺยปิ พชฺฌเยยฺยปิ.^๓ เอวเมว โข ภิกฺขเว ภิกฺขุ อณฺณตฺรํ สนฺตํ
 เจโตวิมุตฺตํ อุปสมปฺพชฺช วิหฺรติ, โส สกฺกาณนิโรธํ มนสิกโรติ,
 ตสฺส สกฺกาณนิโรธํ มนสิกโรโต สกฺกาณนิโรเช จิตฺตํ น ปกฺขนฺนหติ
 น ปสฺสีหติ น สนฺติภูจฺจติ นาทิมุจฺจติ. ตสฺส โข เอตํ ภิกฺขเว
 ภิกฺขุโน น สกฺกาณนิโรธो ปาฏิกฺกโข.

อิธ ปน ภิกฺขเว ภิกฺขุ อณฺณตฺรํ สนฺตํ เจโตวิมุตฺตํ
 อุปสมปฺพชฺช วิหฺรติ, โส สกฺกาณนิโรธํ มนสิกโรติ, ตสฺส สกฺกาณนิโรธํ
 มนสิกโรโต สกฺกาณนิโรเช จิตฺตํ ปกฺขนฺนหติ ปสฺสีหติ สนฺติภูจฺจติ
 อธิมุจฺจติ. ตสฺส โข เอตํ ภิกฺขเว ภิกฺขุโน สกฺกาณนิโรธो ปาฏิกฺกโข.
 เสยฺยถาปิ ภิกฺขเว ปุริโส สุทฺธเชน หตฺเถน สาขํ คณฺเหยฺย, ตสฺส
 โส หตฺโถ เหนว สขฺเขยฺย น คณฺเหยฺย น พชฺฌเยยฺย. เอวเมว
 โข ภิกฺขเว ภิกฺขุ อณฺณตฺรํ สนฺตํ เจโตวิมุตฺตํ อุปสมปฺพชฺช วิหฺรติ,
 โส สกฺกาณนิโรธํ มนสิกโรติ, ตสฺส สกฺกาณนิโรธํ มนสิกโรโต
 สกฺกาณนิโรเช จิตฺตํ ปกฺขนฺนหติ ปสฺสีหติ สนฺติภูจฺจติ อธิมุจฺจติ. ตสฺส
 โข เอตํ ภิกฺขเว ภิกฺขุโน สกฺกาณนิโรธो ปาฏิกฺกโข.

อิธ ปน ภิกฺขเว ภิกฺขุ อณฺณตฺรํ สนฺตํ เจโตวิมุตฺตํ
 อุปสมปฺพชฺช วิหฺรติ, โส อวิชฺชาปฺปเภทํ^๓ มนสิกโรติ, ตสฺส
 อวิชฺชาปฺปเภทํ มนสิกโรโต อวิชฺชาปฺปเภเท จิตฺตํ น ปกฺขนฺนหติ
 น ปสฺสีหติ น สนฺติภูจฺจติ นาทิมุจฺจติ. ตสฺส โข เอตํ ภิกฺขเว
 ภิกฺขุโน น อวิชฺชาปฺปเภโท ปาฏิกฺกโข. เสยฺยถาปิ ภิกฺขเว ชมฺพาลิ
 อนเภาวสฺสคณฺิกา, ตสฺสา ปุริโส, ยานิ เจว อายมุขานิ, ตานิ

^๑ ฉ., เท. เลปคเตน อ. ลสคเตน

^{๒-๓} อ. สขฺเขยฺยปิ คณฺเหยฺยปิ พชฺฌเยยฺยปิ

^๓ อ. อวิชฺชาปฺปเภทํ, เอวมุปริย.

ปีทเหยย. ยานิ จ อปายมุขานิ, ตานิ วิวเรยย. เทโว จ น
สมมา ชาริ ออนุปปเวจเจยย. เอวํ หิ ตสฺสา ภิกฺขเว ชมพาลิยา
น อาलिปปเภโท^๑ ปาฏิกงฺโข. เอวเมว โข ภิกฺขเว ภิกฺขุ^๒ อณฺณตริ
สนฺตํ เจโตวิมุตฺตํ อุปสมปชฺช วิหริติ, โส อวิชฺชาปปเภทํ มนสิกโรติ,
ตสฺส อวิชฺชาปปเภทํ มนสิกโรโต อวิชฺชาปปเภเท จิตฺตํ น
ปกฺขนฺนหติ น ปสฺสิติ น สนฺติภูจฺจติ นามิจุจฺจติ. ตสฺส โข เอตํ
ภิกฺขเว ภิกฺขุโน น อวิชฺชาปปเภโท ปาฏิกงฺโข.

อิธ ปน ภิกฺขเว ภิกฺขุ อณฺณตริ สนฺตํ เจโตวิมุตฺตํ
อุปสมปชฺช วิหริติ, โส อวิชฺชาปปเภทํ มนสิกโรติ, ตสฺส
อวิชฺชาปปเภทํ มนสิกโรโต อวิชฺชาปปเภเท จิตฺตํ ปกฺขนฺนหติ
ปสฺสิติ สนฺติภูจฺจติ อธิมุจฺจติ.^๓ ตสฺส โข เอตํ ภิกฺขเว ภิกฺขุโน
อวิชฺชาปปเภโท ปาฏิกงฺโข. เสยฺยถาปิ ภิกฺขเว ชมพาลี
อเนกาสฺสคณิกา, ตสฺสา ปุริโส, ยานิ เจว อายมุขานิ, ตานิ
วิวเรยย. ยานิ จ อปายมุขานิ, ตานิ ปีทเหยย. เทโว จ สมมา
ชาริ ออนุปปเวจเจยย. เอวํ หิ ตสฺสา ภิกฺขเว ชมพาลิยา
อาलिปปเภโท ปาฏิกงฺโข; เอวเมว โข ภิกฺขเว ภิกฺขุ อณฺณตริ สนฺตํ
เจโตวิมุตฺตํ อุปสมปชฺช วิหริติ, โส อวิชฺชาปปเภทํ มนสิกโรติ,
ตสฺส อวิชฺชาปปเภทํ มนสิกโรโต อวิชฺชาปปเภเท จิตฺตํ ปกฺขนฺนหติ
ปสฺสิติ สนฺติภูจฺจติ อธิมุจฺจติ. ตสฺส โข เอตํ ภิกฺขเว ภิกฺขุโน
อวิชฺชาปปเภโท ปาฏิกงฺโข. อิมे โข ภิกฺขเว จตฺตาริ ปุคฺคสา
สนฺโต สํวิชฺชมานา โลกสุมินฺติ. อภฺจมํ.

^๑ ฉ., เท. อาฬิปปเภโท, เอวมุปริปิ

^๒ อ. ภิกฺขุโน

^๓ อ. วิมุจฺจติ

๕. นิพพานสตฺตํ

[๑๗๙] อถ ไช อายสฺมา อานนฺโท, เยนายสฺมา สารีปฺตฺโต,
เตนฺอุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา อายสฺมา สารีปฺตฺเตน สทฺธี สมฺโมทิ,
สมฺโมทนียํ กถํ สาราณียํ วิตฺติสาเรตฺวา เอกมฺนตํ นิสีทิ. เอกมฺนตํ
นิสินฺโน ไช อายสฺมา อานนฺโท อายสฺมฺนตํ สารีปฺตฺตํ เอตทวโจ

“โก หนุ ไช อาวุโส สารีปฺตฺต เหตุ โก ปจฺจโย, เยน
มิเชกฺขจฺเจ สตฺตา ทิฏฺฐจฺเว ฐมฺเม น ปรินิพฺพายนฺตีสฺสิติ.

“อิธาวุโส อานนฺท สตฺตา ‘อิมา หานภาคิยา สญฺญาติ
ยถาภุตํ นปฺปชานนฺติ, ‘อิมา จิตฺติภาคิยา สญฺญาติ ยถาภุตํ
นปฺปชานนฺติ, ‘อิมา วิเสสภาคิยา สญฺญาติ ยถาภุตํ นปฺปชานนฺติ,
‘อิมา นิพฺเพชภาคิยา สญฺญาติ ยถาภุตํ นปฺปชานนฺติ. อयํ ไช
อาวุโส อานนฺท เหตุ อयํ ปจฺจโย, เยน มิเชกฺขจฺเจ สตฺตา ทิฏฺฐจฺเว
ฐมฺเม น ปรินิพฺพายนฺตีสฺสิติ.

“โก ปนาวุโส สารีปฺตฺต เหตุ โก ปจฺจโย, เยน มิเชกฺขจฺเจ
สตฺตา ทิฏฺฐจฺเว ฐมฺเม ปรินิพฺพายนฺตีสฺสิติ. “อิธาวุโส อานนฺท สตฺตา
‘อิมา หานภาคิยา สญฺญาติ ยถาภุตํ ปชานนฺติ, ‘อิมา จิตฺติภาคิยา
สญฺญาติ ยถาภุตํ ปชานนฺติ, ‘อิมา วิเสสภาคิยา สญฺญาติ
ยถาภุตํ ปชานนฺติ, ‘อิมา นิพฺเพชภาคิยา สญฺญาติ ยถาภุตํ
ปชานนฺติ. อยํ ไช อาวุโส อานนฺท เหตุ อยํ ปจฺจโย, เยน
มิเชกฺขจฺเจ สตฺตา ทิฏฺฐจฺเว ฐมฺเม ปรินิพฺพายนฺตีสฺสิติ. นวมํ.

๑๐. มหาปเทสสตฺตํ

[๑๘๐] เอวฺมุเม สุตฺติ:- เอกํ สมฺมํ ภควา โภคนคเร วิหริติ
อานนฺทเจติเย. ตตฺตร ไช ภควา ภิกฺขุ อามนฺเตสฺสิ “ภิกฺขโวติ.
“ภทฺทเตติ เต ภิกฺขุ ภควโต ปจฺจสฺสึสฺสุ. ภควา เอตทวโจ

“จตุตถาโรเม ภิกฺขเว มหาปเทส เทเสสฺสามิ, ตํ สุณฺณถ สาธุกํ
มนสิกโรถ, ภาสิสฺสามิตฺติ. “เอวํ ภนฺเตติ โข เต ภิกฺขุ ภควโต
ปจฺจุสฺสึ. ภควา เอตทวโจ

“กตเม จ” ภิกฺขเว จตุตถาโร มหาปเทสา. อิทฺ ภิกฺขเว
ภิกฺขุ เอวํ วทฺเขยฺย ‘สมมุขฺวา เมตํ อาวุโส ภควโต สุตํ, สมมุขฺวา
ปฏฺวิคฺคหิตํ ‘อโย ฐมโม อโย วินโย อิทํ สตฺถุสฺสสนฺนติ. ตสฺส
ภิกฺขเว ภิกฺขุโน ภาสิตํ เนว อภินฺนุทิตพฺพํ นปฺปฏฺวิโกสิตพฺพํ,
อนภินฺนุทิตฺวา อปฺปฏฺวิโกสิตฺวา ตานิ ปทพฺพยฺชนานิ สาธุกํ
อุคฺคเหตฺวา สุตฺเต โอตาเรตพฺพานิ วินฺเย สนฺทสฺเสตพฺพานิ. ตานิ
เจ สุตฺเต โอตาริยมานานิ วินฺเย สนฺทสฺสียมานานิ น เจว สุตฺเต
โอตรนฺติ น วินฺเย สนฺทิสฺสนฺติ, นิฏฺฐเมตฺถ คนฺตพฺพํ ‘อทฺธา อิทํ
น เจว ตสฺส ภควโต วจฺนํ อรหโต สมฺมาสมฺพุทฺธสฺส, อิมสฺส จ
ภิกฺขุโน ทุกฺคหิตนฺติ. อิติ ทิ” ภิกฺขเว จตฺตทฺเขยฺยาถ.

อิทฺ ปน ภิกฺขเว ภิกฺขุ เอวํ วทฺเขยฺย ‘สมมุขฺวา เมตํ
อาวุโส ภควโต สุตํ, สมมุขฺวา ปฏฺวิคฺคหิตํ ‘อโย ฐมโม อโย วินโย
อิทํ สตฺถุสฺสสนฺนติ. ตสฺส ภิกฺขเว ภิกฺขุโน ภาสิตํ เนว
อภินฺนุทิตพฺพํ นปฺปฏฺวิโกสิตพฺพํ, อนภินฺนุทิตฺวา อปฺปฏฺวิโกสิตฺวา
ตานิ ปทพฺพยฺชนานิ สาธุกํ อุคฺคเหตฺวา สุตฺเต โอตาเรตพฺพานิ
วินฺเย สนฺทสฺเสตพฺพานิ. ตานิ เจ สุตฺเต โอตาริยมานานิ วินฺเย
สนฺทสฺสียมานานิ สุตฺเต เจว โอตรนฺติ วินฺเย จ สนฺทิสฺสนฺติ,
นิฏฺฐเมตฺถ คนฺตพฺพํ ‘อทฺธา อิทํ ตสฺส ภควโต วจฺนํ อรหโต
สมฺมาสมฺพุทฺธสฺส, อิมสฺส จ ภิกฺขุโน ทุกฺคหิตนฺติ. อิทํ” ภิกฺขเว
ปจฺจํ มหาปเทสํ ทาเรยฺยาถ.

^๑ ฉ.,เท. จสทโท น ทิสฺสติ.

^๒ ฉ.,เท.,อิ. เหน้

^๓ อิ. อิมํ, เอวฺมปริปิ.

อิฐ ปน ภิกขเว ภิกขุ เอวံ วทേยฺย ‘อมุกสัมมী’ นาม
 อวาวเส สงฺโฆ วิหริติ สเถโร สปาโมกฺโข, ตสฺส เม สงฺฆสฺส
 สมมุขา สุตํ, สมมุขา ปฏิกคฺคหิตํ ‘อโย ชมฺโม อโย วินโย อิํ
 สตฺถุสสาสนนฺติ. ตสฺส ภิกขเว ภิกขุโน ภาสิตํ เนว อภินนฺทิตพฺพํ
 นปฺปฏิกโกสิตพฺพํ, อนภินนฺทิตฺวา อปฺปฏิกโกสิตฺวา ตานิ
 ปทพฺพยณฺชนานิ สาธุกํ อุกฺคເຫວາ สุตฺเต โອတာเรတพฺพานิ วินย
 สนฺทສເສတພຸພານີ. ตานิ เจ สุตฺเต โອตารີຍມານານີ วินย
 สนฺทສສີຍມານານີ น เจว สุตฺเต โອတြນฺติ น วินย สນฺทສສນฺติ,
 นิဇ္ဈမေတฺถ နုတပုပ္ဖံ ‘အုဘာ ဝိကံ န ဧဝ တေသ္မ ဓာဝတိ ဝဂ္ဂံ
 ဝရဟိတိ ဓမ္မာဓမ္မပုပ္ဖာတေသ္မ, တေသ္မ ခ ဓမ္မေသ္မ ဟုကုဏ္ဍိတနုတိ. ဝိတိ
 ဟိကံ ခန္တေဝ ဂုဏ္ဏေယျာရံ.

อิฐ ปน ภิกขเว ภิกขุ เอวံ วทေยฺย ‘อมุกสัมมึ นาม
 อวาวเส สงฺขโม วิหริติ สเถโร สปาโมกฺโข, ตสฺส เม สงฺฆสฺส
 สมมุขา สุตํ, สมมุขา ปฏิกคฺคหิตํ ‘อโย ฐมฺโม อโย วินโย อิํ
 สตฺถุสาสนนฺติ. ตสฺส ภิกขเว ภิกขุโน ภาสิตํ เนว อภินนฺทิตพฺพํ
 นปฺปฏิกโกสิตพฺพํ, อนภินนฺทิตฺวา อปฺปฏิกโกสิตฺวา ตานิ
 ปทพฺพญชฺชนานิ สาธุกํ อคฺคเหตฺวา สุตเต โอตฺตเรตพฺพานิ วินย
 สนฺทสฺเสตพฺพานิ. ตานิ เจ สุตเต โอตฺตริยมานานิ วินย
 สนฺทสฺสียมานานิ สุตเต เจว โอตฺตรณฺติ วินย จ สนฺทิสฺสนฺติ,
 นิฏฺฐเมตฺถ คนฺตพฺพํ ‘อทฺธา อิํ ตสฺส ภควโต วจัน อรหโต
 สมฺมาสมฺพุทฺธสฺส, ตสฺส จ สงฺฆสฺส สุกคฺคหิตนฺติ. อิํ ภิกขเว
 ทูติยํ มหาปเทสํ ชาเรยฺยาถ.

อิฐ ปน ภิขเว ภิขุ เอวံ วเทยย 'อมุกสมิ นาม
 อาวาเส สมฺพหฺลา เถรา ภิขุ วิหรนฺติ พหุสฺสุตา อาคตาคมา

^๑ จ.,เท. อสุกษมี, เอมุปริป.

ธมฺมธรา วินยธรา มาติกาธรา, เตสํ เม เถรานํ สมฺมชฺชา สุตฺตํ,
 สมฺมชฺชา ปฏฺกคฺคหิตํ 'อัยฺย ธมฺโม อัยฺย วินโย อิทํ สตฺถุสาสนนฺตํ.
 ตสฺส ภิกฺขเว ภิกฺขุโน ภาสีตํ เนว อภินนฺทิตพฺพํ นปฺปฏฺกโกสิตพฺพํ,
 อนภินนฺทิตฺวา อปฺปฏฺกโกสิตฺวา ตานิ ปทพฺยณฺชนานิ สาธุกํ
 อุกฺคเหตฺวา สุตฺเต โอตารेतฺตพฺพานิ วินเย สนฺทสฺเสตฺตพฺพานิ. ตานิ
 เจ สุตฺเต โอตาริยมานานิ วินเย สนฺทสฺสียมานานิ น เจว สุตฺเต
 โอตรนฺตํ น วินเย สนฺทิสฺสนฺตํ, นิฏฺฐเมตฺถ คนฺตพฺพํ 'อทฺธา อิทํ
 น เจว ตสฺส ภควโต วจฺนํ อรหโต สมฺมาสมฺพุทฺธสฺส, เตสฺมจ्จะ
 เถรานํ ทุคฺคหิตนฺตํ. อิติ ทิทํ ภิกฺขเว จฏฺเฑยฺยาถ.

อิธ ปน ภิกฺขเว ภิกฺขุ เอวํ วทฺเขยฺย 'อมฺกสฺมี นาม
 อาวาเส สมฺพหฺลลา เถรา ภิกฺขุ วิหรนฺติ พหุสฺสุตา อาคตาคมา
 ธมฺมธรา วินยธรา มาติกาธรา, เตสํ เม เถรานํ สมฺมชฺชา สุตฺตํ,
 สมฺมชฺชา ปฏฺกคฺคหิตํ 'อัยฺย ธมฺโม อัยฺย วินโย อิทํ สตฺถุสาสนนฺตํ.
 ตสฺส ภิกฺขเว ภิกฺขุโน ภาสีตํ เนว อภินนฺทิตพฺพํ นปฺปฏฺกโกสิตพฺพํ,
 อนภินนฺทิตฺวา อปฺปฏฺกโกสิตฺวา ตานิ ปทพฺยณฺชนานิ สาธุกํ
 อุกฺคเหตฺวา สุตฺเต โอตารेतฺตพฺพานิ วินเย สนฺทสฺเสตฺตพฺพานิ. ตานิ
 เจ สุตฺเต โอตาริยมานานิ วินเย สนฺทสฺสียมานานิ สุตฺเต เจว
 โอตรนฺตํ วินเย จ สนฺทิสฺสนฺตํ, นิฏฺฐเมตฺถ คนฺตพฺพํ 'อทฺธา อิทํ
 ตสฺส ภควโต วจฺนํ อรหโต สมฺมาสมฺพุทฺธสฺส, เตสฺมจ्จะ เถรานํ
 สุกฺคหิตนฺตํ. อิทํ ภิกฺขเว ตตฺถิยํ มหาปเทสํ ชาเรยฺยาถ.

อิธ ปน ภิกฺขเว ภิกฺขุ เอวํ วทฺเขยฺย 'อมฺกสฺมี นาม
 อาวาเส เอโก เถโร ภิกฺขุ วิหรติ พหุสฺสุโต อาคตาคโม ธมฺมธโร
 วินยธโร มาติกาธโร, ตสฺส เม เถรสฺส สมฺมชฺชา สุตฺตํ, สมฺมชฺชา
 ปฏฺกคฺคหิตํ 'อัยฺย ธมฺโม อัยฺย วินโย อิทํ สตฺถุสาสนนฺตํ. ตสฺส
 ภิกฺขเว ภิกฺขุโน ภาสีตํ เนว อภินนฺทิตพฺพํ นปฺปฏฺกโกสิตพฺพํ,

อนภินนทิตฺวา อปฺปฏิกโกสิตฺวา ตานิ ปทพฺยณฺชนานิ สาธุกํ
 อุคฺคเหตฺวา สุตฺเต โอตารेतฺตพฺพานิ วินฺเย สนฺทสฺเสตฺตพฺพานิ. ตานิ
 เจ สุตฺเต โอตาริยมาณานิ วินฺเย สนฺทสฺสียมาณานิ น เจว สุตฺเต
 โอตรณฺติ น วินฺเย สนฺทิสฺสนฺติ, นิฏฺฐเมตฺถ คนฺตพฺพํ ‘อทฺธา อิํ
 น เจว ตสฺส ภควโต วจัน อรหโต สมฺมาสมฺพุทฺธสฺส, ตสฺส จ
 เถรสฺส ทฺวคฺคหิตนฺติ. อิติ หิํ ภิภฺชเว จฏฺเฏยยาถ.

อิธ ปน ภิภฺชเว ภิภฺชฺ เอวํ วทฺเขยฺย ‘อมฺภุสฺมี นาม
 อาวาเส เอโก เถโร ภิภฺชฺ วิหริตฺติ พหุสฺสุโต อาคตาคโม ฐมฺมธโร
 วินยธโร มาติกาธโร, ตสฺส เม เถรสฺส สมฺมุขํ สุตฺตํ, สมฺมุขํ
 ปฏิคฺคหิตํ ‘อโย ฐมฺโม อโย วินโย อิํ สตฺถุสาสนนฺติ. ตสฺส
 ภิภฺชเว ภิภฺชฺโน ภาสิตํ เนว อภินนทิตพฺพํ นปฺปฏิกโกสิตพฺพํ,
 อนภินนทิตฺวา อปฺปฏิกโกสิตฺวา ตานิ ปทพฺยณฺชนานิ สาธุกํ
 อุคฺคเหตฺวา สุตฺเต โอตารेतฺตพฺพานิ วินฺเย สนฺทสฺเสตฺตพฺพานิ. ตานิ
 เจ สุตฺเต โอตาริยมาณานิ วินฺเย สนฺทสฺสียมาณานิ สุตฺเต เจว
 โอตรณฺติ วินฺเย จ สนฺทิสฺสนฺติ, นิฏฺฐเมตฺถ คนฺตพฺพํ ‘อทฺธา อิํ
 ตสฺส ภควโต วจัน อรหโต สมฺมาสมฺพุทฺธสฺส, ตสฺส จ เถรสฺส
 สฺวคฺคหิตนฺติ. อิํ ภิภฺชเว จตฺตถํ มหาปเทสํ ฐาเรยฺยาถ. อิเม โข
 ภิภฺชเว จตฺตาโร มหาปเทสาคิ. ทสมํ.

ตติโย สยฺยเจตนิยวคฺโค สมตฺโต.

ตสฺสุทฺธานํ^๑

เจตนา วิภตฺติ โกฏฺฐจฺโต^๒ อานนฺโท^๓ อุปฺวานปณฺจมํ
 อายาจนราหุลชมฺพาลี นินฺพฺพานํ “มหาปเทสเณนาติ.”^๔

^๑ สฺยา. อิเม ปาจา น ทิสฺสนฺติ.

^๓ อ. อานนฺทอุปฺวานปณฺจมํ

^๒ จ., เท. โกฏฺฐโก อ. โกฏฺฐิก

^๔ อ. มหาปเทสเณ วคฺเคติ.

(๑๕) ๔. โยธาชีวคฺโค^๑

๑. โยธาชีวสุตฺตํ

[๑๘๑] “จตุหิ ภิกฺขเว อังเคหิ สมณฺหาคโต โยธาชีโว^๒ ราชารโห โหติ ราชโภคโค, รมฺโง อังคนฺเตวว สงฺขํ คจฺจติ. กตเมหิ จตุหิ. อิทฺ ภิกฺขเว โยธาชีโว จานกฺสโล จ โหติ พุเรปาทิ จ อภฺยณเวธี จ มหโต จ กายสฺส ปทาเลตา. อิมะหิ โข ภิกฺขเว จตุหิ อังเคหิ สมณฺหาคโต โยธาชีโว ราชารโห โหติ ราชโภคโค, รมฺโง อังคนฺเตวว สงฺขํ คจฺจติ. เอวเมว โข ภิกฺขเว จตุหิ รมฺเมหิ สมณฺหาคโต ภิกฺขุ อานุญโย โหติ ปานุญโย ทกฺขิณญโย อณฺชสิกรณิโย อนฺตุตฺตรํ ปุณฺณกฺขेतฺตํ โลกสฺส. กตเมหิ จตุหิ. อิทฺ ภิกฺขเว ภิกฺขุ จานกฺสโล จ โหติ พุเรปาทิ จ อภฺยณเวธี จ มหโต จ กายสฺส ปทาเลตา.

กถญจ ภิกฺขเว ภิกฺขุ จานกฺสโล โหติ. อิทฺ ภิกฺขเว ภิกฺขุ สีลวา โหติ ๔เปยฺย สมาทาย สีกฺขติ สีกฺขาปเทสฺส. เอวํ โข ภิกฺขเว ภิกฺขุ จานกฺสโล โหติ.

กถญจ ภิกฺขเว ภิกฺขุ พุเรปาทิ โหติ. อิทฺ ภิกฺขเว ภิกฺขุ ยงฺกิณฺจิจิ ฐูปิ อตีตํ นาคตปจฺจุปฺปนํ อชฺชตฺตํ วา พหิทฺธา วา โอพาริกํ วา สุขุมํ วา หีนํ วา ปณฺธิตํ วา ยํ พุเร สนฺติเก วา, สพฺพํ ฐูปิ ‘เนตํ มม, เนโสหฺมสฺมิ, น เมโส อตฺตาทิ เอวเมตํ ยถาภูตํ สมฺมปฺปณฺณาย ปสฺสติ. ยากาจิ เวทนา ๔เปยฺย ยากาจิ สญฺญา ๔เปยฺย เยเกจิ สงฺขารว ๔เปยฺย ยงฺกิณฺจิจิ วิณฺณมณฺเฑ อตีตํ นาคตปจฺจุปฺปนํ อชฺชตฺตํ วา พหิทฺธา วา โอพาริกํ วา

^๑ ฉ., เท. พุราหฺมณวคฺค^๒ อ. โยธชีโว

สุขุมมํ วา หีนํ วา ปณฺเฑํ วา ยํ ทูเร สนฺตํ เก วา, สพุพฺผ
วิญญานํ ‘เนตํ มม, เนโสหฺมสมฺมิตฺติ, น เมโส อตฺตาทิ เอวเมตํ
ยถาภูตํ สมฺมปฺปญฺญา ย ปสฺสตี. เอวํ โข ภิกฺขเว ภิกฺขุ
ทฺูเรปาทิ โหตี.

กถญจ ภิกฺขเว ภิกฺขุ อภฺยณเวธี โหตี. อิทฺ ภิกฺขเว ภิกฺขุ
‘อิทํ ทฺูขฺนติ ยถาภูตํ ปชานาติ ฯเปยฺ ‘อยํ ทฺูขฺนโรธคามินิ
ปฏฺิปปาติ ยถาภูตํ ปชานาติ. เอวํ โข ภิกฺขเว ภิกฺขุ อภฺยณเวธี
โหตี.

กถญจ ภิกฺขเว ภิกฺขุ มหโต กายสฺส ปทาเลตา โหตี.
อิตฺ ภิกฺขเว ภิกฺขุ มหนฺตํ อวิชฺชาทฺูขฺนํ ปทาเลตี.” เอวํ โข
ภิกฺขเว ภิกฺขุ มหโต กายสฺส ปทาเลตา โหตี. อิเมหิ โข ภิกฺขเว
จตุหิ ฐมฺเมหิ สมฺนฺนาโคโต ภิกฺขุ อาหุเนยฺโย โหตี ฯเปยฺ อนฺตฺูตฺร
ปฺญญกฺเขตฺตํ โลกสฺสาตี. ปจฺมํ.

๒. ปาฏิโกสสุตฺตํ

[๑๘๒] “จตุทฺูนํ ภิกฺขเว ฐมฺมานํ นตฺติ โกจิ ปาฏิโกโค
สมฺโน วา พฺุราหฺมโน วา เทโว วา มารो วา พฺุรฺหฺมา วา
โกจิ วา โลกสฺมี.

กตเมสํ จตุทฺูนํ. ‘ชราฐมฺมํ มา ชีริตี” นตฺติ โกจิ
ปาฏิโกโค สมฺโน วา พฺุราหฺมโน วา เทโว วา มารो วา
พฺุรฺหฺมา วา โกจิ วา โลกสฺมี. ‘พฺุยาธิฐมฺมํ” มา พฺุยาธิยฺยตี นตฺติ
โกจิ ปาฏิโกโค สมฺโน วา พฺุราหฺมโน วา เทโว วา มารอ วา
พฺุรฺหฺมา วา โกจิ วา โลกสฺมี. ‘มรณฐมฺมํ มา มียฺยตี” นตฺติ

๑ ฉ., เท. ปทาเลตา

๓ อ. วุยาธิฐมฺมํ

๒ ฉ., เท., อ. ชีริตี

๔ ฉ., เท. มียฺยตี

โกจิ ปาฏิโกโค สมโน วา พุราหฺมโน วา เทโว วา มารो วา
 พรหฺมา วา โกจิ วา โลกสมฺมี. ‘ยานิ โข ปน ตานิ [^๑]
 ปาปกาณิ กมฺมานิ สํกิละสิกาณิ โปโนพฺภาวิกาณิ สทธานิ
 ทุกฺขวิปากาณิ อายตฺติชาติชรามณิกานิ, เตสํ วิปาโก มา นิพฺพตฺติตี
 นตฺถิ โกจิ ปาฏิโกโค สมโน วา พุราหฺมโน วา เทโว วา
 มารो วา พรหฺมา วา โกจิ วา โลกสมฺมี.

อิมะสํ โข ภิกฺขเว จตฺตุนํ ฌมฺมานํ นตฺถิ โกจิ ปาฏิโกโค
 สมโน วา พุราหฺมโน วา เทโว วา มารो วา พรหฺมา วา
 โกจิ วา โลกสมฺมินฺติ. ทุตฺติย.

๓. สุตสุตต์

[๑๘๓] เอกํ สมยํ ภควา ราชคฺเห วิหริติ เวพฺพวเน
 กลนฺทกนิวาเป. อถ โข วสฺสกาโร พุราหฺมโน มคฺชมหามตฺโต, เยน
 ภควา, เตนฺอุปสงฺกมิ; อุปสงฺกमितฺวา ภควตา สทฺธี สมฺโมทิ, สมฺโมทนียํ
 กถํ สาราณียํ วีติสาเรตฺวา เอกมฺนตํ นิสิตฺติ. เอกมฺนตํ นิสินฺโน โข
 วสฺสกาโร พุราหฺมโน มคฺชมหามตฺโต ภควนฺตํ เอตทโวจ

“มยฺ^๒ หิ โภ โคตม เอวํวาทิ เอวํทิกฺขจฺ^๓” ‘โยโกจิ ทิกฺขจฺ
 ภาสติ ‘เอวํ เม ทิกฺขจฺนตฺติ, นตฺถิ ตโต โทโส. โยโกจิ สุตํ ภาสติ
 ‘เอวํ เม สุตฺนตฺติ, นตฺถิ ตโต โทโส. โยโกจิ มุตํ ภาสติ ‘เอวํ เม
 มุตฺนตฺติ, นตฺถิ ตโต โทโส. โยโกจิ วิญฺญาตํ ภาสติ ‘เอวํ เม
 วิญฺญาตฺนตฺติ, นตฺถิ ตโต โทโสติ.

“นาหิ พุราหฺมณ สพฺพํ ทิกฺขจฺ ‘ภาสิตพฺพนตฺติ วทามิ, น
 ปนาหิ พุราหฺมณ สพฺพํ ทิกฺขจฺ ‘น ภาสิตพฺพนตฺติ วทามิ, นาหิ

^๑ ฉ.,เท. ปุพฺเพ อตฺตนา กตานิ

^๒ ฉ.,เท.,อิ. อหํ

^๓ ฉ.,เท. เอวํทิกฺขจฺ

พราหมณ สพฺพํ สุตํ 'ภาสิตพฺพนฺติ วทามิ, น ปนาหํ
พราหมณ สพฺพํ สุตํ 'น ภาสิตพฺพนฺติ วทามิ, นาหํ พราหมณ
สพฺพํ มุตํ 'ภาสิตพฺพนฺติ วทามิ, น ปนาหํ พราหมณ สพฺพํ
มุตํ 'น ภาสิตพฺพนฺติ วทามิ, นาหํ พราหมณ สพฺพํ วิญญาตํ
'ภาสิตพฺพนฺติ วทามิ, น ปนาหํ พราหมณ สพฺพํ วิญญาตํ 'น
ภาสิตพฺพนฺติ วทามิ.

ยํ หิ พราหมณ ทิฏฺฐจํ ภาสโต อกุสลา ฌมฺมา อภิวฑฺฒนฺติ,
กุสลา ฌมฺมา ปรีหายนฺติ, เอวรูปํ ทิฏฺฐจํ 'น ภาสิตพฺพนฺติ วทามิ.
ยญจ ขวสฺส พราหมณ ทิฏฺฐจํ ภาสโต^๑ อกุสลา^๒ ฌมฺมา ปรีหายนฺติ,
กุสลา^๒ ฌมฺมา อภิวฑฺฒนฺติ, เอวรูปํ ทิฏฺฐจํ 'ภาสิตพฺพนฺติ วทามิ.

ยํ หิ พราหมณ สุตํ ภาสโต อกุสลา ฌมฺมา อภิวฑฺฒนฺติ,
กุสลา ฌมฺมา ปรีหายนฺติ, เอวรูปํ สุตํ 'น ภาสิตพฺพนฺติ วทามิ.
ยญจ ขวสฺส พราหมณ สุตํ ภาสโต อกุสลา ฌมฺมา ปรีหายนฺติ,
กุสลา ฌมฺมา อภิวฑฺฒนฺติ, เอวรูปํ สุตํ 'ภาสิตพฺพนฺติ วทามิ.

ยํ หิ พราหมณ มุตํ ภาสโต อกุสลา ฌมฺมา อภิวฑฺฒนฺติ,
กุสลา ฌมฺมา ปรีหายนฺติ, เอวรูปํ มุตํ 'น ภาสิตพฺพนฺติ วทามิ.
ยญจ ขวสฺส พราหมณ มุตํ ภาสโต อกุสลา ฌมฺมา ปรีหายนฺติ,
กุสลา ฌมฺมา อภิวฑฺฒนฺติ, เอวรูปํ มุตํ 'ภาสิตพฺพนฺติ วทามิ.

ยํ หิ พราหมณ วิญญาตํ ภาสโต อกุสลา ฌมฺมา
อภิวฑฺฒนฺติ, กุสลา ฌมฺมา ปรีหายนฺติ, เอวรูปํ วิญญาตํ 'น
ภาสิตพฺพนฺติ วทามิ. ยญจ ขวสฺส พราหมณ วิญญาตํ ภาสโต
อกุสลา ฌมฺมา ปรีหายนฺติ, กุสลา ฌมฺมา อภิวฑฺฒนฺติ, เอวรูปํ
วิญญาตํ 'ภาสิตพฺพนฺติ วทามิตี.

^{๑-๑} ฉ.,เท. ภาสโต กุสลา, เอวมุปรีปิ.

^๒ ฉ.,เท. อกุสลา, เอวมุปรีปิ.

อถ โข วสุสกาโร พุราหฺมโณ มคฺชมหามตฺโต ภควโต
ภาสีตํ อภินฺนุทิตฺวา อนฺุโมทิตฺวา อุฏฺฐายาสนา ปฏฺกามิตฺติ. ตติยํ.

๔. อภยสุตฺตํ

[๑๘๔] อถ โข ชานฺุสฺโสณิ พุราหฺมโณ, เยน ภควา,
เตนฺุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา ภควตา สทฺธิ สมฺโมทิตฺติ, สมฺโมทนียํ
กถํ สาราณียํ วิตฺติสารถฺวา เอกมฺนตํ นิสิตฺติ. เอกมฺนตํ นิสินฺโน
โข ชานฺุสฺโสณิ พุราหฺมโณ ภควนฺตํ เอตทวโจ

“มยฺ”^๑ ทิ โภ โคตม เอวํวาทิ เอวํทิกฺกุจฺิ”^๒ ‘นตฺถิ โย โส’^๓
มรณธฺมโม สฺมาโน น ภายติ, น สนฺตาสํ อาปชฺชติ มรณสฺสาติ.
“อตฺถิ พุราหฺมณ มรณธฺมโม สฺมาโน ภายติ, สนฺตาสํ อาปชฺชติ
มรณสฺส. อตฺถิ ปน พุราหฺมณ มรณธฺมโม สฺมาโน น ภายติ, น
สนฺตาสํ อาปชฺชติ มรณสฺส.

กตโม จ พุราหฺมณ มรณธฺมโม สฺมาโน ภายติ, สนฺตาสํ
อาปชฺชติ มรณสฺส. อิท พุราหฺมณ เอกจฺโจ กาเมสฺสุ อวิตฺตราโค
โหติ อวิกตจฺจนฺุโท^๔ อวิกตเปโม อวิกตปิปาโส อวิกตปริพาโห
อวิกตตณฺุโห. ตเมนํ อณฺุณตโร คาพฺุโห โรคาตงฺโก ผุสฺสติ, ตสฺส
อณฺุณตเรณ คาพฺุเหณ โรคาตงฺเกณ ผุฏฺฐสฺส เอวํ โหติ ‘ปิยา วต
มํ กามา ชฺหิสฺสนฺติ, ปิเย จาหํ’^๕ กาเม ชฺหิสฺสามิตฺติ. โส โสจติ
กิลมฺติ ปริเทวติ อฺุรตฺตาฬิ^๖ กนฺุทติ สมฺโมหํ อาปชฺชติ. อยํ โข
พุราหฺมณ มรณธฺมโม สฺมาโน ภายติ, สนฺตาสํ อาปชฺชติ มรณสฺส.

^๑ ฉ., เท., อี. อหํ

^๒ ฉ., เท. เอวํทิกฺกุจฺิ

^๓ ฉ., เท. อยํ ปาโจ น ทิสฺสติ.

^๔ อี. อวิกตจฺจนฺุโท

^๕ อี. วาหํ

^๖ สฺยา. อฺุรตฺตาฬิ อี. อฺุรตฺถลํ, เอวํมฺุปริปิ.

ปุณ จปริ พุราหุมน อีเชกัจโจ กาเย อวีตธาโค โหติ
 อวิคตจฺจนุโท อวิคตเปโม อวิคตปีปาโส อวิคตปริพาโห
 อวิคตตณฺโห. ตเมณฺ อณฺณตโร คาพุโห โรคาตงฺโก ผุสฺสติ, ตสฺส
 อณฺณตเรณ คาพุเหณฺ โรคาตงฺเกณ ผุฏฺฐสฺส เอวํ โหติ ‘ปิโย วต
 มํ กาโย ชหิสุสฺสติ, ปิยญฺจาหํ กายํ ชหิสฺสามิติ. โส โสจติ
 กิลมฺติ ปรีเทวติ อุตฺตตฺตาฬิ กนฺทติ สมฺโมหํ อาปชฺชติ. อयंपิ โข
 พุราหุมน มรณชฺชโม สมานो ภายติ, สนฺตาสํ อาปชฺชติ มรณสฺส.

ปุณ จปริ พุราหุมน อีเชกัจโจ อกตกลฺยาณเณ โหติ
 อกตกุสโล อกตภีรุตฺตทาณเณ, กตปาโป กตลฺหุโท กตทิพฺพิโส. ตเมณฺ
 อณฺณตโร คาพุโห โรคาตงฺโก ผุสฺสติ, ตสฺส อณฺณตเรณ คาพุเหณฺ
 โรคาตงฺเกณ ผุฏฺฐสฺส เอวํ โหติ ‘อกตํ วต เม กลฺยาณํ อกตํ
 กุสลํ อกตํ ภีรุตฺตทาณํ, กตํ ปาปํ กตํ ลฺหุทํ กตํ ทิพฺพิสํ. ยาวตา
 โภ อกตกลฺยาณานํ อกตกุสลานํ อกตภีรุตฺตทาณานํ กตปาปานํ
 กตลฺหุทานํ กตทิพฺพิสานํ คติ, ตํ คตํ เปจฺจ คจฺจนามิติ. โส โสจติ
 กิลมฺติ ปรีเทวติ อุตฺตตฺตาฬิ กนฺทติ สมฺโมหํ อาปชฺชติ. อยंपิ โข
 พุราหุมน มรณชฺชโม สมานो ภายติ, สนฺตาสํ อาปชฺชติ มรณสฺส.

ปุณ จปริ พุราหุมน อีเชกัจโจ กงฺขี โหติ วิจิกิจฺฉิ
 อนิฏฺฐํ คโต สทฺธมฺเม. ตเมณฺ อณฺณตโร คาพุโห โรคาตงฺโก
 ผุสฺสติ, ตสฺส อณฺณตเรณ คาพุเหณฺ โรคาตงฺเกณ ผุฏฺฐสฺส เอวํ
 โหติ ‘กงฺขี วตมฺหิ วิจิกิจฺฉิ อนิฏฺฐํ คโต สทฺธมฺเมติ. โส โสจติ
 กิลมฺติ ปรีเทวติ อุตฺตตฺตาฬิ กนฺทติ สมฺโมหํ อาปชฺชติ. อยंपิ โข
 พุราหุมน มรณชฺชโม สมานอ ภายติ, สนฺตาสํ อาปชฺชติ มรณสฺส.
 อิเม โข พุราหุมน จตฺตารอ มรณชฺชมา สมานา ภายนฺติ,
 สนฺตาสํ อาปชฺชนฺติ มรณสฺส.

กตโม จ พุราหุณฺณ มรณธฺมโม สฺมาโน น ภายติ, น
 สนฺตาสํ อาปชฺชติ มรณสฺส. อิทฺ พุราหุณฺณ เอกจฺโจ กาเมสุ
 วิตฺราโค โหติ วิคตจฺจนฺโท วิคตเปโม วิคตปิปาโส วิคตปริพาโห
 วิคตตณฺโห. ตเมเน อญฺญตโร คาพฺโห โรคาตงฺโก ผุสฺติ, ตสฺส
 อญฺญตเรณ คาพฺเพเน โรคาตงฺเกณ ผุฏฺฐสฺส น เหวํ โหติ ‘ปิยา
 วต มํ กามา ขหิสฺสนฺติ, ปิเย จาหํ กาเม ขหิสฺสามิตี, โส น
 โสจติ น กิลมฺติ น ปริเทวติ น อฺรุตฺตาฬิ กนฺทติ น สมฺโมหํ
 อาปชฺชติ. อयํ โข พุราหุณฺณ มรณธฺมโม สฺมาโน น ภายติ, น
 สนฺตาสํ อาปชฺชติ มรณสฺส.

ปุณ จปรํ พุราหุณฺณ อิทฺเอกจฺโจ กาเย วิตฺราโค โหติ
 วิคตจฺจนฺโท วิคตเปโม วิคตปิปาโส วิคตปริพาโห วิคตตณฺโห.
 ตเมเน อญฺญตโร คาพฺโห โรคาตงฺโก ผุสฺติ, ตสฺส อญฺญตเรณ
 คาพฺเพเน โรคาตงฺเกณ ผุฏฺฐสฺส น เหวํ โหติ ‘ปิโย วต มํ กาโย
 ขหิสฺสนฺติ, ปิยญฺจาหํ กายํ ขหิสฺสามิตี. โส น โสจติ น กิลมฺติ
 น ปริเทวติ น อฺรุตฺตาฬิ กนฺทติ น สมฺโมหํ อาปชฺชติ. อयํปิ
 โข พุราหุณฺณ มรณธฺมโม สฺมาโน น ภายติ, น สนฺตาสํ
 อาปชฺชติ มรณสฺส.

ปุณ จปรํ พุราหุณฺณ อิทฺเอกจฺโจ อกตปาโป โหติ อกตลฺลฺหฺโท
 อกตกิพฺพิโส, กตกลฺยาณํ กตกุสโล กตภีรฺรุตฺตาณํ. ตเมเน อญฺญตโร
 คาพฺโห โรคาตงฺโก ผุสฺติ, ตสฺส อญฺญตเรณ คาพฺเพเน โรคาตงฺเกณ
 ผุฏฺฐสฺส เหวํ โหติ ‘อกตํ วต เม ปาปํ อกตํ ลฺลฺหฺทำ อกตํ
 กิพฺพิสํ, กตํ กลฺยาณํ กตํ กุสลํ กตํ ภีรฺรุตฺตาณํ. ยาวตา โภ
 อกตปาปานํ อกตลฺลฺหฺทานํ อกตกิพฺพิสํ กตกลฺยาณานํ กตกุสลาณํ
 กตภีรฺรุตฺตาณานํ คติ, ตํ คติ เปจฺจ จจฺจามิตี. โส น โสจติ น

กิลมติ น ปริเทวติ น อุตฺตตฺตาฬิ กนฺทติ น สมฺโมหํ อาปชฺชติ.
 อัยฺปิ โข พุราหุณฺณ มรณธมฺโม สมานํ น ภายติ, น สนฺตาสํ
 อาปชฺชติ มรณสฺส.

ปุณ จปรํ พุราหุณฺณ อิธกจฺโจ อกฺขฺมํ โหติ อวิจิกิฉฺฉิ
 นิฏฺฐํ คโต สทฺธมฺเม. ตเมณํ อณฺณตโร คาพฺโห โรคาตงฺโก ผุสฺติ,
 ตสฺส อณฺณตเรน คาพฺเพน โรคาตงฺเกน ผุฏฺฐสฺส เอวํ โหติ
 ‘อกฺขฺมํ วตฺมฺหิ อวิจิกิฉฺฉิ นิฏฺฐํ คโต สทฺธมฺเมติ. โส น โสจติ น
 กิลมติ น ปริเทวติ น อุตฺตตฺตาฬิ กนฺทติ น สมฺโมหํ อาปชฺชติ.
 อัยฺปิ โข พุราหุณฺณ มรณธมฺโม สมานํ น ภายติ, น สนฺตาสํ
 อาปชฺชติ มรณสฺส. อิเม โข พุราหุณฺณ จตฺตารํ มรณธมฺมา
 สมานา น ภายนฺติ, น สนฺตาสํ อาปชฺชนฺติ^๑ มรณสฺสาติ.

“อภิกฺกนฺตํ โภ โคตม ๗เปยฺ อูปาสกํ มํ ภวํ โคตโม
 ธารेतฺว อชฺชตคฺเค ปาณฺเปตํ สรณํ คตฺนฺติ. จตฺตถํ.

๕. สมณสจฺจสุตฺตํ

[๑๘๕] เอวฺมเม สุตฺตํ:- เอกํ สมยํ ภควา ราชคฺเห วิหฺรติ
 คิฑฺฒกุญฺเฐ ปพฺพเต. เตน โข ปน สมเยน สมฺพหฺลา อภิญฺญาตา
 อภิญฺญาตา ปริพฺพชกา สปปินิยา ตีเร^๒ ปริพฺพชการาเม ปฏฺวิสนฺติ.
 เสยฺยถิภํ. อนฺนภาโร วรโร^๓ สกฺกุลฺทายี จ ปริพฺพชโก อณฺเณ จ
 อภิญฺญาตา อภิญฺญาตา ปริพฺพชกา. อถ โข ภควา สายณฺหสมยํ
 ปฏฺวิสสฺสณานา วุฏฺฐิโต, เยน สปปินิยา ตีรํ^๔ ปริพฺพชการาโม, เตนฺอุปสงฺกมิ.

^๑ อ. อาปชฺชติ

^๒ ฉ., เท. สปปินิกาสีเร

^๓ ฉ., เท., อ. วรโร

^๔ ฉ., เท. สปปินิกาสีเร

เตน โข ปน สมเยน เตสํ อภฺยตฺติตฺถิยานํ ปริพฺพาชกานํ
 สนนฺนิสินฺหานํ สนนฺนิปตฺติตานํ อยมนฺตรากถา อุทฺปาติ “อิติปิ
 พุราหฺมณสจฺจานํ อิติปิ พุราหฺมณสจฺจานํติ. อถ โข ภควา, เยเน
 เต ปริพฺพาชกา, เตนฺอุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา ปณฺณตฺเต อาสเน
 นิสีทฺติ. นิสชฺช โข ภควา เต ปริพฺพาชเก เอตทโวจ

“กายนฺตุถ ปริพฺพาชกา เอตฺรหิ กถาย สนนฺนิสินฺหา,^๑ กา
 จ ปน โว อนฺตรากถา วิปฺปกตฺตาติ.

“อิธ โภ โคตม มมหาภิ สนนฺนิสินฺหานํ สนนฺนิปตฺติตานํ
 อยมนฺตรากถา อุทฺปาติ ‘อิติปิ พุราหฺมณสจฺจานํ อิติปิ พุราหฺมณสจฺจานํติ.

“จตุตฺตาริมาณิ ปริพฺพาชกา พุราหฺมณสจฺจานํ มया สยํ
 อภิญฺญา สจฺจํกิตฺวา ปเวทิตานิ. กตฺมานิ จตุตฺตาริ. อิธ ปริพฺพาชกา
 พุราหฺมโณ เอวมาห ‘สพฺเพ ปาณา อวชฺฌมาติ, อิติ วทํ
 พุราหฺมโณ สจฺจํ อาห โน มฺสา. โส เตเน ‘น สมฺโณติ
 มณฺณติ, ‘น พุราหฺมโณติ มณฺณติ, ‘น เสยฺโยหฺมสฺมึติ มณฺณติ, ‘น
 สทฺธิโสหฺมสฺมึติ มณฺณติ, ‘น ทินฺโหหฺมสฺมึติ มณฺณติ. อปิจ ยเทว
 ตตฺถ สจฺจํ, ตทภิญฺญาย ปาณานํเยว อนฺุทฺทาย^๒ อนฺุทฺทปาย
 ปฏฺวิปนฺโน โหติ.

ปุณ จปริ ปริพฺพาชกา พุราหฺมโณ เอวมาห ‘สพฺเพ กามา
 อนิจฺจา ทฺกฺขา วิปริณามชฺฌมาติ, อิทํ วทํ พุราหฺมโณ สจฺจํ อาห
 โน มฺสา. โส เตเน ‘น สมฺโณติ มณฺณติ, ‘น พุราหฺมโณติ
 มณฺณติ, ‘น เสยฺโยหฺมสฺมึติ มณฺณติ, ‘น สทฺธิโสหฺมสฺมึติ มณฺณติ,
 ‘น ทินฺโหหฺมสฺมึติ มณฺณติ. อปิจ ยเทว ตตฺถ สจฺจํ, ตทภิญฺญาย
 กามานํเยว นิพฺพิทาย วิราคาย นิโรธาย ปฏฺวิปนฺโน โหติ.

^๑ อ. สนนฺนิสินฺหา สนนฺนิปตฺตา

^๒ ฉ.,เท.,อ. อนฺุทฺทาย

ปุณ จปริ ปริพฺพาชกา พฺราหฺมโณ เอวมาห ‘สพฺเพ ภวา
อนิจฺจา ทุกฺขา วิปริณามธฺมาติ, อิติ วทํ พฺราหฺมโณ สจฺจํ อาห
โน มฺุสา. โส เตน ‘น สมฺโณติ มณฺณติ, ‘น พฺราหฺมโณติ
มณฺณติ, ‘น เสยฺโยหฺมสมฺมิตฺติ มณฺณติ, ‘น สทฺธิสฺสอหฺมสมฺมิตฺติ มณฺณติ,
‘น ทินฺนอหฺมสมฺมิตฺติ มณฺณติ. อปิฉ ยเทว ตตฺถ สจฺจํ, ตทภิกฺขุณฺยา
ภวานํ ยเว นิพฺพิทาย วิราคาย นิโรธาย ปฏฺิปนฺโน โหติ.

ปุณ จปริ ปริพฺพาชกา พฺราหฺมโณ เอวมาห ‘นาหํ ภวจิณฺ’
กสฺสจฺจิ กิณฺณจณตฺถสมฺมิตฺติ” น จ มม ภวจิณฺ” กตฺถจฺจิ กิณฺณจณตฺถสมฺมิตฺติ,” อิติ
วทํ พฺราหฺมโณ สจฺจํ อาห โน มฺุสา. โส เตน ‘น สมฺโณติ
มณฺณติ, ‘น พฺราหฺมโณติ มณฺณติ, ‘น เสยฺโยหฺมสมฺมิตฺติ มณฺณติ, น
สทฺธิสฺสอหฺมสมฺมิตฺติ มณฺณติ, ‘น ทินฺนอหฺมสมฺมิตฺติ มณฺณติ. อปิฉ ยเทว ตตฺถ
สจฺจํ, ตทภิกฺขุณฺยา อากิณฺณจณตฺถยเว ปฏฺิปปํ ปฏฺิปนฺโน โหติ. อิมานิ
โข ปริพฺพาชกา จตฺตาริ พฺราหฺมณสจฺจานิ มยา สยํ อภิกฺขุณฺยา
สจฺจนิกตฺวา ปเวทิตานิติ. ปณฺณม.

๖. อุมฺมกฺกสฺสคฺคํ

[๑๘๖] อถ โข อณฺณตโร ภิกฺขุ, ยเณ ภควา, เตนฺอุปสงฺกมิ;
อุปสงฺกमितฺวา ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา เอกมฺนฺตํ นิสิตฺติ. เอกมฺนฺตํ
นิสินฺโน โข โส ภิกฺขุ ภควนฺตํ เอตทโวจ “เกณ ญฺ โข ภนฺเต
โลโก นียติ, เกณ โลโก ปริกสฺสติ,” กสฺส จ อุปฺปนฺนสฺส
วสํ คจฺฉตฺติ.

“สาธุ สาธุ ภิกฺขุ ภทฺทโก โข เต ภิกฺขุ อุมฺมกฺโค”
ภทฺทกํ ปฏฺิภาณํ กลฺยาณํ ปริปฺจฉา. เอวํ ทิ ตวํ ภิกฺขุ ปฺจฉนฺสิ

^๑ ฉ., เท. ภวจิณฺ อ. ภวจิ

^๒ อ. กิณฺณจณ ตสมฺมิตฺติ

^๓ ฉ., เท. กิณฺณจณตตฺถสมฺมิตฺติ อ. กิณฺณจณ นตฺถสมฺมิตฺติ

^๔ อ. ปริกสฺสติ, เอวมฺุปริปิ

^๕ ฉ., เท., อ. อุมฺมกฺโค, เอวมฺุปริปิ.

‘เกน นุ โข ภนฺเต โลโก นียติ, เกน โลโก ปริกสฺสติ, กสฺส จ
อุปฺปนฺนสฺส วสํ คจฺจนฺตํ. เอวํ ภนฺเต. “จิตฺเตน โข ภิกฺขุ โลโก
นียติ, จิตฺเตน ปริกสฺสติ, จิตฺตสฺส อุปฺปนฺนสฺส วสํ คจฺจนฺตํ.

“สาธุ ภนฺเตติ โข โส ภิกฺขุ ภควโต ภาสิตํ อภินนฺทิตฺวา
อนฺโมทิตฺวา ภควนฺตํ อุตฺตริ^๑” ปญฺหํ อปฺจจิ ‘พหุสฺสโต ฆมฺมชโร,
พหุสฺสโต ฆมฺมชโรติ ภนฺเต วุจฺจติ, กิตฺตาวตฺตา นุ โข ภนฺเต
พหุสฺสโต ฆมฺมชโร โหตีติ.

“สาธุ สาธุ ภิกฺขุ, ภทฺทโก โข เต ภิกฺขุ อุมมุงคโค
ภทฺทกํ ปฏฺฐาณํ กลฺยาณํ ปริปฺจฉา. เอวํ หิ ตวํ ภิกฺขุ ปฺจฉสิ
‘พหุสฺสโต ฆมฺมชโร, พหุสฺสโต ฆมฺมชโรติ ภนฺเต วุจฺจติ, กิตฺตาวตฺตา
นุ โข ภนฺเต พหุสฺสโต ฆมฺมชโร โหตีติ. เอวํ ภนฺเต. “พหุ โข
ภิกฺขุ มยา ฆมา เทสิตา: สุตํ เคยฺยํ เวยฺยากรณํ คาคา
อุทฺธานํ อิตฺตวตฺตํ ชาตํ อพฺภุตฺตมํ เวทลลํ, จตฺตปฺปทาย” เจปิ
ภิกฺขุ คากาย อตฺถมณฺเฑน ฆมฺมมณฺเฑน ฆมานุฆมฺมปฏฺฐิปนฺโน
โหติ, ‘พหุสฺสโต ฆมฺมชโรติ อลํ วจฺนายนฺติ.

“สาธุ ภนฺเตติ โข โส ภิกฺขุ ภควโต ภาสิตํ อภินนฺทิตฺวา
อนฺโมทิตฺวา ภควนฺตํ อุตฺตริ^๑” ปญฺหํ อปฺจจิ ‘สฺสวา นิพฺเพชฺชปณฺโณ,
สฺสวา นิพฺเพชฺชปณฺโณติ ภนฺเต วุจฺจติ, กิตฺตาวตฺตา นุ โข ภนฺเต
สฺสวา นิพฺเพชฺชปณฺโณ โหตีติ.

“สาธุ สาธุ ภิกฺขุ, ภทฺทโก โข เต ภิกฺขุ อุมมุงคโค
ภทฺทกํ ปฏฺฐาณํ กลฺยาณํ ปริปฺจฉา. เอวํ หิ ตวํ ภิกฺขุ ปฺจฉสิ
‘สฺสวา นิพฺเพชฺชปณฺโณ, สฺสวา นิพฺเพชฺชปณฺโณติ ภนฺเต วุจฺจติ,

^๑ ฉ., เท. อุตฺตริ, เอวมนฺทริ.

^๒ อ. จตฺตปฺปทาย

กิตฺตาวตฺตา นุ ไช ฆนฺเต สุตฺวา นิพฺเพชฺชปณฺโณ โหตีติ. เอวํ ฆนฺเต. “อิธ ภิกฺขุ ภิกฺขุโน ‘อิทํ ทุกฺขนฺตํ สุตํ โหติ, ปณฺณาย จสฺส อตฺถํ อติวิชฺฌ ปสฺสติ. ‘อัยํ ทุกฺขสมุทฺตโยติ สุตํ โหติ, ปณฺณาย จสฺส อตฺถํ อติวิชฺฌ ปสฺสติ. ‘อัยํ ทุกฺขนิโรธติ สุตํ โหติ, ปณฺณาย จสฺส อตฺถํ อติวิชฺฌ ปสฺสติ. ‘อัยํ ทุกฺขนิโรธคามินี ปฏิปทาติ สุตํ โหติ, ปณฺณาย จสฺส อตฺถํ อติวิชฺฌ ปสฺสติ. เอวํ ไช ภิกฺขุ สุตฺวา นิพฺเพชฺชปณฺโณ โหตีติ.

“สาธุ ฆนฺเตติ ไช โส ภิกฺขุ ภควโต ภาสิตํ อภินนฺหิตฺวา อนฺโมทิตฺวา ภควนฺตํ อุตฺตริํ ปณฺหํ อปฺปจฺฉิ ‘ปณฺหิตโต มหาปณฺโณ, ปณฺหิตโต มหาปณฺโณติ ฆนฺเต วุจฺจติ, กิตฺตาวตฺตา นุ ไช ฆนฺเต ปณฺหิตโต มหาปณฺโณ โหตีติ.

“สาธุ สาธุ ภิกฺขุ, ภทฺทโก ไช เต ภิกฺขุ อุมฺมํโค ภทฺทกํ ปฏิภาณํ กลฺยาณํ ปริปฺปจฺฉา. เอวํ หิ ตวํ ภิกฺขุ ปฺปจฺฉสิ ‘ปณฺหิตโต มหาปณฺโณ, ปณฺหิตโต มหาปณฺโณติ ฆนฺเต วุจฺจติ กิตฺตาวตฺตา นุ ไช ฆนฺเต ปณฺหิตโต มหาปณฺโณ โหตีติ. เอวํ ฆนฺเต. “อิธ ภิกฺขุ ปณฺหิตโต มหาปณฺโณ เนวตฺตพฺยาพาธาย เจเตติ, น พรพฺยาพาธาย เจเตติ, น อุกฺกพฺยาพาธาย เจเตติ,” อตฺตหิตํ พรหิตํ อุกฺกหิตํ สพฺพโลกหิตเมว” จินฺตยมาโน จินฺเตติ. เอวํ ไช ภิกฺขุ ปณฺหิตโต มหาปณฺโณ โหตีติ. จญฺจ.

๑-๑ ฉ.,เท. อตฺตหิตปรหิตอุกฺกหิตสพฺพโลกหิตเมว

๗. วสฺสการสฺสตุตฺ

[๑๘๗] เอกํ สมยํ ภควา ราชคเห วิหรติ เวพฺพเว
กลนฺทกนิวาเป. อถ โข วสฺสกาโร พฺราหฺมณฺ มคฺชมฺหามตฺโต,
เยน ภควา, เตนุปลงฺกมิ; อุปฺสงฺกมิตฺวา ภควตา สทุทฺธิ สมฺโมทิ,
สมฺโมทนียํ กถํ สาราณียํ วิตฺติสาเรตฺวา เอกมฺนตํ นิสฺสีทิ. เอกมฺนตํ
นิสินฺโน โข วสฺสกาโร พฺราหฺมณฺ มคฺชมฺหามตฺโต ภควนฺตํ เอตทวโจ

“ชาเนยฺย นุ โข โภ โคตม อสฺปฺปริโส อสฺปฺปริสฺ
'อสฺปฺปริโส อยํ ภวนฺติ. “อฏฺฐจํ โข เอตํ พฺราหฺมณฺ อนวกาโส,
ยํ อสฺปฺปริโส อสฺปฺปริสฺ ชาเนยฺย 'อสฺปฺปริโส อยํ ภวนฺติ.
“ชาเนยฺย ปน โภ โคตม อสฺปฺปริโส สฺปฺปริสฺ 'สฺปฺปริโส อยํ
ภวนฺติ. เอตมฺปิ โข พฺราหฺมณฺ อฏฺฐจํ อนวกาโส, ยํ อสฺปฺปริโส
สฺปฺปริสฺ ชาเนยฺย 'สฺปฺปริโส อยํ ภวนฺติ. “ชาเนยฺย นุ โข โภ
โคตม สฺปฺปริโส สฺปฺปริสฺ 'สฺปฺปริโส อยํ ภวนฺติ. “จํ โข เอตํ
พฺราหฺมณฺ วิชฺชติ, ยํ สฺปฺปริโส สฺปฺปริสฺ ชาเนยฺย 'สฺปฺปริโส อยํ
ภวนฺติ. “ชาเนยฺย ปน โภ โคตม สฺปฺปริโส อสฺปฺปริสฺ 'อสฺปฺปริโส
อยํ ภวนฺติ. “เอตมฺปิ โข พฺราหฺมณฺ จํ วิชฺชติ, ยํ สฺปฺปริโส
อสฺปฺปริสฺ ชาเนยฺย 'อสฺปฺปริโส อยํ ภวนฺติ.

“อจฺฉริยํ โภ โคตม, อพฺภุตํ โภ โคตม, ยาว
สุภาสิตตญฺจิทํ โภตา โคตเมน 'อฏฺฐจํ โข เอตํ พฺราหฺมณฺ
อนวกาโส, ยํ อสฺปฺปริโส อสฺปฺปริสฺ ชาเนยฺย 'อสฺปฺปริโส อยํ
ภวนฺติ. เอตมฺปิ โข พฺราหฺมณฺ อฏฺฐจํ อนวกาโส, ยํ
อสฺปฺปริโส สฺปฺปริสฺ ชาเนยฺย 'สฺปฺปริโส อยํ ภวนฺติ. จํ โข
เอตํ พฺราหฺมณฺ วิชฺชติ, ยํ สฺปฺปริโส สฺปฺปริสฺ ชาเนยฺย

‘สปรุโรโส อัย ภวนฺติ. เอตมปิ โข พุราหมณ จานํ วิชฺชติ, ยํ
สปรุโรโส อสปรุโรสํ ชาเนยฺย ‘อสปรุโรโส อัย ภวนฺติ.

เอกมิทํ โภ โคตม สมยํ โตเพยฺยสฺส พุราหมณสฺส
ปริสฺสติ ปฺรฺฐปารมภํ วตฺเตนฺติ ‘ฟาโล อัย ราชา เอเพยฺโย โย” สมณ
รามปฺตฺเต อภิปฺปสฺสนโน, สมณ จ ปน รามปฺตฺเต เอวรูป
ปรมนิปฺจจการํ กโรติ, ยทิทํ อภิวาทนํ ปจฺจุฏฺฐจानํ อณฺชลิกมฺมํ
สามิจิกมฺม.”^๑ อิมปิ รณฺโณ เอเพยฺยสฺส ปรีหารกา พาลา; ยมโก
โมคฺคฺลโล อุกฺโก นาวินาทิ”^๒ คณฺฐพฺโพ อคฺคิเวสฺโส, เย สมณ
รามปฺตฺเต อภิปฺปสฺสนนา, สมณ จ ปน รามปฺตฺเต เอวรูป
ปรมนิปฺจจการํ กโรนฺติ, ยทิทํ อภิวาทนํ ปจฺจุฏฺฐจानํ อณฺชลิกมฺมํ
สามิจิกมฺมนฺติ. ตยฺยสฺสทํ”^๓ โตเพยฺโย พุราหมโณ อิมินา นเยน
เนติ ‘ตํ ก็ มณฺเณนฺติ โภนฺโต, ปณฺฑิตโต ราชา เอเพยฺโย
กรณียาธิกรณียสฺส วจฺนียาธิวจฺนีเยสฺส วจฺนีเยสฺส อลฺมตฺถทสฺสเรหิ
อลฺมตฺถทสฺสโรติ. ‘เอวํ โภ ปณฺฑิตโต ราชา เอเพยฺโย กรณียา-
ธิกรณียสฺส วจฺนียาธิวจฺนีเยสฺส อลฺมตฺถทสฺสเรหิ อลฺมตฺถทสฺสโรติ.

‘ยสฺมา [๔] โข โภ สมโณ รามปฺตฺโต รณฺณา เอเพยฺเยน
ปณฺฑิตฺเตน ปณฺฑิตตโร กรณียาธิกรณียสฺส วจฺนียา-ธิวจฺนีเยสฺส
อลฺมตฺถทสฺสเรน อลฺมตฺถทสฺสโร; ตสฺมา ราชา เอเพยฺโย สมณ
รามปฺตฺเต อภิปฺปสฺสนโน, สมณ จ ปน รามปฺตฺเต เอวรูป
ปรมนิปฺจจการํ กโรติ, ยทิทํ อภิวาทนํ ปจฺจุฏฺฐจानํ อณฺชลิกมฺมํ
สามิจิกมฺม.

ตํ ก็ มณฺเณนฺติ โภนฺโต, ปณฺฑิตตา รณฺโณ เอเพยฺยสฺส

^๑ ฉ., เท. อัย ปาโจ น ทิสฺสติ.

^๒ ฉ., เท., อ. สามิจิกมฺมนฺติ

^๓ ฉ., เท. นาวินาทิ อ. นาวินาทิ

^๔ ฉ., เท. ตยฺยสฺสทํ

^๕ ฉ., เท. จ, เอวมฺปฺริปิ.

ปฺริหารกา. ยมโก โมคฺคฺลโล อุกฺโก นาวินาเกี คณฺฐพฺโพ
 อคฺคิเวสฺโส กรณียาธิกรณียะสฺส วจฺนียาธิวจฺนีเยสฺส อลฺมตฺถทสฺสเรหิ
 อลฺมตฺถทสฺสโรติ. ‘เอวํ โภ ปณฺฑิตา รมฺโณ เอเพยฺยสฺส ปฺริหารกา.
 ยมโก โมคฺคฺลโล อุกฺโก นาวินาเกี คณฺฐพฺโพ อคฺคิเวสฺโส
 กรณียาธิกรณียะสฺส วจฺนียาธิวจฺนีเยสฺส อลฺมตฺถทสฺสโรติ.

‘ยสฺมา ไช โภ สมฺโณ รามปฺตฺโต รมฺโณ เอเพยฺยสฺส
 ปฺริหารเกหิ ปณฺฑิตะหิ ปณฺฑิตตโร กรณียาธิกรณียะสฺส วจฺนียา-
 ธิวจฺนีเยสฺส อลฺมตฺถทสฺสเรหิ อลฺมตฺถทสฺสโร. ตสฺมา รมฺโณ
 เอเพยฺยสฺส ปฺริหารกา สมฺเณ รามปฺตฺเต อภิปฺปสฺสนฺหา, สมฺเณ จ
 ปน รามปฺตฺเต เอวรूपํ ปรมนิปฺจการํ กโรนฺติ, ยทิทํ อภิวาทนํ
 ปจฺจุจฺจํ อณฺชลิกมฺมํ สามิจิกมฺมนฺติ.

‘อจฺจุรียํ โภ โคตม, อพฺภุตํ โภ โคตม, ยาว สฺมาสิตฺถจิทํ
 โภตา โคตเมน ‘อจฺจุจฺจํ ไช เอตํ พฺราหฺมณ อนุวกาโส, ยํ
 อสปฺปริโส อสปฺปริสฺส ชาเนยฺย ‘อสปฺปริโส อยํ ภาวนฺติ. เอตมฺปิ ไช
 พฺราหฺมณ อจฺจุจฺจํ อนุวกาโส, ยํ สปฺปริโส สปฺปริสฺส ชาเนยฺย
 ‘สปฺปริโส อยํ ภาวนฺติ. จานํ ไช เอตํ^๑ พฺราหฺมณ วิชฺชติ, ยํ
 สปฺปริโส สปฺปริสฺส ชาเนยฺย ‘สปฺปริโส อยํ ภาวนฺติ. เอตมฺปิ^๒ ไช
 พฺราหฺมณ จานํ วิชฺชติ, ยํ สปฺปริโส อสปฺปริสฺส ชาเนยฺย ‘อสปฺปริโส
 อยํ ภาวนฺติ. หนฺนฺจทาทิ มยํ โภ โคตม คจฺจาม, พฺหุจิจฺจา มยํ
 พฺหุกรณียาติ. “ยสฺสทาทิ ตวํ พฺราหฺมณ กาลํ มณฺณสฺสิติ. อถ ไช
 วสฺสกาโร พฺราหฺมณ มคฺครมหามตฺโต ภควโต ภาสิตํ อภินนฺหิตฺวา
 อนฺโมทิตฺวา อจฺจุจฺจาสนา ปกฺกามิตี. สตฺตมํ.

^๑ อี. ปเนติ

^๒ สุยา. เอตํ

๘. อุปกสตุต

[๑๘๘] เอกัม สมัย ภควา ราชคเห วิหริติ คิซุมภูเฏ
ปพฺพเต. อถ โข อุปโก มณฺธิกาปฺตุโต, เยน ภควา, เตนฺสปสงฺกมิ;
อุปสงฺกมิตฺวา ภควนฺตํ อภิเวทเตวฺวา เอกมณฺตํ นิสิตฺติ. เอกมณฺตํ
นิสินฺโน โข อุปโก มณฺธิกาปฺตุโต ภควนฺตํ เอตทวโจ

“อหํ หิ ภาเนเต เอวฺวาทิ เอวฺวิทฺถึ^๑ โยโกจิ ปฐฺปารมฺภํ วตฺเตติ,
ปฐฺปารมฺภํ วตฺเตนฺโต สพฺโพ^๒ โส น อุปฺปาเทติ,^๓ อนฺอุปฺปาเทนฺโต
การยฺโห โหติ อุปวชฺไซติ. “ปฐฺปารมฺภํ เจ อุปก วตฺเตติ,^๓ ปฐฺปารมฺภํ
วตฺเตนฺโต น อุปฺปาเทติ, อนฺอุปฺปาเทนฺโต การยฺโห โหติ อุปวชฺไซ. ตวํ
โข อุปก ปฐฺปารมฺภํ วตฺเตสิ, ปฐฺปารมฺภํ วตฺเตนฺโต น อุปฺปาเทสิ,
อนฺอุปฺปาเทนฺโต การยฺโหสิ^๔ อุปวชฺไซติ.

“เสยฺยถาปิ ภาเนเต อุมฺมุชฺชมานกํเยว มหตา ปาเสน
พฺนฺชเยย; เอวเมว โข อหํ ภาเนเต อุมฺมุชฺชมานโกเยว ภควตา
มหตา วาทปาเสน พทฺธโรติ.

“อิทํ กุสฺลนฺติ โข อุปก มยา ปญฺญตฺตํ, ตตฺถ อปริมาณ
ปทา อปริมาณ พุยฺยชนา อปริมาณ ตถาคตสฺส ฐมฺมเทสนา
อิติปิทํ^๕ กุสฺลนฺติ.”^๖ ‘ตํ โข ปนิตํ กุสฺลํ ปหาตพฺพนฺติ โข อุปก
มยา ปญฺญตฺตํ, ตตฺถ อปริมาณ ปทา อปริมาณ พุยฺยชนา
อปริมาณ ตถาคตสฺส ฐมฺมเทสนา ‘อิติปิทํ กุสฺลํ ปหาตพฺพนฺติ.

“อิทํ กุสฺลนฺติ โข อุปก มยา ปญฺญตฺตํ, ตตฺถ อปริมาณ
ปทา อปริมาณ พุยฺยชนา อปริมาณ ตถาคตสฺส ฐมฺมเทสนา

^๑ อ. สพฺพโส

^๓ อ. อยํ ปาโจ น ทิสฺสติ.

^๔ ฉ., เท., อ. อิติปิทํ, เอวฺมปริปริ.

^๒ ฉ., เท. อุปฺปาเทติ, เอวฺมปริปริ

^๔ ฉ., เท., อ. การยฺโห โหสิ

^๖ อ. อิติสทฺโท น ทิสฺสติ.

‘อิตีปีทํ กุสลนฺตฺติ. ‘ตํ โข ปนฺทํ กุสลํ ภาเวตพฺพนฺตฺติ โข อุปก
มยา ปณฺณตฺตํ, ตตฺถ อปริมาณํ ปทา อปริมาณํ พยณฺชนา
อปริมาณํ ตถาคตสฺส ฌมฺมเทสนา ‘อิตีปีทํ กุสลํ ภาเวตพฺพนฺตฺติ.

อถ โข อุปโก มณฺฑิกกาปฺตฺโต ภควโต ภาสิตํ อภินนฺทิตฺวา
อนฺุโมทิตฺวา อุฏฺฐายาสนา ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา ปทกฺขิณํ กตฺวา,
เยน ราชา มากโร อชาตสฺสตุ เวเทหิปฺตฺโต, เตนฺอุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา
ยาวตโก อโหสิ ภควตา สทฺธิ กถาสลฺลาโป, ตํ สพฺพํ รณฺโณ
มากธสฺส อชาตสฺสตุสฺส เวเทหิปฺตฺตสฺส อาโรเจสิ.

เอวํ วุตฺเต, ราชา มากโร อชาตสฺสตุ เวเทหิปฺตฺโต กุปีโต
อนตฺตมโน อุปกํ มณฺฑิกกาปฺตฺตํ เอตทโวจ “ยาว ธีสิ วตายํ”
โลณการกการโก ยาว มฺขโร^๑ ยาว ปคพฺโภ, ยตฺร ทิ นาม ตํ
ภควนฺตํ อรหนฺตํ สมฺมาสมพฺพุทฺธํ อปฺสาเทตพฺพํ^๒ มณฺเณสฺสติ,
อเปหิ ตฺวํ อุปก วินสฺส, มา ตํ^๓ อทฺทสนฺตฺติ. อฏฺฐมํ.

๕. สจฺจนิกณฺเียสฺสตุตฺ

[๑๘๙] “จตฺตารโमे ภิกฺขเว สจฺจนิกณฺเีย ฌมฺมา. กตเม
จตฺตารโ. อตฺถิ ภิกฺขเว ฌมฺมา กาเยน สจฺจนิกณฺเีย, อตฺถิ ภิกฺขเว
ฌมฺมา สติยา สจฺจนิกณฺเีย, อตฺถิ ภิกฺขเว ฌมฺมา จกฺขุณา สจฺจนิกณฺเีย,
อตฺถิ ภิกฺขเว ฌมฺมา ปณฺณาย สจฺจนิกณฺเีย. กตเม จ ภิกฺขเว ฌมฺมา
กาเยน สจฺจนิกณฺเีย. อฏฺฐ โมกฺขา^๔ ภิกฺขเว กาเยน สจฺจนิกณฺเีย.

กตเม จ ภิกฺขเว ฌมฺมา สติยา สจฺจนิกณฺเีย. ปุพฺเพนิวาสो
ภิกฺขเว สติยา สจฺจนิกณฺเียโย.

^๑ สฺยา. ยาวธีวตายํ อ. วาย

^๒ ฉ., เท., อ. อาสาเทตพฺพ

^๓ ฉ., เท., อ. วิโมกฺขา

^๔ สฺยา. ยาวมฺขโร

^๕ อ. ตฺว

^๖ อ. จตฺตปฺปาโต

กตเม จ ภิกฺขเว ฐมา จกฺขนา สจฺฉิกรณียา. สตฺตานํ
จตฺตปาโต^๑ ภิกฺขเว จกฺขนา สจฺฉิกรณียเ.

กตเม จ ภิกฺขเว ฐมา ปณฺณาย สจฺฉิกรณียา. อาสวานํ
ชโย ภิกฺขเว ปณฺณาย สจฺฉิกรณียเ. อิเม โช ภิกฺขเว จตฺตารเ
สจฺฉิกรณียา ฐมาติ. นวมํ.

๑๐. อุโปสถสฺสตุตฺ

[๑๙๐] เอกํ สมยํ ภควา สวตฺถิยํ วิหริติ ปุพฺพพาราเม
มิตฺตมาตฺตฺปาสาเท. เตเน โช ปน สมเยเน ภควา ตทฺหุโปสเถ
ภิกฺขุสงฺฆปริวฺโต นิสินฺโน โหติ. อถ โช ภควา ตฺถนํหิภฺภูตํ
ตฺถนํหิภฺภูตํ ภิกฺขุสงฺฆํ อนฺวิโลเกตฺวา ภิกฺขุ อามนฺเตสิ

“อปฺปลาปายํ” ภิกฺขเว ปริสา นิปฺปลาปายํ ภิกฺขเว ปริสา
สุทฺธา สาเร ปตฺถิจิตา. ตถารูโป อยํ ภิกฺขเว ภิกฺขุสงฺโฆ,
ตถารูปายํ ภิกฺขเว ปริสา, ยถารูปา ปริสา ทฺลลภา ทสฺสนายปิ
โลกสฺมี. ตถารูโป อยํ ภิกฺขเว ภิกฺขุสงฺโฆ, ตถารูปายํ ภิกฺขเว
ปริสา, ยถารูปา ปริสา อาหุเนยฺยา ปาหุเนยฺยา ทกฺขิณฺเนยฺยา
อณฺชลิกรณียา อนฺตฺตรํ ปุณฺณกฺเขตฺตํ โลกสฺส. ตถารูโป อยํ ภิกฺขเว
ภิกฺขุสงฺโฆ, ตถารูปายํ ภิกฺขเว ปริสา, ยถารูปาย ปริสาย อปฺปมฺปิ^๒
ทินฺนํ พฺหุ^๓ โหติ พฺหุ^๓ ทินฺนํ พฺหุตรํ. ตถารูโป อยํ ภิกฺขเว
ภิกฺขุสงฺโฆ, ตถารูปายํ ภิกฺขเว ปริสา, ยถารูป ปริสํ อลํ
โยชนคณฺหานนฺปิ ทสฺสนาย คนฺตุํ อปิ ปุณฺเณนาปิ.^๔ ตถารูโป อยํ
ภิกฺขเว ภิกฺขุสงฺโฆ. ตถารูปายํ^๕ ภิกฺขเว ปริสา.”

^๑ ฉ.,เท.,อิ. อปฺปลาปายํ

^๒ ฉ.,เท. อปฺปิ

^{๓-๓} ฉ.,เท. พฺหุ โหติ พฺหุ

^๔ ฉ.,เท. ปุณฺเณนาปิ

^{๕-๕} สฺยา.,อิ. อิเม ปาสา น ทิสฺสนติ.

สนฺติ ภิกฺขเว ภิกฺขุ อิมสฺมี ภิกฺขุสงฺฆเ เทวปฺปตฺตา
 วิหรนฺติ, สนฺติ ภิกฺขเว ภิกฺขุ อิมสฺมี ภิกฺขุสงฺฆเ พุรหฺมปฺปตฺตา
 วิหรนฺติ, สนฺติ ภิกฺขเว ภิกฺขุ อิมสฺมี ภิกฺขุสงฺฆเ
 อาเนญฺชปฺปตฺตา วิหรนฺติ, สนฺติ ภิกฺขเว ภิกฺขุ อิมสฺมี
 ภิกฺขุสงฺฆเ อริยปฺปตฺตา วิหรนฺติ.

กถณฺจ ภิกฺขเว ภิกฺขุ เทวปฺปตฺโต โหติ. อิทฺ ภิกฺขเว
 ภิกฺขุ วิวิจฺเจว กาเมหิ ๔เปยฺ ปจฺมํ ฌานํ อุปสมฺปชฺช วิหรติ,
 วิตกฺกวิจาร์ณํ วุปฺสมา ๔เปยฺ ทุตฺติยํ ฌานํ อุปสมฺปชฺช วิหรติ,
 ปิตฺติยา จ วิราคา ๔เปยฺ ตตฺติยํ ฌานํ อุปสมฺปชฺช วิหรติ,
 สุขสฺส จ ปหานา ทฺกฺขสฺส จ ปหานา ๔เปยฺ จตฺตถํ ฌานํ
 อุปสมฺปชฺช วิหรติ. เอวํ โข ภิกฺขเว ภิกฺขุ เทวปฺปตฺโต โหติ.

กถณฺจ ภิกฺขเว ภิกฺขุ พุรหฺมปฺปตฺโต โหติ. อิทฺ ภิกฺขเว
 ภิกฺขุ เมตฺตาสหคเตน เจตฺสา เอกํ ทิสฺส ผริตฺวา วิหรติ. ตถา
 ทุตฺติยํ. ตถา ตตฺติยํ. ตถา จตฺตถํ. อิติ อุทฺธมฺโห ติริยํ สพฺพพิ
 สพฺพตฺตตฺตาย สพฺพาวนฺตํ โลกํ เมตฺตาสหคเตน เจตฺสา วิปฺุเลน
 มหคฺคเตน อปฺปมาเณน อเวเรน อพฺยาปชฺฌเณน ผริตฺวา วิหรติ.
 กรุณาสหคเตน เจตฺสา ๔เปยฺ มุทิตาสหคเตน เจตฺสา ๔เปยฺ
 อุเปกฺขาสหคเตน เจตฺสา เอกํ ทิสฺส ผริตฺวา วิหรติ. ตถา ทุตฺติยํ.
 ตถา ตตฺติยํ. ตถา จตฺตถํ. อิติ อุทฺธมฺโห ติริยํ สพฺพพิ
 สพฺพตฺตตฺตาย สพฺพาวนฺตํ โลกํ อุเปกฺขาสหคเตน เจตฺสา วิปฺุเลน
 มหคฺคเตน อปฺปมาเณน อเวเรน อพฺยาปชฺฌเณน ผริตฺวา วิหรติ.
 เอวํ โข ภิกฺขเว ภิกฺขุ พุรหฺมปฺปตฺโต โหติ.

กถณฺจ ภิกฺขเว ภิกฺขุ อาเนญฺชปฺปตฺโต โหติ. อิทฺ
 ภิกฺขเว ภิกฺขุ สพฺพโส รุปสณฺณานํ สมตฺติกฺกมา ปฏฺิขสณฺณานํ

อตถงคมา นานตตสณณานัน อมนสิการา ‘อนนโต อากาโสติ
 อากาसानญายตโน อุปสมปชฺช วิหริติ. สพฺพโส อากาसानญายตโน
 สมตฺติกมฺม ‘อนนตํ วิญญาณนฺติ วิญญาณญายตโน อุปสมปชฺช
 วิหริติ. สพฺพโส วิญญาณญายตโน สมตฺติกมฺม ‘นตฺถิ กิณฺจิตฺติ
 อากิณฺจญายตโน อุปสมปชฺช วิหริติ. สพฺพโส อากิณฺจญายตโน
 สมตฺติกมฺม เหนว-สณฺณานาสณฺณายตโน อุปสมปชฺช วิหริติ. เอวํ
 โข ภิกฺขเว ภิกฺขุ อาเนญชปฺปตฺโต โหติ.

กถณฺจ ภิกฺขเว ภิกฺขุ อริยปฺปตฺโต โหติ. อิทฺ ภิกฺขเว
 ภิกฺขุ ‘อิทํ ทุกฺขนฺติ ยถาภุตํ ปชานาติ ๕เปยฺ ‘อโย ทุกฺขนิโรธคามินิ
 ปฏฺวิปทาติ ยถาภุตํ ปชานาติ. เอวํ โข ภิกฺขเว ภิกฺขุ อริยปฺปตฺโต
 โหตฺติติ. ทสมํ.

จตฤตถ โยธาชีวคฺโค.

ตสฺสทฺทานํ^๑

โยธา ปาฏิโกตฺสุตํ	อภยํ สมณสจฺเจน ปญฺจมํ
อุมฺมงฺควสฺสกาโร	อุปโก สจฺจิกิริยา จ อุโปสโกติ. ^๑

^{๑-๑} สุยา. อิมะ ปาจา น ทิสฺสนฺติ.

(๒๐) ๕. มหาวคฺโค

๑. โสตานคตสฺสุตฺตํ

[๑๔๑] “โสตานคตตานํ ภิกฺขเว ฌมฺมานํ วจสา ปริจิตานํ มนฺसानุเปกฺขิตานํ ทิฏฺฐิจิยา สุปฺปฏฺฐิวิทฺธานํ จตฺตารอ อานิสฺสา ปาฏิกงฺขา. กตเม จตฺตารอ. อิทฺ ภิกฺขเว ภิกฺขุ ฌมฺมํ ปริยาปฺนฺนาติ. สุตฺตํ เคยฺยํ เวยฺยากรณํ คาคํ อุทานํ อิตฺติวุตฺตกํ ชาตกํ อพฺภุตฌมฺมํ เวทลฺลํ, ตสฺส เต ฌมฺมา โสตานคตตา โหนฺติ วจสา ปริจิตา มนฺसानุเปกฺขิตา ทิฏฺฐิจิยา สุปฺปฏฺฐิวิทฺธา. โส มุฏฺฐสฺสติ กาลํ กุรฺมาโน อณฺณตรํ เทวณิกายํ อุปฺปชฺชติ, ตสฺส ตตฺถ สฺสฺชินฺโน ฌมฺมปทา ปิลปนฺติ.” ทนฺโท ภิกฺขเว สตฺอุปฺปาโท, อถ โส สโต^๒ ขิปฺเปยว วิเสสคามิ โหติ. โสตานคตตานํ ภิกฺขเว ฌมฺมานํ วจสา ปริจิตานํ มนฺसानุเปกฺขิตานํ ทิฏฺฐิจิยา สุปฺปฏฺฐิวิทฺธานํ อยํ ปจฺจโม อานิสฺโส ปาฏิกงฺโข.

ปนฺ จปรํ ภิกฺขเว ภิกฺขุ ฌมฺมํ ปริยาปฺนฺนาติ. สุตฺตํ เคยฺยํ เวยฺยากรณํ คาคํ อุทานํ อิตฺติวุตฺตกํ ชาตกํ อพฺภุตฌมฺมํ เวทลฺลํ, ตสฺส เต ฌมฺมา โสตานคตตา โหนฺติ วจสา ปริจิตา มนฺसानุเปกฺขิตา ทิฏฺฐิจิยา สุปฺปฏฺฐิวิทฺธา. โส มุฏฺฐสฺสติ กาลํ กุรฺมาโน อณฺณตรํ เทวณิกายํ อุปฺปชฺชติ, ตสฺส ตตฺถ น เหว โข สฺสฺชินฺโน ฌมฺมปทา ปิลปนฺติ, อปิ จ โข ภิกฺขุ” อิทฺธิมา เจโตวสิปปตฺโต เทวปริสาเย^๔ ฌมฺมํ เทเสติ. ตสฺส เอวํ โหติ ‘อยํ วา โส ฌมฺมวินโย, ยตฺถาหํ ปุพฺเพ พุรหฺมจิริยํ อจิรินฺติ. ทนฺโท ภิกฺขเว สตฺอุปฺปาโท, อถ โส

^๑ ฉ., เท. ฌมฺมปทา ปฺลวณฺติ อ. ฌมฺมปทานิปี ลปนฺติ, เอวฺมฺปริปี.

^๒ ฉ., เท., อ. สโต, เอวฺมฺปริปี.

^๓ สุยา. อยํ ปาโจ น ทิสฺสติ.

^๔ ฉ., เท., อ. เทวปริสาเย, เอวฺมฺปริปี.

สโต ขิปปเปยว วิเสสคามิ โหติ. เสยฺยถาปิ ภิกฺขเว ปุริโส
 กุสโล เภริสสทสฺส, โส อทฺธานมคฺคปฏฺธิปนฺโน เภริสสทํ สฺสณฺณย,
 ตสฺส น หเว โข อสฺส กงฺขา วา วิมติ วา ‘ภริสสทโท นฺุ โข,
 น นฺุ โข เภริสสทโทติ. อถ โข ‘ภริสสทโทเตว นินฺนํ
 คจฺเจยฺย; เอวเมว โข ภิกฺขเว ภิกฺขุ ฌมฺมํ ปริยาปฺณนฺติ ฯเปฯ
 ขิปปเปยว วิเสสคามิ โหติ. โสตานุคฺคตํ ภิกฺขเว ฌมฺมานํ วจฺสา
 ปริจิตํ มนฺสํ เปกฺขิตํ ทิฏฺฐิจฺยา สุปฺปฏฺฐิตํ อยํ ทฺติโย
 อานิสฺโส ปาฏิกงฺโข.

ปุณ จปริ ภิกฺขเว ภิกฺขุ ฌมฺมํ ปริยาปฺณนฺติ: สุตฺตํ เคยฺย
 เวยฺยาकरणํ คณฺโณ อุตฺตํ อิตฺตํ อุตฺตํ อุตฺตํ อุตฺตํ อุตฺตํ
 ตสฺส เต ฌมฺมา โสตานุคฺคตา โหนฺติ วจฺสา ปริจิตา มนฺสํ เปกฺขิตา
 ทิฏฺฐิจฺยา สุปฺปฏฺฐิตา. โส มุจฺจสฺสติ กาลํ กุรฺมาโน อณฺเฏตรํ
 เทวณิกายํ อุปฺปชฺชติ, ตสฺส ตตฺถ น หเว โข สฺขินํ ฌมฺมปทา
 ปิลปนฺติ, นปิ ภิกฺขุ อิทฺธิมา เจโตวสิปปตฺโต เทวปริสาย ฌมฺมํ
 เทเสติ. อปิจ โข เทวปฺตฺโต เทวปริสาย ฌมฺมํ เทเสติ. ตสฺส เอว
 โหติ ‘อยํ วา โส ฌมฺมวินโย, ยตฺถาหํ ปุพฺเพ พุทฺทมจฺริยํ
 อจฺรินฺติ. ทนฺโท ภิกฺขเว สุตฺตปาโท, อถ โส สโต ขิปปเปยว
 วิเสสคามิ โหติ. เสยฺยถาปิ ภิกฺขเว ปุริโส กุสโล สงฺขสทสฺส,
 โส อทฺธานมคฺคปฏฺธิปนฺโน สงฺขสททํ สฺสณฺณย, ตสฺส น หเว โข
 อสฺส กงฺขา วา วิมติ วา ‘สงฺขสทโท นฺุ โข, น นฺุ โข
 สงฺขสทโทติ. อถ โข ‘สงฺขสทโทเตว นินฺนํ คจฺเจยฺย; เอวเมว โข
 ภิกฺขเว ภิกฺขุ ฌมฺมํ ปริยาปฺณนฺติ ฯเปฯ ขิปปเปยว วิเสสคามิ โหติ.
 โสตานุคฺคตํ ภิกฺขเว ฌมฺมานํ วจฺสา ปริจิตํ มนฺสํ เปกฺขิตํ
 ทิฏฺฐิจฺยา สุปฺปฏฺฐิตํ อยํ ตติโย อานิสฺโส ปาฏิกงฺโข.

ปุณ จปรี ภิกฺขเว ภิกฺขุ ฐมมํ ปริยาปฺภนาติ: สฺสตุตํ เคยฺยํ
 เวยฺยากรณํ คาคํ อุทานํ อิตฺติวตฺตกํ ชาตกํ อพฺภุตฐมมํ เวทลลํ,
 ตสฺส เต ฐมา โสตานคฺคา โหนฺติ วจฺสา ปริจิตา มนฺสาณฺเปกฺขิตา
 ทิฏฺฐิจฺยา สฺสปปญฺญิวิทฺธา. โส มุฏฺฐสฺสติ กาลํ กุรฺมาโน อณฺณตรํ
 เทวนิกายํ อุปฺปชฺชติ, ตสฺส ตตฺถ น เหว โข สฺสชินฺ ฐมฺปทา
 ปิลปนฺติ, นปิ ภิกฺขุ อิทฺธิมา เจโตวสิปปตฺโต เทวปริสาย ฐมมํ
 เทเสติ, นปิ เทวปฺตฺโต เทวปริสาย ฐมมํ เทเสติ, อปิจ โข
 โอปปาติโก โอปปาติกํ สาเรติ 'สรสิ ตฺวํ มาริส, สรสิ' ตฺวํ
 มาริส,^๑ ยตฺถ มยํ ปุพฺเพ พุรฺหมจฺริยํ อจฺริมฺหาติ. โส เอวมาห
 'สรามิ มาริส, สรามิ มาริสาติ. ทนฺโท ภิกฺขเว สตฺอุปฺปาโท, อถ
 โส สโต ชิปปิเยว วิเสสคามิ โหติ. เสยฺยถาปิ ภิกฺขเว เทว
 สหายกา สหปฺสฺสกีฬากา,^๒ เต กทาจิ กรหจิ กตฺถจิ^๓ อณฺณมณฺณ
 สมากฺขเจยฺยํ, ตเมณฺ^๔ สหายโก สหายกํ เอวํ วเทยฺย 'อิทฺมปิ
 สมฺม สรสิ, อิทฺมปิ สมฺม สรสิติ. โส เอวํ วเทยฺย 'สรามิ สมฺม,
 สรามิ สมฺมาติ; เอวเมว โข ภิกฺขเว ภิกฺขุ ฐมมํ ปริยาปฺภนาติ
 ๕เป๕ ชิปปิเยว วิเสสคามิ โหติ. โสตานคฺคตานํ ภิกฺขเว ฐมฺมานํ
 วจฺสา ปริจิตานํ มนฺสาณฺเปกฺขิตานํ ทิฏฺฐิจฺยา สฺสปปญฺญิวิทฺธานํ อยํ
 จตฺตโต อานิสฺโส ปาฏิกงฺโข. โสตานคฺคตานํ ภิกฺขเว ฐมฺมานํ
 วจฺสา ปริจิตานํ มนฺสาณฺเปกฺขิตานํ ทิฏฺฐิจฺยา สฺสปปญฺญิวิทฺธานํ อิเม
 จตฺตาโร อานิสฺสา ปาฏิกงฺขาติ. ปจฺมํ.

^{๑-๑} สุยา. อิเม ปาจา น ทิสฺสนฺติ

^๓ ฉ.,เท.,อิ. อยํ ปาโจ น ทิสฺสติ.

^๒ ฉ.,เท. สหปฺสฺสกีฬิกา อิ. สหปฺสฺสกีฬิตา

^๔ ฉ.,เท. อณฺโณ ปน

๒. จานสุตต

[๑๙๒] “จตุตถาริมานิ ภิกขเว จานานิ จตุหิ จาเนหิ เวทิตพฺพานิ. กตมานิ จตุตถาริ. สํวาเสน ภิกขเว สิลล์ เวทิตพฺพํ, ตณฺจ โข ที่เมณ อทฺฐนา น อิตฺตํ, มนสิกโรตา โน อมนสิการา,^๑ ปญฺจวตา โน ทุปฺปญฺเณน. สํโหวาเรน ภิกขเว โสเจยฺย เวทิตพฺพํ, ตณฺจ โข ที่เมณ อทฺฐนา น อิตฺตํ, มนสิกโรตา โน อมนสิการา, ปญฺจวตา โน ทุปฺปญฺเณน. อาปทาสฺ ภิกขเว ธาโม เวทิตพฺโพ, โส จ โข ที่เมณ อทฺฐนา น อิตฺตํ, มนสิกโรตา โน อมนสิการา, ปญฺจวตา โน ทุปฺปญฺเณน. สากจฺฉาย ภิกขเว ปญฺจวา เวทิตพฺพา, สา จ โข ที่เมณ อทฺฐนา น อิตฺตํ, มนสิกโรตา โน อมนสิการา, ปญฺจวตา โน ทุปฺปญฺเณน.”

‘สํวาเสน ภิกขเว สิลล์ เวทิตพฺพํ, ตณฺจ โข ที่เมณ อทฺฐนา น อิตฺตํ, มนสิกโรตา โน อมนสิการา, ปญฺจวตา โน ทุปฺปญฺเณนาติ อิติ โข ปเนตํ วุตฺตํ, กิณฺเจตํ ปฏฺิจฺจ วุตฺตํ. อิทฺ ภิกขเว ปุคฺคโล ปุคฺคเลน สทฺธิํ สํวสฺमानอ เอวํ ชานาติ ‘ทีฆรตฺตํ โข อยฺมายสฺมา ขณฺฑทการิ จินฺททการิ สพลการิ กมฺมาสการิ น” สตตการิ น สตตวุตฺติ” สีเลสุ, ทุสฺสีโล อายฺมายสฺมา, นายฺมายสฺมา สีลวาติ.

อิทฺ ปน ภิกขเว ปุคฺคโล ปุคฺคเลน สทฺธิํ สํวสฺमानอ เอวํ ชานาติ ‘ทีฆรตฺตํ โข อยฺมายสฺมา ขณฺฑทการิ อจฺฉินฺททการิ อสพลการิ อกมฺมาสการิ สตตการิ สตตวุตฺติ สีเลสุ, สีลวา

^๑ ฉ., เท. อมนสิกโรตา, เอวมุปริปี.

^๒ ฉ., เท. ทุปฺปญฺเณนาติ

^๓ ฉ., เท., อ. น สนฺตตการิ น สนฺตตวุตฺติ, เอวมุปริปี.

ออยมายสฺมา, นายมายสฺมา ทุสฺสีโลติ 'สํวาทฺสเน ภิกฺขเว สํล
เวทิตพฺพํ, ตณฺจ โข ที่เมเน อทฺฐนา น อิตฺตํ, มนสิกรฺตนา โน
อมนสิการา, ปณฺณวตา โน ทุปฺปณฺณเณนาติ อิติ ยนฺตํ วุตฺตํ,
อิทเมตํ ปฏฺิจจ วุตฺตํ. (๑)

'สํวาทฺสเน ภิกฺขเว สํเจยฺย เวทิตพฺพํ, ตณฺจ โข ที่เมเน
อทฺฐนา น อิตฺตํ, มนสิกรฺตนา โน อมนสิการา, ปณฺณวตา โน
ตุปฺปณฺณเณนาติ อิติ โข ปเนตํ วุตฺตํ, กิณฺเจตํ ปฏฺิจจ วุตฺตํ. อิท
ภิกฺขเว ปุคฺคโล ปุคฺคเลน สทฺธิ สํวาทฺสมาโน เอวํ ชานาติ
'อณฺณถา โข ออยมายสฺมา เอเกเน เอโก วาทฺสโร, อณฺณถา ทฺวิหิ
อณฺณถา ตฺริหิ อณฺณถา สมฺพหฺลเลหิ, วาฏกมฺติ ออยมายสฺมา
ปุริมวาทฺสโร ปจฺฉิมวาทฺสโร,* อปริสฺสทฺธวาทฺสโร ออยมายสฺมา,
นายมายสฺมา ปริสฺสทฺธวาทฺสโรติ.

อิท ปน ภิกฺขเว ปุคฺคโล ปุคฺคเลน สทฺธิ สํวาทฺสมาโน
เอวํ ชานาติ 'ยถา^๒ โข ออยมายสฺมา เอเกเน เอโก วาทฺสโร,
ตถา ทฺวิหิ ตถา ตฺริหิ ตถา สมฺพหฺลเลหิ, นายมายสฺมา วาฏกมฺติ
ปุริมวาทฺสโร ปจฺฉิมวาทฺสโร, ปริสฺสทฺธวาทฺสโร ออยมายสฺมา,
นายมายสฺมา อปริสฺสทฺธวาทฺสโรติ. 'สํวาทฺสเน ภิกฺขเว สํเจยฺย
เวทิตพฺพํ, ตณฺจ โข ที่เมเน อทฺฐนา น อิตฺตํ, มนสิกรฺตนา โน
อมนสิการา, ปณฺณวตา โน ทุปฺปณฺณเณนาติ อิติ ยนฺตํ วุตฺตํ,
อิทเมตํ ปฏฺิจจ วุตฺตํ. (๒)

'อาปทาสฺส ภิกฺขเว ธาโม เวทิตพฺพโ, สํ จ โข ที่เมเน
อทฺฐนา น อิตฺตํ, มนสิกรฺตนา โน อมนสิการา, ปณฺณวตา

* อ. ปจฺฉิมวาทฺสโร

^๒ ฉ., เท., อ. ยถา

โน ทุปฺปณฺเณนาติ อิติ โข ปเนตํ วุตฺตํ, กิณฺเจตํ ปฏิจจ
 วุตฺตํ. อิท ภิกฺขเว เอกจฺเจ ฌาติพฺยสเนน วา ฌุญฺโฆ สมาน
 โภคพฺยสเนน วา ฌุญฺโฆ สมาน โรคพฺยสเนน วา ฌุญฺโฆ
 สมาน น อิติ ปฏิสณฺธิกฺขติ 'ตถาภฺวโต โข อยํ โลกสหนฺนิวาโส,
 ตถาภฺวโต อยํ' อตฺตภาวปฏิลาโภ, ยถาภฺวเต โลกสหนฺนิวาเส ยถาภฺวเต
 อตฺตภาวปฏิลาโภ อญฺจ โลกธมฺมา โลกํ อนุปริวตฺตนฺติ: โลโก จ
 อญฺจ โลกธมฺเม อนุปริวตฺตติ. ลาโภ จ อลาโภ จ ยโส จ
 อยโส จ นิหฺทา จ ปสฺसा จ สุขญจ ทฺวฺกฺขณฺจชาติ. โส
 ฌาติพฺยสเนน วา ฌุญฺโฆ สมาน โภคพฺยสเนน วา ฌุญฺโฆ
 สมาน โรคพฺยสเนน วา ฌุญฺโฆ สมาน โสจติ กิลมฺติ ปริเทวติ
 อรตฺตาฬิ กนฺทติ สมฺโมหํ อาปชฺชติ.

อิธ ปน ภิกฺขเว เอกจฺเจ ฌาติพฺยสเนน วา ฌุญฺโฆ
 สมาน โภคพฺยสเนน วา ฌุญฺโฆ สมาน โรคพฺยสเนน วา
 ฌุญฺโฆ สมาน อิติ ปฏิสณฺธิกฺขติ 'ตถาภฺวโต โข อยํ โลกสหนฺนิวาโส,
 ตถาภฺวโต อตฺตภาวปฏิลาโภ, ยถาภฺวเต โลกสหนฺนิวาเส ยถาภฺวเต
 อตฺตภาวปฏิลาโภ อญฺจ โลกธมฺมา โลกํ อนุปริวตฺตนฺติ: โลโก จ
 อญฺจ โลกธมฺเม อนุปริวตฺตติ. ลาโภ จ อลาโภ จ ยโส จ
 อยโส จ นิหฺทา จ ปสฺसा จ สุขญจ ทฺวฺกฺขณฺจชาติ. โส
 ฌาติพฺยสเนน วา ฌุญฺโฆ สมาน โภคพฺยสเนน วา ฌุญฺโฆ
 สมาน โรคพฺยสเนน วา ฌุญฺโฆ สมาน น โสจติ น กิลมฺติ
 น ปริเทวติ น อรตฺตาฬิ กนฺทติ น สมฺโมหํ อาปชฺชติ.
 'อาปทาสฺ ภิกฺขเว ธาโม เวทิตพฺโพ, โส จ โข ทิเมน อทฺฐนา

* สยา., อ. อยํ ปาโง น ทิสฺสติ.

น อิตฺตํ, มนสิกรโธตา โน อมนสิการา, ปณฺณวตา โน
ทฺทฺปปณฺณเณนาติ อิติ ยนฺตํ วุตฺตํ, อิทเมตํ ปฏิจฺจ วุตฺตํ. (๓)

‘สากจฺฉาย ภิกฺขเว ปณฺณา เวทิตพฺพา, สา จ โข
ทีเเมน อทฺธุนา น อิตฺตํ, มนสิกรโธตา โน อมนสิการา, ปณฺณวตา
โน ทฺทฺปปณฺณเณนาติ อิติ โข ปเนตํ วุตฺตํ, กิณฺเจะตํ ปฏิจฺจ วุตฺตํ.

อิธ ภิกฺขเว ปุคฺคโล ปุคฺคเลน สทฺธิ์ สากจฺฉายมาโน
เอวํ ชานาติ ‘ยถา โข อิมสฺส आयสฺมโต อุมฺมงฺโก ยถา จ
อภินิหารอ ยถา จ ปณฺหสฺมทาหาโร,’ ทฺทฺปปณฺโณ อยมายสฺมา,
นายมายสฺมา ปณฺณวา. ตํ กิณฺส เหตุ. ตถา हि อยมายสฺมา น
เจว คมฺภีรํ อตฺถปทํ อุททาหริ สนฺตํ ปณฺตีตํ อตฺถกาวจรี นิปฺพุ
ปณฺทิตเวทนียํ. ยถจ อยมายสฺมา ฐมฺมํ ภาสติ, ตสฺส จ น^๑
ปฏฺวิโล^๒ สงฺฆิตฺเตน วา วิตุถาเรน วา อตฺถํ อัจฺฉิขิตฺตํ เทเสตฺถ
ปณฺณาเปตฺถ ปณฺณจเปตฺถ วิวริตฺถํ วิภชิตฺถํ อุตฺตตานิกาทฺถํ. ทฺทฺปปณฺโณ
อยมายสฺมาม, นายมายสฺมา ปณฺณวาติ.

เสยฺยถาปิ ภิกฺขเว จกฺขฺมา ปริโส อุทกรหสฺส ตีเร จิตฺโต
ปสฺเสยฺย ปริตฺตํ มจฺฉํ อุมฺมุชฺชมานํ ตสฺส เอวมสฺส ‘ยถา โข
อิมสฺส มจฺฉสฺส อุมฺมงฺโก ยถา จ อุมฺมิชาโต ยถา จ เวคายิตตฺตํ,
ปริตฺโต อयํ มจฺฉโณ, นายํ มจฺฉโณ มหนฺโตติ; เอวเมว โข ภิกฺขเว
ปุคฺคโล ปุคฺคเลน สทฺธิ์ สากจฺฉายมาโน เอวํ ชานาติ ‘ยถา โข
อิมสฺส आयสฺมโต อุมฺมงฺโก ฯเปฯ ทฺทฺปปณฺโณ อยมายสฺมา,
นายมายสฺมา ปณฺณวาติ.

อิธ ปน ภิกฺขเว ปุคฺคโล ปุคฺคเลน สทฺธิ์ สากจฺฉายมาโน
เอวํ ชานาติ ‘ยถา โข อิมสฺส आयสฺมโต อุมฺมงฺโก ยถา จ

^๑ ฉ., เท. ปณฺณาสมฺทาหาโร

^๒ - ๒ ฉ., เท. นปฏฺวิโล

อภินีหาโร ยถา จ ปญฺหสมฺมาจาโร, ปญฺณวา อยมายสฺมา,
 นายมายสฺมา ทุปฺปญฺโณ. ตํ กิสฺส เหตุ. ตถา हि อยมายสฺมา
 คมภีรณฺเจว อตฺถปํ อูทาทรติ สนฺตํ ปณฺตี อตฺกุกาวจโร นิปฺถํ
 ปณฺทิตเวทนียํ. ยญฺจ อยมายสฺมา ฐมฺมํ ภาสติ, ตสฺส จ
 ปฏฺวิโล สงฺขิตฺเตน วา วิตุถาเรน วา อตฺถํ อาจิกฺขิตฺตํ เทเสตฺถ
 ปญฺญาเปตฺถํ ปญฺจเปตฺถํ วิวริตฺถํ วิภชิตฺถํ อุตฺตานีกาตฺถํ. ปญฺณวา
 อยมายสฺมา, นายมายสฺมา ทุปฺปญฺโณติ.

เสยฺยถาปิ ภิกฺขเว จกฺขุมา ปุริโส อุกฺกรหสฺส ตีเร จิโต
 ปสฺเสยฺย มหนฺตํ มจฺฉํ อุมฺมุชฺชมานํ. ตสฺส เอวมสฺส ‘ยถา โข
 อิมสฺส มจฺฉสฺส อุมฺมจฺโค ยถา จ อุมฺมิมาโต ยถา จ เวคายิตตตฺถํ,
 มหนฺโต อยํ มจฺฉเณ, นายนํ มจฺฉเณ ปริตฺโตติ; เอวเมว โข ภิกฺขเว
 ปุคฺคโล ปุคฺคเลน สทฺธี สากจฺฉายมาโน เอวํ ชานาติ ‘ยถา
 โข อิมสฺส อายสฺมโต อุมฺมจฺโค ๕เปยฺย ปญฺณวา อยมายสฺมา,
 นายมายสฺมา ทุปฺปญฺโณติ. (๔)

‘สากจฺฉาย ภิกฺขเว ปญฺญา เวทิตพฺพา, सा ज्ञा विष्णु
 อทฺฐนา น อิตฺตรํ, มนสิโกโรตา โน อมนสิการา, ปญฺณวตา โน
 ทุปฺปญฺเณนาติ อิติ ยนฺตํ วุตฺตํ, อิทเมตํ ปฏฺวิจ วุตฺตํ. อิมานิ โข
 ภิกฺขเว จตฺตาริ จานานิ อิเมहि จตฺถุहि จาเนहि เวทิตพฺพานีติ. ทฺถิ.

๓. ภทฺทียสฺสคฺค

[๑๙๓] เอกํ สมยํ ภควา เวสาลิยํ วิหริติ มหาวเน
 กุฎาคารศาลายํ. อถ โข ภทฺทียอ ลิจฺฉวิ, เยน ภควา, เทนฺอุปสงฺกมิ;
 อุปสงฺกमितฺวา ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา เอกมฺนตํ นิสีทิ. เอกมฺนตํ
 นิสินฺโน โข ภทฺทียอ ลิจฺฉวิ ภควนฺตํ เอตทโวจ

“สุตฺติ เมตฺติ ภนฺเต ‘มายาวี สมนฺโณ โคตโม อวภูฏฺณิมาโย’^๑ ชานาติ, ยาย อญฺญตติยฺยานํ สวเก อวภูฏฺเฐตฺติ. เย เต ภนฺเต เอวมาหํสุ ‘มายาวี สมนฺโณ โคตโม อวภูฏฺณิมาโย ชานาติ, ยาย อญฺญตติยฺยานํ สวเก อวภูฏฺเฐตฺติ. กจฺจิ เต ภนฺเต ภควโต วุตฺตวาทีโน, น จ ภควนฺตํ อฏฺเฐน อพฺภาจิกฺขนฺติ, ฐมฺมสฺส จานุฐมฺมํ พฺยากโรนฺติ, น จ โกจิ สหฐมฺมิโก วาทานุปาโต คารยฺหํ จานํ อากจฺจติ, อนพฺภกฺขาตฺกามา หิ มยํ ภนฺเต ภควนฺตนฺติ.

“เอถ ตุมฺहे ภทฺทีย มา อนุสฺสเวน, มา ปรมฺปราย, มา อิตฺทิกิราย, มา ปิฏกสมฺปทาเนน, มา ตกฺกเหตุ, มา นยเหตุ, มา อาการปริวิตฺตเกน, มา ทิฏฺฐินิขฺฆานกฺขนฺติยา, มา ภพฺพฐปฺตาย, มา ‘สมนฺโณ โน ครุติ. ยทา ตุมฺहे ภทฺทีย อตฺตนา ว ชานเยยถ ‘อิมะ ฐมฺมา อกุสลา, อิมะ ฐมฺมา สวชฺชา, อิมะ ฐมฺมา วิญญฺจฺจหิตา, อิมะ ฐมฺมา สมตฺตา สมากินฺนา อหิตาย ทฺกฺขาย สํวตฺตนฺตฺติ, อถ ตุมฺहे ภทฺทีย ปชฺเหยยาถ.

ตํ ก็ มณฺณถ ภทฺทีย, โลโภ ปุริสสฺส อชฺฉตฺตํ อปฺปชฺชมาโน อปฺปชฺชติ หิตาย วา อหิตาย วาติ. อหิตาย ภนฺเต. “ลฺหุโร ปณายํ ภทฺทีย ปุริสปุคฺคโล โลภาน อภิกฺกโต ปรียาทินฺนจิตฺโต”^๒ ปาณฺปิ หนฺติ, อทินฺนํปิ อาทียติ, ปรรหํปิ คจฺจติ, มุสาปี ภณฺติ, ปรีปี ตถตฺตาย สมากเปติ, ยํส โหติ ทิฆรตฺตํ อหิตาย ทฺกฺขายาติ. เอวํ ภนฺเต.

“ตํ ก็ มณฺณถ ภทฺทีย, โทโส ๔เปย โมโห ๔เปย สารมฺโภ ปุริสสฺส อชฺฉตฺตํ อปฺปชฺชมาโน อปฺปชฺชติ หิตาย วา อหิตาย วาติ. อหิตาย ภนฺเต. “สารมฺโภ”^๓ ปณายํ ภทฺทีย

^๑ ฉ.,เท.,อ. อวภูฏฺณิ มาย

^๒ ฉ.,เท. ปรียาทินฺนจิตฺโต

^๓ ฉ.,เท. สารลฺหุ

ปฺริสํคฺคโล สารมฺเภณ อภิภูโต ปฺริยาภิณฺณจิตฺโต ปาณฺปิ หนฺติ,
อหิณฺปิ อาทียติ, ปฺรทาร์ปิ คจฺจติ, มุสาปิ ภณฺติ, ปฺริปิ ตถตฺตตาย
สมาทเปติ, ยํส โหติ ทิฆมฺมตฺตํ อหิตาย ทฺกฺขายาติ. เอวํ ภนฺเต.

“ตํ ก็ มณฺณถ ภาทฺทีย, อิเม ฆมฺมา กุสลา วา อกุสลา วาติ.
อกุสลา ภนฺเต. “สาวชฺชา วา อนวชฺชา วาติ. สาวชฺชา ภนฺเต
“วิณฺญฺครหิตา วา วิณฺญฺปสฺสตา วาติ. วิณฺญฺครหิตา ภนฺเต.

“สมตฺตา สมาทินฺนา อหิตาย ทฺกฺขาย สํวตฺตนฺติ โน วา.
กถํ วา เอตฺถ โหตีติ. “สมตฺตา ภนฺเต สมาทินฺนา อหิตาย
ทฺกฺขาย สํวตฺตนฺติ, เอวํ โน เอตฺถ โหตีติ.

“อิติ โข ภาทฺทีย ยํ ตํ อโวจฺจุห” ‘เอถ ตฺมฺเห ภาทฺทีย
มา อนุสฺสเวน, มา ปรมฺปราย, มา อิตฺทิกฺราย, มา ปิฎกสมฺปทาเนน,
มา ตกฺกเหตุ, มา นยเหตุ, มา อาการปรีวิตฺกเณ, มา
ทิกฺกจินฺชฎานกฺขนฺติยา, มา ภาพฺพรูปตฺตาย, มา ‘สมโณ โน ครุติ.
ยทา ตฺมฺเห ภาทฺทีย อตฺตนา ว ชาเนยฺยาถ ‘อิเม ฆมฺมา อกุสลา,
อิเม ฆมฺมา สาวชฺชา, อิเม ฆมฺมา วิณฺญฺครหิตา, อิเม ฆมฺมา
สมตฺตา สมาทินฺนา อหิตาย ทฺกฺขาย สํวตฺตนฺตีติ, อถ ตฺมฺเห
ภาทฺทีย ปชฺเหยยฺยาถาติ อิติ ยนฺตํ วุตฺตํ, อิทเมตํ ปฏิจฺจ วุตฺตํ.

เอถ ตฺมฺเห ภาทฺทีย มา อนุสฺสเวน, มา ปรมฺปราย, มา
อิตฺทิกฺราย, มา ปิฎกสมฺปทาเนน, มา ตกฺกเหตุ, มา นยเหตุ, มา
อาการปรีวิตฺกเณ, มา ทิกฺกจินฺชฎานกฺขนฺติยา, มา ภาพฺพรูปตฺตาย,
มา ‘สมโณ โน ครุติ. ยทา ตฺมฺเห ภาทฺทีย อตฺตนา ว ชาเนยฺยาถ
‘อิเม ฆมฺมา กุสลา, อิเม ฆมฺมา อนวชฺชา, อิเม ฆมฺมา
วิณฺญฺปสฺสตา, อิเม ฆมฺมา สมตฺตา สมาทินฺนา หิตาย สฺขาย
สํวตฺตนฺตีติ, อถ ตฺมฺเห ภาทฺทีย อุปสมฺปชฺช วิหเรยฺยาถ.”^๒

^๑ ฉ.,เท. เต อโวจฺจุหา

^๒ ฉ.,เท. อิตฺสทโท ทิสฺสติ.

ตํ ก็ มณฺณถ ภทฺทีย, อโลโก ปุริสสฺส อชฺฌตฺตํ
 อุปฺปชฺชมาโน อุปฺปชฺชติ หิตาย วา อหิตาย วาติ. หิตาย ภนฺเต.
 “อลฺลฺลฺลฺล ปณายํ ภทฺทีย ปุริสํคฺคโล โลเภณ อนภิภูโต
 อปริยาทิณฺณจิตฺโต เนว ปาณํ หนติ, น อทินฺนํ อาทียติ, น
 ปรทาร์ คจฺจติ, น มุสา ภณฺติ, ปรปี ตถตฺตตาย น” สมหทเปติ,
 ยํส โหติ ทิฆมฺมตฺตํ หิตาย สฺขายาติ. เอวํ ภนฺเต.

“ตํ ก็ มณฺณถ ภทฺทีย, โทโส ๔เปยฺย อโมโห ๔เปยฺย
 อสารมฺโห ปุริสสฺส อชฺฌตฺตํ อุปฺปชฺชมาโน อุปฺปชฺชติ หิตาย วา
 อหิตาย วาติ. หิตาย ภนฺเต. “อสารมฺโห ปณายํ ภทฺทีย ปุริสํคฺคโล
 สारมฺเภณ อนภิภูโต อปริยาทิณฺณจิตฺโต เนว ปาณํ หนติ, น
 อทินฺนํ อาทียติ, น ปรทาร์ คจฺจติ, น มุสา ภณฺติ, ปรปี ตถตฺตตาย
 น” สมหทเปติ, ยํส โหติ ทิฆมฺมตฺตํ หิตาย สฺขายาติ.” เอวํ ภนฺเต.

“ตํ ก็ มณฺณถ ภทฺทีย, อิเม ฐมฺมา กุสลา วา อกุสลา วาติ.
 กุสลา ภนฺเต. “สาวชฺชา วา อนวชฺชา วาติ. อนวชฺชา ภนฺเต.
 “วิญญฺครหิตา วา วิญญฺปสฺสตา วาติ. วิญญฺปสฺสตา ภนฺเต.
 “สมตฺตตา สมหทินฺนา หิตาย สฺขาย สํวตฺตนฺติ โน วา. กถํ วา
 เอตฺถ โหตีติ. “สมตฺตตา ภนฺเต สมหทินฺนา หิตาย สฺขาย
 สํวตฺตนฺติ, เอวํ โน เอตฺถ โหตีติ.

“อิติ โข ภทฺทีย ยํ ตํ อโวจฺมุห ‘เอถ ตุมฺहे ภทฺทีย
 มา อนุสฺสเวน, มา ปรมฺปราย, มา อิติกราย, มา ปิฎกสมฺปทาเนน,
 มา ตกฺกเหตุ, มา นยเหตุ, มา อาการปริวิตกฺเกณ, มา ทิฎฺฐิ-
 นิชฺฌานกฺขนฺติยา, มา ภพฺพรูปตาย, มา ‘สมโณ โน ครุติ. ยทา
 ตุมฺहे ภทฺทีย อตฺตนา ว ชาเนยฺยาถ ‘อิเม ฐมฺมา กุสลา, อิเม

^๑ สฺยา. นสฺสโท น ทิสฺสติ.

^๒ สฺยา. สฺขาย สํวตฺตตีติ.

ธมฺมา อนวชฺชา, อิมะ ธมฺมา วิญญุปสฺสตา, อิมะ ธมฺมา สมตฺตา
 สมากินฺนา หิตาย สุขาย สํวตฺตุนฺตฺติ, อถ ตุมฺहे ภทฺทีย
 อุปสมฺปชฺช วิหเรยฺยาถาติ อิติ ยนฺตํ วุตฺตํ, อิทเมตํ ปฏิจฺจ วุตฺตํ.

เย โข เต ภทฺทีย โลเก สนฺโต สปปริสา, เต สวากํ เอวํ
 สมากเปฺนฺติ ‘เอहि ตวํ อมฺโห ปุริส โลภํ วิเนยฺย วิเนยฺย* วิหราหิ,
 โลภํ วิเนยฺย วิเนยฺย* วิหรนฺโต น โลภชฺช กมฺมํ กริสฺสสฺสิ กาเยน
 วาจาเยน มนสา. โทสํ วิเนยฺย วิเนยฺย วิหราหิ, โทสํ วิเนยฺย
 วิเนยฺย วิหรนฺโต น โทสชฺช กมฺมํ กริสฺสสฺสิ กาเยน วาจาเยน มนสา.
 โมหํ วิเนยฺย วิเนยฺย วิหราหิ, โมหํ วิเนยฺย วิเนยฺย วิหรนฺโต น
 โมหชฺช กมฺมํ กริสฺสสฺสิ กาเยน วาจาเยน มนสา. สารมฺภํ วิเนยฺย
 วิเนยฺย วิหราหิ, สารมฺภํ วิเนยฺย วิเนยฺย วิหรนฺโต น สารมฺภชฺช
 กมฺมํ กริสฺสสฺสิ กาเยน วาจาเยน มนสาติ.

เอวํ วุตฺเต, ภทฺทียो ลิจฺจวิ ภควนฺตํ เอตทโวจ “อภิกฺกนฺตํ
 ภนฺเต ะเปฯ อุปาสกํ มํ ภนฺเต ภควา ชาเรตุ อชฺชตฺตเค
 ปาณฺเปตํ สรณํ คตฺตติ.

“อปิ นู ตาหิ ภทฺทีย เอวํ อวจํ ‘เอहि เม ตวํ ภทฺทีย
 สวากो โหหิ, อหิ เต^๒ สตฺตา ภวิสฺสามิติ. โน เหนฺตํ ภนฺเต.
 “เอวํวาทิ โข มํ ภทฺทีย เอวมกฺขายี เอเก สมณพฺรหฺมณฺหา
 อสตา ตฺจจฺฉา มฺสา อฏฺเตน อพฺภาจิกฺขนฺติ ‘มายาวิ สมณฺโณ โคตโม
 อวภูฏฺฐนิมาโย ชานาติ, ยาย อณฺณตฺติตฺถิยานํ สวเก อวภูฏฺฐตฺติติ.
 “ภทฺทีกา ภนฺเต อวภูฏฺฐนิมายา, กลฺยาณิ ภนฺเต อวภูฏฺฐนิมายา,
 ปิยา เม ภนฺเต ฌาติสาลอหิตา อิมาย อวภูฏฺฐนียา อวภูฏฺฐเยยฺย,

* ฉ.,เท.,อ. อยํ ปาโง น ทิสฺสติ, เอวมฺปรี. ^๒ ฉ.,เท.,อ. อยํ ปาโง น ทิสฺสติ.

ปิยานมฺปิ เม อสฺส ฌาติสาลโหิตานํ ที่ฆรตฺตํ หิตาย สุขาย. สพฺเพ เจปิ ฆนฺเต ขตฺติยา อิมาย อวณฺณณียา อวณฺณเญยฺยํ สพฺเพสมฺปิสฺส ขตฺติยานํ ที่ฆรตฺตํ หิตาย สุขาย. สพฺเพ เจปิ ฆนฺเต พุราหฺมณา ๔เปยฺ เวสฺสา ๔เปยฺ สุทฺทา อิมาย อวณฺณณียา อวณฺณเญยฺยํ, สพฺเพสมฺปิสฺส สุทฺทานํ ที่ฆรตฺตํ หิตาย สุขายาติ.

“เอวเมตํ ภทฺทีย, เอวเมตํ ภทฺทีย, สพฺเพ เจปิ ภทฺทีย ขตฺติยา อิมาย^๑ อวณฺณณียา^๑ อวณฺณเญยฺยํ อุกฺกุสฺสธมฺมปฺปหานาย กุสฺลธมฺมปฺสมฺปทาย, สพฺเพสมฺปิสฺส ขตฺติยานํ ที่ฆรตฺตํ หิตาย สุขาย. สพฺเพ เจปิ ภทฺทีย พุราหฺมณา ๔เปยฺ เวสฺสา ๔เปยฺ สุทฺทา อิมาย^๒ อวณฺณณียา^๒ อวณฺณเญยฺยํ อุกฺกุสฺสธมฺมปฺปหานาย กุสฺลธมฺมปฺสมฺปทาย, สพฺเพสมฺปิสฺส สุทฺทานํ ที่ฆรตฺตํ หิตาย สุขาย. สเทวโก เจปิ ภทฺทีย โลโก สมารโก สพุรหฺมโก สสฺสสมณพุราหฺมณิ^๓ ปชา สเทวมนุสฺสา อวณฺณเญยฺยํ อุกฺกุสฺสธมฺมปฺปหานาย กุสฺลธมฺมปฺสมฺปทาย, สเทวกสฺสปิสฺส^๔ โลกสฺส สมารกสฺส สพุรหฺมกสฺส สสฺสสมณพุราหฺมณียา ปชาย สเทวมนุสฺสาย ที่ฆรตฺตํ หิตาย สุขาย. อิเม เจปิ ภทฺทีย มหาสาลา อิมาย อวณฺณณียา อวณฺณเญยฺยํ อุกฺกุสฺสธมฺมปฺปหานาย กุสฺลธมฺมปฺสมฺปทาย, อิเมสมฺปิสฺส มหาสาลานํ ที่ฆรตฺตํ หิตาย สุขาย. สเจ^๕ เจเตยฺยํ,^๕ โก ปน วาโท มนุสฺสฏฺฐตฺตสาติ. ตติยํ.

^{๑-๑} สฺยา. อิเม ปาจา น ทิสฺสนฺติ. เอวมฺปรี. ^๓ สฺยา. สสฺสสมณพุราหฺมณิ

^{๒-๒} ฉ.,เท. อิเม ปาจา น ทิสฺสนฺติ.

^๔ สฺยา. สเทวกสฺส

^{๕-๕} ฉ.,เท. อิเม ปาจา น ทิสฺสนฺติ.

๔. สาปคิยาสุตต^๑

[๑๙๔] เอกัม สมัย อายสฺมา อานนฺโท โกพิเยสฺส วิหริติ
 สาปคัม^๒ นาม โกพิยานํ นิคโม. อถ โข สมฺพหุลา สาปคิยา
 โกพิยปฺตฺตา, เยนายสฺมา อานนฺโท, เตนฺอุปสงฺกมัสฺสุ; อุปสงฺกมิตฺวา
 อายสฺมนฺตํ อานนฺทํ อภิวาเทตฺวา เอกมนฺตํ นิสีทิสฺสุ. เอกมนฺตํ
 นิสินฺเน เต^๓ โข สาปคิเย โกพิยปฺตฺเต อายสฺมา อานนฺโท เอตทโวจ

“จตุตทารีมานิ พุคฺคฺมปชฺชา ปาริสฺสุทฺธิปธานินฺยํคานิ เตน
 ภควตา ชานตา ปสฺสตา อรหตา สมฺมาสมฺพุทฺเธน สมฺมทกฺขาตานิ
 สตฺตานํ วิสฺสุทฺธิยา โสกปริเทวานํ สมตฺติกฺกมา ย ทฺกฺขทฺโหมนสฺसानํ
 อตฺถกฺกมา^๔ ฌายสฺส อธิคฺมา ย นีพฺพานสฺส สจฺฉนิกิริยา ย. กตฺมานิ
 จตุตทาริ. สีสฺลปาริสฺสุทฺธิปธานินฺยํคํ, จิตฺตปาริสฺสุทฺธิปธานินฺยํคํ,
 ทิฏฺฐิปาริสฺสุทฺธิปธานินฺยํคํ, วิมุตฺติปาริสฺสุทฺธิปธานินฺยํคํ.

กตมญฺจ พุคฺคฺมปชฺชา สีสฺลปาริสฺสุทฺธิปธานินฺยํคํ. อิท
 พุคฺคฺมปชฺชา ภิกฺขุ สีสฺลวา โหติ ยเปยฺย สมาทาย สิกฺขติ
 สิกฺขาปเทสฺส. อयํ วุจฺจติ พุคฺคฺมปชฺชา สีสฺลปาริสฺสุทฺธิ. ‘อิติ เอวรूप^๕
 สีสฺลปาริสฺสุทฺธิ อปริปฺปรี วา ปริปฺปเรสฺสามิ, ปริปฺปรี วา ตตฺถ ตตฺถ
 ปณฺณาย อนฺุคฺคเหสฺสามิติ โย ตตฺถ ฉนฺโท จ วายาโม จ
 อุสฺสาโห จ อุสฺโสฬฺหิ จ อปฺปฏฺฐิวนิ จ สติ จ สมฺปชฺฌณญฺจ.
 อิทํ วุจฺจติ พุคฺคฺมปชฺชา สีสฺลปาริสฺสุทฺธิปธานินฺยํคํ.

กตมญฺจ พุคฺคฺมปชฺชา จิตฺตปาริสฺสุทฺธิปธานินฺยํคํ. อิท
 พุคฺคฺมปชฺชา ภิกฺขุ วิวิจฺเจว กาเมหิ ยเปยฺย จตฺตตฺถ ฌานํ

^๑ ฉ. สามคิยาสุตตํ เท. สามคิยสุตตํ

^๒ ฉ., เท. สามคัม

^๓ สฺยา. อยํ ปาโห น ทิสฺสติ.

^๔ อ. อตฺถกฺกมา

^๕ ฉ., เท. เอวรूपิ, เอวมฺปริปิ.

อุปสมฺปชฺช วิหฺรติ. อํ วุจฺจติ พุยฺยคฺขมฺปชฺชา จิตฺตปาริสฺสุทฺธิ. 'อิตฺติ
เอวฺรูปํ จิตฺตปาริสฺสุทฺธิ อปริปฺปํ วั ปริปฺปเรสฺสามิ, ปริปฺปํ วั ตตฺถ
ตตฺถ ปณฺณาย อนฺนคฺคเหสฺสามิตี' โย ตตฺถ ฉนฺโท จ วายาโม จ
อุสฺสาโห จ อุสฺโสฬฺหี จ อปฺปฏฺวิวณฺนี จ สติ จ สมฺปชฺจณฺณจ.
อิทํ วุจฺจติ พุยฺยคฺขมฺปชฺชา จิตฺตปาริสฺสุทฺธิปชานินฺยํคํ.

กตมณฺจ พุยฺยคฺขมฺปชฺชา ทิฏฺฐิจิปาริสฺสุทฺธิปชานินฺยํคํ. อิธ
พุยฺยคฺขมฺปชฺชา ภิกฺขุ 'อิทํ ทุคฺคชนฺติ ยถาภูตํ ปชานาติ ะเปยฺ 'อํ
ทุคฺคชนฺโรธคามินิ ปฏฺฐิปทาติ ยถาภูตํ ปชานาติ. อํ วุจฺจติ
พุยฺยคฺขมฺปชฺชา ทิฏฺฐิจิปาริสฺสุทฺธิ. 'อิตฺติ เอวฺรูปํ ทิฏฺฐิจิปาริสฺสุทฺธิ อปริปฺปํ
วั ปริปฺปเรสฺสามิ, ปริปฺปํ วั ตตฺถ ตตฺถ ปณฺณาย อนฺนคฺคเหสฺสามิตี
โย ตตฺถ ฉนฺโท จ วายาโม จ อุสฺสาโห จ อุสฺโสฬฺหี จ
อปฺปฏฺวิวณฺนี จ สติ จ สมฺปชฺจณฺณจ. อิทํ วุจฺจติ พุยฺยคฺขมฺปชฺชา
ทิฏฺฐิจิปาริสฺสุทฺธิปชานินฺยํคํ.

กตมณฺจ พุยฺยคฺขมฺปชฺชา วิมุตฺติปาริสฺสุทฺธิปชานินฺยํคํ. ส โข
โส พุยฺยคฺขมฺปชฺชา อริยสวโก อิมินา จ สิลปาริสฺสุทฺธิปชานินฺยํเคน
สมนฺนาคโต อิมินา จ จิตฺตปาริสฺสุทฺธิปชานินฺยํเคน สมนฺนาคโต
อิมินา จ ทิฏฺฐิจิปาริสฺสุทฺธิปชานินฺยํเคน สมนฺนาคโต รชฺนีเยสฺส ฐมฺเมสฺส
จิตฺตํ วิราเชติ, วิโมจฺนีเยสฺส ฐมฺเมสฺส จิตฺตํ วิโมเจติ. โส รชฺนีเยสฺส
ฐมฺเมสฺส จิตฺตํ วิราเชตฺวา วิโมจฺนีเยสฺส ฐมฺเมสฺส จิตฺตํ วิโมเจตฺวา
สมฺมาวิมุตฺตี ฝุสฺติ. อํ วุจฺจติ พุยฺยคฺขมฺปชฺชา วิมุตฺติปาริสฺสุทฺธิ. 'อิตฺติ
เอวฺรูปํ วิมุตฺติปาริสฺสุทฺธิ อปริปฺปํ วั ปริปฺปเรสฺสามิ, ปริปฺปํ วั
ตตฺถ ตตฺถ ปณฺณาย อนฺนคฺคเหสฺสามิตี โย ตตฺถ ฉนฺโท จ
ววายาโม จ อุสฺสาโห จ อุสฺโสฬฺหี จ อปฺปฏฺวิวณฺนี จ สติ จ
สมฺปชฺจณฺณจ. อิทํ วุจฺจติ พุยฺยคฺขมฺปชฺชา วิมุตฺติปาริสฺสุทฺธิปชานินฺยํคํ.

* อ. อนฺนคฺคเหสฺสามิตี

อิมานิ ไช พุยกุชปชฺชา จตุตาริ ปาริสุทธิปธานิยงคานิ เตน
ภควตา ชานตา ปสฺสตา อรหตา สมฺมาสมพุทฺเธน สมมทกฺขาตานิ
สตฺตานํ วิสุทฺธิยา โสภปริเทวานํ สมติกฺกมาย ทุกฺขโทมนสฺसानํ
อตฺถงฺคมาย ฌายสฺส อธิคฺมาย นิพฺพานสฺส สจฺฉิกิริยาयाติ. จตฺตถ.

๕. วปฺปสฺสตุตฺตํ

[๑๙๕] เอกํ สมยํ ภควา สกฺเกสฺสุ วิหริติ กปิลวตฺถุสฺมี
นิโครธาราเม. ธถ ไช วปฺโป สกฺโก นิคณฺฐสวโก, เยนายสฺมา
มหาโมคฺคัลลาโน, เตนุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา อายสฺมนตํ
มหาโมคฺคัลลานํ อภิวาเทตฺวา เอกมนฺตํ นิสฺสีทิ. เอกมนฺตํ นิสฺสินํ
ไช วปฺป สกฺกํ นิคณฺฐสวกํ อายสฺมา มหาโมคฺคัลลาโน เอตทโวจ

“อิธสฺส วปฺป กาเยน สํวฺโต วาจาเย สํวฺโต มนสา
สํวฺโต, อวิชฺชาวिरาคา วิชฺชุปฺปาทา ปสฺสสฺสิ โน ตวํ วปฺป
ตณฺหํ, ยโตนิทานํ ปุริสํ ทุกฺขเวทนิยา อาสวา อสฺสเวยฺยํ
อภิสมฺปรายนฺติ. “ปสฺสามหํ ภนฺเต ตณฺหํ. อิธสฺส ภนฺเต ปุพฺเพ
ปาปกมฺมํ กตํ อวิปฺกุกวิปากํ, ตโตนิทานํ ปุริสํ ทุกฺขเวทนิยา
อาสวา อสฺสเวยฺยํ อภิสมฺปรายนฺติ. อยเมว” ไช ปนายสฺมโต
มหาโมคฺคัลลานสฺส วปฺเปเน สกฺเกเน นิคณฺฐสวเกเน สทฺธิ
อนฺตรากถา” วิปฺปกตา โหติ.

ธถ ไช ภควา สายณฺหสมยํ ปฏิสลฺลานา วุฏฺฐิจิโต,
เยนุปฏฺฐาณสาลา, เตนุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา ปณฺณตฺเต อาสเน
นิสฺสีทิ; นิสฺซช ไช ภควา อายสฺมนตํ มหาโมคฺคัลลานํ เอตทโวจ

๑ ฉ.,เท.,อิ. อยญฺเจว

๒ สย.,อิ. กถา

“กายนฺตุถ โมคฺคัลลาน เอตฺรหิ กถาย สนนฺนินฺนา,
กา จ ปน โว อนฺตรากถา วิปฺปกตาทิ.

“อิทาหิ ภาณเต วปฺป สกุกํ นิคณฺจสาวกํ เอตทโวจํ ‘อิธสฺส
วปฺป กาเยน สํวฺโต วาจาเย สํวฺโต มนฺสา สํวฺโต, อวิชฺชาวิราคา
วิชฺชุปฺปาทา ปสฺสสฺสิ โน ตวํ วปฺป ตณฺจํ, ยโตนิทานํ ปุริสํ
ทุกฺขเวทนิยา อาสวา อสฺสเวยฺยํ อภิสมฺปรายนฺติ. เอวํ วุตฺเต,
ภาณเต วปฺโป สกุกโก นิคณฺจสาวโก มํ เอตทโวจํ ‘ปสฺสามหิ
ภาณเต ตณฺจํ. อิธสฺส ภาณเต ปุพฺเพ ปาปกมฺมํ กตํ อวิปฺกวิปากํ,
ตโตนิทานํ ปุริสํ ทุกฺขเวทนิยา อาสวา อสฺสเวยฺยํ อภิสมฺปรายนฺติ.
อโย โข โน ภาณเต วปฺเปน สกุกเกน นิคณฺจสาวเกน สทฺธิ
อนฺตรากถา วิปฺปกตา, อถ ภควา อณฺุปฺตโตติ.

อถ โข ภควา วปฺป สกุกํ นิคณฺจสาวกํ เอตทโวจํ “สเจ
โย เม ตวํ วปฺป อณฺุณฺณเยยฺยํ เจว อณฺุชานเยยฺยาสฺสิ,
ปฏฺฐิกโกสิตพฺพญจ ปฏฺฐิกโกสเยยฺยาสฺสิ, ยสฺส จ เม ภาสิตสฺส อตฺถํ
น ชานเยยฺยาสฺสิ, มเมวตตถฺถตฺตริ^๑ ปฏฺฐิปฺุจฺเจยฺยาสฺสิ “อิทํ ภาณเต กถํ,
อิมสฺส โก อตฺถโถติ. สฺยา โน เอตฺถ กถาสลฺลาโปติ.
“อณฺุณฺณเยยฺยญฺเจวาทิ ภาณเต ภควโต อณฺุชานิสฺสสามิ,
ปฏฺฐิกโกสิตพฺพญจ ปฏฺฐิกโกสิสฺสสามิ, ยสฺส จาหิ ภควโต ภาสิตสฺส
อตฺถํ น ชานิสฺสสามิ, ภควนฺตํเยเวตถฺถตฺตริ ปฏฺฐิปฺุจฺฉิสฺสสามิ ‘อิทํ
ภาณเต กถํ, อิมสฺส โก อตฺถโถติ. โหตุ โน เอตฺถ กถาสลฺลาโปติ.

“ตํ กิํ มณฺณสิ วปฺป. ยะ กายสมารมฺภปฺุจฺจา อฺุปฺปชฺชนฺติ
อาสวา วิฆาตปริพาหา, กายสมารมฺภา ปฏฺฐิวิรตสฺส เอวํส เต
อาสวา วิฆาตปริพาหา น โหณฺติ. โส นวญจ กมฺมํ น กโรติ,

^๑ สฺยา.,อิ. มเมว ตถฺถตฺตริ ฉ.,เท. มเมเวตถ อตฺตริ

ปุราณณจ กมมํ สุสฺสํ สุสฺสํ พุยนตีกโรติ, สนฺทิภฺจิกา นิชฺชรา
อกาลิกา เอหิปสฺสิกา โอปนยิกา ปจฺจตฺตํ เวทิตพฺพา วิญญฺหิ.^๑
ปสฺสสฺสิ โน ตํวํ วปฺป ตณฺหํ, ยโตนิทานํ ปุริสํ ทุกฺขเวทนียา
อาสวา อสฺสเวยฺยํ อภิสมฺปรายนฺติ. โน เหติ ภาณเต.

“ตํ ก็ มณฺณสิ วปฺป. เย วจีสมารมฺหาปจฺจยา อุปฺปชฺชนฺติ
อาสวา วิฆาตปริพาหา, วจีสมารมฺหา ปฏฺวิวิตสฺส เอวํส เต
อาสวา วิฆาตปริพาหา น โหณฺติ. โส นวณฺจ กมมํ น กโรติ,
ปุราณณจ กมมํ สุสฺสํ สุสฺสํ พุยนตีกโรติ, สนฺทิภฺจิกา นิชฺชรา
อกาลิกา เอหิปสฺสิกา โอปนยิกา ปจฺจตฺตํ เวทิตพฺพา วิญญฺหิ.
ปสฺสสฺสิ โน ตํวํ วปฺป ตณฺหํ, ยโตนิทานํ ปุริสํ ทุกฺขเวทนียา
อาสวา อสฺสเวยฺยํ อภิสมฺปรายนฺติ. โน เหติ ภาณเต.

“ตํ ก็ มณฺณสิ วปฺป. เย มโนสมารมฺหาปจฺจยา อุปฺปชฺชนฺติ
อาสวา วิฆาตปริพาหา, มโนสมารมฺหา ปฏฺวิวิตสฺส เอวํส เต
อาสวา วิฆาตปริพาหา น โหณฺติ. โส นวณฺจ กมมํ น กโรติ,
ปุราณณจ กมมํ สุสฺสํ สุสฺสํ พุยนตีกโรติ, สนฺทิภฺจิกา นิชฺชรา
อกาลิกา เอหิปสฺสิกา โอปนยิกา ปจฺจตฺตํ เวทิตพฺพา วิญญฺหิ.
ปสฺสสฺสิ โน ตํวํ วปฺป ตณฺหํ, ยโตนิทานํ ปุริสํ ทุกฺขเวทนียา
อาสวา อสฺสเวยฺยํ อภิสมฺปรายนฺติ. โน เหติ ภาณเต.

“ตํ ก็ มณฺณสิ วปฺป. เย อวิชฺชาปจฺจยา อุปฺปชฺชนฺติ
อาสวา วิฆาตปริพาหา, อวิชฺชาวिरาคา วิชฺชุปฺปาทา เอวํส เต
อาสวา วิฆาตปริพาหา น โหณฺติ. โส นวณฺจ กมมํ น กโรติ,
ปุราณณจ กมมํ สุสฺสํ สุสฺสํ พุยนตีกโรติ, สนฺทิภฺจิกา นิชฺชรา
อกาลิกา เอหิปสฺสิกา โอปนยิกา ปจฺจตฺตํ เวทิตพฺพา วิญญฺหิ.

^๑ อ. วิญญฺหิติ

ปสฺสสิ โน ตวํ วปฺป ตณฺหาณํ, ยโตนิทานํ ปุริสํ ทุกฺขเวทนิยา
 อาสวา อสฺสเวยฺยํ อภิสมฺปรายนฺติ. โน เหนฺตํ ภาเนเต.

“เอวํ สมฺมาวิมุตฺตจิตฺตสฺส โข วปฺป ภิกฺขุโน จ สตตวิหारा
 อธิคฺตา โหหนฺติ. โส จกฺขุณา รูโป ทิสฺวา เนว สุมโน โหติ น
 ทุมฺมโน, อุเปกฺขโก วิหริติ สโต สมฺปชาโน. โสเตน สทฺทํ สุตฺวา
 ๔เปยฺย ฌาเนน คนฺธํ ฌายิตฺวา ๔เปยฺย ชีวฺหาย รสํ สายิตฺวา ๔เปยฺย
 กาเยน โผฏฺฐพฺพํ ผุสฺสิตฺวา ๔เปยฺย มนฺসা ฌมฺมํ วิญฺญาย เนว
 สุมโน โหติ น ทุมฺมโน, อุเปกฺขโก วิหริติ สโต สมฺปชาโน. โส
 กายปริยฺยนฺตํ เวทนํ เวทียมาโน ‘กายปริยฺยนฺตํ เวทนํ เวทียมิตฺติ
 ปชานาติ, ชีวิตปริยฺยนฺตํ เวทนํ เวทียมาโน ‘ชีวิตปริยฺยนฺตํ เวทนํ
 เวทียมิตฺติ ปชานาติ, ‘กายสฺส ฌาตา อุทฺธํ ชีวิตปริยาทानา อิว
 สพฺพเวทียตานิ อนภินนฺทิตานิ สิตฺตี ภวิสฺสนฺติตฺติ ปชานาติ.

เสยฺยถาปิ วปฺป ญฺโณ ปฏิจฺจ ฉายา ปณฺณายติ, อถ
 ปุริโส อาคจฺเจยฺย กุทฺทาลปิฏฺกํ^๑ อาทาย. โส ตํ ญฺโณ มฺุเล
 จินฺนํเทยฺย, มฺุเล เจตฺวา^๒ ปลิขณฺเยย, ปลิขณฺตฺวา มฺุลานิ อุทฺทเรยฺย
 อนฺตมโส อุสฺสิรนาฬิมตฺตานิปี. โส ตํ ญฺโณ ขณฺฑาขณฺฑิกํ จินฺนํเทยฺย,
 ขณฺฑาขณฺฑิกํ เจตฺวา ฝาเลยฺย, ฝาเลตฺวา สกฺลิกํ^๓ กเรยฺย,
 สกฺลิกํ กริตฺวา^๔ วาตาตเป วิโสเสยฺย, วาตาตเป วิโสเสตฺวา
 อคฺคิณา ทฺเหยฺย, อคฺคิณา ทฺหิตฺวา^๕ มสฺสี กเรยฺย, มสฺสี กริตฺวา
 มหาวาเต วา โอมฺเณยฺย,^๖ นทียา วา สิมฺโสตาย ปวาเหยฺย, เอวํ

^๑ ฉ.,เท. กุทฺทาลปิฏฺกํ

^๓ ฉ.,เท. สกฺลิกํ สกฺลิกํ

^๔ ฉ.,เท. ทฺเหตฺวา

^๒ ฉ.,เท. จินฺนํทิตฺวา

^๕ ฉ.,เท. กตฺวา

^๖ ฉ.,เท. โอมฺเณยฺย

หิสุส วปฺป ยา ญฺณํ ปฏิจฺจ ฉายา, สา อุจฺฉินฺนมุลา ตาลาวตฺถุกตา
อนภาวักตา อายตี อนุปฺปาทธมฺมา;

เอวเมว โข วปฺป เอวํสมฺมาวิมุตฺตจิตฺตสุส ภิกฺขุโน จ
สตตวิหารา อธิคตา โหนฺติ. โส จกฺขุนา รูปรํ ทิสฺวา เนว สุมโน
โหติ น ทุมฺมโน, อุเปกฺขโก วิหริติ สโต สมฺปชาโน. โสเตน
สทฺทํ สุตฺวา ๔เปยฺ ฌาเนน คนฺธํ ฌายิตฺวา ๔เปยฺ ชีวฺหาเย รสํ
สายิตฺวา ๔เปยฺ กาเยน โผฏฺฐพฺพํ ผุสฺสิตฺวา ๔เปยฺ มนฺสา ธมฺมํ
วิญฺญาย เนว สุมโน โหติ น ทุมฺมโน, อุเปกฺขโก วิหริติ สโต
สมฺปชาโน. โส กายปริยฺยนฺตํ เวทนํ เวทียมาโน ‘กายปริยฺยนฺตํ
เวทนํ เวทียามีติ ปชานาติ, ชีวิตปริยฺยนฺตํ เวทนํ เวทียมาโน
‘ชีวิตปริยฺยนฺตํ เวทนํ เวทียามีติ ปชานาติ, ‘กายสุส เกทา อุทฺธํ
ชีวิตปริยฺยาทนา อิวฺ สพฺพเวทียตานิ อนภินฺนุทิตานิ สิตี
ภวิสฺสนฺตํ ปชานาตีติ.”

เอวํ วุตฺเต, วปฺโป สกฺโก นิคณฺจสวโก ภควนฺตํ
เอตทวโจ “เสยฺยถาปิ ภนฺเต ปริโส อุทฺยตฺถิโก อสฺสปณฺธิ
โปเสยฺย, โส อุทฺยณฺเจว นาธิคฺจเจยฺย, อุตฺตริณฺจ กิลมถสฺส
วิฆาตสฺส ภาที อสฺส; เอวเมว โข อหํ ภนฺเต อุทฺยตฺถิโก พาเล
นิคณฺเจ ปยิริปาสี, โส^๒ อุทฺยณฺเจว นาธิคฺจนี, อุตฺตริณฺจ
กิลมถสฺส วิฆาตสฺส ภาที อโหสี. เอสาหํ ภนฺเต อชฺชตฺถคฺเค, โย
เม พาเลสุ นิคณฺเจสุ ปสาโท,” ตํ มหาวาเต วา โอมุณามิ,
นทียา วา สีฆโรตตาย ปวาเหมมิ. อภิกฺกนฺตํ ภนฺเต, อภิกฺกนฺตํ
ภนฺเต. เสยฺยถาปิ ภนฺเต นิกฺกชฺชิตํ วา อุกฺกชฺชเยยฺย, ปฏิจฺจณฺหนํ

^๑ ฉ.,เท.,อิ. อิตฺสทฺโท น ทิสฺสติ. ^๒ ฉ.,เท.,อิ. สวาท

^๓ อิ. สมฺปสาโท

วา วิวเรยฺย, มุพฺพหสฺส วา มคฺคํ อาจิกฺขะยฺย, อนฺธกาเร วา
เตลปฺปชฺโชตํ ชาเรยฺย ‘จกฺขมฺนโต รูปานิ ทกฺขณตฺติ; เอวเมว
ภควตา อเนกปริยาเยน ฐมฺโม ปกาสิตो, เอสาหํ ภควนฺตํ สรณํ
คจฺฉามิ ฐมฺมณฺจ ภิกฺขุสํมณฺจ, อุปาสกํ มํ ภนฺเต ภควา ชาเรตุ
อชฺชตคฺเค ปาณเปตํ สรณํ คตฺนติ. ปญฺจมี.

๖. สาทฺพหสฺสตุตฺ

[๑๙๖] เอกํ สมยํ ภควา เวสาลิยํ วิหริติ มหาวเน
กุฎาคารสาละยํ. อถ โข สาทฺพโห จ ลิจฺฉวี อภโย จ ลิจฺฉวี, เยน
ภควา, เตนฺอุปสงฺกมฺสีสุ; อุปสงฺกमितฺวา ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา เอกมฺนตํ
นิสฺสีทฺสี; เอกมฺนตํ นิสฺสินโน โข สาทฺพโห ลิจฺฉวี ภควนฺตํ เอตทโวจ

“สนฺติ ภนฺเต เอเก สมณพฺรหฺมณา ทวเยน โอฆสฺส
นิตฺถรณํ ปญฺญาเปนฺติ สิลฺลวิสุทฺธิเหตุ จ ตโปชฺชิจฺฉนาเหตุ จ, อิท
ภนฺเต ภควา กิมาหาติ.

“สิลฺลวิสุทฺธิ โข อหํ สาทฺพห อณฺยตฺรํ สามณฺญนฺตํ วทามิ.
เย เต สาทฺพห สมณพฺรหฺมณา ตโปชฺชิจฺฉนาทา” ตโปชฺชิจฺฉนฺตสฺสา
ตโปชฺชิจฺฉนฺตอลฺลีนํ วิหฺรณฺติ, อภพฺพา เต โอฆสฺส นิตฺถรณาย.
เยปี เต สาทฺพห สมณพฺรหฺมณา อปริสฺสทฺฐกายสมาจารา
อปริสฺสทฺฐจีสมาจารา อปริสฺสทฺฐมโนสมาจารา อปริสฺสทฺฐาชีวา, อภพฺพา
เต ฌาณทสฺสนาย อนฺตฺตฺตฺราย สมฺโพชาย.

เสยฺยถาปี สาทฺพห ปุริโส นทฺติ ตริตฺถกาโม ตินฺนํ กุจาริ^๒
อาทาย วนํ ปวิเสยฺย, โส ตตฺถ ปสฺเสยฺย มหตฺติ सालลฺภฺจฺจิ อชฺฐํ
นํวํ อกุกฺกจฺจกฺชาตํ. ตเมนํ มฺุเล จินฺนํ เทยฺย, มฺุเล เจตฺวา อคฺเค

^๑ จ.,เท. ตโปชฺชิจฺฉนาทา อ. ตโปชฺชิจฺฉนาเหตุวาทา

^๒ อ. กุจาริ

ฉินฺทเทยฺย, อคฺเค เฉตฺวา สาขาปฺลาสํ สุวฺโสธิตํ วิโสธเยยฺย, สาขาปฺลาสํ
 สุวฺโสธิตํ วิโสธเตวฺวา กุจาริหิ ตจฺเจยฺย, กุจาริหิ ตจฺเจตฺวา วาสิหิ
 ตจฺเจยฺย, วาสิหิ ตจฺเจตฺวา เลขณิยา ลิขเยยฺย, เลขณิยา ลิขิตฺวา
 ปาสาณคฺคฺเพน โชรฺเปยฺย,^๑ ปาสาณคฺคฺเพน โชรฺเปตฺวา^๒ นทึ ปตาเรยฺย.

“ตํ กิ มณฺณสิ สาพฺพห, ภพฺโพ นุ โข โส ปุริโส นทึ
 ตริตฺตุนฺติ. โน เหนํ ฆนฺเต. ตํ กิสฺส เหตุ. “อมฺ” หิ ฆนฺเต
 สาลลญฺจิ พหิทฺธา สุปริกมฺมกตา อนฺโต อวิสุทฺธา, ตสฺเสตํ
 ปาฏิกงฺขํ ‘สาลลญฺจิ,’^๔ สํสทิสฺสติ, ปุริโส อนนฺยพฺยสนํ อาปชฺชิสฺสตีติ.

“เอวเมว โข สาพฺพห เย เต สมณพฺราหฺมณา
 ตโปชฺชิจฺฉวาทา ตโปชฺชิจฺฉนฺตาริ ตโปชฺชิจฺฉอลลีนํ วิหรนฺติ, อภพฺพา
 เต โอฆสฺส นิตฺตณฺนํ. เยปิ เต สาพฺพห สมณพฺราหฺมณา
 อปริสุทฺทกายสมาจารา อปริสุทฺทวจีสมาริ อปริสุทฺทมนสमारิ
 อปริสุทฺทชาชีวา, อภพฺพา เต ฌาณทสฺสนาย อนฺตฺตราย สมโพธาย.

เย จ โข เต สาพฺพห สมณพฺราหฺมณา น ตโปชฺชิจฺฉวาทา
 น ตโปชฺชิจฺฉนฺตาริ น ตโปชฺชิจฺฉอลลีนํ วิหรนฺติ, ภพฺพา เต
 โอฆสฺส นิตฺตณฺนํ. เยปิ เต สาพฺพห สมณพฺราหฺมณา
 ปริสุทฺทกายสमारิ ปริสุทฺทวจีสมาริ ปริสุทฺทมนสमारิ
 ปริสุทฺทชาชีวา, ภพฺพา เต ฌาณทสฺสนาย อนฺตฺตราย สมโพธาย.

เสยฺยถาปิ สาพฺพห ปุริโส นทึ ตริตฺตกาโม ตินฺทํ กุจาริ
 อาทาย วนํ ปวิเสยฺย, โส ตตฺถ ปสฺเสยฺย มหตี สาลลญฺจิ อชฺฐํ
 นวํ อกุกฺกจฺจกชาตํ. ตเมเน มฺมูเล ฉินฺทเทยฺย, มฺมูเล เฉตฺวา^๕ อคฺเค
 ฉินฺทเทยฺย, อคฺเค เฉตฺวา สาขาปฺลาสํ สุวฺโสธิตํ วิโสธเยยฺย,
 สาขาปฺลาสํ สุวฺโสธิตํ วิโสธเตวฺวา กุจาริหิ ตจฺเจยฺย, กุจาริหิ

^๑ ฉ.,เท. โชรฺเวยฺย

^๒ ฉ.,เท. โชรฺเวตฺวา

^๓ ฉ.,เท.,อิ. อสุ

^๔ อิ. สาลลญฺจิ

^๕ ฉ.,เท. ฉินฺทิตฺวา

ตจฺเจตฺวา วาสีหิ ตจฺเจยฺย, วาสีหิ ตจฺเจตฺวา นิชาทณฺ์ อาทาย
อนฺโต สุวิโสริตํ วิโสธเยยฺย, อนฺโต สุวิโสริตํ วิโสธตฺวา เลขณียา
ลิขเยยฺย, เลขณียา ลิขิตฺวา ปาสาณคฺุเพน โธเปยฺย, ปาสาณคฺุเพน
โธเปตฺวา นาวิ กเรยฺย, นาวิ กตฺวา ชียาริตฺตํ^๑ พนฺธเยยฺย,
ชียาริตฺตํ^๑ พนฺธิตฺวา นทึ ปตาเรยฺย.

ตํ ก็ มณฺเณสิ สาพฺห, ภพฺโพ นุ โข โส ปุริโส นทึ
ตริตฺตุนฺติ. เอวํ ภาณเต. ตํ กิสฺส เหตุ. “อมฺหิ ภาณเต สาลลฺลฺลฺลฺล จิ พหิทฺธา
สุปริกมฺมกตา อนฺโต สุวิสุทฺธา นาवा กตา ชียาริตฺตํ พหิทฺธา,^๒
ตสฺเสตํ ปาฏิกงฺขํ ‘นาवा น สํสีทิสฺสติ, ปุริโส โสตฺถินา ปาริ
คมิสฺสตีติ.

“เอวเมว โข สาพฺห เย เต สมณพฺราหฺมณา น
ตโปชิตฺตจฺจนวาทา น ตโปชิตฺตจฺจนสารา น ตโปชิตฺตจฺจนอลฺลึนา วิหรนฺติ,
ภพฺพา เต โอฆสฺส นิตฺถรณาย. เยปิ เต สาพฺห สมณพฺราหฺมณา
ปริสฺสุทฺทกายสมาจารา ปริสฺสุทฺทวจีสมายารา ปริสฺสุทฺทมโนสมาจารา
ปริสฺสุทฺธาชีวา, ภพฺพา เต ฌาณทสฺสนาย อนฺตฺตราย สมโพธาย.
เสยฺยถาปิ สาพฺห โยธาชีโว พหฺนุจิ เจปิ กณฺฑจิตฺตกานิ^๓ ชานาติ.
อถ โข โส ตีหิ จาเนหิ ราชารโห โหติ ราชโกคฺโค, ‘รณฺเญ
องฺคณฺเตวว สงฺขํ คจฺจติ. กตเมหิ ตีหิ. ทฺูเรปาที^๔ จ อกฺขณเวธี
จ มหโต จ กายสฺส ปทาเลตา.

เสยฺยถาปิ สาพฺห โยธาชีโว ทฺูเรปาที;^๔ เอวเมว โข
สาพฺห อริยสาวโก สมมาสมาธิ โหติ, สมมาสมาธิ สาพฺห
อริยสาวโก ยงฺกิลฺลจฺจิ ฐปํ อตีตानาคตปจฺจุปฺปนํ อชฺฌตฺตํ วา
พหิทฺธา วา โอพาริกํ วา สุขุมํ วา หีนํ วา ปณฺีตํ วา, ยํ ทฺูเร

^๑ ฉ.,เท. ผิยาริตฺตํ อ. ปิยาริตฺตํ

^๓ ฉ.,เท. กณฺฑจิตฺตกานิ

^๒ ฉ.,เท. ผิยาริตฺตพหิทฺธา

^๔ ฉ.,เท.,อ. ทฺูเรปาที

สนฺติเก วา, สพุพฺพํ รูปํ 'เนตํ มม, เนโสหฺมสมฺมิ, น เมโส อตฺตาทิ
 เอวเมตํ ยถาภูตํ สมฺมปฺปญฺญา ย ปสฺสตี. ยา กาจิ เวทนา ๕เปย
 ยา กาจิ สญฺญา ๕เปย ย เกจิ สงฺขารธา ๕เปย ยงฺกิณฺณจิ
 วิญฺญาณํ อตฺตึตฺตานาคตฺตปจฺจุปฺปนํ อชฺชตฺตํ วา พหิทฺธา วา
 โอฬาริกํ วา สุขมํ วา หีนํ วา ปณฺตี วา, ยํ ทูเร สนฺติเก วา,
 สพุพฺพํ วิญฺญาณํ 'เนตํ มม, เนโสหฺมสมฺมิ, น เมโส อตฺตาทิ
 เอวเมตํ ยถาภูตํ สมฺมปฺปญฺญา ย ปสฺสตี.

เสยฺยถาปิ สาพุห โยธาซีโว อกฺขณเวธี; เอวเมว โข
 สาพุห อริยสวโก สมฺมาทิฏฺฐิ โหติ, สมฺมาทิฏฺฐิ สาพุห อริยสวโก
 'อํ ทุกฺขนฺตึ ยถาภูตํ ปชานาติ ๕เปย 'อํ ทุกฺขนิโรธคามินี
 ปฏฺิพทาติ ยถาภูตํ ปชานาติ.

เสยฺยถาปิ สาพุห โยธาซีโว มหโต กายสุส ปทาเลตา;
 เอวเมว โข สาพุห อริยสวโก สมฺมาวิมฺุตติ โหติ, สมฺมาวิมฺุตติ
 สาพุห อริยสวโก มหนฺตํ อวิชฺชาทุกฺขนฺตํ ปทาเลตีติ. ฌณฺฑิ.

๗. มลฺลิกาเทวีสุตฺตํ

[๑๙๗] เอกํ สมฺมํ ภควา สวตฺถึยํ วิหริตี เชตวนเ
 อนาถปิณฺฑิกสุส อารามเ. อถ โข มลฺลิกา เทวี, เยน ภควา,
 เตนฺอุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา เอกมฺนฺตํ นิสีตี;
 เอกมฺนฺตํ นิสินฺนา โข มลฺลิกา เทวี ภควนฺตํ เอตทโวจ

"โก ญฺ โข ภนฺเต เหตุ, โก ปจฺจโย, เยน มิเชกฺจโจ
 มาตฺตคาโม ทุพฺพณฺณ" จ โหติ ทฺฐโป สุปาปิโก" ทสฺสนาย,
 ทลิตฺทโ จ โหติ อปฺปสฺสโก อปฺปโกโค อปฺเปสฺสโก จ.

โก ปน ภนฺเต เหตุ, โก ปจฺจโย, เยน มิเชกฺจโจ

^{๑-๑} ฉ., เท. ทุพฺพณฺณา จ โหติ ทฺฐปา สุปาปิกา, เอวมฺปริปี.

มาตุคฺคาโม ทุพฺพณฺโณ จ โหติ ทฺวโป สฺวาปิโก ทสฺสนาย,
อทุโธ จ โหติ มหทฺทโน มหาโกโค มหฺสกุโข จ.

โก หนู โข ภาเต เหตุ, โก ปจฺจโย, เยน มิเชกฺจโจ
มาตุคฺคาโม อภิรุโป จ โหติ ทสฺสนีโย ปาสาทิโก ปรมาย
วณฺณโปกฺขรตาย สมนฺนาโคโต, ทลิตฺโต จ โหติ อปฺปสฺสโก
อปฺปโกโค อปฺเปสกุโข จ.

โก ปน ภาเต เหตุ, โก ปจฺจโย, เยน มิเชกฺจโจ
มาตุคฺคาโม อภิรุโป จ โหติ ทสฺสนีโย ปาสาทิโก ปรมาย
วณฺณโปกฺขรตาย สมนฺนาโคโต, อทุโธ จ โหติ มหทฺทโน
มหาโกโค มหฺสกุโข จาติ.

“อิธ มลฺลิกเ เอกฺจโจ มาตุคฺคาโม โกธโน โหติ อุปายาสพฺพโล,
อปฺปมฺปิ วุตฺโต สฺมาโน อภิสซฺชติ กุปฺปติ พฺยาปซฺชติ ปติตฺถียติ,
โกปญฺจ โทสญฺจ อปฺปจฺจยญฺจ ปาตุกโรติ. โส^๑ น ทาทา โหติ
สมณสฺส วา พุราหฺมณสฺส วา อนฺนํ ปาณํ วตฺถํ ยานํ
มालาคณฺธิเลปนํ เสยฺยวสถปทีเปยฺยํ. อิสฺสามนโก^๒ โข ปน โหติ
ปรลาภสฺสการการมานนฺวทฺทนปฺปชฺชาสุ อิสฺสติ อุปทฺสฺสติ อิสฺสํ
พฺนฺหติ. โส เจ ตโต จโต อิตฺถตฺตํ อาคจฺจติ. โส ยตฺถ ยตฺถ
ปจฺจชายติ, ทุพฺพณฺโณ จ โหติ ทฺวโป^๓ สฺวาปิโก ทสฺสนาย,
ทลิตฺโต จ โหติ อปฺปสฺสโก อปฺปโกโค อปฺเปสกุโข จ.

อิธ ปน มลฺลิกเ เอกฺจโจ มาตุคฺคาโม โกธโน โหติ
อุปายาสพฺพโล, อปฺปมฺปิ วุตฺโต สฺมาโน อภิสซฺชติ กุปฺปติ
พฺยาปซฺชติ ปติตฺถียติ, โกปญฺจ โทสญฺจ อปฺปจฺจยญฺจ ปาตุกโรติ.

^๑ ฉ., เท., อ. ส.า. เอวมฺปริปี.

^๒ ฉ., เท. อีสฺสามนิกา อ. อีสฺสามนิกา

^๓ สฺยา. ทฺวโป, เอวมฺปริปี.

โส ทาทา โหติ สมณสฺส วา พุราหุมนสฺส วา อนฺนํ ปาณํ
 วตฺถํ ยานํ มาลาคนฺธวิเลปนํ เสยฺยवासถปทีเปยฺยํ. อนิสฺสามนโก
 ไช ปน โหติ ปรลภสฺสการุการุการมานนฺวทฺทนปฺปชฺชาสฺส น
 อิสฺสติ น อุปทฺสฺสติ น อิสฺสํ พนฺธติ. โส เจ ตโต จูโต
 อิตฺถตฺตํ อากจฺฉติ. โส ยตฺถ ยตฺถ ปจฺจาชายติ, ทฺวพฺพณฺโณ จ
 โหติ ทฺวรูปํ สุปาปิโก ทสฺสนาย, อทฺโธ จ โหติ มหทฺทโน
 มหาโกโค มหฺสกุไช จ.

อิธ ปน มลฺลิกเก เอกจฺโจ มาตุคฺคาโม อกฺโกธโน โหติ
 อนฺุปายาสพฺหุโล, พหุํปี วุตฺโต สฺมาโน นาภิสฺซชฺชติ น กุปฺปติ
 น พฺยาปชฺชติ น ปติตฺถียติ, น โกปณฺจ โทสณฺจ อปฺปจฺจยณฺจ
 ปาตูกโรติ. โส น ทาทา โหติ สมณสฺส วา พุราหุมนสฺส วา
 อนฺนํ ปาณํ วตฺถํ ยานํ มาลาคนฺธวิเลปนํ เสยฺยवासถปทีเปยฺยํ.
 อิสฺสามนโก ไช ปน โหติ ปรลภสฺสการุการุการมานนฺวทฺทนปฺปชฺชาสฺส
 อิสฺสติ อุปทฺสฺสติ อิสฺสํ พนฺธติ. โส เจ ตโต จูโต อิตฺถตฺตํ
 อากจฺฉติ. โส ยตฺถ ยตฺถ ปจฺจาชายติ, อภิรัฐํ จ โหติ
 ทสฺสนิโย ปาสาทิกโก ปรมาย วณฺณโปกฺขรตฺตาย สมนฺนาคโต,
 ทลิตฺทโท จ โหติ อปฺปสฺสโก อปฺปโกโค อปฺเปสกุไช จ.

อิธ ปน มลฺลิกเก เอกจฺโจ มาตุคฺคาโม อกฺโกธโน โหติ
 อนฺุปายาสพฺหุโล, พหุํปี วุตฺโต สฺมาโน นาภิสฺซชฺชติ น กุปฺปติ
 น พฺยาปชฺชติ น ปติตฺถียติ, น โกปณฺจ โทสณฺจ อปฺปจฺจยณฺจ
 ปาตูกโรติ. โส ทาทา โหติ สมณสฺส วา พุราหุมนสฺส วา
 อนฺนํ ปาณํ วตฺถํ ยานํ มาลาคนฺธวิเลปนํ เสยฺยवासถปทีเปยฺยํ.
 อนิสฺสามนโก ไช ปน โหติ ปรลภสฺสการุการุการมานนฺวทฺทนปฺปชฺชาสฺส
 น อิสฺสติ น อุปทฺสฺสติ น อิสฺสํ พนฺธติ. โส เจ ตโต จูโต

อิตฺถตฺตํ อาคจฺฉติ. โส ยตฺถ ยตฺถ ปจฺจาชายติ, อภฺรฺวโป จ โหติ
ทสฺสณียํ ปาสาทิกํ ปรมาย วณฺณปโกขรตาย สมนฺนาคโต,
อทุโฆ จ โหติ มหทฺธโน มหาโกโค มหเสฏฺโฆ จ.

อัย โฆ มลฺลิกเก เหตุ, อัย ปจฺจโย, เยน มิเชกจฺโจ
มาตุคฺคาโม ทุพฺพณฺโณ จ โหติ ทฺฐโป สุปาปิโก ทสฺสนาย,
ทลิตฺุโท จ โหติ อปฺปสฺสโก อปฺปโกโค อปฺเปสฺสุโข จ. อัย
ปน มลฺลิกเก เหตุ, อัย ปจฺจโย, เยน มิเชกจฺโจ มาตุคฺคาโม
ทุพฺพณฺโณ จ โหติ ทฺฐโป สุปาปิโก ทสฺสนาย, อทุโฆ จ โหติ
มหทฺธโน มหาโกโค มหเสฏฺโฆ จ. อัย โฆ มลฺลิกเก เหตุ, อัย
ปจฺจโย, เยน มิเชกจฺโจ มาตุคฺคาโม อภฺรฺวโป จ โหติ ทสฺสณียํ
ปาสาทิกํ ปรมาย วณฺณปโกขรตาย สมนฺนาคโต, ทลิตฺุโท จ
โหติ อปฺปสฺสโก อปฺปโกโค อปฺเปสฺสุโข จ. อัย ปน มลฺลิกเก
เหตุ, อัย ปจฺจโย, เยน มิเชกจฺโจ มาตุคฺคาโม อภฺรฺวโป จ โหติ
ทสฺสณียํ ปาสาทิกํ ปรมาย วณฺณปโกขรตาย สมนฺนาคโต,
อทุโฆ จ โหติ มหทฺธโน มหาโกโค มหเสฏฺโฆ จาติ.

เอวํ วุตฺเต, มลฺลิกา เทวี ภควนฺตํ เอตทวโจ “สา”
นฺนาหิ^๑ ภนฺเต อญฺญา^๒ ชาติยา^๓ โกธนา อโหสิ อูปายาสพฺพลา,
อปฺปมฺปิ วุตฺตา สมานา อภิสซฺหิ กุปฺปี พฺยาปซฺหิ ปตฺติถียิ,
โกปณฺจ โทสณฺจ อปฺปจฺจยณฺจ ปาตุวากาสี, สาทิ ภนฺเต เอตฺรหิ
ทุพฺพณฺณา ทฺฐปา สุปาปิกา ทสฺสนาย.

สา นฺนาหิ ภนฺเต อญฺญา ชาติยา อทาสี สมนฺนสฺส วา
พฺรหฺมณฺนสฺส วา อนฺนํ ปาณํ วตฺถิ ยานํ มาลาคนฺธุวิเลปนํ
เสยฺยาวสถปฺพีเปยฺยํ, สาทิ ภนฺเต เอตฺรหิ อฏฺฐมา^๓ มหทฺธนา มหาโกคา.

^๑ จ., เท. ยาน นฺนาหิ อ. ยนฺนาหิ, เอวมฺปริปี.

^๒ จ., เท., อ. อญฺญํ ชาตี, เอวมฺปริปี.

^๓ อ. อฏฺฐมา จ

สา ฐนาหิ ภนฺเต อญฺเฆย ชาติยา อนิสฺสามนกา^๑
 อโหสิ ปรลาภสกุการครุการมานนฺวทนฺตปฺชนาสุ น อิสฺสี น
 อุปฺทฺสสี น อิสฺสํ พนฺธิ, สาหิ ภนฺเต เอตฺรหิ มหฺเสกฺขา. สนฺติ
 โข ปน ภนฺเต อิมสฺมี ราชกุเล ขตฺติยกญฺเฆปิ พุราหฺมณกญฺเฆปิ
 คหปตฺติกญฺเฆปิ, ตาสาหิ อิสฺสรราชิปจํ กาเรมิ. เอสาหิ ภนฺเต
 อชฺชตคฺเค อฏฺโถรนา ภวิสฺสามิ อนุปายาสพฺพลา, พหุมิ
 วุตฺตา สมานา นาภิสชฺชิสฺสามิ น กุปฺปิสฺสามิ น พฺยาปชฺชิสฺสามิ
 น ปตฺติถิยิสฺสามิ, น โกปญฺจ โทสญฺจ อปฺปจฺจยญฺจ
 ปาตุกริสฺสามิ, ทสฺสามิ สมณสฺส พุราหฺมณสฺส อนนํ ปานํ วตฺถํ
 ยานํ มาลาคนฺธวิเลปนํ เสยฺยยาวสถปทีเปยฺยํ, อนิสฺสามนกา
 ภวิสฺสามิ ปรลาภสกุการครุการมานนฺวทนฺตปฺชนาสุ น อิสฺสิสฺสามิ
 น อุปฺทฺสสิสฺสามิ น อิสฺสํ พนฺธิสฺสามิ. อภิกฺกนฺตํ ภนฺเต ๕เป๕
 อุปาสิกิ มํ ภนฺเต ภควา ธาเรตุ อชฺชตคฺเค ปาณฺุเปตํ สรณํ
 คตฺนฺติ. สตฺตมํ.

๘. อตฺตนฺตปฺสฺสฺตํ

[๑๙๘] “จตุตาโรเม ภิกฺขเว ปุคฺคลา สนฺโต สํวิชฺชมานา
 โลกสฺมี. กตเม จตุตาโร. อิทฺ ภิกฺขเว เอกจฺเจ ปุคฺคโล
 อตฺตนฺตโป โหติ อตฺตปฺริตาปนาณฺุโยคมนฺุยฺตุโต, อิทฺ ปน ภิกฺขเว
 เอกจฺเจ ปุคฺคโล ปฺรนฺตโป โหติ ปฺรปฺริตาปนาณฺุโยคมนฺุยฺตุโต,
 อิทฺ ปน ภิกฺขเว เอกจฺเจ ปุคฺคโล อตฺตนฺตโป จ โหติ
 อตฺตปฺริตาปนาณฺุโยคมนฺุยฺตุโต ปฺรนฺตโป จ ปฺรปฺริตาปนาณฺุโยค-
 มนฺุยฺตุโต, อิทฺ ปน ภิกฺขเว เอกจฺเจ ปุคฺคโล เหว อตฺตนฺตโป
 โหติ น อตฺตปฺริตาปนาณฺุโยคมนฺุยฺตุโต น ปฺรนฺตโป น

^๑ ฉ.,เท.,อิ. อนิสฺสามนิกา

ปรปริตทาปนาณฺโยคมนฺยุตฺโต, โส จ^๑ อนตฺตนตโป อปรนตโป
ทิกฺขเจว ฐมฺเม นิจฺจนาโต นิพฺพุโต สีตฺติกุโต^๒ สุขปฏฺฐิสฺสเวทึ
พฺรหฺมณฺเฏน อตฺตนา วิหริติ.

กถณฺจ ภิกฺขเว ปุคฺคโล อตฺตนตโป โหติ อตฺตปริตทา-
ปนาณฺโยคมนฺยุตฺโต. อิทฺ ภิกฺขเว เอกจฺเจ ปุคฺคโล^๓ อเจลโก โหติ
มุตฺตาจาร์ หตฺถาเลขโน,^๔ นเอหิภทฺตโก^๕ นตฺติฏฺฐภทฺตโก,
นาภิหฺมํ, น อุทฺทิสฺสกตํ, น นิมนฺตํ สาทียติ. โส น กุมฺภิมุขา
ปฏฺฐิคฺคณฺหาติ, น กโปปิมุขา ปฏฺฐิคฺคณฺหาติ, น เอพฺกมฺนตฺรํ, น
ทณฺฑมฺนตฺรํ, น มุสฺสลมฺนตฺรํ, น ทฺวินํ ภูณฺชมานาณํ, น
คพฺภินิยา, น ปายมานาย, น ปุริสนตฺตรคตาย, น สงฺกิตฺตีสฺสุ, น
ยตฺถ सा उपฏฺฐิจฺโต โหติ, น ยตฺถ มกฺขิกา สณฺฑสณฺฑจารินี,
น มจฺฉํ, น มํสํ, น สฺรํ, น เมรยํ, น ญฺโสทกํ^๖ ปิวติ. โส
เอกาการโก वा โหติ เอกาโลปิโก, ทฺวาการโก वा โหติ
ทฺวาโลปิโก ๫เปยฺ สตฺตาการโก वा โหติ สตฺตาโลปิโก, เอกิสฺสาปิ
ทตฺติยา ยาเปติ, ทฺวีหิปี ทตฺตีสฺหิ ยาเปติ ๫เปยฺ สตฺตหิปี ทตฺตีสฺหิ
ยาเปติ, เอกาหิกมฺปี อาหารํ อาหาเรติ, ทฺวีหิกมฺปี อาหารํ
อาหาเรติ ๫เปยฺ สตฺตาหิกมฺปี อาหารํ อาหาเรติ, อิติ เอวรูป
อทฺธมาสิกมฺปี ปริยายภตฺตโกชนาณฺโยคมนฺยุตฺโต วิหริติ. โส
สาภกฺโขปิ โหติ, สามากภกฺโขปิ โหติ, นิวารภกฺโขปิ โหติ,
ททฺทภกฺโขปิ โหติ, หฏฺฐภกฺโขปิ โหติ, กณฺภกฺโขปิ โหติ,
อาจามภกฺโขปิ โหติ, ปิณฺณากภกฺโขปิ โหติ, ตินฺนภกฺโขปิ โหติ,

^๑ ฉ., เท. เนว อตฺตนตโป^๓ ฉ., เท. อยํ ปาโจ น ทิสฺสติ.^๕ ฉ., เท. นเอหิภทฺตโก^๒ ฉ., เท. สีตฺติกุโต อ. สีตฺติกุโต, เอวมุปริปี^๔ ฉ., เท. หตฺถาเลขโน^๖ ฉ., เท. ญฺโสทกํ

โคมยภักโขปี โหติ, วนมุลผลาหาโร ยาเปติ ปวตฺตผลโกชี, โส
 สาณานิปี ชาเรติ, มसानานิปี ชาเรติ, ฉวทุสฺसानิปี ชาเรติ,
 ปัสสูลานิปี ชาเรติ, ตีรีฏฏานิปี^๑ ชาเรติ, อชินิปี^๒ ชาเรติ, อชินภักโขปี
 ชาเรติ, กุสจิริปี ชาเรติ, วากจิริปี ชาเรติ, ผลกจิริปี ชาเรติ,
 เกสกมฺพลปี ชาเรติ, วาลกมฺพลปี ชาเรติ, อุลลภกฺโขปี ชาเรติ,
 เกสมสฺสโลจโกปี^๓ โหติ เกสมสฺสโลจนานุโยคมนฺยุตฺโต, อุพฺภกฺโขปี
 โหติ อาสนปฏิกฺโขปี, อุกฺกุฏโกปี โหติ อุกฺกุฏิกปฺปธานมนฺยุตฺโต,
 กณฺณกาปสฺสยโกปี โหติ กณฺณกาปสฺสเย เสยฺยํ กปฺเปติ,
 สายตติยกมฺปี อุทโกโรหณานุโยคมนฺยุตฺโต วิหริติ. อิติ เอวรูป
 อเนกวิหิตํ กายสฺส อาตาปนปริตาปนानุโยคมนฺยุตฺโต วิหริติ. เอว
 โข ภิกฺขเว ปุคฺคโล อตฺตนฺตโป โหติ อตฺตปริตาปนानุโยคมนฺยุตฺโต.

กถณฺจ ภิกฺขเว ปุคฺคโล ปฺรนฺตโป โหติ ปฺรปริตาปนानุ-
 โยคมนฺยุตฺโต. อิท ภิกฺขเว เอกจฺโจ ปุคฺคโล โอรพภิกโก โหติ สุกฺริโก
 สากุณฺนิโก^๔ มาควิกโก ลุทโท มจฺจฉาตโก โจโร โจรฉาตโก โคฉาตโก^๕
 พนฺธนาคาริกโก, เย วา ปนฺณเมปี เกจิ กุรฺรทมนฺตา. เอว โข
 ภิกฺขเว ปุคฺคโล ปฺรนฺตโป โหติ ปฺรปริตาปนानุโยคมนฺยุตฺโต.

กถณฺจ ภิกฺขเว ปุคฺคโล อตฺตนฺตโป จ โหติ
 อตฺตปริตาปนानุโยคมนฺยุตฺโต ปฺรนฺตโป จ ปฺรปริตาปนानุ-
 โยคมนฺยุตฺโต. อิท ภิกฺขเว เอกจฺโจ ปุคฺคโล ราชาวา โหติ
 ขตฺติโย มุทฺธาภิสิตฺโต, พุราหฺมณฺเ วา โหติ^๖ มหาสาโล, โส
 ปฺรตฺถิเมน นครสฺส นวํ สนฺถาคารี การวเปตฺวา เกสมสฺสํ

^๑ ฉ., เท. ตีรีฏฏานิปี^๒ อ. อชินานิปี^๓ อ. เกสมสฺสโลจโน^๔ อ. สากุณฺณโก^๕ สยา. อยํ ปาโจ น ทิสฺสตี.^๖ สยา. อยํ ปาโจ น ทิสฺสตี.

โอหาเรตฺวา ขราชินํ นินฺวาเสตฺวา สปปิตฺเตเลน กายํ อพฺภวฺชิตฺวา
 มคฺควิสาณน^๑ ปิณฺณํ กณฺฑวฺมาโน นว^๒ สหฺเถการํ ปวิสติ สทฺธิ^๓
 มหฺลิสฺยา พฺรหฺมณฺเณน จ ปุโรหิตฺเตน. โส ตตฺถ อนนฺตรหิตาย
 ญมิยา หริตฺตฺปฺลิตฺตํ เสยฺยํ กปฺเปติ. เอกิสฺสา^๔ คาวิยา สฺสรูปวจฺฉาย
 ยํ เอกสฺมี ธเน ชีรํ โหติ, เตน ราชฺยา ยาเปติ, ยํ ทฺตฺติยสฺมี
 ธเน ชีรํ โหติ, เตน มหฺลิสฺ ยาเปติ, ยํ ตตฺติยสฺมี ธเน ชีรํ
 โหติ, เตน พฺรหฺมณฺเณ ปุโรหิตํ ยาเปติ, ยํ จตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺต
 โหติ, เตน อคฺคิ ชฺหติ^๕ อวเสเสน^๖ วจฺจโก ยาเปติ. โส
 เอวมาห ‘เอตฺตกา อสฺมา หณฺณนฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺต
 วจฺจตฺรา หณฺณนฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺต, เอตฺตกา วจฺจตฺริโย หณฺณนฺตฺต
 ยณฺณตฺตฺตฺต, เอตฺตกา อชา หณฺณนฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺต, เอตฺตกา
 อรพฺภา หณฺณนฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺต, เอตฺตกา^๗ อสฺสา หณฺณนฺตฺต
 ยณฺณตฺตฺต, เอตฺตกา รุกฺขา ฉิขฺชนฺตฺตฺตฺตฺตฺต, เอตฺตกา ทพฺพา^๘
 ลฺลยฺนฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺต. เย ปิสฺส เต โหณฺติ ทาสาติ วา
 เปสฺสาติ วา กมฺมกฺราติ วา, เตปิ ทนฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺต
 อสฺสุมฺมา รุทฺมานา ปริกมฺมานิ กโรณฺติ. เอวํ โข ภิกฺขเว ปุคฺคโล
 อตฺตนตฺโป จ โหติ อตฺตปฺริตาปนาณฺโวยคฺมณฺญตฺโต ปฺรณตฺโป จ
 ปฺรปฺริตาปนาณฺโวยคฺมณฺญตฺโต.

กถฺยจ ภิกฺขเว ปุคฺคโล เหนว อตฺตนตฺโป โหติ น
 อตฺตปฺริตาปนาณฺโวยคฺมณฺญตฺโต น ปฺรณตฺโป น ปฺรปฺริตาปนาณฺ-
 โวยคฺมณฺญตฺโต. โส จ^๙ อนตฺตนตฺโป อปฺรณตฺโป ทิฏฺฐเจว ฆมฺเม

^๑ ฉ., เท. มคฺควิสาณน

^๓ ฉ., เท. เอกิสฺสา

^๔ สฺยา. อวเสเสน

^๕ อ. ทพฺพา

^๖ ฉ., เท., อ. จสฺสทโท น ทิสฺสติ.

^๒ สฺยา. อยํ ปาโจ น ทิสฺสติ.

^๓ อ. ชฺหติ

^{๔-๕} สฺยา. อิมํ ปาจา น ทิสฺสติ.

^๖ ฉ., เท. ปริกมฺมตฺตฺตฺต

นิจฺฉาโต นิพฺพุโต สิตฺติภูโต สุขปฏิสฺสเวทึ พุรฺหมภูเตน อตฺตนา
 วิหฺรติ. อิท ภิภฺชเว ตถาคโต โลเก อุปฺปชฺชติ อรหํ สมฺมาสมฺพุทฺโธ
 วิชฺชาจรณสมฺปนฺโน สุตโต โลกวิทู อนฺุตฺตโร ปุริสทมฺมสารถิ
 สตฺถา เทวมนุสฺसानํ พุทฺโธ ภควา. โส อิมํ โลกํ สทฺธวํ
 สมารกํ สพุรฺหมกํ สสฺสมณพุรฺหมณึ ปชฺชํ สเทวมนุสฺสํ สยํ
 อภิณฺเฒา สจฺฉิกตฺวา ปเวเทติ. โส ฐมฺมํ เทเสติ อาทิกถฺยาณํ
 มชฺฌเมกถฺยาณํ ปริโยสานกถฺยาณํ สาทถํ สพฺยณฺชนํ เกวลปริปฺพุณฺณํ
 ปริสุทฺธํ พุรฺหมจริยํ ปกาเสติ, ตํ ฐมฺมํ สฺสนาติ คหปติ วา
 คหปติปฺพุโต วา อณฺเวยตรสฺสมี วา กุเล ปจฺจชาตา. โส ตํ
 ฐมฺมํ สุตฺวา ตถาคเต สทฺธํ ปฏิลภติ, โส เตन สทฺธาปปฏิลาภเณ
 สมณฺนาคโต อิติ ปฏิสฺสยจิกฺขติ 'สมฺพาโธ ฆรฺวาโส ราชปโต
 อพฺโฆกาโส ปพฺพชฺชา, นยิทํ สุกฺรํ อคารํ อชฺฌาวสตา
 เอกนฺตปริปฺพุณฺณํ เอกนฺตปริสุทฺธํ สงฺขลิตํ พุรฺหมจริยํ จริตฺถํ,
 ยนฺนฺนาหํ เกสมสฺสํ โอหาเรตฺวา กาสายานิ วตฺถานิ อจฺฉาเทตฺวา
 อคารสฺมา อนคาริยํ ปพฺพชฺเวยนฺติ. โส อปเรน สมเยน
 อปฺปํ วา โภคกฺขนฺธํ ปหาย มหนฺตํ วา โภคกฺขนฺธํ ปหาย
 อปฺปํ วา ฉาติปริวฏฺฐํ ปหาย มหนฺตํ วา ฉาติปริวฏฺฐํ ปหาย
 เกสมสฺสํ โอหาเรตฺวา กาสายานิ วตฺถานิ อจฺฉาเทตฺวา อคารสฺมา
 อนคาริยํ ปพฺพชฺติ.

โส เอวํ ปพฺพชฺชิตो สมนโน ภิภฺชุนํ ลิกฺขาสาชีวสมฺปนฺโน
 ปาณาทิปาตํ ปหาย ปาณาทิปาตา ปฏิวิริโต โหติ, นิหิตทณฺโฑ
 นิหิตสตฺถโก ลชฺชํ ทยาปนฺโน สพฺพปาณภูตहितานุกมฺปํ วิหฺรติ,
 อทินฺนาทานํ ปหาย อทินฺนาทานา ปฏิวิริโต โหติ ทินฺนาทายี
 ทินฺนปาฏิโกจฺฉี อเถเนน สฺสิจฺฐเตน อตฺตนา วิหฺรติ, อพุรฺหมจริยํ

ปหาย พุรหมจารี โหติ อาราจารย์ วิรโต เมถุนา^๑ คามชมฺมา,
 มุสาวาทํ ปหาย มุสาวาทา ปฏีวิริโต โหติ สจฺจวาที สจฺจสนฺโ
 เถโต ปจฺจยโก อวิสฺวาทโก โลกสฺส, ปิสฺสํ วาจํ ปหาย ปิสฺสณาย
 วาจาเย ปฏีวิริโต โหติ อิตฺ^๒ สุตฺวา น อมฺตร อกฺขาตา^๓ อิมํ
 เกทาย, อมฺตร^๔ วา สุตฺวา น อิมํ อกฺขาตา^๕ อมฺสํ เกทาย,
 อิติ ภิณฺณานํ วา สนฺธาตา สหิตานํ วา อนุปฺปาทา สมคฺคاراโม
 สมคฺครโต สมคฺคณฺหี สมคฺคกรณี วาจํ ภาสิตา โหติ, ผุสฺสํ
 วาจํ ปหาย ผุสฺสาย วาจาเย ปฏีวิริโต โหติ, ยา सा วาจา
 เนลา^๖ กณฺณสฺสา เปมฺนียา หทยงฺคมา โปรี พหุชนกนฺตา
 พหุชนมฺนาปา, ตถารูปี วาจํ ภาสิตา โหติ, สมฺพปฺปลาปี ปหาย
 สมฺพปฺปลาปา ปฏีวิริโต โหติ กาลวาที ภูตวาที อตฺถวาที
 ธรรมวาที วินยวาที นิธานวตี วาจํ ภาสิตา โหติ^๗ กาเลน
 สาปเทสํ ปริยฺนตฺวตี อตฺถสยฺยหิตํ.

โส พิชฺคามภูตคามสฺมารมฺภา ปฏีวิริโต โหติ, เอกภตฺติโก
 โหติ, รตฺตฺปรโต วิรโต วิกาลโมชฺนา, นจฺจจิตฺวาทีตฺวิสฺสุกทสฺสนา
 ปฏีวิริโต โหติ, มาลาคนฺธวิเลปนธารณมณฺฑนวิภูสณฺภูจฺจนา ปฏีวิริโต
 โหติ อุจฺจาสยณมฺหาสยนา ปฏีวิริโต โหติ, ชาตฺรปรชตปฏีคฺคหฺณา
 ปฏีวิริโต โหติ, อามกธณฺยปฏีคฺคหฺณา ปฏีวิริโต โหติ,
 อามกมฺสปฏีคฺคหฺณา ปฏีวิริโต โหติ, อิตฺถีกุมาริกาปฏีคฺคหฺณา
 ปฏีวิริโต โหติ, ทาสีทาสปฏีคฺคหฺณา ปฏีวิริโต โหติ,
 อเชพกปฏีคฺคหฺณา ปฏีวิริโต โหติ, กุกฺกุฏสฺสกรปฏีคฺคหฺณา

^๑ ฉ., เท. อสทชฺมมา

^{๒-๓} ฉ., เท. น อิตฺ สุตฺวา อมฺตร อกฺขาตา

^{๓-๔} ฉ., เท. น อมฺตร วา สุตฺวา อิมํ อกฺขาตา

^๔ อ. เนพา

^๕ สฺยา. อยํ ปาโจ น ทิสฺสตี.

โส อิมินา อริเยน อินฺทฺริยสํวเรน สมฺนฺนาคโต อชฺชตฺตํ
อพฺยาเสกสฺสํ ปฏิสฺสเวเตติ.

โส อภิกฺกนฺเต ปฏิกฺกนฺเต สมฺปชานการี โหติ, อาโลกิตะ
วิโลกิตะ สมฺปชานการี โหติ, สมฺมิฉฺชิตะ ปสาริตะ สมฺปชานการี
โหติ, สงฺฆาปฏิปตฺตจิวรชารणे สมฺปชานการี โหติ, อสิตะ ปิตะ
ขายิตะ สายิตะ สมฺปชานการี โหติ, อุจฺจารปสฺสาวกมเม
สมฺปชานการี โหติ, คเต จิตะ นิสินฺเน สุตฺเต ชาคริตะ ภาสิตะ
ตฺถเหภาเว สมฺปชานการี โหติ.

โส อิมินา จ อริเยน สีสกฺขนฺธเรน สมฺนฺนาคโต [*]
อิมินา จ อริเยน อินฺทฺริยสํวเรน สมฺนฺนาคโต อิมินา จ อริเยน
สติสมฺปชณฺเณน สมฺนฺนาคโต วิวิตฺตํ เสนาสนํ ภาตติ อรณฺณํ
รูกฺขมฺลํ ปพฺพตฺตํ กนฺทํ คิริคฺคหํ^๒ สุสานํ วนปตฺตํ อพฺโหมกาสํ
ปลาลปฺภวํ. โส ปจฺจนาภตฺตํ ปิณฺฑปาตปฏิกฺกนฺโต นิสิตฺติ ปลลงฺกํ
อาภุชิตฺวา อุทฺธํ กายํ ปณฺธิยาย ปริมุขํ สตี อุปฏฺฐเจตฺวา, โส
อภิขุณฺณํ โลเก ปหาย วิคตฺวาภิขุณฺเณน เจตฺสา วิหริติ, อภิขุณฺณาย
จิตฺตํ ปริโสเชติ, พฺยาปาทปโทสํ ปหาย อพฺยาปนฺนจิตฺโต วิหริติ
สพฺพปาณญฺตฺติตานุกมฺปิ, พฺยาปาทปโทสํ จิตฺตํ ปริโสเชติ, ถีนมิทฺฐํ
ปหาย วิคตถีนมิทฺฐํ วิหริติ อาโลกสณฺณํ สโต สมฺปชาโน,
ถีนมิทฺฐา จิตฺตํ ปริโสเชติ, อุทฺธจฺจกุกฺกุจฺจํ ปหาย อนฺุทฺธโต
วิหริติ อชฺชตฺตํ ฐปฺสนฺตจิตฺโต, อุทฺธจฺจกุกฺกุจฺจา จิตฺตํ ปริโสเชติ,
วิจิกิจฺจํ ปหาย ติณฺณวิจิกิจฺจเณ วิหริติ อกถํกถิ กุสเลสฺสุ ฐมฺเมสฺสุ,
วิจิกิจฺจณฺาย จิตฺตํ ปริโสเชติ, โส อิเม ปณฺจ นีวรणे ปหาย
เจตโส อุปฺกภิเลเส ปณฺณาย ทพฺพลักรणे วิวิจฺเจว กาเมหิ ๔เปย
จตฺตตฺถิ ฌานํ อุปสมฺปชฺช วิหริติ.

* ฉ., เท. อิมาย จ อริยาย สนฺตุฏฺฐิยา สมฺนฺนาคโต

^๒ อ. คิริ คฺคหํ

โส เอวํ สมหิเต จิตฺเต ปริสุทฺธเ ปริโยทาทเต อนนฺดณ
 วิคตูปกฺกิลเส มุทฺฎเต กมฺมนิเย จิตฺเต อาเนญชปฺปตฺเต
 ปุพฺเพนิวาสํ สุตฺตนิทานาย จิตฺตํ อภินินฺนาเมติ, โส อเนกวิหิตํ
 ปุพฺเพนิวาสํ อนุสฺสรติ, เสยฺยถิํ. เอกํปิ ชาตี เทวํปิ ชาติโย
 ติสฺโสปิ ชาติโย จตฺสฺโสปิ ชาติโย ปณฺจปิ ชาติโย ทสฺปิ ชาติโย
 วิสฺสปิ ชาติโย ตีสฺสปิ ชาติโย จตฺตทาฬิสฺสปิ ชาติโย ปณฺณาสฺปิ
 ชาติโย ชาติสฺตํปิ ชาติสทสฺสํปิ ชาติสสทสฺสํปิ อนเเกปิ
 สํฆญฺญกปฺเป อนเเกปิ วิฆญฺญกปฺเป อนเเกปิ สํฆญฺญวิฆญฺญกปฺเป,
 ‘อมุตราสี เอวํนาโม เอวํโคตฺโต เอวํวณฺโณ เอวมาหาโร
 เอวํสุขทฺถกขปฺภิสฺสเวทึ เอวมายุปรียนฺโต, โส ตโต จโต อมฺตร
 อุทปาที, ตตฺตราปาสี เอวํนาโม เอวํโคตฺโต เอวํวณฺโณ เอวมาหาโร
 เอวํสุขทฺถกขปฺภิสฺสเวทึ เอวมายุปรียนฺโต, โส ตโต จโต อิธูปนฺโนติ
 อิติ สากาโร สอุทฺทลํ อเนกวิหิตํ ปุพฺเพนิวาสํ อนุสฺสรติ. โส
 เอวํ สมหิเต จิตฺเต ปริสุทฺธเ ปริโยทาทเต อนนฺดณ วิคตูปกฺกิลเส
 มุทฺฎเต กมฺมนิเย จิตฺเต อาเนญชปฺปตฺเต สตฺตทานํ จตฺตูปาตนิทานาย
 จิตฺตํ อภินินฺนาเมติ, โส ทิพฺเพน จกฺขุณา วิสุทฺธเ
 อตฺติกกนฺตมานุสเกน สตฺเต ปสฺสติ จวมาเน อุปปชฺชมาเน ทิเน
 ปณฺเฑเต สุวณฺเณ ทฺพพณฺเณ สุตฺเต ทฺคฺคเต, ยถากมฺมุเปเต สตฺเต
 ปชานาติ ‘อิมเ วต โภณฺโต สตฺตา กายทฺจฺจริเตน สมณฺหาคตา
 วจฺจุจฺจริเตน สมณฺหาคตา มโนทฺจฺจริเตน สมณฺหาคตา อริยานํ
 อุปวาทกา มิจฺจนาทิจฺจิกา มิจฺจนาทิจฺจิกมฺมสมาทานา, เต กายสุส
 ภาทา ปรมฺมรณฺา อปายํ ทฺคฺคตึ วินิปาตํ นิรยํ อุปปนฺนา,
 อิมเ วา ปน โภณฺโต สตฺตา กายสุจฺจริเตน สมณฺหาคตา วจฺจุจฺจริเตน
 สมณฺหาคตา มโนสุจฺจริเตน สมณฺหาคตา อริยานํ อนุปวาทกา

สมฺมาทิฏฺฐิจิภา สมฺมาทิฏฺฐิจิภมฺมสมาทานา, เต กายสฺส เกพา
 ปรมฺมรณฺหา สุกฺคํ สคฺคํ โลกํ อุปฺปन्नฺนาติ, อิติ ทิพฺพเพณ จกฺขฺนา
 วิสฺสุทฺเธณ อติฏฺกนฺตมานุสเกณ สตฺเต ปสฺสตี จวมาเน อุปฺปชฺชมาเน
 หิเน ปณฺีเต สุวณฺเณ ทุพฺพณฺเณ สุกฺเต ทุคฺคเต, ยถากมฺมุเปเค
 สตฺเต ปชานาติ, โส เอวํ สમાหิตเต จิตฺเต ปรีสุทฺเธ ปรีโยทาเต
 อนนฺคเณ วิคฺคฺตูปกฺกิเลเส มุทฺฎเต กมฺมนิเย จิตฺเต อาเนญชฺปปตฺเต
 อาสวานํ ขยณฺณาย จิตฺตํ อภินินฺนาเมติ, โส 'อิทํ ทุกฺขนฺติ
 ยถาภฺตํ ปชานาติ, 'อัยํ ทุกฺขสมฺมุทโยติ ยถาภฺตํ ปชานาติ, 'อัยํ
 ทุกฺขนิโรธฺติ ยถาภฺตํ ปชานาติ, 'อัยํ ทุกฺขนิโรธคามินี ปฏฺิปปทาติ
 ยถาภฺตํ ปชานาติ, 'อิเม อาสวาติ ยถาภฺตํ ปชานาติ, 'อัยํ
 อาสวสมฺมุทโยติ ยถาภฺตํ ปชานาติ, 'อัยํ อาสวนิโรธฺติ ยถาภฺตํ
 ปชานาติ, 'อัยํ อาสวนิโรธคามินี ปฏฺิปปทาติ ยถาภฺตํ ปชานาติ.

ตสฺส เอวํ ชานโต เอวํ ปสฺสโต กามาสวาปิ จิตฺตํ
 วิมฺจุจฺจติ, ภาวสวาปิ จิตฺตํ วิมฺจุจฺจติ, อวิชฺชาสวาปิ จิตฺตํ วิมฺจุจฺจติ,
 วิมฺุตฺตสฺมี 'วิมฺุตฺตมิตฺติ ฌาณํ โหติ, 'ขีณา ชาติ, วุสฺสิตํ พุรฺหมจฺริยํ,
 กตํ กรณฺียํ, นาปรี อิตฺถตฺตยาติ ปชานาติ. เอวํ โข ภิกฺขเว
 ปุคฺคโล เนว อตฺตนฺตโป โหติ น อตฺตปรีตฺตาปนาณฺุโยคมนฺุยฺตฺโต
 น ปรรนฺตโป น ปรรปรีตฺตาปนาณฺุโยคมนฺุยฺตฺโต, โส จ^๑ อนตฺตนฺตโป
 อปรนฺตโป^๒ ทิฏฺฐเจว ฌมฺเม นิจฺจนาโต นิพฺพุโต สิตฺติญฺโต สุขปฏฺิสสฺสเวทึ
 พุรฺหมญฺเตน อตฺตนา วิหริตี. อิเม โข ภิกฺขเว จตฺตาริ ปุคฺคลา
 สนฺโต สํวิชฺชมานา โลกสฺมินฺติ. อญฺจมํ.

^{๑-๒} จ., เท. น อตฺตนฺตโป น ปรรนฺตโป อ. อนตฺตนฺตโป อปรนฺตโป

๕. ตณฺหาสุตฺตํ

[๑๙๙] [๑] “ตณฺหํ โว ภิกฺขเว เทเสสฺสามิ ชาลีนํ สํสริตํ^๑ วิสํ วิสตุตฺติกํ, ยาย อยํ โลโก อุทฺทสฺสโต ปรีโยนทฺโร ตนฺตาทกฺกลกฺขาโต^๒ कुลาकुณฺฐิกฺขาโต” มุญฺชปพฺพชฺชภูโต อปายํ ทฺวคฺคตี วินิปาตํ สํสารํ นาทิวตฺตติ, ตํ สฺสณฺณ, สาธุกํ มนฺสิกรโรถ ภาสิสฺสามิตี.

“เอวํ ภนฺเตติ โข เต ภิกฺขุ ภควโต ปจฺจสฺสสฺสุ. ภควา เอตทโวจ

“กตมา จ สา ภิกฺขเว ตณฺหา ชาลีนํ สํสริตา วิสฺสา วิสตุตฺติกา, ยาย อยํ โลโก อุทฺทสฺสโต ปรีโยนทฺโร ตนฺตาทกฺกลกฺขาโต^๓ कुลาकुณฺฐิกฺขาโต มุญฺชปพฺพชฺชภูโต อปายํ ทฺวคฺคตี วินิปาตํ สํสารํ นาทิวตฺตติ. อฏฺฐารส โข ปนิมานิ ภิกฺขเว ตณฺหาวิจฺจิตานิ อชฺฌตฺตติกสฺสฺปาทาย. อฏฺฐารส ตณฺหาวิจฺจิตานิ พาหิรสฺสฺปาทาย.

กตมานิ [๔] อฏฺฐารส ตณฺหาวิจฺจิตานิ อชฺฌตฺตติกสฺสฺปาทาย. ‘อสมฺมิตี ภิกฺขเว สติ, ‘อิตฺถสฺมิตี โหติ, ‘เอวสฺมิตี^๔ โหติ, ‘อณฺณณาสฺมิตี โหติ, ‘อสฺสสฺมิตี โหติ, ‘สตสฺมิตี โหติ, ‘สนฺติ โหติ, ‘อิตฺถํ สนฺติ โหติ, ‘เอวํ สนฺติ โหติ, ‘อณฺณณาสฺมิตี โหติ, ‘อปี สนฺติ โหติ, ‘อปี^๕ อิตฺถํ สนฺติ โหติ, ‘อปี เอวํ สนฺติ โหติ, ‘อปี อณฺณณาสฺมิตี โหติ, ‘ภวิสฺสนฺติ โหติ, ‘อิตฺถํ ภวิสฺสนฺติ โหติ, ‘เอวํ ภวิสฺสนฺติ โหติ, ‘อณฺณณาสฺมิตี โหติ, อิมานิ อฏฺฐารส ตณฺหาวิจฺจิตานิ อชฺฌตฺตติกสฺสฺปาทาย.

^๑ ฉ., เท. ภควา เอตทโวจ

^๒ ฉ., เท., อ. สริตํ

^๓ ฉ., เท. คุณฺธาคุณฺฐิกฺขาโต อ. คุพฺพาคุณฺฐิกฺขาโต

^๔ สฺยา. ตานิ

^๕ ฉ., เท. เอวสฺมิตี

^๖ ฉ., เท. อปีหิ อ. อปี, เอวมฺปรี.

กตมานิ อฏฺฐารส ตณฺหาวิจฺจิตานิ พาหิรสุสฺสาทาย. 'อิมินา
 อสฺมิมิตฺติ ภิกฺขเว สติ, 'อิมินา อิตฺถสฺมิมิตฺติ โหติ, 'อิมินา เอวสฺมิมิตฺติ โหติ,
 'อิมินา อญฺญถาสฺมิมิตฺติ โหติ, 'อิมินา อสสฺมิมิตฺติ โหติ, 'อิมินา สตสฺมิมิตฺติ
 โหติ, 'อิมินา สนฺติ โหติ, 'อิมินา อิตฺถํ สนฺติ โหติ, 'อิมินา เอวํ
 สนฺติ โหติ, 'อิมินา อญฺญถา สนฺติ โหติ, 'อิมินา อปิ สนฺติ โหติ,
 'อิมินา อปิ อิตฺถํ สนฺติ โหติ, 'อิมินา อปิ เอวํ สนฺติ โหติ, 'อิมินา
 อปิ อญฺญถา สนฺติ โหติ, 'อิมินา ภวิสฺสนฺติ โหติ, 'อิมินา อิตฺถํ
 ภวิสฺสนฺติ โหติ, 'อิมินา เอวํ ภวิสฺสนฺติ โหติ, 'อิมินา อญฺญถา
 ภวิสฺสนฺติ โหติ, 'อิมินา อฏฺฐารส ตณฺหาวิจฺจิตานิ พาหิรสุสฺสาทาย.

อิตฺติ อฏฺฐารส ตณฺหาวิจฺจิตานิ อชฺชตฺตติกสฺสาทาย, อฏฺฐารส
 ตณฺหาวิจฺจิตานิ พาหิรสุสฺสาทาย. อิมานิ วุจฺจนฺติ ภิกฺขเว จตฺตีส
 ตณฺหาวิจฺจิตานิ, อิตฺติ เอวรูปานิ อตีตานิ จตฺตีส ตณฺหาวิจฺจิตานิ,
 อนาคตานิ จตฺตีส ตณฺหาวิจฺจิตานิ, ปจฺจุปปนฺนานิ จตฺตีส
 ตณฺหาวิจฺจิตานิ, เอวํ" อฏฺฐตณฺหาวิจฺจิตสฺส^๒ โหติ.^๒

อยํ โข สา ภิกฺขเว ตณฺหา ชาลีนี^๓ สํสริตา^๔ วิสฺฐา
 วิสตฺตติกา, ยาย อยํ โลโก อุทฺธสโต ปริโยนทุโต ตนฺตาทูลกฺขาโต
 คฺกุลาคฺคณฺจิกฺขาโต มุณฺขปพฺพชฺฌโต อปายํ ทุกฺคตํ วินิปาตํ สํสาร์
 นาติวตฺตตฺตํ. นวมํ.

^๑ สฺยา. เอวสฺสทโท น ทิสฺสติ.

^{๒-๒} ฉ.,ท. อฏฺฐสฺสํ ตณฺหาวิจฺจิตํ โหติ อ. อฏฺฐารสตณฺหาวิจฺจิตานิ สติ โหติ

^๓ อ. ชาลينا ^๔ ฉ.,ท.,อ. สริตา

๑๐. เปมุตตัม

[๒๐๐] “จตุตาริมานิ ภิกขเว [๑] ชายนติ. กตมานิ จตุตาริ. เปมา เปมံ ชายติ, เปมา โทโส ชายติ, โทสา เปมံ ชายติ, โทสา โทโส ชายติ.

กถญจ ภิกขเว เปมา เปมံ ชายติ. อิท ภิกขเว ปุคฺคโล ปุคฺคลสฺส อิกฺขโห หิติ กนฺโต มนาโป, ตํ ปเร อิกฺขเจน กนฺเตน มนาเปน สมฺมาจรณฺติ. ตสฺส เอวํ หิติ ‘โย โข มยาอํ ปุคฺคโล อิกฺขโห กนฺโต มนาโป, ตํ ปเร อิกฺขเจน กนฺเตน มนาเปน สมฺมาจรณฺตีสติ. โส เตสฺส เปมံ ชเนติ. เอวํ โข ภิกขเว เปมา เปมံ ชายติ.

กถญจ ภิกขเว เปมา โทโส ชายติ. อิท ภิกขเว ปุคฺคโล ปุคฺคลสฺส อิกฺขโห หิติ กนฺโต มนาโป, ตํ ปเร อนิกฺขเจน อกนฺเตน อมนาเปน สมฺมาจรณฺติ. ตสฺส เอวํ หิติ ‘โย โข มยาอํ ปุคฺคโล อิกฺขโห กนฺโต มนาโป, ตํ ปเร อนิกฺขเจน อกนฺเตน อมนาเปน สมฺมาจรณฺตีสติ. โส เตสฺส โทสํ ชเนติ. เอวํ โข ภิกขเว เปมา โทโส ชายติ.

กถญจ ภิกขเว โทสา เปมံ ชายติ. อิท ภิกขเว ปุคฺคโล ปุคฺคลสฺส อนิกฺขโห หิติ อกนฺโต อมนาโป, ตํ ปเร อนิกฺขเจน อกนฺเตน อมนาเปน สมฺมาจรณฺติ. ตสฺส เอวํ หิติ ‘โย โข มยาอํ ปุคฺคโล อนิกฺขโห อกนฺโต อมนาโป, ตํ ปเร อนิกฺขเจน อกนฺเตน อมนาเปน สมฺมาจรณฺตีสติ. โส เตสฺส เปมံ ชเนติ. เอวํ โข ภิกขเว โทสา เปมံ ชายติ.

^๑ น. เปมานิ

กถญจ ภิกฺขเว โทสา โทโส ชายติ. อิท ภิกฺขเว
 ปุคฺคโล ปุคฺคลสฺส อนิฏฺฐโห หิติ อกนฺโต อมฺนาโป, ตํ ปเร
 อิกฺกฺเขน กนฺเตน มนาเปน สมฺมาจรรนฺติ. ตสฺส เอวํ หิติ โย โข
 มฺยายํ ปุคฺคโล อนิฏฺฐโห อกนฺโต อมฺนาโป, ตํ ปเร อิกฺกฺเขน
 กนฺเตน มนาเปน สมฺมาจรรนฺตฺติ. โส เตสฺสุ โทสํ ชเนติ. เอวํ โข
 ภิกฺขเว โทสา โทโส ชายติ. อิมานิ โข ภิกฺขเว จตฺตาริ [*] ชายนฺติ.

ยสฺมี ภิกฺขเว สมเย ภิกฺขุ วิวิจฺเจว กาเมหิ ๔เปยฺ ปจฺมํ
 ฉานํ อุปสมฺปชฺช วิหริติ, ยํปิสฺส เปมา เปมํ ชายติ, ตํปิสฺส
 ตสฺมี สมเย น หิติ, โยปิสฺส เปมา โทโส ชายติ, โสปิสฺส
 ตสฺมี สมเย น หิติ, ยํปิสฺส โทสา เปมํ ชายติ, ตํปิสฺส ตสฺมี
 สมเย น หิติ, โยปิสฺส โทสา โทโส ชายติ, โสปิสฺส ตสฺมี
 สมเย น หิติ.

ยสฺมี ภิกฺขเว สมเย ภิกฺขุ วิตกฺกวิจฺจานํ ฐปฺสมา ๔เปยฺ
 ทฺตียํ ฉานํ ๔เปยฺ ตตฺตียํ ฉานํ ๔เปยฺ จตฺตตุตฺมํ ฉานํ อุปสมฺปชฺช
 วิหริติ, ยํปิสฺส เปมา เปมํ ชายติ, ตํปิสฺส ตสฺมี สมเย น หิติ,
 โยปิสฺส เปมา โทโส ชายติ, โสปิสฺส ตสฺมี สมเย น หิติ, ยํปิสฺส
 โทสา เปมํ ชายติ, ตํปิสฺส ตสฺมี สมเย น หิติ, โยปิสฺส โทสา
 โทโส ชายติ, โสปิสฺส ตสฺมี สมเย น หิติ.

ยสฺมี ภิกฺขเว สมเย ภิกฺขุ อาสวานํ ขยา อนาสวํ
 เจโตวิมฺตฺตํ ปณฺณาวิมฺตฺตํ ทิฏฺฐเจว ฐมฺเม สยํ อภินฺนยา สจฺจิกิตฺวา
 อุปสมฺปชฺช วิหริติ, ยํปิสฺส เปมา เปมํ ชายติ, ตํปิสฺส ปหีนํ
 หิติ อจฺจุฉินฺนํมฺมํ ตาลาวตฺถกตํ อนภาวํกตํ อายตฺตํ อนุปฺปาทฐมํ.
 โยปิสฺส เปมา โทโส ชายติ, โสปิสฺส ปหีนํ หิติ อจฺจุฉินฺนํมฺมํ

* ฉ. เปมานิ

तालवतुक्कतो अनवारुक्कतो आयत्ती अनुप्पात्तम्मो. यं पिस्स तोसा पेम्मं चायत्ति, तं पिस्स पहीनं होत्ति अज्जिन्हम्मलं तालवतुक्कत्तं अनवारुक्कत्तं आयत्ती अनुप्पात्तम्मं. योपिस्स तोसा तोसो चायत्ति, सोपिस्स पहीनो होत्ति अज्जिन्हम्मलो तालवतुक्कतो अनवारुक्कतो आयत्ती अनुप्पात्तम्मो. अयं वुज्जत्ति गिक्खवे गिक्खु न^१ उस्ससेनेत्ति न प्रहिस्ससेनेत्ति^२ न रुपायत्ति न पञ्चसत्ति न पञ्चमायत्ति.^३

กถณจ กิक्खเว กิक्खุ อุสฺสเสนฺติ. อิทฺ กิक्खเว กิक्खุ รูปํ อตฺตโต สมนุप्ปสฺสตี, รูปวณฺตํ วา อตฺตानํ, อตฺตนิ วา รูปํ, รูปสฺมึ วา อตฺตानํ. เวทนํ อตฺตโต สมนุप्ปสฺสตี, เวทนาวณฺตํ วา อตฺตानํ, อตฺตนิ วา เวทนํ, เวทนาย วา อตฺตानํ. สญฺญํ อตฺตโต สมนุप्ปสฺสตี, สญฺญาวณฺตํ วา อตฺตानํ, อตฺตนิ วา สญฺญํ, สญฺญาย วา อตฺตानํ. สงฺขารํ อตฺตโต สมนุप्ปสฺสตี, สงฺขารวณฺตํ วา อตฺตानํ, อตฺตนิ วา สงฺขารํ, สงฺขารेषฺ วา อตฺตานํ. วิญฺญาณํ อตฺตโต สมนุप्ปสฺสตี, วิญฺญาณวณฺตํ วา อตฺตานํ, อตฺตนิ วา วิญฺญาณํ, วิญฺญาณสฺมึ วา อตฺตานํ, เอวํ โข กิक्खเว กิक्खุ อุสฺสเสนฺติ.

กถณจ กิक्खเว กิक्खุ น อุสฺสเสนฺติ. อิทฺ กิक्खเว กิक्खุ น รูปํ อตฺตโต สมนุप्ปสฺสตี, น รูปวณฺตํ วา อตฺตานํ, น อตฺตนิ วา รูปํ, น รูปสฺมึ วา อตฺตานํ. น เวทนํ อตฺตโต สมนุप्ปสฺสตี, น เวทนาวณฺตํ วา อตฺตานํ, น อตฺตนิ วา เวทนํ, น เวทนาย วา อตฺตานํ. น สญฺญํ อตฺตโต สมนุप्ปสฺสตี, น สญฺญาวณฺตํ วา อตฺตานํ, น อตฺตนิ วา สญฺญํ, น สญฺญาย วา

^๑ ฉ.,เท. เนว^๒ ฉ.,เท. ปฏิสฺเสนฺติ^๓ ฉ.,เท. สมฺปञฺชมายฺติ

อตฺตานํ. น สงฺขารे อตฺตโต สมฺนุสฺสติ, น สงฺขารวฺนํ ฺวา
 อตฺตานํ, น อตฺตนิ ฺวา สงฺขารे, น สงฺขารेषุ ฺวา อตฺตานํ. น
 วิญฺญาณํ อตฺตโต สมฺนุสฺสติ, น วิญฺญาณวฺนํ ฺวา อตฺตานํ, น
 อตฺตนิ ฺวา วิญฺญาณํ, น วิญฺญาณสฺมี ฺวา อตฺตานํ. เอวํ โข
 ภิกฺขเว ภิกฺขุ น อสฺเสเนติ.

กถญจ ภิกฺขเว ภิกฺขุ ปฏฺฐิสฺเสเนติ. อิทฺ ภิกฺขเว ภิกฺขุ
 อกฺโกสนํ ปจฺจกฺโกสติ, โรสนํ ปฏฺฐโรสติ, ภาณํ ปฏฺฐภาณติ.
 เอวํ โข ภิกฺขเว ภิกฺขุ ปฏฺฐิสฺเสเนติ.

กถญจ ภิกฺขเว ภิกฺขุ น ปฏฺฐิสฺเสเนติ. อิทฺ ภิกฺขเว ภิกฺขุ
 อกฺโกสนํ น ปจฺจกฺโกสติ, โรสนํ น ปฏฺฐโรสติ, ภาณํ น
 ปฏฺฐภาณติ. เอวํ โข ภิกฺขเว ภิกฺขุ น ปฏฺฐิสฺเสเนติ.

กถญจ ภิกฺขเว ภิกฺขุ ฐปายติ. ‘อสมฺมิตฺติ ภิกฺขเว สติ,
 ‘อิตฺถสฺมิตฺติ โหติ, ‘เอวสฺมิตฺติ โหติ, ‘อญฺญถาสฺมิตฺติ โหติ, ‘อสฺสมฺมิตฺติ
 โหติ, ‘สตฺสฺมิตฺติ โหติ, ‘สนฺติ โหติ, ‘อิตฺถํ สนฺติ โหติ, ‘เอวํ สนฺติ
 โหติ, ‘อญฺญถา สนฺติ โหติ, ‘อปิ สนฺติ โหติ, ‘อปิ อิตฺถํ สนฺติ
 โหติ, ‘อปิ เอวํ สนฺติ โหติ, ‘อปิ อญฺญถา สนฺติ โหติ,
 ‘ภวิสฺสนฺติ โหติ, ‘อิตฺถํ ภวิสฺสนฺติ โหติ, ‘เอวํ ภวิสฺสนฺติ โหติ,
 ‘อญฺญถา ภวิสฺสนฺติ โหติ. เอวํ โข ภิกฺขเว ภิกฺขุ ฐปายติ.

กถญจ ภิกฺขเว ภิกฺขุ น ฐปายติ. ‘อสมฺมิตฺติ ภิกฺขเว อสติ,
 ‘อิตฺถสฺมิตฺติ น โหติ, ‘เอวสฺมิตฺติ น โหติ, ‘อญฺญถาสฺมิตฺติ น โหติ,
 ‘อสฺสมฺมิตฺติ น โหติ, ‘สตฺสฺมิตฺติ น โหติ, ‘สนฺติ น โหติ, ‘อิตฺถํ สนฺติ
 น โหติ, ‘เอวํ สนฺติ น โหติ, ‘อญฺญถา สนฺติ น โหติ, ‘อปิ
 สนฺติ น โหติ, ‘อปิ อิตฺถํ สนฺติ น โหติ, ‘อปิ เอวํ สนฺติ น

โหติ, 'อปี อญฺญถา สนฺติ น โหติ, 'ภวิสฺสสนฺติ น โหติ, 'อิตฺถํ
ภวิสฺสสนฺติ น โหติ, 'เอวํ ภวิสฺสสนฺติ น โหติ, 'อญฺญถา ภวิสฺสสนฺติ
น โหติ, เอวํ โข ภิกฺขเว ภิกฺขุ น ฐปายติ.

กถญฺจ ภิกฺขเว ภิกฺขุ ปชฺชลติ. 'อิมินา อสฺมึติ ภิกฺขเว
สติ, 'อิมินา อิตฺถสฺมึติ โหติ, 'อิมินา เอวสฺมึติ โหติ, 'อิมินา
อญฺญถาสฺมึติ โหติ, 'อิมินา อสฺสสฺมึติ โหติ, 'อิมินา สตสฺมึติ โหติ,
'อิมินา สนฺติ โหติ, 'อิมินา อิตฺถํ สนฺติ โหติ, 'อิมินา เอวํ สนฺติ
โหติ, 'อิมินา อญฺญถา สนฺติ โหติ, 'อิมินา อปี สนฺติ โหติ,
'อิมินา อปี อิตฺถํ สนฺติ โหติ, 'อิมินา อปี เอวํ สนฺติ โหติ,
'อิมินา อปี อญฺญถา สนฺติ โหติ, 'อิมินา ภวิสฺสสนฺติ โหติ, 'อิมินา
อิตฺถํ ภวิสฺสสนฺติ โหติ, 'อิมินา เอวํ ภวิสฺสสนฺติ โหติ, 'อิมินา
อญฺญถา ภวิสฺสสนฺติ โหติ, เอวํ โข ภิกฺขเว ภิกฺขุ ปชฺชลติ.

กถญฺจ ภิกฺขเว ภิกฺขุ น ปชฺชลติ. 'อิมินา อสฺมึติ ภิกฺขเว
อสติ, 'อิมินา อิตฺถสฺมึติ น โหติ, 'อิมินา เอวสฺมึติ น โหติ,
'อิมินา อญฺญถาสฺมึติ น โหติ, 'อิมินา อสฺสสฺมึติ น โหติ, 'อิมินา
สตสฺมึติ น โหติ, 'อิมินา สนฺติ น โหติ, 'อิมินา อิตฺถํ สนฺติ น
โหติ, 'อิมินา เอวํ สนฺติ น โหติ, 'อิมินา อญฺญถา สนฺติ น
โหติ, 'อิมินา อปี สนฺติ น โหติ, 'อิมินา อปี อิตฺถํ สนฺติ น
โหติ, 'อิมินา อปี เอวํ สนฺติ น โหติ, 'อิมินา อปี อญฺญถา
สนฺติ น โหติ, 'อิมินา ภวิสฺสสนฺติ น โหติ, 'อิมินา อิตฺถํ
ภวิสฺสสนฺติ น โหติ, 'อิมินา เอวํ ภวิสฺสสนฺติ น โหติ, 'อิมินา
อญฺญถา ภวิสฺสสนฺติ น โหติ. เอวํ โข ภิกฺขเว ภิกฺขุ น ปชฺชลติ.

กถณจ^๑ ภิกฺขเว ภิกฺขุ ปชฺฌายติ.^๒ อิทฺ ภิกฺขเว ภิกฺขุโน
อสุมิมานํ ปหีนํ น โหติ อัจฺฉินฺนํ โส ตาลาวตฺถกฺโต อนภาวํกฺโต
อายตฺติ อนุปฺปาทสมฺโม. เอวํ โข ภิกฺขเว ภิกฺขุ ปชฺฌายติ.^๓

กถณจ ภิกฺขเว ภิกฺขุ น ปชฺฌายติ. อิทฺ ภิกฺขเว ภิกฺขุโน
อสุมิมานํ ปหีนํ โหติ อัจฺฉินฺนํ โส ตาลาวตฺถกฺโต อนภาวํกฺโต
อายตฺติ อนุปฺปาทสมฺโม. เอวํ โข ภิกฺขเว ภิกฺขุ น ปชฺฌายตฺติ.
ทสมฺมิ.

ปญฺจโม มหาคุโ.

ตสฺสอุทฺตทานํ^๔

โสทานุคตํ จานํ ภาทฺธิยสาปฺคิยวปฺปสาพฺพา^๕ จ
มลฺลิกา^๕ อตฺตนฺตโป^๖ ตณฺหาเปเมน จ ทสา เตติ.^๗

จตุตฺโธ ปณณาสโก สมตฺโต.

^{๑-๑} อ. อิม ปาจา น ทิสฺสนฺติ.

^{๓-๓} สฺยา. อิม ปาจา น ทิสฺสนฺติ.

^๕ ฉ., เท. มลฺลิก

^๒ ฉ., เท. สมฺปชฺฌายติ, เอวํปฺริปี.

^๔ อ. สาปฺคิ จ วปฺป สาไฟ จ

^๖ ฉ., เท. อตฺตนฺตาโป

๕. ปณฺจมปณฺณาสโก^๑

(๒๑) ๑. สปปุริสวกุโ

๑. ลิกฺขาทสฺสคฺคํ

[๒๐๑] “อสปฺปฺริสญฺจ โว ภิกฺขเว เทเสสฺสสามิ อสปฺปฺริเสน
อสปฺปฺริสตรญฺจ สปปฺริสญฺจ สปปฺริเสน สปปฺริสตรญฺจ, ตํ สุณฺณถ
สํวํ มนสิกโรถ, ภาสิสฺสามิตี. “เอวํ ภนฺเตติ โข เต ภิกฺขุ
ภควโต ปจฺจสฺสสํ. ภควา เอตทวโจ

“กตโม จ ภิกฺขเว อสปฺปฺริโส. อิทฺ ภิกฺขเว เอกจฺโจ
ปาณาติปาตี โหติ, อทินฺนาทายี โหติ, กาเมสฺมุจฺฉาจารี โหติ, มุสาวาที
โหติ, สุราเมรยมชฺชปมาทญฺจายี โหติ. อयํ วุจฺจติ ภิกฺขเว อสปฺปฺริโส.

กตโม จ ภิกฺขเว อสปฺปฺริเสน อสปฺปฺริสตรโ. อิทฺ ภิกฺขเว
เอกจฺโจ อตฺตนา จ ปาณาติปาตี โหติ, ปรญฺจ ปาณาติปาเต
สมาทเปติ. อตฺตนา จ อทินฺนาทายี โหติ, ปรญฺจ อทินฺนาทาเน
สมาทเปติ. อตฺตนา จ กาเมสฺมุจฺฉาจารี โหติ, ปรญฺจ กาเมสฺมุจฺฉาจาเร
สมาทเปติ. อตฺตนา จ มุสาวาที โหติ, ปรญฺจ มุสาวาทเ
สมาทเปติ. อตฺตนา จ สุราเมรยมชฺชปมาทญฺจายี โหติ, ปรญฺจ
สุราเมรยมชฺชปมาทญฺจानเ สมาทเปติ. อयํ วุจฺจติ ภิกฺขเว
อสปฺปฺริเสน อสปฺปฺริสตรโ.

กตโม จ ภิกฺขเว สปปฺริโส. อิทฺ ภิกฺขเว เอกจฺโจ ปาณาติปาตา
ปฏฺวิโร โหติ, อทินฺนาทานา ปฏฺวิโร โหติ, กาเมสฺมุจฺฉาจารา
ปฏฺวิโร โหติ, มุสาวาทา ปฏฺวิโร โหติ, สุราเมรยมชฺชปมาทญฺจานา
ปฏฺวิโร โหติ. อยํ วุจฺจติ ภิกฺขเว สปปฺริโส.

^๑ สย. ปณฺณาสกาสงฺคหิตา วคฺคา

กตโม จ ภิกฺขเว สปปริเสน สปปริสตรโ. อิทฺ ภิกฺขเว
 เอกจฺโจ อตฺตนา จ ปาณาติปาตา ปฏฺวิโร โหติ, ปรณฺจ
 ปาณาติปาตา เวรมณฺยา สมาทเปติ. อตฺตนา จ อทินฺนาทนา
 ปฏฺวิโร โหติ, ปรณฺจ อทินฺนาทนา เวรมณฺยา สมาทเปติ.
 อตฺตนา จ กาเมสุมิฉาจารา ปฏฺวิโร โหติ. ปรณฺจ
 กาเมสุมิฉาจารา เวรมณฺยา สมาทเปติ. อตฺตนา จ มุสาวาทา
 ปฏฺวิโร โหติ, ปรณฺจ มุสาวาทา เวรมณฺยา สมาทเปติ.
 อตฺตนา จ สุราเมรยมชฺชปมาทญฺจนา ปฏฺวิโร โหติ, ปรณฺจ
 สุราเมรยมชฺชปมาทญฺจนา เวรมณฺยา สมาทเปติ. อญฺ วุจฺจติ
 ภิกฺขเว สปปริเสน สปปริสตรโติ. ปจฺม.

๒. อสสทฐตฺ

[๒๐๒] “อสปปริสณฺจ โว ภิกฺขเว เทเสสฺสามิ อสปปริเสน
 อสปปริสตรณฺจ สปปริสณฺจ สปปริเสน สปปริสตรณฺจ, ตํ สุนฺดา
 สาธุกํ มนสิโกโรธ, ภาสิสฺสามิตี. “เอวํ ภนฺเตติ โข เต ภิกฺขุ
 ภควโต ปจฺจสฺสสุ. ภควา เอตทโวจ

“กตโม จ ภิกฺขเว อสปปริโส. อิทฺ ภิกฺขเว เอกจฺโจ
 อสสทฺโธ โหติ, อหิริโก โหติ, อนนฺตตปปี^๑ โหติ, อปฺปสฺสุโต
 โหติ, กุสฺสีโต โหติ, มุญฺจสฺสติ โหติ, ทุปฺปณฺณเวย โหติ. อญฺ วุจฺจติ
 ภิกฺขเว อสปปริโส.

กตโม จ ภิกฺขเว อสปปริเสน อสปปริสตรโ. อิทฺ ภิกฺขเว
 เอกจฺโจ อตฺตนา จ อสสทฺโธ โหติ, ปรณฺจ อสสทฺธิเย^๒
 สมาทเปติ. อตฺตนา จ อหิริโก โหติ, ปรณฺจ อหิริกตาย สมาทเปติ.
 อตฺตนา จ อนนฺตตปปี โหติ, ปรณฺจ อนนฺตตปฺเป สมาทเปติ.

^๑ อ. อนนฺตตปปี

^๒ อ. อสทฺทาย

อตตนา จ อปฺปสฺสโต ไหติ, ปรณจ อปฺปสฺสเต สมหเปติ.
 อตตนา จ กุสฺสโต ไหติ, ปรณจ โกสฺสเช สมหเปติ. อตตนา จ
 มฺภุจสฺสติ ไหติ, ปรณจ มฺภุจสฺสเจ^๑ สมหเปติ. อตตนา จ
 ทุปฺปณฺโณ ไหติ, ปรณจ ทุปฺปณฺนตาย สมหเปติ. อยํ วุจฺจติ
 ภิกฺขเว อสฺปฺริเสน อสฺปฺริสโร.

กตโม จ ภิกฺขเว สฺปฺริโส. อิธ ภิกฺขเว เอกจฺโจ สทฺโธ
 ไหติ, หิริมา ไหติ, โอตตปฺปี ไหติ, พหุสฺสโต ไหติ, อารทฺธวิริโย
 ไหติ, สติมา ไหติ, ปณฺณวา ไหติ. อยํ วุจฺจติ ภิกฺขเว สฺปฺริโส.

กตโม จ ภิกฺขเว สฺปฺริเสน สฺปฺริสโร. อิธ ภิกฺขเว
 เอกจฺโจ อตตนา จ สทฺธาสมฺปนฺโน ไหติ, ปรณจ สทฺธาสมฺปทาย
 สมหเปติ. อตตนา จ หิริมา ไหติ, ปรณจ หิริมตยา^๒ สมหเปติ.
 อตตนา จ โอตตปฺปี ไหติ, ปรณจ โอตตปฺเป สมหเปติ.
 อตตนา จ พหุสฺสโต ไหติ, ปรณจ พหุสฺสเจ สมหเปติ.
 อตตนา จ อารทฺธวิริโย ไหติ, ปรณจ วิริยารมฺเภ สมหเปติ.
 อตตนา จ อุปฺภุจิตสฺสติ ไหติ, ปรณจ สติปฺภุจฺฉาเน^๓ สมหเปติ.
 อตตนา จ ปณฺณาสมฺปนฺโน ไหติ, ปรณจ ปณฺณาสมฺปทาย
 สมหเปติ. อยํ วุจฺจติ ภิกฺขเว สฺปฺริเสน สฺปฺริสโรติ. ทฺติยํ.

๓. สตฺตกมฺมสฺสคฺตํ

[๒๐๓] “อสฺปฺริสณจ โว ภิกฺขเว เทเสสฺสามิ อสฺปฺริเสน
 อสฺปฺริสตรณจ สฺปฺริสณจ สฺปฺริเสน สฺปฺริสตรณจ, ตํ สฺสณณ
 ๔เปย

^๑ ฉ.,เท. มฺภุจสฺสเจ

^๒ อ. หิริมนฺเต

^๓ ฉ.,เท. สติอุปฺภุจฺฉาเน

กตโม จ ภิกขเว อสปปริโส. อิท ภิกขเว เอกจโจ
ปาณาติปาตี โหติ, อทินฺนาทายี โหติ, กาเมสุมิฉฉาจารี โหติ,
มุสสาวาทิ โหติ, ปิสุณวาโจ โหติ, ผรุสวาโจ โหติ, สมุพฺปလာปี
โหติ. อयं วุจฺจติ ภิกขเว อสปปริโส.

กตโม จ ภิกขเว อสปปริเสน อสปปริสตร. อิท ภิกขเว
เอกจโจ อตฺตนา จ ปาณาติปาตี โหติ, ปรณฺจ ปาณาติปาเต
สมาทเปติ. อตฺตนา จ อทินฺนาทายี โหติ, ปรณฺจ อทินฺนาทานเ
สมาทเปติ. อตฺตนา จ กาเมสุมิฉฉาจารี โหติ, ปรณฺจ กาเมสุมิฉฉาจาร
สมาทเปติ. อตฺตนา จ มุสสาวาทิ โหติ, ปรณฺจ มุสสาวาเท สમાทเปติ.
อตฺตนา จ ปิสุณวาโจ โหติ, ปรณฺจ ปิสุณาย วาจาเย สમાทเปติ.
อตฺตนา จ ผรุสวาโจ โหติ, ปรณฺจ ผรุสวาย วาจาเย สમાทเปติ.
อตฺตนา จ สมุพฺปလာปี โหติ, ปรณฺจ สมุพฺปလာเป สમાทเปติ.
อยं วุจฺจติ ภิกขเว อสปปริเสน อสปปริสตร.

กตโม จ ภิกขเว สปปริโส. อิท ภิกขเว เอกจโจ
ปาณาติปาตา ปฏฺวิโรโต โหติ, อทินฺนาทานา ปฏฺวิโรโต โหติ,
กาเมสุมิฉฉาจारा ปฏฺวิโรโต โหติ, มุสสาวาทา ปฏฺวิโรโต โหติ,
ปิสุณาย วาจาเย ปฏฺวิโรโต โหติ, ผรุสวาย วาจาเย ปฏฺวิโรโต โหติ,
สมุพฺปလာปา ปฏฺวิโรโต โหติ. อयं วุจฺจติ ภิกขเว สปปริโส.

กตโม จ ภิกขเว สปปริเสน สปปริสตร. อิท ภิกขเว
เอกจโจ อตฺตนา จ ปาณาติปาตา ปฏฺวิโรโต โหติ, ปรณฺจ
ปาณาติปาตา เวรมณียา สમાทเปติ. อตฺตนา จ อทินฺนาทานา
ปฏฺวิโรโต โหติ, ปรณฺจ อทินฺนาทานา เวรมณียา สમાทเปติ.
อตฺตนา จ กาเมสุมิฉฉาจारा ปฏฺวิโรโต โหติ, ปรณฺจ

กาเมสุมิจฉาจารา เวรมณียา สมาทเปติ. อตตนา จ มุสสาวาทา
 ปฏีวโรโต โหติ, ปรณจ มุสสาวาทา เวรมณียา สมาทเปติ. อตตนา จ
 ปิสุณาย วาจาเย ปฏีวโรโต โหติ, ปรณจ ปิสุณาย วาจาเย
 เวรมณียา สมาทเปติ. อตตนา จ ผรุสาย วาจาเย ปฏีวโรโต
 โหติ, ปรณจ ผรุสาย วาจาเย เวรมณียา สมาทเปติ. อตตนา จ
 สมุพปลาปา ปฏีวโรโต โหติ, ปรณจ สมุพปลาปา เวรมณียา
 สมาทเปติ. อयं วุจฺจติ ภิกฺขเว สปปุริเสน สปปุริสตรโรติ. ตติยं.

๔. ทสกมมุตฺต

[๒๐๔] “อปปุริสญจ โว ภิกฺขเว เทเสสฺสามิ อปปุริเสน
 อปปุริสตรณจ สปปุริสญจ สปปุริเสน สปปุริสตรณจ, ตํ สฺสณณ
 ๔เปย

กตโม จ ภิกฺขเว อปปุริโส. อิทฺ ภิกฺขเว เอกจฺโจ
 ปาณาติปาตํ โหติ ๔เปย อภิขณฺณาลุ* โหติ, พยาปนฺนจิตฺโต โหติ,
 มิจฉาทิฏฺฐิโก โหติ. อयं วุจฺจติ ภิกฺขเว อปปุริโส.

กตโม จ ภิกฺขเว อปปุริเสน อปปุริสตรโร. อิทฺ ภิกฺขเว
 เอกจฺโจ อตตนา จ ปาณาติปาตํ โหติ, ปรณจ ปาณาติปาเต
 สมาทเปติ ๔เปย อตตนา จ อภิขณฺณาลุ โหติ, ปรณจ อภิขณฺณาย
 สมาทเปติ. อตตนา จ พยาปนฺนจิตฺโต โหติ, ปรณจ พยาปาเท
 สมาทเปติ. อตตนา จ มิจฉาทิฏฺฐิโก โหติ, ปรณจ มิจฉาทิฏฺฐิยา
 สมาทเปติ. อยं วุจฺจติ ภิกฺขเว อปปุริเสน อปปุริสตรโร.

กตโม จ ภิกฺขเว สปปุริโส. อิทฺ ภิกฺขเว เอกจฺโจ ปาณาติปาตา
 ปฏีวโรโต โหติ ๔เปย อนภิขณฺณาลุ โหติ, อพยาปนฺนจิตฺโต โหติ,

* สุยา.,อิ. อภิขณฺณาลุ

สมฺมาทิฏฺฐิโก โหติ. อयํ วุจฺจติ ภิกฺขเว สปปฺริโส.

กตโม จ ภิกฺขเว สปปฺริเสน สปปฺริสตรโ. อิทฺ ภิกฺขเว
เอกจฺโจ อตฺตนา จ ปาณาติปาตา ปฏฺวิโร หิติ, ปรณฺจ
ปาณาติปาตา เวรมณฺิยา สมหาเปติ ๕เปยฺ อตฺตนา จ อนภิชฺฌาลุ
โหติ, ปรณฺจ อนภิชฺฌาย สมหาเปติ. อตฺตนา จ อพฺยาปนฺนจิตฺโต
โหติ, ปรณฺจ อพฺยาปาเท สมหาเปติ. อตฺตนา จ สมฺมาทิฏฺฐิโก
โหติ, ปรณฺจ สมฺมาทิฏฺฐิยา สมหาเปติ. อยํ วุจฺจติ ภิกฺขเว
สปปฺริเสน สปปฺริสตรโติ. จตฺตถํ.

๕. อฏฺฐงฺกิกสุตฺตํ

[๒๐๕] “อสปปฺริสณฺจ โว ภิกฺขเว เทเสสฺสามิ อสปปฺริเสน
อสปปฺริสตรณฺจ สปปฺริสณฺจ สปปฺริเสน สปปฺริสตรณฺจ, ตํ สฺนนาถ
๕เปยฺ

กตโม จ ภิกฺขเว อสปปฺริโส. อิทฺ ภิกฺขเว เอกจฺโจ
มิจฺฉาทิฏฺฐิโก โหติ, มิจฺฉาสงฺกปโป โหติ, มิจฺฉาวาโจ โหติ,
มิจฺฉากมฺมฺนโต โหติ, มิจฺฉาอาชีโว โหติ, มิจฺฉาวายาโม โหติ,
มิจฺฉาสติ โหติ, มิจฺฉาสมาธิ โหติ. อยํ วุจฺจติ ภิกฺขเว อสปปฺริโส.

กตโม จ ภิกฺขเว อสปปฺริเสน สปปฺริสตรโ. อิทฺ ภิกฺขเว
เอกจฺโจ อตฺตนา จ มิจฺฉาทิฏฺฐิโก โหติ, ปรณฺจ มิจฺฉาทิฏฺฐิยา
สมหาเปติ. อตฺตนา จ มิจฺฉาสงฺกปโป โหติ, ปรณฺจ มิจฺฉาสงฺกปเป
สมหาเปติ. อตฺตนา จ มิจฺฉาวาโจ โหติ, ปรณฺจ มิจฺฉาวาจาเย
สมหาเปติ. อตฺตนา จ มิจฺฉากมฺมฺนโต โหติ, ปรณฺจ มิจฺฉากมฺมฺนเต
สมหาเปติ. อตฺตนา จ มิจฺฉาอาชีโว โหติ, ปรณฺจ มิจฺฉาอาชีเว

สมาทเปติ. อตฺตนา จ มิจฺฉาวายาโม โหติ, ปรณฺจ มิจฺฉาวายาเม
 สมาทเปติ. อตฺตนา จ มิจฺฉาสติ โหติ, ปรณฺจ มิจฺฉาสติยา
 สมาทเปติ. อตฺตนา จ มิจฺฉาสมาธิ โหติ, ปรณฺจ มิจฺฉาสมาธิมฺหิ
 สมาทเปติ. อยํ วุจฺจติ ภิกฺขเว อสปฺปริเสน อสปฺปริสตรโ.

กตโม จ ภิกฺขเว สปฺปริโส. อิทฺ ภิกฺขเว เอกจฺโจ
 สมฺมาทิฏฺฐิโก โหติ, สมฺมาสงฺกปโป โหติ, สมฺมาวาโจ โหติ,
 สมฺมากมฺมฺนโต โหติ, สมฺมาอาชีโว โหติ, สมฺมาวายาโม โหติ,
 สมฺมาสติ โหติ, สมฺมาสมาธิ โหติ. อยํ วุจฺจติ ภิกฺขเว สปฺปริโส.

กตโม จ ภิกฺขเว สปฺปริเสน สปฺปริสตรโ. อิทฺ ภิกฺขเว
 เอกจฺโจ อตฺตนา จ สมฺมาทิฏฺฐิโก โหติ, ปรณฺจ สมฺมาทิฏฺฐิยา
 สมาทเปติ. อตฺตนา จ สมฺมาสงฺกปโป โหติ, ปรณฺจ สมฺมาสงฺกปฺเป
 สมาทเปติ. อตฺตนา จ สมฺมาวาโจ โหติ, ปรณฺจ สมฺมาวาจาย
 สมาทเปติ. อตฺตนา จ สมฺมากมฺมฺนโต โหติ, ปรณฺจ สมฺมากมฺมฺนเต
 สมาทเปติ. อตฺตนา จ สมฺมาอาชีโว โหติ, ปรณฺจ สมฺมาอาชีเว
 สมาทเปติ. อตฺตนา จ สมฺมาวายาโม โหติ, ปรณฺจ สมฺมาวายาเม
 สมาทเปติ. อตฺตนา จ สมฺมาสติ โหติ, ปรณฺจ สมฺมาสติยา
 สมาทเปติ. อตฺตนา จ สมฺมาสมาธิ โหติ, ปรณฺจ สมฺมาสมาธิมฺหิ
 สมาทเปติ. อยํ วุจฺจติ ภิกฺขเว สปฺปริเสน สปฺปริสตรโรติ. ปณฺจม.

๖. ทสมกฺกสูตรํ

[๒๐๖] “อสปฺปริสณฺจ โว ภิกฺขเว เทเสสฺสามิ อสปฺปริเสน
 อสปฺปริสตรณฺจ สปฺปริสณฺจ สปฺปริเสน สปฺปริสตรณฺจ, ตํ สฺสณฺณ
 ๔เปยฺ

กตโม จ ภิกขเว อสปปุริโส. อิท ภิกขเว เอกจโจ
มิจฉาทิฏฐิโก โหติ ๕เปย มิจฉาฉาณิ โหติ, มิจฉาวิมุตติ โหติ.
อัย วุจจติ ภิกขเว อสปปุริโส.

กตโม จ ภิกขเว อสปปุริเสน อสปปุริสโต. อิท ภิกขเว
เอกจโจ อตตนา จ มิจฉาทิฏฐิโก โหติ, ปรณจ มิจฉาทิฏฐิยา
สมาทเปติ ๕เปย อตตนา จ มิจฉาฉาณิ โหติ, ปรณจ มิจฉาฉาณ
สมาทเปติ. อตตนา จ มิจฉาวิมุตติ โหติ, ปรณจ มิจฉาวิมุตติยา
สมาทเปติ. อัย วุจจติ ภิกขเว อสปปุริเสน อสปปุริสโต.

กตโม จ ภิกขเว สปปุริโส. อิท ภิกขเว เอกจโจ
สมมาทิฏฐิโก โหติ ๕เปย สมมาฉาณิ โหติ, สมมาวิมุตติ โหติ.
อัย วุจจติ ภิกขเว สปปุริโส.

กตโม จ ภิกขเว สปปุริเสน สปปุริสโต. อิท ภิกขเว
เอกจโจ อตตนา จ สมมาทิฏฐิโก โหติ, ปรณจ สมมาทิฏฐิยา
สมาทเปติ ๕เปย อตตนา จ สมมาฉาณิ โหติ, ปรณจ สมมาฉาณ
สมาทเปติ. อตตนา จ สมมาวิมุตติ โหติ, ปรณจ สมมาวิมุตติยา
สมาทเปติ. อัย วุจจติ ภิกขเว สปปุริเสน สปปุริสโตโรติ. จญฺจ.

๗. ปจมปาปฐมมุตตัม

[๒๐๗] “ปาปณจ โว ภิกขเว เทเสสสามิ ปาเปณ
ปาปตฺรณจ กลฺยาณณจ กลฺยาณน กลฺยาณตฺรณจ, ตัม สฺสณถ
๕เปย

กตโม จ ภิกขเว ปาโป. อิท ภิกขเว เอกจโจ ปาณาติปาตี
โหติ ๕เปย มิจฉาทิฏฐิโก โหติ. อัย วุจจติ ภิกขเว ปาโป.

กตโม จ ภิกขเว ปาเปเน ปาปตโร. อิท ภิกขเว เอกจโจ
 อตตนา จ ปาณาติปาตี โหติ, ปรณจ ปาณาติปาเต สમાทเปติ
 ๕เปย อตตนา จ มิจฉาทิฏฐิโก โหติ, ปรณจ มิจฉาทิฏฐิยา
 สમાทเปติ. อयं วุจจติ ภิกขเว ปาเปเน ปาปตโร.

กตโม จ ภิกขเว กลยาเณ. อิท ภิกขเว เอกจโจ
 ปาณาติปาตา ปฏีวโรโต โหติ ๕เปย สมมาทิฏฐิโก โหติ. อยं
 วุจจติ ภิกขเว กลยาเณ.

กตโม จ ภิกขเว กลยาเณน กลยาณตโร. อิท ภิกขเว
 เอกจโจ อตตนา จ ปาณาติปาตา ปฏีวโรโต โหติ, ปรณจ
 ปาณาติปาตา เวรมณียา สમાทเปติ ๕เปย อตตนา จ สมมาทิฏฐิโก
 โหติ, ปรณจ สมมาทิฏฐิยา สમાทเปติ. อยं วุจจติ ภิกขเว
 กลยาเณน กลยาณตโรติ. สตุตม.

๘. ทุตียปาปรมมสตุต

[๒๐๘] “ปาปณจ โว ภิกขเว เทเสสสามิ ปาเปเน ปาปตรณจ
 กลยาณณจ กลยาเณน กลยาณตรณจ, ตัม สุนาถ ๕เปย

กตโม จ ภิกขเว ปาโป. อิท ภิกขเว เอกจโจ มิจฉาทิฏฐิโก
 โหติ ๕เปย มิจฉาฉาณิ โหติ, มิจฉาวิมุตติ โหติ. อยं วุจจติ
 ภิกขเว ปาโป.

กตโม จ ภิกขเว ปาเปเน ปาปตโร. อิท ภิกขเว เอกจโจ
 อตตนา จ มิจฉาทิฏฐิโก โหติ, ปรณจ มิจฉาทิฏฐิยา สમાทเปติ
 ๕เปย อตตนา จ มิจฉาฉาณิ โหติ, ปรณจ มิจฉาฉาเณ
 สમાทเปติ. อตตนา จ มิจฉาวิมุตติ โหติ, ปรณจ มิจฉาวิมุตติยา

สมาทเปติ. อัย วุจฺจติ ภิกฺขเว ปาเปเน ปาปตโร.

กตโม จ ภิกฺขเว กลยาณเณ. อิท ภิกฺขเว เอกจฺโจ
สมมาทิฏฺฐิโก โหติ ๕เปยฺ สมมาฅาณี โหติ, สมมาวิมุตฺติ โหติ.
อัย วุจฺจติ ภิกฺขเว กลยาณเณ.

กตโม จ ภิกฺขเว กลยาณเณ กลยาณตโร. อิท ภิกฺขเว
เอกจฺโจ อตฺตนา จ สมมาทิฏฺฐิโก โหติ, ปรณฺจ สมมาทิฏฺฐิยา
สมาทเปติ ๕เปยฺ อตฺตนา จ สมมาฅาณี โหติ, ปรณฺจ สมมาฅาณ
สมาทเปติ. อตฺตนา จ สมมาวิมุตฺติ โหติ, ปรณฺจ สมมาวิมุตฺติยา
สมาทเปติ. อัย วุจฺจติ ภิกฺขเว กลยาณเณ กลยาณตโรติ. อญฺจม.

๕. ตติยปาปทมมสุตฺตํ

[๒๐๙] “ปาปทมมณฺจ โว ภิกฺขเว เทเสสฺสามิ ปาปทมเมน
ปาปทมมตรณฺจ กลยาณทมมณฺจ กลยาณทมเมน กลยาณทมมตรณฺจ,
ตํ สฺสณาถ ๕เปยฺ

กตโม จ ภิกฺขเว ปาปทมโม. อิท ภิกฺขเว เอกจฺโจ ปาณาติปาตี
โหติ ๕เปยฺ มิจฺฉาทิฏฺฐิโก โหติ. อัย วุจฺจติ ภิกฺขเว ปาปทมโม.

กตโม จ ภิกฺขเว ปาปทมเมน ปาปทมมตโร. อิท ภิกฺขเว
เอกจฺโจ อตฺตนา จ ปาณาติปาตี โหติ, ปรณฺจ ปาณาติปาเต
สมาทเปติ ๕เปยฺ อตฺตนา จ มิจฺฉาทิฏฺฐิโก โหติ, ปรณฺจ มิจฺฉาทิฏฺฐิยา
สมาทเปติ. อัย วุจฺจติ ภิกฺขเว ปาปทมเมน ปาปทมมตโร.

กตโม จ ภิกฺขเว กลยาณทมโม. อิท ภิกฺขเว เอกจฺโจ
ปาณาติปาตา ปฉฺฉิวิโรโต โหติ ๕เปยฺ สมมาทิฏฺฐิโก โหติ. อัย
วุจฺจติ ภิกฺขเว กลยาณทมโม.

กตโม จ ภิกขเว กลยาณธมฺเมน กลยาณธมฺมตโร. อิท
ภิกขเว เอกจฺใจ อตฺตนา จ ปาณาติปาตา ปฏฺวิโรโต โหติ,
ปรณฺจ ปาณาติปาตา เวรมณฺยา สมากเปติ ฯเปฯ อตฺตนา จ
สมฺมาทิฏฺฐิโก โหติ, ปรณฺจ สมฺมาทิฏฺฐิยา สมากเปติ. อยฺม วุจฺจติ
ภิกขเว กลยาณธมฺเมน กลยาณธมฺมตโรติ. นวมฺ.

๑๐. จตุตฺถปาปธมฺมตฺตํ

[๒๑๐] “ปาปธมฺมณฺจ โว ภิกขเว เทเสสฺสามิ ปาปธมฺเมน
ปาปธมฺมตฺรณฺจ กลยาณธมฺมณฺจ กลยาณธมฺเมน กลยาณธมฺมตฺรณฺจ,
ตํ สฺสณาถ ฯเปฯ

กตโม จ ภิกขเว ปาปธมฺโม. อิท ภิกขเว เอกจฺใจ
มิจฺฉาทิฏฺฐิโก โหติ ฯเปฯ มิจฺฉาฉานฺตี โหติ, มิจฺฉาวิมฺุตฺติ โหติ.
อยฺม วุจฺจติ ภิกขเว ปาปธมฺโม.

กตโม จ ภิกขเว ปาปธมฺเมน ปาปธมฺมตโร. อิท ภิกขเว
เอกจฺใจ อตฺตนา จ มิจฺฉาทิฏฺฐิโก โหติ, ปรณฺจ มิจฺฉาทิฏฺฐิยา
สมากเปติ ฯเปฯ อตฺตนา จ มิจฺฉาฉานฺตี โหติ. ปรณฺจ มิจฺฉาฉานฺเต
สมากเปติ. อตฺตนา จ มิจฺฉาวิมฺุตฺติ โหติ, ปรณฺจ มิจฺฉาวิมฺุตฺติยา
สมากเปติ. อยฺม วุจฺจติ ภิกขเว ปาปธมฺเมน ปาปธมฺมตโร.

กตโม จ ภิกขเว กลยาณธมฺโม. อิท ภิกขเว เอกจฺใจ
สมฺมาทิฏฺฐิโก โหติ ฯเปฯ สมฺมาฉานฺตี โหติ, สมฺมาvimฺุตฺติ โหติ.
อยฺม วุจฺจติ ภิกขเว กลยาณธมฺโม.

กตโม จ ภิกขเว กลยาณธมฺเมน กลยาณธมฺมตโร. อิท
ภิกขเว เอกจฺใจ อตฺตนา จ สมฺมาทิฏฺฐิโก โหติ, ปรณฺจ

สมฺมาทิฏฺฐิยา สมฺมาทเปติ ฯเปฯ อตฺตนา จ สมฺมาฌเณ โหติ,
 ปรณฺจ สมฺมาฌเณ สมฺมาทเปติ. อตฺตนา จ สมฺมาวิมฺุตติ โหติ,
 ปรณฺจ สมฺมาวิมฺุตติยา สมฺมาทเปติ. อยฺม วุจฺจติ ภิกฺขเว
 กลฺยาณธมฺเมน กลฺยาณธมฺมตโรติ. ทสมฺ.

ปจฺโหม สปปฺริสวคฺโค.

คตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺ

สิกฺขาปทณฺจ อสฺสทฺธํ สตฺตกมฺม^๒ อโถ จ ทสกมฺมํ
 อฏฺฐงฺกติกณฺจ ทสมคฺค^๓ เทว ปาปชฺชมา อปเร เทวติ.^๑

^{๑-๑} สยา. อิมะ ปาจา น ทิสฺสนฺติ.

^๒ อ. สตฺตนาโส

^๓ อ. ทสมคฺค

(๒๒) ๒. โสภนวกุโ

๑. ปริตาสุตฺต

[๒๑๑] “จตฺตารโธเม ภิกฺขเว ปริสทฺฐสนา.^๑ กตเม จตฺตารโ. ภิกฺขุ^๒ ภิกฺขเว^๓ ทฺฐสฺสิลो ปาปชฺชโม ปริสทฺฐสนโน, ภิกฺขุ^๒นี ภิกฺขเว ทฺฐสฺสิลา ปาปชฺชมา ปริสทฺฐสนา, อุปาสโก ภิกฺขเว ทฺฐสฺสิลो ปาปชฺชโม ปริสทฺฐสนโน, อุปาสิกา ภิกฺขเว ทฺฐสฺสิลา ปาปชฺชมา ปริสทฺฐสนา. อีเม โข ภิกฺขเว จตฺตารโ ปริสทฺฐสนา.

จตฺตารโธเม ภิกฺขเว ปริสโสภนา. กตเม จตฺตารโ. ภิกฺขุ ภิกฺขเว สิลวา กลฺยาณชฺชโม ปริสโสภโน, ภิกฺขุ^๒นี ภิกฺขเว สิลวตี กลฺยาณชฺชมา ปริสโสภนา, อุปาสโก ภิกฺขเว สิลวา กลฺยาณชฺชโม ปริสโสภโน, อุปาสิกา ภิกฺขเว สิลวตี กลฺยาณชฺชมา ปริสโสภนา. อีเม โข ภิกฺขเว จตฺตารโ ปริสโสภนาติ. ปจฺม.

๒. ทิฏฺฐิสุตฺต

[๒๑๒] “จตุทฺธิ ภิกฺขเว ชฺชเมทฺธิ สมนฺนาคโต ยถาภตํ นิทฺธิตฺโต, เอวํ นิริเย. กตเมทฺธิ จตุทฺธิ. กายทฺถจฺจิริเตน, วจฺจิตฺถจฺจิริเตน, มโนทฺถจฺจิริเตน, มิฉฺฉาทิฏฺฐิจฺจา. อีเมทฺธิ โข ภิกฺขเว จตุทฺธิ ชฺชเมทฺธิ สมนฺนาคโต ยถาภตํ นิทฺธิตฺโต, เอวํ นิริเย.

จตุทฺธิ ภิกฺขเว ชฺชเมทฺธิ สมนฺนาคโต ยถาภตํ นิทฺธิตฺโต, เอวํ สคฺเค. กตเมทฺธิ จตุทฺธิ. กายสุจฺจิริเตน, วจฺจิตฺถจฺจิริเตน, มโนสุจฺจิริเตน, สมนฺนาทิฏฺฐิจฺจา. อีเมทฺธิ โข ภิกฺขเว จตุทฺธิ ชฺชเมทฺธิ สมนฺนาคโต ยถาภตํ นิทฺธิตฺโต, เอวํ สคฺเคติ. ทฺถิย.

^๑ ฉ., เท. ปริสวาคโค

^๒ อี. ปริสทฺฐสนา

^{๓-๓} อี. อิทฺ ภิกฺขเว ภิกฺขุ

๓. อกตญฺญตาสฺสตุตฺถํ

[๒๑๓] “จตุหิ ภิกฺขเว ฐมฺเมหิ สมนฺนาคโต ยถาภตํ นิภฺขิตฺโต, เอวํ นิริเย. กตเมหิ จตุหิ. กายทฺถจฺจริเตน, วจฺจิตฺถจฺจริเตน, มโนทฺถจฺจริเตน, อกตญฺญตา อกตเวทิตา. อิมเอหิ โข ภิกฺขเว จตุหิ ฐมฺเมหิ สมนฺนาคโต ยถาภตํ นิภฺขิตฺโต, เอวํ นิริเย.

จตุหิ ภิกฺขเว ฐมฺเมหิ สมนฺนาคโต ยถาภตํ นิภฺขิตฺโต, เอวํ สคฺเค. กตเมหิ จตุหิ. กายสฺสจฺจริเตน, วจฺสจฺจริเตน, มโนสฺสจฺจริเตน, กตญฺญตา กตเวทิตา. อิมเอหิ โข ภิกฺขเว จตุหิ ฐมฺเมหิ สมนฺนาคโต ยถาภตํ นิภฺขิตฺโต, เอวํ สคฺเคติ. ตติยํ.

๔. ปาณฺดาติปาตีสฺสตุตฺถํ

[๒๑๔] “จตุหิ ภิกฺขเว ฐมฺเมหิ สมนฺนาคโต ยถาภตํ นิภฺขิตฺโต, เอวํ นิริเย. กตเมหิ จตุหิ. ปาณฺดาติปาตีสํ โหติ, อทินฺนาทาทีสํ โหติ, กาเมสฺสมิจฺฉาจาโร โหติ, มุสฺสาวาทีสํ โหติ. อิมเอหิ โข ภิกฺขเว จตุหิ ฐมฺเมหิ สมนฺนาคโต ยถาภตํ นิภฺขิตฺโต, เอวํ นิริเย.

จตุหิ ภิกฺขเว ฐมฺเมหิ สมนฺนาคโต ยถาภตํ นิภฺขิตฺโต, เอวํ สคฺเค. กตเมหิ จตุหิ. ปาณฺดาติปาตา ปฏฺวิโรโต โหติ, อทินฺนาทาทา ปฏฺวิโรโต โหติ, กาเมสฺสมิจฺฉาจาโร ปฏฺวิโรโต โหติ, มุสฺสาวาทา ปฏฺวิโรโต โหติ. อิมเอหิ โข ภิกฺขเว จตุหิ ฐมฺเมหิ สมนฺนาคโต ยถาภตํ นิภฺขิตฺโต, เอวํ สคฺเคติ. จตฺตถํ.

๕. ปจฺจมกฺกสฺสตุตฺถํ

[๒๑๕] “จตุหิ ภิกฺขเว ฐมฺเมหิ สมนฺนาคโต ยถาภตํ นิภฺขิตฺโต, เอวํ นิริเย. กตเมหิ จตุหิ. มิจฺฉาทิฏฺฐิโก โหติ,

มิจฉาสงกปโป โหติ, มิจฉาวาโจ โหติ, มิจฉากมฺมนโต โหติ. อิเมหิ
 โข ภิกขเว จตุหิ ฐมฺเมหิ สมนฺนาโคโต ยถาภตํ นิภฺขิตฺโต, เอวํ นีรเย.

จตุหิ ภิกขเว ฐมฺเมหิ สมนฺนาโคโต ยถาภตํ นิภฺขิตฺโต, เอวํ
 สคฺเค. กตเมหิ จตุหิ. สมฺมาทิฏฺฐิโก โหติ, สมฺมาสงกปโป โหติ,
 สมนฺนาวาโจ โหติ, สมนฺนากมฺมนโต โหติ. อิเมหิ โข ภิกขเว จตุหิ
 ฐมฺเมหิ สมนฺนาโคโต, ยถาภตํ นิภฺขิตฺโต เอวํ สคฺเคติ. ปณจม.

๖. ทุตติยมกฺคตฺตตํ

[๒๑๖] “จตุหิ ภิกขเว ฐมฺเมหิ สมนฺนาโคโต ยถาภตํ
 นิภฺขิตฺโต, เอวํ นีรเย. กตเมหิ จตุหิ. มิจฉาอาชีโว โหติ, มิจฉาวายาโม
 โหติ, มิจฉาสติ โหติ, มิจฉาสมาธิ โหติ. อิเมหิ โข ภิกขเว จตุหิ
 ฐมฺเมหิ สมนฺนาโคโต ยถาภตํ นิภฺขิตฺโต, เอวํ นีรเย.

จตุหิ ภิกขเว ฐมฺเมหิ สมนฺนาโคโต ยถาภตํ นิภฺขิตฺโต,
 เอวํ สคฺเค. กตเมหิ จตุหิ. สมนฺนาอาชีโว โหติ, สมนฺนาวายาโม
 โหติ, สมนฺนาสติ โหติ, สมนฺนาสมาธิ โหติ. อิเมหิ โข ภิกขเว
 จตุหิ ฐมฺเมหิ สมนฺนาโคโต ยถาภตํ นิภฺขิตฺโต, เอวํ สคฺเคติ. จญฺจ.

๗. ปจฺมวโหการปถตฺตตํ

[๒๑๗] “จตุหิ ภิกขเว ฐมฺเมหิ สมนฺนาโคโต ยถาภตํ
 นิภฺขิตฺโต, เอวํ นีรเย. กตเมหิ จตุหิ. อทิฏฺฐเจ ทิฏฺฐวาที โหติ,
 อสฺสฺสเต สุตฺตวาที โหติ, อมฺมเต มุตฺตวาที โหติ, อวิณฺณวาเต
 วิณฺณวาตวาที โหติ. อิเมหิ โข ภิกขเว จตุหิ ฐมฺเมหิ สมนฺนาโคโต
 ยถาภตํ นิภฺขิตฺโต, เอวํ นีรเย.

จตุหิ ภิกขเว ฐมเมหิ สมณนาคโต ยถาภตํ นิกขิตโต,
 เอวํ สกฺเค. กตเมหิ จตุหิ. อทิกฺกเจ อทิกฺกจวาทิ โหติ, อสฺสเต
 อสฺสจวาทิ โหติ, อมฺเต อมฺตจวาทิ โหติ, อวิญญาเต อวิญญาตวาทิ
 โหติ. อิมเอหิ โข ภิกขเว จตุหิ ฐมเมหิ สมณนาคโต ยถาภตํ
 นิกขิตโต, เอวํ สกฺเคติ. สตฺตมํ.

๘. ทุตติยโวรหารปถสูตร

[๒๑๘] “จตุหิ ภิกขเว ฐมเมหิ สมณนาคโต ยถาภตํ
 นิกขิตโต, เอวํ นิริเย. กตเมหิ จตุหิ. ทิกฺกเจ อทิกฺกจวาทิ โหติ,
 สฺสเต อสฺสจวาทิ โหติ, มฺเต อมฺตจวาทิ โหติ, วิญญาเต
 อวิญญาตวาทิ โหติ. อิมเอหิ โข ภิกขเว จตุหิ ฐมเมหิ สมณนาคโต
 ยถาภตํ นิกขิตโต, เอวํ นิริเย.

จตุหิ ภิกขเว ฐมเมหิ สมณนาคโต ยถาภตํ นิกขิตโต,
 เอวํ สกฺเค. กตเมหิ จตุหิ. ทิกฺกเจ ทิกฺกจวาทิ โหติ, สฺสเต สฺสจวาทิ
 โหติ, มฺเต มฺตจวาทิ โหติ, วิญญาเต วิญญาตวาทิ โหติ. อิมเอหิ
 โข ภิกขเว จตุหิ ฐมเมหิ สมณนาคโต, ยถาภตํ นิกขิตโต เอวํ
 สกฺเคติ. อฏฺฐมํ.

๙. อหิริกสูตร

[๒๑๙] “จตุหิ ภิกขเว ฐมเมหิ สมณนาคโต ยถาภตํ
 นิกขิตโต, เอวํ นิริเย. กตเมหิ จตุหิ. อสฺสทฺทฺโส โหติ, ทฺสสฺสโล
 โหติ, อหิริโก โหติ, อโนตฺตปฺปิ โหติ. อิมเอหิ โข ภิกขเว จตุหิ
 ฐมเมหิ สมณนาคโต ยถาภตํ นิกขิตโต, เอวํ นิริเย.

จตุหิ ภิกขเว ฐมเมหิ สมณนาคโต ยถาภตํ นิกขิตโต,
 เอวํ สกฺเค. กตเมหิ จตุหิ. สทฺทฺโส โหติ, สฺสวา โหติ, หิริมา

โหติ, โอตตปปี โหติ. อิเมหิ โข ภิกขเว จตุหิ ฐมเมหิ
สมนุณาคโต ยถาภตัม นิกขิตโต, เอวํ สคฺเคติ. นวมํ.

๑๐. ทุสสีลสุตฺตํ

[๒๒๐] “จตุหิ ภิกขเว ฐมเมหิ สมนุณาคโต ยถาภตัม
นิกขิตโต, เอวํ นิริเย. กตเมหิ จตุหิ. อสฺสทฺโห โหติ, ทุสสีโล
โหติ, กุสสีโต โหติ, ทุปฺปญฺเอย โหติ. อิเมหิ โข ภิกขเว จตุหิ
ฐมเมหิ สมนุณาคโต ยถาภตัม นิกขิตโต, เอวํ นิริเย.

จตุหิ ภิกขเว ฐมเมหิ สมนุณาคโต ยถาภตัม นิกขิตโต,
เอวํ สคฺเค. กตเมหิ จตุหิ. สทฺโห โหติ, สีลวา โหติ, อารทฺธวิริโย
โหติ, ปญฺญวา โหติ. อิเมหิ โข ภิกขเว จตุหิ ฐมเมหิ สมนุณาคโต
ยถาภตัม นิกขิตโต, เอวํ สคฺเคติ. ทสมํ.

ทฺติโย โสภนวกฺโข.^๑

ตสฺสทฺทานํ^๒

ปริสา ทิฏฺฐอกตญฺจตา ปาณาติปาตาปี เทว มคฺคา
เทว โวหารปถา วุตฺตา อหิริกํ^๓ ทุปฺปญฺเอยน จาติ.^๒

^๑ อ. โสภนวกฺโข

^{๒-๒} สฺยา. อิเม ปาสา น ทิสฺสนฺติ.

^๓ อ. หิริกํ

(๒๓) ๓. หุจจริตวคฺโค

๑. ทฤษฎีจิตสฤตตํ

[๒๒๑] “จตุตถาริมาณิ ภิกขเว วจีหุจฺจริตานิ. กตมานิ จตุตถาริ.
มฺสรวาทอ, ปิสุณวาทา, ผรุสวาทา, สมมุทฺตปฺปลาปอ. อิมานิ
ชฺโช ภิกขเว จตุตถาริ วจีหุจฺจริตานิ.

จตุตถาริmani ภิกขเว วสิสุจจิทานิ. กตmani จตุตถาริ. สจจวจา,
อปิสุณา วจา, สณฺหา วจา,^๑ มนฺตาภาสา.^๒ อิมานิ โข ภิกขเว
จตุตถาริ วสิสุจจิทานิติ. ปจम्.

២. វិញ្ញាបនបត្រ

[๒๒๒] “จตุหิ ภิกขเว ฌเมहि สมณนาโคโต พาลो อพฺยตฺโต
 อสปฺปริโส ขตํ อุพหตํ อตฺตานํ ปรีหริติ, สาวชฺโช จ โหติ
 สานฺนวชฺโช”^๓ วิญญฺณํ, พหุญจ อปฺปญฺญํ ปสวติ. กตเมหิ จตุหิ.
 กายทุจฺจริเตน, วจฺจิตฺตจฺจริเตน, มโนทุจฺจริเตน, มิจฺจนาทิกฺกฺขิยา. อิมะหิ
 โข ภิกขเว จตุหิ ฌเมहि สมณนาโคโต พาลो อพฺยตฺโต
 อสปฺปริโส ขตํ อุพหตํ อตฺตานํ ปรีหริติ, สาวชฺโช จ โหติ
 สานฺนวชฺโช วิญญฺณํ, พหุญจ อปฺปญฺญํ ปสวติ.

จตุหิ ภิกขเว ชมเมหิ สมนนาคโต ปณฺหิตโต พยตฺโต
 สปฺปริโส อกฺขตํ อนฺุพหตํ อตฺตานํ ปริหฺรติ, อนวชฺโซ จ โหติ
 อนนวชฺโซ วิณฺญํ, พหุญจ ปุญฺญํ ปสวติ. กตเมหิ จตุหิ.
 กายสจฺจริเตน, วจฺจสจฺจริเตน, มโนสจฺจริเตน, สมฺมาทิฏฺฐิยา. อิมเอหิ โข

๑ อ. สnehวาจา

๒ จ.,เท.,อ. มณฑลวาจา

^๓ เท. สานวชฺโช จ

ภิกขเว จตุหิ ฌมเมหิ สมณฺนาคโต ปณฺหิโต พฺยตฺโต สปฺปริโส
 อกฺขตํ อนฺุปหตํ อตฺตํานํ ปรีหริติ, อนนฺวชฺโซ จ โหติ อนนฺวชฺโซ
 วิญญฺณํ, พหุญจ ปุณฺณํ ปสวตีติ. ทฺติยํ.

๓. อกตณฺณตาสุตฺตํ

[๒๒๓] “จตุหิ ภิกขเว ฌมเมหิ สมณฺนาคโต พาโล
 อพฺยตฺโต สปฺปริโส ขตํ อนุปหตํ อตฺตํานํ ปรีหริติ, สวชฺโซ จ
 โหติ สานฺวชฺโซ วิญญฺณํ, พหุญจ อปุณฺณํ ปสวติ.

กตเมหิ จตุหิ.

กายทฺวจฺจิเตน, วจฺีทฺวจฺจิเตน, มโนทฺวจฺจิเตน, อกตณฺณตา
 อกตเวทิตา. อิมเอหิ โข ภิกขเว จตุหิ ฌมเมหิ สมณฺนาคโต พาโล
 อพฺยตฺโต สปฺปริโส ขตํ อนุปหตํ อตฺตํานํ ปรีหริติ, สวชฺโซ จ
 โหติ สานฺวชฺโซ วิญญฺณํ, พหุญจ อปุณฺณํ ปสวติ.

จตุหิ ภิกขเว ฌมเมหิ สมณฺนาคโต ปณฺหิโต พฺยตฺโต
 สปฺปริโส อกฺขตํ อนฺุปหตํ อตฺตํานํ ปรีหริติ, อนนฺวชฺโซ จ โหติ
 อนนฺวชฺโซ วิญญฺณํ, พหุญจ ปุณฺณํ ปสวติ.

กตเมหิ จตุหิ.

กายสฺวจฺจิเตน, วจฺีสฺวจฺจิเตน, มโนสฺวจฺจิเตน, กตณฺณตา กตเวทิตา.
 อิมเอหิ โข ภิกขเว จตุหิ ฌมเมหิ สมณฺนาคโต ปณฺหิโต พฺยตฺโต
 สปฺปริโส อกฺขตํ อนฺุปหตํ อตฺตํานํ ปรีหริติ, อนนฺวชฺโซ จ โหติ
 อนนฺวชฺโซ วิญญฺณํ, พหุญจ ปุณฺณํ ปสวตีติ. ตฺติยํ.

๔. ปาณาติปาตีสุตตํ

[๒๒๔] “จตุหิ ภิกฺขเว ฐมฺเมหิ สมนฺนาโคโต พาโล
อพฺยตฺโต อสฺสปรุสฺโส ขตฺตํ อุปฺพตฺตํ อตฺตนาํ ปฺริหฺรติ, สาวชฺชโห จ
โหติ สานฺนวชฺชโห วิญญฺณํ, พหุญฺจ อปฺปญฺญํ ปสวติ.

กตเมหิ จตุหิ.

ปาณาติปาตีสํ โหติ, อทินฺนาทายีสํ โหติ, กาเมสฺสมิฉฺฉาจารี
โหติ, มุสฺสาวาที โหติ. อิมฺเมหิ โห ภิกฺขเว จตุหิ ฐมฺเมหิ
สมนฺนาโคโต พาโล อพฺยตฺโต อสฺสปรุสฺโส ขตฺตํ อุปฺพตฺตํ อตฺตนาํ
ปฺริหฺรติ, สาวชฺชโห จ โหติ สานฺนวชฺชโห วิญญฺณํ, พหุญฺจ อปฺปญฺญํ
ปสวติ.

จตุหิ ภิกฺขเว ฐมฺเมหิ สมนฺนาโคโต ปณฺณตฺโต พฺยตฺโต
สปรุสฺโส อกฺขตฺตํ อนฺนุปฺพตฺตํ อตฺตนาํ ปฺริหฺรติ, อนวชฺชโห จ โหติ
อนนฺนวชฺชโห วิญญฺณํ, พหุญฺจ ปฺปญฺญํ ปสวติ.

กตเมหิ จตุหิ.

ปาณาติปาตา ปฏฺวิโรโต โหติ, อทินฺนาทานา ปฏฺวิโรโต โหติ,
กาเมสฺสมิฉฺฉาจารา ปฏฺวิโรโต โหติ, มุสฺสาวาทา ปฏฺวิโรโต โหติ. อิมฺเมหิ
โห ภิกฺขเว จตุหิ ฐมฺเมหิ สมนฺนาโคโต ปณฺณตฺโต พฺยตฺโต
สปรุสฺโส อกฺขตฺตํ อนฺนุปฺพตฺตํ อตฺตนาํ ปฺริหฺรติ, อนวชฺชโห จ โหติ
อนนฺนวชฺชโห วิญญฺณํ, พหุญฺจ ปฺปญฺญํ ปสวตฺตีติ. จตุตฺถํ.

๕. ปจम्मกคสุตตํ

[๒๒๕] “จตุหิ ภิกฺขเว ฐมฺเมหิ สมนฺนาโคโต พาโล
อพฺยตฺโต อสฺสปรุสฺโส ขตฺตํ อุปฺพตฺตํ อตฺตนาํ ปฺริหฺรติ, สาวชฺชโห จ

โหติ สานุวชฺช วิญญฺณํ, พหุญจ อปฺปญฺณํ ปสวติ.

กตเมหิ จตุหิ.

มิจฺฉาทิฏฺฐิโก โหติ, มิจฺฉาสงกปโป โหติ, มิจฺฉาวาโจ โหติ,
มิจฺฉากมฺมฺนโต โหติ. อิมะหิ โข ภิกฺขเว จตุหิ ฐมฺเมหิ สมฺนฺนาโคโต
พาลो อพฺยตฺโต อสปฺปริโส ขตํ อุปฺหตํ อตฺตํ ปรีหริติ,
सानุวชฺช จ โหติ สานุวชฺช วิญญฺณํ, พหุญจ อปฺปญฺณํ ปสวติ.

จตุหิ ภิกฺขเว ฐมฺเมหิ สมฺนฺนาโคโต ปณฺหิโต พฺยตฺโต
สปฺปริโส อกฺขตํ อนฺุปฺหตํ อตฺตํ ปรีหริติ, อนนฺวชฺช จ โหติ
อนนฺวชฺช วิญญฺณํ, พหุญจ ปฺปญฺณํ ปสวติ.

กตเมหิ จตุหิ.

สมฺมาทิฏฺฐิโก โหติ, สมฺมาสงกปโป โหติ, สมฺมาวาโจ
โหติ, สมฺมากมฺมฺนโต โหติ. อิมะหิ โข ภิกฺขเว จตุหิ ฐมฺเมหิ
สมฺนฺนาโคโต ปณฺหิโต พฺยตฺโต สปฺปริโส อกฺขตํ อนฺุปฺหตํ อตฺตํ
ปรีหริติ, อนนฺวชฺช จ โหติ อนนฺวชฺช วิญญฺณํ, พหุญจ ปฺปญฺณํ
ปสวตฺติ. ปณจม.

๖. ทุตติยมกฺกสูตรํ

[๒๒๖] “จตุหิ ภิกฺขเว ฐมฺเมหิ สมฺนฺนาโคโต พาลो อพฺยตฺโต
อสปฺปริโส ขตํ อุปฺหตํ อตฺตํ ปรีหริติ, สานุวชฺช จ โหติ
सानุวชฺช วิญญฺณํ, พหุญจ อปฺปญฺณํ ปสวติ.

กตเมหิ จตุหิ.

มิจฺฉาอาชีโว โหติ, มิจฺฉาวายาโม โหติ, มิจฺฉาสติ โหติ,
มิจฺฉาสมาธิ โหติ. อิมะหิ โข ภิกฺขเว จตุหิ ฐมฺเมหิ สมฺนฺนาโคโต

พาลโ อพยตโต อสปฺปริโส ขตํ อุปหตํ อตฺตानํ ปริหฺรติ,
 สาวชฺชโ จ โหติ สานุชฺชโ วิญญฺณํ, พหุญจ อปฺปญฺญํ ปสวติ.

จตุหิ ภิกฺขเว ฌมฺเมหิ สมฺนฺนาโคโต ปณฺฑิโต พยตโต
 สปฺปริโส อกฺขตํ อนฺุปหตํ อตฺตानํ ปริหฺรติ, อนวชฺชโ จ โหติ
 อนนุชฺชโ วิญญฺณํ, พหุญจ ปฺปญฺญํ ปสวติ.

กตเมหิ จตุหิ.

สมฺมาอาชีโว โหติ, สมฺมาวายาโม โหติ, สมฺมาสติ โหติ,
 สมฺมาสมาธิ โหติ. อิมฺเหิ โข ภิกฺขเว จตุหิ ฌมฺเมหิ สมฺนฺนาโคโต
 ปณฺฑิโต พยตโต สปฺปริโส อกฺขตํ อนฺุปหตํ อตฺตानํ ปริหฺรติ,
 อนวชฺชโ จ โหติ อนนุชฺชโ วิญญฺณํ, พหุญจ ปฺปญฺญํ ปสวตฺติ. จญฺจ.

๗. ปรมโวหารปถสตุต

[๒๒๗] “จตุหิ ภิกฺขเว ฌมฺเมหิ สมฺนฺนาโคโต พาลโ
 อพยตโต อสปฺปริโส ขตํ อุปหตํ อตฺตानํ ปริหฺรติ, สาวชฺชโ จ
 โหติ สานุชฺชโ วิญญฺณํ, พหุญจ อปฺปญฺญํ ปสวติ.

กตเมหิ จตุหิ.

อทิฏฺเฐ ทิฏฺฐวาทิ โหติ, อสฺสฺสฺเต สุตวาทิ โหติ, อมฺเต
 มุตวาทิ โหติ, อวิญฺญาเต วิญฺญาตวาทิ โหติ. อิมฺเหิ โข ภิกฺขเว
 จตุหิ ฌมฺเมหิ สมฺนฺนาโคโต พาลโ อพยตโต อสปฺปริโส ขตํ
 อุปหตํ อตฺตानํ ปริหฺรติ, สาวชฺชโ จ โหติ สานุชฺชโ วิญญฺณํ,
 พหุญจ อปฺปญฺญํ ปสวติ.

จตุหิ ภิกฺขเว ฌมฺเมหิ สมฺนฺนาโคโต ปณฺฑิโต พยตโต
 สปฺปริโส อกฺขตํ อนฺุปหตํ อตฺตानํ ปริหฺรติ, อนวชฺชโ จ โหติ
 อนนุชฺชโ วิญญฺณํ, พหุญจ ปฺปญฺญํ ปสวติ.

กตเมหิ จตุหิ.

อทิฏฺเฐ อทิฏฺฐวาที โหติ, อสฺสฺเต อสฺสฺตวาที โหติ, อมฺเต
อมฺตวาที โหติ, อวิญฺญาเต อวิญฺญาตวาที โหติ. อิมะหิ โข
ภิกฺขเว จตุหิ ฌมเมหิ สมณฺนาโคโต ปณฺณํโต พฺยตฺโต สปปริโส
อกฺขตํ อนุปฺหตํ อตฺตํ ปริหริตี, อนวชฺโซ จ โหติ อนนวชฺโซ
วิญฺญํ, พหุญฺจ ปุณฺณํ ปสวตีติ. สตฺตมํ.

๘. ทุติยโฆหารปถสฺสคฺคํ

[๒๒๘] “จตุหิ ภิกฺขเว ฌมเมหิ สมณฺนาโคโต พาโล
อพฺยตฺโต อสปปริโส ขตํ อุปฺหตํ อตฺตํ ปริหริตี, สวชฺโซ จ
โหติ สานวชฺโซ วิญฺญํ, พหุญฺจ อปุณฺณํ ปสวตี.

กตเมหิ จตุหิ.

ทิฏฺเฐ อทิฏฺฐวาที โหติ, สฺสฺเต อสฺสฺตวาที โหติ, มฺเต
อมฺตวาที โหติ, วิญฺญาเต อวิญฺญาตวาที โหติ. อิมะหิ โข
ภิกฺขเว จตุหิ ฌมเมหิ สมณฺนาโคโต พาโล อพฺยตฺโต อสปปริโส
ขตํ อุปฺหตํ อตฺตํ ปริหริตี, สวชฺโซ จ โหติ สานวชฺโซ
วิญฺญํ, พหุญฺจ อปุณฺณํ ปสวตี.

จตุหิ ภิกฺขเว ฌมเมหิ สมณฺนาโคโต ปณฺณํโต พฺยตฺโต
สปปริโส อกฺขตํ อนุปฺหตํ อตฺตํ ปริหริตี, อนวชฺโซ จ โหติ
อนนวชฺโซ วิญฺญํ, พหุญฺจ ปุณฺณํ ปสวตี.

กตเมหิ จตุหิ.

ทิฏฺเฐ ทิฏฺฐวาที โหติ, สฺสฺเต สฺสฺตวาที โหติ, มฺเต มฺตวาที
โหติ, วิญฺญาเต วิญฺญาตวาที โหติ. อิมะหิ โข ภิกฺขเว จตุหิ

ธมฺเมหิ สมฺนฺนาคโต ปณฺทิตโต พุยฺยโต สบฺปรีโส อกฺขตํ อนฺุพหตํ
 อตฺตํ ปรีหฺรติ, อนวฺชฺช โหติ อนนฺวชฺช วิญญฺณํ, พหุญฺจ
 ปุณฺณํ ปสวตฺติ. อญฺจม.

๘. อหิริกสูตร

[๒๒๙] “จตุหิ ภิกฺขเว ธมฺเมหิ สมฺนฺนาคโต พาโล
 อพฺยตโต อสฺบฺปรีโส ขตํ อฺพหตํ อตฺตํ ปรีหฺรติ, สวชฺช โหติ
 สานวฺชฺช วิญญฺณํ, พหุญฺจ อปุณฺณํ ปสวติ.

กตเมหิ จตุหิ.

อสุสฺสฺส โหติ, ทุสฺสฺส โหติ, อหิริโก โหติ, อนตฺตปฺป โหติ.
 อิมฺเห โข ภิกฺขเว จตุหิ ธมฺเมหิ สมฺนฺนาคโต พาโล
 อพฺยตโต อสฺบฺปรีโส ขตํ อฺพหตํ อตฺตํ ปรีหฺรติ, สวชฺช โหติ
 สานวฺชฺช วิญญฺณํ, พหุญฺจ อปุณฺณํ ปสวติ.

จตุหิ ภิกฺขเว ธมฺเมหิ สมฺนฺนาคโต ปณฺทิตโต พุยฺยโต
 สบฺปรีโส อกฺขตํ อนฺุพหตํ อตฺตํ ปรีหฺรติ, อนวฺชฺช โหติ
 อนนฺวชฺช วิญญฺณํ, พหุญฺจ ปุณฺณํ ปสวติ.

กตเมหิ จตุหิ.

สทฺช โหติ, สีสฺวา โหติ, หิริมา โหติ, โอตฺตปฺป โหติ.
 อิมฺเห โข ภิกฺขเว จตุหิ ธมฺเมหิ สมฺนฺนาคโต ปณฺทิตโต พุยฺยโต
 สบฺปรีโส อกฺขตํ อนฺุพหตํ อตฺตํ ปรีหฺรติ, อนวฺชฺช โหติ
 อนนฺวชฺช วิญญฺณํ, พหุญฺจ ปุณฺณํ ปสวตฺติ. นวํ.

๑๐. ทุปฺปญฺญสฺสจฺจํ

[๒๓๐] “จตุหิ ภิกฺขเว ฌมฺเมหิ สมฺนฺนาโคโต พาโล
อพฺยตฺโต อสฺสปรุสฺโส ขตฺติ อุนฺนปฺหตฺติ อตฺตตฺตานํ ปฺริหฺรติ, สวาทฺชฺช จ
โหติ สานฺนวาทฺชฺช วิญญฺณํ, พหุญฺจ อปฺปญฺญํ ปสวติ.

กตเมหิ จตุหิ.

อสฺสทฺชฺช โหติ, ทุสฺสึโล โหติ, กุสฺสึโต โหติ, ทุปฺปญฺญโม
โหติ. อิมฺเห โข ภิกฺขเว จตุหิ ฌมฺเมหิ สมฺนฺนาโคโต พาโล
อพฺยตฺโต อสฺสปรุสฺโส ขตฺติ อุนฺนปฺหตฺติ อตฺตตฺตานํ ปฺริหฺรติ, สวาทฺชฺช จ
โหติ สานฺนวาทฺชฺช วิญญฺณํ, พหุญฺจ อปฺปญฺญํ ปสวติ.

จตุหิ ภิกฺขเว ฌมฺเมหิ สมฺนฺนาโคโต ปญฺจติโต พฺยตฺโต
สฺสปรุสฺโส อกฺขตฺติ อุนฺนปฺหตฺติ อตฺตตฺตานํ ปฺริหฺรติ, อนวาทฺชฺช จ โหติ
อนนฺนวาทฺชฺช วิญญฺณํ, พหุญฺจ ปฺปญฺญํ ปสวติ.

กตเมหิ จตุหิ.

สทฺชฺช โหติ, สึลฺลว โหติ, อารทฺชฺชวิริโย โหติ, ปญฺญว
โหติ. อิมฺเห โข ภิกฺขเว จตุหิ ฌมฺเมหิ สมฺนฺนาโคโต ปญฺจติโต
พฺยตฺโต สฺสปรุสฺโส อกฺขตฺติ อุนฺนปฺหตฺติ อตฺตตฺตานํ ปฺริหฺรติ, อนวาทฺชฺช
จ โหติ อนนฺนวาทฺชฺช วิญญฺณํ, พหุญฺจ ปฺปญฺญํ ปสวตฺติ. ทสมํ.

๑๑. กวิสฺสจฺจํ

[๒๓๑] “จตฺตารโสม ภิกฺขเว กวี.

กตเม จตฺตารโ.

จินฺตารกวี, สุตกวี, อตฺถกวี, ปฏฺฐิภาณกวี. อิมฺ เห ภิกฺขเว
จตฺตารโ กวีติ. เอกาทสมํ.

ตติโย ทุจฺจริตวคฺโค.

ตสฺสอุทฺทหานํ^๑

ทุจฺจริตํ ทิฏฺฐิจิ อกตมฺญ จ ปาณาติปาตาปิ เทว มคฺคา
เทว โวหารปถา วุตฺตา อหิริกํ ทุปฺปญฺญกวิณา จาติ.^๑

^{๑-๑} สฺยา. อิม ปาชา น ทิสฺสนฺติ.

(๒๔) ๔. กมฺมวคฺโค

๑. สงฺฆิตตสุตฺตํ

[๒๓๒] “จตุตาริมาณี ภิกฺขเว กมฺมานิ มยา สยํ อภิญฺญา
สจฺฉนิกตฺวา ปเวทิตานิ. กตฺมานิ จตุตาริ.

อตุถิ ภิกฺขเว กมฺมํ กณฺหํ กณฺหวิปากํ, อตุถิ ภิกฺขเว กมฺมํ
สุกฺกํ สุกฺกวิปากํ, อตุถิ ภิกฺขเว กมฺมํ กณฺหํ สุกฺกํ กณฺหสุกฺกวิปากํ,
อตุถิ ภิกฺขเว กมฺมํ อกณฺหํ อสุกฺกํ อกณฺหอสุกฺกวิปากํ กมฺมกฺขยาย
สํวตฺตติ. อิมานิ ไช ภิกฺขเว จตุตาริ กมฺมานิ มยา สยํ อภิญฺญา
สจฺฉนิกตฺวา ปเวทิตานิ. ปจฺม.

๒. วิตุถารสุตฺตํ

[๒๓๓] “จตุตาริมาณี ภิกฺขเว กมฺมานิ มยา สยํ อภิญฺญา
สจฺฉนิกตฺวา ปเวทิตานิ. กตฺมานิ จตุตาริ.

อตุถิ ภิกฺขเว กมฺมํ กณฺหํ กณฺหวิปากํ, อตุถิ ภิกฺขเว
กมฺมํ สุกฺกํ สุกฺกวิปากํ, อตุถิ ภิกฺขเว กมฺมํ กณฺหํ สุกฺกํ
กณฺหสุกฺกวิปากํ, อตุถิ ภิกฺขเว กมฺมํ อกณฺหํ อสุกฺกํ
อกณฺหอสุกฺกวิปากํ กมฺมกฺขยาย สํวตฺตติ.

กตมญฺจ ภิกฺขเว กมฺมํ กณฺหํ กณฺหวิปากํ.

อิธ ภิกฺขเว เอกจฺโจ สพฺพปาปฺหุณฺโณ* กายสงฺขารํ อภิสงฺขโรติ,
สพฺพปาปฺหุณฺโณ วจีสงฺขารํ อภิสงฺขโรติ, สพฺพปาปฺหุณฺโณ มโนสงฺขารํ
อภิสงฺขโรติ. โส สพฺพปาปฺหุณฺโณ กายสงฺขารํ อภิสงฺขโรติว สพฺพปาปฺหุณฺโณ

* ฉ., เท. สพฺพปาปฺหุณฺโณ

วจีสงฺขารํ อภิสงฺขริตฺวา สพฺยาปชฺฌมํ มโนสงฺขารํ อภิสงฺขริตฺวา
 สพฺยาปชฺฌมํ โลกํ อุปฺปชฺชติ,^๑ ตเมเนํ สพฺยาปชฺฌมํ โลกํ อุปฺปนฺนํ
 สมานํ สพฺยาปชฺฌมา ผสฺสา ผุสนฺติ. โส สพฺยาปชฺฌเมหิ ผสฺเสหิ
 ผุฏฺฐโจ สมานํ สพฺยาปชฺฌมํ เวทณํ เวทียติ^๒ เอกนฺตทฺทุกฺขํ, เสยฺยถาปิ
 สตฺตฺตา เหนรียกา. อิทํ วุจฺจติ ภิกฺขเว กมฺมํ กณฺหํ กณฺหวิปากํ.

กตมญฺจ ภิกฺขเว กมฺมํ สุกํ สุกกวิปากํ.

อิธ ภิกฺขเว เอกจฺโจ อพฺยาปชฺฌมํ กายสงฺขารํ อภิสงฺขโรติ,
 อพฺยาปชฺฌมํ วจีสงฺขารํ อภิสงฺขโรติ, อพฺยาปชฺฌมํ มโนสงฺขารํ
 อภิสงฺขโรติ. โส อพฺยาปชฺฌมํ กายสงฺขารํ อภิสงฺขริตฺวา อพฺยาปชฺฌมํ
 วจีสงฺขารํ อภิสงฺขริตฺวา อพฺยาปชฺฌมํ มโนสงฺขารํ อภิสงฺขริตฺวา
 อพฺยาปชฺฌมํ โลกํ อุปฺปชฺชติ, ตเมเนํ อพฺยาปชฺฌมํ โลกํ อุปฺปนฺนํ
 สมานํ อพฺยาปชฺฌมา ผสฺสา ผุสนฺติ. โส อพฺยาปชฺฌเมหิ ผสฺเสหิ
 ผุฏฺฐโจ สมานํ อพฺยาปชฺฌมํ เวทณํ เวทียติ เอกนฺตสฺสุขํ, เสยฺยถาปิ
 เทวา สุภิกิณฺหา. อิทํ วุจฺจติ ภิกฺขเว กมฺมํ สุกํ สุกกวิปากํ.

กตมญฺจ ภิกฺขเว กมฺมํ กณฺหํ สุกํ กณฺหสูกกวิปากํ.

อิธ ภิกฺขเว เอกจฺโจ สพฺยาปชฺฌมฺปิ อพฺยาปชฺฌมฺปิ
 กายสงฺขารํ อภิสงฺขโรติ, สพฺยาปชฺฌมฺปิ อพฺยาปชฺฌมฺปิ วจีสงฺขารํ
 อภิสงฺขโรติ, สพฺยาปชฺฌมฺปิ อพฺยาปชฺฌมฺปิ มโนสงฺขารํ อภิสงฺขโรติ.
 โส สพฺยาปชฺฌมฺปิ อพฺยาปชฺฌมฺปิ กายสงฺขารํ อภิสงฺขริตฺวา
 สพฺยาปชฺฌมฺปิ อพฺยาปชฺฌมฺปิ วจีสงฺขารํ อภิสงฺขริตฺวา สพฺยาปชฺฌมฺปิ
 อพฺยาปชฺฌมฺปิ มโนสงฺขารํ อภิสงฺขริตฺวา สพฺยาปชฺฌมฺปิ อพฺยาปชฺฌมฺปิ
 โลกํ อุปฺปชฺชติ, ตเมเนํ สพฺยาปชฺฌมฺปิ อพฺยาปชฺฌมฺปิ โลกํ อุปฺปนฺนํ
 สมานํ สพฺยาปชฺฌมาปิ อพฺยาปชฺฌมาปิ ผสฺสา ผุสนฺติ. โส

^๑ อ. อุปฺปชฺชติ

^๒ ฉ., เท. เวทยติ, เอมฺปิริ.

สพฺยาปชฺฌเหหิปี อพฺยาปชฺฌเหหิปี ผสฺเสหิ ผุฏฺโง สฺมาโน
 สพฺยาปชฺฌหิปี อพฺยาปชฺฌหิปี เวทนี เวทียติ โวกิณฺณสุขทุกฺขํ,^๑
 เสยฺยถาปี มนุสฺสา เอกจฺเจ จ เทวา เอกจฺเจ จ วินิปาติกา. อิห
 วุจฺจติ ภิกฺขเว กมฺมํ กณฺห์ สุกฺกํ กณฺห์สูกฺกวิปากํ.

กตมณฺจ ภิกฺขเว กมฺมํ อกณฺห์ อสูกฺกํ อกณฺห์อสูกฺกวิปากํ
 กมฺมกฺขยาเยยํ สํวตฺตติ. ตตฺตร ภิกฺขเว ยมฺปิ^๒ กมฺมํ กณฺห์
 กณฺห์วิปากํ, ตสฺส ปหานาย ยา เจตนา, ยมฺปิ^๓ กมฺมํ สุกฺกํ
 สุกฺกวิปากํ ตสฺส ปหานาย ยา เจตนา, ยมฺปิ^๔ กมฺมํ กณฺห์
 สุกฺกํ กณฺห์สูกฺกวิปากํ, ตสฺส ปหานาย ยา เจตนา. อิห วุจฺจติ
 ภิกฺขเว กมฺมํ อกณฺห์ อสูกฺกํ อกณฺห์อสูกฺกวิปากํ กมฺมกฺขยาเยยํ
 สํวตฺตติ. อิมานิ ไช ภิกฺขเว จตฺตาริ กมฺมานิ มยา สยํ อภิญฺญา
 สจฺฉนิกตฺวา ปเวทิตานิตี. พุติยํ.

๓. โสณกายนสตฺตํ

[๒๓๔] อถ ไช สฺขาโมคฺคัลลาโน^๑ พุราหฺมโณ, เยน
 ภควา, เทนุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา ภควตา สทฺธี สมฺโมทิ,
 สมฺโมทนียํ กถํ สาราณียํ วิตฺติสาเรตฺวา เอกมฺนตฺตํ นิสฺสีทิ. เอกมฺนตฺตํ
 นิสฺสินฺโณ ไช สฺขาโมคฺคัลลาโน พุราหฺมโณ ภควนฺตํ เอตทโวจ

“ปุริมานิ โภ โคตม ทิวसानิ ปุริมตฺรานิ โสณกายโน
 มาณโว, เยนาหํ, เทนุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา มํ เอตทโวจ “สมฺโณ
 โคตโม สพฺพกมฺมานํ อภิริยํ ปญฺญาเปติ,^๔ สพฺพกมฺมานํ ไช ปน

^๑ อ. โวกิณฺณ สงฺกิณฺณ สุขทุกฺข

^๒ อ. สฺโข โมคฺคัลลาโน

^๓ ฉ., เท. ยมฺปิ, เอวฺมฺปริปี.

^๔ ฉ. ปญฺญาเปติ

อภิริยํ ปณฺณาเปนฺโต อุกฺเขทํ อาห โลกสฺส. กัมมสจฺจาย โภ^๑
โลโก กัมมสมารมฺภญฺจายีติ.

“ทสฺสนปี โข อหํ พุราหฺมณ โสณกายนสฺส” มาณวสฺส
นาภิชานามิ, กุโต ปเนวรูปโป กถาสลฺลาโป. จตฺตาริมาณิ พุราหฺมณ
กมฺมานิ มยา สยํ อภิญฺญา สจฺฉิกตฺวา ปเวทิตานิ. กตมานิ จตฺตาริ.

อตฺถิ พุราหฺมณ กมฺมํ กณฺห์ กณฺหวิปากํ, อตฺถิ พุราหฺมณ
กมฺมํ สุกฺกํ สุกฺกวิปากํ, อตฺถิ พุราหฺมณ กมฺมํ กณฺห์ สุกฺกํ
กณฺหสูกฺกวิปากํ, อตฺถิ พุราหฺมณ กมฺมํ อกณฺห์ อสูกฺกํ
อกณฺหอสูกฺกวิปากํ กมฺมกฺขยา^๓ สํวตฺตติ.

กตมญฺจ พุราหฺมณ กมฺมํ กณฺห์ กณฺหวิปากํ. อิธ
พุราหฺมณ เอกจฺโจ สพฺยาปชฺฌํ กายสงฺขารํ อภิสงฺขโรติ, สพฺยาปชฺฌํ
วจีสงฺขารํ อภิสงฺขโรติ, สพฺยาปชฺฌํ มโนสงฺขารํ อภิสงฺขโรติ. โส
สพฺยาปชฺฌํ กายสงฺขารํ อภิสงฺขริตฺวา สพฺยาปชฺฌํ วจีสงฺขารํ
อภิสงฺขริตฺวา สพฺยาปชฺฌํ มโนสงฺขารํ อภิสงฺขริตฺวา สพฺยาปชฺฌํ
โลกํ อุปฺปชฺชติ, ตเมเน สพฺยาปชฺฌํ โลกํ อุปฺปนฺนํ สมานํ
สพฺยาปชฺฌา ผสฺสา ผุสฺสนฺติ. โส สพฺยาปชฺฌเมหิ ผสฺเสหิ ผุสฺสฺสจฺโจ
สमानํ สพฺยาปชฺฌํ เวทณํ เวทียติ เอกนฺตทฺทุกฺขํ, เสยฺยถาปิ
สตุตฺตา เนรียกา. อิทํ วุจฺจติ พุราหฺมณ กมฺมํ กณฺห์ กณฺหวิปากํ.

กตมญฺจ พุราหฺมณ กมฺมํ สุกฺกํ สุกฺกวิปากํ. อิธ พุราหฺมณ
เอกจฺโจ อพฺยาปชฺฌํ กายสงฺขารํ อภิสงฺขโรติ, อพฺยาปชฺฌํ วจีสงฺขารํ
อภิสงฺขโรติ, อพฺยาปชฺฌํ มโนสงฺขารํ อภิสงฺขโรติ. โส อพฺยาปชฺฌํ
กายสงฺขารํ อภิสงฺขริตฺวา อพฺยาปชฺฌํ วจีสงฺขารํ อภิสงฺขริตฺวา

^๑ อ. โข

^๒ อ. โสณกายสฺส

^๓ อ. กมฺมํ กมฺมกฺขยา

อพฺยาปชฺฌมฺ ฌโนสงฺขารํ อภิสงฺขริตฺวา อพฺยาปชฺฌมฺ โลกํ
 อุปฺปชฺชติ, ตเมเน อพฺยาปชฺฌมฺ โลกํ อุปฺปนฺนํ สมานํ อพฺยาปชฺฌมา
 ผสฺสา ผุสฺสนฺติ. โส อพฺยาปชฺฌเมหิ ผสฺเสหิ ผุฏฺโฐ ฌมาโน
 อพฺยาปชฺฌมฺ เวทนํ เวทียติ เอกนฺตสฺสํ, เสยฺยถาปิ เทวา
 สุกฺกิกิณฺหา. อิทํ วุจฺจติ พุราหฺมณ กมฺมํ สุกฺกํ สุกฺกวิปากํ.

กตมณฺจ พุราหฺมณ กมฺมํ กณฺห์ สุกฺกํ กณฺหสฺสุกฺกวิปากํ.
 อิธ พุราหฺมณ เอกจฺเจ สพฺยาปชฺฌมฺปิ อพฺยาปชฺฌมฺปิ กายสงฺขารํ
 อภิสงฺขโรติ, สพฺยาปชฺฌมฺปิ อพฺยาปชฺฌมฺปิ วจีสงฺขารํ อภิสงฺขโรติ,
 สพฺยาปชฺฌมฺปิ อพฺยาปชฺฌมฺปิ ฌโนสงฺขารํ อภิสงฺขโรติ. โส
 สพฺยาปชฺฌมฺปิ อพฺยาปชฺฌมฺปิ กายสงฺขารํ อภิสงฺขริตฺวา
 สพฺยาปชฺฌมฺปิ อพฺยาปชฺฌมฺปิ วจีสงฺขารํ อภิสงฺขริตฺวา สพฺยาปชฺฌมฺปิ
 อพฺยาปชฺฌมฺปิ ฌโนสงฺขารํ อภิสงฺขริตฺวา สพฺยาปชฺฌมฺปิ
 อพฺยาปชฺฌมฺปิ โลกํ อุปฺปชฺชติ, ตเมเน สพฺยาปชฺฌมฺปิ อพฺยาปชฺฌมฺปิ
 โลกํ อุปฺปนฺนํ สมานํ สพฺยาปชฺฌมาปิ อพฺยาปชฺฌมาปิ ผสฺสา
 ผุสฺสนฺติ. โส สพฺยาปชฺฌเมหิปิ อพฺยาปชฺฌเมหิปิ ผสฺเสหิ ผุฏฺโฐ
 ฌมาโน สพฺยาปชฺฌมฺปิ อพฺยาปชฺฌมฺปิ เวทนํ เวทียติ
 โวกิณฺณสฺสขทุกฺข์, เสยฺยถาปิ มนุสฺสา เอกจฺเจ จ เทวา
 เอกจฺเจ จ วินิปาติกา. อิทํ วุจฺจติ พุราหฺมณ กมฺมํ กณฺห์
 สุกฺกํ กณฺหสฺสุกฺกวิปากํ.

กตมณฺจ พุราหฺมณ กมฺมํ อกณฺห์ อสฺสุกฺกํ อกณฺหอสฺสุกฺกวิปากํ
 กมฺมกฺขยาเย สํวตฺตติ. ตตฺร พุราหฺมณ ยมฺปิทํ กมฺมํ กณฺห์
 กณฺหวิปากํ, ตสฺส ปหานาย ยา เจตนา, ยมฺปิทํ กมฺมํ สุกฺกํ
 สุกฺกวิปากํ, ตสฺส ปหานาย ยา เจตนา, ยมฺปิทํ กมฺมํ กณฺห์
 สุกฺกํ กณฺหสฺสุกฺกวิปากํ, ตสฺส ปหานาย ยา เจตนา. อิทํ วุจฺจติ

พฺรหฺมณ กมฺมํ กณฺหํ อสุกํ กณฺหอสฺสุกวิปากํ กมฺมกฺขยาย
 สํวตฺตติ. อิมานิ โข พฺรหฺมณ จตฺตาริ กมฺมานิ มยา สยํ
 อภิญญา สจฺฉิกถฺวา ปเวทิตานีติ. ตติยํ.

๔. ปจฺมสัฏฺฐาปทสฺสุตํ

[๒๓๕] “จตฺตาริมานิ ภิกฺขเว กมฺมานิ มยา สยํ อภิญญา
 สจฺฉิกถฺวา ปเวทิตานิ. กตฺมานิ จตฺตาริ. อตฺถิ ภิกฺขเว กมฺมํ
 กณฺหํ กณฺหวิปากํ, อตฺถิ ภิกฺขเว กมฺมํ สุกํ สุกวิปากํ, อตฺถิ
 ภิกฺขเว กมฺมํ กณฺหํ สุกํ กณฺหอสฺสุกวิปากํ, อตฺถิ ภิกฺขเว กมฺมํ
 กณฺหํ อสุกํ กณฺหอสฺสุกวิปากํ กมฺมกฺขยาย สํวตฺตติ.

กตมญฺจ ภิกฺขเว กมฺมํ กณฺหํ กณฺหวิปากํ. อิทฺ ภิกฺขเว
 เอกจฺโจ ปาณาติปาตํ โหติ, อทินฺนาทายํ โหติ, กาเมสฺมิจฺฉาจารํ
 โหติ, มุสาวาทํ โหติ, สุราเมรยมชฺชปมาทญฺจายํ โหติ. อิทํ วุจฺจติ
 ภิกฺขเว กมฺมํ กณฺหํ กณฺหวิปากํ.

กตมญฺจ ภิกฺขเว กมฺมํ สุกํ สุกวิปากํ. อิทฺ ภิกฺขเว
 เอกจฺโจ ปาณาติปาตา ปฏฺวิโรโต โหติ, อทินฺนาทานา ปฏฺวิโรโต
 โหติ, กาเมสฺมิจฺฉาจารา ปฏฺวิโรโต โหติ, มุสาวาทา ปฏฺวิโรโต
 โหติ, สุราเมรยมชฺชปมาทญฺจานา ปฏฺวิโรโต โหติ. อิทํ วุจฺจติ
 ภิกฺขเว กมฺมํ สุกํ สุกวิปากํ.

กตมญฺจ ภิกฺขเว กมฺมํ กณฺหํ สุกํ กณฺหอสฺสุกวิปากํ.
 อิทฺ ภิกฺขเว เอกจฺโจ สพฺยาปชฺฌปิ อพฺยาปชฺฌปิ กายสงฺขารํ
 อภิสงฺขโรติ ฯเปฯ อิทํ วุจฺจติ ภิกฺขเว กมฺมํ กณฺหํ สุกํ
 กณฺหอสฺสุกวิปากํ.

กตมณฺจ ภิกฺขเว กมฺมํ อกณฺ्हํ อสฺสูกํ อกณฺ्हอสฺสูกวิปากํ
 กมฺมกฺขยาเยย สํวตฺตติ. ตตฺร ภิกฺขเว ยมฺปิํทํ กมฺมํ กณฺ्हํ กณฺ्हวิปากํ
 ๔เปยฺย อิทํ วุจฺจติ ภิกฺขเว กมฺมํ อกณฺ्हํ อสฺสูกํ อกณฺ्हอสฺสูกวิปากํ
 กมฺมกฺขยาเยย สํวตฺตติ. อิมานิ โข ภิกฺขเว จตฺตาริ กมฺมานิ มยา สยํ
 อภิญญา สจฺฉิกตฺวา ปเวทิตานีติ. จตฺตถํ.

๕. ทุตติยสิกขาปทสฺสจฺจํ

[๒๓๖] “จตฺตารีมานิ ภิกฺขเว กมฺมานิ มยา สยํ อภิญญา
 สจฺฉิกตฺวา ปเวทิตานิ. กตมานิ จตฺตาริ. อตฺถิ ภิกฺขเว กมฺมํ
 กณฺ्हํ กณฺ्हวิปากํ, อตฺถิ ภิกฺขเว กมฺมํ สฺสูกํ สฺสูกวิปากํ, อตฺถิ
 ภิกฺขเว กมฺมํ กณฺ्हํ สฺสูกํ กณฺ्हอสฺสูกวิปากํ, อตฺถิ ภิกฺขเว กมฺมํ
 อกณฺ्हํ อสฺสูกํ อกณฺ्हอสฺสูกวิปากํ กมฺมกฺขยาเยย สํวตฺตติ.

กตมณฺจ ภิกฺขเว กมฺมํ กณฺ्हํ กณฺ्हวิปากํ. อิท ภิกฺขเว
 เอกจฺเจเน มาตา ชีวิตา โวโรปิตา โหติ, ปิตา ชีวิตา โวโรปิตา^๑
 โหติ, อรหํ ชีวิตา โวโรปิตา โหติ, ตถาคคตฺสส ทฺวณฺเณ จิตฺเตน
 โลหิตํ อุปฺปาทิตํ^๒ โหติ, สงฺฆโม ภินฺโน โหติ. อิทํ วุจฺจติ ภิกฺขเว
 กมฺมํ กณฺ्हํ กณฺ्हวิปากํ.

กตมณฺจ ภิกฺขเว กมฺมํ สฺสูกํ สฺสูกวิปากํ. อิท ภิกฺขเว
 เอกจฺจเ ปาณชาติปาตา ปฏฺวิวิโรโต โหติ, อทินฺนาทานา ปฏฺวิวิโรโต
 โหติ, กาเมสฺสมิฉฺฉาจารา ปฏฺวิวิโรโต โหติ, มุสาวาหา ปฏฺวิวิโรโต
 โหติ, ปิสุณาย วาจาเย ปฏฺวิวิโรโต โหติ, ผรุสาย วาจาเย ปฏฺวิวิโรโต
 โหติ, สมฺมปฺปลาปา ปฏฺวิวิโรโต โหติ, อนภิชฺฌาสุ โหติ,

^๑ อ. โวโรปิตา

^๒ อ. อุปฺปาทิตา

อพฺยาปนฺนจิตฺโต โหติ, สมฺมาทิฏฺฐิโก^๑ โหติ. อิํ วุจฺจติ ภิกฺขเว
กมฺมํ สุกฺกํ สุกฺกวิปากํ.

กตมณฺจ ภิกฺขเว กมฺมํ กณฺหํ สุกฺกํ กณฺหสูกฺกวิปากํ.
อิธ ภิกฺขเว เอกจฺเจ สพฺยาปชฺฌปิ อพฺยาปชฺฌปิ กายสงฺขารํ
อภิสงฺขโรติ ๔เปยฺย อิํ วุจฺจติ ภิกฺขเว กมฺมํ กณฺหํ สุกฺกํ
กณฺหสูกฺกวิปากํ.

กตมณฺจ ภิกฺขเว กมฺมํ อกณฺหํ อสูกฺกํ อกณฺหอสูกฺกวิปากํ
กมฺมกฺขยาย สํวตฺตติ. ตตฺร ภิกฺขเว ยมฺปิํ กมฺมํ กณฺหํ กณฺหวิปากํ
๔เปยฺย อิํ วุจฺจติ ภิกฺขเว กมฺมํ อกณฺหํ อสูกฺกํ อกณฺหอสูกฺกวิปากํ
กมฺมกฺขยาย สํวตฺตติ. อิมานิ โข ภิกฺขเว จตฺตาริ กมฺมานิ มยา
สยํ อภินฺญา สจฺฉิกิตฺวา ปเวทิตานํติ. ปณฺจมํ.

๖. อริยมกคสูตรํ

[๒๓๗] “จตฺตารีมานิ ภิกฺขเว กมฺมานิ มยา สยํ อภินฺญา
สจฺฉิกิตฺวา ปเวทิตานิ. กตมานิ จตฺตาริ.

อตฺถิ ภิกฺขเว กมฺมํ กณฺหํ กณฺหวิปากํ, อตฺถิ ภิกฺขเว
กมฺมํ สุกฺกํ สุกฺกวิปากํ, อตฺถิ ภิกฺขเว กมฺมํ กณฺหํ สุกฺกํ
กณฺหสูกฺกวิปากํ, อตฺถิ ภิกฺขเว กมฺมํ อกณฺหํ อสูกฺกํ
อกณฺหอสูกฺกวิปากํ กมฺมกฺขยาย สํวตฺตติ.

กตมณฺจ ภิกฺขเว กมฺมํ กณฺหํ กณฺหวิปากํ. อิธ ภิกฺขเว
เอกจฺเจ สพฺยาปชฺฌํ กายสงฺขารํ อภิสงฺขโรติ ๔เปยฺย อิํ วุจฺจติ
ภิกฺขเว กมฺมํ กณฺหํ กณฺหวิปากํ.

^๑ ฉ., เท. สมฺมาทิฏฺฐิ

กตมณฺจ ภิกฺขเว กมฺมํ สุกฺกํ สุกฺกวิปាកํ. อิทฺ ภิกฺขเว
 เอกจฺโจ อพฺยาปชฺฌํ กายสงฺขารํ อภิสงฺขโรติ ๕เปฯ อิํ วุจฺจติ
 ภิกฺขเว กมฺมํ สุกฺกํ สุกฺกวิปាកํ.

กตมณฺจ ภิกฺขเว กมฺมํ กณฺห์ สุกฺกํ กณฺห์สุกฺกวิปាកํ.
 อิทฺ ภิกฺขเว เอกจฺโจ สพฺยาปชฺฌปิ อพฺยาปชฺฌปิ กายสงฺขารํ
 อภิสงฺขโรติ ๕เปฯ อิํ วุจฺจติ ภิกฺขเว กมฺมํ กณฺห์ สุกฺกํ
 กณฺห์สุกฺกวิปាកํ.

กตมณฺจ ภิกฺขเว กมฺมํ อกณฺห์ อสุกฺกํ อกณฺห์อสุกฺกวิปាកํ
 กมฺมกฺขยาเย สํวตฺตติ. สมฺมาทิฏฺฐิ ๕เปฯ สมฺมาสมาธิ. อิํ วุจฺจติ
 ภิกฺขเว กมฺมํ อกณฺห์ อสุกฺกํ อกณฺห์อสุกฺกวิปាកํ กมฺมกฺขยาเย
 สํวตฺตติ. อิมานิ โข ภิกฺขเว จตฺตาริ กมฺมานิ มยา สยํ อภินฺญา
 สจฺฉนิกตฺวา ปเวทิตานีติ. จญฺจ.

๓. โพษณฺยกตฺตํ

[๒๓๘] “จตฺตารีมานิ ภิกฺขเว กมฺมานิ มยา สยํ อภินฺญา
 สจฺฉนิกตฺวา ปเวทิตานิ. กตฺมานิ จตฺตาริ. อตฺถิ ภิกฺขเว กมฺมํ
 กณฺห์ กณฺห์วิปាកํ, อตฺถิ ภิกฺขเว กมฺมํ สุกฺกํ สุกฺกวิปាកํ, อตฺถิ
 ภิกฺขเว กมฺมํ กณฺห์ สุกฺกํ กณฺห์สุกฺกวิปាកํ, อตฺถิ ภิกฺขเว กมฺมํ
 อกณฺห์ อสุกฺกํ อกณฺห์อสุกฺกวิปាកํ กมฺมกฺขยาเย สํวตฺตติ.

กตมณฺจ ภิกฺขเว กมฺมํ กณฺห์ กณฺห์วิปាកํ. อิทฺ ภิกฺขเว
 เอกจฺโจ สพฺยาปชฺฌํ กายสงฺขารํ อภิสงฺขโรติ ๕เปฯ อิํ วุจฺจติ
 ภิกฺขเว กมฺมํ กณฺห์ กณฺห์วิปាកํ.

กตมณฺจ ภิกฺขเว กมฺมํ สุกฺกํ สุกฺกวิปากํ. อิทฺ ภิกฺขเว
เอกจฺจุใจ อพฺยาปชฺฌํ กายสงฺขารํ อภิสงฺขโรติ ๕เปฯ อิทํ วุจฺจติ
ภิกฺขเว กมฺมํ สุกฺกํ สุกฺกวิปากํ.

กตมณฺจ ภิกฺขเว กมฺมํ กณฺหํ สุกฺกํ กณฺหสูกฺกวิปากํ.
อิตฺ ภิกฺขเว เอกจฺจุใจ สพฺยาปชฺฌํปี อพฺยาปชฺฌํปี กายสงฺขารํ
อภิสงฺขโรติ ๕เปฯ อิทํ วุจฺจติ ภิกฺขเว กมฺมํ กณฺหํ สุกฺกํ
กณฺหสูกฺกวิปากํ.

กตมณฺจ ภิกฺขเว กมฺมํ อกณฺหํ อสูกฺกํ อกณฺหอสูกฺกวิปากํ
กมฺมกฺขยาเย สํวตฺตติ. สติสมฺโพชฺฌงฺโค, ฌมฺมวิจยสมฺโพชฺฌงฺโค,
วิริยสมฺโพชฺฌงฺโค, ปิตีสมฺโพชฺฌงฺโค, ปสฺสทฺธิสมฺโพชฺฌงฺโค,
สมาธิสมฺโพชฺฌงฺโค, อุเปกฺขาสมฺโพชฺฌงฺโค. อิทํ วุจฺจติ ภิกฺขเว
กมฺมํ อกณฺหํ อสูกฺกํ อกณฺหอสูกฺกวิปากํ กมฺมกฺขยาเย สํวตฺตติ.
อิมานิ โข ภิกฺขเว จตฺตาริ กมฺมานิ มยา สยํ อภิญฺญา
สจฺจิกตฺวา ปเวทิตานีติ. สตฺตมํ.

๘. สาวชชุตฺตํ

[๒๓๙] “จตฺุหิ ภิกฺขเว ฌมฺเมหิ สมฺนฺนาโคโต ยถาภตํ นิภฺขิตฺโต,
เอวํ นิรเย. กตเมหิ จตฺุหิ. สาวชฺเชน กายกมฺเมน, สาวชฺเชน
วจีกมฺเมน, สาวชฺเชน มโนกมฺเมน, สาวชฺชาย ทิฏฺฐิยา. อิเมหิ โข
ภิกฺขเว จตฺุหิ ฌมฺเมหิ สมฺนฺนาโคโต ยถาภตํ นิภฺขิตฺโต, เอวํ นิรเย.

จตฺุหิ ภิกฺขเว ฌมฺเมหิ สมฺนฺนาโคโต ยถาภตํ นิภฺขิตฺโต, เอวํ
สคฺเค. กตเมหิ จตฺุหิ. อนวชฺเชน กายกมฺเมน, อนวชฺเชน วจีกมฺเมน,
อนวชฺเชน มโนกมฺเมน, อนวชฺชาย ทิฏฺฐิยา. อิเมหิ โข ภิกฺขเว
จตฺุหิ ฌมฺเมหิ สมฺนฺนาโคโต ยถาภตํ นิภฺขิตฺโต, เอวํ สคฺเคติ. อฏฺฐมํ.

๕. อพฺยาปชฺฌสฺสตุตฺถิ*

[๒๔๐] “จตุหิ ภิกฺขเว ฐมฺเมหิ สมฺนฺนาโคโต ยถาภตํ นิภฺขิตฺโต, เอวํ นิริเย. กตเมหิ จตุหิ. สพฺยาปชฺฌเณน กายกมฺเมน, สพฺยาปชฺฌเณน วจีกมฺเมน, สพฺยาปชฺฌเณน มโนกมฺเมน, สพฺยาปชฺฌาย ทิฏฺฐิจฺยา. อิมฺเหหิ โข ภิกฺขเว จตุหิ ฐมฺเมหิ สมฺนฺนาโคโต ยถาภตํ นิภฺขิตฺโต, เอวํ นิริเย.

จตุหิ ภิกฺขเว ฐมฺเมหิ สมฺนฺนาโคโต ยถาภตํ นิภฺขิตฺโต, เอวํ สกฺเค. กตเมหิ จตุหิ. อพฺยาปชฺฌเณน กายกมฺเมน, อพฺยาปชฺฌเณน วจีกมฺเมน, อพฺยาปชฺฌเณน มโนกมฺเมน, อพฺยาปชฺฌาย ทิฏฺฐิจฺยา. อิมฺเหหิ โข ภิกฺขเว จตุหิ ฐมฺเมหิ สมฺนฺนาโคโต ยถาภตํ นิภฺขิตฺโต, เอวํ สกฺเคติ. นวมํ.

๑๐. สมณฺณสฺสตุตฺถิ

[๒๔๑] “อิธฺว ภิกฺขเว ปจฺจโม^๑ สมฺโน, อิทฺ ทฺตฺติโย สมฺโน, อิทฺ ตตฺติโย สมฺโน, อิทฺ จตุตฺถิโย สมฺโน, สฺสญฺญา ปรรปฺวาทา สมณฺเหหิ อญฺเณหิ.”^๒ เอวเมตํ ภิกฺขเว สมฺมา สีหนาทํ นทถ.

กตโม จ ภิกฺขเว ปจฺจโม^๓ สมฺโน. อิทฺ ภิกฺขเว ภิกฺขุ ตินฺนุณํ สญฺโฆชนานํ ปรีกฺขยา โสตาปนฺโน ไหติ อวิปปาตฐมฺโม นียโต สมฺโพธิปฺรายโน.^๔ อยํ ภิกฺขเว ปจฺจโม^๕ สมฺโน.

กตโม จ ภิกฺขเว ทฺตฺติโย สมฺโน. อิทฺ ภิกฺขเว ภิกฺขุ ตินฺนุณํ สญฺโฆชนานํ ปรีกฺขยา ราคโทสมฺหานํ ตนฺตฺตา สกฺทาคามี

* ฉ., เท. อพฺยาปชฺฌสฺสตุตฺถิ

^๒ สฺยา., อ. อยํ ปาโจ น ทิสฺสตี.

^๓ ฉ., เท. อญฺเณหีติ อ. อญฺเณติ

^๔ ฉ., เท. สมฺโพธิปฺรายโน

โหติ, สกิทเว อิมํ โลกํ อาคนฺตฺวา ทุกฺขสฺสหนฺตํ กโรติ. อยํ
ภิกฺขเว ทฺติโย สมฺโณ.

กตโม จ ภิกฺขเว ตฺติโย สมฺโณ. อิทฺ ภิกฺขเว ภิกฺขุ
ปณฺจหนฺนํ โอรมภาตียานํ สญฺโฆชนานํ ปริกฺขยา โอปปาติโก
โหติ, ตตฺถ ปรีนิพฺพายี อนาวตฺติธมฺโม ตสฺมา โลกา. อยํ
ภิกฺขเว ตฺติโย สมฺโณ.

กตโม จ ภิกฺขเว จตฺตฺโต สมฺโณ. อิทฺ ภิกฺขเว ภิกฺขุ
อาสวานํ ขยา อนาสวํ เจโตวิมฺุตฺตํ ปณฺณาวิมฺุตฺตํ ทิฏฺฐเจว ธมฺเม
สยํ อภิญฺญา สจฺจิกตฺวา อุปสมฺปชฺช วิหฺรติ. อยํ ภิกฺขเว
จตฺตฺโต สมฺโณ.

อิเชว ภิกฺขเว ปจฺโม สมฺโณ, อิทฺ ทฺติโย สมฺโณ, อิทฺ
ตฺติโย สมฺโณ, อิทฺ จตฺตฺโต สมฺโณ, สญฺญา ปรปฺปวาทา สมณฺเห
อญฺเญหิ. เอวเมตํ ภิกฺขเว สมฺมา สีหนาทํ นทถาติ.* ทสมํ.

๑๑. สปปริสถานิสฺสสุตฺตํ

[๒๔๒] “สปปริสฺสํ ภิกฺขเว นิสฺสาย จตฺตารอฺ อานิสฺสา
ปาฏิกงฺขา. กตเม จตฺตารอฺ. อริเยน สีเลน วทฺธติ, อริเยน
สมารินา วทฺธติ, อริยาย ปณฺณาย วทฺธติ, อริยาย วิมฺุตติยา
วทฺธติ. สปปริสฺสํ ภิกฺขเว นิสฺสาย อิเม จตฺตารอฺ อานิสฺสา
ปาฏิกงฺขาติ. เอกาทสมํ.

* อ. นทตฺติ

จตุตฺโถ กมฺมวคฺโค.

ตสฺสทฺทหานํ *

สงฺขิตฺตวิตุถารโสนกายนสิทฺทขาปํ อริยมคฺโค โพชฌนํคํ
 สวชฺชณฺเจว อพฺยาปชฌํ สมโณ จ สปรุริสานิสฺสโสติ.*

สนฺตา นาสฺสสนฺติ, วคฺคา ปน มํ น นาสฺสสนฺตํติ. อิทํ อานนฺท ปจฺมํ อตฺถวสํ สมฺปสฺสมาโน ปาปภิกฺขุ สงฺฆมฺเภเทน นนฺทติ.

ปุณ จปรํ อานนฺท ปาปภิกฺขุ มิจฺฉาทิฏฺฐิโก โหติ อนตฺตคฺคาหิกาย ทิฏฺฐิยา สมฺนฺนาคโต. ตสฺส เอวํ โหติ 'สเจ โข มํ ภิกฺขุ ชาณิสฺสนฺติ' มิจฺฉาทิฏฺฐิโก อนตฺตคฺคาหิกาย ทิฏฺฐิยา สมฺนฺนาคโตติ. สมคฺคา มํ สนฺตา นาสฺสสนฺติ, วคฺคา ปน มํ น นาสฺสสนฺตํติ. อิทํ อานนฺท ทฺติยํ อตฺถวสํ สมฺปสฺสมาโน ปาปภิกฺขุ สงฺฆมฺเภเทน นนฺทติ.

ปุณ จปรํ อานนฺท ปาปภิกฺขุ มิจฺฉาอาชีโว โหติ, มิจฺฉาอาชีเวน ชีวิตํ กปฺเปติ. ตสฺส เอวํ โหติ 'สเจ โข มํ ภิกฺขุ ชาณิสฺสนฺติ' มิจฺฉาอาชีโว มิจฺฉาอาชีเวน ชีวิตํ กปฺเปตํติ. สมคฺคา มํ สนฺตา นาสฺสสนฺติ, วคฺคา ปน มํ น นาสฺสสนฺตํติ. อิทํ อานนฺท ตติยํ อตฺถวสํ สมฺปสฺสมาโน ปาปภิกฺขุ สงฺฆมฺเภเทน นนฺทติ.

ปุณ จปรํ อานนฺท ปาปภิกฺขุ ลภกกาโม โหติ สกฺการกาโม อนวณฺณตฺติกาโม. ตสฺส เอวํ โหติ 'สเจ โข มํ ภิกฺขุ ชาณิสฺสนฺติ' 'ลภกกาโม สกฺการกาโม อนวณฺณตฺติกาโมติ. สมคฺคา มํ สนฺตา^๑ น สกฺกริสฺสนฺติ น ครุกริสฺสนฺติ น มาเนสฺสนฺติ น ปฺุเชสฺสนฺติ, วคฺคา ปน มํ สกฺกริสฺสนฺติ ครุกริสฺสนฺติ มาเนสฺสนฺติ ปฺุเชสฺสนฺตํติ. อิทํ อานนฺท จตฺตํ อตฺถวสํ สมฺปสฺสมาโน ปาปภิกฺขุ สงฺฆมฺเภเทน นนฺทติ. อีเม โข อานนฺท จตฺตารอ อตฺถวเส สมฺปสฺสมาโน ปาปภิกฺขุ สงฺฆมฺเภเทน นนฺทตํติ. ปจฺมํ.

^๑ ฉ., เท. ชีวิก

^๒ สย. อยู่ ปาโจ น ทิสฺสติ.

๒. อาปตติภยสุตตัม

[๒๔๔] “จตุตถาริมานิ ภิกขเว อาปตติภยานิ. กตมานิ จตุตถาริ. เสยฺยถาปิ ภิกขเว โจโร อาคฺคจาริ คเหตฺวา รมฺโฆ ทสฺเสยฺยํ ‘อยนฺเต เทว โจโร อาคฺคจาริ, อิมสฺส เทโว ทณฺฑํ ปณฺณตฺติ. ตเมนํ ราชฺชา เอวํ วเทยฺย ‘คจฺฉณ โภ อิมํ ปุริสํ ทพฺพหฺวย รชฺชชฺยา ปจฺฉาพาหํ คาพฺพหฺพนฺธนํ พนฺธิตฺวา ขุรฺมฺมณฺฑํ กริตฺวา ขรสฺสเรน ปณฺเวน รติยา^๑ รติยํ^๒ สิงฺฆาภฺภิเกน สิงฺฆาภฺภิํ ปรีเนตฺวา ทกฺขิณฺเนน ทฺวาเรน นิกฺขาเมตฺวา ทกฺขิณฺโต นครสฺส สีสํ จินฺทเถตฺติ. ตเมนํ รมฺโฆ ปุริสา ทพฺพหฺวย รชฺชชฺยา ปจฺฉาพาหํ คาพฺพหฺพนฺธนํ พนฺธิตฺวา ขุรฺมฺมณฺฑํ กริตฺวา ขรสฺสเรน ปณฺเวน รติยา รติยํ สิงฺฆาภฺภิเกน สิงฺฆาภฺภิํ ปรีเนตฺวา ทกฺขิณฺเนน ทฺวาเรน นิกฺขาเมตฺวา ทกฺขิณฺโต นครสฺส สีสํ จินฺทเทยฺย. ตตฺตรณฺณตฺรสฺส ถลฺลจฺจสฺส ปุริสสฺส เอวมสฺส ‘ปาปกํ วต โภ อยํ ปุริโส กมฺมํ อกาสิ คารยฺหํ สีสจฺเจชฺช, ยตฺร หิ นาม รมฺโฆ ปุริสา ทพฺพหฺวย รชฺชชฺยา ปจฺฉาพาหํ คาพฺพหฺพนฺธนํ พนฺธิตฺวา ขุรฺมฺมณฺฑํ กริตฺวา ขรสฺสเรน ปณฺเวน รติยา รติยํ สิงฺฆาภฺภิเกน สิงฺฆาภฺภิํ ปรีเนตฺวา ทกฺขิณฺเนน ทฺวาเรน นิกฺขาเมตฺวา ทกฺขิณฺโต นครสฺส สีสํ จินฺทิสฺสนฺติ, โส วตสฺสา^๓ เอวรูปํ ปาปกมฺมํ^๔ น กรเยย^๕ สีสจฺเจชฺชนฺติ. เอวเมว โข ภิกขเว ยสฺส กสฺสจฺจิ ภิกฺขุสฺส วา ภิกฺขุณฺิยา วา เอวํ ติพฺพา ภยสณฺณา ปจฺจุปฺภฺจिता โหติ ปาราชิกฺส ฐมฺเมสฺ. ตสฺเสตํ ปาภฺภิกฺงฺขํ ‘อนาปนฺโน วา ปาราชิกํ ฐมฺมํ น อาปชฺชิสฺสตี, อาปนฺโน วา ปาราชิกํ ฐมฺมํ ยถาฐมฺมํ ปฏฺฐิกริสฺสตี.

^{๑-๒} ฉ.,เท. รติภาย รติกํ อ. รติยาย รติยํ, เอวมุปริป.

^๓ ฉ.,เท.,อ. วตสฺสา

^๔ อ. ปาป กมฺม

^๕ ฉ.,เท.,อ. กรเยย, เอวมุปริป.

เสยฺยถาปี ภิกฺขเว ปุริโส กาทกั* วตฺถํ ปริชาย เกเส
 ปกิริตฺวา มุสฺลํ ขนฺธเ อาโรเปตฺวา มหาชนกายํ อุปสงฺกมิตฺวา
 เอวํ วทฺเขยฺย ‘อหํ ภนฺเต ปาปกมฺมํ อกาสิ คารยฺหิ โมสฺลลํ, เยน
 เม อายสฺมนฺโต อตฺตมฺนา โหนฺติ, ตํ กโรมีติ. ตตฺตรณฺณตฺรสฺส
 ถลฺลจฺจสฺส ปุริสสฺส เอวมสฺส ‘ปาปกํ วต โภ อยํ ปุริโส กมฺมํ
 อกาสิ คารยฺหิ โมสฺลลํ. ยตฺร หิ นาม กาทกั วตฺถํ ปริชาย
 เกเส ปกิริตฺวา มุสฺลํ ขนฺธเ อาโรเปตฺวา มหาชนกายํ อุปสงฺกมิตฺวา
 เอวํ วทฺขติ ‘อหํ ภนฺเต ปาปกมฺมํ อกาสิ คารยฺหิ โมสฺลลํ, เยน
 เม อายสฺมนฺโต อตฺตมฺนา โหนฺติ, ตํ กโรมีติ. โส วตฺสฺสาयํ
 เอวรूपํ ปาปกมฺมํ น กเรยฺย คารยฺหิ โมสฺลลนฺติ. เอวเมว โข
 ภิกฺขเว ยสฺส กสฺสจฺจิ ภิกฺขุสฺส วา ภิกฺขุณียา วา เอวํ ติพฺพา
 ภยสณฺณมา ปจฺจุปฺภุจิตา โหติ สงฺฆาทีเสสฺส ฐมฺเมสฺส. ตสฺเสตํ
 ปาฏิกงฺขํ ‘อนาปนฺโน วา สงฺฆาทีเสสฺส ฐมฺมํ น อาปชฺชิสฺสติ,
 อาปนฺโน วา สงฺฆาทีเสสฺส ฐมฺมํ ยถาฐมฺมํ ปฏฺฐิกริสฺสติ.

เสยฺยถาปี ภิกฺขเว ปุริโส กาทกั วตฺถํ ปริชาย เกเส
 ปกิริตฺวา อสฺสปฺภุ* ขนฺธเ อาโรเปตฺวา มหาชนกายํ อุปสงฺกมิตฺวา
 เอวํ วทฺเขยฺย ‘อหํ ภนฺเต ปาปกมฺมํ อกาสิ คารยฺหิ อสฺสปฺภุ, เยน
 เม อายสฺมนฺโต อตฺตมฺนา โหนฺติ, ตํ กโรมีติ. ตตฺตรณฺณตฺรสฺส
 ถลฺลจฺจสฺส ปุริสสฺส เอวมสฺส ‘ปาปกํ วต โภ อยํ ปุริโส กมฺมํ
 อกาสิ คารยฺหิ อสฺสปฺภุ, ยตฺร หิ นาม กาทกั วตฺถํ ปริชาย
 เกเส ปกิริตฺวา อสฺสปฺภุ ขนฺธเ อาโรเปตฺวา มหาชนกายํ
 อุปสงฺกมิตฺวา เอวํ วทฺขติ ‘อหํ ภนฺเต ปาปกมฺมํ อกาสิ คารยฺหิ
 อสฺสปฺภุ, เยน เม อายสฺมนฺโต อตฺตมฺนา โหนฺติ, ตํ กโรมีติ. โส

* ฉ.,เท. กาทวตฺถํ

๒ ฉ.,เท. ภสฺสปฺภุ, เอวมฺปิริ.

วตสสายํ เอวรूपํ ปาปกมมํ น กเรยฺย อสฺสปฺภนฺติ. เอวเมว โข
ภิกฺขเว ยสฺส กสฺสจฺจ ภิกฺขุสฺส วา ภิกฺขุณฺنيا วา เอวํ ติพฺพา
ภยสณฺณมา ปจฺจุปฺภวจิตฺตา โหติ ปาจิตฺตึเยสฺสุ ฐมฺเมสฺสุ. ตสฺเสตํ
ปาฏิกงฺขํ ‘อนาปนโน วา ปาจิตฺตึยํ ฐมมํ น อาปชฺชิสฺสตี,
อาปนโน วา ปาจิตฺตึยํ ฐมมํ ยถาฐมมํ ปฏฺฐิกริสฺสตี.

เสยฺยถาปี ภิกฺขเว บุริโส กาทกํ วตฺถํ ปริชาย เกเส
ปกริตฺวา มหาชนกายํ อุปลงฺกมิตฺวา เอวํ วทฺเขยฺย ‘อหํ ภนฺเต
ปาปกมมํ อกาสิ คารยฺหํ อุปวชฺชํ, เยน เม อายสฺมนโต อตฺตมนา
โหนติ, ตํ กโรมีติ. ตตฺรณฺณตฺรสฺส ถลฺลจฺสสฺส บุริสฺสสฺส เอวมสฺส
‘ปาปกํ วต โภ อยํ บุริโส กมมํ อกาสิ คารยฺหํ อุปวชฺชํ, ยตฺร หิ
นาม กาทกํ วตฺถํ ปริชาย เกเส ปกริตฺวา มหาชนกายํ อุปลงฺกมิตฺวา
เอวํ วทฺขติ ‘อหํ ภนฺเต ปาปกมมํ อกาสิ คารยฺหํ อุปวชฺชํ, เยน เม
อายสฺมนโต อตฺตมนา โหนติ, ตํ กโรมีติ. โส วตสสายํ เอวรूपํ
ปาปกมมํ น กเรยฺย คารยฺหํ อุปวชฺชนฺติ. เอวเมว โข ภิกฺขเว
ยสฺส กสฺสจฺจ ภิกฺขุสฺส วา ภิกฺขุณฺنيا วา เอวํ ติพฺพา ภยสณฺณมา
ปจฺจุปฺภวจิตฺตา โหติ ปาฏฺฐเทสนึเยสฺสุ ฐมฺเมสฺสุ, ตสฺเสตํ ปาฏฺฐกงฺขํ
‘อนาปนโน วา ปาฏฺฐเทสนึยํ ฐมมํ น อาปชฺชิสฺสตี, อาปนโน วา
ปาฏฺฐเทสนึยํ ฐมมํ ยถาฐมมํ ปฏฺฐิกริสฺสตี. อิมานิ โข ภิกฺขเว จตฺตาริ
อาปตฺติภยานีติ. พุติยํ.

๓. ลิกขานิสัสสุตตํ

[๒๔๕] “ลิกขานิสัสสมิทํ ภิกฺขเว พุทฺทมจฺริยํ วุสฺสตี
ปณฺณตฺตํ วิมฺตฺตีสารํ สตาธิปเตยฺย. กถญจ ภิกฺขเว ลิกขานิสัส

* อ. ปาฏฺฐเทสนึยํ, เอวมปริปี.

โหติ. อิทฺ ภิกฺขเว มยา สาวกานํ อภิสมาจาริกา สิกฺขา
 ปณฺณตฺตา อปฺปสฺนฺหานํ ปสาทาย ปสฺนฺหานํ ภิกฺขโสภาวาย.
 ยถา ยถา ภิกฺขเว มยา สาวกานํ อภิสมาจาริกา สิกฺขา
 ปณฺณตฺตา อปฺปสฺนฺหานํ ปสาทาย ปสฺนฺหานํ ภิกฺขโสภาวาย, ตถา
 ตถา โส ตสฺสา สิกฺขาย อชณฺทการี โหติ อจฺฉิทฺทการี
 อสพฺลการี อกมฺมาสการี, สมหาทาย สิกฺขติ สิกฺขาปเทสฺส.

ปฺน จปริ ภิกฺขเว มยา สาวกานํ อาทิพฺรหฺมจริยา^๑
 สิกฺขา ปณฺณตฺตา สพฺพโส สมฺมาทูกฺขกฺขยาย. ยถา ยถา ภิกฺขเว
 มยา สาวกานํ อาทิพฺรหฺมจริยา สิกฺขา ปณฺณตฺตา สพฺพโส
 สมฺมาทูกฺขกฺขยาย, ตถา ตถา โส ตสฺสา สิกฺขาย อชณฺทการี
 โหติ อจฺฉิทฺทการี อสพฺลการี อกมฺมาสการี, สมหาทาย สิกฺขติ
 สิกฺขาปเทสฺส. เอวํ โข ภิกฺขเว สิกฺขานิสฺสํ โหติ.

กถณฺจ ภิกฺขเว ปณฺณตฺตํ โหติ. อิทฺ ภิกฺขเว มยา
 สาวกานํ ฐมฺมา เทสิตา สพฺพโส สมฺมาทูกฺขกฺขยาย. ยถา ยถา
 ภิกฺขเว มยา สาวกานํ ฐมฺมา เทสิตา สพฺพโส สมฺมาทูกฺขกฺขยาย,
 ตถา^๒ ตถา สพฺเพ เต ฐมฺมา^๒ ปณฺณาย สมเวกฺขิตา โหณฺติ.
 เอวํ โข ภิกฺขเว ปณฺณตฺตํ โหติ.

กถณฺจ ภิกฺขเว วิมุตฺตिसาริ^๓ โหติ. อิทฺ ภิกฺขเว มยา
 สาวกานํ ฐมฺมา เทสิตา สพฺพโส สมฺมาทูกฺขกฺขยาย. ยถา ยถา
 ภิกฺขเว มยา สาวกานํ ฐมฺมา เทสิตา สพฺพโส สมฺมาทูกฺขกฺขยาย,
 ตถา ตถา สพฺเพ เต ฐมฺมา วิมุตฺตียา ผุสิตา^๓ โหณฺติ. เอวํ โข
 ภิกฺขเว วิมุตฺตिसาริ โหติ.

^๑ ฉ., เท., อ. อาทิพฺรหฺมจริยา

^๒ ฉ., เท., อ. ตถา ตถาสฺส เต ฐมฺมา, เอวมฺปรี. ^๓ อ. ผุสิตา

กถมฺจ ภิกฺขเว สตฺธิปเตยฺย โหติ. 'อิติ อปริปฺปํ วา
 อภิสมาจาริกํ สิกฺขํ ปริปฺปเรสฺสามิ, ปริปฺปํ วา อภิสมาจาริกํ
 สิกฺขํ ตตฺถ ตตฺถ ปณฺณาย อนุคฺคเหสฺสามีติ อชฺฌตฺตํเยว สติ
 สุปฺปจฺจิตา โหติ. 'อิติ อปริปฺปํ วา อาทิพฺรหฺมจฺริยํ สิกฺขํ ปริปฺปเรสฺสามิ,
 ปริปฺปํ วา อาทิพฺรหฺมจฺริยํ สิกฺขํ ตตฺถ ตตฺถ ปณฺณาย
 อนุคฺคเหสฺสามีติ อชฺฌตฺตํเยว สติ สุปฺปจฺจิตา โหติ.
 'อิติ อสมเวกฺขิตํ วา ฌมฺมํ ตตฺถ ตตฺถ ปณฺณาย สมเวกฺขิสฺสามิ,
 สมเวกฺขิตํ วา ฌมฺมํ ตตฺถ ตตฺถ ปณฺณาย อนุคฺคเหสฺสามีติ
 อชฺฌตฺตํเยว สติ สุปฺปจฺจิตา โหติ. 'อิติ อมุสฺสิตํ วา ฌมฺมํ วิมุตฺติยา
 มุสฺสิสฺสามิ, มุสฺสิตํ วา ฌมฺมํ ตตฺถ ตตฺถ ปณฺณาย อนุคฺคเหสฺสามีติ
 อชฺฌตฺตํเยว สติ สุปฺปจฺจิตา โหติ. เอวํ โข ภิกฺขเว สตฺธิปเตยฺย
 โหติ. 'สิกฺขานิสฺสํสมิทํ ภิกฺขเว พฺรหฺมจฺริยํ วุสฺสติ ปณฺณตฺตร
 วิมุตฺติสํวํ สตฺธิปเตยฺยนฺติ อิติ ยนฺตํ วุตฺตํ, อิทเมตํ ปฏิจฺจ
 วุตฺตนฺติ. ตติยํ.

๔. เสยยาสุตต์

[๒๔๖] “จตฺสฺโส อิมํ ภิกฺขเว เสยฺยา. กตมา จตฺสฺโส.
 เปตเสยฺยา, กามภฺโกเสยฺยา, สีสเสยฺยา, ตถาคตเสยฺยา. กตมา จ
 ภิกฺขเว เปตเสยฺยา. เยภฺยุเยน ภิกฺขเว เปตา อุตฺตํนา เสนฺติ.
 อยํ วุจฺจติ ภิกฺขเว เปตเสยฺยา.

กตมา จ ภิกฺขเว กามภฺโกเสยฺยา. เยภฺยุเยน ภิกฺขเว
 กามภฺโก วาเมน ปสฺเสน เสนฺติ. อยํ วุจฺจติ ภิกฺขเว กามภฺโกเสยฺยา.

กตมา จ ภิกฺขเว สีสเสยฺยา. สีสํ ภิกฺขเว มิคฺรธา
 ทกฺขิเณน ปสฺเสน เสยฺยํ กปฺเปติ ปาเทณ^๑ ปาทำ อจฺจาชฺยา

^๑ ฉ.,เท.,อิ. ปาเท

อนฺตรสฏฺฐิมฺหิ^๑ นนฺคณฺจํ อนฺนปฺกฺขิปิตฺวา, โส ปฏฺวิพฺพชฺฌิตฺวา ปุริมํ
 กายํ อพฺภุณฺณนาเมตฺวา ปจฺฉิมํ กายํ อนฺนวิโลเกติ, สเจ ภิกฺขเว
 สීโห มิคราชา กิณฺจิ ปสฺสติ กายสฺส วิกฺขิตฺตํ วา วิสฺมํ วา,
 เตน ภิกฺขเว สීโห มิคราชา^๒ อนตฺตมโน โหติ. สเจ ปน ภิกฺขเว
 สීโห มิคราชา น กิณฺจิ ปสฺสติ กายสฺส วิกฺขิตฺตํ วา วิสฺมํ วา,
 เตน ภิกฺขเว สීโห มิคราชา อตฺตมโน โหติ อयํ วุจฺจติ ภิกฺขเว
 สึหเสยฺยา.

กตมา จ ภิกฺขเว ตถาคตเสยฺยา. อิธ ภิกฺขเว ตถาคโต^๓
 วิวิจฺเจ กาเมหิ ๕เปยฺย จตฺตถํ ฌานํ อุปสมฺมปชฺช วิหริติ. อयํ
 วุจฺจติ ภิกฺขเว ตถาคตเสยฺยา. อีมา โข ภิกฺขเว จตฺตสฺส
 เสยฺยาติ. จตฺตถํ.

๕. ญปารหตฺตํ

[๒๔๗] “จตฺตาโรเม ภิกฺขเว ญปารหา. กตเม จตฺตาโร.

ตถาคโต อรหํ สมฺมาสมฺพุทฺโธ ญปารโห, ปจฺเจกพุทฺโธ
 ญปารโห, ตถาคตสาวโก ญปารโห, ราชา จกฺกวัตฺตี ญปารโห.
 อีเม โข ภิกฺขเว จตฺตาโร ญปารหาติ. ปณจม.

๖. ปณณวฏฺฐณฺนิสฺสุตํ^๔

[๒๔๘] “จตฺตาโรเม ภิกฺขเว ฃมฺมา ปณณวฏฺฐณฺนิยา
 สํวตฺตนฺติ. กตเม จตฺตาโร. สปฺปปริสฺสเสโว, สทฺธมฺมสฺสวณฺ,
 โยนิโสมนสิกาโร, ฃมฺมานุฃมฺมปฏฺิปปติ. อีเม โข ภิกฺขเว จตฺตาโร
 ฃมฺมา ปณณวฏฺฐณฺนิยา สํวตฺตนฺติ. จณฺจํ.

^๑ น.,เท. อนฺตรสฏฺฐิมฺหิ อิ. อนฺตรวสฏฺฐิมฺหิ

^๒ อิ. มหาราช

^๓ สย.,อิ. ภิกฺขุ

^๔ น.,เท.,อิ. ปณณวฏฺฐณฺนิสฺสุตํ

๗. พหุการสูตร^๑

[๒๔๙] “จตุตถาโรเม ภิกขเว ฐมา มนุสฺสญฺตสฺส พหุการา” โหนฺติ. กตเม จตุตถาโร. สปปุริสสํเสโว, สหุฐมมสฺสวณฺ, โยนิโสมนสิกาโร, ฐมานุฐมมปฺปิตฺติ. อิมे โข ภิกขเว จตุตถาโร ฐมา มนุสฺสญฺตสฺส พหุการา โหนฺตีสฺส. สตฺตมํ.

๘. ปจฺมโวหารสูตร^๑

[๒๕๐] “จตุตถาโรเม ภิกขเว อนริยโวหารา. กตเม จตุตถาโร. อทฺธิเจ ทิฏฺฐจวาทิตา, อสฺสฺสฺเต สุตวาทิตา, อมฺมฺเต มุตวาทิตา, อวิญฺญาเต วิญฺญาตวาทิตา. อิมे โข ภิกขเว จตุตถาโร อนริยโวหาราติ. อญฺจมํ.

๙. ทุตติยโวหารสูตร^๑

[๒๕๑] “จตุตถาโรเม ภิกขเว อริยโวหารา. กตเม จตุตถาโร. อทฺธิเจ อทฺธิจฺจวาทิตา, อสฺสฺสฺเต อสฺสฺสฺตวาทิตา, อมฺมฺเต อมฺมฺตวาทิตา, อวิญฺญาเต อวิญฺญาตวาทิตา. อิมे โข ภิกขเว จตุตถาโร อริยโวหาราติ. นวมํ.

๑๐. ตติยโวหารสูตร^๑

[๒๕๒] “จตุตถาโรเม ภิกขเว อนริยโวหารา. กตเม จตุตถาโร. ทิฏฺฐเจ อทฺธิจฺจวาทิตา, สฺสฺเต อสฺสฺสฺตวาทิตา, มฺมฺเต อมฺมฺตวาทิตา, วิญฺญาเต อวิญฺญาตวาทิตา. อิมे โข ภิกขเว จตุตถาโร อนริยโวหาราติ. ทสฺมํ.

^๑ อ. พหุการ

๑๑. จตฺตถโวหารสฺสคํ

[๒๕๓] “จตฺตารอเม ภิกฺขเว อริยโวหารา. กตเม จตฺตารอ.
ทิกฺขเจ ทิกฺขจวาทิตา, สฺสเต สฺสทวาทิตา, มฺมุเต มฺมุทวาทิตา, วิณฺณาเต
วิณฺณาทวาทิตา. อิมे โข ภิกฺขเว จตฺตารอ อริยโวหาราติ. เอกาทสมี.

ปณจโม อาปตฺติภยวคฺโค.

ตสฺสทฺททานํ^๑

ภทอาปตฺติ ^๒ สิกฺขา จ ^๓	เสยฺยา ญฺปาเรน จ
ปณณวฺวตฺถิ พหุการา	โวหารา จตฺโร “จิตฺตาติ.”

^{๑-๑} สฺยา. อิมะ ปาสา น ทิสฺสนฺติ.

^{๒-๒} อ. เทว อาปตฺติ สิกฺขานิสฺสเ.

^๓ อ. จตฺตารอ โวหาร อุกาเยน วคฺเคติ.

(๒๖) ๖. อภิณฺณาวคฺโค

๑. อภิณฺณาสุตฺตํ

[๒๕๔] “จตุตฺตาโรเม ภิกฺขเว ฌมฺมา. กตเม จตุตฺตาโร. อตฺถิ ภิกฺขเว ฌมฺมา อภิณฺณา ปรีณฺณเยยฺยา, อตฺถิ ภิกฺขเว ฌมฺมา อภิณฺณา ปหาตพฺพา, อตฺถิ ภิกฺขเว ฌมฺมา อภิณฺณา ภาเวตพฺพา, อตฺถิ ภิกฺขเว ฌมฺมา อภิณฺณา สจฺจิกาทพฺพา.

กตเม จ ภิกฺขเว ฌมฺมา อภิณฺณา ปรีณฺณเยยฺยา. ปญฺจุปาทานกฺขนฺธา. อีเม วุจฺจนฺติ ภิกฺขเว ฌมฺมา อภิณฺณา ปรีณฺณเยยฺยา.

กตเม จ ภิกฺขเว ฌมฺมา อภิณฺณา ปหาตพฺพา. อวิชฺชา จ ภาวตณฺหา จ. อีเม วุจฺจนฺติ ภิกฺขเว ฌมฺมา อภิณฺณา ปหาตพฺพา.

กตเม จ ภิกฺขเว ฌมฺมา อภิณฺณา ภาเวตพฺพา. สมโถ จ วิปสฺสนา จ. อีเม วุจฺจนฺติ ภิกฺขเว ฌมฺมา อภิณฺณา ภาเวตพฺพา.

กตเม จ ภิกฺขเว ฌมฺมา อภิณฺณา สจฺจิกาทพฺพา. วิชฺชา จ วิมุตฺติ จ. อีเม วุจฺจนฺติ ภิกฺขเว ฌมฺมา อภิณฺณา สจฺจิกาทพฺพา. อีเม โข ภิกฺขเว จตุตฺตาโร ฌมฺมาติ. ปจฺมํ.

๒. ปรีเยสนาสุตฺตํ

[๒๕๕] “จตฺสโส อีมา ภิกฺขเว อนนฺริยปรีเยสนา. กตมา จตฺสโส. อิทฺ ภิกฺขเว เอกจฺโจ อตฺตนา ชราธมฺโม สมานํ ชราธมฺมํเยว ปรีเยสฺติ, อตฺตนา พฺยาธมฺโม สมานํ พฺยาธมฺมํเยว ปรีเยสฺติ, อตฺตนา มรณธมฺโม สมานํ มรณธมฺมํเยว ปรีเยสฺติ,

อตตนา สงฺกิลสิทฺธมฺโม^๑ สมนโน สงฺกิลสิทฺธมฺมเยว ปริเยสตี.
อิมมา โข ภิกฺขเว จตฺสโส อริยปริเยสนา.

จตฺสโส อิมมา ภิกฺขเว อริยปริเยสนา. กตมา จตฺสโส.
อิธ ภิกฺขเว เอกจฺเจ อตตนา ชราธมฺโม สมนโน ชราธมฺเม
อาทีนํ วิทิตฺวา อชฺรํ อนุตฺตํ โยคกฺเขมํ นิพฺพานํ ปริเยสตี,
อตตนา พฺยาธมฺโม สมนโน พฺยาธมฺเม อาทีนํ วิทิตฺวา อพฺยาธํ
อนุตฺตํ โยคกฺเขมํ นิพฺพานํ ปริเยสตี, อตตนา มรณธมฺโม
สมนโน มรณธมฺเม อาทีนํ วิทิตฺวา อมตํ อนุตฺตํ โยคกฺเขมํ
นิพฺพานํ ปริเยสตี, อตตนา สงฺกิลสิทฺธมฺโม สมนโน สงฺกิลสิทฺธมฺเม
อาทีนํ วิทิตฺวา อสงฺกิลิฏฺจํ อนุตฺตํ โยคกฺเขมํ นิพฺพานํ
ปริเยสตี. อิมมา โข ภิกฺขเว จตฺสโส อริยปริเยสนาติ. ทฺติยํ.

๓. สงฺคหฺวตฺถุสฺสุตํ

[๒๕๖] “จตุตาริํมานิ ภิกฺขเว สงฺคหฺวตฺถุณิ. กตมานิ จตุตาริ.
ทานํ, เปยฺยวชฺช^๒, อตฺถจริยา, สมานตฺตตา. อิมานิ โข ภิกฺขเว
จตุตาริ สงฺคหฺวตฺถุณิตี. ตติยํ.

๔. มาลฺงฺกยปฺตฺตสฺสุตํ^๓

[๒๕๗] อถ โข อายสฺมา มาลฺงฺกยปฺตฺโต,^๓ เยน ภควา,
เตนฺอุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา เอกมฺนตํ นิสีทิ.
เอกมฺนตํ นิสินฺโน โข อายสฺมา มาลฺงฺกยปฺตฺโต ภควนฺตํ เอตทวโจ

^๑ ฉ.,เท. สงฺกิลสิทฺธมฺโม

^๒ ฉ.,เท. เปยฺยวชฺช

^๓ ฉ.,เท.,ธ. มาลฺงฺกยปฺตฺโต, เอวฺมปฺริปี.

“สาธุ เม ภนฺเต ภควา สงฺขิตฺเตน ฃมฺมํ เทเสตุ, ยมฺหํ
ภควโต ฃมฺมํ สุตฺวา เอโก วูปกฏฺโจะ อปฺปมตฺโต อาตาปี
ปหิตตฺโต วิหเรยฺยนฺติ.

“เอตฺถททานิ” มาลุงกยปุตฺต กิ ทฺหเร ภิกฺขุ^๒ วุทฺตาม.
ยตฺร” หิ นาม ตฺวํ ชินฺโณ วุทฺโธ มหาลลโก ตถาคตสฺส
สงฺขิตฺเตน โอวาทํ ยาจสีติ.

“เทเสตุ เม ภนฺเต ภควา สงฺขิตฺเตน ฃมฺมํ, เทเสตุ
สุคโต สงฺขิตฺเตน ฃมฺมํ, อปฺเปว นามาทิ ภควโต ภาสิตสฺส อตฺถํ
ชาเนยฺย,^๔ อปฺเปว นามาทิ ภควโต ภาสิตสฺส ทายาทิ อสฺสนฺติ.

“จตฺตาริเม มาลุงกยปุตฺต ตณฺหุปฺปาทา ยตฺถ ภิกฺขุโน
ตณฺหา อุปฺปชฺชมานา อุปฺปชฺชติ. กตฺเม จตฺตาริ. จีวรเหตฺว วา
มาลุงกยปุตฺต ภิกฺขุโน ตณฺหา อุปฺปชฺชมานา อุปฺปชฺชติ,
ปิณฑปาทเหตฺว วา มาลุงกยปุตฺต ภิกฺขุโน ตณฺหา อุปฺปชฺชมานา
อุปฺปชฺชติ, เสนาสนเหตฺว วา มาลุงกยปุตฺต ภิกฺขุโน ตณฺหา
อุปฺปชฺชมานา อุปฺปชฺชติ, อิติภวภวเหตฺว วา มาลุงกยปุตฺต ภิกฺขุโน
ตณฺหา อุปฺปชฺชมานา อุปฺปชฺชติ. อิเม โข มาลุงกยปุตฺต จตฺตาริ
ตณฺหุปฺปาทา ยตฺถ ภิกฺขุโน ตณฺหา อุปฺปชฺชมานา อุปฺปชฺชติ.
ยโต โข มาลุงกยปุตฺต ภิกฺขุโน ตณฺหา ปหีนา โหติ อฺจุฉินฺนมุลา
ตาลาวตฺถุกตา อนภาวํกตา आयตฺตี อนุปฺปาทฃมฺมา. อยํ วุจฺจติ
มาลุงกยปุตฺต ภิกฺขุ อฺจุฉฺเชจฺฉิ^๕ ตณฺหํ วิวฏฺฐยิ สยฺมโณชนํ,
สมฺมามานาภิสมฺยา อนฺตมกาสิ ทฺกฺขสฺสาติ.

^๑ ฉ., เท. เอตฺถ อิทานิ

^๒ สย. อยํ ปาโจ น ทิสฺสติ.

^๓ อี. ยตฺถ

^๔ ฉ., เท., อี. อาชาเนยฺย

^๕ สย. อฺจุฉฺเชจฺฉิ

อถ โข อายสฺมา มาลุงฺกยปฺตุโต ภควตา อิมินา โอวาเทน
โอวาทิตอ อญฺญาสาสนา ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา ปทกฺขิณํ กตฺวา
ปฏกามิ.

อถ โข อายสฺมา มาลุงฺกยปฺตุโต เอโก วูปกฏฺโฆ
อปฺปมตฺโต อาตapi ปหิตตฺโต วิหรนฺโต นจิริสฺเสว, ยสฺสสตถาย
กุลปฺตุตา สมฺมเทว อคารสฺมา อนคาริยํ ปพฺพชนฺติ, ตทณฺตุตฺตรํ
พฺรหฺมจิริยปริโยสานํ ทิฏฺฐเจว ธมฺเม สยํ อภิญฺญา สจฺฉิกตฺวา
อุปสมฺปชฺช วิหาสิ, “ขีณา ชาติ, วุสิตํ พฺรหฺมจิริยํ, กตํ กรรมียํ,
นาปรํ อิตฺถตฺตยาตติ อพฺภณฺณาสิ. อณฺณตโร จ ปนายสฺมา
มาลุงฺกยปฺตุโต อรหฺตํ อโหสิตี. จตฺตถํ.

๕. กุลสุตฺตํ

[๒๕๘] “ยานิ กานิจิ ภิกฺขเว กุลานิ โภเคสฺส มหตฺตํ^๑
ปตฺตานิ น จิริฏฺฐิติกานิ ภวนฺติ, สพฺพานิ ตานิ จตฺตฺติ จาเนหิ
เอเตสํ วา อณฺณตเรน. กตเมหิ จตฺตฺติ. นญฺจํ น คเวสนฺติ, ขิณฺณํ
น ปฏิสงฺขโรนฺติ, อปริมิตปानโภชนา [๒] โหนฺติ, ทุสฺสีลํ อิตฺถิ วา
ปุริสํ วา อาธิปจฺเจ จเปนฺติ. ยานิ กานิจิ ภิกฺขเว กุลานิ โภเคสฺส
มหตฺตํ ปตฺตานิ น จิริฏฺฐิติกานิ ภวนฺติ, สพฺพานิ ตานิ อิมेหิ
จตฺตฺติ จาเนหิ เอเตสํ วา อณฺณตเรน.

ยานิ กานิจิ ภิกฺขเว กุลานิ โภเคสฺส มหตฺตํ ปตฺตานิ
จิริฏฺฐิติกานิ ภวนฺติ, สพฺพานิ ตานิ จตฺตฺติ จาเนหิ เอเตสํ วา
อณฺณตเรน. กตเมหิ จตฺตฺติ. นญฺจํ คเวสนฺติ, ขิณฺณํ ปฏิสงฺขโรนฺติ,
ปริมิตปानโภชนา [๓] โหนฺติ, สีลวณฺตํ อิตฺถิ วา ปุริสํ วา

^๑ อ. มหนฺตํ

^๒ อ. จ

^๓ อ. จ

อาธิปจฺเจ จเปนฺติ. ยานิ กานิจิ ภิกฺขเว กุลานิ โภเคสุ มหตฺตํ
ปตฺตานิ จิรญฺจิติกานิ ภวนฺติ, สฬฺหพานิ ตานิ อิมฺเห จตฺุหิ จาเนหิ
เอเตสํ วา อณฺณตเรนาติ. ปณฺจมํ.

๖. ปจฺมอาขานียสุตฺตํ

[๒๕๙] “จตฺุหิ ภิกฺขเว องฺเคหิ สมฺนฺนาคโต รณฺโณ ภทฺุโร
อสุสาขานียํ ราชารโห โหติ ราชโภคโค, ‘रणฺโณ องฺคนฺเตว
สงฺขํ คจฺฉติ. กตเมหิ จตฺุหิ.

อิธ ภิกฺขเว รณฺโณ ภทฺุโร อสุสาขานียํ วณฺณสมฺปนฺโน จ
โหติ พลสมฺปนฺโน จ ชวสมฺปนฺโน จ อารโหปริณาสสมฺปนฺโน จ.
อิมฺเห โข ภิกฺขเว จตฺุหิ องฺเคหิ สมฺนฺนาคโต รณฺโณ ภทฺุโร
อสุสาขานียํ ราชารโห โหติ ราชโภคโค, ‘रणฺโณ องฺคนฺเตว
สงฺขํ คจฺฉติ.

เอวเมว โข ภิกฺขเว จตฺุหิ ฐมฺเมหิ สมฺนฺนาคโต ภิกฺขุ
อาหุเนยฺโย โหติ ๔เปยฺย อนฺุตตํ ปุณฺณกฺเขตฺตํ โลกสฺส. กตเมหิ
จตฺุหิ. อิธ ภิกฺขเว ภิกฺขุ วณฺณสมฺปนฺโน จ โหติ พลสมฺปนฺโน จ
ชวสมฺปนฺโน จ อารโหปริณาสสมฺปนฺโน จ.

กถณฺจ ภิกฺขเว ภิกฺขุ วณฺณสมฺปนฺโน โหติ. อิธ ภิกฺขเว
ภิกฺขุ สีลวา โหติ ๔เปยฺย สมาทาย ลิกฺขติ ลิกฺขาปเทสุ. เอวํ โข
ภิกฺขเว ภิกฺขุ วณฺณสมฺปนฺโน โหติ.

กถณฺจ ภิกฺขเว ภิกฺขุ พลสมฺปนฺโน โหติ. อิธ ภิกฺขเว
ภิกฺขุ อารทฺุวิริโย วิหฺรติ อุกุสลานํ ฐมฺมานํ ปหานาย กุสลานํ
ฐมฺมานํ อุปสมฺปทาย ทามวา ทพฺพปรกฺกโม อนิกฺขิตฺตฺุโร กุสเลสุ
ฐมฺเมสุ. เอวํ โข ภิกฺขเว ภิกฺขุ พลสมฺปนฺโน โหติ.

กถณฺจ ภิกฺขเว ภิกฺขุ ชวสมฺปนฺโน โหติ. อิทฺ ภิกฺขเว
ภิกฺขุ ‘อิทํ ทุกฺขหนฺติ ยถาภฺตํ ปชานาติ ฯเปฯ ‘อํยํ ทุกฺขนิโรธคามินิ
ปฏฺธิปทาติ ยถาภฺตํ ปชานาติ. เอวํ โข ภิกฺขเว ภิกฺขุ ชวสมฺปนฺโน โหติ.

กถณฺจ ภิกฺขเว ภิกฺขุ อารโหปริณฺหาสมฺปนฺโน โหติ. อิทฺ
ภิกฺขเว ภิกฺขุ ลาภี โหติ จีวรปิณฺฑิตปาตเสนาสนคิลานปฺจยเมสฺสช-
ปริกฺขารานํ. เอวํ โข ภิกฺขเว ภิกฺขุ อารโหปริณฺหาสมฺปนฺโน โหติ.

อิมเมหิ โข ภิกฺขเว จตุหิ ฌมฺเมหิ สมฺนฺนาโคโต ภิกฺขุ
อาหุเนยฺโย โหติ ฯเปฯ อนุตฺตโร ปุณฺณกฺเขตฺตํ โลกสฺสาติ. จญฺจํ.

๗. ทุตฺติยอาขานีเยสุตฺตํ

[๒๖๐] “จตุหิ ภิกฺขเว อํเคะหิ สมฺนฺนาโคโต รมฺโฆ ภทฺโร
อสฺสาชานีโย ราชารโห โหติ ราชโกโคโค, ‘รมฺโฆ อํคนฺเตวว สงฺขํ
คจฺจติ. กตเมหิ จตุหิ. อิทฺ ภิกฺขเว รมฺโฆ ภทฺโร อสฺสาชานีโย
วณฺณสมฺปนฺโน จ โหติ พลสมฺปนฺโน จ ชวสมฺปนฺโน จ
อารโหปริณฺหาสมฺปนฺโน จ. อิมเมหิ โข ภิกฺขเว จตุหิ อํเคะหิ
สมฺนฺนาโคโต รมฺโฆ ภทฺโร อสฺสาชานีโย ราชารโห โหติ
ราชโกโคโค, ‘รมฺโฆ อํคนฺเตวว สงฺขํ คจฺจติ.

เอวเมว โข ภิกฺขเว จตุหิ ฌมฺเมหิ สมฺนฺนาโคโต ภิกฺขุ
อาหุเนยฺโย โหติ ฯเปฯ อนุตฺตโร ปุณฺณกฺเขตฺตํ โลกสฺส. กตเมหิ
จตุหิ. อิทฺ ภิกฺขเว ภิกฺขุ วณฺณสมฺปนฺโน จ โหติ พลสมฺปนฺโน จ
ชวสมฺปนฺโน จ อารโหปริณฺหาสมฺปนฺโน จ.

กถณฺจ ภิกฺขเว ภิกฺขุ วณฺณสมฺปนฺโน โหติ. อิทฺ ภิกฺขเว
ภิกฺขุ สีลวา โหติ ฯเปฯ สมากาย สีกฺขติ สีกฺขาปเทสฺส. เอวํ โข
ฌมฺเมสฺส. เอวํ โข ภิกฺขเว ภิกฺขุ วณฺณสมฺปนฺโน โหติ.

กถณฺจ ภิกฺขเว ภิกฺขุ พลสมฺปนฺโน โหติ. อิทฺ ภิกฺขเว
ภิกฺขุ อารทฺธวิริโย วิหริติ อุกฺกุสลาณํ ฐมฺมานํ ปหานาย กุสลาณํ
ฐมฺมานํ อุปสมฺปทาย ตามวา ทพฺพปรกุกโม อนิกฺขิตตฺตฺโร กุสเลสุ
ฐมฺเมสุ. เอวํ โข ภิกฺขเว ภิกฺขุ พลสมฺปนฺโน โหติ.

กถณฺจ ภิกฺขเว ภิกฺขุ ชวสมฺปนฺโน โหติ. อิทฺ ภิกฺขเว
ภิกฺขุ อาสวานํ ขยา อนาสวํ เจโตวิมุตฺตี ปญฺญาวิมุตฺตี ทิฏฺฐเฐ
ฐมฺเม สยํ อภิณฺณา สจฺฉิกถวา อุปสมฺปชฺช วิหริติ. เอวํ โข
ภิกฺขเว ภิกฺขุ ชวสมฺปนฺโน โหติ.

กถณฺจ ภิกฺขเว ภิกฺขุ อาโรหปริณาสสมฺปนฺโน โหติ. อิทฺ
ภิกฺขเว ภิกฺขุ ลาภี โหติ จีวรปิตฺตปาตเสนาสนคิลานปจฺจยเภสชฺช-
ปริกฺขารานํ. เอวํ โข ภิกฺขเว ภิกฺขุ อาโรหปริณาสสมฺปนฺโน โหติ.

อิมะหิ โข ภิกฺขเว จตฺตุหิ ฐมฺเมหิ สมฺนฺนาคโต ภิกฺขุ
อาหุเนยฺโย โหติ ฯเปฯ อนุตฺตรํ ปุณฺณกฺเขตฺตํ โลกสุสฺสาคิ. สตฺตมํ.

๘. พลสุตฺตํ

[๒๖๑] “จตฺตาริมาณิ ภิกฺขเว พลานิ. กตมานิ จตฺตาริ.
วิริยพลํ, สติพลํ, สมาธิพลํ, ปญฺญาพลํ. อิมานิ โข ภิกฺขเว จตฺตาริ
พลานิตี. อญฺจมํ.

๙. อรณฺณสุตฺตํ

[๒๖๒] “จตฺตุหิ ภิกฺขเว ฐมฺเมหิ สมฺนฺนาคโต ภิกฺขุ นาลํ
อรณฺณวนปตฺถานิ^๑ ปนฺตานิ เสนาสนานิ ปฏฺฐิเสวิตฺตุํ. กตเมหิ จตฺตุหิ.
กามวิตกฺกเณ, พฺยาปาทวิตกฺกเณ, วิหีสาวิตกฺกเณ, ทฺวปฺปญฺญเณ โหติ
ชฺโपो เอพฺมุโค.^๒ อิมะหิ โข ภิกฺขเว จตฺตุหิ ฐมฺเมหิ สมฺนฺนาคโต
ภิกฺขุ นาลํ อรณฺณวนปตฺถานิ ปนฺตานิ เสนาสนานิ ปฏฺฐิเสวิตฺตุํ.

^๑ ฉ., เท. อรณฺณวนปตฺถานิ อี. อรณฺณเณ วณปตฺถานิ

^๒ ฉ., เท. เอลมฺมุโค

จตุหิ ภิกขเว ฐมเมหิ สมณฺหาคโต ภิกขุ อลํ
 อรณฺณวนปตฺถานิ ปนฺตานิ เสนาสนานิ ปฏฺฐิเสวิตฺตํ. กตเมหิ จตุหิ.
 เนกขมมวิตกฺเกน, อพฺยาปาหวิตกฺเกน, อวิหีสาวิตกฺเกน, ปญฺจวา
 โหติ อชฺโฬ อเนพฺมุโค. อิมเอหิ โข ภิกขเว จตุหิ ฐมเมหิ
 สมณฺหาคโต ภิกขุ อลํ อรณฺณวนปตฺถานิ ปนฺตานิ เสนาสนานิ
 ปฏฺฐิเสวิตฺตุนฺติ. นวมํ.

๑๐. กมฺมสตฺตํ

[๒๖๓] “จตุหิ ภิกขเว ฐมเมหิ สมณฺหาคโต พาลो
 อพฺยตฺโต อสปฺปริโส ขตํ อุนฺหนตํ อตฺตานิ ปฺริหติ, สาวชฺโช จ
 โหติ สานฺนุชฺโช วิญญฺณํ, พหุญจ อปฺปญฺญํ ปสวติ. กตเมหิ
 จตุหิ. สาวชฺเชน กายกมฺเมน, สาวชฺเชน วจีกมฺเมน, สาวชฺเชน
 มโนกมฺเมน, สาวชฺชาย ทิฏฺฐิจฺยา. อิมเอหิ โข ภิกขเว จตุหิ
 ฐมเมหิ สมณฺหาคโต พาลอ อพฺยตฺโต อสปฺปริโส ขตํ อุนฺหนตํ
 อตฺตานิ ปฺริหติ, สาวชฺโช จ โหติ สานฺนุชฺโช วิญญฺณํ, พหุญจ
 อปฺปญฺญํ ปสวติ.

จตุหิ ภิกขเว ฐมเมหิ สมณฺหาคโต ปณฺธุโต พยฺยตฺโต
 สปฺปริโส อกฺขตํ อนฺนุพฺหนตํ อตฺตานิ ปฺริหติ, อนนฺนุชฺโช จ โหติ
 อนนฺนุชฺโช วิญญฺณํ, พหุญจ ปุญฺญํ ปสวติ. กตเมหิ จตุหิ.
 อนนฺนุชฺเชน กายกมฺเมน, อนนฺนุชฺเชน วจีกมฺเมน, อนนฺนุชฺเชน
 มโนกมฺเมน, อนนฺนุชฺชาย ทิฏฺฐิจฺยา. อิมเอหิ โข ภิกขเว จตุหิ
 ฐมเมหิ สมณฺหาคโต ปณฺธุโต พยฺยตฺโต สปฺปริโส อกฺขตํ อนฺนุพฺหนตํ
 อตฺตานิ ปฺริหติ, อนนฺนุชฺโช จ โหติ อนนฺนุชฺโช วิญญฺณํ, พหุญจ
 ปุญฺญํ ปสวตฺตีติ. ทสมํ.

นฏฺโฐ อภินฺวาคุโค.

ตสฺสอุทฺตหฺนํ^๑

อภินฺว ปรีเยสนา สงฺคหฺ^๒ มาลฺงฺกฺยปฺตฺโต
กฺลฺ^๓ เทว จ อาชานียา^๓ พลฺ อรณฺณกมฺมุนาติ.^๑

^{๑-๑} สฺยา. อิม ปาจา น ทิสฺสนฺติ.

^{๓-๓} อี. อตฺถกฺลฺ เทว อาชณฺณา

^๒ อี. สงฺคโ

(๒๗) ๗. กมฺมปถวคฺโค

๑. ปาณาติปาตีสฺสุดํ

[๒๖๔] “จตุหิ ภิกฺขเว ฐมฺเมหิ สมนฺนาคโต ยถาภตํ นิรุชิตฺโต, เอวํ นิริเย. กตเมหิ จตุหิ. อตฺตนา จ ปาณาติปาตํ โหติ, ปญฺจ ปาณาติปาเต สમાทเปติ, ปาณาติปาเต จ สมนฺนุโย โหติ, ปาณาติปาตสฺส จ วณฺณํ ภาสติ. อิมेหิ โข ภิกฺขเว จตุหิ ฐมฺเมหิ สมนฺนาคโต ยถาภตํ นิรุชิตฺโต, เอวํ นิริเย.

จตุหิ ภิกฺขเว ฐมฺเมหิ สมนฺนาคโต ยถาภตํ นิรุชิตฺโต, เอวํ สคฺเค. กตเมหิ จตุหิ. อตฺตนา จ ปาณาติปาตา ปฏฺวิโร โหติ, ปญฺจ ปาณาติปาตา เวรมณียา สમાทเปติ, ปาณาติปาตา เวรมณียา จ สมนฺนุโย โหติ, ปาณาติปาตา เวรมณียา จ วณฺณํ ภาสติ. อิมेหิ โข ภิกฺขเว จตุหิ ฐมฺเมหิ สมนฺนาคโต ยถาภตํ นิรุชิตฺโต, เอวํ สคฺเคติ. ปจฺม.

๒. อทินฺนาทายีสฺสุดํ

[๒๖๕] “จตุหิ ภิกฺขเว ฐมฺเมหิ สมนฺนาคโต ยถาภตํ นิรุชิตฺโต, เอวํ นิริเย. กตเมหิ จตุหิ. อตฺตนา จ อทินฺนาทายํ โหติ, ปญฺจ อทินฺนาทาเน สમાทเปติ, อทินฺนาทาเน จ สมนฺนุโย โหติ, อทินฺนาทานสฺส จ วณฺณํ ภาสติ. อิมेหิ โข ภิกฺขเว จตุหิ ฐมฺเมหิ สมนฺนาคโต ยถาภตํ นิรุชิตฺโต, เอวํ นิริเย.

จตุหิ ภิกฺขเว ฐมฺเมหิ สมนฺนาคโต ยถาภตํ นิรุชิตฺโต, เอวํ สคฺเค. กตเมหิ จตุหิ. อตฺตนา จ อทินฺนาทานา ปฏฺวิโร

โหติ, ปรณฺจ อทินฺนาทานา เวรมณียา สมาทเปติ, อทินฺนาทานา
เวรมณียา จ สมนุญฺโผ โหติ, อทินฺนาทานา เวรมณียา จ
วณฺณํ ภาสติ. อิมเหิ โข ภิกฺขเว จตุหิ ฌมฺเมหิ สมนฺนาคโต
ยถาภตํ นิกฺขิตฺโต, เอวํ สคฺเคติ. ทฺติยํ.

๓. มิจฺฉาจารีสุตฺตํ

[๒๖๖] “จตุหิ ภิกฺขเว ฌมฺเมหิ สมนฺนาคโต ยถาภตํ
นิกฺขิตฺโต, เอวํ นิริเย. กตเมหิ จตุหิ. อตฺตนา จ กาเมสฺสมิจฺฉาจารี
โหติ, ปรณฺจ กาเมสฺสมิจฺฉาจาเร สมาทเปติ, กาเมสฺสมิจฺฉาจาเร จ
สมนุญฺโผ โหติ, กาเมสฺสมิจฺฉาจารสฺส จ วณฺณํ ภาสติ. อิมเหิ โข
ภิกฺขเว จตุหิ ฌมฺเมหิ สมนฺนาคโต ยถาภตํ นิกฺขิตฺโต, เอวํ นิริเย.

จตุหิ ภิกฺขเว ฌมฺเมหิ สมนฺนาคโต ยถาภตํ นิกฺขิตฺโต,
เอวํ สคฺเค. กตเมหิ จตุหิ. อตฺตนา จ กาเมสฺสมิจฺฉาจารา ปฏฺวิวิโร
โหติ, ปรณฺจ กาเมสฺสมิจฺฉาจารา เวรมณียา สมาทเปติ,
กาเมสฺสมิจฺฉาจารา เวรมณียา จ สมนุญฺโผ โหติ, กาเมสฺสมิจฺฉาจารา
เวรมณียา จ วณฺณํ ภาสติ. อิมเหิ โข ภิกฺขเว จตุหิ ฌมฺเมหิ
สมนฺนาคโต ยถาภตํ นิกฺขิตฺโต เอวํ สคฺเคติ. ตฺติยํ.

๔. มุสสาวาทีสุตฺตํ

[๒๖๗] “จตุหิ ภิกฺขเว ฌมฺเมหิ สมนฺนาคโต ยถาภตํ
นิกฺขิตฺโต, เอวํ นิริเย. กตเมหิ จตุหิ. อตฺตนา จ มุสสาวาที โหติ,
ปรณฺจ มุสสาวาเท สมาทเปติ, มุสสาวาเท จ สมนุญฺโผ โหติ,
มุสสาวาทสฺส จ วณฺณํ ภาสติ. อิมเหิ โข ภิกฺขเว จตุหิ ฌมฺเมหิ
สมนฺนาคโต ยถาภตํ นิกฺขิตฺโต, เอวํ นิริเย.

จตุหิ ภิกขเว ฐมเมหิ สมนุหาคโต ยถาภตํ นิกฺขิตฺโต, เอวํ
 สคฺเค. กตเมหิ จตุหิ. อตฺตนา จ มุสาวาหา ปฏฺวิโรโต โหติ, ปณฺจ
 มุสาวาหา เวรมณียา สમાทเปติ, มุสาวาหา เวรมณียา จ สมนุญฺโฆ
 โหติ, มุสาวาหา เวรมณียา จ วณฺณํ ภาสติ. อิมะหิ โข ภิกขเว
 จตุหิ ฐมเมหิ สมนุหาคโต ยถาภตํ นิกฺขิตฺโต, เอวํ สคฺเคติ. จตฺตถํ.

๕. ปิสุณวาจาสุตฺตํ

[๒๖๘] “จตุหิ ภิกขเว ฐมเมหิ สมนุหาคโต ยถาภตํ
 นิกฺขิตฺโต เอวํ นิริเย. กตเมหิ จตุหิ. อตฺตนา จ ปิสุณวาโจ
 โหติ, ปณฺจ ปิสุณาย วาจา สમાทเปติ, ปิสุณาย วาจา จ
 สมนุญฺโฆ โหติ, ปิสุณาย วาจา จ วณฺณํ ภาสติ. อิมะหิ โข
 ภิกขเว จตุหิ ฐมเมหิ สมนุหาคโต ยถาภตํ นิกฺขิตฺโต, เอวํ นิริเย.

จตุหิ ภิกขเว ฐมเมหิ สมนุหาคโต ยถาภตํ นิกฺขิตฺโต, เอวํ
 สคฺเค. กตเมหิ จตุหิ. อตฺตนา จ ปิสุณาย วาจา ปฏฺวิโรโต
 โหติ, ปณฺจ ปิสุณาย วาจา เวรมณียา สમાทเปติ, ปิสุณาย วาจา
 เวรมณียา จ สมนุญฺโฆ โหติ, ปิสุณาย วาจา เวรมณียา จ
 วณฺณํ ภาสติ. อิมะหิ โข ภิกขเว จตุหิ ฐมเมหิ สมนุหาคโต
 ยถาภตํ นิกฺขิตฺโต, เอวํ สคฺเคติ. ปณฺจมํ.

๖. ผรุสวาจาสุตฺตํ

[๒๖๙] “จตุหิ ภิกขเว ฐมเมหิ สมนุหาคโต ยถาภตํ
 นิกฺขิตฺโต, เอวํ นิริเย. กตเมหิ จตุหิ. อตฺตนา จ ผรุสวาโจ โหติ,
 ปณฺจ ผรุสวาย วาจา สમાทเปติ, ผรุสวาย วาจา จ สมนุญฺโฆ
 โหติ, ผรุสวาย วาจา จ วณฺณํ ภาสติ. อิมะหิ โข ภิกขเว จตุหิ
 ฐมเมหิ สมนุหาคโต ยถาภตํ นิกฺขิตฺโต, เอวํ นิริเย.

จตุหิ ภิกขเว ฐมเมหิ สมนนาคโต ยถาภตํ นิกขิตโต
 เอวํ สคฺเค. กตเมหิ จตุหิ. อตฺตนา จ ผรฺุสาย วาจา ย ปฏิวีรโต
 โหติ, ปรรุจ ผรฺุสาย วาจา เวรมณียา สมากเปติ, ผรฺุสาย วาจา
 เวรมณียา จ สมนุญโย โหติ, ผรฺุสาย วาจา เวรมณียา จ
 วณฺณํ ภาสติ. อิมะหิ โข ภิกขเว จตุหิ ฐมเมหิ สมนนาคโต
 ยถาภตํ นิกขิตโต, เอวํ สคฺเคติ. จญฺจํ.

๗. สมุพปลาปสุตตํ

[๒๗๐] “จตุหิ ภิกขเว ฐมเมหิ สมนนาคโต ยถาภตํ
 นิกขิตโต, เอวํ นีรเย. กตเมหิ จตุหิ. อตฺตนา จ สมุพปลาปี
 โหติ, ปรรุจ สมุพปลาเป สมากเปติ, สมุพปลาเป จ สมนุญโย
 โหติ, สมุพปลาปสฺส จ วณฺณํ ภาสติ. อิมะหิ โข ภิกขเว จตุหิ
 ฐมเมหิ สมนนาคโต ยถาภตํ นิกขิตโต, เอวํ นีรเย.

จตุหิ ภิกขเว ฐมเมหิ สมนนาคโต ยถาภตํ นิกขิตโต,
 เอวํ สคฺเค. กตเมหิ จตุหิ. อตฺตนา จ สมุพปลาปา ปฏิวีรโต
 โหติ, ปรรุจ สมุพปลาปา เวรมณียา สมากเปติ, สมุพปลาปา
 เวรมณียา จ สมนุญโย โหติ, สมุพปลาปา เวรมณียา จ
 วณฺณํ ภาสติ. อิมะหิ โข ภิกขเว จตุหิ ฐมเมหิ สมนนาคโต
 ยถาภตํ นิกขิตโต, เอวํ สคฺเคติ. สตฺตมํ.

๘. อภิขณาสุตตํ

[๒๗๑] “จตุหิ ภิกขเว ฐมเมหิ สมนนาคโต ยถาภตํ
 นิกขิตโต, เอวํ นีรเย. กตเมหิ จตุหิ. อตฺตนา จ อภิขณาสฺส โหติ,

ปรณจ อภิขุฌาย สมาทเปติ, อภิขุฌาย จ สมณญโณ โหติ,
 อภิขุฌาย จ วณฺณ ภาสติ. อิมะหิ โข ภิกฺขเว จตุหิ ฌมฺเมหิ
 สมณฺหาโต ยถาภตํ นิรุชิตฺโต, เอวํ นิริเย.

จตุหิ ภิกฺขเว ฌมฺเมหิ สมณฺหาโต ยถาภตํ นิรุชิตฺโต, เอวํ
 สกฺเค. กตเมหิ จตุหิ. อตฺตนา จ อนภิขุฌาลุ โหติ, ปรณจ
 อนภิขุฌาย สมาทเปติ, อนภิขุฌาย จ สมณญโณ โหติ, อนภิขุฌาย จ
 วณฺณ ภาสติ. อิมะหิ โข ภิกฺขเว จตุหิ ฌมฺเมหิ สมณฺหาโต
 ยถาภตํ นิรุชิตฺโต, เอวํ สกฺเคติ. อมฺมจมฺ.

๕. พุยาปนฺนจิตฺตสุตฺตํ

[๒๗๒] “จตุหิ ภิกฺขเว ฌมฺเมหิ สมณฺหาโต ยถาภตํ
 นิรุชิตฺโต, เอวํ นิริเย. กตเมหิ จตุหิ. อตฺตนา จ พุยาปนฺนจิตฺโต
 โหติ, ปรณจ พุยาปาเท สมาทเปติ, พุยาปาเท จ สมณญโณ
 โหติ, พุยาปาทสฺส จ วณฺณ ภาสติ. อิมะหิ โข ภิกฺขเว จตุหิ
 ฌมฺเมหิ สมณฺหาโต ยถาภตํ นิรุชิตฺโต, เอวํ นิริเย.

จตุหิ ภิกฺขเว ฌมฺเมหิ สมณฺหาโต ยถาภตํ นิรุชิตฺโต,
 เอวํ สกฺเค. กตเมหิ จตุหิ. อตฺตนา จ อพุยาปนฺนจิตฺโต โหติ,
 ปรณจ อพุยาปาเท สมาทเปติ, อพุยาปาเท จ สมณญโณ โหติ,
 อพุยาปาทสฺส จ วณฺณ ภาสติ. อิมะหิ โข ภิกฺขเว จตุหิ ฌมฺเมหิ
 สมณฺหาโต ยถาภตํ นิรุชิตฺโต, เอวํ สกฺเคติ. นวมฺ.

๑๐. มิจฺฉาทิฏฺฐิสฺสุตฺตํ

[๒๗๓] “จตุหิ ภิกฺขเว ฐมฺเมหิ สมนฺนาคโต ยถาภตํ นิภฺขิตฺโต, เอวํ นิริเย. กตเมหิ จตุหิ. อตฺตนา จ มิจฺฉาทิฏฺฐิโก โหติ, ปฺรณฺจ มิจฺฉาทิฏฺฐิยา สมากเปติ, มิจฺฉาทิฏฺฐิยา จ สมนฺนฺโย โหติ, มิจฺฉาทิฏฺฐิยา จ วณฺณํ ภาสติ. อิเมหิ โข ภิกฺขเว จตุหิ ฐมฺเมหิ สมนฺนาคโต ยถาภตํ นิภฺขิตฺโต, เอวํ นิริเย.

จตุหิ ภิกฺขเว ฐมฺเมหิ สมนฺนาคโต ยถาภตํ นิภฺขิตฺโต, เอวํ สคฺเค. กตเมหิ จตุหิ. อตฺตนา จ สมฺมาทิฏฺฐิโก โหติ, ปฺรณฺจ สมฺมาทิฏฺฐิยา สมากเปติ, สมฺมาทิฏฺฐิยา จ สมนฺนฺโย โหติ, สมฺมาทิฏฺฐิยา จ วณฺณํ ภาสติ. อิเมหิ โข ภิกฺขเว จตุหิ ฐมฺเมหิ สมนฺนาคโต ยถาภตํ นิภฺขิตฺโต, เอวํ สคฺเคติ. ทสมํ.

สตฺตโม กมฺมปถวคฺโค.

(๒๘) ๘. รากเปยยาโล

๑. สติปฏิจานสูตร^๑

[๒๗๔] “รากสส ภิกขเว อภิญฌาย จตฺตารโ ชมฺมา
ภาเวตพฺพา. กตเม จตฺตารโ. อิธ ภิกขเว ภิกฺขุ กาเย กายานุปัสสี
วิหฺรติ อาตปปี สมฺปชาโน สติมา วิเนยฺย โลเก อภิชฺฌาโทมนสฺส.
เวทนาสุ อเปยฺ จิตฺเตสุ อเปยฺ ชมฺเมสุ ชมฺมานุปัสสี วิหฺรติ
อาตปปี สมฺปชาโน สติมา วิเนยฺย โลเก อภิชฺฌาโทมนสฺส. รากสส
ภิกขเว อภิญฌาย จตฺตารโ ชมฺมา ภาเวตพฺพาติ. ปจฺม.

๒. สมมุปฺปชานสูตร^๑

[๒๗๕] “รากสส ภิกขเว อภิญฌาย จตฺตารโ ชมฺมา
ภาเวตพฺพา. กตเม จตฺตารโ. อิธ ภิกขเว ภิกฺขุ อนุปฺปนฺหานํ
ปาปกาณํ อกุสลานํ ชมฺมานํ อนุปฺปาทาย จฺหนํ ชเนติ วายมติ,
วิริยํ อารภติ, จิตฺตํ ปคฺคณฺหาติ ปทฺหติ. อุปฺปนฺหานํ ปาปกาณํ
อกุสลานํ ชมฺมานํ ปหานาย อเปยฺ อนุปฺปนฺหานํ กุสลานํ ชมฺมานํ
อุปฺปาทาย อเปยฺ อุปฺปนฺหานํ กุสลานํ ชมฺมานํ จิตฺติยา อสมฺโมสาย
ภิกฺโขภาวาย เวปฺปุลลํ ภาวนาย ปาริปุริยา จฺหนํ ชเนติ วายมติ,
วิริยํ อารภติ, จิตฺตํ ปคฺคณฺหาติ ปทฺหติ. รากสส ภิกขเว
อภิญฌาย อิมํ จตฺตารโ ชมฺมา ภาเวตพฺพาติ. ทฺติยํ.

^๑ สย. ปณณาสกาสงคฺคิตา สุตตฺตุนตา

๓. อิทธิปาทสุตต์

[๒๗๖] “รากสฺส ภิกฺขเว อภินญา ย จตุตาโร ฐมา
ภาเวตพฺพา. กตเม จตุตาโร. อิทฺ ภิกฺขเว ภิกฺขุ
จนฺทสมาธิปฺธานสงฺขารสมนฺนาคตํ อิทธิปาทํ ภาเวตี, วัริยสมาธิ
ฯเปฯ จิตฺตสมาธิฯเปฯ วมฺสาสมาธิปฺธานสงฺขารสมนฺนาคตํ
อิทธิปาทํ ภาเวตี. รากสฺส ภิกฺขเว อภินญา อิเม จตุตาโร
ฐมา ภาเวตพฺพาทิ. ตติยํ.

๔ - ๓๐. ปริณญาทีสุตต์

[๒๗๗ - ๓๐๓] “รากสฺส ภิกฺขเว ปริณญาฯเปฯ
ปริกฺขยายฯเปฯ ปหานายฯเปฯ ขยายฯเปฯ วยายฯเปฯ
วิราคายฯเปฯ นิโรธายฯเปฯ จาคายฯเปฯ ปฏินิสฺสัคคาย
อิเม จตุตาโร ฐมา ภาเวตพฺพาฯเปฯ. ตีสติมํ.

๓๑ - ๕๑๐. โทสอภินญาทีสุตต์

[๓๐๔ - ๗๘๓] “โทสสฺสฯเปฯ โมหสฺสฯเปฯ โภทสฺส
ฯเปฯ อุปนาหสฺสฯเปฯ มกฺขสฺสฯเปฯ ปลาสสฺสฯเปฯ อิสฺสาย
ฯเปฯ มจฺจุริยสฺสฯเปฯ มายายฯเปฯ สาเจยฺยสฺสฯเปฯ
ถมฺภสฺสฯเปฯ สารมฺภสฺสฯเปฯ มานสฺสฯเปฯ อติมานสฺส

ขเปย มทสฺส ขเปย ปมาทสฺส อภินุณาย ปรินุณาย ปริกขยาย
 ปหานาย ขยาย วยาย วิราคาย นิโรธาย จาคาย ปฏินิสฺสคฺคาย
 อิเม จตฺตาริ ฆมฺมา ภาเวตพฺพาติ. ทสฺสุตฺตรปณฺจสฺสตีม.

รากเปยฺยาลํ นิฏฺฐิตํ.

จตุกกนิปาตปาติ นิฏฺฐิตา.^๒

^๑ สฺยา.,อิ. ปฬาสฺส

^๒ สฺยา.,เท. จตุกกนิปาโต นิฏฺฐิตो ฉ. จตุกกนิปาตปาติ นิฏฺฐิตา อี. จตุกํ สมตฺตํ

สตุตฺตํ นุตตีญฺเฏ อญฺจุตฺตํ ตรีกายสฺส

จตุกกนิปาตปาติยา

ปทานุกรกโม

ปทานุกรกโม	ปพฺพេ/องฺเก	ปทานุกรกโม	ปพฺพេ/องฺเก
	[๑]		
อภฺงฺขี	๑๘๔/๒๕๑	อุกฺสลา	๑๔/๒๑
อภฺณฺหิ	๒๓๒/๓๓๘	อุกฺโกธโน	๑๙๗/๒๙๒
อภฺณฺหอสฺสูกฺกวิปากํ	๒๓๒/๓๓๘	อุกฺโกธกปริภาสโก	๕๓/๘๐
อกตฺกฺลยาณ	๑๘๔/๒๕๒	อุกฺขณฺณวรี	๑๘๑/๒๔๗
อกตฺกิพฺพิโส	๑๘๔/๒๕๒	อุกฺขมา ปฏฺวิปา	๑๖๐/๒๑๒
อกตฺกฺสโล	๑๔๘/๒๕๒	อุชฺณฺทการี	๑๙๒/๒๗๐
อกตณฺณตฺตา	๒๑๓/๓๒๕	อุชฺโณ	๒๒/๓๑
อกตปาโป	๑๔๘/๒๕๓	อุคฺธิโต	๒๘/๓๗
อกตภีรฺรุตตฺตาณ	๑๘๔/๒๕๒	อุการโว	๒๑/๒๗
อกตลฺลฺทโท	๑๘๔/๒๕๒	อุคฺคณฺณมา	๒๘/๓๗
อกตเวทิตา	๒๑๓/๓๕๒	อุคฺคณฺณมานิ	๒๘/๓๙
อกนิฏฺฐคามิน	๑๓๑/๑๙๓	อุคฺคปณฺณตฺติโย	๑๕/๒๓
อกมฺมาสการี	๑๙๒/๒๗๐	อุคฺคปฺปสาทา	๓๔/๔๗
อกสิรฺลภา	๒๒/๓๑	อุคฺคาภา	๑๔๑/๒๐๐
อกาลวาทิ	๒๒/๓๐	อุคฺคาโลโก	๑๔๓/๒๐๐
อกาลโก	๕๒/๗๘	อุคฺคิปปชฺโชโต	๑๔๕/๒๐๑
อภิจฺฉณลาภี	๒๒/๓๑	อุคฺคิปปภา	๑๔๒/๒๐๐
อภีริยวาทา	๓๐/๔๓	อุคฺคิภย	๑๒๐/๑๗๒
อุกฺกุกฺกจจกฺขาทํ	๑๙๖/๒๘๗	อุคฺโค	๒๓/๓๓
		อุคฺโคภาโส	๑๔๔/๒๐๑

ปทานุยกโม	ปทุเพ/องุเก	ปทานุยกโม	ปทุเพ/องุเก
อจกขกา	๖๖/๙๙	อนภิขุณา	๒๙/๓๙
อจินเตยยานิ	๙๙/๑๑๐	อนภิขุณานุ	๒๙/๔๐
อจจริยา	๑๒๙/๑๙๖	อนภิรตสญญิ	๑๖๓/๒๑๗
อจจิททาการิ	๑๙๒/๒๗๐	อนริยปริเยสนา	๒๕๕/๓๖๑
อจจินนมูลโก	๑๖๐/๒๑๓	อนริยโฆหารา	๒๕๐/๓๕๙
อชโพ	๒๖๒/๓๖๙	อนลโส	๒๙/๓๗
อเชพกปฏิคคหนา	๑๙๙/๒๙๙	อนวกาโส	๑๔๐/๑๙๙
อณขลิกกรณีโย	๑๑๒/๑๖๒	อนวชฐพล	๑๕๓/๒๐๔
อณขลิกมม	๑๙๙/๒๖๐	อนวณตติกาโม	๒๕๓/๓๕๒
อณจิกสญญ	๑๔/๒๒	อนาคามี	๑๗๑/๒๓๒
อณจิเวทวิทุโร	๑๑๓/๑๖๔	อนาตาปี	๑๑/๑๗
อทุโธ	๑๙๙/๒๙๑	อนาทานโน	๙/๑๓
อติถิพลี	๖๑/๙๔	อนาวตติโก	๒๔๑/๓๔๑
อตตุนตโป	๑๙๙/๒๙๔	อนาวตติขมโม	๕/๗
อตตภาวปฏิลาภา	๑๗๑/๒๒๕	อนาสโว	๓๕/๕๑
อตตสญเจตนา	๑๗๑/๒๓๐	อนิจจานุสสสิ	๑๖๓/๒๑๗
อตตสมมาปณิธิ	๓๑/๔๔	อนิน္นิโจ	๒๐๐/๓๐๖
อตถงคโม	๔๑/๖๒	อนุกมุปกา	๖๓/๙๙
อตถจริยา	๓๒/๔๔	อนุกุลยญญ	๓๙/๕๗
อทินนาทานา	๕๓/๙๐	อนุตตริ ฐมมจกุก	๑๑๙/๑๗๒
อโทโส	๑๙๓/๒๗๙	อนุตตโร ปุริสฐมมสารถิ	๓๓/๔๕
อริกรณ	๒๔๓/๓๕๑	อนุฐมมจาริ	๗/๑๐
อริกรณนต	๑๗๑/๒๓๐	อนุปวาทกา	๑๙๙/๓๐๒
อนกโกสิกปริภาสิกา	๕๓/๙๑	อนุปหต	๓/๔
อนนุณาปนโน	๒๙/๓๗	อนุปายาสพหุโล	๑๙๗/๒๙๒
อนณสุ	๖๒/๙๖	อนุปปาทา	๑๙๙/๒๙๙

ปทานุกรกโม	ปพฺเพ/องฺเก	ปทานุกรกโม	ปพฺเพ/องฺเก
อนัตตปปี	๑๑/๑๗	อุพฺภฏฺจโก	๑๙๘/๒๙๖
อนตฺกโร	๑๗๕/๒๓๗	อุพฺภา	๕๐/๗๓
อนตฺมสาร์โร	๓๕/๕๑	อุพฺยาปณฺนจิตฺตา	๕๔/๘๓
อนนทปानวตฺถํ	๕๑/๗๗	อุพฺยาปาทวิตฺตเกณ	๗๒/๑๐๖
อปณฺชสา	๗๐/๑๐๔	อุพฺยาปาโท	๒๙/๓๙
อปณฺณกปฏฺิปปํ	๗๑/๑๐๖	อุพฺยาโยโก	๔๗/๗๐
อปฺริสฺสุทฺธกายสมาจารา	๑๙๖/๒๘๗	อุภิกฺกนฺตวณฺโณ	๔๕/๖๕
อปฺริสฺสุทฺธมโนสมาจารา	๑๙๖/๒๘๗	อุภิกฺกนฺตา	๑๐๐/๑๔๑
อปฺริสฺสุทฺธโวหาโร	๑๙๒/๒๗๑	อุภิกฺขณา	๑๒/๑๙
อปฺริสฺสุทฺธวจีสมจารา	๑๙๖/๒๘๗	อุภิกฺขณาโทมนสฺสา	๑๔/๒๑
อปฺริสฺสุทฺธาชีวา	๑๙๖/๒๘๗	อุภิกฺกุ	๒๓/๓๒
อปฺริหานธมฺโม	๕/๘	อมฺมุเต อมฺมุตวาทีตา	๒๕๑/๓๕๙
อปายมุขานิ	๑๗๘/๒๔๑	อมฺมุเต มฺมุตวาทีตา	๒๕๐/๓๕๙
อปีสุณาวาจา	๒๒๑/๓๒๙	อโมโห	๑๙๓/๒๗๗
อปฺปฏิกฺกุฏฺจา	๒๘/๓๗	อมฺพานิ	๑๐๕/๑๕๑
อปฺปฏฺิภาณี	๙๓/๑๓๐	อมฺพูปมา ปุคฺคลา	๑๐๕/๑๕๑
อปฺปฏฺิเวธา	๑/๑	อโยโส	๑๙๒/๒๗๒
อปฺปฏฺิสฺสรโณ	๖๑๐/๒๑๒	อรณฺณํ	๑๙๘/๓๐๑
อปฺปมาโน	๕๑/๗๖	อรณฺณวณฺนปตฺตณานิ	๑๓๘/๑๙๗
อปฺปมาทโร	๓๗/๕๕	อรตฺติรตฺติสโ	๒๘/๓๙
อปฺปมาโท	๑๑๖/๑๗๐	อรหํ สมฺมาสมฺพุทฺโธ	๑๕/๒๓
อปฺปเมโย	๕๑/๗๗	อริยปริเยสนา	๒๕๕/๓๖๒
อปฺปโมโค	๑๙๗/ ๒๙๐	อริโย อฏฺฐจฺจุโก มคฺโค	๓๔/๔๗
อปฺปลาปา	๑๙๐/๒๖๔	อลํ	๓๕/๔๘
อปฺปพีนานิ	๓๑๓/๑๙๒	อลมตฺตทสฺสโร	๑๘๗/๒๖๐
อปฺเปสฺสโก	๑๙๗/๒๙๐	อลาโ	๑๙๒/๒๗๒

ปทานุกกโม	ปทุเพ/องเก	ปทานุกกโม	ปทุเพ/องเก
อโลโก	๑๙๓/๒๗๗	อสมาคิตสงกปโป	๒๒/๓๑
อวณฺเณ	๓/๓	อสมปชาโน	๑๗๑/๒๒๙
อวสฺสุโต	๒๔๓/๓๕๑	อสนฺลลีน	๑๒/๑๙
อวิคตจฺจนฺโท	๑๘๔/๒๕๑	อสนฺหิต	๑๓๙/๑๙๘
อวิคตเปโม	๑๘๔/๒๕๑	อสนรมฺโก	๑๙๓/๒๗๗
อวิจาร์	๔๑/๖๑	อสนิตา	๑๓/๒๑
อวิชฺชา	๑๐/๑๓	อสนิตโก	๒๒/๓๐
อวิชฺชาภฺขณฺธ	๑๘๑/๒๔๘	อสนฺสวริภาณโรธา	๑๗๑/๒๓๐
อวิตกก	๔๑/๖๑	อสนฺมิมาโน	๓๘/๕๖
อวินยวาทิ	๒๒/๓๐	อสนฺสตร	๖๘/๑๐๒
อวินิปาตธมฺโม	๗๖/๑๑๐	อสนฺสาชานโย	๑๑๒/๑๖๒
อวิปกฺกวิปาก	๑๙๕/๒๘๒	อสนฺสฺเต อสนฺสฺตวาทิตา	๒๕๑/๓๕๙
อวิสวาทโก	๑๙๘/๒๙๙	อสนฺสมุขา	๑๙๘/๒๙๗
อวิสฺสุทฺธา	๑๙๖/๒๘๒	อหิ	๖๗/๑๐๑
อวิหีสาวิตกฺเคน	๗๒/๑๐๖	อเหตุกฺวาทา	๓๐/๔๓
อวีตฺราโค	๑๘๔/๒๕๑	[๑๑]	
อสิวฺตฺตา	๑๒๗/๑๘๖	อาภาสานญฺจายตฺน	๑๙๐/๒๖๖
อสงฺกิณฺณปฺพพฺพานิ	๒๙/๓๙	อาภิณฺจญฺจายตฺน	๑๙๐/๒๖๖
อสงฺกิณฺณา	๒๘/๓๗	อาคตฺวิโส	๑๑๐/๑๕๘
อสงฺขารปรินิพฺพายี	๑๖๙/๒๒๔	อาคามิ	๑๗๑/๒๓๑
อสงฺเขยโย	๕๑/๗๗	อาจามภฺกฺโข	๑๙๘/๒๙๕
อสนตา	๑๙๓/๒๗๘	อาตาปนปริตฺตาปนानุโยค	๑๙๘/๒๙๖
อสนฺทรมฺมา	๔๔/๖๔	อาตานิ	๑๑/๑๘
อสนฺตฺตฺตฺตฺต	๑๕๗/๒๐๖	อาทิกฺลยาณา	๒๒/๓๐
อสนฺปฺริโส	๓/๓	อาทิตฺตเจโล	๙๓/๑๓๐
อสนฺพลการ	๑๙๒/๒๗๐	อาทิตฺตพฺรหฺมจิริยา	๒๔๕/๓๕๖

ปทานุกรกโม	ปพเพ/องฺเก	ปทานุกรกโม	ปพเพ/องฺเก
อาทีนวทสฺสาวี	๒๘/๓๗	อิติภวาวาทเหตุ	๙/๑๒
อาณิสฺสา	๑๙๑/๒๖๗	อินฺทริยานิ	๑๕๑/๒๐๔
อาเนญชปฺตโต	๑๙๐/๒๕๖	อิสฺสามนโก	๑๙๗/๒๙๑
อาปตฺติภยานิ	๒๔๔/๓๕๓	[อุ]	
อาปาทกา	๖๓/๙๗	อุกฺกလာ	๓๐/๔๓
อาโปธาคู	๑๗๗/๒๓๘	อุคฺคฆฏิตณฺณ	๑๓๓/๑๙๔
อาพาธิกินี	๑๕๙/๒๐๘	อุจฺจารปฺลสฺสาว	๑๕๗/๒๐๖
อาภสฺสรานํ	๑๒๓/๑๘๐	อุจฺฉินฺนมฺมูลา	๓๖/๕๒
อาภา	๑๗๒/๑๘๖	อุจฺเจทํ	๒๓๔/๓๔๑
อำม อามวณฺณิ	๑๐๕/๑๕๑	อุชฺฐปฺปิปปนโน	๕๒/๗๘
อามกธณฺณปฏิกุคฺคหณฺนา	๑๙๘/๒๙๙	อุฏฺฐาณผลฺลปฺชีวี	๑๓๔/๑๙๔
อายตฺตนฺนํ	๑๗๑/๒๓๐	อุณฺณตฺตณฺณโต	๘๖/๑๑๙
อายตฺตีนุปฺปาทรมฺมา	๓๖/๕๒	อุตฺตโม	๙๕/๑๓๔
อายมฺขานิ	๑๗๘/๒๔๐	อุตฺตริกรณีย	๑๒/๑๙
อายุ	๓๔/๔๘	อุตฺตนาโน อุตฺตนาโนภาโส	๑๐๔/๑๔๙
อายุทายี	๕๘/๘๘	อุตฺตสํวจฺจรา	๗๐/๑๐๔
อารทฺธิ	๑๒/๑๙	อุทกภยํ	๑๒๐/๑๗๒
อาลยรตา	๑๒๘/๑๘๗	อุทยตฺถิโก	๑๙๕/๒๘๖
อาลปิปปเกโท	๑๗๘/๒๔๑	อุทานํ	๖/๘
อาสวณิโรธคามินี	๑๙๘/๓๐๓	อุทฺทจฺจกุกฺกจฺจํ	๑๒/๑๙
อาสวณิโรธ	๑๙๘/๓๐๓	อุทฺทมาตกสณฺณ	๑๔/๒๒
อาหาโร	๑๙๕/๒๐๙	อุณฺนพา	๒๖/๓๖
อาหุเนยฺโย	๓๔/๔๗	อุปฺกุกิเลโส	๕๐/๗๓
[อี]		อุปฺวชฺช	๒๔๔/๓๕๕
อิฏฺฐา	๖๑/๙๑	อุปฺปตฺติ	๑๒๔/๑๘๒
อิตฺถิกุมาริกาปฏิกุคฺคหณฺนา	๑๙๘/๒๙๙	อุปาสกปริสา	๑๒๙/๑๘๙

ปทานุยกโม	ปพเพ/องเก	ปทานุยกโม	ปพเพ/องเก
อุปาสิกปริสา	๑๒๙/๑๘๙	เอพมุโค	๒๖๒/๓๖๗
อุเปกขโก	๔๑/๖๑	[โ]	
อุเปกขาสมโพชฌงโค	๒๓๘/๓๔๗	โธณตฺถุณโต	๘๖/๑๑๙
อุปปตฺติปฏฺฐิลาภิกานิ	๑๓๑/๑๙๒	โธณโตณโต	๘๖/๑๑๙
อุพเพชตา	๑๐๘/๑๕๕	โธตฺตปฺพฬ	๑๖๓/๒๑๗
อุมฺมงโค	๑๘๖/๒๕๖	โธตฺตปฺปี	๑๑/๑๘
อุมฺมุชฺชมานโก	๑๘๘/๒๖๒	โธตาริยมานานิ	๑๘๐/๒๔๓
อุรพฺภา	๑๙๘/๒๙๗	โธปฏกมิกานิ	๘๗/๑๒๒
อุลฺลภกฺข	๑๙๘/๒๙๖	โธปนยโก	๕๒/๗๘
อุสฺสา	๑๙๘/๒๙๗	โธปปาติโก	๕/๗
อุสิรินาฬิมตฺตานิ	๑๙๕/๒๘๕	โธภาโส	๑๒๗/๑๘๖
อุสฺสพฺพหรรณ	๑๑๔/๑๖๗	โธรพฺภิกโก	๑๙๘/๒๙๖
อุสฺสาโ	๙๓/๑๓๐	โธรมฺภาคิยานิ	๑๓๑/๑๙๒
อุพาร	๑๒๗/๑๘๖	โธหิตโสโต	๑๑๔/๑๖๖
[อุ]		[ก]	
อุมิฉาโต	๑๙๒/๒๗๓	กฺงฺขา	๗๖/๑๐๙
อุมิภย	๑๒๒/๑๗๕	กฺงฺขี	๑๘๔/๒๕๒
[เอ]		กฺกฺจฺจตฺถ	๙๕/๑๓๓
เอกนฺตพฺภ	๒๓๓/๓๓๙	กณภกฺโข	๑๙๘/๒๙๕
เอกภตฺติโก	๑๙๘/๒๙๙	กณภกฺกปสฺสยโก	๑๙๘/๒๙๖
เอกาคาริโก	๑๙๘/๒๙๕	กณฺหจิจฺจตฺตานิ	๑๙๖/๒๘๙
เอณฺดยก	๑๒๑/๑๗๔	กณฺหจฺจมาโน	๑๙๘/๒๙๗
เอรกวณฺณิก	๑๒๑/๑๗๔	กณฺณสฺสา	๑๙๘/๒๙๙
เอวฺวาทิ	๑๘๓/๒๔๙	กตกฺลยาโณ	๑๘๔/๒๕๓
เอหิปสฺสิโก	๕๒/๗๘	กตกิพฺพิโส	๑๘๔/๒๕๒

ปทานุกรกโม	ปพเพ/องฺเก	ปทานุกรกโม	ปพเพ/องฺเก
กตลฺหุโท	๑๘๔/๒๕๒	กาพเกโส	๒๒/๓๐
กตเวทิตา	๒๑๓/๓๒๕	กิตฺติ	๓๑/๔๔
กตฺปาสโน	๔๕/๖๖	กุกฺกุณฺฐกรปฏิกคฺคหฺนา	๑๙๘/๒๙๓๙
กถาสลฺลาโป	๑๘๘/๒๖๓	กุกฺกุทาลปิฏกํ	๑๙๕/๒๘๕
กทริโย	๕๓/๘๒	กุนฺนทีย	๑๔๗/๒๐๒
กทลี้	๖๘/๑๐๑	กุมฺภา	๑๐๓/๑๔๗
กนฺดา	๖๑/๙๑	กุมฺภิมฺพา	๑๙๘/๒๙๕
กนฺทริ	๑๙๘/๓๐๑	กุมฺภีลภยํ	๑๒๒/๑๗๕
กปโป	๑๒๓/๑๗๙	กุมฺภูปมา ปุคฺคฺลา	๑๐๓/๑๔๗
กปฺปสฺส อสงฺเขยฺยานิ	๑๕๖/๒๐๕	กฺรุรฺรกมฺมนฺดา	๑๙๘/๒๙๖
กมฺมผลฺลุปชีวี	๑๓๔/๑๙๔	กฺฐจี้ว	๑๙๘/๒๙๖
กยวิภฺกยา	๑๙๘/๒๙๓	กฺฐลํ ฐมฺมํ	๓๗/๕๕
กฺลฺยาณธมฺมตา	๓๔/๔๙	กฺุโสพฺภา	๑๔๗/๒๐๒
กฺลิ	๓/๔	กฺุหา	๒๖/๓๖
กวี	๒๓๑/๓๓๖	เกสกมฺพลํ	๑๙๘/๒๙๖
กสมฺพฺชาโต	๒๔๓/๓๕๑	เกวลปริปฺภุณฺโณ	๒๒/๓๐
กหาปณกํ	๑๒๑/๑๗๔	โกธครุ	๔๓/๖๔
กโฬปฺมุขา	๑๙๘/๒๙๕	โกธโน	๘๐/๑๑๔
กามตณฺหา	๑๐/๑๓	โกโธ	๑๑๐/๑๕๘
กามโกถิ	๒๔๖/๒๕๗	โกวิทา	๔๐/๕๙
กามมฺจุฉา	๑๐/๑๓	ขณฺฑาทาการิ	๑๙๒/๒๗๐
กายปริยฺนุติกํ	๑๙๕/๒๘๕	ขตํ	๓/๓
กายทฺจุจฺริตํ	๑๑๑/๑๖๑	ขตฺติยกณฺฎา	๑๙๗/๒๙๔
กายสงฺขารํ	๑๗๑/๒๒๙	ขตฺติยปริสา	๑๓๐/๑๘๙
กาเลน สมโถ	๑๔๖/๒๐๑	ขนฺดา	๑๑๔/๑๖๖

ปทานุกรโม	ปพฺพเหตุ/องฺเก	ปทานุกรโม	ปพฺพเหตุ/องฺเก
[ข]			
ขนฺติโสฺรจฺเจ นินฺวิฏฺฐา	๖๑/๙๔	คามธมฺมา	๑๙๘/๒๙๙
ขมา ปฏิปทา	๑๖๔/๒๑๙	คิฑฐา	๒/๓
ขโม	๑๑๔/๑๖๗	คิริคุหิ	๑๙๘/๓๐๑
ขารวปฏิจฺจนํ	๑๒๑/๑๗๔	कुลาकुณ्डलिकाโต	๑๙๙/๓๐๔
ขิตฺตจิตฺตา	๔๙/๗๒	คุณฺถคิํ	๙๕/๑๓๓
ขิปฺปนินฺสนฺตี	๙๗/๑๓๖	เคยฺยิ	๖/๘
ขีณฺา	๑/๒	โคมยภกฺโข	๑๙๘/๒๙๖
ขีณาสโว	๒๓/๓๓	[ฆ]	
ขีรํ	๙๕/๑๓๔	ฆราวาสो	๑๙๘/๒๙๘
เขตฺตุนฺตํ	๑๗๑/๒๓๐	โฆสฺสปฺปมาโณ โฆสฺสปฺปสนฺโน	๖๕/๙๘
เขตฺตวตฺตฤปฏิกุคฺคหณฺา	๑๙๘/๓๐๐	โฆรวิโส	๑๑๐/๑๕๕
[ค]		[จ]	
คชฺชิตฺตา	๑๐๑/๑๔๔	จกฺกานิ	๓๑/๔๔
คณฺา	๓๔/๔๗	จตุปฺปโท	๖๗/๑๐๑
คณฺฺชโต	๑๒๔/๑๘๑	จนฺทปฺปชฺโชโต	๑๔๕/๒๐๑
คณฺฺตา	๑๑๔/๑๖๖	จนฺโทภาโส	๑๔๔/๒๐๑
คณฺฺธิ	๑๔/๒๑	จมฺมเวรวิทุโ	๑๑๓/๑๖๓
คณฺฺทพฺโพ	๓๖/๕๒	จรณฺวิปฺนโน	๑๗๕/๒๓๗
คมฺภีโร	๔๒/๖๓	จาสมฺปทา	๖๑/๙๒
คมฺภีโร คมฺภีโรภาโส	๑๐๔/๑๔๒๙	จิตฺตปาริสฺสุทฺธิ	๑๙๔/๒๘๑
คมฺภีโร อุตฺตนาโนภาโส	๑๐๔/๑๔๙	จินฺตยมาโน	๑๘๖/๒๕๘
คหปติปริสา	๑๓๐/๑๙๐	จินฺตาทวิ	๒๓๑/๓๓๖
คาถา	๖/๘	จิรฺภูจิติกาณิ	๒๕๘/๓๖๔
คาริํ กตฺตา	๑๐๗/๑๕๓	จีวรเหตุ	๙/๑๒
		เจตฺสีโก	๑๕๗/๒๐๖
		โจรภยํ	๑๒๐/๑๗๒

ปทานุกรกโม

ปพฺพเพ/อํกุเก

ปทานุกรกโม

ปพฺพเพ/อํกุเก

[ฉ]

ฉนฺทาคติ

๑๗/๒๔

ฉนฺทสุตฺตานิ

๑๙๘/๒๙๖

ฉนฺทาลาติ

๙๕/๑๓๓

ฉโว

๕๓/๘๐

ฉินฺทการี

๑๙๒/๒๗๐

ฉินฺทสํสโย

๒๓/๓๓

ฉนฺทคามินี

๗๙/๑๑๒

[ช]

ชนฺทกฺกนฺตํ

๒๕/๓๕

ชนฺทปนฺตํ

๒๕/๓๕

ชนฺทพาลี

๑๗๘/๒๓๙

ชนฺทมมํ

๑๙๒/๒๔๘

ชโว

๔๕/๖๖

ชโพ

๒๖๒/๓๖๗

ชาคโร

๑๑/๑๗

ชาลินี

๑๙๙/๓๐๔

ชินฺทนา

๒๒/๒๙

ชีวิตปริยญฺติกํ

๑๙๕/๒๘๕

โชติ โชติปฺรายนโน

๘๕/๑๑๗

โชติ ตมปฺรายนโน

๘๕/๑๑๗

[ฌ]

ฌานวิสโย

๗๗/๑๑๐

[จ]

จํ

๖๑/๙๕

จํกฺกสฺสโล

๑๘๑/๒๗๔

จํกฺกตา

๖๑/๙๕

จิตฺตํ

๕/๖

[ต]

ตํกฺกเหตุ

๑๙๓/๒๗๕

ตณฺจํ

๑๙๕/๒๘๒

ตณฺทกฺกโย

๓๔/๔๗

ตณฺหา

๙/๑๒

ตณฺทปฺปาทา

๙/๑๒

ตตฺถปฺริณิพฺพายี

๕/๗

ตคาคตสวากสงฺโม

๓๔/๔๗

ตคาคตสวากโก

๒๔๗/๓๕๘

ตทริมฺมุตโต

๑๒๓/๑๗๙

ตณฺทตฺตา

๘๘/๑๒๔

ตณฺทากฺกลกฺขาทโต

๑๙๙/๓๐๔

ตโปชฺชิจฺจุณฺณลลีนํ

๑๙๖/๒๘๗

ตพฺพหุลวิหารี

๑๒๓/๑๗๙

ตโม โชติปฺรายนโน

๘๕/๑๑๗

ตโม ตมปฺรายนโน

๘๕/๑๑๗

ตาทิ

๒๔/๓๔

ตาลาวตฺตูกฺตา

๓๖/๕๒

ติณฺทกฺกโย

๑๙๘/๒๙๕

ติณฺทณฺทิจิกิจฺจุโน

๑๙๘/๓๐๑

ติพฺพรากฺกชาติโก

๑๖๒/๒๑๕

ปทานุยกโม	ปพเพ/องุเก	ปทานุยกโม	ปพเพ/องุเก
ติพพสาราคา	๓๐/๔๒	ทททุลลภุโข	๑๙๘/๒๙๕
ติรจจนโยนิ	๑๑๑/๑๖๑	ทธี	๙๕/๑๓๔
ติริฎกานิ	๑๙๘/๒๙๖	ทนุโร	๑๙๑/๒๖๗
ตุจฺโณ ปิหิโต	๑๐๓/๑๔๗	ทนฺธตฺตา	๑๖๖/๒๒๒
ตุจฺโณ วิวโต	๑๐๓/๑๔๗	ทมา ปฏฺฐิปทา	๑๖๔/๒๑๙
ตุลา	๑๗๖/๒๓๗	ทยาปนฺโน	๑๙๘/๒๙๘
ตุลาภูฏกัสมฺมมานภูฏา	๑๙๘/๓๐	ทลิตฺุโท	๑๙๗/๒๙๐
ตุลิตฺา	๑๓/๒๑	ทหโร	๒๒/๓๐
เตโชธาคู	๑๗๗/๒๓๙	ทพฺพหรมฺโม	๔๕/๖๖
เตลปฺปชฺโชตํ	๑๐๐/๑๔๒	ทานํ	๓๒/๔๔
[ถ]		ทายโก	๕๙/๘๘
ถทุธา	๒๖/๓๖	ทาสีทาสปฏฺฐิคคฺคหณฺา	๑๙๘/๒๙๙
ถาโม	๑๙๒/๒๗๐	ทิกฺขจํ	๒๓/๓๒
ถีนมิทฺธํ	๑๒/๑๙	ทิกฺขจิตฺตณฺหา	๑๐/๑๔
ถูปารหา	๒๗๔/๓๕๘	ทิกฺขจิตฺติเนโห	๑๐/๑๔
เถโต ปจฺจุยโก	๑๙๘/๒๙๙	ทิกฺขเจ อทิกฺขจฺวาทิตา	๒๕๒/๓๕๙
เถรกรรมมา รมฺมา	๒๒/๓๐	ทินฺนปาทิกฺกชฺชี	๑๙๘/๒๙๘
เถรา	๑๖๐/๒๑๔	ทินฺนาทายี	๑๙๘/๒๙๘
[ท]		ทิปาทโก	๖๗/๑๐๑
ทกุโข	๒๘/๓๗	ทิมฺรตฺตํ	๑๑๐/๑๕๘
ทกฺขิณฺา	๗๘/๘๗	ทุกฺขํ	๒๑/๒๗
ทกฺขิณฺาวิสฺสุทฺธิโย	๗๘/๑๑๑	ทุกฺขนิโรโร	๑๐๒/๑๔๖
ทกฺขิณฺเณยโย	๓๔/๔๗	ทุกฺขนิโรธคามินี ปฏฺฐิปทา	๑๐๒/๑๔๖
ทณฺุทตฺตชฺชิตา	๑๙๘/๒๙๗	ทุคฺคตฺติภยํ	๑๒๑/๑๗๓
ทณฺุทมนฺตรํ	๑๙๘/๒๙๕	ทุนฺนโย	๑๖๐/๒๑๒
ทณฺุทภยํ	๑๒๑/๑๗๓	ทุนฺนินฺวตฺถํ	๑๒๒/๑๗๘

ปทานุกรกโม

ปพฺพเพ/องฺเก

ปทานุกรกโม

ปพฺพเพ/องฺเก

ทุพฺพพจา	๑๖๐/๒๑๒
ทุพฺพพณฺโณ	๘๕/๑๑๗
ทุมฺมโน	๑๙๕/๒๘๕
ทุราสโท	๔๒/๖๓
ทูลลภา	๖๑/๙๑
ทุสฺสีโล	๕๓/๘๐
ทฺูเรปาทิ	๑๘๑/๒๔๗
ทฺูรโป	๑๙๗/๒๙๑

นิกฺกฺุหา	๒๖/๓๖
เนกฺขมฺมวิทฺตกํ	๑๓๘/๑๙๗
เนกฺขมฺมานปทา	๗๐/๑๐๓
เนยฺโย	๑๓๓/๑๙๔
เนรยิกกา	๒๓๓/๒๙๙
เนลา	๑๙๘/๒๙๙
เนวสณฺณมานาสณฺณายตโน	๑๙๐/๒๓๑

[ป]

[ฐ]

ธนฺปราชโย	๓/๔
ธนฺคฺุโห	๔๕/๖๖
ธมฺมกถิโก	๑๓๙/๑๙๘
ธมฺมจกฺกํ	๘/๑๒
ธมฺมเทสฺนา	๑๘๘/๒๖๒

ปฺิสฺสฺกฺุลํ	๒๗/๓๖
ปกฺกํ ปกฺกวณฺณิ	๑๐๕/๑๕๑
ปกฺขี สกฺุโณ	๑๙๘/๓๐๐
ปจฺเจกพฺพุโร	๒๔๗/๓๕๘
ปชา	๒๔/๓๕
ปชฺุชฺิตา	๑๕๔/๒๐๑

[ฬ]

นเอยฺหิภทฺนติโก	๑๙๘/๒๙๕
นกฺขตฺตานิ ตารกฺรูปานิ	๗๐/๑๐๔
นจฺจติตฺวาทิตฺวิสฺสุกทสฺสนา	๑๙๘/๒๙๙
นาโค	๑๑๔/๑๖๖
นानุพฺยณฺชนคฺุคาหิ	๑๔/๒๑
นาวา	๑๙๖/๒๘๙
นิกามลภา	๒๒/๓๑
นิกฺกฺุจฺจกาโย	๑๓๘/๑๙๗
นิกฺกฺุจฺจจิตฺโต	๑๓๘/๑๙๗
นิกฺกฺุชฺุชฺิตํ	๑๐๐/๑๔๒

ปณฺจินฺทฺุริยานิ	๑๖๒/๒๑๕
ปณฺจูปาทานกฺขนฺธา	๒๕๔/๓๖๑
ปณฺณคฺุคิ	๗๔/๑๐๙
ปณฺณวา	๗๑/๑๐๖
ปณฺณาสมฺปนฺโน	๖๑/๙๓
ปณฺณาสาโร	๑๕๐/๒๐๓
ปณฺณินฺทฺุริยํ	๑๕๑/๒๐๔
ปณฺณตฺตฺุตรํ	๒๔๕/๓๕๕
ปณฺโณภาโส	๑๔๔/๒๐๑
ปณฺหพฺพยากรณานิ	๔๒/๖๓
ปณฺหสมฺมทาจารโ	๑๙๒/๒๗๓

ปทานุยกโม	ปพฺพ/องฺก	ปทานุยกโม	ปพฺพ/องฺก
ปณฺหาภินิโต	๘๓/๑๐๖	ปภา	๑๔๒/๒๐๐
ปณฺโห เอกัสปฺยากรณีย	๔๒/๖๓	ปมาณวนฺตานิ	๖๗/๑๐๑
ปฏิกฺกนฺตํ	๑๐๓/๑๔๗	ปโมจณิ	๓๕/๕๑
ปฏิกฺกณฺวา	๒๒/๓๑	ปยตปาณิ	๖๑/๙๒
ปฏฺฐปฺเทศฺวาโส	๓๑/๔๔	ปรคฺวจณฺโห	๑๐๘/๑๕๕
ปจฺมาภิสฺมพฺพุโธ	๒๑/๒๗	ปรนฺตโป	๑๙๘/๒๙๔
ปจฺวีธาตุ	๑๗๗/๒๓๘	ปรมนิปัจจการํ	๑๘๗/๒๖๐
ปณฺีตตโร	๒๔/๓๔	ปรมสจฺจํ	๑๑๓/๑๖๔
ปณฺุทิตตโร	๑๘๗/๒๖๐	ปริจฺจิตา	๒๒/๓๐
ปณฺุทิตเวหนียํ	๑๙๒/๒๗๓	ปริณฺเวยฺยุยา	๒๕๔/๓๖๑
ปณฺุทิตโต	๓/๔	ปริสกสโฆ	๒๐/๒๖
ปทกฺขินคฺคาหิโน	๑๖๐/๒๑๒	ปริสฺสติ	๑๘๗/๒๖๐
ปทปรโม	๑๓๓/๑๙๔	ปริสทฺสุสนา	๒๑๑/๓๒๔
ปทพฺพณฺขนานิ	๑๖๐/๒๖๒	ปรุปรามภํ	๑๘๗/๒๖๐
ปทวิธิตฺทาโร	๔๕/๖๖	ปลาลปิจกํ	๑๒๑/๑๗๔
ปทาเลตา	๑๘๑/๒๔๗	ปลาลปฺภูขํ	๑๙๘/๓๐๑
ปทิตฺตํ	๙๕/๑๓๓	ปลิขปฺริวตฺตกํ	๑๒๑/๑๗๔
ปธานานิ	๑๔/๒๑	ปาฏิกงฺขา	๑๙๑/๒๖๗
ปณฺุณฺนปฺจเจกสจฺจโ	๓๘/๕๕	ปาณฺาติปาตี	๕๓/๘๐
ปนฺุตานิ	๑๓๘/๑๙๗	ปาติโมกฺขสํวรํสูตา	๑๒/๑๙
ปปณฺจนิโรโธ	๑๗๓/๒๓๔	ปาตุภาวา	๑๒๗/๑๘๖
ปปณฺจวุปฺสโม	๑๗๓/๒๓๔	ปานํ	๑๙๗/๒๙๑
ปปติโต	๒/๒	ปาปกมฺมํ	๑๒๑/๑๗๔
ปพฺพชฺชฺชา	๑๙๘/๒๙๘	ปิณฺุทปาตเหตุ	๙/๑๒
ปพฺพตฺตกนฺทรปทฺรสาฯ	๑๔๗/๒๐๒	ปิณฺุทียาโลโป	๒๗/๓๖
ปภงฺกโร	๔๗/๗๐	ปิตฺตสมฺภูจฺจานานิ	๘๗/๑๒๓

ปทานุกรกโม

ปพเพ/องเก

ปทานุกรกโม

ปพเพ/องเก

ปิปาสวินโย

๓๔/๔๗

[พ]

ปิสุณวาโจ

๕๕/๘๒

พทุฐา

๓๓/๔๕

ปีติสมโพทฆงคัม

๑๔/๒๒

พนฺธนาคาริโก

๑๙๘/๒๗๖

ปีติสุขัม

๔๑/๖๑

พลทายี

๕๘/๘๘

ปุกุคฺลา

๕/๖

พลสมฺปนฺโน

๒๕๙/๓๖๕

ปุงฺคโว

๗๐/๑๐๕

พลีพทุฐา

๑๐๘/๑๕๕

ปุโรหิโต

๑๙๘/๒๙๗

พลี

๖๑/๙๔

ปุพฺพกสมฺณณิ

๑๔/๒๒

พหุการา

๖๓/๙๗

ปฺปฺติมฺตฺตัม

๒๗/๓๖

พาโล

๓/๓

ปุโร ปิหิโต

๑๐๓/๑๔๗

พาหาพลปริจิตา

๖๒/๙๖

เปตเสยฺยา

๒๔๖/๓๕๗

พาหุลลิกา

๑๖๐/๒๑๒

เปมฺนิยา

๑๙๘/๒๙๙

พาพฺพหคิลานา

๑๕๙/๒๐๘

เปยฺยวชฺชัม

๓๒/๔๔

พิลฺงคถาลิกัม

๑๒๑/๑๗๔

โปโนพฺภวิกานิ

๑๘๒/๒๔๙

พีชคามภูตคามสมารมฺภา

๑๙๘/๒๙๙

โปราณา

๒๘/๓๗

พทุฐวิสโย

๗๗/๑๑๐

โปรี

๑๙๘/๒๙๙

พทุฐโ

๑/๒

โปสกา

๖๓/๙๘

โพธิสตุโต

๑๒๗/๑๘๖

โปสา

๕๐/๗๔

พฺยคฺขมปชฺชา

๑๙๔/๒๘๐

พฺยณฺชนา

๑๘๘/๒๖๒

พฺยตฺโต

๓/๔

[ผ]

ผรุสฺวาโจ

๕๕/๘๒

พฺยาริธมฺมัม

๑๘๒/๒๔๘

ผลกจีรัม

๑๙๘/๒๙๖

พฺยาปนฺนจิตฺโต

๕๕/๘๒

ผาสฺสวโร

๓๗/๕๔

พฺยาปาทปโทสา

๑๙๘/๓๐๑

ผะคฺคฺ ผะคฺคฺปริวโร

๑๐๙/๑๕๖

พฺยาปาโท

๑๒/๑๙

ผะฏฺฐพฺพัม

๑๔/๒๑

พฺยาริภยัม

๑๑๙/๑๗๒

ปทานุกรโม	ปพฺพเลข	ปทานุกรโม	ปพฺพเลข
พฺรหฺมจริเยสนา	๓๘/๕๖	[ม]	
พฺรหฺมา	๘/๑๑	มกฺขครุ	๔๓/๖๔
พฺรหฺมณกฺกณฺนา	๑๙๗/๒๙๔	มกฺขิกา	๑๙๘/๒๙๕
[ก]		มจฺโจ	๖๑/๙๕
ภควา	๑/๑	มจฺจนฺตสฺสจฺจเสวิตา	๕๑/๗๗
ภตฺตทุทฺเทสโก	๒๐/๒๕	มจฺจนฺตาทโก	๑๙๘/๒๙๖
ภทฺทโก	๑๘๖/๒๕๖	มจฺจนฺตี	๘๐/๑๑๔
ภทฺโธ ปุริสาชานีโย	๑๑๓/๑๖๔	มจฺจโน	๑๙๒/๒๗๓
ภยตฺตชฺชิตา	๑๙๘/๒๙๗	มชฺชเมกฺกลยาดนา	๒๒/๓๐
ภวคฺคํ	๗๕/๑๐๙	มทนิมฺมทโน	๓๔/๔๗
ภวตฺตณฺหา	๑/๒	มณาโป	๖๑/๙๑
ภาวนาปฺปธานํ	๑๔/๒๑	มนุสฺสโส	๓๔/๔๘
ภาวนาพลํ	๑๕๕/๒๐๕	มนโน	๑๗/๑/๒๓๐
[ก]		มนโนสฺสจฺจิตํ	๑๑๑/๑๖๐
ภิกฺขุณีปริสา	๑๒๙/๑๘๙	มนฺตาทาสา	๑๔๙/๒๐๒
ภิกฺขุณฺณปฺปสฺสโย	๑๕๙/๒๐๘	มรณธมฺโม	๑๘๔/๒๕๑
ภิกฺขุปริสา	๑๒๙/๑๘๘	มทฺทโน	๑๙๗/๒๙๑
ภูตํ	๑๐๐/๑๔๐	มทฺลลโก	๒๕๗/๓๖๓
ภูตวาที	๒๒/๓๐	มหานทีโย	๑๔๗/๒๐๒
ภริสทฺโท	๑๙๑/๒๖๘	มหาปเทสา	๑๘๐/๒๔๓
โภคสฺสํ	๖๒/๙๖	มหิจฺจโน	๑๕๗/๒๐๖
โภคา	๖๑/๙๑	มเหสฺสโก	๓๓/๔๕
โภชปฺปตฺโต	๔๕/๖๖	มเหสี	๑๙๘/๒๙๗
โภตา	๓๕/๔๙	มาควิโก	๑๙๘/๒๙๖
		มานาภิสฺมยา	๓๘/๕๖

ปทานุกรกโม

ปพฺพฺเพ/องฺเก

ปทานุกรกโม

ปพฺพฺเพ/องฺเก

มานโน

๑๕๙/๒๐๙

ยาจโยโค

๖๑/๙๒

มิจฺจนาอาชีโว

๒๐๕/๓๑๗

ยานัน

๑๙๗/๒๙๑

มฺฤตฺตปพฺพชฏโต

๑๙๙/๓๐๔

ยฺยฺคนทฺธ

๑๗๐/๒๒๗

มฺฤจฺจสฺสตี

๑๙๑/๒๖๗

ยฺยฺตฺตปฏฺฐิภาโณ

๑๓๒/๑๙๓

มฺฤตา

๒๔/๓๔

ยฺยฺวา

๒๒๒/๓๐

มฺฤเต มฺฤตฺวาทิตา

๒๕๐/๓๕๙

โยคาตติกา

๑๐/๑๖

มฺฤตฺตปฏฺฐิภาโณ

๑๓๒/๑๙๓

โยโค

๙๓/๑๓๐

มฺฤทฺธาภิสิตฺโต

๑๙๘/๒๙๖

โยชนคณฺณานิ

๑๙๐/๒๖๔

มฺรฺนี

๑๐/๑๖

โยธาชีโว

๑๘๑/๒๔๗

มฺรฺสลมฺนฺตรํ

๑๙๘/๒๙๕

โยนิ

๗๑/๑๐๖

มฺรฺสา

๒๔/๓๔

โยนิโสมนสิกาโร

๒๔๘/๓๕๘

มฺรฺสาวาที

๕๓/๘๐

[ร]

มฺรฺสีกฺขปฺมา ปุคฺคฺลสา

๑๐๗/๑๕๓

รชาปโถ

๑๙๘/๒๙๘

มฺรฺสีกา

๖๗/๑๐๑

รตฺนคณฺณามาลยํ

๕๑/๗๗

เมถฺนสมฺภฺวโต

๑๕๙/๒๐๙

รตฺตตณฺณา

๒๘/๓๗

เมถฺโน

๑๕๙/๒๐๙

รตฺตติณฺทิวา

๗๐/๑๐๔

เมธาวี

๓๔/๔๘

ราคชํ

๖๖/๙๙

โมกฺขา

๑๘๙/๒๖๓

ราชพฺลีสํ

๖๑/๙๔

โมสฺสลลํ

๒๔๔/๓๕๔

ราหุขุํ

๑๒๑/๑๗๔

โมหชํ

๖๖/๙๙

รฺกฺขมฺมฺลํ

๒๗/๓๖

โมโห

๑๙๓/๒๗๕

รฺกฺขปฺมา ปุคฺคฺลสา

๑๐๙/๑๕๖

[ย]

รฺกฺขโย

๑๐๙/๑๕๗

ยกฺโข

๓๖/๕๒

รฺกฺขปํ

๓๗/๕๓

ยณฺณํ

๓๙/๕๗

รฺกฺขคํ

๗๕/๑๐๙

ยถาอฺกฺขลํ

๑๕๙/๒๑๑

รฺกฺขปฺมาโณ รฺกฺขปฺปสนฺโน

๖๕/๙๘

ยโส

๑๗/๒๔

โรโค

๑๕๗/๒๐๖

ปทานุกกโม	ปพเพ/องเก	ปทานุกกโม	ปพเพ/องเก
[ล]		วลาหกา	๑๐๑/๑๔๔
ลฐช	๑๙๘/๒๙๘	วลาหกุปมา ปุคูลา	๑๐๑/๑๔๔
ลปา	๒๖/๓๖	วสวตติ	๒๓/๓๒
ลามครุ	๔๓/๖๔	วลิตา	๑๐๗/๑๕๓
ลาโม	๑๙๒/๒๗๒	วสสสทธีว	๔๖/๖๖
ลูทุโท	๑๙๘/๒๙๖	วากจีร	๑๙๘/๒๙๖
ลูขปุปมาโน	ลูขปุปสนโน ๖๕/๙๙	วาจา	๑๔๘/๒๐๒
โลภทมมา	๑๙๒/๒๗๒	วาชเปยุย	๓๙/๕๗
โลภ	๒๓/๓๑	วาลกมพล	๑๙๘/๒๙๖
โลมเวรวิทุโ	๑๑๓/๑๖๓	วิกาลโกชนา	๑๙๘/๒๙๙
[ว]		วิกตจนุโท	๑๘๔/๒๕๙
วจจโก	๑๙๘/๒๙๗	วิฆาโต	๒๗/๓๗
วจจตริโย	๑๙๘/๒๙๗	วิจิกิจจา	๑๒/๑๙
วจีทุจจริต	๑๑๑/๑๖๑	วิจนิกา	๖๗/๑๐๑
วชชพหุโล	๑๓๕/๑๙๔	วิจนิทุทกสมณ	๑๔/๒๒
วฏฏปจเจโท	๓๔/๔๗	วิชชา	๒๕๔/๓๖๑
วสนญา	๒๘/๓๗	วิณณาน	๔๑/๖๒
วณิชชา	๗๙/๑๑๒	วิณญ	๑๑๑/๑๖๑
วณณวาที	๒๘/๓๗	วิตกกา	๔๑/๖๒
วณโณ	๓๔/๔๘	วิทฐสตา	๓๖/๕๓
วตถ	๑๙๗/๒๙๑	วิฐปิตา	๕/๘
วตถุนต	๑๗๑/๒๓๐	วินโย	๑๘๐/๒๔๓
วทณญ	๕๓/๘๒	วินพิกตา	๓๖/๕๓
วนปตถ	๑๙๘/๓๐๑	วิปจิตมญ	๑๓๓/๑๙๔
วโยอนุปตตา	๒๒/๒๙	วิปริณามมมา	๑๘๕/๒๕๕
วโร	๒๓/๓๓	วิปสน	๑๗๐/๒๒๗

ปทานุกรกโม	ปพเพ/องเก	ปทานุกรกโม	ปพเพ/องเก
วิปาโก	๓๔/๔๗	สจุจวาจา	๑๔๙/๒๐๒
วิริยพลั	๑๕๒/๒๐๔	สจุจวาที	๑๙๘/๒๙๙
วีตราคตุดา	๑๑๗/๑๗๑	สณณคฤ	๗๕/๑๐๙
วิริยสมโพชฌงคั	๑๔/๒๒	สณณา	๑๖/๒๔
วิริยินุทริยั	๑๕๑/๒๐๔	สณโณชนานิ	๑๓๑/๑๙๒
วุฑฒา	๒๒/๒๙	สณฺทสณฺทจารินี	๑๙๘/๒๙๕
วุสิตพรมจริโย	๕/๘	สณฺทวาจา	๑๔๙/๒๐๒
วุปสนตจิตโต	๑๙๘/๓๐๑	สทฐาสมปทา	๖๑/๙๒
เวคายิตตุดั	๑๙๒/๒๗๓	สทฐินุทริยั	๑๕๑/๒๐๔
เวทญ	๕/๘	สมถวิปัสสนั	๑๗๐/๒๒๗
เวทชาตา	๕๗/๘๗	สวโก	๑๒๓/๑๗๙
เวทนา	๔๑/๖๒	สวาทุโ	๓/๓
เวพุ	๖๘/๑๐๒	สหาญเยยกานิ	๖๓/๙๗
โวภินณสุขทุกขั	๒๓๓/๓๔๐	สิกฺขาสาชีวสมาปนโน	๑๙๘/๒๙๘
โวสคฺครโต	๖๑/๙๒	สิงคิ	๒๖/๓๖
[ส]		สิริสปานิ	๖๗/๑๐๑
		สีติญโต	๑๙๘/๒๙๕
สัฏฏญจายิ	๑๕๖/๒๐๕	สีลคฺรุ	๑๓๗/๑๙๖
สัฏฏโฏ	๑๕๖/๒๐๕	สีลคฺคั	๗๔/๑๐๙
สัวรตฺถั	๒๕/๓๕	สีลาธิปเตยโย	๑๓๗/๑๙๖
สัวรปฺปธานั	๑๔/๒๑	สีหนาทั	๘/๑๑
สัวาสา	๕๓/๘๐	สีหเสยฺยั	๓๗/๕๔
สัวาเสน	๑๙๒/๒๗๔	สุกั สุกกวิปากั	๒๓๒/๓๓๘
สัวิคฺโค	๑๑๓/๑๖๔	สุกฺสโล	๑๗๒/๒๓๒
สัเวชณิยานิ จานานิ	๑๑๘/๑๗๑	สุปั	๓/๔
สงฺฆมโสภโน	๗/๑๐	สุปปปฏิสัเวที	๑๙๘/๒๙๕
สงฺโฆ	๖๗/๑๐๑		

ปทานุกุโม	ปพเพ/องเก	ปทานุกุโม	ปพเพ/องเก
สุขาปฏิบัติ	๑๖๑/๒๑๕	สุวากุขาโต	๕๒/๗๘
เสมหสมุฏฐานานิ	๘๗/๑๒๒		
เสยยา	๒๔๖/๓๕๗	[ห]	
เสยยาวสถปที่เปยย	๑๙๗/๒๙๑	หฏฐากุโข	๑๙๘/๒๙๕
โสขุมมานิ	๑๖/๒๓	หตุถปปโชติก	๑๒๑/๑๗๔
โสเจยย	๑๙๒/๒๗๐	หตุถาวเลขโน	๑๙๘/๒๙๕
โสตา	๑๑๔/๑๖๖	หตุถิทมมสารถิ	๑๑๔/๑๖๖
โสตาปนโน	๗๖/๑๑๐	หทยงุมมา	๑๙๘/๒๙๙
โสมนสสิ	๖๒/๙๖	หนุตตา	๑๑๔/๑๖๖
โสจรุเจน	๑๑๒/๑๖๒	หิริพล	๑๖๓/๒๑๗
โสวคฤคิก	๕๑/๗๖	หิริมา	๒๐๒/๓๑๔
เสนหมนุวายมิโวสธา	๔๔/๖๕	หีนวิริโย	๑๑/๑๗

อสาธารณนามานิ

อสาธารณนามานี	ปพเพ/องุเก	อสาธารณนามานี	ปพเพ/องุเก
[อ]		อรรุเวลายี	๒๑/๒๗
อคุติเวสโส	๑๘๗/๒๖๑	[เอ]	
อชปาลนิโครธ	๒๑/๒๗	เอเพยโย	๑๘๗/๒๖๐
อชาตสตุตุ	๑๘๘/๒๖๓	[ก]	
อนาถปิณฑโก กหปติ	๕๘/๘๘	กปิลวตถุสมี	๑๙๕/๒๕๒
อนรุทโธ	๒๔๓/๓๕๑	กลนุทกนิวาเป	๓๕/๔๘
อนนภาโร ปริพพาซโก	๓๐/๔๐	ภาพการาม	๒๔/๓๓
อมโย ลิจฉวิ	๑๙๖/๒๕๗	กุสินารายี	๗๖/๑๐๙
[อา]		เกสี	๑๑๑/๑๖๐
อาพวโก	๑๗๖/๒๓๘	โกพิเยสุ	๕๗/๘๖
อาณนุโ	๗๖/๑๑๐	โกพิยฐิตาย	๕๗/๘๖
อาณนุเจติเย	๑๘๐/๒๔๒	โกสมพิย	๘๐/๑๑๔
[อุ]		[ข]	
อุกกุฏจ	๓๖/๕๑	อุชชุตตรา	๑๗๖/๒๓๘
อุคโค	๑๘๗/๒๖๐	อุปาสิกา	๑๗๖/๒๓๗
อุชชโย พราหมโณ	๓๙/๕๗	เขมา	
อุทายี พราหมโณ	๔๐/๕๘	[ค]	
อุปโก มณฑิกานุโต	๑๘๘/๒๖๓	คณรพโป	๓๖/๕๒
อุปวตตเน	๗๖/๑๐๙	คิฑุมกุฏเฐ ปพพเต	๓๐/๔๐
อุปวาโน	๑๗๕/๒๓๖	[ฃ]	
อุปลลวณณ	๑๗๖/๒๓๗	โฆสิตาราม	๘๐/๑๑๔

อสาธารณนามานิ ปพเพ/องฺเก อสาธารณนามานิ ปพเพ/องฺเก

[จ]

จิตฺโต คหปติ ๑๗๖/๒๓๘

[ช]

ชานฺธุโสณิ พุราหฺมณ ๑๘๔/๒๕๑

เชตวน ๒๑/๒๗

[ต]

โตทยโย พุราหฺมณ ๑๘๗/๒๖๐

[ท]

เทวทตฺเต ๖๘/๑๐๑

โทณ พุราหฺมณ ๓๖/๕๑

[น]

นกุลปิตา คหปติ ๕๕/๘๕

นกุลมาตา คหปิตานิ ๕๕/๘๕

นนฺทมาตา ๑๗๖/๒๓๘

นาวินากิ ๑๘๗/๒๖๐

นิโครธาราม ๑๙๕/๒๘๒

เนรมฺชราย ๒๑/๒๗

[ป]

ปชฺชนลํ นาม โกลิยานํ นิคโม๕๗/๘๖

ปณฺจาลิปฺตุโต ๔๘/๗๐

ปฺพุพพาราม ๑๙๐/๒๖๔

โปตฺติโย ปริพพาสโก ๑๐๐/๑๔๐

[พ]

พยุคฺชปชฺชา ๑๙๔/๒๗๔

พฺรหฺมา สหฺมปติ ๒๑/๒๘

[ภ]

ภคฺเคสุ ๕๕/๘๕

ภณฺฑคาม ๑/๑

ภทฺธิโย ๑๙๓/๒๗๔

ภสฺสพาวเน ๕๕/๘๕

โภคนฺนเร ๑๘๐/๒๔๒

[ม]

มคฺชมหามตฺโต ๓๕/๔๘

มณฺฑิกากปฺตุโต ๑๘๘/๒๖๒

มธุริ ๕๓/๗๙

มนฺธาทา ๑๕/๒๓

มลฺลิกา เทวี ๑๙๗/๒๙๐

มาคโธ ๑๘๘/๒๖๓

มาโร ๘/๑๑

มหาโกฏฺฐจิตฺโต ๑๗๓/๒๓๓

มหาโมคฺคัลลาโน ๑๖๗/๒๓๓

มหาวเน กุฎฺฐาคารสาลาโย ๑๙๖/๒๘๗

มาลฺลํกฺยปฺตุโต ๒๕๗/๓๖๒

มิกฺการมาตฺตฺปาสาท ๑๙๐/๒๖๔

โมคฺคัลโล ๑๘๗/๒๖๐

[ย]

ยมโก ๑๘๗/๒๕๖๐

[ร]

ราชคฺเห ๓๐/๔๐

รามปฺตุโต ๑๘๗/๒๖๐

ราหุ อสุรินฺโท ๑๕/๒๓

อสาธารณนามานี	ปพฺพเพ/องฺเก	อสาธารณนามานี	ปพฺพเพ/องฺเก
ราหุโล	๑๗/๗/๒๓๘	สกุโก นิคณฺฐสวโก	๑๙๕/๒๘๒
โรหิตสฺส นาม อีส	๔๕/๖๕	สกุเกสฺ	๑๙๕/๒๘๒
[๓]		สาเกเต	๒๔/๓๓
ลิจฺฉวี	๑๙๓/๒๗๔	สาปฺคํ นาม โกปฺพยานํ นิคโม	๑๙๔/๒๘๐
[๖]			
วชฺชิสฺ	๑/๑	สาร์ปฺตฺโต	๗๙/๑๑๒
วปฺโป	๑๙๕/๒๘๒	สวตฺถิยํ	๒๑/๒๗
วธโร ปริพฺพาชโก	๓๐/๔๐	สาพฺโห ลิจฺฉวี	๑๙๖/๒๘๗
วสฺสกา โพราหุมนํ มคฺชมฺหามตฺโต		สิขามคฺคฺลลาโน พฺราหฺมณํ	
	๓๕/๔๘		๒๓๔/๓๔๐
วิสาโช	๔๘/๗๐	สิปฺปนิยา	๓๐/๔๐
เวพฺพวเน	๓๕/๔๘	สีโห	๒๓/๓๓
เวพฺพกณฺณกียา นนฺทมาตา	๑๗๖/๒๓๘	สํสุมาริเร	เกสฺสพวเน มิคทาเย
เวเทหิปฺตฺโต	๑๘๘/๒๖๓		๕๕/๘๕
เวรณฺชํ	๕๓/๗๙	สฺสฺสวสา โกปฺพยิตฺตา	๕๗/๘๖
เวสาลิยํ	๑๙๖/๒๘๑	เสตพฺยํ	๓๖/๕๑
[๘]		[๙]	
สกุฑฺดาเย ปริพฺพาชโก	๓๐/๔๐	หตฺถโก	๑๗๖/๒๓๘

คาถานํ ปฐมปาठा

คำอ่าน ปฐมปาठा	พหุเพ/อุงเก	คำอ่าน ปฐมปาठा	พหุเพ/อุงเก
[อ]			
อคคโต เว ปสนฺนํ	๓๔/๔๘	กาเมสนา ภเวสนา	๓๘/๕๖
อนณํ สฺขํ ฌตฺวาน	๖๒/๙๗	โกธมกฺขกรฺรํ ภิกฺขุ	๔๓/๖๔
อนภิชฺฌมาลํ วิหเรยฺย	๒๙/๔๐	กุหา ถทฺธา ปลา สิงฺคี	๒๖/๓๖
อนวชฺเชน ตฺถุจฺจุสฺส	๒๗/๓๗	[อุ]	
อนิจฺเจ นิจฺจสณฺณิโน	๔๙/๗๒	คฺมเนน น ปตฺตพฺโป	๔๕/๖๗
อปฺปสฺสุโตปิ เจ โหติ	๖/๙	คิหิ สามีจิ ปฏฺวิปํ	๖๐/๘๙
อพฺยาปฺนโน สทา สโต	๓๐/๔๓	คฺนฺนญฺเจ ตรมาณานํ	๗๐/๑๐๕
อภิสงฺขตํ นิรารมฺภํ	๔๐/๕๙	[จ]	
อสฺสเมวํ ปุริสเมวํ	๓๙/๕๗	จํ วา ยถิ วา ติฏฺฐจํ	๑๑/๑๘
[อุ]		จฺตา ปตฺนติ ปติตา	๒/๓
อุโป จ โหติ ทฺสฺสีลา	๕๓/๘๑	[ณ]	
อุโป สทฺธา วทณฺญ จ	๕๓/๘๒	จนฺทา โทสา ภยา โมหา	
เอกํสวจฺณํ เอกํ	๔๒/๖๓	๑๗ / ๒๔	
[ก]		[ต]	
กามโยเคน สยฺยตฺตา	๑๐/๑๖	ตณฺหา ทติโย ปริโส	๙/๑๓

คาถานี้ ปฐมปาठा ปทุเพ/องเก

คาถานี้ ปฐมปาठा ปทุเพ/องเก

[ท]

ทานญจ เปยวชชฌจ ๓๒/๔๔
นภณจ ทูเร ปจวี จ ทูเร ๔๗/๖๙
นาภาสมานิ ชานนุต ๔๘/๗๑
นารตี สหตี ธีรี ๒๘/๓๙

[ป]

ปฏฐิรูปเป วเส เทเส ๓๑/๔๔
ปาณาดิปาโต อทินฺนาทานิ ๖๔/๙๘

[ผ]

ผลั เว กทลี้ หนฺติ ๖๘/๑๐๑

[พ]

พฺรหฺมาติ มาตาปิตโร ๖๓/๙๘

[ป]

ภุตตา โภคา ภฺภา ภจฺจา ๖๑/๙๕

[ม]

มโหทธิ อปริมิตํ มหาสรี ๕๑/๗๗
มาตริ ปิตริ จาปี ๔/๕

[ย]

ยํ ภินฺจิ ทิฏฺฐํ จ ๒๔/๓๕
ยตญฺจเร ยตํ ติฏฺฐเจ ๑๒/๒๐

ยถา พุทฺโธ อภินฺฌาย ๓๓/๔๖
ยสฺส สทฺธา ตถาคเต ๕๒/๗๙
เยเกจิ กาเมสุ อสณฺณตา ๕/๗
เยเกจิเม วาทปถา ปุณฺณสฺสิตา ๘/๑๒
เย จ อตีตา สมฺพุทฺธา ๒๑/๒๘
เย จ รูปเณ ปามีสฺสุ ๖๕/๙๙
เยเน เทวูปตฺยสฺส ๓๖/๕๓
โย อุทฺธเตน จิตฺเตน ๒๒/๓๑
โย นนฺทียํ ปสฺสตี ๓/๔
โย เวที สพุพฺสตุตานํ ๓๕/๕๑
โย สณฺณตานิ ปฺรทตฺตโกชนํ ๕๘/๘๘

[ร]

ราคโหสุปฺปฏิกกิฏฺฐา ๕๐/๗๔
ราหุคฺคํ อตฺตภาวีนํ ๑๕/๒๓
รูปโส ชุมฺมตํ ฌตฺวา ๑๖/๒๓
วิรูปกฺเขหิ เม เมตฺตํ ๖๗/๑๐๐

[ส]

สงฺขตํ โภชนํ ยาว เทติ ๕๗/๘๗
สงฺขาย โลกสฺมิ ปโรปรานิ ๔๑/๖๓
สพฺพโลกํ อภินฺฌาย ๒๓/๓๒
สมฺมปฺปชานา มารเชยฺยาภิกฺขตา ๑๓/๒๑

สํวรตฺถํ ปหฺนตฺถํ ๒๕/๓๕
สํวโร จ ปหฺนญจ ๑๔/๒๒

๔๐๒ สุตตหนตปิฎก องคุดตตรนิกายสส จตุกกนิปาตปาติยา

คานนํ ปสมปาทา ปพเพ/องเก คานนํ ปสมปาทา ปพเพ/องเก

สารตตารชนเเยสุ ๖๖/๙๙

[ห]

สีลสมาธิปญญา จ ๑/๒

สีเล ปติฏฐิจิโต ภิกขุ ๓๗/๕๕ โหติ พยตุโต จ วิสารโท จ ๗/๑๐

คณะกรรมการพิจารณาตรวจต้นฉบับและจัดพิมพ์พระไตรปิฎก*

๑. สมเด็จพระพุฒาจารย์	วัดสระเกศ	ประธานกรรมการ
๒. พระพรหมมุนี	วัดบวรนิเวศวิหาร	รองประธานกรรมการ
๓. พระพรหมเวที	วัดไตรมิตรวิทยาราม	รองประธานกรรมการ
๔. พระพรหมเมธาจารย์	วัดบูรณศิริมาตยาราม	กรรมการ
๕. พระพรหมโมลี	วัดพิชัยญาติการาม	กรรมการ
๖. พระวิสุทฐิวงศาจารย์	วัดปากน้ำ	กรรมการ
๗. พระธรรมกิตติวงศ์	วัดราชโอรสาราม	กรรมการ
๘. พระธรรมเจดีย์	วัดกัลยาณมิตร	กรรมการ
๙. พระธรรมปัญญาภรณ์	วัดปากน้ำ	กรรมการ
๑๐. พระธรรมคุณาภรณ์	วัดสามพระยา	กรรมการ
๑๑. พระธรรมไตรโลกาจารย์	วัดราชประดิษฐ์ฯ	กรรมการ
๑๒. พระธรรมรัตนดิลก	วัดสุทัศนเทพวราราม	กรรมการ
๑๓. พระเทพปริยัติสุธี	วัดบพิตรพิมุข	กรรมการ
๑๔. พระเทพปริยัติเมธี	วัดชลประทานรังสฤษฎ์	กรรมการ
๑๕. พระเทพเวที	วัดอนงคาราม	กรรมการ
๑๖. พระเทพปริยัติมุนี	วัดทองนพคุณ	กรรมการ
๑๗. พระเทพมุนี	วัดไตรมิตรวิทยาราม	กรรมการ
๑๘. พระเทพรัตนโมลี	วัดหงส์รัตนาราม	กรรมการ
๑๙. พระเทพเมธี	วัดอรุณราชวราราม	กรรมการ
๒๐. พระเทพโสภณ	วัดราชบูรณะ	กรรมการ

* มติมหาเถรสมาคม ครั้งที่ ๒๗/๒๕๔๘ มติที่ ๕๐๙/๒๕๔๘ เรื่อง ขอความเห็นชอบรายงานคณะกรรมการพิจารณาตรวจต้นฉบับและจัดพิมพ์พระไตรปิฎกฉบับภาษาบาลีและฉบับภาษาไทย เพื่อร่วมงานฉลองสิริราชสมบัติครบ ๖๐ ปี และ มติมหาเถรสมาคม ครั้งที่ ๑๖/๒๕๔๙ มติที่ ๓๕๗/๒๕๔๙ เรื่อง แต่งตั้งกรรมการพิจารณาตรวจต้นฉบับและจัดพิมพ์พระไตรปิฎกฯ แทนกรรมการที่พ้นจากตำแหน่ง

๒๑. พระราชวชิราภรณ์	วัดพระเชตุพน	กรรมการ
๒๒. พระราชวชิรโมลี	วัดสวนพลู	กรรมการ
๒๓. พระราชปริยัติดิลก	วัดประยุรวงศาวาส	กรรมการ
๒๔. พระราชเมธี	วัดราชนันทาราม	กรรมการ
๒๕. พระราชโมลี	วัดจักรวรรดิราชาวาส	กรรมการ
๒๖. พระราชวรมณี	วัดดุสิตาราม	กรรมการ
๒๗. พระราชวิสุทธิโมลี	วัดมหาธาตุฯ	กรรมการ
๒๘. พระราชวรเมธี	วัดเทพศิรินทราวาส	กรรมการ
๒๙. พระราชสุธี	วัดเทวราชกุญชร	กรรมการและเลขานุการ
๓๐. พระราชกิตติโสภณ	วัดเบญจมบพิตรฯ	กรรมการ
๓๑. พระศรีวิสุทธิมุนี	วัดสุทัศนเทพวราราม	กรรมการ
๓๒. พระเมธีวราญาณ	วัดราชโอรสาราม	กรรมการ
๓๓. พระศรีรัชมงคลเมธี	วัดอาวุธวิกสิตาราม	กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ
๓๔. พระปริยัติกวี	วัดปากน้ำ	กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ
๓๕. พระเมธีวราลงกรณ์	วัดชนะสงคราม	กรรมการ
๓๖. พระศรีวิสุทธิทวารวดี	วัดบรมนิวาส	กรรมการ
๓๗. พระมหานายก	วัดบวรนิเวศ	กรรมการ
๓๘. พระอมรโมลี	วัดปทุมวนาราม	กรรมการ
๓๙. พระมหาไฉน จิตตสุโท	ป.ธ. ๙ วัดบวรนิเวศวิหาร	กรรมการ
๔๐. พระมหารังษี เขมวีโร	ป.ธ. ๙ วัดพระศรีมหาธาตุ	กรรมการ
๔๑. พระมหาวิมลย์ ธีรวินโย	ป.ธ. ๙ วัดราชาธิวาสวิหาร	กรรมการ
๔๒. นายวิชัย ธรรมเจริญ	ป.ธ. ๙	กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ
๔๓. นายบุญสืบ อินสาร	ป.ธ. ๙	กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ
๔๔. นายบุญเชิด กิตติธรากร	ป.ธ. ๙	กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ
๔๕. นายแก้ว ชิตตะขบ	ป.ธ. ๙	กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ

**คณะกรรมการประจำศูนย์ประสานงานกลาง
พิจารณาตรวจต้นฉบับพระไตรปิฎก***

๑. พระธรรมกิตติวงศ์	วัดราชโอรสาราม	ประธานอนุกรรมการ
๒. พระเทพมุนี	วัดไตรมิตรวิทยาราม	อนุกรรมการ
๓. พระราชวชิราภรณ์	วัดพระเชตุพนฯ	อนุกรรมการ
๔. พระราชวชิรโมลี	วัดสวนพลู	อนุกรรมการ
๕. พระราชโมลี	วัดจักรวรรดิราชาวาส	อนุกรรมการ
๖. พระราชกิตติโสภณ	วัดเบญจมบพิตรฯ	อนุกรรมการ
๗. พระศรีวิสุทธิมุนี	วัดสุทัศนเทพวราราม	อนุกรรมการ
๘. พระศรีวิสุทธิภรณ์	วัดบรมนิวาส	อนุกรรมการ
๙. พระมหานายก	วัดบวรนิเวศวิหาร	อนุกรรมการ
๑๐. พระอมรโมลี	วัดปทุมวนาราม	อนุกรรมการ
๑๑. พระมหารังษี เขมวีโร	ป.ธ. ๙ วัดพระศรีมหาธาตุ	อนุกรรมการ
๑๒. พระมหาวินัย ถิรวินโย	ป.ธ. ๙ วัดราชาธิวาสวิหาร	อนุกรรมการ
๑๓. พระมหาไฉน จิตตสุทฺโธ	ป.ธ. ๙ วัดบวรนิเวศวิหาร	อนุกรรมการ

* มติมหาเถรสมาคม ครั้งที่ ๑๗/๒๕๔๕ มติที่ ๓๗๒/๒๕๔๙ เรื่อง รายงานผลการดำเนินงานของคณะกรรมการพิจารณาตรวจต้นฉบับและจัดพิมพ์พระไตรปิฎกฯ เพื่อเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เนื่องในการจัดงานฉลองสิริราชสมบัติครบ ๖๐ ปี ลงนามแต่งตั้งโดย สมเด็จพระพุฒาจารย์ ประธานคณะผู้ปฏิบัติหน้าที่สมเด็จพระสังฆราช

คณะทำงานพิจารณาตรวจต้นฉบับพระวินัยปิฎก*

๑. พระพรหมเมธาจารย์	วัดบูรณศิริมัตยาราม	ที่ปรึกษา
๒. พระธรรมคุณาภรณ์	วัดสามพระยา	ประธานคณะทำงาน
๓. พระธรรมปริยัติเวที	วัดพระปฐมเจดีย์	รองประธานคณะทำงาน
๔. พระธรรมรัตนดิลก	วัดสุทัศนเทพวราราม	รองประธานคณะทำงาน
๕. พระเทพปริยัติสุธี	วัดบพิตรพิมุข	รองประธานคณะทำงาน
๖. พระเทพปริยัติเมธี	วัดชลประทานรังสฤษฎ์	รองประธานคณะทำงาน
๗. พระเทพปริยัติมุนี	วัดทองนพคุณ	คณะทำงาน
๘. พระราชเมธี	วัดราชนัดดาราม	คณะทำงาน
๙. พระราชวรมนู	วัดดุสิตาราม	คณะทำงาน
๑๐. พระราชวิสุทธิโมลี	วัดมหาธาตุฯ	คณะทำงาน
๑๑. พระราชวรเมธี	วัดเทพธิดาราม	คณะทำงาน
๑๒. พระราชวิสุทธิดิลก	วัดสามพระยา	คณะทำงาน
๑๓. พระเมธีธรรมานันท์	วัดไร่ขิง	คณะทำงาน
๑๔. พระเมธีปริยัติวิบูล	วัดสามพระยา	คณะทำงาน
๑๕. พระเมธีวราลงกรณ์	วัดชนะสงคราม	คณะทำงาน
๑๖. พระสุธีรัตนภรณ์	วัดสุทัศนเทพวราราม	คณะทำงาน
๑๗. พระศรีปริยัติโมลี	วัดราชนัดดาราม	คณะทำงาน
๑๘. พระกิตติสารเมธี	วัดดาวดึงษาราม	คณะทำงานและเลขานุการ

* มติมหาเถรสมาคม ครั้งที่ ๑๗/๒๕๔๕ มติที่ ๓๗๒/๒๕๔๙ เรื่อง รายงานผลการดำเนินงานของคณะกรรมการพิจารณาตรวจต้นฉบับและจัดพิมพ์พระไตรปิฎกฯ เพื่อเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เนื่องในการจัดงานฉลองสิริราชสมบัติครบ ๖๐ ปี ลงนามแต่งตั้งโดย สมเด็จพระพุฒาจารย์ ประธานคณะผู้ปฏิบัติหน้าที่สมเด็จพระสังฆราช

๑๙. พระมหาอิทธิยาภุช ธีรวโร ป.ธ. ๙ วัดสามพระยา คณะทำงาน
และผู้ช่วยเลขานุการ
๒๐. พระมหาวัชระ จิตวณฺโณ ป.ธ. ๙ วัดสามพระยา คณะทำงาน
และผู้ช่วยเลขานุการ
๒๑. พระมหาชโล ปิยาจาโร ป.ธ. ๙ วัดชนะสงคราม คณะทำงาน
๒๒. พระมหาปราโมทย์ วิริยธมฺโม ป.ธ. ๙ วัดดุสิตาราม คณะทำงาน
๒๓. พระมหาอุดม สารเมธี ป.ธ. ๙ วัดทองนพคุณ คณะทำงาน
๒๔. นายประสิทธิ์ แสงทับ นักวิชาการภาษาโบราณ ๔ คณะทำงาน
๒๕. นายสำรวย นักการเรียน นักวรรณศิลป์ ๗ คณะทำงาน

คณะกรรมการตรวจค้นฉบับพระสุตตันตปิฎก*

๑.	พระวิสุทธิวงศาจารย์	วัดปากน้ำ	ประธานคณะกรรมการ	
๒.	พระธรรมปัญญาภรณ์	วัดปากน้ำ	รองประธานคณะกรรมการ	
๓.	พระราชวิริยาลังการ	วัดปากน้ำ	คณะกรรมการ	
๔.	พระราชสุตภรณ์	วัดปากน้ำ	คณะกรรมการ	
๕.	พระปริยัติกิจ	วัดปากน้ำ	คณะกรรมการ	
๖.	พระปิฎกโกศล	วัดปากน้ำ	คณะกรรมการและเลขานุการ	
๗.	พระวิเชียรทวี	วัดปากน้ำ	คณะกรรมการ	
๘.	พระมหามนตรี	ขุนติลาโร ป.ธ. ๙	วัดปากน้ำ	คณะกรรมการ
๙.	พระมหาประนอม	กิตติปัญโญ ป.ธ. ๙	วัดปากน้ำ	คณะกรรมการ
๑๐.	พระมหาสมจินต์	สมมาปัญโญ ป.ธ. ๙	วัดปากน้ำ	คณะกรรมการ
๑๑.	พระมหาบุญชู	กิตติโชติโก ป.ธ. ๙	วัดปากน้ำ	คณะกรรมการ
๑๒.	พระมหาจรัญ	วิจารณ์เมธี ป.ธ. ๙	วัดปากน้ำ	คณะกรรมการ
๑๓.	พระมหาทองดี	ปณณาวชิโร ป.ธ. ๙	วัดปากน้ำ	คณะกรรมการ
๑๔.	พระมหาเสนาะ	กิตติเสโน ป.ธ. ๙	วัดปากน้ำ	คณะกรรมการ
๑๕.	พระมหาครรชิต	สุจิตคนฺโธ ป.ธ. ๙	วัดปากน้ำ	คณะกรรมการ
๑๖.	พระมหาวัฒน์พร	อภิวุฒโน ป.ธ. ๙	วัดปากน้ำ	คณะกรรมการ
๑๗.	พระมหาชำนาญ	มหาชาโน ป.ธ. ๙	วัดปากน้ำ	คณะกรรมการ
๑๘.	พระมหาหวน	ยสาโส ป.ธ. ๙	วัดปากน้ำ	คณะกรรมการ
๑๙.	พระมหาสมาน	มโนพนฺโธ ป.ธ. ๙	วัดปากน้ำ	คณะกรรมการ

* มติมหาเถรสมาคม ครั้งที่ ๑๓/๒๕๔๕ มติที่ ๓๗๒/๒๕๔๙ เรื่อง รายงานผลการดำเนินงานของคณะกรรมการพิจารณาตรวจค้นฉบับและจัดพิมพ์พระไตรปิฎกฯ เพื่อเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เนื่องในการจัดงานฉลองสิริราชสมบัติครบ ๖๐ ปี ลงนามแต่งตั้งโดย สมเด็จพระพุทธปาพจนจารย์ ประธานคณะผู้ปฏิบัติหน้าที่สมเด็จพระสังฆราช

คณะกรรมการตรวจต้นฉบับพระอภิธรรมปิฎก*

๑. พระพรหมโมลี	วัดพิชยญาติการาม	ประธานคณะกรรมการ	
๒. พระธรรมเจดีย์	วัดกัลยาณมิตร	รองประธานคณะกรรมการ	
๓. พระเทพเวที	วัดอนงคาราม	รองประธานคณะกรรมการ	
๔. พระธรรมไตรโลกาจารย์	วัดราชประดิษฐ์ฯ	คณะกรรมการ	
๕. พระเทพรัตนโมลี	วัดหงส์รัตนาราม	คณะกรรมการ	
๖. พระเทพโสภณ	วัดราชบูรณะ	คณะกรรมการ	
๗. พระเทพเมธี	วัดอรุณราชวราราม	คณะกรรมการ	
๘. พระราชปริยัติดิลก	วัดประยุรวงศาวาส	คณะกรรมการ	
๙. พระราชเวที	วัดพระเชตุพนฯ	คณะกรรมการ	
๑๐. พระราชปฏิญาณโสภณ	วัดราชโอรสาราม	คณะกรรมการและเลขานุการ	
๑๑. พระราชสิทธิมุนี	วัดมหาธาตุฯ	คณะกรรมการ	
๑๒. พระสุธีธรรมนุวัตร	วัดพระเชตุพนฯ	คณะกรรมการ	
๑๓. พระศรีวิสุทธิโกศล	วัดเพชรสมุท	คณะกรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ	
๑๔. พระวิสุทธิธีรพงศ์	วัดพิชยญาติการาม	คณะกรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ	
๑๕. พระศรีศาสนวงศ์	วัดอรุณราชวราราม	คณะกรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ	
๑๖. พระมหาบุญเทียม	ฌาณินโท ป.ธ. ๘	วัดพิชยญาติการาม คณะกรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ	
๑๗. พระมหาสมลักษณ์	คนธสาโร ป.ธ. ๘	วัดท่ามะโอ	คณะกรรมการ
๑๘. พระมหาประนอม	ธมฺมาลงกาโร ป.ธ. ๖	วัดจากแดง	คณะกรรมการ
๑๙. พระครูธรรมธรรสุมนต์	นนทิกโก	วัดจากแดง	คณะกรรมการ
๒๐. นายนิมิตร	โพธิพัฒน์		คณะกรรมการ
๒๑. ผศ. เวทย์	บรรณกรกุล		คณะกรรมการ

* มติมหาเถรสมาคม ครั้งที่ ๑๗/๒๕๔๕ มติที่ ๓๗๒/๒๕๔๙ เรื่อง รายงานผลการดำเนินงานของคณะกรรมการพิจารณาตรวจต้นฉบับและจัดพิมพ์พระไตรปิฎกฯ เพื่อเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เนื่องในการจัดงานฉลองสิริราชสมบัติครบ ๖๐ ปี ลงนามแต่งตั้งโดย สมเด็จพระพุทธมอญจารย์ ประธานคณะผู้ปฏิบัติหน้าที่สมเด็จพระสังฆราช

พระไตรปิฎกฉบับเฉลิมพระเกียรติ
พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว
เนื่องในการจัดงานฉลองสิริราชสมบัติครบ ๖๐ ปี
พุทธศักราช ๒๕๔๕

เจ้าของ	สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ	
ผู้จัดทำ	คณะกรรมการพิจารณาตรวจต้นฉบับและจัดพิมพ์ คณะทำงานพิจารณาตรวจต้นฉบับพระวินัยปิฎก คณะทำงานพิจารณาตรวจต้นฉบับพระสุตตันตปิฎก คณะทำงานพิจารณาตรวจต้นฉบับพระอภิธรรมปิฎก คณะอนุกรรมการประจำศูนย์ประสานงานกลาง	
ที่ปรึกษา	พระพรหมสุธี	วัดสระเกศ
	พระธรรมกิตติเมธี	วัดสัมพันธวงศาราม
	พระธรรมวรเมธี	วัดราชบพิธสถิตมหาสีมาราม

บรรณาธิการ พระราชสุธี (โสภณ โสภณจิตโต ป.ธ. ๙)

คณะบรรณาธิการ/ประสานงาน

พระศรีรัชมงคลเมธี (ประนต กิตติวฑฒโน ป.ธ. ๙)

พระปริยัติกวี (สุบิน ธีรวโส ป.ธ. ๙)

นายวิชัย ธรรมเจริญ ป.ธ. ๙

นายบุญสืบ อินสาร ป.ธ. ๙

นายบุญเชิด กิตติธรางกูร ป.ธ. ๙

นายแก้ว ชิตตะขบ ป.ธ. ๙

พิมพ์ที่ บริษัท อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน)
๖๕/๑๖ ถนนชัยพฤกษ์ เขตตลิ่งชัน กรุงเทพมหานคร ๑๐๑๓๐
โทร. ๐-๒๔๒๒-๙๐๐๐
โทรสาร ๐-๒๔๓๓-๒๗๔๒, ๐-๒๔๓๔-๑๓๔๕